Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Leerreeden.

https://hdl.handle.net/1874/373793

rio

Beati paupires spiritu quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Matt. 5. v. 3.

In Festo SS. Omnium 1. Nov. 1743. 55. 73.

Gen. 28. verhaald de Schrift een gansch wonder gezigt, 't welk d'aartsvader Jakob in zijnen slaap te Bethel heeft gehad. A. A. Hij zag, zegd Moijses, eenen ladder staande op d'aarde, wiens top tot aan den hémel rijktte, en den Heer leunende boven op dezen ladder. Hij zag dan den hémel open, en eenen weg of trap om in den zelven te geraken.

Dit zelfde gezigt vertoond ons de kerk van daag op eene geestelijke wijze, terwijl wij heden vieren het hoogfeest van alle de hémelsburgers, Gods vrienden, en Heiligen verheerlijkt in den hémel.

Zij toond aan ons, gelijk Gods geest eertijds aan den h. Joes in zijne Openb:, den hémel open, en de gelukzáligen in denzelven, en zij roept tot ons: dit zijn zij, die uit groote verdrukkingen gekomen zijn. Zij wekt ons gemoed op tot verlangen naar die h. plaats, zoo dat wij met eenen David, als tekhalzende, roepen: Hoe liefelijk zijn uwe wooningen, Heere der Heirkragten! mijne ziel weenscht, en beswijkt van verlangen naar de voorzalen des Heeren. — Apoc. 7-14; Ps. 83-3

Maar opdat die heilige vreugde niet alleen zou bestaan in eene naakte betragtinge van 't geluk der Heiligen, zonder kans om tot die zelfde vreugde plaats eens te geraken, zoo steld de kerk ons voor eenen geestelijken ladder, of trap om tot den hémel op te klimmen, dezen leer heeft onze Opperleeraar J. C. zelfs eerst gesteld, bestaande in 8 trappen of zoogenoemde 8 zaligheden, vermeld in ons Evang: h: 24.

Propositio

Onze meining is alsnu d'eerste dezer 8 zaligheden met U. A. t'overwegen. Zalig (zegd de Heiland ~~[illegible]~~) zijn de armen van geest: want het Rijk der hémelen komt hen toe. 3 dingen zullen wij in deze woorden opmerken. 1mo Wie deze armen van geest zijn. 2do Wat Jesus van hen zegd, vir. Beati, en 3tio Waarom hij hen Zalig noemd, vir. Want het Rijk der hémelen komt hen toe. Hæc dum sigillatim expendimus

Attendite

De mensch, geschapen naar Gods beeld, en gelijkenis, heeft daardoor in zijne ziele ontfangen eene onoverwinnelijke begeerte ~~[illegible]~~ de gelukzaligheid te bereiken ~~[illegible]~~.

Maar misdien de mensch, door zijne kwaade begeerlijkheid vervoerd, doorgaans dwaald in zijn waare geluk, en zaligheid naate jaagen begint Jesus

~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible] begint~~ zijne eerste leere met het voor
stellen van ~~[illegible]~~ de waare gelukzaligheid. Niet ongelijk doe[t]
Jesus aan David 1° die zijn Ps-boek heeft bijeen gesteld, die zij[n] eigene daed van waare
eerste Psalm begint met de gelukzaligheid te zeggen: Zalig is de

Ps. 1-1

man die niet ~~en~~ gaat in den raadt der godloozen. Jesus dan
voor d'eerstemaal zijnen mond openende, om door zig zelven de
schaaren te leeren, ~~[illegible]~~ zeide: Beati pauperes &

*

D'eerste dan die Jesus 't woord van zalig toepast zijn d'arm[en]

Pauperes

(dit woord Armen heeft in de Schrift ~~[illegible]~~ voornament-
lijk drie betekeningen 1°. betekend 't zoo veel als een needrig,
en ootmoedig mensch, die gene groote gedagten van zig heeft, ma[ar]
een nedrig gevoelen. Van zulke armen sprak eertijdts Isaïa[s]

Isa. 66-2.

als hij, in de persoon van Godt zelfs zeide: Op wien zal ik mij[n]
oogen slaan, dan op den armen? En uitleggende wien hij door
den armen verstond, op den wie hij zou nederzien, zoo voegde
hij 'er bij: Op den armen, die bedrukt van geest is. 2°. Behal[ve]
van deze beteekening word 't woord van Arm in de Schrift ~~[illegible]~~ ook ge-
nomen voor droevigen, en die geene die op eenige maniere van den
hulp des evennaasten, in 't midden van hunne droefheid verstoken
zijn. Zoo spreekt David dikwils in de Psalmen van Armen, en
steld zig zelven onder dat getal, al droeg hij in d'hede rijkdom de[r]
kroon van Israël, zoo zeide hij Ps. 39. ik ben arm en behoeftig, de

Ps. 39-18

de Heer is voor mij bezorgd. 3°. Ten laasten, en eigentlijk word di[t]
Het woord arm word hier voor dadelijke behoeftigen genomen, voor die verstoken zijn
van 't gene tot een gemakkelijk leven behoord, voor die gebrek en armoe[de]
lijden in dit leven, armen gelijk Lazarus was Luc. 16, die den

* duidelijk wijst d'Ev. Lukas dit aan, die in tegenstellinge tegen d'armen zegd dat de Heer tot de rijken zeide: Vae vobis divitibus & Luc. 6-24.

naam van bedelaar daar ontfangt * (Igr 3plitr Pauper sum[...]
Maar alhoewel dit woord Arm deze 3 betekeningen heeft, agter [...]
niet waarschijnlijk dat de Heere Chs op de twee eerste betekening[en]
heeft gezien, als hij in de text zeide: Beati pauperes: want hij in d[e]
deezen volgende gelukzaligheden van de nederigen, of ootmoedig[en]
gewag maakt zeggende v. seq: Beati Mites &. daar en boven maa[kt]
hij van de droevigen aanstonds hierop gewag, als hij zeid: Beati qui [...]
Ja d'Ev. Lucas c. 6. schijnt ons t' overtuijgen, dat Chs van de dadel[ijke]
armen van geld en goed hier maar spreekt, als hij daar deze zelf[de]

van Chs op den berg

onderwijzinge beschrijft: want na dat Chs daar de zaligheden [...]
had uitgesproken, stelde hij onder de bedreiging van Wee, de hoeda[...]
heden voor die tegen die gelukzaligheden strijden. dus teg[en]
d'Armen van geest stelde hij niet de hovaardigen, niet de
blijde zijn, maar de Rijken, zeggende) Vae vobis divitib[us]
quia habetis consolationem vestram. dus duidelijk tekent [...]
gevende, dat hij zeggende: Zalig zijn d'armen, sprak van de da[de-]
lijke armen, van menschen, die min of meer behoeftig zijn. Ma[ar]

(Maar opdat men niet zou meinen dat alle lighamelijke armen juijst onder de gelukzaligen gerekend worden, dat Jesus aan alle hen zulke groote belofte zou hebben toegezeid, zoo voegd de zaligm het woordt van geest daarbij, zeggende: Zalig zijn de armen van geest. Spiritu.

(de h. Aug., die door de Armen de Needrigen verstaat, gebruijkt dat woordt van Geest tot zijne uitlegginge, en verstaat daar door die niet opgeblazen zijn van geest, maar arm van geest, i.e. zonder eenige opgeblazenheid, laardunkendheid, of hovaardigheid zijn.

Edog misdien, gelijk wij zoo even hebben aangewezen, door d'armen van dew de Zeiland spreekt, beter ja eigentlijk de lighamelijke armen, die inderdaad min of meer behoeftig zijn, worden verstaan, zoo moet'er ook iet anders dan wel Aug. wil, door den geest worden verstaan.)

Zeker geleerd uitlegger (Maldonatus) merkt aan dat 't woordt Geest dikwils, voornamentlijk in 't N. T., zoo veel betekend als den Wil. zoo gebruikte Chs dit woordje van Geest in den Olijfhof, als hij zeide: de geest is wel gewillig, maar het vleesch is zwak, het gene zoo veel is, als of Chs zeide: mijne Wil is wel bereid, maar... Paulus ad Cor. schijnt ook het woordje Geest voor de Wil te nemen, als hij van de maagden zegd: Een maagd bezorgd de dingen des Heeren, opdat zij heilig zij naar 't lighaam, en naar den Geest, i.e. opdat zij kuisch zij van lighaam, en Wille. En zoo hier ook word 't woordje geest voor wil genomen. Zoodat dan Chs hier wil spreken van gewillige armen, van die genen, of wel die arm zijn, en gewillig die armoede, als een Lazarus, dragen, of wel die gewilliglijk hunne rijkdommen hebben verlaten, of wel die genen, die ze nog bezitten, maar ogter bereid zijn de zelve metterdaad te verlaten indien zij met de zelve te behouden, tot de gelukzaligheid niet zouden kunnen geraken. Matt. 26-41 1. Cor. 7-34

de h. Bern. in eene Leerrede op 't feest van allerh. merkt dit onderscheid duidelijk aan, tw'er is tussen d'armen van geest, en d'armen die men eenvoudig armen noemd. diligenter attende, quod ō simpliciter Chs pauperes nominat, ppp plebeios pauperes, necessitate miserabili, o laudabili voluntate... scio Dnum hoc in loco ō de hujusmodi fuisse locutum, sed de his, qui possunt dicere cum Propheta: voluntariè sacrificabo tibi. Zoo dan van de gewillige armen is't dat Chs spreekt, als hij zegd: zalig zijn de armen van geest. Bern. Ser. 1. n. 8 Ps. 53-8

Edog misdien'er ook nog eene gewillige armoede is, die geen lof bij Gode verdiend, niet om godt, maar uit eenig wereldsinzigte ~~want zoo hebben zelfs verscheide heidense philosophen alles verlaten~~, als B. v. van eenen diogenes, die uit trotsheid alles verliet, als B. v., volgens den h. Hier., van de Wijsgaer Crates, die om zoo veel te vrijer, en beter de studie te behertigen al zijn geld in de zee smeet, zeggende: Abite mala voluntates, mergo vos, ne mergar à vobis, Misdien'er dan zeg ik, eene gewillige armoede is, die geene lof bij Gode verdiend, zoo moet men zelfs ook nog aanmerken met Bern. dat Chs ~~inderdaad~~ niet van alle gewillige armoede spreekt, maar

maar alleen van die armen, die door eene geestelijken wil arm zijn,
i.e. die door eenen wil, die van den h. geest geleid word, gewillig ar-
moede verdragen, gelijk d'arme Lazarus, of die om gode alles
verlaten, en gewillig zig arm maken, als Petrus, en zijne makkers
die tot Jesus: Ecce nos reliquimus oia, et secuti sumus te; of wel
die in hunne rijkdommen eene gedurigen wil hebben om alles te ver-
laten, liever dan gode te vergrammen, en zijne geboden t'overtreden
altijd wel gedenkende de spreuke van Cts: qui o renuntiat oibus
Luc. 14-33. quæ possidet, o pt ee meus discipulus.

Zulkdanige armen dan ...... noemd Jesus armen van geest,
of gewillige armen om gode. En deze heilige, gewillige armen
Beati noemd hij zálig. Zálig zijn de armen van geest.

Als wij den Heer Jesus hier hooren zálig noemen de armen van
geest, zoo moeten w'ons niet inbeelden, dat hij hier van d'eeu-
wige gelukzáligheid spreekt, voor zoo veel zij die daadelijk
zouden bezitten, neen! want, misdien Cts hier spreekt van die
op dese aarde zijn, die bijgevolg nog niet zijn ingegaan in d'eeu-
wige záligheid, zoo spreekt hij hier ook niet van de bekomene
záligheid; maar van de zaligheid, gelyk de h. Augt & Inf.
(de schrift verstaat door't woord van Zálig verscheidene geluk
en záligheid, en dat naar't begrijp van die genen daar zij van
spreekt, en daar die hun geluk in stellen.

David als hij eertijds het geluk van zommigen beschreven had
viz. dat hunne zoonen wáren als jonge planten in hunne jeugd
Ps. 143-12 haare dogters opgeschikt pronkende rondom gelijk een tempel,
hunne kelderen vol, hunne schaapen vrugtbaar, hunne ossen
wel geláden, dat'er geen afbreuk, nog inval, nog gekerm in hunne
straaten was, nádat David dit alles dus beschreven had, voegt
hij'er dan bij: Gelukkig, zeggen zij, is't volk, daar het zoo mede ga
Maar, misdien Cts in den text van geestelijke armen spreekt
zoo spreekt hij hier ook van geene tijdelijke, maar van eene
geestelijke záligheid, eene záligheid, die bestaat in eene
waardoor men bequaam is om d'eeuwige gelukzáligheid te
kómen, gelukzálig door de gelukzáligheid, die wij op den weg
tot d'eeuwige záligheid kunnen ontfangen, gelukzálig, gelijk
Augs. zegd, in spe, o in re, gelukzálig, gelijk Paulus van
Rom. 8-24. de Christenen zegd, spe salvi facti sumus.

Zálig dan op deze manier, zegd Jesus, zijn d'armen van geest
En niet zonder groote réden noemd Jesus de zulke Zálig:
Ipsorum est aan de deze schrijft hij toe het rijk der hemelen, Quoniam ip-
regnum cælorum sorum, zegd hij, e regnum cælorum;

(Daar zijn'er die hier door't Rijk der hemelen verstaan, t

Ev., niet ongelijk aan't gene Cs eenrijds tot zijne toehoorders zeide: *Het Rijke Gods is tot ü gekômen*, viz. het Ev., dat rijk is tot ü gekômen. Matt. 12 – 28. En in deze zin zou Jesus den willen zeggen, dat daarom de Armen gelukzälig zijn, om dat het Ev. aan hen voornämentlijk verkundigd word, volgens Jesus eigen zeggen tot d'afgezanten van Joës: *Pauperes evangelizantur*.

Maar om de waarheid te zeggen, dit heeft geen schijn, mits Jesus in alle de 8 zäligheden eene tegenstelling maakt. *de droevigen*, zegd hij, *zullen vertroost worden*: *de Hongerigen*, zegd hij, *zullen verzaad worden* enz. en dus steld hij ook de rijkdommen tegen d'armoede, en zegd dat zij in plaatse van d'armoede het rijk der hemelen zullen hebben, (*Ipsorum ē regnum cœlorum*.)

Jesus zegd niet, zij zullen dat rijk hebben, zij hebben daar kans toe, of zij zijn op een goeden weg om daartoe te geräken, neen! Maar: *Ipsorum ē regnum cœlorum* q. d. zij bezitten nü al dat rijk door eene geruste hoop, welk hoop hen ook niet zal bedriegen, indien zij d'armoede des geests maar blijven behoüden.

Niet ongelijk is't met hen, als met iemand die één ëënige erfgenaam is van zijne oüders, van den welk men, ook voor den tijde van zijne erving, ~~men~~ gewoon is te zeggen: die erfenis, dat goed kömt die dogter, of die jongeling toe. Zoo zegd Cs hier ook....

de h. Bernd, als hij deze rijkelijke beloftem van den Zeiland, aan de armen van geest gedaan, aanmerkte, riep daar over üit: *Magna quadam penna ē paupertas, quâ tam cito volatûr in cœlorum regnum; nam in aliis virtutibus, quæ sequuntur, promissio futuro tpore indicatur, paupertati ō tam promittitur, quam datûr.*

Jesus zegd dan, dat zij gelukzälig zijn, i.e. dat zij geestelijk gelukkig zijn, en bekwaam om eeuwig gelukkig te wezen, die arm zijn door den geest, omdat hen van nü af aan d'eeuwige glorie toekömt, om dat zij daartoe van nü af aan al regt ~~toe~~ hebben. *Beati ergo pauperes spü, quoniam ipsorum ē*....

(Wie staat hier niet versteld over deze wondere godtspraak, en beloftem des Zäligm? wie ziet niet hoe ver het oordeel van de leere van Jesus met't oordeel van de wereld verscheiden is? Zeg mij eens al te zämen, waar steld de wereld haar geluk, en zäligheid in? Is'er ievers een hoovaardig wereldsdienaar, al zijn geluk steld hij in geëerd, gezien, en als een Nabuchodonozors beeld aanbëden te worden. Is'er ievers een ander wereldsliefhebber, wiens hert aan't geld en goed gehegt is, al zijn geluk steld hij in zijne huizen, schuren, landen, geld, en rentebrieven, met den rijken, dwäzen boer van't Ev. te vergrooten. Is'er ievers een wereldsslaaf, die van zijnen büik zijnen godt maakt; deze zal met eenen Rijken vrek al zijn geluk stellen in slempen

en goeden zier te houden. Met een woorde alle anderen, die do
hunne vleeschelijke kertstogten overwonnen der wereld dienen
zullen hun geluk stellen in dat te bezitten; daar hunne blinde
kertstogten hen toe leiden.

Maar hoe zeer verschild dit ~~niet~~ van de leere van Jesus? deze
zijne leere gaat regtstreeks tegen de leere van de wereld aan;
die van al de wereld voor ongelukkig word uitgekreeten, die
word van Jesus gelukzalig geschat, en uitgeroepen. Beati
pauperes spiritu)

O! Wat een troost is dit dan ~~niet~~ voor den armen, en gemeenen ma
't is waar de wereld ~~die~~ agt hen niet, die met een klijn gewin onderstandien
op die eerste en top | hunnen dagelijksen nooddruft voldoen; maar Jesus steld hen
't hoofd van alle de gelukzaligen, hij spreekt 't eerst van hen
Beati pauperes &c.

Maar welke armen? 1°. ô! niet die, door, of uit eene ellend
noodzakelijkheid alleen arm zijn, maar die uit eenen loffelijken wille
arm zijn, die arm zijnde naar 't lighaam, ook arm zijn van ge
die met liefde en vergenoegzaamheid in hunne geringen staat
Tob. 4. | leven, die gelijk Tobias gesteld zijn, en kunnen zeggen: wij
is waar dat wij hier een arm leven leiden, maar wij zullen vee
goederen hebben, zoo wij Gode vrezen, van alle zonden afwij
ken, en deugdelijk leven?

2°. daar en boven die armen zijn, 't niet die Jesus zoo zeer prijst
uit eenig wereldsch inzigt | ~~niet~~ die gelijk de heidensche philosophen zig van 't wereldse
zig ontmaken; niet, ook die gelijk verscheiden bedelmunniken
't wereldse verlaaten, om in 't kloosterlldes te rykelyker te he
|| den bezorgden kost ~~te heb~~ ben, of ook om dien daar | neen; maar die, die, als zij uit de wereld gaan, met Petrus kun
Matt. 19-27. | zeggen: Ecce nos reliquimus oia et secuti sumus te. Die dat
ook met Petrus uit den mond van Jesus verdienen te hooren
zeg ú voorwaar, dat gij die mij gevolgd zijt, in de wedergeboorte
de zoon des mensche op den zetel zijner heerlijkheid zal gez
zijn, ook op 12 zetels zult zitten, en oordeelen de 12. geslag
van Israël. Deze zijn 't die Jesus zalig noemd: Beati paup

3°. eindelijk die noemd Jesus zalig, die ook zelfs in 't mid
van de rijkdommen arm van geest zijn die, vloeijen hen de rijk
Ps. 61-11 | men toe, hun hert 'er niet op stellen, die met hert, ziel, en
om hunne zonden uit te koopen om zig vrienden te maken, die & | genegenheid verzaken, aan alles wat zij bezitten, die 't
ige bruiken gelijk aug. leerd, utentis modestia, ô amar
die de wereld gebruiken 1. cor. 7. als of zij die niet gebruikten; die | affectu, en die ook bereid zijn met 'er daad liever alles
verzaken, en te verlaten, dan Gode te vergrammen, wel
Matt. 16-26 | tende, en overtuijgd zijnde, dat 't hen niets zou baten al
en hadden zij de heele wereld, indien zij hunne zielen
Conclusio | Wel aan dan A. A.

Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Matt. 5. v. 4.

In Festo SS: Oium, 1. Nov. 1740. 8.

64.

Observatione digna e historia, quam refert sacer historicus Gen. 28-32. AA.

Moses ibid. narrat quod Jacob fugiens Esau in somno viderit scalam cujus cacumen tangebat cœlum &c

Cum hodie Sanctorum in cœlis gloriam cogitamus vix dubito quin oes nos similem scalam optaremus. Et merito; si enim illa sanctorum in cœlis gloria ita sit, ut David illam exprimendo incapax de ea exclamet: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Dne, quam abscondisti timentibus te? Ps. 30-20. Si de ea Paulus: Oculus o vidit, nec auris audivit, nec in cor hois ascendit, quæ preparavit Deus iis, qui diligunt illum, 1. Cor. 2-9. quis, quis o ~~cuperet~~ optaret habere scalam, qua cœlum ascendat, et hanc magnam Sanctorum in cœlo gloriam videat? immo quis o cupiat ei participare?

Ecce talem in hod. Ev. Scalam ~~inquam~~ octo gradibus distinctam. Beati pauperes &c

Nos alterum hodie scalæ hujus gradum contemplabimur. Textus hbr: Beati mites &c Hæc verba ad mutuam instructionem explicabimus Attendite

Propositio

Beati mites quoniam &c Tria consideranda. 1o. Quinam Mites, 2o. Quam terram possessuri, 3o. Quo jure.

1mo. Quinam Mites?

Quoad 1um duplicitur accipitur mansuetudo strictius, et generalius: strictius ~~est~~ e ~~quatenus~~ iræ, et impatientiæ moderatrix; Generalius: e oium passionum in hoc compressio. atq utroq hoc modo mansuetudo hic accipitur. [interlinear: 1) dupliciter, in quantum]

Ac 1o. quidem mansuetudo hic sumitur in qtum e ira et impatientiæ moderatrix, quo fit ut mites ita iræ, et impatientiæ passionibus imperent, ut nec obmurmurent Deo

1o. qui passionibus impatientiæ & iræ imperant.

sive ob secundas res impiorum, sive ob adversas suas, nec vindicta de hoibus cupidi, vel difficiles sint, dum quid aut præter æquitatem, aut præter voluntatem patiuntur: sed Dei quidem judicia æquo animo sustinent, hoium vero improbitatem tolerando vincunt, infirmitati cedunt, atq. adeo placida morum suavitate, oium sibi aos conciliare conantur.

Expla eorum que patientiâ mites fuere.

3 In deze deugd van zagtmoedigheid, voor zoo veel die betreft geld alle onverduldigheid, en ~~murmureringe~~ morring tegen God in 't gelove, hij ons hier laet overkomen, heeft bovenal uitgeblonken de vroome Job, die van alles ontbloodt, ja van 't hoofd tot de voeten toe met etter geslagen, in 't minst niet ~~murme~~ morde ~~rende~~, maer in tegendeel ten eenemael aen gods bestieringe zich onder gaf, ja god ook zelfs loofde zeggende: Dno dedit ...

Hier in heeft ook uitgeschenen de Propheet David, die in zulke gelegentheden zeide: Ik ben stom gebleven, en heb mijnen mond niet geopend, want gij zijt die het gedaen hebt i.e. die mij de plaegen toegezonden hebt, die mij dezelve hebt laeren overkomen.

Ps. 38-10

Hierover word ook zeer beroemd de hooge priester Aaron. Immers dan wanneer hem dat droevig ongeval van beide zijn oudste zoonen, de hoop zijner geslagte, en des hoogenpriesterdoms ~~aen hem~~ overquam, naem. dat zij, om dat zij vreemd vuer genomen en den Heere opgeofferd hadden, met 't vuer van den hemel verslonden wierden, dan, zeg ik, was 't dat Aron die daeromtrent was, die dit alles zag en hoorde, stil sweeg, niet een woord sprak, maer heel bedaerd en zagtmoedig zig gedroeg. Hanc mansuetudinem suo explo docuit nos Xus, cum

Lev. 10-3...

Xin passione sua oravit: transeat a me calix iste, verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Item cum nos orare docuit: Fiat vltas tua. ad hanc nos exhortatur: Beati mites &

In deze deugd van zagtmoedigheid, voor zoo veel zij betreft geld alle toorn, en wraekgierigheid, zoodat men dig ontfangen leet, en ongelijk bedwinge, daer tegen niet uitvaerd, geene bitterheid in 't gemoed bewaerd, geene hardigheid of scherpigheid gebruikt in de woorden, veel min wraeke zoekt met de werken, in zulk een deugd van zagtmoedigheid is ook wederom de vroome Job uitgeblonken, die in al 't quaed van zijne lasterlijke vrienden, ja, zelfs ook van zijn bescheiden wijf zig even zagtmoedig gedragen heeft ...

Hier al ziet men bestaen de zagtmoedigheid in zig bereidvaardig

Hier in heeft ook uitgeblonken de Leidsman van Gods volk, tewelen Moijses, die dan ook zelfs, als Aron en des zelfs zuster Maria tegen hem morden, zig even zagtmoedig toonde. Zoo die van den h. Geest ook zelf dezen lof verdiend heeft: dat Moijses was de zagtmoedigste man van alle ...

Num. 12-3...

aan al wat god ons overzend t'onderwerpen. Maer ook in alle boosheid der god~~loo~~ ~~men~~ ~~overgeven~~ loozen geduldig te draagen.

alle menschen die op aerde woonden.

Deze zagtmoedigheid heeft David ook heerlijk uit laeten schijnen, dan wanneer hij van zijnen dienaer Semëi zoo gelastert wierd. Dan was 't dat David zeide: De Heer heeft hem bevoolen David te schelden, en wie is'er die durft vrâgen, waerom hij aldus gedaen heeft? 2. Reg. 16-10.

Deze zagtmoedigheid heeft ons ook op 't allervolmaekst onzer aller meester, en Heiland C. J. door zijn voorbeeld geleerd, zijnde tussen alle lasteringen, scheldens en lijden zagtmoedig als een lam, geduldig als een schaap. Waerom Isaïas ook Isa 53-7 voorzeid had: gelijk een schaep zal hij ter slagtinge geleid worden, en hij zal stil zwijgen gelijk een lam, voor die het scheerd, zonder zijnen mond eens te ôpenen. Waerom Petrus ook van 1. Pet. 2-23 hem zegd: Als hij qualijk bejegend wierd, sprak hij niet qualijk wederom, als hem lijden wierd aengedaen, dreigde hij niet maer gaf zig zelven over aen den génen, die hem onregtvaerdelijk veroordeelde.

Tot deze zagtmoedigheid noodigt hij ons ook allen uit, dat wij van hem zouden leeren: discite (inquit) à me quia mitis sum et humilis corde &c. Hier toe wekt hij ons ook op, als hij zegd: Beati mites quoniam &c. Adde Locum Jacobi 3-13... Matt. 11-29.

Illi ergo hic à Xto dnr Mites 1 qui dei judicia æquo aio ferunt, 2 et hoium improbitatem tolerando vincunt.

2°. Nihil etiam vetat Mites hoc loco accipere generaliter, nimirum o ē in quantum mansuetudo e impatiæ, et iræ moderatrix, sed et est oium passionum, in hoc compressio, ita ut mites, et mansueti idem quod Xti discipuli. Sic S. Basilius in ps. 33. H. 3. Audiant mansueti et lætentur. „Idem valet: audiant mansueti, et audiant Xti discipuli.... hos namq. mansuetos nominavit, qbs Dns ait: discite à me qa. mitis sum et humilis corde: qui enim sedatis st, et compositis moribus, nempe ab oi affectu vitioso liberi, adeo ut nullum reliquerint in aabs suis perturbaoem locum, hi demum mansueti appellantur„.

Talis mitis Paulus, qui oium passionum suarum Dns ita erat, ut dicere potuerit: Vivo ego jam o ego, vivit vero in me Xus. Item: Mihi mundus crucifixus e, et ego mundo. Gal. 2-20 & 6-14.

Tales esse debere oes fideles monet: Mortificate membra vestra quæ st sup terram. Ad hoc excitat nos Xus: Beati mites l. c. &c Col. 3-5

2do Possidebunt terram | NB quid Xus de his mitibus, sive strictius, sive gratius sumtis ~~diomio~~, dicat. Possidebunt terram. At quam terram?

3o terram corporis, seu membrorum. | 3o terram corporis sui: ex eo enim quod (ut vidimus) mites passionum suarum sint domini possidebunt terram corporis sui, ita ut sint domini carnalium affectuum, et motuum. Sic S. Chrysos. in Catena, D. Thomas, S. Bern. et alii. Audi vel solum Bern. „Possidebunt terram: Hanc ego terram corporum intelligo. quod si possidere vult aa, si regnare desiderat sup membra sua, necesse e ut sit ipsa mitis. Serm. 1. in hoc P.

Prov. 16-32 | Quanti porro momenti sit hæc possessio indicavit Salomon. Een verduldig man (ait Salomon) is bêter dan een sterkman en wie meester van zijn gemoed is, die is bêter dan een inneme van steden. Sic item Petrus ostendit qi momenti sit hæc

1. Pet. 3-4. | possessio dum dicit mrum ornamentum Xanæ mulieris moet bestaan in den verborgen mensch, in het herte, door 't onbederflijk sieraad van een zagtmoedigen en stedigen geest, 't welk kostelijk voor d'oog gods is.

Consonat S. Ambr. in ps. 118-109. ubi Regem appellat eum qui sui dominus e, et passionibus suis imperat, Sic item S. Chrysost. hom. 34. in Gen. Hæc mra Laus Davidis et ejus mansuetudine. Unde Salomon deum orans hanc allegat

Ps. 131-1. | ut citius exaudiatur: Memento Dne David, et oīs mansuetudinis ejus.

2o possident Deum ipsum | 2o Possidebunt terram, seu Deum ipsum. Sic S. Hilarius in Catena, D. Thomas, et alii. Coacta quidem expositio, sed verissima, qa per mansuetudinem hoc possidet Deum. „Hinc S. Ambr. in ps. 36. H. 11. Merito mansueti possident terram, in qbs Deus ipse requiescit, sicut divino pp Isaiam resonavit oraculo dicens: Supra quem requiescam, nisi supra humilem et quietum et trementem verba mea? X Mitis aa domicilium e amonissimo horto (S. Chrys. hom. 29 ad pop. antioch.)

X huc illud ps. 75 Factus e in pace locus ejus. | Quid mirum quod ibi moretur libenter Deus? Hinc Paulus Weest eensgezind, leeft in vrêde, en de godt des vrêdes en der

2. Cor. 13-11. | liefde zal met ú zijn.

3o Possident hoes terræ. | 3o Possidebunt terram, i.e. hoes terræ incolas. Nihil ad devincendum hoes fortius mansuetudine. Audi eo Salomonem: Een zagt antwoordt breekt de gramschap

Prov. 15-1 | een harde rêde verwekt toorn. Item: Door lijdzaemheid

ibid. 25-15 | een vorst vermurwd worden, en een zagte tong zal alle dingen

digheid verbrêken. Item: Een vriendelijk woordt maekt veele vrienden, en verzagt de vijanden, en de tong van een goed mensch is overvloedig in vriendelijkheid. Eccli. 6-5.

Et vero cum Deum mansuetudine possideri jam viderimus, quid ni de mitibus dicamus illud, quod angelus de Iacobo: gen. 32
Si ctra Deum fortis fuisti, quo mã ctra hoës praevalebis? En tanta vis ē mansuetudinis! vicit Iacob mansuetudine angelum.
Hij mogt tegen den Engel op (ait Oseas) en hield zig kloek. Ose. 12-4.
En hoe mogt hij tegen den Engel op, hoe hield hij zig kloek?
Oseas vaegt t'en bij: Hij bad hem al weenende q. d.... Eadem vicit Esau. Gen. 32-13 et seqq. et 33-3-4-8-10. Hac de causa graviter tulit iracundiam filiorum gen. 34-30 49-5..

Similiter mansuetudine vicit Moses. Hinc de eo Ecclus 45-1..
Moÿses is bemind geweest bij godt en bij de menschen, en zijne gedagtenis is gezegend &.
Mosi succedat David qui mansuetudine Saulem vicit. 1. Reg. 24-7-8-20.
Et quid de Xto Dominatore dicemus? Emitte Agnum Dne dominatorem terrae. Orabant Sancti veteris testamenti Isa. 16-1.
Agnum et Dominatorem terrae quia agni mansuetudine terram devinceret. Sic et factum ē &.
Neq aliter missi Apli victores terrae. His Xtus: Gaet henen, zie ik zend u als lammeren onder de wolven. Luc. 10-3

4°. Mites possidebunt terram Caelestem. Ita plurimi SS. Patres Basilius, Ambr., Aug.°, Hier°., Leo Magnus &. 4°. Possidebunt terram Caelestem
Non terram Iudaeae, inquit Hier°., nec terram illius mundi, o terram maledictam, spinas ac tribulos afferentem, quam crudelissimus quisq, et bellator mã possidet, sed terram quam psalmista desiderat dicens: credo videre bona domini in terra viventium. S. Hier°. in Matt. ps. 26-13.
Illam credo terram (ait S. Aug.) de qua in ps. 141-6 dicitur: Spes mea es tu, portio mea in terra viventium.
(S. Leo autem argute huc flectit terram corporis in resurrectionis gloria perficiendam. Terra promissa mitibus (ait) et in possessionem danda, mansuetis caro Sanctorum ē, quae ob humilitatis meritum felici resurrectione mutabitur et immortalitatis gloria vestietur. In nullo jam spiritui futura contraria et cum voluntate animi perfecta unitatis habitura consensum. In festo omn. SS.)
Huc flecti pt illud. ps. 36-10. Adhuc pusillum, et n erit peccator... mansueti autem haereditabunt terram, et delectabuntur

3tio quo jure possidebunt cœli gloriam?

in multitudine pacis. Quod de cœlesti gloria mxè verum ē, et de hac præcipue hic Xus. Nam soli illi proprie B. qui illam cœli gloriam, vel spe, vel re ipsa possident.
At quo titulo quæres possessuri sunt mites cœlum?
R. Variis titulis obtinerant cœlum v. g. Pauperibus illud dbtr titulo paupertatis, eo quod justum sit eos ditari cœlestibus, qui caruere terrenis. Misericordibus debetur cœlum jure retributionis, eo quod misericordia mereatur misericordiam. Persecutionem passis idem dbtr titulo victoriæ, eo quod legitime certantes maneat corona. Atq sic et similiter speciali titulo mites possessuri sunt terram viventium.

1o Qa Deo similis, adeoq cœli hæredes.

1o S. Gregs citatus ab Hugone in ps. 36-33. docet mites et servata Dei p mansuetudinem imagine esse, et agnosci dei filios, adeoq hæredes cœli. Hinc S. Basilius cœlestem Jerusalem dixit eē ō bellatorum spolium, sed longanimiter et mansuetè ōia tolerantium hæreditatem. in ps. 33. Consonat Origenes qui salvandos notat dici oves ob mansuetudinem. „Oves (inqt) dicti sunt qui salvantur pp mansuetudinem, quam didicerunt ab eo, qui dixit: Discite à me „qa mitis sum et humilis corde: et pp quod usq ad occisionem „parati fuerunt venire imitantes Xum, qui sicut ovis ad „occisionem ductus ē, et sicut agnus coram tondente se sine „voce„. Orig. tr. 34. in Matth. Cap. 25.

2o ut quod hic passi sint in cœlo ipsis recompensetur.

2o Mites pp Xum ō litigant, ō pugnant, sed accipiunt injuriam, et patiuntur fraudem, uti Paulus ait 1. Cor. 6. Æquum igr ē ut damnum, si quod hic patiuntur, compensetur illis in cœlis. Hinc recte Ambrs „Qa ō vina, ō epulas, „ō divitias, sed pacem Dni dilexerunt in corpore constituti, „pro illa dilectione corporalium voluptatum, qua se putarunt „eē fraudandos, ut gratiam adipiscerentur æternam, delectabuntur in multitudine pacis, quam Dns n. J. in diebus „suis generi donavit humano. In ps. 36. v. 33.

Concordat id quod David ait: Houd op van gramschap (inqt David) en laet af van grimmigheit, verstoort u niet Ps. 36-8.... gij ook zoud quaed doen. want de quaeddoenders zullen uitgeroeijd worden; maer die op den Heere wagten zullen land bëerven.... de zagtmoedigen zullen t land bëerven en hunne genoegte vinden in een menigvuldigen vrede
Propter hoc lucrum Hebræi cum gaudio rapinam bonorum suorum suscipiebant, uti paulus illis affirmat Heb. 10-34.

Gy hebt met de gevangenen médelijden gehad, en de berôovinge uwer goederen met vreugde verdrâgen, wêtende dat gÿ een bêter, en blijvend goed hebt. unde et merito S. Aug. L. 3. di Serm. Dni in monte Cap. 2.
Rixentur (inqt) immites, et dimicent pro terrenis, et temporalibus rebus. Beati autem mites quoniam ipsi possidebunt terram, de qua pelli ñ possunt".

3º. Deniq. Mitibus debetur cœlum titulo violentiæ quâ illúd rapûerúnt juxta illud Xti effatum: Regnum Cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. Matt. 11. Verùm quia 3º. Qa vi sibi illatâ rapûêrunt cœlum. dem hæc Xti sententia mitibus officere videtur, attamen qui rem serio expenderit illam mitibus mxè prodesse et violentiæ titulo illis ante oes deberi cœlum fatebitur.
Quid enim ē mansuetudo, nisi mxa in seipsum violentia?
Plus certè ē domare passiones, qm belluas. Hinc Salomon Prov. 16-32.
ẽin verduldig man is bêter dan een sterk man, en wie meester van zijn gemoed is, die is bêter dan een innêmer van Stêden.
Audi de hac re Lactantium Lib. 1. Instit. Divin. Cap. 9.
Quid n tam magnificum, (de Herculis fortitudine sermo ē) si leonem, aprumq superavit?... si equos feroces cùm domino interemit?...... Opera st ista fortis viri, hois tn. illa enim, quæ vicit, fragilia, et mortalia fuerunt. Nulla enim ē (ut ait Orator) ita vis, quæ ñ ferro, ac viribus debilitari, frangiq possit. At aīum vincere, iracúndiam cohibere fortissimi ē, quæ ille (Hercules) nec fecit ùmqm, nec potuit. Hæc qui faciat, ñ modo ego eum cum summis viris comparo, sed simillimum Deo júdico.... Ex quo fit ut ille solus vir fortis debeat judicari, qui temperans ē et moderatus, et justús".)

"Sunt ergo (ait S. Chrys. hom. de Mansuetud.) expugnatores urbium, et belluarum domitores. Glorientur sua fortitudine, sed noverint longe sibi præferendos mites, qui sibi ipsis dominantur. Hæc ē violentia, quæ ñ urbes expugnat, sed quæ ipsum rapit cœlúm".

Conclusio

Habetis A. A. quantùm in mansúetúdine ad obtinendam cœli gloriam sit præsidii.....
Hac via oes Sancti ad cœli gloriam pervenerunt....
Restat igitur, ut, si cum SS. hodie triumphantibus cœlum obtinere velimus, mansuetudinem sectemur, et imperando passionibus impatiæ ne umqm obmurmuremus Deo, et iræ ne simus vindictæ cupidi, et imperando oibs aliis eœ passionibus.
Sic victores erimus, possidebimus nos ipsos.... possidebimus

nos ipsos.... possidebimus Deum.... possidebimus
hoes.... ipsam denique possidebimus cælestem Jerosoly
mam.... Hanc possidebimus jure hæreditatis.... jure
recompensationis.... jure violentiæ, qua cælum, ra
pitur &c

1748. Monitum in primo sacro fuit de ratione hujus fest
ex Catechismo Montispessulano Tom. 2. pag. 262. et 2..
et seq.

Beati qui Lugent: Quoniam ipsi consolabuntur. Matt. 5. v. 5.

In Festo Oium Sanctorum. 1. Nov. 1736. 45. 59.

Gratissima et Lætissima oibs e dbt festiva dies ascensionis Dominicæ A.A.

Illa dies e, in qua canit Eccla: Hæc e dies quam fecit Dnus exultemus, et Lætemur in ea. Et merito sic canit Eccla: illa enim dies e, qua obseratum mortalibus patere cæpit cœlum, // ...... adeoq merito Eccla exultans et Lætabunda canit. Hæc e dies quam fecit Dnus exultemus...

// tunc juxta Aplum Eph. 4. 8. implevit davidis vaticinium Ps. 67 ascendens a...

At nescio an gratior sit hodierna SS. oium festivitas. In ascensione Dni aperta e ad cœlum via, hodie turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, illuc ingressam cernimus. Cum cœlum subit Dei Filius paravit locum nobisq. at nunc infelices Adæ filios beatos prædicamus quia paratum sibi locum occuparunt. unde spem magnam concipimus fore ut et nobis facilis ad eamdem gloriam pateat via, qua tot hoes nobis prorsus similes præivisse cernimus. // Porro viam præsens nuntiat Evangelium, octo Beatitatum felicissimo complexu.

// des de kerk vol vreugde zingd van daag met het begin der Misse: Gaudeamus oes — vroog iemand wel wat middel om met alla de hh.

Itaq si sperare velimus fore ut ad eamdem cum oibs Sanctis gloriam perveniamus, hanc eamdem viam quam Sancti tenuerunt, et quam hod. Ev. nobis nuntiat, et nos terere dbms.

Propositio

Itaq ut nos ad hoc animemus Lubet nunc solum ex 8 Beatitudinibus, 3am proponere, quæ sic hbt: Beati qui Lugent // Hanc declarabo Attendite

// tot dat zelve geluk te geraken? R. O! geen ander middel dan dien weg wandelen die zij bewandelt hebben.

Duo in assumto textu observanda 1o quinam Beati pronuntientur 2o quare Beati dicantur.

Qui Beati pronuntiantur sunt Lugentes, text. ait: Beati qui Lugent. Quid sit Lugere oes scimus, Nemo, ut existimo, inter nos e, qui tam felix e, quin expertus sit quid sit Lugere. at quid Lugere hic inter. Scict, inquirendum e.

Lugentes Lugent præcipue ob duas caus, of omdat zij Lijden of vreezen te Lijden, eenig quaed dat zwaer, Lastig, moeijlijk en verdrietig is; of omdat zij zien of hooren van anderen doen en geschieden, dat hun tegen de borst is, en dat zij van anderen te zien te doen en te geschieden. zoodat al die weenen treurig, of droevig is, ~~[illegible]~~ eenig quaedt of onlust Lijdt maer dit Lijden is veelderleijde en dus ook 't weenen verscheiden

1° Het eerste Lijden waarover men treurd is dat tw. zig ~~dat~~ de mensche op zijn hals haelt door zijn eigen schuld.

2° Het twede is dat tw. hem regtvaerdelijk aengedaen word van anderen om zijne eigen schuld, het zij van Godt, het zij van de menschen. Lijden waarover men treurd is dat tw. iemant

3° Het derde ~~dat hem of~~ aengedaen word of toekomt zonder, of buiten zijne schuld, ja over zijne onschulde

4° Het vierde is dat tw. hij zig vrijwillig aendoed, of om zijne voorgaende schuld ~~ende~~ te boeten, of ook om de zonden van anderen te beweenen.

Ad 1° Wat aengaet de genen die weenen, treurig of droevig zijn omdat zij Lijden het quaedt dat zij zig zelven op den hals gehaeld hebben, zijn die genen, die met krankheden, gebrek ongezontheden, quellingen, en quijningen belaeden gaen, die dat door hunne zonden, dronkenschap, onkuijsheid, oploopentheid gramschap &c veroorzaekt hebben.

Dezen worden zekerlijk hier niet verstaen door die weenen, want dit weenen en treuren, is niet dan een gevoelen van hunne zonde een straffe die, als een Laquaij, en pagie de zonde volgt elke zonde heeft zijne bezondere wee, en word gedraegen van de mensch, het zij dat hij wil, het zij dat hij niet ~~en~~ wil. Exempel

Lu. 15-14 sit filius prodigus: tot wat droefheid en ellende is hij door wulpsheid ~~niet~~ vervallen? ..... et sic de aliis .... Hi sunt Lugentes o illigentur, deze zijn niet zalig, maer zelfs onzalig, en ongelukkig hier in deze wereld, en naamals euwig rampzalig

2° Wat aenbelangt de genen, die eenig quaedt Lijden, dat hun van Godt of van andere menschen aengedaen worde, om hunne zonden en verdienstenswille, als zijn die genen die om eenig misdaet gestraft worden, van de handt Gods, of van de rechter en de justitie die weenen en treuren mede wel; maer worden alhier ook niet verstaen door die treuren en weenen; want de straf ~~en~~ is geen zaligheid, anders waere die straffe geen straffe. Daerom zegt

1. Pet. 4-15 Petrus: Dat niemandt van u L. Lijde als een doodslaeger, of

of dief, of quaeddoender, of als een die opeens anders dingen uit is, maer als een Steenmensch. Itaq nec hi hic pp Lugentes intelliguntur.

3° Die genen die Lijden overkomt zonder, of buiten hunnen schulde, dat zijn vroome menschen, die dat Lijden of droefheid op hun hals niet en haelen, of tot straf moeten ondergaan als zondaeren of godloozen, maer die dat overkomt als onnoozelen, en regtvaardigen.

En dit Lijden is tweederleij: want sommigen Lijden dit zonder dat zij vervolgt worden, sommigen omdat zij vervolgt worden. Die Lijden omdat zij vervolgt worden, die worden hier in deze text niet verstaen, maer hierna, in het gevolg van d' 8 Zalig-heden, als de Heere Iesus: Beati, qui persecutionem patiuntur pp &.

Maer d' anderen die zonder vervolgingen treuren, en schreijen, en weenen, daer word hier in den text van gesproken. Dusdaenigen zijn geweest een Iob, Tobias, Lazarus et similes.

4° Denig die zig vrijwillig eenig Lijden, of droefheid aendoen, of verduldig verdraegen, om hunne voorgaende schulden of om die van anderen te boeten, en te beweenen, dese zijn 'took die hier in den text door de weenenden verstaen moeten worden. Van dusdaenige weenenden en treurenden ait Paulus: De droefh. die om godt is, werkt een bestendige boetvaerdigheid ter zaligheid. 2. Cor. 7-10

4 erbo: die in druk en droefheid zijn, of gelijk Petrus supra die Lijden als een Christenmensch.

En ergo qui nam hic in tex. per Lugentes o̅ intelligantur, et qui nam intelligantur (Repete)

Et hi Beati pronuntiantur, o̅ quod ex nunc calestem beatitudinem adepti sint, cum adhuc hic degant in valle Lacrijmarum, sorsq illorum sit Lugere, sed quod sunt in feliciter, et Beato statu, scilicet in statu gratiae, et ex nunc, ut Paulus ait, spe salvi sunt, hoopende, en verwagtende de eeuwige Zaligheid, en vertroostingen eens te zullen erlangen. En dese Zaligheid, die de Zaligm. over zoodaenige treurige, en weenende zielen uitspreekt, en toezeit, verklaerd hij zelve als toekomende zeggende: Quoniam ipsi consolabuntur.

Et hoc 2um quod in tex. observandum, scil: quare Lugentes Beati dicantur scil: qa consolabuntur.

De troost die Xus hier toezeit aen de weenenden is de eeuwige geluk zaligheid, die d' uitverkoornen in alle eeuwigheid genieten; en niet vreemd dat Chs aan de weenenden de zaligheid ondar den naam van vertroostinge beloofd;

Etenim sic saepius calestis beatitudo noie consolationis in Scripturis proponitur: sic Lucas ait quod Abraham diviti Epuloni dixerit: Wees indagtig dat gij goedt in uw Leven ont=

ontfangen hebt, en Lazarus insgelijks quaedt, en nu wordt
hij vertroost, maer gij gepijnigd. Sic Paulus vocat een
2. Thess. 2-16. eeuwige vertroostinge.

De volheid van deze vertroostinge beschrijft Joes in 2 zijn
apoc. 7-17. Openb. ubi, ait dat die gener, die godt alsdan vertroosten zal
23-4. zoo zullen vertroost worden, dat godt alle traenen van hun
ps. 25-8 afwasschen zal. En hoe? zoodat er geen doodt, geen treuren
geen schreijen, geen weenen, of arbeidt, en smerte meer over
weren zal. Want, zeit Joes, alle deze voorgaende dingen
zullen verbij gegaen zijn, dat is, die ~~er~~ zullen noit wederke
maer de vreugde en vertroostinge zal eeuwig weren.

En deze vertroostinge zeid Xus toe aen die weenen, en
daerom zeit hij ze toe als nog toekomende, omdat zoo lang
hier op aerde zijn, de zelve niet kunnen genieten.

Wel is waer dat godt hier ook zelfs reeds de weenenden
troost. Immers david ait: Naer de meenigvuldigheid mijn
droefheid in mijn herte, zoo hebben uwe vertroostingen m
Ps. 93-20. ziele verblijdt. Item, Paulus De godt aller vertroostinge, die
ons vertroost in alle onze verdrukkinge, die troost ons zoo, d
2. Cor. 1-3.. gelijk het lijden van Xus in ons overvloedig is, zoo ook door
Xus onze vertroostinge overvloedig is. Item Ik ben met
ibid. 7-4. troost vervult, ik ben zeer overvloedend van vreugde in
alle onze verdrukkinge. patuit in aplis ibant gaudentes
in Martyribs....

Itaq. certum e quod Deus et in hac vita lugentes consola
maer deze vertroostinge ~~die~~ ziet zelfs op d'eeuwige vertroo
ge, waer op zij hoopen, en zig zelven door die hoop vertroo

En brevem lex. Explicationem.

Varia autem hic jam observare possumus.

Ac 1º quidem audivimus ~~illos~~ beatos praedicari hoc spios die hier
in drukt, lijden en droefheid zijn, 't zij van armoede, ziekt
quellingen, tegenspoet &. Wel is waer dat de wereldt een heel
ander denkbeeld hier van heeft, dat de wereldt die alleen ge
Ps. 143-15. lukkig agt die groot, rijk, en zeer voorspoedig zijn, dat
zij niet ~~en~~ telt, maer veragt, en verstoot die &.

Dog heel anders hooren wij Xus leeren Beati qui luge
Sic Beatus erat Iob.... Sic Lazarus.. Sic Tobias..
Sic Paulus in arbeidt en moeijte, in veel wakens in honge
2. Cor. 11-27 en dorst, in veel vastens, in koude en naektheid.

En dit moet ons troosten .... Euntes ibant &
flebant mittentes semina sua, venientes autem venient

2º. audivimus Beatos dici Lugentes 1º, 2º, et aliorum peccata. Et hinc discere dbmus quid facto opus sit, si et nos Beatos dici velimus, hic in spe, et postea in re.

3º Lugere dbmus peccata nostra, NB peccata niet over dennasleep en gevolgen van de zonden, niet over de straffen, maer over onze zonden, waer door wij gods opperste goedheid, en regtvaerdigheid vertoornt hebben.

Multi dum peccarunt sapius Lugent ~~sed~~ non peccata, sed sequelas, et pœnas peccati. ~~[illegible]~~ d'een weend om de schande daer hij door zijn zonde ingevallen is; d'ander, omdat zijn zonde openbaer, en kenbaer geworden is, dat hij nu voor zulk en zulk een kenbaer, en te boek zal staen; de derde weend om de straffe en kastijdinge waermede godt zijn zonde reeds komt te vergelden, en naemals eeuwig zal straffen. Et hi ero similes st Adamo qui post peccatum vreesde, en benauwd was non quod Deum offenderat, sed quod nudus erat. gen 3-10

Similes st Caino fratricido qui non Lugebat de peccato, sed de sequelis peccati, dat hij over al zou moeten vlugten, en dat al, die hem vinden zou, hem het Leven beneemen zoude. Ebd. 4-14.

Similes sunt Saulis qui Lugebat coronam perditam, et peccatum suum propalatum iri.... 1 Reg. 15-19

Similes sunt Antiocho qui, ut ipse fatebatur Lugebat non peccata, sed pœnas peccati..... 1 Mach 6-12.

Similes st furibus......

En sic multi Lugent dum peccarunt sed non peccata.

Lugere oportet peccata, si Beatos dici optamus. Sic vere Beatus David, qui hoc mxe dolebat quod deum offenderat, quare hoc quasi unice considerans aiebat: Tibi soli peccavi. Sic Magdalena,... Sic Publicanus... Sic filius prodigus: Pater peccavi in cælum et coram te. Sic et nos Lugere oportet. Dan zullen wij ook vertroost worden, vertroost reeds terwijl wij weenen; want wel waeragtig is de spreuk van den h. Augt. dulciores st Lacrymæ pœnitentium quam oia gaudia theatrorum. Maar volmaakt vertroost in den hemel.

2º. Lugere dbmus et aliorum peccata. Hoc Xtus suo exeplo docere nos voluit dum flevit super Jerusalem, dum flevit in horto super omnium nostrum peccata. Sic Paulus ~~[illegible]~~ zelfs wenschte verbannen te zijn om zijne broederen te behouden. Sic in vet. Test. Jeremias, prout in ejusdem Threnis videre est. Sic Lot die in Sodom woonende dag en nagt over des zelfs boose werken zig quelde, sic Samuel flevit Saulem, et verbo dicam, sic oes Sancti..... 2. Pet. 2-8

Sic et nos, hoc Paulus nos exeplo Corinthiorum docet

II flere ac Lugere se dicit eos qui post fornicationem et immunditiam non egerunt pœnitentiam. Ja zo zeer beweende Paulus de zonden van anderen, dat hij

dúm, eos corripit quod, incestuósum, ô Luxerint....

Conclusio. Lia A. A. Horùm, exempla imitemur, et sic Beati erimus. Sic oes Sancti ad Beatitudinem pervenêre....

Agimus ergo....

In Festo Omnium Sanctorum 1. Novemb. 1738. 49. 60.

Beati qui esuriunt & sitiunt Justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

Matt. 5. v. 6.

Observatu digna e visio, quam Ezechiel se habuisse refert Cap. 40. A. H.

Propheta ibidem narrat de herbouwing van Jerusalem, ~~dat~~ aen hem in een gezigt vertoond ~~is~~.

Inter alia, quæ de fabrica Templi à Propheta ~~est~~ ~~in~~ ibid. describuntur, præcipuè observandus e numerus graduum, quibus ascendebatur in templi atrium exterius, et interius.

Et quidem de porta van 't buitenste voorhof dicitur v. 26. In 7. gradibus ascendebatur ad eam.

De porta vero atrii interioris de: Men ging'er met agt trappen op. v. 31. 34. 37. zoodat men en met 7, en met 8 trappen opging in den tempel.

In his gradibus imaginem habemus earum beatitudinum quibus tanquam gradibus ascenditur in templum Cœleste.

Octo numerant pleriq ~~communiter~~, unde et communiter dicuntur: de 8 Zaligheden.

Sed S. Thomas 1. 2. q. 69. a. 3. post S. Augustinum, Petrum Damian., Rupertum, numerat septem, et octavam censet præcedentium esse veluti complementum. Per hoc quod à 7. beatitudinum bonis propter nullam persecutionem recedatur. Si quis tamen 8 numerare voluerit

param interest. Constat uterq numerus cum visio
Ezechielis, qui et 7, et 8. gradibus in templum ascen
fuisse scribit.

Sicuti autem Ezechiel 7, et 8. gradibus scribit
ascensum fuisse in templum, sic et Xus Dnus in ho
Ev. docet totidem gradibus mysticis ascendendum
in templum cæleste.

Hodie memoriam celebramus oium sanctorum
Deo in templo cæli servientium, quiq in hoc tem
plum hisce mysticis gradibus ascenderunt. si et
nos desideremus aliqdo servire Deo in templo cæli,
iisdem hisce mysticis gradibus ascendendum e

Propositio. Itaq ut nos ad hoc animemus, Lubet hodie 4tum
ex his mysticis gradibus contemplari, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~. Textus hbt: Beati qui esuriunt et &c.
quam Beatitudinem, qtum tpus patietur hodie, de
clarabimus, om Attendite. daar door te Lÿren!
aangespoord te worden om met Gods heiligen op te
klimmen, en eens in te gaan in den tempel van den hem
Post remota tribus primis beatitudinibus bea
vitæ impedimenta, puta divitiarum, sive avaritiæ p
primam, honorum, ac superbiæ p alteram, deliciarum
mundalium et carnalium p tertiam, pxum e iis, qui
beatè vultis vivere, ad Justiam oi studio colendam, ac
dat. Hinc Xus Dnus postqm dixit: Beati pauperes
spu... Beati mites... Beati qui lugent, quartò addit
Beati qui esuriunt &c.

NB tria dicit textus 1o. lqtr de Justia, 2o. de esurientibus
et sitientibus Justiam, 3o. De famis ac sitis præmio scil.
verzaedigd te worden.

1o. Quantum ad primum scil: de Regtvaerdigheid
hoc loco o illa sola accipi dbt stricte sumpta, una
Zedelÿke
Cardinalibus virtutibus, quæ in eo consistit, ut unic

tribuatur quod suum ē; sed generaliter sumi debet pro omnium virtutum unicuique necessariarum congerie, ut sit idem cum vita sanctimonia, et perfectione Xana, adeoque omnia sub se comprehendat quae, quia quovis modo ad hanc generalem Justitiam pertinent, justitiae nomine solent appellari. Hinc nihil communius in S. Scriptis quam quod praecepta Dei, eorundem externa adimpletio, vita sanctimonia nomine Justitiae appellentur. Sic saepius David praecepta Dei Justitiam dicit v. g. De bevelen des Heeren zijn geregtig, en verblijden de herten. Item: Ik heb gezwooren en vastgestelt uwe regtvaerdige wetten t' onderhouden. Item v. 123. Feci judicium et Justitiam. Et sic saepius hoc Ps., et aliis. Sic ipse Xtus Dnus externam divinorum praeceptorum adimpletionem Justitiam dixit v. g. cum dixit: Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus: ^ Sic vita sanctimonia Justitia dicitur v. g. à Zacharia in suo cantico ubi ait dat wij door Xus godt zonder vreeze zoude dienen in heiligheit en Regtvaerdigheit alle onze dagen. — Ps. 18-9. / Ps. 118-106 / Matt. 6-1. / ^ Nisi abundaverit Justitia vestra plus quam scribarum etc.

Nu dit alles sul: gods geboden, t' onderhouden van de zelve, de deugdt en heiligheit van leven, dat word hier in text door de Regtvaerdigheit verstaen.

2do En daer van zeidt Xus: Beati qui esuriunt et sitiunt. Door deze hongerigen en dorstigen illigi possunt de lighaemelijke hongerigen en dorstigen, en de geestelijke hongerigen en dorstigen. De spiritualibus nunc agere ē animus, dewijl dit ons al te wijt uit zou breiden, en ook selfswel eene bezondere verhandeling vereischt.

Quod Xus Dnus hic de corporalibus esurientibus et sitientibus agat clare ex Ev. Luca patet, qui ait: Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. Item: Vae vobis qui saturati estis, quia esurietis. Nam sive idem sit ille apud Lucam Dni sermo cum hoc apud Matthaeum sive diversus, ex Luca manifestum ē sermonem ee de fame ac siti corporali, cui attribuitur ibi beatitudo: nam Lucas ait: Beati qui nunc esuritis. — Luc. 6-21. / v. 25.

Ne quis autem fallat se in aestimanda famis ac

sitis ejúsmodi beatitúdine, zoo moet men niet denk[en]
als of de zaligheit word beloofd, en toegezeit aen all[e]
die hier honger, dorst, en armoede lijden hier in di[t]
leven, ô neen! gansch niet; want er hongerigen, dorst[igen]
armen gevonden worden, die in plaets van gelúkkig of
zalig genaemd te worden, integendeel ongelúkkig o[f]
ramzalig zijn hier, en menigmaal ook hiernaemals. Zulk eene
gelúkkige, en rampzalige hongeriger en dorstiger wa[s]
de verlooren zoon, die voor zeker wel hongerig en
dorstig na 't lighaem was, dewijl hij zelfs maer wen[schte]
met varkens draf zijn buijk te moogen vullen, et nemo illi
vervolgens wel terdeeg hongerig, en dorstig was hij
't lighaem, en nogtans rampzalig, en ongelúkkig, om
hij door zijn eige schuld, verzuim, en ongebonde leven t[ot]
zulken armoede vervallen was # tales esúrientes, et
sitientes st oes illi qui door hun verzuim, luijheit, of
ongebonde leven tot honger, en armoede vervallen;
vervolgens als Lucas de lighaemelijke hongerigen, en
dorstigen zalig noemt, zoo moet men niet denken, al[s]
of aan alle lighaemelijke hongerigen en dorstigen de za[ligheit]
word beloofd, dewijl'er menigmael maer al te veel on[-]
deúgende, en rampzalige hongerigen na den lighaem
~~zijn~~ gevonden worden. Maer zalig zijn die lighaemelijke hongerig[en]
en dorstigen, die, gelijk Mattheus zeid, om de regtvaer[dig-]
heids wille honger en dorst lijden, die om de honger
den dorst der regtvaerdigheid famem súbeúnt cibi
tim[que] potús corporalis. Et tales corporaliter esúri[entes]
et sitientes varii, diversi[que] st. Jo. Zodanigen zijn
Hoc pacto beati fuerúnt Apli qui # Evangelii [prae-]
dicationem caruerúnt saepius cibo, et potú. Audi hen[:]
Tot op deze úre lijden wij honger en dorst, wij zijn na[kt]
wij worden smaedelijk onthaeld &c. Et alibi dicit
fuisse in honger en dorst, in veel vastens in koude en n[akt-]
heit. Hoc pacto Hebraei veré esúriebant et sitieb[ant]
corporaliter, et hoc pacto veré beati erant # justi[tiae]
cum Paulus de eis dicat: Gij hebt de berooving[e]

[Margin:] # en eúwig ongelúkkig of rampzalig zoude zijn geweest, was hij door godsgenadige barmhertigheid niet tot inkeer gekomen.

[Margin:] # om 't Ev:, de waarheid, en regtvaardigheid hongeren en dorsten. 't pans schraal- 1. Cor. 4-11. der zig moeten behelpen, daar zij 2. Cor. 11-27. als zij zig de waarheid, en regtvaardigheid niet aantrokken, het ruim [illegible] hebben. Hebr. 11-34

uwen goederen met vreugde verdraegen. Hoc pacto illi
vere esuriunt, et sitiunt qui propter veritatem justitiam
hun landt, goederen, en bedieningen verlaeten moeten, waeruit
volgt dat zij zig meenigmael gering, en armlijk behelpen
moeten, en dus om de regtvaerdigheid honger, en dorst lijden, gelijk wij hier van vele v. g. van
Inter hos esurientes numerandi sunt et illi qui propter verita- d'eerste mannen
tem et justitiam hannoneeringe, en klandisie verliezen, uit Braband, vrankerijk hier in
waer uit ook volgt, dat z'uit dien hoofden, op zekere wijze ons land gehad hebben.
honger, en dorst na 't lighaem lijden, thans 't schraalder [afhebben].

2o. Inter hos corporaliter esurientes, quos Xus
Beatos praedicat, etiam illi sunt, qui amant esurire, et sitire
[quam] violare justitiam, qui quidem facile possent ditescere,
et saturari si violare vellent justitiam v. g. mentiendo, decipiendo,
pejerando, foenerando, illicitum vitae genus sectando, ~~et~~ met het schenden van ede, of
~~[illegible]~~ sed tamen magis amant justitiam, quam enig ander
talibus veritatis modis victum sibi acquirant, vel lautius habeant.

3o. Denique et illi corporaliter esuriunt, et sitiunt, et Chs eos Bea-
qui cum nullius rei egeant, et laute possent vivere, esurire tos praedicat,
tamen malunt, ac sitire propter justitiam. v. g. ut carnem subjiciant
spiritui, et sic aptiores sint ad exercitia spiritualia, Dei
cultum, aut, quod sibi substrahunt, largiantur pauperi-
bus. Quare SS. Patres coiter divites monent, dat z' inden
vasten, en diergelijke tijden zouden leven, op dat zij als dan hongerende, ik zeg vastende, magerder zig behelpende en dus
vastende na 't lighaem van 't overige den armen deste
rijkelijker voorzien zouden.

En igitur quinam esurientes secundum corpus sint de
quibus Xus Dnus in textu loquitur.

3tio Quid Xus his esurientibus promittit? Beati
[quoniam] quoniam ipsi saturabuntur. Saturabuntur in
hac, et in altera vita.

Et quidem in hac vita saturari eos qui esuriunt
[ut] carnem domant et propter se pauperes; want deze zoo verzaede
zoo overvloedende zijn, dat zij van hun overschot ook
nog den armen voeden en verzaeden

Item, et illos esurientes saturandos qui propter veritatem, et justitiam famem et sitim patiuntur, aut qui mallent penuriam pati quam justitiam violare, similiter certum est. Immers wie is 'er meer verzaedigt als die wel te vreden is? Nu die geenen die om de regtvaerdigheids wille gebrek en honger lijden, die zulks liever lijden als gods geboden te overtreden, die zijn in hun gebrek en lijden zelfs te vreden. vide id vel solum in Tobia qui filio suo dicebat: wel is waer dat wij hier een arm leven lijden, wij zullen veele goederen hebben, zoo wij Godt vreezen, van alle zonden afwijken en deugdelijk leeven. q. d. wel is waer dat wij honger, dorst, en armoede lijden, maer wij zullen verzaedigt worden, zoo wij godt vreezen.

Tob. 4-23

\# zie zo wel genoegd. en verzadig was tobias in zijne armoede.

vide item in Aplis hoe zij verzaedigt, verhengt, en blijde waeren in 't midden van hunne honger, dorst, lijden. audi quid Paulus de Hebraeis: Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis.

Igitur verzaedigt worden de genen die honger en gebrek om de waerheid lijden, en die dat liever lijden als de regtvaerdigheid te schonden, en gods geboden te overtreden, verzaedigt zeg ik worden ze door dat zij vergenoegt, te vreden, en gelijk als verzaedigt zijn.

Deinde verzaedigt zullen zij worden ook nog al in dit leven: want, altoewel gods liefde, zorg, en voorzienigheit zig uitstrekt over allen, nogtans voornaementlijk over de regtvaerdigen, over die genen die om de regtvaerdigheit honger en kommer lijden, ~~dat als~~ alle menschelijke middelen schijnen te ontbreeken, dan weet god de zelve op een ongewoone wijze te helpen, te spijzen, te verzaedigen. vide v. g. id in Daniele existente in lacu leonum, quem mirabiliter Deus illum ibidem per Habacuc satiaverit. vide item in Elia, qui propter justitiam fugiens à facie Jezabelis, quem mirabiliter ipsum satiaverit per corvum panem ipsi afferentem. De ombus his audi david: De oogen des Heeren zijn over de genen die hem vreezen ... om hen te voeden in den honger

\# zodat al geraken of vervallen zij al in armoede, ja ook zo verre dat

Ps. 36-25.
Ps. 32-38.

Igitur Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, sive ppt justitiam quoniam ipsi saturabuntur, etiam in hac vita.

At ppue saturabuntur in altera vita. Illud ppue Tobias hic esuriens intendebat, cum diceret: Wel is waer dat wij hier een arm leven lijden, maer (voegde hij er ook bij) wij zullen veele goederen hebben &c. Illud ipsum Xus Dnus saepius discipulis suis, et nobis oibs ob oculos ponere voluit, diversis parabolis in qbs caelum comparat prandio, coena, convivio nuptiali &c. Hinc eo dicebat: Ik schik u een rijk toe, gelijk mijn vader mij heeft toe- Luc. 22-29.
geschikt: opdat gij aen mijne tafel eeten en drinken moogt in mijn rijke. Item: Multi venient ab Oriente et Matt. 8-11.
Occidente, et recumbent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno caelorum. Illud oes sitientes, et Esurientes ppt justitiam expectant, in verlangen van deze verzaedinge is 't dat zij allen met David zeggen: Ik zal Ps. 16-15.
verzaed worden, als uwe heerlijkheid zig openbaeren zal.

Agite AA. ..... En quid Xus Dnus esurientibus ppt justitiam promittat. Beati (inqt) quoniam... Hodie memoriam celebramus illius saturationis quam oes sancti Dei in aeternum gustabunt. Ad quam felicitatem non pervenerunt nisi esuriendo, et sitiendo ppt justitiam (Repete breviter et adhortare &c Conclusio

Beati qui esuriunt &c. Matt. 5. v. 6.

Dom: inf: Oct. Oium Sanctor
1738. 49. 60.

Beati qui esuriunt & sitiunt Iustitiam: quoniam ipsi Saturabuntur.

In Festo Oium Sanctorum 3. Novemb. 1738.49. 60.

Matt. 5. v. 6.

Proculdubio quilibet, audito textu, jam modo capit, qua de re hodie sermonem simus habituri. S.A. Textus idem e, quem heri in Festo Oium Sanctorum tractavimus.

Eumdem hunc textum nunc resumimus, qa ppp tporis praefixi brevitatem, eumdem (uo quidem exigeret) deducere o potuimus. Ut autem plenam ejus explicationem daremus, tempus nullum ma. oportunum esse posset qm hodierna dies. Rao e 1o qa, nunc recens e memoria dictorum hesterna die de hoc textu, 2o qa et tporis rao favet, cum sit secunda Octavae dies et Dnica infra Octavam.

Explicaoem qm heri de assumto textu dedimus erat de corporaliter Esurientibus, et sitientibus, o quasi Xus eos corporaliter esurientes, et sitientes beatos diceret saturandosq promitteret, sed eos 1. qui vel ppp justiam et veritatem esuriunt, vel 2. qui malunt esurire qm justiam et Dei Legem violare, vel 3. qui cum laute vivere possent esurire tn malunt ppp justiam v. g. ut tto ma pauperibus carnem domentur tribuant &c. Et hos saturandos ostendimus et in hac, et ppfectissime in altera vita &c

Propositio. Nunc superest, nuncq[ue] lubet eumdem hunc textum resumere, et de Spiritaliter esurientibus, et sitientibus explicare, quod dum facio Attendite

Pro clariore textus explicatione observabamus hesterna die de tribus in textu agi. 1o de ~~[struck out]~~ Justitia 2o de Esurientibus, et sitientibus justitiam 3o de saturatione subsequenda. Idem et hodie observandum est.

1mo Quidem quantum ad Justitiam superva[cane]us foret iterum ostendere quid per Justitiam intelligi debeat per verbo, Justitia idem est, ac Lex Dei, ejusdem observatio ac vitæ Sanctimonia.

2do Quantum autem ad Esurientes, et sitientes justitiam hi omnes sunt qui hæc omnia justitiæ vocabulo comprehensa desiderant, ac diligunt scil: Dei Legem, ejusdem executionem seu vitæ Sanctimoniam.

Ut autem magis pateat quinam vere esuriant, et sitiant justitiam, quinam illam vere desiderent, et diligant utile erit observare wat dat eigen is aen de genen, die wa[er]lijk hongeren, en dorsten na 't lighaem, waer uit men lichtelijk zal kunnen afmeeten wie dat waerlijk hongeren, en dorsten na de ziel.

Een lighamelijke hongerige, en dorstige voeld zijn gebrek aan spijs, en drank. zo ook een geestelijke &c.

Ac 1o quidem die een regten honger en dorst heeft na 't lighaem die zal bij zijn zelven een smert en pijn gevoelen die ontstaet uit het gebrek, het geen de maag heeft van spijs, en drank. en hoe veel te grooter dit gebrek is, zoo veel te grooter ook dit gevoelen en die pijn is.

Sic et similiter cum fame et siti spirituali sese habet. Illi vere spiritualiter esuriunt, et sitiunt, qui spiritualem defectum justitiæ, et virtutum sentiunt, en zig daer in [...] gen, et hos Jesus Beatos dicit: Beati qui esuriunt &c.

Extra miseri, qui defectum habent justitiæ, et virtutum et interim id non sentiunt, nec desuper sese torquent. Illorum status est periculosus. Want gelijk een mensch, die veel

veele dagen niet eet nog drinkt, en 't geen niet hongerd, nog dorst, ziek en krank is, en indien dit aenhoud, eindelijk moet sterven. Alzoo ook, wanneer de ziel het gebrek dat zij heeft van de geregtigheid, niet kend, nog voeld, zoo is het een veeg, en droevig voorteken dat ze dood, en verstorven is in de zonden.

Contra, qui sentiunt istum defectum, et in eo sentiunt dolorem, illi verè esuriunt, et sitiunt. Sic esuriebat filius prodigus. O! quam vivacitèr sentiebat defectum suum, quam fortiter de eo dolebat! |Exaggera|

Sic et nos, spiritualiter esurire debemus. Saepe defectum nostrum justitiae considerare debemus, et desuper dolere. Considerare quam adhuc tepidi simus, quam facile cadamus, quam cito irascamur, quam parum patientes, quam debiles in tentationibus, quam parum pro Deo pati velimus, quam parum adhuc habeamus de Spiritu Dei, quam tardi ad Dei cultum, quam tepidi in sacramentorum participatione, hoc cogitare, hoc verè sentire, et desuper coram Deo gemere debemus. atque sic verè esuriemus et ~~[illegible]~~

2°. Die eenen regten hongen heeft na 't lighaem, die zal niet alleen eene smert, en pijn gevoelen van 't gebrek der spijze, en drank, maer ook daer en boven eene trek en begeerte zal hij hebben, tot dat geen 't wel dit gebrek kan vervullen.

Verlangd na spijs en drank om zijn gebrek te vervullen.

Sic etiam cum fame, et siti spirituali se habet. Non tantum sentire debemus defectum justitiae, sed et desiderare justitiam illam qua caremus.

Sane qui esurit, et sitit desiderat, et anhelat ad cibum et potum. At quando desiderat, et anhelat ad illa, an tantum ut sciat ubi sint cibus et potus, et qua ratione famem et sitim sedare possit? Non, sed anhelat habere cibum, et potum, et iis uti. Sic et spirituales esurientes non tantum debemus desiderare justitiam om die te kennen alleen, en het geen er toe hoord, maer om die te oeffenen en te verkrijgen.

Multi desiderant multa, scire de justitia, et virtutibus. ... illorum illectus, et hoc quidem bonum est, sed non sufficit.

esurire. dbr. et voluntas om de deugd te bekomen.

Illi ergo vere esuriunt, et illos Xus Beatos pronuntiat, die verlangen en begeerten hebben om de geregtigheid, 's wetten en geboden te betragten en te onderhouden. Sicut corporaliter esuriens ad cibos sumendos.

Gebruikt ook de spijsen. zo ook &c. 3°. Die een regten honger, en dorst heeft na 't lig. non tantum sentit defectum cibi, non tantum cibum sumere desiderat, sed etiam quando est tempus, et occasio om spijs te nuttigen, zoo tigt hij ook de zelve. Et e contra, falsa fames ex eo dignoscitur, quando, cum cibus est praesens, de mensch dan schijnt te walligen ^ bewys is van een ongestelden en ziekelijke maag. ^ het geen vervolgens ook een bewijs is..

Sic et se cum spirituali fame hbt. Illi vere esuriunt justitiam, qui illam non tantum desiderant, sed et comedunt, practicant, et opere exercent. Die de regtvaerdigheid

1. Jois. 3-7. doet is regtvaerdig. ait Xus: zoo gij deze dingen weet,

Jois. 13-17. lig zijt gij indien gij ze doet.

E contra, falsa fames est quae tantum desiderat justitiam et eam non exercet. Et sic fames spiritualis multorum falsa est, saepius illos virtutem et pietatem desiderare audias, at oblatis jam virtutis occasionibus, deficiunt et nauseant quasi, sicut levissimo cibo. Zij wenschen en verlangen: Och! was ik zoo deugdzaem, als 't wel betaemde. Och! die zoo vroom was als die man. Kon ik zoo bidden, als die, en die. Vellem ea verduldiger verdragen &c. ik wouw dat ik goed arms was, dat ik vieriger was in den godsdienst. Vellem habere esuriendo indies frequentandi. Missam &c. Maer, eilaes! het blijft bij dat wenschen, het komt niet vorder. Tales non vere esuriunt, similes sunt iis, die wel willen eten maer als z' 't eeten voor hun hebben, dan walgen zij.

Qui vere esurit, oblatum cibum avide comedit, digerit, et in utile alimentum vertit. Vis ergo scire an vere esurias justitiam? vide an oblatum justitiae cibum avide capias, retineas, digeras, et in nutrimentum vertas. Vere se esurire justitiam, probat,

qui avidè excipit Dei legem, qui diligenter exequitur Dei mandata, qui ferventer orat, qui dignè suscipit sacra, aliaq; pietatis officia exercet. Et si mihi interrroganti, num esurias justitiam, et desideres vitae sanctimoniam, millies responderes te esurire, o credam nisi ista exhibeas indicia. Dicam te falsa laborare fame, dicam te ꝑ somnium esurire. Isa. 29-8. Si verò dicta protuleris famis argumenta, tunc demum te esurire rationabiliter credam.

4°. Die een regte honger, en dorst heeft na 't ligchaam, ejus famis se extendit ad oes cibos qui fuerint oblati, qui enim veram patitur famem, nullum cibum respuet. Een hongerige ziel / dicit Salomon / zal ook het bittere voor zoet aannemen. Vide in Filio Prodigo &

Maakt geen onderscheid in de spijsen zo ook het

Prov. 27-7.

Sic itam sese cum Spiritali fame hbt. Qui verè esurit justiam, nullam justitiae partem recusabit. Et quidam justiae cibi nae sua propensionibus nostris saporis congrui, ac dulces, tales st illa Dei mandata, die men nog al makkelijk kan onderhouden, zonder dat 't ons iet koste, zonder dat er iet om moet geleeden worden; st alii cibi acerbi, et insipidi, tales st die geregtigheden en geboden gods, die hard en moeijlijk vallen voor onse passiens en quaede driften, dew. men niet kan onderhouden en volbrengen, zonder iets daerom te lijden, 't zij schaede, nadeel, smaed, belasteringen, en vervolgingen, of wat 'er ook zou mogen wezen. Neutros hos cibos cum opus fuerit respuere dbms, qui hoc fecerit o verè sese esurire ostendet. Xtus Dnus hac in fame nobis imitandus e. Famis Xti se extendebat ad oes justitiae cibos. Hinc Joi Bap. aiebat: zoo betaemd het ons alle geregtigheid te volbrengen; Num quid et in cruce clamabat: Sitio, et quid famebat quid sitiebat? Numqd salutem nostram, quam hij ons door den bitteren kelk van zijn lijden, kruijs en doodt te weeg moest brengen? O! Ja, dat was de spijs, dat was de

Matt. 3-15.

drank, hoe bitter, hoe onsmakelijk die ook mogt w
zijn, na de welke hij verlangde.

At nimis sublime putas illud Xti exemplum? accipe in-
„feriora. Numquid de Stephano canit Ecclesia; „Lapides torren-
„tis illi dulces fuerunt„? Adde Hebraeos: Rapinam
Heb. 10-34. norum, vestrorum cum gaudio suscepistis. Adde demum
Rom. 5-3 ipsum Paulum gloriantem in tribulationibus, gloriantem
Gal. 6-14. in cruce.

His autem exemplis et nos vere esurire ostendere debemus.
illud ostendemus si nullum justitiae cibum, sive dulcem
sive acerbum, respuerimus. Huc respicit illud Ecclesiastici: Wat
Eccli 2-4. u overkomen mag, neem alles aen, wees lijdzaem in u
bedruktheid. Huc referri potest illud Xti: Eet van het ge-
Luc. 10-8. u voorgesteld word.

Igitur illi vere esuriunt justitiam qui nullam justitiae
partem recusant..... Sicuti qui corporaliter vere esuriunt
cujus fames se extendit ad omnes cibos qui oblati fuerint

Staakt zijn werk, of beroep om ze te gebruiken. zo ook &c.

5°. Die een regt en grooten honger heeft na ..
haem, die zal niets zoo zeer dan wel spijs verlangen
ja, alles, 't zij zijn werk, beroep, of wat 't ook mag we-
zal hij voor dien tijd staken, om zijn honger en dorst
te lessen, en d'aengeboden spijs en drank te gebruijken

Similiter se cum fame spirituali habet. Qui vere esu-
justitiam, ita fertur in cibum justitiae ut nihil reliquum
faciat desiderio rerum mundanarum. Exemplo sit iterum
vator. Exhaustum viribus, et famelicum rogabant eum disci-
Jois. 4-31..... puli dicentes: Meester, eet wat. Maer hij antwoorde hen
heb een spijze te eeten, die gij niet en kent. de discipelen
den dan tot elkanderen: heeft hem dan ook iemand t'eete
gebragt? Jesus zeide hen: mijne spijs is, dat ik doe den
des genen, die mij gezonden heeft, en zijn werk volbren-
Mira res! esuriebat, ac ejus rei gratia dimiserat disci-
los ad emendos cibos: allatos autem negligit. Quid
ita? fames famem excludit, et desiderio fertur ... in ci-
spiritualem, ut corporis cibi famem non sentiat

Videamus et Paulum, Dni imitatorem. Ik agt (inquit) Phil. 3-8.
dat het al te mael schaede is om d'uitmuntende kennis van
J. C. mijnen Heere, om wien ik van alle die dingen afstant
gedaen heb, en agt ze niet meer als vuiligheit, opdat ik
Xtus mag gewinnen, en dat ik in hem gevonden worde, niet
hebbende mijne regtvaerdigheit, die uit de wet komt, maer
die dew. uit het geloove komt van C. J. En ut Aptus nullum
hbt justum temporalium, qa esuriebat Xtum, ejusq justiam
Sic et nos, si beati à Xto audire velimus, justiam
esurire dbmus, nihil nobis adeo cordi ee dbt qm justiae
observao mandatorum Dei. Hierom zou men lieven
eten, en drinken, jae ons leven zelfs moet verlaeten,
verliezen dan wel de geregtigheid; en gods geboden te
vertreden: nam teste Xto: Zoo iemand tot mij komt, en Luc. 14-26
niet en haet, zijn vader en moeder, en vrouwe en kinderen
en broeders en zusters, ja ook zijn eigen leven, die kan
mijn discipel niet wezen.

Iquin sicuti illi, qui een regt een grooten honger hebben
pro 't lighaem, tu sic et qui verè esuriunt spiritaliter &c

6o. Deniq qui verè esurit corporaliter, die eenen
wel gestelden, gezonden en hongerigen maag heeft, die
zal met eens t'eeten zig niet vergenoegen, maer gegeeten
hebbende wederom op zijn tijt na eten verlangen,
met greetigheid en aenvallen. Extra suspecta et
...oria e fames p longa recurrens intervalla, ac brevi
deficiens, et in nauseam degenerans.

Vergenoegd zig niet met eens gegeten te hebben, maar hongerd, en eet van tijd tot tijd. Zo ook &c

Similiter e de fame spiritali. Quod de fame corpo=
rali dicimus, hoc et in fame spiritali locum hbt. Et qui
recurrente aliqua festivitate, v.g. Sum Sanctorum
Natalis Dni, Paschatis, Pentecostes &c adeo videntur
famelici, ut oem justiam devoraturi credantur. Sed
quid fit? Fames ista cito evanescit: # Jam saturati
sibi videntur, immò pristina recurrit nausea, ut nihil
illis sapiat qm justia. Profecto fames talis e p=
iter ad hanc Beatitem. Et quis beatus sit, et verè

Laat 't hoog tijd maar verbij zijn. O!

t eene hoogtijd pas verbij zijnde moet een regt Christen al hongeren, en verlangen na het volgende, en in de deugd en regtvaardigheid trachten toe te nemen, om dus op 't volgende wederom des te waardiger tot de h.h. Sacramenten te naderen.

S. Bern. Ep. 254. ad Abbat: Guarinum.

justitiam esurire dicatur, constanter ac perpetuo esur[...]
(de) justitiam. # Ita hanc Beatitudinem exposuit S. A[...]
" Non nobis, inquit, sufficit velle justitiam, nisi ju[...]
" patiamur famem, ut sub hoc exemplo numquam nos s[...]
" justos, sed semper esurire justitiae opera, intelligamus.
Plena est S. Pagina hujusmodi testimoniis, quae [...]
mis hujus praecipiant esuritionem et justitiae profectum [...]
Sed, ut brevis sim, paucula proferam ex D. Bern[...]
" Numquam justus arbitratur se comprehendisse: numq[...]
dicit, satis est; sed semper esurit sititque justitiam: ita [...]
" si semper viveret, semper, quantum in se est, justior esse conten[...]
" semper de bono in melius proficere conaretur. Non enim [...]
" annum, vel ad tempus, instar mercenarii, sed in aetern[...]
" divino se mancipat famulatui. Audi (inquit) voc[...]
" justi: In der eeuwigheit zal ik uwe bevelen niet [...]

Ps. 118-93 " geeten, want daer door doet gij mij leeven. Et rursu[...]

ib. 112. " Ik heb mijn herte geneigd, om uwe bevelen te volbr[...]
" voor altoos. Non igitur ad tempus. Proinde zijne regtv[...]
" digheid blijft in der eeuwigheit, non aliquo tempore. Semp[...]
" na itaque justi esuries semper aeternam meretur refectio[...]
En ut Bern. verbis, et exemplo Davidis docuit esuri[...]
et sitire justitiam, fame ac siti constanti ac perpetua [...]
Idem, dein docet exemplo ipsius Domini: Ipse denique [...]
" seculique auctor, quamdiu in terris visus est, et cum homi[...]
" conversatus est, numquam stetit. Et quidem teste Scriptu[...]

Act. 10-38. " trok hij al weldoende door het land, en allen genezend[...]
" Pertransiit autem, sicut non infructuose, ita non rem[...]
" non pigre, non lento gressu; sed, quemadmodum item de ipso [...]

Ps. 18-9 " Scriptum est, Exultavit ut gigas ad currendam viam. [...]
" currentem non apprehendit, qui et ipse pariter non currit. [...]
" Quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? Ideo [...]
" lus aiebat: Sic currite ut comprehendatis. Ibi tu [...]
" fige tui cursus profectusque metam, ubi Christus posuit [...]
" Factus est, inquit, obediens usque ad mortem. Quantumlibet [...]
" cucurreris, si usque ad mortem non perveneris, bravium non [...]
" prehendis. Bravium Christus est, quod si illo currente [...]
" dum sistis, non Christo appropias, sed te magis longas[...]
timendu[...]

mendum q. tibi ē, qd. ait David: die van u afwyken, o! Heere, zullen vergaen. Itaq. si proficere currere ē: ubi proficere, et currere desinis: ubi verò ō currere, ibi et deficere incipis. Hinc planè colligitur, qd. nolle proficere, nisi deficere ē. " Hæc ibi S. Bern:

Habetis A.A. quinam verè esuriant et sitiant justitiam, et qualis justia famis ac sitis nos reddat Beatos. Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam.

Superē, ut famis, ac sitis hujus præmium paucis perstringamus, Scil: quod addat: Quoniam ipsi saturabuntur. Innuit his verbis Xus Dnus solam esse justitiam, quæ hois desiderio possit satisfacere.

Profectò ad terrena, quæcumq. quod attinet; talia, et famem, ac sitim nostram potius accendant, quæ extinguant. Convenit his illud Isaiæ: Gelijk een hongerig mensch droomt dat hij eet, maer als hij ontwackt, zijn ingewand ledig is: en gelijk een dorstig mensch droomt dat hij drinkt, maer ontwackende nog mat, dorstig, en van binnen ledig is, zoo zal het met de menigte van alle de heidenen gaen, die den berg Sion zullen beoorlogd hebben, i.e. die de regtvaerdigheid, deugd, en heiligheid ~~zullen~~ bestreiden ~~hebben~~, en na't aardsche, en wereldsche hongeren, en dorsten. Isa. 29-8

Ex justitiæ verò cultu saturitas provenit, daer van zeide Xus aen de Samaritaensche vrouwe: Wie van het water drinkt, dat ik hem geeven zal, die zal in der euwigheit geen dorst hebben. daer van zeid hij in 't text: Beati qui.... quoniam ipsi saturabuntur. deze in plaats van verzadigd te worden, zullen des meer hongeren en dorsten. Jois 4-13.

Quæris ubi? in hac vita, an in futura? R S. Thom. 3. 2. q. 69. a. 2.

In hac vita imperfectè, et inchoatè, in futura, pfectè, et plenè. de hac saturitate dixit David: Zij zullen dronken worden van d'overvloed uws huis, en uit den vloed uwer wellustigheit zult gij hen te drinken geeven want bij u is de bron des levens, en in uw ligt zullen wij ligt zien. Hanc plenam, et pfectam saturitatem, Ps. 35-9.

Ps. 36-36 justi expectantes jam modo cum Davide dicunt, Zal verzaed worden, als uwe heerlijkheid zig openbaren zal. In cœlis ergo plenum et perfectum, famis justitiæ obtinebit præmium..

Extra, die hier niet gehongerd, en gedorst zullen hebben na de regtvaerdigheid, die zullen, in 't ander leven, tot straffe van haere walginge en versmaedinge der regtvaerdigheid voor eeuwig honger en dorst ten lijden.

Isa. 65-13.. Daerom (ait Isaias) dit is de uitspraek van den Heere Godt (ad improbos et damnatos) ziet, mijne dienaers # zullen eeten, en gijluiden # zult honger lijden: zie, mijne dienaers zullen drinken, en gijluiden zult dorst lijden: zie mijne dienaers zullen vroolijk zijn, en gij zult beschaemd staen: zie mijne dienaers zullen van blijdschap lofzangen zingen, maer gij zult van weedom des herte schreeuwen, en van naerheid des gemoeds huilen. #

d'uitverkoornen en gelukzaligen in den hemel, die op d'aarde gehongerd, en gedorst hebben na de regtvaardigheid

die op d'aarde na taardsche en wereldsche gehongerd en gedorst hebt, gijluiden.

Conclusio

Agite ergo AA. si vos beata delectet saturitas, si æterna terreat esuries et sitis, esurite nunc et sitite justiam, sed nemo se decipiat per falsa. vera famis e (Repete breviter, & ad...

Met een woord gelyk Chs bij Luc. 6-25. Wee u, zal hij zeggen, wee u die in uw leven versadigd geweest zijt, want nu zult gij honger lijden. en integendeel tot de regtvaardigen zal hy dan zeggen: zalig zijt gij die gehongerd en gedorst hebt na de regtvaardigheid, nu zult gij verzaad worden.

Beati qui esuriunt, & sitiunt Justitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Matt. 5. ℣. 6.

In Die Animarum 1738. 49. 60.

Nudiustertius festum celebravimus omnium sanctorum cum Deo in cœlo regnantium, en heden is 't de dag die de kerk heeft ingestelt om voor alle de gelovige zielen, bezonderlijk te bidden. A. A.

Gisteren was d' Allerzielen dag eigentlijk vervallen geweten daegs naer Allerheiligen, maer om den zondag zoo is de zelve volgens den styl of 't gebruijk der kerke tot heden toe verschoven.

Gisteren en ook eergisteren hebben wij ~~verkondt~~ de zelfde woorden, die w' als nu heden wederom voor text opgenoomen hebben, u. A. breedvoerig verklaerd, of uitgeleid. Hæc verba hodie resumimus, non quod aliquid adhuc deesset eorumdem explicationi, sed quod optime fidelibus defunctis applicari possint. o qd. Xus in iis de fidelibus defunctis loquatur

Igitur sicuti hæc verba, secundum realem et litteralem suum sensum, heri et nudiustertius explicavimus, sic ea hodie accommodatitie fidelibus Defunctis applicabimus Attendite

Propositio

Quemadmodum heri et nudiustertius pro clariore textus explicatione observavimus qd. de tribus Christus loquatur, sic et nunc pro applicatione ejusdem fidelibus defunctis, idem observare licet. Itaque textus loquitur de Justitia, 2º de esurientibus et sitientibus justitiam, 3º de saturatione subsequenda.

om hunne kleyne penitentien te volbrengen

1o quidem quantum ad Justitiam (si verbum fidelibus defunctis applicemus) per eam jam non intelligitur virtus et vita sanctimonia; sed recte intelligitur per Deus ipse seu ejus Justitia quae nullum peccatum impunitum relinquit, sed punit in hac vel alia vita. Punit in hac vita multis, diversisque modis et secundum corpus et secundum animam. Punit in altera vita, vel in aeternum in inferno, vel pro tempore in purgatorio. Et de hac postrema punitione Justitia accipienda est, ut verbum fidelibus defunctis applicemus. Justitiam autem Deus exercet in purgatorio puniendo animas vel ob peccata venialia in quibus e vivis discesserunt, vel poenas pec[catis] mortalibus adhuc debitas ab eis exigendo.

2o Jam vero hanc Dei justitiam seu gestrengheid esuriunt et sitiunt animae defunctorum in purgatorio; hun wenschs en verlangen is aen deze strengheid voldoeninge te geeven, en daervoor is 't dat zij lijden en dat is de honger en dorst die zij daer hebben. Niet dat zij waerlijk en inderdaet een natuerlijken honger [en] dorst lijden, want zulks kan niet wezen, dewijl ook en alleen maer de zielen en niet de lighaemen der afstorvene gelovigen lijden. Maer door die honger en [dorst] daer door worden de pijnen beteekend, die zij lijden.

Hoedaenig dat nu deze pijnen zijn, is heel onzeker. Communiter Latini dicunt quod patiantur poenas ignis, et confirmant ex dicto Pauli 1. Cor. 3-15. ubi ait quosdam salvandos sed quasi per ignem. Graeci vero de solo purgatorio quodam loco loquuntur. Et Ecclesia nondum nihil certi de eo statuit, sed hoc credendum definivit esse quendam locum ubi animae fidelium defunctorum expiantur.

Atque haec expiatio non incongrue fami ac siti comparatur. Etenim inter omnes easque gravissimas p[oenas]

quas hoc pati, pt, famis, ac sitis numeratur. Hinc
coiter dr: De hongeris een scherp zwaerd. Hinc David, 2. Reg. 24.
ex tribus plagis ipsi propositis potius pestem, qm fa-
mem elegit. Atq ideo etiam Ev. Lucas volens exprimere
terribiles inferni pœnas quas dives Epulo in inferno
patiebatur; eum ut sitibundum describit, et Abraha-
mum inclamantem, et dicentem: Pater abraham, ont- Luc. 16-24.
ferm u mijner, en zend Lazarus, dat hij t uitterste zijns
vingers in t water steeke, en mijn tonge verkoele, want
ik word gepeinigd in deze vlamme.

Igitur cum famis, et sitis sit una è mxis pœnis quas
hoc pati, pt, ò incongruè pœnæ, quas aæ defunctorum
patiuntur, fami, ac siti comparantur. Etenim, cois è
SS. Patrum sententia pœnas purgatorii, oes hujus mundi pœnas
superare. Hinc S. Augs solitus erat dicere: Veele Xtenen
veragten de pijnen des vagevuers, maer ik bid God dat
hij mij liever hier, alles laet lijden, hoe zwaer, hoe bitter
het ook mag wezen, opdat ik het vagevuer maer niet
zal lijden. S. Gregs: Illum transitorium ignem, oi,
tribulaoe presenti, æstimo intolerabiliorem. S. Thomas
dicit minimam pœnam purgatorii, majorem ee mxa
pœnâ hujus saeculi.

Certè nisi pœna gravis, et admodum acerba esset,
ecta, ò tam sollicitè adhortaremur ad opera satis-
factionis, et alia opera pœnalia, non tam graves, et diuturnas pœni-
Rao gravitatis evidens è: ibi enim è saeculum tentias olim im-
judicii, et vindictæ pro malis commissis: hic autem è posuisset
saeculum misericordiæ. Hu schreef de kerk oudtyds zulke zware boe-
Adeoq cum, tæ tamq terribiles sint pœnæ quas te voor om de pij-
aæ defunctorum fidelium patiuntur, ò incongruè nen des vagevuers
et famelici, et sitibundi repræsentari pnt, ò quasi te voorkomen of
e ipsa famem, et sitim patiantur, sed ut p hoc te verkorten ten
gravitas pœnarum exprimatur. Atq hoc sensu aæ illæ tijde van dit leven
esuriunt, et sitiunt justiam. als het nog aen-
tijd is van gerade
hoe na ungezet
behoven den gelovigen, nu en wazen
om hunne kleyne penitentien te volbrengen

3º. Quid autem dicit Xtus de Esurientibus, et Sitientibus justitiam? Beati (inqt) Quoniam ipsi saturabuntur. Atq et hoc fidelibus defunctis applicari pnt.

Ac 1º. Beati dici dbnt, o jam in sola spe ut fideles adhuc viventes Beati dnr, qui et ab ejus possessione adhuc excidere pnt; sed Beati dnr qa jam certi sunt de sua beatitudine, et ab ea jam nunqm excidere pnt. Etenim oes hoes qm primum post mortem statim adjudicantur saluti vel damnaoi. atq sic aeternum manent, ut patet in Lazaro, et divite Epulone. Et ut Eccles ait: In den boom naer 't noorde of zuide valt, waer dat hij valt daer zal hij blijven. Igitur cum oes post mortem sententiam suam accipiant, et vel saluti vel damnaoi adjudicentur certae sunt ae illae de sua salute quae quidem saluti adjudicatae sunt, sed adhuc expiari dbnt a peccatis venialibus, cum qbs mortuae sunt, vel panis peccatorum mortalium o exsolutis. Recte itaq ae illae Beatae dnr.

Eccle. 11-3

2º. Quoniam saturabuntur. Et recte o animae quas patiuntur, aeterna erant, sed pro raoe debitorum exsolvendorum citius vel tardius finientur, qm diu autem duraturae sint ignotum e. Fuere quidem, qui quemdam numerum figere voluerunt ubi Dominicus de dominicanus, qui aiebat neminem ultra 20 annos panas illas pati. alii aliter. at nihil de eo certi e, nec Eccla unqm definivit.

Attamen, qmqm saturandae sint ae, et panis ... randae, credendum e longissime, et diutius qm plerique aestimamus, panas illas duraturas esse. Pbr 1º. institutione Anniversariorum pro defunctis, quae etiam Tertulliani tpore in usu erant, quaq sdum morem Eccla in plurimos annos extenduntur. Pbr 2º. S. Augno qui Deum pro Matre sua Monica jam ultra 30 annos mortua orabat, ~~...~~ confess.

Confess. L. 9. C. 12 & 13

~~qd motero ob ... ~~
Immo rogat oes qui Confessiones ejus legent, ut utriusq parentis sui ad altare meminerint. Ita dat neq. meen is Lib. 20 de Civ. Cap. 25 Scar, quasdam defunctorum aas o ante judicii extremi diem plene liberandas fore Igne, saturabuntur, sed, incertum qm cito, et post quot annorum numerum, certum tn, tardius qm plerumq putamus.

At quo juvari pnt ut tto citius saturentur seu e pœnis liberentur? R Doctrina Cula spr fuit, eas juvari posse orationibus, et eleemosijnis, aliisq piis operibus fidelium, et ppue SS. Sacrificio Missæ. Illudq tam certum e ut ipse Calvinus hanc Cula doctrinam negare o possit, nec audeat.

Agite ergo A. A. Adhortare et Conclude. Conclusio

Beati Pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Matt. 5. v. 9.

In Festo Omnium Sanctorum
1. Nov.
1739. 52.
63.

Al wie maer een weinig onderwezen is in zijn geloof weet zekerlijk wel, dat de feestdagen der Heiligen moeten dienen, om ons op te wekken, dat wij zouden navolgen in Gods Heiligen, 't gene wij met zoo veele vreugde zen toejuiginge in de zelve prijzen, en beroemen. Z. A.

Zoo leert ons onze Moeder de h. Kerk dat dit de eeden is van 't vieren van de feestdagen der Heiligen, dewijl zij zelf in een haerer kerk gebeden, te weten op den feestdag van den h. Stephanus, bid en zegt: Wij bidden u Heer, geef ons, dat wij mogen navolgen 't gene wij vieren, en leeren onze vijanden beminnen: want wij vieren de geboorte van dien gene, die voor zijne vervolgers gebeden heeft O. H. J. C. uwen Zoone, die met u leeft &c. #

\# Orat. plur. Martyr. Geef genadelyk, O Godt, dat wy aengemoedigd worden, hunne voorbeelden te volgen, over welker verdiensten wy ons verblyden. Orat. festi SS. Phil. et Jac. Geef bidden wy u, dat wy door hunne voorbeelden voor u leeren leven.

Hierom zeid ook de h. Aug. serm. 333. „Het vieren der Heiligen moet het navolgen van hunne deugden zijn, 't is ligt hunnen lof te verkundigen, en 't is iets groots hun voorbeeld te volgen„ et alibi serm. 325. „De Heiligen zijn met ons verblijd, niet omdat wij hen eeren, maer omdat wij hen navolgen. Dog hen te eeren, en niet na te volgen, is niet anders als hen leugenagtig vleijen en streelen„.

Vervolgens is 't een wezentlijke pligt voor ons gelovigen, dat, zullen wij naer behooren de feestdagen der Heiligen vieren, wij ook hunne navolgers moeten wezen, gelijk zij die van Xtus zijn geweest, en zoo zullen wij, navolgende de Heiligen, ook navolgen 't Hoofd aller Heiligen C. J.

Van daeg vieren wij nu den feestdag van alle Gods Heiligen te zaemen, dewijl de Kerk door den Loop van 't jaer

ijders feestdag in 't bezonder niet kan houden.

Om dan ons nu ook op te wekken, om Gods Heiligen na te volgen, zoo leest de kerk ons van daeg ook voor 't h. Ev. de agt zaligheden, of 8 bezondere en voorname deugden, of goede werken, door welkers beoeffening alle Gods Heiligen tot die glorie en heerlykheid gekomen zijn, waarin wij hen nu heden eeren.

Onze meininge is nu enkel en alleen maer uit te leggen van die 8 zaligheden, of goede werken.

Wij hebben alsnu de sevende van die 8 uitgekozen

Propositio die luid: Beati pacifici, quoniam filii dei vocabuntur. Wij zullen de zelve tot onze onderlinge stigting en opwekkinge intgevolg naden verklaeren. Quod dum facio Attendite

Chs vix natus, et deinceps nobis pacem commendavit

Onder alle de deugden, die de Heere Xus sijn geloovigen voorgepreekt, en ingeboezemd heeft, is de vrede en eendragt geen van de minste.

Luc. 2-3. Vix natus, immo nascens pacem, et concordiam docere voluit, eapp tpore urbis pacis sub Caesare Augusto nasci voluit, vix natus pacem p angelos hominibus nuntiari jussit, nuntiavit pacem.

8.14.

Jois. 14. Uti veniens in mundum, ita et deserens tpm hereditatem discipulis suis pacem reliquit. Pacem (inquit in sermone post coenam) relinquo vobis, pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis.

Post mortem, redivivus saepius pacem discipulis suis apprecatus e, dicens: pax vobis, uti inter alia ipsis

Jois. 20-25 dixit, als hij hen den h. Geest gaf, en de magt om de sonden te zullen vergeven, en op te houden.

Pacificos beatos et filios dei praedicat. Nu gelijk de Heere Xus meermaelen de zijnen tot vreden aenzette, zoo is 't ook dat hij aen de genen die vreden beoeffenen zouden, een zonderlinge vergelding heeft toegezeid, en belooft. zoo hooren wij dat hij op ge

op genomen text woorden, hen Zalig noemd, in beloofte dat zij kinderen Gods genaemd zullen worden, Beati pacifici &c

Duo quod in hoc textu annotandum occurrunt 1mo quinam sint Pacifici illi, quos Xus beatos prædicat, 2do quid hoc sit quod Filii dei dicendi sint.

Ac Imo quidem, ut illi agamus quos Xus hic dicat pacificos, Sciendum de qua pace hic agatur. Duplex pax datur, Scil: Mundana, & cœlestis, pax justorum, et pax impiorum. Pax impiorum, ē falsa pax, adeoq ō illa pax, cujus possessores Xus Beatos prædicat, immo etsi impii pacem hbre videntur, tamen de iis deus: Non ē pax impiis, id ē quia eorum pax, ē pax in iniquitate, adeoq nec vera pax dicenda. (talis falsa pax erat pax Herodis & Pilati, qui inimici, facti sunt amici in caa et condemnate justi Xti Jesu. Talis item Scribarum pharisæorum, Saducæorum et Herodianorum qui Licet inter se divisi, tamen uniti sæpius convenerunt adversus Dnum C. J. verbo talis ē pax oium impiorum in iniquitate convenientium &c) — Non de impiorum. — Isa. 57-21

Adeoq ^clarum est non^ de hac impiorum pace ✶ loqui Xum Dnum, sed de talibus pacificis lqtr, qui habent pacem cœlestem pacem quam non ptdare mundus, pacem quæ ex deo ē, et quæ ut Pau lqtr, exuperat oem sensum. — Sed Justorum pace loquitur, — Phil. 4.

Quinam igitur sensu Xti, Xt pacifici, quos Beatos prædicat? R ō! tales Xt oes isti, qui pacem hnt, vel sectantur cum deo, et primo

Io. Illi autem cum Deo pacem hbnt, qui volunt quod vult deus, et qui nolunt quod ō vult deus. die (inqt Aug.) heeft vrede met godt, die doet 't géne godt gebied, en die niet doet 't géne God hem verbied. — Qui 1o cum deo pacem habent.

Tales pacifici erant oes Sancti Dei hic in terris. Al hun wensch, en begeerte, al hun doen, en laeten was, te volbrengen den wille des Vaders die in den hemel is. — Tales fuêre oes Sancti.

Tales et nos ut simus, conemur oportet, hac via ō cum oibs Sanctis pacem æternam consequamur, nam — Tales nos esse debemus

Matt. 19-17. dicente Xto, non est alia via ad salutem. Unde rogatus resp. Si vis ad vitam ingredi, serva mand.

Qui 2° cum proximo pacem sectantur

2° De waere vreedzaemigheid bestaet niet alleen in vrede met God, maer ook zullen wij waerlijk met God vrede hebben, zoo moeten wij die ook betragten met onze evenaesten, volgens deze les van Paulus: zoo veel in u is

Rom. 12-18. met alle menschen vrede houdende.

I. Ignoscendo inimicis,

I. Nu 't eerste zoort van vreedzaemigen met d'evenaesten zijn, de gênen, die schoon zij van andere belêdigd zijn, nog tans alle zorg aenwenden, om met den gênen, die hen beledigd heeft, verzoend te worden, die geern vergeeren en vergêven den gênen die hen beleedigd hebben.

Gen. 32. Talis Jacob... et oẽs Sancti

Hom w t'ontwijken kij zijns vaders huis verliet, en na Mesopotámie trok, en van daar wéderkeerende Gen.

Talis pacificus fuit patriarcha Jacob, die alhoewel hij ook van Esaü zijnen broeder met de dood gedreigd was, nogtans alles aenwende, en zijn best deed om met zijnen broeder verzoend te worden, en hierom, als hij hem te gemoet ging, zond hij hem ook zelf boodens en giften voor uit om zijn gemoed te doen bedaeren en tot vrede te brengen.

Talis pacificus fuit Joseph, qui licet miserè a fratribus tractatus, postea in Ægypto horum oblitus eos benignissimè excepit, et bonum pro malo rependit.

3. Reg. 24-18. Talis David in Saulis. Itaut ipse Saul coactus fuerit hanc Davidis pacificationem fateri, et dicere: Justior me es, tu enim tribuisti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala, &c.

Verbo, tales oẽs Sancti in cœlo regnantes fuerunt hic in terris.

Tales et nos esse debemus

Tales et nos simus oportet, si velimus eum eis æterna pace frui. Cap. Xtus nos quotidie orare docuit: dimitte nobis debita nostra, sicut et nos &c. Die zijn 't alleen over wie God zijnen zêgen uitstort, en die 't die eeuwig zig zullen verheugen. De his David:

Ps. 132. hoe goed, en hoe genoeglijk is 't, dat de broeders te zaemen eendragtelijk woonen... aldaer, zegt David, aldaer zend de Heer den zêgen af, en het lêven tot in der eeuwigheid.

Igitur willen wij met alle gods heiligen hier gods zêgen en naemals 't eeuwig lêven erlangen, naer hun v. B. moeten

betragten, de vreedzaemigheid ... altoos zoo veel in ons is met allen

2 Een twede zoort van vreedzaemigen in opzigt van hunnen naesten zijn de génen, die ook de vrede en eendragt bevorderen onder de génen, die zij onderlingen met elkanderen in twist en oneenigheid zien leven. Waarom ook zommigen zeer wel 't woord vreedzamigen vredenmaakers vertaalen. — 2. dissidentes pacificando

Zulkeen vredemaker is geweest Moijses, volgens dat de h. Stephanus van hem beroemd, terwijlen dat als hij quam bij eenigen die te zaemen keeren, zoo zegt Stephanus, dat hij hen aensprak en zogt met elkanderen te verzoenen, zeggende: Mannen gij zijt broeders, waerom hindert gij elkanderen? — talis Moses et oes sancti Exod. 2-13 Act. 7-26

En zoodanigen mag men zeggen dat alle gods heiligen hier op aerde zijn geweest.

En zoodaenigen moeten wij allen wézen, de wet van liefde en vréde leerd ons de zelve van onzen kant, soo veel mogelijk is met ijder een t' onderhouden, en ons best te doen, dat de vréde en eendragt ook onder anderen onderhouden worde. — tales et nos esse debemus

O! dat heeft dan een regtschaepen Xten eigen, dat hij ergens ziende twist en oneenigheid, verre van die te stijven, aen te zetten, of op te hitzen, integendeel, zoo veel hem doenlijk is, zijn best doet om alle onmin weg te neemen, en den waeren vréde uit te werken. O! zulkeen mensch zegt niet, gelijk hédendaegs wel de wereld spreekt, wat legt mij 'er aen gelegen of deze en géne kijven, of die en die in onmin leven? wat hoef ik mij daer in te stéken, en de quaede man te worden? dat is quitten mij, hebben zij ~~[illegible]~~ verschil, zij mógen weer vrienden worden. Neen neen! zoo spreekt niet, veel min doet zoo een vréedzaemig Xten. Integendeel daer hij is van kant door zockt hij ook bij anderen vréde te måken.

quia si velimus cum sanctis in cœlo plena pace frui, o4 dbmus ee pacifici rue proximorum, sed et ut ptxmi tales sint allaborare dbmus.

Deniq tertium genus pacificorum de qbs Xus D. — 3. Proximum cum deo reconciliando.

ē corum qui quantum possunt efficiunt ut et pxmi cum Deo veram pacem habeant. peccatum peccatorem à Deo elongat, unde David: Longè à peccatoribus salus. Qui eos ad Deum adducere conatur, en daer toe aenleiding geeft, is verè pacificus dicendus ē.

talis Moses... et oēs Sancti.

Talis pacificus Moijses qui ō ħ litigantes in de reconciliare studuit (ut sup audivimus) sed et cupiebat ook zelfs uit 't boek des Levens geschrabt te worden; aldien godt tot geen verzoeninge wilde treden, met 't volk Israëls, dat 't gulde kalf aenbeden had. (Explica)

Exod. 32-32

Tales pacifici singulariter fuere Apli, qui sese totos dederunt ad nos reconciliandos Deo. unde Paulus

2. Cor. 5-20

Wij bidden van Xus wegen, laet ú met Godt verzoenen. Ja zelfs zoo zoo groot was de liefde van paulus om zijnen evenmensch met Godt te bevredigen dat hij zelfs zeide: Ik zoúde wenschen zelf verbannen te zijn van Xo voor mijne broeders, door deze wijze van spreken zig bende als bereidwaerdig toonen, om ook zelfs d' allerbitter delijkste doodt te onderstaen om zijne broeders mael te behaúden, en met godt te bevredigen.

Rom. 9-3

Verbo tales pacifici oēs Sancti fuere hic in terris

tales et nos esse debemus.

Tales et nos ēē dbms. id exigit Caritas, quæ vult pxm diligi, sicut nos ipsi diligemus. Nu de liefde van ons zelven vereischt, dat wij boven al ~~ons~~ den vréde met Godt betragten. Vervolgens ~~moeten~~ moeten wij die ook, soo veel ons mogelijk is, voor onzen naesten behertigen. Hinc Ecclus: Mandavit unicuiq. de pxmo suo.

Eccli. 17-12

Igitur, si velimus et nos verè pacifici dici, dbmus Cogitare dbms quod etiamnum nobis dicatur: Imitatores nostri estote, sicut et nos Xti. Eorum exeplo pacem quærere dbms cum Deo et pmo

Et tunc verè Beati dicemur. Beati ō cōs non quo Sancti, oēs in cœlo æternam beatitudinem possident, sed quo et ipsi adhuc in terris existentes verè Beati dicebantur, scil. qui in via erant ad æternam beatitudinem

Hos oēs spe Beatos,

dimenn perveniendi, vel, ut Paulus, qui salvi erant.
II. Igitur Beati pacifici inquit Xus, et addit Quoniam Filii dei vocabuntur. # q. d. Xus, en wel zonderlingen daerom zijn de vreedzaemigen, zalig, of gelukkig, Omdat zij kinderen Gods genoemd zullen worden

At, inquies, quare Xus ait Zullen genaemd worden? zijn dan de vreedzaemigen reeds hier op aerde niet al kinderen Gods? ja zèker zijn zij kinderen Gods, en hier in schijnt de groote liefde des vaders tot ons uit (ait Joes) dat wij Gods kinderen genaemd worden, en ook zijn. Maer 1° Zullen genaemd worden, word hier voor reeds genoemd worden, genoomen, op die wijze bij voorbeeld, gelijk 'er van den Messias wierd gezeid, ~~[illegible]~~, dat hij de Zoon des Allerhooghsten zou geheeten worden, alhoewel hij dat wèrentlijk van alle eeuwigheid al was. – 2° Xus ait: Zij zullen genaemd worden te wèten naemaels ten jongsten dàgen, wanneer zij niet alleen meer voor Godt, gelijk hier in dit leven, maer voor de heele werelt, voor Engelen en voor menschen, voor uitverkoornen en verworpelingen kinderen Gods genaemd zullen worden, volgens dat Xus elders, sprèkende van 't laesten oordeel, getuigt, dat hij tot d' uitverkoornen zal zeggen: Venite Benedicti patris mei, i.e. venite filii patris mei possidete regnum &c. Ja niet alleen van godt zullen de vreedzaemigen, en alle d' uitverkoornen alsdan kinderen Gods of gezègenden des vaders genaemd worden; maer ook van de godloozen en verdoemden zelfs: want de verdoemden ten jongsten dàgen gedwongen zullen zijn de vreedzaemigen kinderen Gods te noemen. Dan, dan zegd de wijzeman, Sap. 5. 3... Zullen zij al zugtende bij hun zelven zeggen: dit zijn ze, die wij voor dezen uitlaghten, en voor het voorwerp onzer spotternijen gehouden hebben. Wij uitzinnigen dagten dat hun lèven een dwaesheid was, en hun einde zonder eere. Zie hoe dat zij nu onder Gods kinderen gerèkend worden, en hun lot onder de heiligen is

Igitur quemquam pacifici nunc sint Filii dei, dicit Xus: Vocabuntur. &c

NB. Xus vocat pacificos Filios dei, et rectè, nam sectando pacem Deum imitantur, die de Godt des vredes is. Vervolgens door hun vreedzaemig gedrag eeren zij Godt als hunnen vader en godt erkend hen en zal ze beloonen als kinderen 1ª Jo. 3. Beati, ait Xus, ... Et Filios dei prædicat.

ut et nos Filii dei vocemur, ut tales nos geramus.

Si velimus et nos dat geluk eens aentreffen, van hier naemals onder Gods kinderen, en gelukzáligen gesteld te worden O! van nú af aen moeten wij ons als kinderen Gods gedrágen, dewijl Godt ons reedts voor zijne kinderen aengenomen heeft in den doop, dewijl Xus ons dágelijks als kinderen tot Godt onzen váder heeft leeren zeggen: O Váder die in den hemel zijt. Ô! wat een geluk voor ons dat wij reeds al zoo tot Godt mógen sprêken! van dit

1. Jo. 3-1 geluk zegd Joes: Ziet eens hoe groote liefde de Váder bewézen heeft, dat wij Gods kinderen genaemd worden en zijn. Ja, zoo groot is dit geluk, dat w'ook omdat wij kinderen van Godt zijn, die hoop hebben, en in die hoop l... dat w'ook naemals Gods erfgenaemen zullen wêzen. Zoo getuijgd en leerd ons Paulus, als hij hier van zegd: De geest

Rom. 8-17 geeft zelf getuijgenisse aen onzen geest, dat wij kinderen zijn. En zijn wij kinderen, zoo zijn w'ook erfgenaemen, naemelijk erfgenaemen Gods, en mede erfgenaemen van...

Daer dan de twistzaijers, en krakeelders kinderen zijn van den duivel, en ook voor hun erfdeel des duivels straffen en pijnen zullen bezueren, daer zijn in tegendeel de vreedzaemigen, kinderen van Godt, en Godt zelf zal naemals hun eeuwige erfdeel wêzen.

Conclusio

Wel aen dan A. A. is dit ons geluk, dat w'om... kinderschap reedts de hoop hebben, en in die hoop lêven dat w'ook naemals erfgenaemen van Godt den hemel en Godt zelf zullen wêzen, ij! laet ons dan hier op aerde waere kinderen Gods lêven.

1o is de vrede met Godt, en onze evenaesten, welke hier dien troost kan geeven. Dat dat troostede de heiligen in alle hunne wederwaerdigheden, dat zij even wel kinderen Gods waeren, en eene eeuwige en hemelse erfenisse te verwagten hadden.

Laet ons dan onzelven opwekken door hun voorbeeldt, laet ons de gebêden en voorspraeke van alle Heiligen verzoeken, opdat wij van Godt door de verdiensten van C. J. mógen verwerven de genaede om...

Godt

Godt en onzen evennaesten, den waeren vrede, te bewaeren en t' onderhouden, opdat wij naemaels ook met hen mogen heerschen als kinderen in Gods rijk, daer 't geluk, en de záligheid, zal wézen, de vréde niet voor een tijd, maer in alle eeuwigheid. Amen

Dom. 23.

31

Beati pacifici quoniam Filii Dei vocabuntur.

In Festo SS. Omnium 1. Nov. 1744. 66.

Matt. 5. v. 9.

Exordium (et initium explicationis assumti textus a Schola Jacobi gen. 28. idem sit cum Concione anni praecedentis in hoc festo usque ad Locum hoc * asterisco notatum. tum prosequendum ut sequitur:)

Een dan onder deze, dien Jesus de Zaligheid toepast, is de vreedzamige. Zalig (zegd hij) zijn de vreedzamigen, want zij zullen Gods kinderen genoemd worden.

Indien wij den grieksen text hier willen volgen, zouden we niet vreedzamigen, maar veel beter en eigender, Vredemakers overzetten, als of Jesus had gezeid: Zalig zijn de Vrede-makers, want zij zullen &c.

Maar mitsdien 't vredemaken op verscheiden wijzen kan geschieden, tenopzigt van de personen daar men vrede mee maakt, en 't zoort van vrede dat 'er gemaakt word, hierom hebben verscheiden Vaders 't verscheide uitgelegd, dog altezamen zoorten van vredemakingen, die op den text passen.

1°. De h. Aug°. wil dat door 't woord Vredemakers betekend worden die genen, die zorg dragen dat de passiën en driften van hunne gemoederen in vrede zijn; die zulk en geregelde vrede in hunne zielen bezitten, dat de reden vreedzaam heerscht over de herstogten, en hen alleen naar haar mate den teugel vierd, welkers gemoed zoo geregeld, en vreedzaam is, dat de geest volslagen heerscht over de vleeschelijke driften, even gelijk in een bevredigd rijk d'onderdanen eene volslagen vrede onder malkander hebben, en onderdanig zijn aan 'er overigheid in order. hij verstaat hier door die bezonderlijk

Wel is waar, volgens dien zelfden h. Vader, dat de vrede noit zoo volslagen kan zijn in 't gemoed, dat d'oorlog van 't vleesche tegen den geest gansch en geheel zal ophouden: Neen! A. A. altijd zal, volgens Paulus, 't vleesch begeren tegen den geest, daar zal altijd in onze Leden, zoo wel als in die van Paulus, een Wet zijn, die tegen de Wet des geests zal Gal. 5-17. Rom. 7-23.

opstaan. Maar dan is, en hoord iemand tot dezer vrédema-
kers, als hij mannelijk zijn best doet, en de begeerlijkh-
des vleesche gedurig temd, en alzoo tot eene vreedzaam b-
dwingd.
Dit is dan 't eerste zoort van Vrédemâkers, die zoo den v-
de mâken in zig zelf: dat zij meesters over hunne driften zi-
(Zonder déze vrédemâking des gemoeds kan geene vrédema-
bij Gode aangenaam zijn, hoe zeer hij uiterlijk van de wer-
geprézen word.
'T is waar, 't geschied dikwils dat eenigen, terwijl zij and-
tot vréde aanmanen, die evenwel zelfs eenen oorlog in hun
gemoederen voeren. Maar gelijk aan eenen blaasbalk die,
wijl hij hitte geeft en 't vuer aanstookt buiten zig, egter in
niet anders opgeslóten heeft dan wind en koude, zoo gaat h-
met zulke menschen, terwijl zij in anderen de vréde, en
betragten, hebben en voeden zij eene gedurige kou, en oorl-
in zig zelven.
Hierom zeer wel de h. Hier: Beati pacifici qui primo
„in Corde suo, deinde inter fratres dissidentes pacem facium
„quid n̄ prodest alios ꝑ te pacari, cum in tuo adsint bella
„vitiorum „. in hunc Loc.
Dit is dan d' eerste vrédemâking die Jesus hier verstaa-
en die de grondslag is van die géne die men met en tussen
ander maakt, zal ze Gode aangenaam wézen.)
2°. (Maar misdien dusdanige vréde béter tot een ander
artijkel der 8 zaligheden kan gebragt worden, viz. tot de 6de
mundo Corde, zoo moeten we nâder zien op die génen die, zoo veel
zij kunnen, den vréde zoeken en die bevorderen. de Vreedemaokers
(Dus) Volgens den h. Chrijs: worden hier door verstaan die génen, die
zoo veel in hen is, de krakêlen en vrédensbreuken vermijden, die
zoo veel in hen is, den vréde zoeken te behouden, volgens Paulus
tragtende d' eenigheid des geests door den band van vréde t' onder-
Eph. 4-3 den; dat zoort van volk, die Davids les in agt nêmen: Zoek den vré-
Ps. 33-15. en jaage hem naa.
Maar misdien 't juijst zoo effen op de wereld niet toe en gaat, of
verliest wel eens den vréde met zijn evenaaster, of wel door onze eig-
schuld, of wel door de schuld van een ander, hierom behôren ook t-
6 déze vrédemâking zoo hoog van Chs geprézen, die génen die 't er b-
doen om den gebroken vréde wéderom te mâken, die, volgens des be-
gébod, zig met 'er evenaasten verzoenen, en liever 'er gifte voor 't
outaar lâten, en eerst verzoenen met 'er broeder # die génen, die
hier door wor- hoewel z' eerst van 'er broeder belédigd zijn # alles egter in 't
den vooral ver- # ja hem in 't minste niets beleedigd hebbende
staan

stellen om tot de vréde te geråken. Zoo een vrédemåker was David, die kon zeggen: Met de génen, die de vréde haaten, was ik vreedzaamig. Dit toonde hij met zijne werken, als hij zoo dikwils ontrust, en belaagd van zijnen vijand Saül, egter niet anders zogt dan hem te bevrédigen, en goed te doen, zoo ver dat Saül zelf beleed &c. Ps. 119-7 1. Reg. 24-18.

3º. Behalven dit zoort van vrédemåkinge, die ons zelfs aangaat, en waar van wij eenigzins een deel zijn, 't w. bevrédigd word, zoo is'er nog eene vrédemåking die tussen anderen geschied, die zoo dikwils gebeürd, als men uit liefde tot de vréde, en onze twistende broeders, zijn best doet om de zelve te bevrédigen. Dusdanige eene vrédemåker was wel eer Joseph, die zijne broeders zoo dier de vréde op den weg aanbevool, zeggende: Vergramt ü niet op den weg. Zoo was Moijses een vrédemåker Exod. 2. Act. 7. als hij de twistende Israëliten wilde bevrédigen, hen vermånende met die kragtige woorden: Mannen, gij zijt broeders, waarom kinderd gij elkånderen? Gen. 45-24.

4º. D'oüde Basilius voegd hier nog een ander zoort van vrédemåkers bij, viz: die hunne évenaasten met Godt bevrédigen, en op alle maniere zoeken te weeg te brengen, dat'er vréde is tussen Godt en hunne evenaasten. Dusdånige zijn geweest d'Apostelen, die de heidenen hebben bekeerd, en zoo met Godt bevrédigd, die 't Ev. van Vréde des wereld door hebben verspreid, die groote Vrédemåkers, die Chs bevólen had de vréde te wenschen aan al de génen, tot de wel zij zoüden ingaan. Behalven déze behooren tot dit zoort van vreedzåmigen of Vrédemåkers alle Leeraars, en harders der kerke, die'er best doen, om'er toevertrouwde schåpen tot de vréde met Godt te geleiden, en zig bevlijtigen om meer en meer de gemoederen der génen, over de wel zij gesteld zijn, tot die vréde te bereiden. Ja dusdånige harders niet alleen, maar zelfs alle die génen, die door'er vermaaningen, door'er gebéden, en stigtige voorbeelden de vréde tussen Godt en'er évenaasten bevorderen.

Van alle déze Vrédemåkers te zåmen, die vréde måken met'er eige gewisse, [1] en met Godt, [2] vréde met'er évenaasten, [3] vréde tussen'er evenaasten, en [4] vréde tussen Godt en'er evenaasten, zegd Chs, dat zij gelukzalig zijn: Zalig zijn de vreedzåmigen, q. d. de wereld agt gelukkig die kloek ten oorlog tréden, die hunne vijanden met moed overwinnen; maar anders is mijne wet, ik agte gelukkig, die vrédemåkers zijn, die naar'er vermógen alle oorlog en vijandschap verbannen. Kristus noemd deeze Zalig, in spe (Augs) non in re, i. e. ut Paulus l'qtr: Spe salvi facti sumus. Zalig

(NB hic inserendum quod in Concione anni præteriti hoc signo A. notatur, ibidem de Beatitudine dicitur.)

of Gelukkig dan op déze maniere, zegd de Zaligm, dat de Vreedzaamigen of Vrédemåkers zijn.

En geen wonder, hoort wat de réden is van'er gelukzaligheid
Quoniam Filii Dei vocabuntur.

Twé zâken verklaard hier Jesus van de gelukzâlige vrédem[akers]
1° dat zij den naam hebben van Gods kinderen, of Gods zoonen
2° dat hen niet allein déze titel toekômt, en zij 't zijn, maar ook
zij dus zullen genoemd worden.
1° Zoo dra U. A. hier hoord dat den naam van kinderen of zoonen
toegepast word aan de vreedzâmigen en vrédemâkers, zoo moet gij
wel hiervan geen verkeerd denkbeeld hebben, als of Chs hier wil
zeggen, dat hen die naam toekômt, gelijk ze hem toekômt, dat
Godt de Vâder hem heeft genoemd zijnen zoon, als hij uit de wol[ken]
riep: Dit is mijne welbeminde Zoon, dat zoo hier de vrédemâk[ers]
kinderen of zoonen van Godt genoemd worden. Geenzins! die
titel die Jesus alleen toekômt, hij is d'eenige natuurlijke zoon
Godt den Vâder, dat godlijk ligt 't wi van der eeuwigheid van hem
kômt, ligt van ligt, Godt van Godt, hij is die eenige zoon in
gelijk met den Vâder, dien Paulus onder zijne médebroeders n[iet]
Hib. 1-3. in vleesche noemd, den luister van Gods heerlijkheid, en 't afb[eeld-]
zel zijner zelfstandigheid. Dit is een eertitel die noit sebepsel
toegepast worden, zonder die godlijke majestijt te hoonen.
Zoodan 't is niet op déze, maar op eene andere oneigene man[iere]
van spreeken dat hier de vrédemâkers Gods kinderen, of zoonen genoe[md]
worden.
1. Verscheiden uitleggers, als Maldonatus &c., meenen dat [Chs]
hier eene hebreeuwsche spreekwijze gebruikt, volgens dewelke
zoonen of kinderen dikwils niets anders en betékend dan een [ge-]
lijkheid, i.e. dat zij aan Gode gelijk zijn, en hem in hun doen
volgen, gelijk de kinderen gelijk zijn aan 'er ouders met de
naare volgen.
Op déze maniere noemd Chs ook in naaden text die kinderen of
H. 44 zoonen Gods, die gelijk Godt hunne vijanden beminnen: Bid[t voor]
de génen die u vervolgen, en belasteren, Opdat gij kinderen zijt
van uwen Vâder die in den hémel is.
Chs wil dan hier vooreerst zeggen, dat zij door 't vrédemâken
Gode gelijk zijn, wiens eige ampt't is vréde te mâken, ja zelf
wiens wézen vréde, en eenigheid is, misdien in zijn eeuwig wézen
een drietal in een wézen bevat is, die d'oppermâker van alle
vréde is, en hierom de Godt des vrédes, dikwils in de h. blâden
1. Cor. 14-33. genoemd word, van wien Paulus: Godt is geen Godt van ver[war-]
ringe, maar van vréde.
2. Daarenboven volgens anderen noemd Chs hier de vrédemâkers zo[onen]
of kinderen Gods om dat zij in 't vrédemâken, 't ampt van Chs d'eenige z[oon]
nâvolgen en waarnémen, die de wézentlijke zoon van Godt is, die
den hémel gekômen is om den vréde wederom te brengen op de werelt
op wiens komste d'engelen den vrede verkundigden, die als een
Isa. 9. de Vorst van Isaiäs is voorzeid, die, volgens Paulus, door 't bl[oed]
Col. 1-20 zijns kruis bevrédigd heeft zoo het géne op d'aarde, als het géne
Eph. 2-14 in den hémel is, die, volgens den zelfden Apostel, onze vréde is

die ze beides een gemaakt heeft.

3. Ten laasten, en wel voornamentlijk noemd Jesus de Vrêdemâkers
kinderen Gods, niet door wêzen, maar door aannêming tot dat kin-
derschap, waartoe wij door 't vleesch geworden Woord 't regt gekrêgen
hebben, volgens dat Joes zegd: hij heeft [ken] magt gegêven, kinderen Gods — Joës. 3 - 32.
te worden, dien gênen die in zijnen nâme gelôven, dat kinderschap
waardoor wij regt hebben, tot 't eeuwig erfdeel van den hêmel. Dat regt
bekragtigd Cbs voor de Vrêdemâkers, als hij zegd: zij zullen kinderen...
3. Wat kon Jesus dan verhêrender titel gêven als hij geeft aan de vrêde-
mâkers? 2. Hij zegd dat z' als kinderen gelijk zijn aan zijnen Vâder, en gelijk
aan hem, 3. ja dat zij als aangenômen kinderen, erfgenâmen zijn van
d' eeuwige glorie. En hierom zegd hij dat zij zalig zijn: Zalig zijn de Vr...
2°. 't Is aanmerkens waardig, als de Zaligm. de Vreedemâkers
noemd kinderen of zoonen Gods, dat hij niet alleen zegd, zij zijn
kinderen Gods, maar, zij zullen kinderen Gods genoemd worden.
't Is waar 't woord genoemd worden, en zijn heeft dikwils de
zelfde betêkeninge. Zoo daar Isaias 56. zegd: Domus mea domus ora- — Isa. 56.
tionis vocabitur, zegd Lucas, of Jesus bij den zelven, domus ora- — Luc. 39.
tionis est.

Mâar Cbs wil hier nog meer betêkenen, door 't woord genoemd
worden, hij wil zeggen, dat zij niet alleen kinderen van Gods zul-
len zijn, 't w' allen gelôvigen eigen is, die volgens Cbs voorschrift
dâgelijks bidden, en zeggen: Onze Vâder die in de hêmelen zijt,
maar, dat de Vrêdemâkers zoo Gods kinderen zijn, dat zij ook
daarnâ met dien naam zullen genoemd worden, dat die vrêde zoekers,
en vrêdemâkers, die hier 'er best doen om de vrêde te bezorgen, en
evenwel door de magt van hunne vijanden, en onbeschaamde eer-
rôvinge voor scheurmâkers dikwils worden uitgekreten, dat, zeg ik, de
tijdt nog eens zal kômen, dat zij voor de gansche wereld den titel van vrêdzâmig
zullen krijgen, en kinderen Gods genoemd zullen worden, vir. op
dien dag, als God niet meer zal toelâten, dat de zijne onderdrukt
worden, maar aan ijder zijnen eigen titel, of eernaam zal gêven
voor de gansche wereld.
't Schijnt dat d' Apostel Joes al eertijds hier op zag als hij aan
zijne vreedzâme gemeente schreef: Welbeminden, wij zijn reeds kin- — 1. Joës. 3 - 2
deren Gods, dog 't is nog niet openbaar wat wij zijn zullen: zoo
wil Cbs ook zeggen: gij luiden Vrêdemâkers, gij zijt van nû af aan
al kinderen Gods, maar dit is nog den ganschen wereld niet be-
kend, maar daarnâ, als een ijder met zijne eige nâme zal genoemd
worden, als de verbloeming van de wereld zal uit hebben, dan
zult gij voor al de wereld Gods kinderen genoemd worden.
Wat dunkt u A. A. terwijl Jesus de Vrêdemâkers zoo hoog
verheft, en hen steld onder 't gelukkig getal van die gênen die
Gods kinderen genoemd worden, kon hij dan wel deftiger
lof van de vrêde gêven? Zoo hoog verhêven, steld hij die
deugd, dat hij zelfs de bezorgers van de zelve gelukzâ-
lig agt, en noemd.
Wel aan dan A. T. dat wij den vreede bewagten &c — Conclusio

Als Cts van d'andere deugden in d'agt zaligheden spreekt, dan... hij de zaligheid alleenig toe aan d'oeffenaars van de zelve, maar ... gaat hij verder, en verkundigd niet alleen zalig die den vrede hebben, maar ook die den vrede maken.

Spreekt hij van d'armoede des geests; hij verkundigd wel gelukkig die deze deugd bezitten, maar juijst niet die de zelve bezorgen.

Spreekt hij van de vervolginge, hij agt ze wel gelukkig die daar door beproefd worden, maar geenzins die ze veroorzaken, in 't ... deel de tijd zal kómen dat hij die de zelve veroorzaakt hebben eeuwig zal straffen.

Maar zoo verheven is de vréde, dat niet alleen die de zelve ... gelukkig worden geagt, maar ook zelfs die génen, die ze bezorg... Zalig zijn de Vrédemakers &.

2. C̃ is waar de wereld heeft verscheide zaken die ze hoog ... en welkers bezitters zij gelukkig agt. Wat word 't goud, en zilver niet hoog geschat? 't eedele gesteente, paarlen en diamanten heb... eene groote waarde. Maar evenwel wie heeft oit gelukkig geagt ... deze dingen bezorgen, en ten diensten van den geldgierigen men... uit d'ingewanden der aarde, of zee met grooten arbeid voort... brengen? Niemand agt dezen gelukkig. Maar dit is eene eigen... alleen eigen aan den vrede, dat niet alleen de bezitter, maar zelfs die géne, die ze bezorgd, gelukkig word geagt.

3. God, om te toonen hoe dierbaar de vréde was, heeft onder zijne ... zig zelfs den naam doen géven van den Vorst des vrédes. Vocabi... zei Isaiäs, als hij den toekómenden Messias voorspeldde, Princeps Pacis. Paulus noemd hem in verscheide brieven Deus pacis, al... van de deftigste eertitels die dezen Vorst passen.

Isa. 9.

'T is van oude al het gebruijk geweest dat de Vorsten, en groote... wereld zig den bijnaam géven van die zake, die hen 't aangenaamst was. Zoo hebben zig van oude de Roomsche Keizers Augusti doen noemen, i.e. vermeerderaars van 't rijk, om dat hen niets meer ter herte ging dan 't uitbreiden van het zelve. Scipio liet zig eertijds den naam van Africáner géven, andere van Macedonier of Asiati... sche uit hoofde van de klocke daaden die zij in die gewesten hadden uitgevoerd.

Jesus gaat op de zelve maniere voord. Mits dien hij gekómen was den oorlog te niet te doen, en den vrede te herstellen, laat hij zig ... vrede Vorst noemen.

4. 'T was om te toonen hoe dierbaar hij den vréde agtte, dat hij z'on... stonds in zijne geboorte liet verkundigen. 't eerste ~~...~~ Engele Lied bij Bethleems stal was: Pax hoibs bonæ voluntatis.

Hij wilde zelfs in 't midden van eene diepe rust, en aangename vredens tijde geboren worden, als nú 't gansche Roomsche rijk in vréde, en Janus tempel door Augustus geslóten was.

5. Dit was 't wápen en kenteken, waar aan men zijne gezant...

Apostelen, en hunne nazaten, zou de kennen, volgens 't uitdrukkelijk gebod des Heilands: In wat huis gij zult ingaan, zegt ten eerste: Vrede zij dezen huize. Zijn Ev. zou 't Ev: des Vredes genoemd worden. Luc. 10 - 5

3. Maar 't geene alle bevattinge te boven gaat, en ons op 't zijn deftigste aantoond wat groote agting de Heiland voor den Vrede had, toond ons zijne uiterste wil, in dewijl hij den Vrede, als eene dierbare schat, aan zijne discipelen heeft nagelaten.

Het is van 't begin der wereld een gebruik geweest, dat men bij uiterste wille gene prullen of vodden, maar 't dierbaarste, dat men bezit, aan zijne vrienden nalaat. Dus als Jacob eertijds op zijn sterven lag, en zijnen beminden Joseph voor d'andere zoonen wilde verrijken, liet hij hem 't Land na van d'Amorrieren, 't welk zonder twijfel 't liefste was. Op de zelve maniere ging Jesus ook te werk, als hij kort voor zijne dood zijne testament scheen te willen maken, gaf hij aan zijne Apostelen het dierbaarste dat hij er kon geven: Pacem relinquo vobis &c. Gen. 48 Joes 34 -

Beati qui persecútionem patiúntúr propter Júštitiam, quoniam ipsorúm est regnúm cælorúm. Matt. 5. v. 10.

In Festo Omniúm SS. 1. Nov. 1758.

Zo ver de hemel verscheeld van d'aarde, 't ligt van de duisternissen, zo veel verscheeld 't oordeel van Gods geest in de h. bläderen van dat van de beminnaars dezer wereld.

Die de wereld rijk acht, worden van Gods geest voor arm te boek gesteld. die zig zelve hier levendig achten, worden van Gods geest dood geschat, ja die de wereld voor ongelúkkig beklaagd, steld de schriftúúr onder de gelúkkigen.

De reden van dit wonder strijdend oordeel is in de strijdende opzigten van deze zo verscheidene oordeelders gelégen. Gods geest oordeeld alleen ten opzigt van d'eúwige gelúkzaligheid. Die acht hij rijk die in staat zijn om deze zaligheid te bezitten, die acht hy levendig, die door levende werken des geloofs arbeiden om den hemel te verdienen, die acht hij gelúkkig die in staat zijn om deze eúwige beloning t'ontvangen.

In tegendeel indien de wereld, of wereldminnaars oordeelen, zij doen dit alleen in opzigt van de tijdelijke en wereldsche voordeelen. die acht de wereld rijk, wien hier geld en goed toevloed. die acht zij levendig, die hier leven om de wereldsche vermäken te bezitten, die gelúkkig, dew hier van de wereld gekoesterd, en begúnstigd worden.

Men hoefd de Schriftúúr maar te doorbläderen om overal blijken van dit verscheide oordeel te vinden. Het was immers de Biss. van Laodicia, die volgens wereldsoordeel zig verbeelde rijk te zijn, daar hij volgens Gods oordeel elendig en arm was. tot hem zeide Gods geest: Gij zegd: ik ben rijk en wel voorzien, en ik heb niets gebrek. en gij weet niet dat gij ellendig, jammerlyk, arm, blind, en naakt zyt. De zelve geest Gods oor- apoc. 3-17.

oordeelde dat de Biss. van Sardis dood was, al wierd

apoc. 3-1. van een ijder voor levendig gehouden: Gij hebt (zeit hij tot hem) den naam dat gij leefd, en gij zijt dood.

In dit verschillend oordeel zullen de godlozen (al hoewel te laat) zelfs eens erkennen, als zij van de ge-

Sap. 5-4. vrèzenden deze taal zullen voeren: Wij uitzinnigen dagten dat hun leven een dwaasheid was, en hun einde zonder eere. Zie hoedat zij nu onder Gods kinderen gerekend worden, en hun lot onder de heiligen is.

Maar waar zien wij uit Gods woord meer verschil het gemeen gevoelen van de wereld, van dat van Gods geest als in onzen text. Indien de wereld dit een zoort van menschen voor ongelukkig uitkrijt, 't zijn die, dew hier vervolgd worden; zo veel te meer word hun lot als van ongelukkigen door uitgekriten, hoe meer zij zonder schuld deze vervolgingen lijden. En ondertusschen Jesus zelfs, d'euwige wijsheid acht deze gelukkig, en zalig, en belooft hen de bezitting van den hemel. Zalig (inquit) zijn zij die vervolging lijden om de regtvaardigheid: want het rijk der hemelen komt hen toe.

Kunnen wij vandaag uit 't Ev. U. A. bèter text voor houden als dezen, terwijl wij bezig zijn om de gedachtenis van alle Gods heiligen te vieren, heiligen die meest door den weg van vervolginge, smaad, en lijden in het euwig geluk binnen getrèden zijn; en dus ons leeren wat weg wij moeten inslaan om tot 't zelve geluk te geraken.

Propositio — Ten dien einde zullen wij dan den text 1° verklaren 2° U. A. aanmanen om langs dien weg tot 't zelve geluk te komen. Attendite

De Heer Jesus, meermalen van God als leeraer beloofd, en lèrende als magt hebbende, en niet gelijk de Schriftgeleerden en Phariseen, was nu in de beroemde onderwijzinge op den berg op zijne prèdikstoel gestegen, als hij zijne toehoorders d'eerste en voornaemste gronden van 't Ev. voorhiew. Onder deze stelde hij eerst de 8 zaligheden waarin hij aan verscheiden, bij de wereld ongeagt, den titel van zalig of gelukzalig toepast. Indeen meer

deze

deze 8 zaligheden nauwkeurig overziet, zal men bevinden dat de 7. eerste in eenig werk of oeffeninge bestaan i.e. dat in de 7. eerste Leden de zaligheid word toegevoegd aan die enige goede werken doen of deugd beoeffenen. Dus worden hierin gelukzalig genoemd, die de armoede, de zagmoedigheid oeffenen, de droevige, de vreedzamigen, de hongerigen en dorstigen naar de regtvaardigheid, de barmhertigen en zuiveren van herte. In tegendeel in 't laaste lid past Jesus de zaligheid toe aan ene loffelijke verdraagzaamheid en zeid volgens onzen text: Beati &c die dus alleen lijd word van Jesus voor gelukzalig gehouden, en aan dezen zeid hij 't rijk der hemelen toe.

~~Indien wij ...~~ Zo dan in onzen text zijn 3 zaken aan te merken 1° Wat het zij vervolgd te worden, en 2° vervolgd worden om de regtvaardigheid, en 3° de reden van dien; want 't rijk der hemelen komt hen toe.

1° Wat vervolgd worden en vervolging zij, kan ijder ligt weten, ja zelfs weten het veelen door d'ondervinding, dog egter diend het wel opgehelderd.

Het woord vervolgen is in een onëigen zin aan de menschen toegepast, en heeft zijn oorsprong van de jagt daar men gewoon is door jagershonden en paarden het wild na te draven tot dat het zo moede is, dat 't zig aan den willen van zijne vervolgers overgeeft. Dus zeid men vervolgen ten opzigt van menschen als iemand ~~zo~~ gedrukt, geparst, en geweld word aangedaan ten einde dat hij den wil van zijnen drukker en vervolger doet. Hierom beveelde Jesus aan de vervolgden de vlugt te nemen om zo van hunne onderdrukkers ontslagen te worden, als zij u in d'ene stad zullen vervolgen, zo vlugt in d'andere. Matt 10-23

Hij zoude qualijk verstaan wat Jesus hier door 't woord vervolgen wilde ~~verstaan of~~ beduiden, als hij de vervolgden de gelukzaligheid toepast, indien hij zig inbeelde dat de vervolging alleen in daden of werken bestond, dat dan alleen iemand vervolgd wierd als hij verjaagd, gepijnigd, of geslagen wierd, als hem door zijne vijanden enige schade in zijn goed of lighaam wierd

aangedaan. Geenzins! niet min geschied de vervol-
ging door woorden, als door daden. hij word niet m[in]
vervolgd die met de tonge door lastertaal, aerröving
en scheldwoorden word gegezeld, als die door schaf[t]
roeden het lighaam word verscheurd. Jesus wierd
wel van 't hatend jodendom vervolgd als zij hem met
hunne tongen geeselden, en hem voor een verleider, v[oor]
een Samaritaan, voor een wijnzuiper, voor een vriend
van tollenaars en zondaars uitscholden, als daarna
wanneer 't lighaam van den zelven zaligm[aker] in de voorzaal
van Pilatus door de roeden verscheurd wierd.

vervolgen dan is alle hoon, smaad, leet, pijn, onge-
gemak die iemand zijnen naaste aendoet zo wel door
de tong, als 't geweld der vervolginge.

2°. Maar agter beeld u niet in dat alle dusdanig
vervolgden horen tot 't geluk der genen die Jesus ge-
lukzalig noemd, geenzins! met duizenden zijn voor
euwig in 't helsche vuur begraven, die hier op de we-
reld vervolgd zijn, ja zelfs door de vervolging aan
hunne dood gekomen zijn. Maar die worden alleen
onder dit gelukkig getal gesteld, die vervolging lij-
den om de Regtvaardigheid. Jesus zeid niet alleen: geluk-
zalig die vervolgd worden, maar die om de regtvaar-
digheid vervolgd worden. Des moeten wij 2°. onderzoe-
ken, wat 't is vervolgd worden om de regtvaardigheid.

Het woord Justitia Regtvaardigheid heeft in Gods
Woord vele betekeningen. 1. De h. Geest verstaat som-
tijds daar door d'onderhouding van de Wet, en voorn[amelijk]
die van 't Oude Verbond. Zo spreekt d'Apostel van de
Regtvaardigheid, die uit de Wet was: Justitia quae ex
Lege est. 2. Somtijds verstaat de h. Schriftuur door het wo[ord]
ve de Regtvaardigheid die tot de vierschaaren behoort,
en die volgens de regtsgeleerden bestaat in enen stand-
vastigen, en altyd duurzamen wil om ijder zijn regt toe
Ps. 44-9. te delen. Zo zong David: Gij hebt de regtvaardigheid
lief, en haat d'ongeregtigheid: daarom heeft God, uw
God u gezalfd met een vreugde olie, boven uwe medege-
noten. 3. Behalven deze en meer andere betekeningen
word 't woord Regtvaardigheid voor de deugd genomen

of wel voor d' onderhouding van Gods gebod, waarin de deugd bestaat, waarschijnlijk als een oorzaak voor zijne uitwerking; misdien God ons om de deugd regtvaardigd. Dus leerde Jesus de deugd oeffenen in 't verborgen, en niet voor de menschen om van hen gezien te worden, en noemd de zelve Justitia Regtvaardigheid. Ziet toe dat gij uwe Regtvaardigheid niet doet voor de menschen, om van hen gezien te worden. En: ten zij uwe Regtvaardigheid overvloediger is, dan die van de Schriftgeleerden, en de Matt. 6. 1. C. 5. 20

Op deze laaste manier word hier de Regtvaardigheid genomen, nam voor de deugd, of onderhouding van Gods geboden, en dus past Jesus de Zaligheid toe aan die dus om 't oeffenen van de deugd, om 't onderhouden van Gods geboden vervolgd word q. d. 't is waar indien gij de deugden, daar ik van gesproken heb, oeffend, en wiens oeffenaars ik zalig genoemd heb, gij zult ligt nood hebben van vervolgd te worden, maar vrees daar niet voor, gij zult ook gelukzalig zijn om de vervolging, draag maar zorg dat 't om de Regtvaardigheid is als gij vervolgd word, dan zal 't u tot een geestelijk voordeel verstrekken; gij zult ook hierom gelukzalig zijn.

De h. Aug.^s legt op verscheiden plaatsen dus uit 't vervolgen om de Regtvaardigheid. Non... ex passione certa é justitia, sed ex justitia passio gloriosa est.... Non generaliter ait Dns: Beati qui persecutionem patiuntur, sed addit magnam differentiam, qua vera à sacrilega pietas secernitur, ait enim qui persecutionem patiuntur propter justitiam de Contra Ep. Parm. L. 3. C. 7. Item: „Pati persecutionem ō ā justitia documentum qa ō eam sibi boni pro pietate, sed mali pro iniquitate patiuntur„. En na een wijnig. „Non tamen nostros ideo justificamus qa persecutiones perpessi sunt, sed qa pro christiana veritate, pro Chri pace, pro Eccla unitate perpessi sunt.„

Op deze maniere lag Petrus die groote Leerling van dezen onfeilbaaren Meester J. C. aan zijne toevertrouwde kudde deze waarheid voor, als hij leerde dat de vervolging

uit zig zelve niet voordeelig was, maar alleen ten opzigt van de goede oorzaak daar zij uit voordspruit. Zo schreef
1. petr. 4-15 hij in zijnen eersten brief C.4. Niemand van ul. lijde als een doodslager, of dief, of quaaddoender, of als een die op eens anders dingen uit is. Maar is't als een Christen mensch, zo moet hij't zig niet schamen, maar Godt
C. 2-20 daar over verheerlijken. En Cap. 2. Want wat lof is het indien gij, als gij zondigd, ook de slagen verdraagd? Maar als gij weldoende, verduldelijk lijd, dat is aangenaam bij Godt.

Gelukzalig zijn zij dan, volgens den mond van d'euwige Waarheid, die pyn, smert, haat, smaad, en vervolging lijden, indien hun goed leven, deugd en genegentheid tot de Regtvaardigheid, en waarheid hen die veroorzaakt heeft.

3°. Maar om wat reden tog past de Zaligm. aan zulke ellendige Christenen de Zaligheid toe? Maakt hen dan de pyn en smert, haat en smaad, die zij lijden gelukzalig? Dit komt zeker niet over een met het ge-
Ps. 143-14. meen gevoelen der menschen, die, volgens David, van diegenen daar geen afbreuk, nog inval, nog geklag in hunne straten is, zeggen, gelukkig is het volk daar het zo mede gaat. 't is waar zo oordeeld gemeenlijk de wereld; maar anders Godt, en die hem dienen, waarom David'er terstond ook bijvoegd wie bij of voor Godt eigentlijk gelukkig zijn. Gelukkig (inquit) is het volk, wiens Godt de Heer is. En dus ook de Heiland in onzen text die de wereld ongelukkig noemd, die vervolgd worden om de regtvaardigheid noemd hij zalig, en de reden is, gelijk hij'er bijvoegd in't laatste lid van onzen text, Want het rijk der Hemelen

Een ijder vat ongetwijfeld wel dat door het Rijk der hemelen hier niet anders verstaan word als d'euwige gelukzaligheid, dat euwig geluk't welk Jesus ons door zijn lijden en dood verdiend heeft. Maar even wel 't is niet zonder reden dat Jesus dit onder den naam van een Rijk aan de vervolgden om de regtvaardigheid toepast. Dit was dus de regte beloning, voor d'ontdekking

drúkking verhèven te worden, voor de versmaadheid verheerlijkt te worden, en als een Koning in een eúwig rijk te zègenpràlen.

Wij zoúden de heerlijkheid van deze godlijke belofte in de 8 zaligheden te kort doen, indien wij niet aanmerkten dat d' eúwige zaligheid in de zelve twemaal onder de zelve benàming word toegevoegd, eens in 't eerste, en eens in 't laaste lid der 8 zaligheden. eerst zeid Jesús: *Beati paúperes Spiritú quoniam ipsorúm é regnúm calorúm* en ten laasten in onzen text als Jesús de zelve belofte aan de vervolgden om de regtvaardigheid toepast. En de reden hier van is waarschijnlijk omdat de twee voornàme eigenschappen van een rijk regt passen op die genen die den hemel onder deze benàming word beloofd. 1/ 2 bezit van een rijk maakt zijnen bezitter rijk en heerlijk. Dús beloofde Jesús met regt den hemel onder deze benàming aan d' armen van geest om húnne tijdelijke armoeder met eúwige rijkdommen te vergelden. Dús beloofde hij met regt den hemel onder deze naam aan de vervolgden, om húnne tijdelijke vervolging met ène eúwige heerlijkheid te belònen.

De h. Ambr. geeft nog een andere reden waarom het Rijk der hemelen twemaal aan de gelúkzaligen word beloofd. Het word aan d' armen van geest beloofd, omdat zij volgens húnnen geest of ziel daar van aanstonds na húnne dood zúllen bezit nèmen. Het word nog eens aan de vervolgden beloofd, om dat die veel pijn en smert in húnne lighamen hebben verdragen, ook met húnne lighamen van 't zelve bezit zúllen nemen in de gelúkzalige opstandinge der regtvaardigen.

Zij zijn dan volgens Jesús gelúkzalig die hier om de dèugd, regtvaardigheid en waarheid vervolgd worden, omdat het rijk der hemelen hen hier voor eúwig toekomt.

Wel aan dan A. T. Leer van daag, dat 't eene bi
zondere günst is van Godt om de deugd, of regtvaar
digheid vervolgd te worden, mits dit de weg is tot d'
euwige zaligheid.

Zo zagen wel eer d'Apostelen, aan de vervolging
die zij om Jesus leden. Ja Lucas zeid van hen: Zij
Act. 5-41 gingen wel verblijd van het aanschijn des raads, om dat
zij waardig gevonden waren voor den name van Jesus
versmaadheid te lijden.

Eph. 3-1 Ik Paulus een gevangen van J. C. was zijne roem
En zo wil Jacobus dat wij de vervolging ook zul[len]
Jac. 1-2 aanzien. Agt het (zeid hij) voor de grootste vreugd[e]
mijne broeders, als gij in velerleide beproevingen v[alt]

De zulke noemd de heiland in onzen text zalig, en
zeid hen toe het rijk der hemelen. En wederom te[rstond]
na onzen text nog eens: Zalig zijt gij, als men u zal
schelden en vervolgen, en om mijnen 't wille alle quaad
tegen u zal spreken, u beliegende. Verblijd, en verheugt
u, want uw loon is zeer groot in den hemel.

Langs dezen weg is Jesus 't hoofd aller heiligen
ons voor gegaan. Moest de Chs, was zijn eigen zeggen
Luc. 24-26 tot de Emausgangers, deze dingen niet lijden, en alz[o]
ingaan in zijne heerlijkheid?

't Is langs dezen weg dat wij Jesus en alle de heiligen
moeten volgen. Door vele verdrukkingen (Paulus)
Act. 14-21 moeten wij ingaan in het rijke gods

Nu roepen gods heiligen verheugt in den hem[el]
Ps. 89-15 Laetati sumus. Wij verblijden ons nu voor de dagen
dat gij ons vernederd hebt, voor de jaren als wij in
ramp en druk waren.

In festo Omnium Sanctorum 1735. 53. 68.

Merces vestra copiosa est in Cælis

Matt. 5. v. 12.

Observatione dignum est, quod Scriptura narrat de gloria, et majestate aulæ Salomonis. 3 Reg. 10. A. A.
De Schrift verhaelt aldaer hoe zeer de Koninginne Saba voldaen was over de groote wonderheden, heerlijkheid en Luijster, die zij in Salomons hof aenschouwde. Jaa de Schrift vermeldt dat, als de Koninginne Saba alle de wijsheid van Salomon hoorde, en zag het huis dat hij gebouwd had, ook de spijsgerigten zijner tafel, de zitplaetsen zijner dienaeren, en de welgeschiktheid der genen die hem dienden, en hunne kleedinge, en de schenkers, als ook de brandoffers, die hij opdroeg in het huis des Heeren, als zij dit alles gezien had, zeg ik, vermeldt de Schrift, dat zij uitriep, en zeide: wel is waer het gene ik in mijn land gehoord heb. jaa grooter is uwe wijsheid, en uw bedrijf, dan 't gerugt dat ik gehoord heb, ik heb bevonden dat zelfs de helft daer van, mij niet verhaeld is.
Quod hic de Salomonis aula dixit Regina Saba, id de aula cælestis Salomonis potiori jure dicere debemus.
(Etenim si cælestis Salomon, C. J. hic in terris adhuc humilis et abjectus existens, veel meer dan Salomon, de Koning van Israël was zoo ten aenzien van zijne wijsheid, als ten opzigt van zijne hemelsche heerlykheid, van dewelke hij nu en dan slegs maer een straeltje vertoonde, en uit liet schijnen, indien hij, zeg ik, hier dus in den vleesche veel meer dan Salomon, en al des zelfs Luijster en heerlijkheid was, quanto potiori jure idem dicere debemus de aula ejus cælesti?)
O! voorzeker, jaa: idem (quod Regina Saba, de aula Salomonis dixit, de aula cælestis Salomonis) potiori jure diceremus, si pro ut Regina Saba istam, ita et nobis hanc videre concederetur. In admirationem rapti exclamaremus: majora sunt opera tua Domine quam rumor quem audivimus, media pars non est nuntiata nobis. Licet Paulus dixerit: Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se, Licet David, et alii tot tantique de eo eloquuti fuerint, eundem diceremus, majora adhuc sunt opera, quam rumor iste, media pars non est nuntiata nobis.
Quod nos diceremus si in aula cælesti essemus, hoc hodie et quotidie Sancti dicunt, et exclamant in cælo. Sic Joes Sanctos in cælesti aula, repræsentat exclamantes coram Agno: Groot en wonderlijk zijn uwe werken, Heere godt almagtig, wie zal u niet verheerlijken? Apoc. 15-3.
Hoe, hoe Sancti in cælo exclamant, en hiervan

En hiervan is 't dat wij van daeg de gehengenis, en feest
houden; immers heden is 't dat wij de gedagtenis houden dat alle godd
in den hemel bekomen hebben, de Voltrekkinge der beloften
Xus hen heeft gedaen, en ons nu nog heden doet, als hij zegt
verblijdt, en verheugdt u; want uw Loon is zeer groot in den hem

Propositio

~~Lubet itaque~~ Placia! A.A. ut hanc eamdem promissionis adimpletionem quam sancti
possident, et nos aliqdo adipiscamur; Lubet ~~dine~~ hanc paulo
considerare, ut per hanc incitemur, quo magis allaboremus, ut
eamd: consequamur *Attendite*.

Ut assumta verba, ordine, en in den hack verhandelen
observare Licet 1o quanam sit illa merces de qua Xus Lqtr
quo illa merces dicatur copiosa, 3o ubi futura sit copiosa

Merces

1o Quoad primum. De Loon, verzoet den arbeidt. ob mercedem
portat operarius pondus diei et aestus; sudat Licet, o curat,
Lia quantumvis aggreditur ~~mo~~ sperata mercede recreatus.
Xus in textu mentionem facit de mercede Verheugdt, en verblijdt
want uwe Loon.... Uwe Loon, inqt, et hoc solo verbi sono recrea
audientium, eosq; ad gaudium, exultationemq. excitare satagit
At de quo, quaeso, Lqtr, dum de mercede Lqtr? quanam e illa
Merces illa e vita aeterna, et caelestis beatitudo, et de hac Lqtr
e de mercede Lqtr.
At quis dicet, haecine Merces? quid hoc? Mirum! vita
na, et beatitudo alibi in Scriptura o Merces, sed Gratia vocatur
Rom, 6-23 sic Paulus: graa Dei vita aeterna. Xus Dnus vero in textu
de vita, et Beatitudine aeterna, tribuit ei nomen Mercedis.
An ergo Merces et graa res eadem? Minime: qm mu
duo differunt. Merces enim e quidpiam, quod intuitu procedentis
cujusdam operis tribuitur: graa ~~in~~ e quod ~~sine [illegible]~~
ex pura Liberalitate donatur.
Quid ergo de his duabus elocutionibus? an ergo differunt
nant Magister, et discipulus, Dnus et servus, Xus et Paulus
me gentium.
R/ Non, diffiteor, difficultatem suam hbt quod una eademq
tur merces, seu ex intuitu procedentis cujusdam operis da
quod dicatur graa, seu ex pura Liberalitate dari ~~non ex intuitu procedentis~~
~~cujusdam operis dari~~; at facile ois difficultas evanescet
servetur quod vita, et Beatitudo aeterna vere sit et Merces
Merces e quatenus datur intuitu bonorum operum. Gratia
e quatenus bona opera nostra, ex Divina graa proveniunt.
rem enodavit S. Augs L. de Grat. et Lib. arb. c. 9. Quos, inqt,
A qua ex operibus sumitur? " e vita aeterna? (En quaestionem nostram) R/ Ista quaestio
" modo mihi videtur posse solvi nisi intelligamus et ipsa bona
" nostra, qbs vita redditur aeterna, ad Dei gratiam pertinere

vita, inqt, nostra bona nihil aliud ē quam Dei graa, et vita
æterna, quâ vita bona redditur, Dei graa ē &c.,,

Alius sensus: Graa dicitur, quatenus Deus gratuito, et ex
graa operibus vitam æternam promiserit. Merces autem, quatenus
intuitu operum ex promissione licet gratuita tribuitur.

Res exemplo fiet clarior. V.G. Si Rex captivo donet pecu-
niam, quam si ei reddiderit liberabitur, hoc in casu quis ō
videt liberationem illam esse mercedem, seu justam retributionem
pro reddita pecunia? Item in eodem isto quis similiter ō dicet, li-
berationem istam esse quoq. graam, graam dico quatenus illa liberao
pro pecunia gratis accepta obtinetur?

Item juxta 2um sensum. Liberao illa ē merces seu justa retri-
butio, supposito pacto et promissione regis. Est graa quatenus ex mera
graa tale pactum pro liberaoe ejus init.)

Intelligitis jam, ut opinor, quod vita æterna secundum Paulum graa
vocetur, et 2dum Xum vocatur Merces, juxta quod in textu: Merces vestra &c.

Non jam dicto Pauli, sed Xti locutioni de vita æterna utpote
mercede inhærere malumus, cum textus nos adhoc invitet.
Ait enim: Merces vestra &c.

Hinc disce: si vita æterna merces, opus et labor eam præce-
dat oportet. Merces respicit laborem, victoria pugnam, cursus
bravium, requies lassitudinem, .

Si igitur vita æterna merces, laborandum ē; si victoria pugnandum ē;
bravium currendum ē; si requies lassari prius oportet.

2 Dulcis ē victoria pugnæ, 1 dulcis ē merces labori, 3 dulce ō bravium
cursui, dulcis et requies lassato.

Eja, igitur pro mercede laborate. Merces ē, NB. des strijd om in te gaan door
d'enge poort. Luc. 13

Hoc, hoc sancti considerabant, atq. eo intuitu labori se dederant. Regnum cælo-
rum vim patitur et.. Matt. 11-12..

Sic Paulus: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem ser-
vavi, in reliquo reposita ē mihi corona justitiæ quam reddet mihi justus
judex.... 2. Tim. 4-7..

En sic Paulus... audi eundem Paulum: In arbeidt en moeite
(en ik) in veel wakens, in honger en dorst, in veel vastens, in koude
en naektheid. 2. Cor. 11-27:

En, en Pauli laborem. At quod ejus solatium? ô!
reposita ē mihi corona....

Sic idem ille Paulus de Hebræis, sanctis Vet. Testamenti &c.
Daer telt Paulus op hoe Moyses liever verkoos verdrukt te worden met
het volk Gods, dan de tijdelijke genoegten der Zonden te genieten; daer
telt hij op hoe Gedeon, Barak, Samson, Jephte, David, Samuel en
de Propheten koningrijken verwonnen, de muilen der Leeuwen gestopt,
de kragt des vuers gebluscht hebben; daer telt hij op hoe zij bespot, gege-
sselt en gepijnigd geworden zijn. Dit, dit telt hij daer allemael op, doch
te gelijk ook zoo wijst hij ons aen, welk dat was het doelwit, en 't
steunende hetw: zij zig altoos in alle hunne druk en arbeidt voor oogen
stelden. Zij wilden, inqt, d'aengebodene verlossinge niet aenneemen
Heb. 11-16-24-32-35...

opdat zij een betere verrijzenisse zouden aentreffen, zij verl...
6-16. naer een beter, dat is, naer een hemelsch vaderland.
Sic David ipse de se testatur: Ik heb de wegen des Heeren ge-
Ps. 17-22-25. houden .... ik zal onbesmet voor hem zijn, en ik zal mij wagten
Ps. 118-112. mijne boosheid, en de Heer zal mij loonen. Item: Ik heb mijn ...
geneigd om uwe bevelen te volbrengen voor altoos, op reti...
nem, om de vergeldinge.
Sic fecerunt illi Sancti quorum hodie festum colimus, ...
rem, aem, et molestiam Lati susceperunt want zij zagen (...
Heb. 11-26. Paulus de Moyse et Hebrais) op de vergeldinge, zij zagen ...
Loon, dien zij voor hunne arbeidt te verwagten hadden.
Idem et nobis faciendum e. Merces e. Si ad hanc ...
velimus, laborem quid horremus? Si quandoq audire velim...
Matt. 25 Venite Benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum...
Si hoc audire velimus, bona opera praecedant oportet. Si audire
velimus: Venite Benedicti, etiam nobis debet posse dici: Esu...
enim, et dedistis mihi manducare &c. hoc nobis debet posse...
Si in retributionem, et mercedem, audire velimus: Venite Bene...
ibid. 20-1. Si denarium accipere velimus, o sufficit ad vineam, nos ...
sed pondus diei et aestus portare, et usq ad vesperam vitae ...
laborare debemus.
Ps. 125-6 Willen wij eens met vreugde komen, draegende onze schooven, ...
moeten wij weenende henen gaen, werpende onze zaeden in d'aa...
Eerst moeten wij zaeijen, willen wij maeijen, eerst werken willen ...
verdienen: Merces enim vita aeterna est.

Copiosa 2o At o solum merces, sed merces copiosa, Merces ...
xus copiosa e in caelis. Et hoc 2o in textu observandum ...
1. copiositate, seu magnitudine hujus Mercedis Paulus di...
1. Cor. 2-9. Oculus o vidit, nec auris audivit, nec in cor hois ascendit quae
paravit Deus diligentibus se. Hae merces superat oem ...
// Onze verdrukking in dezen tijde die maar voor een ogenblik en zeer ligt is, werkt ons een bovenmate uitmuntend, en eeuwig gewigt van heerlijkheid. 2. Cor. 4-17. Item:
et capiendi poam, hij is zoo groot dat hij niet kan gemeeten wor...
zoo kostelijk dat hij niet kan gewaerdeert worden, zoo veel dat ...
niet kan geteld worden, zoo overvloedig dat hij niet kan ...
pen worden, zoo lang duerende dat hij noit een einde neemt ...
Et vere magna, seu copiosa ~~divina~~ merces dicitur vita ...
3o Copiosa, seu magna e respectu laboris. Vulgo sumitur
inde magnitudo rei ex proportione, seu comparatione alter...
rei minoris, sic v. g. Numerus centum magnus e ...
sic aula, seu palatium regis ... aedificii alicujus cois ...
Et sic merces vocatur magna proportionate ad labore...
Idum hanc proportionem Paulus mercedem vitae magnitudin...
describit, dum ait: // Ik stel vast dat het lijden van dezen tijd
Rom 8-18 niet ~~en~~ is te waerdeeren tegen de toekomende heerlijkheid die
in ons geopenbaert zal worden.
Sic et David hanc proportionem considerans ait: O Heer
Ps. 138-17 hoe zeer zijn uwe vrienden mij ~~niet~~ in waerde! hoe is hunne
heerlijkheid verheeven boven maete!
Et sic vita aeterna magna, seu copiosa merces dicitur

Copiosa, ē ra(tione) Durabilitatis suae. Cuiq notum ē quod magnitudo rei desumatur ex ejus duratione.
Sic Bellum dr magnum quia diuturnum.
Sic convivium grande quia multo tpore durat. Sic magnum erat convivium Assueri, quod 180 durabat. Et sic merces vitae Esth. 1-3
aeternae Copiosa ē qa aeternum durabit.
Retributiones hic in mundo parvae sunt, qa cito desinunt. Retributio, et merces Davidis à Saule accepta, parva erat, citoq cessabat.... Merces Jacobi pro labore in domo Laban parva erat; Merces enim ejus erat Rachael, et haec finiente vita ejus, finiebatur. At Merces de qua Chs in textu Copiosa ē qa aeterna, ō finietur sicut favor Saulis respectu Davidis, aut vita Rachaelis. Copiosa ē, qa aeterna.
Beati, exclamat David, qui habitant in domo tua Dne in saecula saeculorum laudabunt te. Ps. 83-5.
3º. Copiosa Merces ē in se Considerata; nam merces nostra quid aliud ē quam Deus ipse? sic ipse Deus ad Abraham: Ik ben uw Loon groot boven mâte. Si deus merces, verè magna ē, cum Deus magnus, quin et mxus. Gen. 15-1
En ergo A.A. merces, ut audistis, Copiosa ē.
Quid nunc pro Morali hinc deducendum?
R. Is de Loon des hemels zoo groot? noit of oit moeten wij dan ons inbeelden dat wij'er te veel voor doen..
1º. Is hij groot in vergelijkinge van den arbeid, smert, droefheid, of wat wij hier ook ondergaan,? ei! laat en wij dan uit aanmerkinge van dien ons troosten, en met een Paulus zeggen: Ik stel vast dat het lijden ... ut sup. Rom. 8-18.
2º. Is de Loon des hemels groot uit hoofde van des zelfs lang of eewigdurigheid? ei! beeld ū dan niet dat uwe moyte, arbeid, druk, en droefheid al te lang dūūrd. zeg niet, wat dūūrd mijn ongemak, mijne ziekte lang? wie ziet'er een einde van? Jacob diende Laban zeven jâren, en het dogt hem (zegd de schrift) weinige dagen te zijn, en de loon van zijne arbeid zoū Rachel wezen, die ligt veel eer dan zeven jâren, Rachel stervende, tw kon gebeurd zijn, zoude hebben kunnen eindigen. Gen. 29-20
dog onze Loon, die wij voor onze arbeid te verwagten hebben, is oneindig grôter, jâ eewig dūrend. Des zullen wij met Paulus: 2. Cor. 4-17. Sup:
3º. Is de Loon des hemels groot in zig zelve, mids Godt zelfs onze Loon is groot boven mâte? Niets, niets is er dan het gene ons te groot, te zwaar, te lastig schijnen,

moet. Schoot David de wapenen aan, trok hij ten str en stelde hij zijn leven in gevaar om Michol Sauls d ter ten huwelijk te bekomen? Wat moeten wij dan doen, niet om eene dogter van eenen aardschen koning, niet om eenen aardschen koning, maar om den koning zelfs, en den koning der koningen G zelfs tot beloninge te bekomen?

Zoo dan wat wij ook doen, hoe veel wij ook doen, en lang 't ook mag duren, niets is het. de loon is oneind groot. Uwe loon is zeer groot, zegd Jesus.

in cœlis

3° Maar waar zoo? In den hemel. En dit is h derde, en laatste in den tekst nog op te merken.

Chs zegd, uw loon is zeer groot in den hemel; niet d'aarde. Integendeel hier op aarde is d'arbeid, niet loon; de strijd, niet de victorie; de vermoeijdheid, de rust; de droefheid, en niet de blijdschap. Hier aarde wil Godt dat de zijnen dragen den last en h van den dag: hier laat hij hen veeltijds in armoede druk, en droefheid: hier laat hij hen versmaad, e vervolgd worden. Zie maar na, of herinner u maar

meeste der 8 zaligheden van Jesus eerst uitgesproken, dewijl hij op 't laatste besluit met de zijnen te troosten, en op te beuren, belovende hen te loonen, niet hier op aarde maar in den hemel: verblijdt en verheugd u, want u loon is zeer groot in den hemel.

Is onze loon in den hemel? Wij moeten hem dan d op aarde ook niet zoeken. hier zijn wij in Egijpte, en in Kanaan; hier zijn wij in de woestijne, en niet in 't l van beloften. Boven in den hemel is 't land 't w vloeit van melk en honing, daar zullen wij alle beloften

Apoc. 23-3. deren bezitten, daar zal de woning Gods zijn met de m schen, daar zal hij met hen wonen, zij zullen zijn volk en Godt zelf met hen zijnde, zal hun Godt zijn, en God zal alle tranen van hunne oogen afdrogen, en daar z voordaan geen dood meer zijn, nog gejammer, nog ge nog smert zal'er meer wezen. In den hemel is onze

Ps. 64-5 daar zullen wij verzaad worden door de goederen van

Ps. 35-9 huis, dronken zullen wij daar worden van zijne overv en uit de vloed zijner wellustigheid zal hij ons te drinken geven.

Wel is waar Godt geeft hier op aarde reeds eenige be ninge, hij laat de zijnen vooraf proeven en smaken

de hij hen noamals zal verzâden. de hoop waarin zij leven, de blijdschap, en de vreugde waartoe Jesus hen door de hoope van den Loon des hemels reeds opwekt, is er steeds een begin van; maar in den hemel is eigentlijk de Loon.

Dezen zeer grooten Loon in den hemel hebben reeds alle Gods heiligen, welkers feestdag wij heden vieren, daarover verblijden en verheugen zij zig, en wij ons met hen, en om hen // en wij verblijden en verheugen ons door de hôpe, dat ook onze Loon met hen eens zeer groot zal wezen in den hemel

// heden lôven en danken wij Gode in zijne heiligen, dien hij met 't eewig leven beloond in den hemel, en in deez hij dus zijne gaven kroond,

Wel aan dan A. F. &c

Merces vra copiosa ē in cœlis.

Matt. 5. ℣. 12.

In Festo SS. Oium 1. Nov. 1742. 56.

Merces vestra copiosa ē in cœlis.

Matt. 5. v. 12.

In Festo SS. Omnium 1. Nov. 1742.56.

Onder andere eigenschappen, die deze tegenwoordige feestdag van allerheiligen voornaamelijk heeft, is geen van de minste, die hem vierenswaardig maakt, d'overeenkoming, die hij betuijgd dat'er is tussen de hier strijdende kerke, en de zegenpraalende kerke van den hemel.

Het is vandaag de jaarlijkse dag op welke de kerk, terwijl zij bezig is om met eene bezondere eere de hemelborgers al te saamen gelijk te eeren, een jaarlijks verbond bekragtigd, en d'eenigheid toond die'er is tussen die deelen van 't zelfde geheel, waar van het eene deel in den hemel, nu bekragtigd in genade, in glorie zegenpraald, en het ander deel nog strijd in de wereld om tot de zelfde kroon te geraaken, terwijl het 3de deel in de plaatse van zuiveringe zijne bekome vlekken uitwist, en, verzekerd van zijne zaligheid, haakt na die kroone, die de zegenpraalender nu al voor alle eeuwigheid genieten in den hemel.

De kerk dan, die vandaag met vreugde dezen dag vierd, en door 't geloof de vreugde van haare medebroeders de zegenpraalders als van verre aanschouwd, zoekt ons door die vreugde aan te lokken om met ijver te strijden, onze oogen vestigende op het groote loon, dat voor de zegenpraalders bereid is in den hemel.

En het is om deze reeden dat zij op dezen plegtigen dag ons de 8 zaligheden als trappen voorhoud om op te klimmen tot dat eeuwig geluk, op hoope, terwijl wij bezig zijn, om 't groot geluk der zaligheid te betragten, dat ons die weijnige arbeid, en pijn, die ons hier voorgesteld word, niet zal verdrieten, als niet te vergelijken zijnde bij de toekomende glorie, die in ons zal veropenbaard worden.

Om dan dit zelfde Spoor te volgen, zullen wij V. A[...]
als nu voorhouden die onbegrijpelijke vergeldinge, die
Jesus aan de zijnen, voor allen arbeid, en droefheid, die
zij hier in de Strijdende Kerke lijden, belooft heeft. [...]
begrijpt ze met weinige woorden, die wij ~~tot het~~ [...]
opgenomen. Merces vra copiosa e in cœlis.

Propositio Hæc itaq verba 1mo explicabimus,
2do Moralia deducemus Att.

Als ~~wanneer~~ eertijds een hovaardige Goliath het
leger van Gods volk lastig viel, zogt Saül door gr[oote]
beloften, en vergeldinge zijn volk aan te wakkeren om
dien grooten vleesch berg te verslaan. Zoo'er een man is
1. Reg. 17-25 die hem verslaat, dien zal de Koning begiftigen met
groote rijkdom, en hij zal hem zijne dogter geven, en
zijns vaders huis vrij van lasten maken in Israël.

Op dusdanige manière omtrent gaat van daag
ons Ev. voor de Heere Chs. Het was voorwaar eene [...]
zaak vrijwillig vervolginge te lijden, het kwaad spreken
en lasteren van zijnen evenaasten zonder droefheid
hooren. Dierhalven steld hij ook eene groote prijs, en
groot loon voor die genen, die tot die volmaaktheid
zouden komen. Beati estis (ait) cum maledixerint vo-
bis homines, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum
adversum vos mentientes, propter me. gaudete, et exultate
quoniam merces vra copiosa e in cœlis.

NB quatuor in hac Chri Dni promissione notanda
1o dat hij den hemel belooft als een Loon 2o vestra
3o Copiosa 4o dat die niet hier, maar naamaels in den
hemel zal gegeven worden.

Merces

1mo Chs noemd hier den hemel niet alleen een groot
goed, niet alleen eene genade gifte, maar een Loon.

Dit woord heeft opzigt, en slaat op verdiensten, want
verdiensten, en loon slaan op malkander. zonder verdiens-
ten ~~en~~ is'er geen loon, en het loon is 't gevolg op de verdiens-
ten.

't is waar dit schijnt ons tot wat groote gedagten [...]

te maaken van onze eige goede werken, als of die van zoo
eene groote prijs waaren, dat wij daar voor het eeuwig lee-
ven als een loon hadden te verwagten, en niet als eene
onverdiende genade. Jaa zeker als een genade gifte; want volgens den Apostel Rom. 6-23. de genadegifte Gods is 't eeuwig leven door J. C. &c. Dog daarmee staat soo men dat 't ook te regt een loon genoemd word.
En niet vreemd moet dit ons voorkomen.
Dog 't is niet alleen in onze ~~eeu~~ woorden, maar nog op verschei-
de andere plaatsen der h. Schriftuure, daar het zelfde rijk
ons onder dien zelfden naame word voorgesteld.
Matt. 25. Schijnt C. S. het rijk der hemelen, in den dag Matt. 25.
des oordeels als een loon te zullen geeven, passende op de
verdiensten die 'er zijn voorgegaan, als hij belooft, dat
hij in den dag des oordeels de regtvaardigen aldus zal
toe spreeken: Venite benedicti patris mei possidere
paratum vobis regnum: Esurivi n, et dedistis mihi
manducare &c.
: En bij den zelfden Evt. C. 16 Filius hois venturus e C. 16-27
in gloria patris sui, cum angelis suis, et tunc reddet
unicuiq. sdm opera ejus.
Paulus: Unusquisq. propriam mercedem accipiet 1. Cor. 3-8.
secundum suum laborem 1. Cor. 3
De h. Geest in 't boek der Wijsheid C. 10. maakt me- Sap. 10-17.
de gewag van een loon voor de werken. Reddidit jus-
tis mercedem laborum suorum.
Zoodan, 't is zeer gemeen in de h. Schriftuur dat &c.
Maar ~~egter~~ opdat wij ter deege verstaan, hoe dat wij
1. wat verdienen bij Gode, en 3. wat zoort onze verdiensten
zijn, zoo moeten wij een onderscheid maaken tussen ver-
diensten, en verdiensten.
2. derhande zoort van verdiensten kan men aan-
merken onder de menschen: een zoort, die men mildaa-
dige verdiensten, anderen die men slaafelijke kan
noemen.
De slaafelijke verdiensten, hebben tussen ons, en
Gode geene plaatse, mits ze vooronderstellen, een ig ~~pro~~ voordeel
'tzij uit de werken, in den beloonder, 't w in gode geene
plaats kan hebben, als zijnde een godt, van wien David: Ps. 15-2.

Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum ô eges.
als zijnde een God, die zonder ons oneindig groot is,
en door ons niet kan verbeterd worden. Zoodan de
slaafselijke verdiensten kunnen tussen ons, en Godes
plaatsehebben; maar alleen de mildaadige.

En deze mildaadige verdiensten, of Loon is zelfs ne
2derleije. 1º een zoort van verdiensten, en loon, d
men schuldig is zonder eenige voorgaande overeenko
minge, uit pligt alleen van dankbaarheid. Dusda
loon verdiend d'eene vriend van den anderen door
daaden. En zoo zeggen men dat hij diergelijk loon van
zijnen vriend daar, of daardoor verdiend heeft.

2º. Daar en boven is'er een zoort van milda
dige verdiensten, en loon, die iemand alhoewel e
lijk niet uit zijne nature maar alleen door eene over
eenkominge, en beloften toekomt. Zoo is de verdienste
en loon van eenen knegt bij zijnen heere, als een mild
Heer belooft het werk, dat zijn knegt hem egter
schuldig is, indien hij 't met vlijtigheid verrigt, w
daaren boven met eene mildaadige belooning
vergelden. En dusdanig een loon zijn onze verd
diensten bij Gode.

't is waar natuurs wegen zijn alle onze werken n
genoeg om eenwig loon daardoor te verdienen,
zelven hebben onze eindelijke werken geene p
portie met loon des hemels, dat oneindelijk is;
daar en boven alle werken die wij doen, en kunnen d
voor den hemel, zouden wij ook zonder loon verplig
zijn, en naardat wij alles gedaan hebben, kunnen
moeten wi' ook zeggen: Servi inutiles sumus, quod d

Luc. 17-10 buimus facere fecimus.

Dog egter door de genade van den Heere Jesus
en voor zoo veel het d'uitwerking is van zijnen godd
geest, die in ons woond, hebben onze werken eenige p
portie

portie met het loon des eeuwige levens. 2 Het is door de genadige beloften van Jesus, die ons voor zulke werken den hemel belooft heeft, dat die werken den hemel verdienen, door de beloften van diengenen, die zelfs een dronk koudwaters niet onbeloond zal laten.

Dat dan vrij ophouden d' onkatolijken van ons geloof te lasteren, als of wij de verdiensten van J. C. teniet deden met eenige verdiensten te stellen in onze werken.

Wij doen de verdiensten van J. C. niet teniet, maar integendeel verheerlijken wij de zelve, mids wij alle onze verdiensten stellen in de genade van J. C. waar door wij de goede werken uitwerken, wij erkennen, en belijden met Paulus, dat wij niet bekwaam zijn om iets te denken, als uit ons zelve, maar dat alle onze bekwaamheid uit gode is. 2. Cor. 3-5. 2 Wij neemen het loon aan als een gevolg van de milddadige beloften, waar door J. zijne eige gaven in ons wil kroonen, volgens het zeggen van den h. Aug. als god onze werken beloond, dan kroond hij zijne eige gaven.

Op zoodanige eene maniere stellen wij onze werken verdienstelijk, en houden volgens de beloften van Jesus den hemel voor een loon van dengenen die hier zijne gebòden onderhouden. Merces vra copiosa e in cælis.

2do Maar opdat onze troost in alle druk, lijden, Vestra en vervolginge overvloedig zoude zijn, en dat wij als een Moijses (gelijk Paulus zegt) zouden verdragen alle Heb. 11 wederwaardigheid van deze wereld, en gaarn met gods volk versmaadheden lijden, ziende op de vergeldinge, zoo voegt de Zaligm bij het woord Merces, het woord Vestra, uw loon.

Indien 'er alleen van loon gewag gemaakt wierd, wie zou durven denken, dat ons dat loon zou aangaan? wie zou niet denken, dat dat alleen maar was voor d' Engelen, die in de regtvaardigheid zijn blijven staan?

Maar neen! door het woordtje Vestra leeren wij
dat het ons aangaat, dat God ons heeft gesteld bo
de gevalle engelen, die hij noit, volgens Paulus, w
derom heeft aangenoomen, maar ons alleen. Nusquam
H: 6. 2-16. angelos apprehendit, sed semen abrahae apprehendit
Had Jesus alleen gezeid Merces copiosa in caelis
Wie van ons aardwormen, zoude oit zijne gedagten zo
hoog hebben durven laten gaan, wie zou die belooning
van Gode verwagt hebben? Maar naardat de barmh
tige Zaligm. ons dit loon heeft toegeschikt, zoo w
wij steunende op zijne beloften, dat wij volgens de
zullen hebben een godlijk loon tot onze vergeld
Het is dan Ons loon.
Copiosa 3°. Edog nu Jesus aan 't toonen van dit loon
komt, dat zoo groot is, dat het nog oog gezien, nog oo
1. Cor. 2-9 gehoord, nog oit iemand in 't herte is gesteigd, ~~het welk~~
~~God bereid heeft dengenen die hem liefhebben~~,
gaat hij nog verder, en toond eene hoedanigheid, a
van het zelven, als ook de plaats, daar dit zal gegeven
worden. Van die hoedanigheid zegt hij: Merces co
Dit woord Overvloedig beteekend 2 verscheiden
hoedanigheden van eene zaake. In 1°. eene veelheid
van getal. zoo zegt Lukas van de visvangst van Pe
concluserunt piscium multitudinem copiosam.
2°. dit woord Copiosa kan ook verstaan worden
een overvloed van alles in eene stad, of gemeente.
zegt men Civitas copiosa, een overvloedige stad, of
een stad van overvloed, omdat alles daar in overvl
te bekomen is.
In dezen laatsten zin kan 't woord vergelding
best in de beloften van Jesus verstaan worden, als
hij zegt Uwe loon is overvloedig, i.e. in uwe loon
alles overvloedig te vinden zijn.
Zoo past op dit loon, dat overvloedig is, de vervul-
ling, die David belooft aan de godzaligen in de plaats van

van belooninge: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos. Ps. 35

Een h. Vader drukt die overvloed van godshuis met weinige, dog zeer kragtige woorden uit: „Quidquid desiderat ãus, dat ibi afferuns." alle overvloed, alle genoegten, die eene ziel daar zal wenschen, verslonden in de liefde gods, zal haar geven het gezigt van dengénen, die haar loon is.

Gelijk het Manna alle smaak gaf aan zijnen nuttiger, zoo ook geeft dat godlijk gezigt alle vreugd aan zijnen bezitter.

4to Ten laasten merkt Jesus de plaats van vergelding aan, zeggende: Merces vra copiosa e in Cœlis. — In Cœlis

Chs wil hier door niet zeggen, dat wij voor loon zullen krijgen, als eertijdts de Heidensche Poëet Ovidius digtte, van onder 't gesternten geplaast te worden, gelijk hij belagchelijk aan eenigen van 't zoogenaamd vergooden heidendom toeschreef.

Ook niet dat die génen, die deze vergelding zullen ontfangen, de zelve zullen krijgen in 't bovenste deel van de lugt, daar waarschijnlijk een Elias met zijne vierige wagen na toe gevaaren is.

Maar in cœlis, daar Jesus van der eeuwigheid zijn woonplaats heeft, bij dat ongenaakelijk ligt, in die plaatse daar hij zijne mensheid heeft verhéven naar zijne opstandinge van de dooden, als hij volgens Paulus opgeklommen is boven alle hemelen. — Eph. 4.

Niet dan ook in den hemél, daar Paulus ~~daar~~ toe verrukt is, als hij verhaald, dat hij opgerukt is tot in den 3den hemél, tot in het paradijs zelfs, om maar voor een korten tijde te zijn, en alleen de geheime woorden te hooren, die hij niemand wederom kon vertellen; maar in den hemel om daar altijds te blijven, en deelgenoot te zijn van het gene 't w[?] god alleen beloofd heeft aan die hem lief hebben. — 2. Cor. 12.

Zie daar A: A. eene uitlegginge van die groote
loften, die Jesus aan zijne Apostelen, en verdere
ren, en in hen aan ons allen geeft. Merces tre
Ik twijffel niet of U. A. van nu dat loon, en h
te sāmen na die tijde als dat geluk aan ons zal
öpenbaard worden.

Moralia

Maar merkt nu ook eens aan de Leere die in
woorden vervat is.

Merces, q laborandum

En 1mo. indien 't rijk der hemelen een Loon is, hoe
bedriegen zig dan die menschen ~~niet~~, die zig hier st
jes te vreden houden, met zig het zelve te beloven
die d'armen uit den mouw te steeken, zonder ierst te
om dat loon te verdienen?

Waarlijk indien 't een Loon is daar moet om gea
worden, daar moet om gevrocht worden. Niemand zal
gekroond worden, dan die gestreden, en die regtmatig ge
streeden heeft. Niet allen die maar ledig zitten, en ro
Heere, Heere! zullen tot die beloninge komen, maar di
den wille des Vaders doen die in den hemel is, die de
zijner bevelen zullen bewandeld hebben, die zullen
rijk der hemelen komen. Het rijk der Hemelen is al
een sterke Stad, men kan daar ~~maar~~ met ledig gaan
niet ingeraken, maar met werken, arbeiden, en me
ten moet men'er binnen komen. Regnum cælorum v
patitur, et violenti rapiunt illud. Niemand zal
't zelve over veel gesteld worden, of hij moet hier ee
zijne getrouwigheid in 't weijnige getoond hebben, hij
moet eerst 5 talenten met zijne 5 gewonnen hebben
die 't in d'aarde graven, en alleen luij, en ledig op de
der komst des Heeren wagten, hebben geen Loon gene
vergeldinge te verwagten, maar integendeel zal hun
lot zijn met d'onnutten knegt in d'eeuwige duisternis
geworpen te worden. Die alleen zullen de dag

Matt. 20.

penninge, den tienling ontfangen, die gewerkt hebben
die den last 2 van den dag, 1 en de hitte 3 gedragen hebben

Is dit zoo? Met wat reeden mogen wij dan ~~...~~ wel
tot veele luijen, en flauwe Zonen, met den Vader d
heiligen

...aet gerins zeggen: Quid hic statis tota die otiosi?
O! voor waar geene reden zullen alle de zulken hebben, om,
met de ledigstaande werkluiden, te zeggen: Quia nemo nos
conduxit. O neen! want Cus heeft ons allen geroepen van zoo haast hij ons Kristenen heeft gemaakt, en en zoo haast wij 't gebruik der reeden, en 't verstand gehad hebben
2. hij heeft 3. ons allen te werk gesteld, hij heeft ons allen 't
loon belooft, Merces vra copiosa e in cælis, een loon
waarbij 't alle werelds-loon niet te pas en komt, maar dat
in eeuwigheid zal duuren, zoolang Godt Godt is.
Gaat dan in den wijngaard, want Godt zal u loon ver-
gelden, en niet dan aan die gearbeid zullen hebben zijne
beloften betaalen.
Is dan de hemel een Loon? daar moet dan ook om
gearbeid worden.

2do 't is waar d'arbeid, die wij hier moeten doen, Copiosa
om 't rijk der hemelen te winnen, valt zwaar aan de bedor-
ve natuure, het lighaam, dat dagelijks bederft, bezwaard Sap. 9-15
de ziele, en zoekt ons dagelijks in eene geruste zieleslaap
te wiegen. Maar al valt 't zwaar, O! dat onze troost
zij het loon, dat (ons Loon, en een Loon.) niet gering, maar overvloedig wezen zal.
Audi Paulum: Non sunt condignæ passiones hujus tempo- Rom. 8-18
ris ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.
Merces Copiosa, niet bekrompen, niet nauw, niet
dun, als de wereld geeft, maar Copiosa. Concordat: Luc. 6-38
Mensuram refertam et coagitatam.
't is van dit overvloedig Loon, dat David zeide: In- Ps. 35-9
ebriabuntur ab ubertate domus, et torrente volupta-
tis tuæ potabis eos. Item Paulus: Oculus non vidit &c. 1. Cor. 2-9
Deze overvloed zal niet wezen, voor een tijd, voor
jaaren en jaaren, maar voor alle eeuwigheid. Semper 1. Thess. 4.
cum Dno erimus. Hinc David: Beati qui habitant Ps. 83-5.
in domo tua Dne, in sæcula sæculorum laudabunt te.

3tio Dit overvloedige loon, zal ons gegeven In Cælis
worden in den hemel. Dat w' ons dan schaamen, Christenen,
hier op de wereld ons loon te zoeken, hier met een
Esau voor een schootel moes, voor een klijn en nietig
wereldsvermaak ons regt tot den hemel te verkoopen.
Hier is niets voor ons te haalen. Merces... in Cælis.
Si consideremus, fratres carissimi, (aiebat S. Greg.) qua

„et quanta sit, quod nobis promittantur in cœlis, vile[...]
„ad omnia quæ habentur in terris„.

Orbis terrarum (zegd met regt de Wijzeman) is als
Sap. 11-23 droppel van den dauw, die voor den dageraat op d'aarde
valt. Eene nette gelijkenis van alle d'eidele wereldsche
poppekraam: want alles maar is als een droppel
morgen dauw, die voor der zonne opgang wat schijnt
te zijn, maar op het opluijken van haare straalen, aan-
stonds verdwijnd. En zoo is de wereld, ze schijnt wat
zijn, voordat 't ligt van boven ons verligt, maar zo[...]
de zon van genade ons begint te bestralen, verdwijnt
die opgeblazen niet: zoo dra wij onzeggen't loon op het loon, dat ons is toe[...]
in den hemel, verdwijnd al wat de wereld geven kan

Conclusio Wel aan dan! A. A. zegd Jesus ook tot ons: Mer-
ces copiosa e in cœlis, 1 Laboremus ut mercedem ac-
cipiamus. 2 Si copiosa e, o nos pigeat etiam si labor
molestus sit. 3 Si hæc merces e in cœlis, ibi the-
saurum nrum quæramus, daar ze duurzaam is, daar
ze eeuwig is, daar ze door geene dieven ons graven [...]
gestolen worden kan &c. Dit moet ons op ons sie[...]
en sterfbedde troosten, dan moeten wij denken, dat Jesus
die ons heeft beloofd: uw loon is zeer groot in den hemel
nog tot ons zegd, gelijk hij doet op 't slot der Openbaringe:
Apoc. 22-12. Zie ik koom haastelijk, en mijn loon is bij mij, om een ieder
v. 20 te vergelden naar zijne werken, jaa ik koom haastelijk
waarop wij dan vol van verlangen, kunnen wij niet meer
den, met ons herte moeten andwoorden: Jaa dog, koom, [...]
re Jesus. Ik sluit met de laatste woorden van 't N. T. [...]
op d' aangehaalde volgen, om ons op de verdiensten van
onzen éénigen Middelaar J. C. te verlaaten, en zeg: De
genade onzes Heeren J. C. zij met ons allen. Amen

Dom. 24. 23. 22.

In Festo Omnium Sanctorum 1. Novemb. 1750. 72. et in Octava.

Post hæc vidi turbam magnam &c.

Apoc. 7. v. 9. 10.

Wanneer wel eer de koninglyke Propheet Ps. 138-36 met aandagt overwoog 't overgroott geluk der uitverkoornen (getrokken uit den klomp der verworpelingen, overgebragt in d'eewige heerlykheid, gelyk geworden aan d'Engelen, kinderen Gods, en erfgenamen van zijne ryk, mede erfgenamen van den Zone, gesteld van den vader tot erfgenaam over alles, wanneer, zeg ik, david dit alles rijpelyk overwoog) riep hy daar over van verwondering en vreugde uit: O God, hoe zeer zijn uwe vrienden mij in waarde, hoe is hunne heerlykheid verheven boven mate!

De zelfde beschouwing verrukt ook heden de kerk van Cs hier op aarde, en dringt haar aan om voor den Heere hare verwonderingen en vreugde te betuigen over het onbegrijpelykt geluk van zijne vrienden, die met hem heerschen in den hemel. # de kerk steld ons op dit feest in de Lesse of Epistel hun geluk vooroogen, en in 't Ev. de verscheide trappen om 'er toe op te klimmen. En wel om ons aan dien Ep. te houden de h. Zoodat wij heden altesaamen met David wel mogen uitroepen: O God hoe zeer &c.!

De h. Joes vertoond ons in den Ep. zelve en wel bezonder in onze opgenomme woorden 1o 't overgroot getal der uitverkoornen uit de heidenen, 2o hun uiterlykt gebaar, en 3o hunne bezigheid. Hier na zag ik (zegd Joes) eene groote menigte, die niemand konde tellen, uit alle Landen, en Stammen, en volkeren, en talen, 2o staande voor den throone, en voor 't aanschijn van het Lam, bekleed met witte lange klederen, en met palmtakken in hunne handen, en 3o zij riepen met Luider stemme, zeggende: de zaligheid zij onzen Gode, die op den throon zit en het Lam.

Propositio.

Drie hoofdzaken bevat Joes dan in deeze woorden, zoo als wij aanstonds al zeiden 1mo 't overgroot getal der uitverkoornen, uit de heidenen.... 2do Hun uiterlykt gebaar: Staande (zegd Joes).... 3tio Hunne bezigheid: En zij riepen &c. Wij zullen U. A. ider deezer 3 hoofdzaaken verder uitbreiden, en tussen beiden ider op ons nader toepassen. Attend.

Hier na zag ik (zegd Joes) en wil hier meede te kennen geven dat hij, na dat hem d'uitverkoornen uit 't jodendom, 12000 gerekenden uit yder stamme, vertoond waren, nog zag eene groote menigte uit de heidenen.-

Door deeze menigte verstaan sommigen de hh. Martelaars,

omdat zij palmtakken in hunne handen dragen, als helden die d'overwinning bevogten hebben. En bezonderlijk verstaan sommigen dit van die Martelaars, die in het Roomsch keizerrijk, en gedurende d'eerste vervolgingen, die Joannes beschrijft, gemarteld zijn. Dog anderen breiden dit uit tot d'uitverkoornen heidenen van alle tijden. Waarom ook heden op het Feest van Allerh. deze Lesse in de kerke gelezen word.

Hierna zag ik, zegd dan Joes, eene groote menigte, naam. alle d'uitverkoornen uit de heidenen, en hij voegd'er bij: die niemand konde tellen; een gemeene wijs van spreken waardoor ons een buiten gemeen getal word te kennen gegeven; want anders zou zekerlijk d'Engel, die d'uitverkoornen uit de heidenen zoowel als uit de Joden moest tekenen, kon ze tellen, maar niet nog eenig mensch, die zoo eene grote menigte te gelijk bij elkanderen zoude zien. Joes wil dan zeggen, dat het getal der uitverkoorne heidenen zoo groot was, dat het in vergelijking van dat der ~~heidenen~~ Joden, 't w. honderd vier en veertig duizend uit... 2 ontelbaar was, 3 nog verre te boven ging, en als.

Daar en boven was het getal der uitverkoorne Joden alleen uit één volk, maar de grote menigte der heidenen uit alle landen, en stammen, en volkeren, en talen.

Zie hier dan A. T. d'eerste hoedanigheden van den staat der gelukzaligen in den hemel, waar door hun geluk des te groter, en luisterrijker word, naam. 1 hunne menigte, 2 hunne verscheidentheid, en in die verscheidentheid 3 de nauwste eensgezindheid.

1o. ik zag (zegd Joes) eene grote menigte die niemand konde tellen. Zie daar hunne menigte. Maar is de menigte zoo ... alleen in de Martelaars, gelijk wij zoo even hoorden, dat sommige Uitlaggers het alleen van de Martelaars nemen, wat denkbeeld zullen wij ons dan kunnen geven van geheel het gezelschap der gelukzaligen tesaamen? # ~~Wil ik ze tellen~~, dan ~~dan zijn~~ wij wel te regt met David daarbij zeggen: Wil ik ze tellen zij zullen het zand der zee te boven gaan. Zoo overgroot is

Riepen wij, onze preekreede beginnende met David uit: O God! Hoe zoer &c.

Ps. 138. 18.

2o. voeg bij hunne groote menigte hunne verscheidentheid uit alle landen, en ~~en~~ en nog meer zult gij hunne luister gewaar worden. De verscheidentheid naar de regels in vele zaken gehouden, doet de zelve in aangenaamheid, en schoonheid merkelijk toenemen. Waren in de muzijk alle tonen

even eens, zij zou vervêlen; maar de verscheidenheid der tôonin, naar de régels wel gepast op elkänderen, maakt ~~dezelfs~~ haaren aangenâmen klank. Wat maakt de schoonheid van een gebouw? dan de verscheidenheid der stoffen, formen, en gedaantens van ijder, wel gevoegd en gepast op, in, en nêffens elkänderen? Jaa wat maakt die weergalôze deftigheid von hemél, en van aarden, en van het heêl-âl dan die ge geregelde aangenâme verscheidenheid, die'er is tussen alle dezelfs dêelen? Des kan men ook niet twijfelen of de verscheidenheid dier grôote mênigte uit alle Landen, en Stammen, en volkeren, en tâlen werkt mede tot din Luister der gelukzaligen in din hemél. Hierom zeide Kristus Joïs. 14. In't huis mijns Vaders zijn veele woningen Hierop ziet d'Ap. 1. Cor. 15-41. Anders is't helder ligt der Zonne, anders't helder ligt der ma. &c.

3°. Maar het gêne niet min wonderbaar is onder zoôene ontelbâre mênigte, onder zoôene grôote verscheidenheid der gelukzaligen, is dat daar heerscht d'allernauwste, en genoegtlijkste ëendragtigheid. Niet duister word dit in het gezigt afgebeeld door de gelijkheid hunner gebaartes, en bezigheid, dat zij alle staan voor din throon, en voor 't aanschijn van het Lam, dat zij alle zingen uit ëen mond ëen, en het zelfde lofgezong. Hier vind men volgens din h. Augs. die zoete overëenstemminge, en gelijkluidenheid dier verscheide speeltuigen, waarop de Propheet wil dat min din Heer in zijne Heiligdom zal lôven. Ps. 150.

Applicatio

Beschouw dan A. T. vandaag met uwe gedagten het gebouw van dat grôote, van dat verscheide, en nogtans wonderëenig verheerlijkte Lighaam van Jesus uit zoo mênige verscheide dêelen sâmengesteld, en dat # 1°. dêze mênigte ons opwekke, en uitlokke om het hier zôo aan te stellen, dat wij eens met dêze zoo mênige, zoo heerlijke broeders tesâamen mögen wônen. Wel is waar dat de heiland zegd: hoe eng is de poort, en hoe nauw is de wég, die tot het leeven Leid, en hoe wijnigen zijn'er die hem vinden! Omdat, hoe groot ook zij de mênigte der uitverkoornin, egter nog veel grôter is de mênigte der verworpelingen. ~~Lag~~ Egter, dat de mênigte der Uitverkoornen zoo groot is, dat niemand die kan tellen, dat moet ons opwekken, wêtende dat wij, gelijk zij, alles vermögen door den gênen die ons versterkt, om geweld te doen op het rijk der hémelen, en met de geweldigen het in te nêmen.

die grôote menigte der gelukzaligen, die wonderverscheidenheid, en hunne genoeglijke ëendragtigheid

Matt. 7. 14

ons iederëen bezonder lesje ter naarvolginge geeve. en wel 1°. dat

Multi sunt vocati pauci vero electi. Matt-22-14.

Phil. 4-13

Matt. 11-12.

2°. dat de verscheidenheid der gelukzaligen ons aanzette om allen in de verscheide stâten, en beroepen, in ~~daar~~ God ijder van ons gesteld heeft, de verscheide

pligten van ons beroep waar te nemen ten dienste, en ter eer
Matt. 25. van Gode; dat ijder zijne talenten, die'er een, die'er twee,
die'er vijf ontfangen heeft, gebruike om'er nog zoo veel bij te winnen, en d
met alle de verscheide uitverkoornen eens mee in tegaan in d
vreugde des heeren. 3o. eindelijk dat d'eendragtigheid d
gelukzaligen ons leere hier als broeders te saamen eendrag
telijk woonen. Zijn wij verscheiden in geslagt, in staat, in
beroep, in begrijp, in inborst, in neijgingen des gemoeds;
egter die verscheidenheid geene merkelijken tegenstrijd ver
zake; dat alle valsche toonen van twist, tweedragt, haat, nij
en gekijf verre van ons wijke; reisd'er door menschelijke zw
heid eenige oneenigheid op, dat terstond de kristelijke gem
zaamheid, en liefde dien valschen toon herstelle. Zoo zullen
Joh. 13-35. wij, geteekend met het teken van Jesus discipelen, ook eens ge
teld worden onder die groote meenigte geteekenden, die niem
konden tellen uit alle landen, en de van dewelke wij heden den
blijden feestdag vieren. Dus verre het getal der uitverkoo

2da Pars.

Joës gaat voord, en beschrijft hunne uiterlijke ge
Ik zag (zegd Joës) eene groote meenigte ..... staande voor den
throone &c.

1o. Staande (zegd Joës) 1. tot teken van hunne eerbiedigh
gelijk de Serafijnen, die aan Isaias c. 6., en de duizenden van
duizenden, die aan Daniël c. 7. vertoond wierden. 2. Staan
tot teken hunner steevigheid, en standvastigheid in hunne
geluk, # 3. Staande tot teken hunner vaardigheid, en bereid
willigheid om den heere tedienen, # 4. Staande om hunne
gunst, en vermogen bij gode, en bij het Lam te kunnen te g
5. Staande voor den throone wakker, en oplettend in te be
schouwen van 't ongeschapen weezen van Gode, en van het Lam c. 5
als geslagt stond in het midden van den throone, naam
wiens menscheid zelfs, van de gelukzaligen beschouwd, in
hen eene zonderlinge vreugde baard. daar staan zij

(Margin note: # agtervolgens d'uitspraak van Kristus Matt. 25-16. # wien op't vaardigste te dienen, en op't volmaakste zijnen wille te doen in den hemel hun eeuwig geluk is. # zig verblijdende over de bekeeringe der zondaaren; en opdraagende de gebeden der regtvaardigen.)

2o. Bekleed (zegd Joës) met witte lange kleederen. 1. Bekl
als overwinnaars, die men oudtijds ~~[illegible]~~ geborduurde, ge
bloemde, of ook wel lange witte kleederen, aandeede. In zulke
ook de gelukzaligen, als blijkt uit 't voorige hoofdst. v. 13.
2. Bekleed met witte kleederen beteekende de zuiverheid hunner
zielen, welk zuiverheid zij bekomen hebben, door de verdiensten van
het Lam, in wiens bloed zij hunne kleederen wit gereinigd heb
zoo als v. 14. word vermeld. 3. Bekleed met lange witte k

deren, die van 't hoofd tot de voeten kwamen, en het geheelt lig-
haam bedekten, ten blijke dat zij in hun geluk overgoten wier-
den met eene blijdschap, die hen als geheel overdekte, of gelijk
het de Propheet uitdrukt, dat zij dronken wierden van d' over- Ps. 35.
vloed zijns huis, en uit den vloed zijner wellustigheid te drin-
ken kreegen. Ik zag dan zegd Joes eene grote menigte ... staande
voor den throone, en voor 't aanschijn van het Lam, bekleed met
lange witte klederen.

3°. En met palmtakken in hunne handen, ten bewijze hunner over-
winninge over den duivel, de wereld, en 't vleesche, gelijk oudtijds
bij Griekenen en Romijnen, d' overwinnaars wierden versierd.

Zie daar dan ook A. T. 't uiterlijkt gebaar dier grote dier- Applicatio.
verscheidene, en eendragtige menigte der gelukzaligen, wel-
kers blijden feestdag wij heden vieren, dat dit ons leere mede
1. staan voor den throone, en voor het aanschijn van het Lam,
2. bekleed met lange witte kleederen, en 3. met palmtakken in onze
handen.

1°. in hoe staan? moeten wij hier in dit leeven, naar 't v. B. der groote meenigte,
1. Staan met een groot ontzag en eerbied # in dagtig dat
voor Gode op alle tijden, en plaatsen #, en vooral moeten wij dus staan in zijn H. tem- God Jerem. 23-24
pel, daar hij waarlijk bezonder op ons outaar tegenwoordig is. 2. Staan, zegd: vervul ik niet hemel en aarde?
door eene standvastigheid in het geloof, en in de deugd, Gode die- # God biddende
nende in heiligheid, en regtvaardigheid alle de dagen onzes leevens. gelijk Kristus ons
3. Staan altoos bereidwillig om met vlijt des heeren bevelen, en dagelijks heeft lee-
de pligten van eenen Christen, en van onzen staat te volbrengen # 4. Staan ren bidden: Fiat voluntas tua & i. c. &
met een kinderlijkt vertrouwen, en vrijmoedigheid altoos 't anker # hebbende dit
onzer zaligheid op Gode vestigende # 5. eindelijk staande voor betrouwen, dat
den throone van Gode, en voor 't aanschijn van het Lam, agtende die 't goed werk
onze grootste vreugde, en geluk Gods weezen te beschouwen, en in ons begonnen
het gene het Lam C. J., voor ons geslagt, al voor ons heeft gedaan. heeft, & Philp. 1-6 Weetende wien wij
Des zeggen wij tot U. L. met den Apostel: ons pand & 2. Tim. 1-12 hier in dit leeven
~~Gods tegenwoordigheid~~. Staat dan aldus in den heere, welbeminden phil. 4-1

2°. En strijd aldus om het witte kleed der onnozelheid, en regt-
vaardigheid in den Doop ontfangen, zuiver te bewaaren, agt volgens dat
de Priester den doop bedienende, en het wit kleed op u leggende zeide: Accipe vestem &
is dit kleed
door eenige doodzonde geheel bevuild? ag! vertoef niet het
zelve te wasschen in het bloed van dat Lam, door eene opregte
bekeeringe, en waardigt gebruik van th. Sakrament van Boete?
is de glans daarvan maar wat verduisterd door het stof der da-
gelijksche gebreken? dat wij ons benaarstigen de zelve te zuiveren
door eene dagelijksche boete, door aalmissen, gebeden, en andere
goede werken # die aangenaam moogen worden geheiligd door de verdiensten van het Lam, C. J.
en bezonder, volgens 't Conc. van Trente, door 't goed gebruik der Biegte, opdat wij

in wiens dierbaar bloed ook zelfs de minste vlekken moeten gereinigd worden.

2. Tim. 2-3. 3. Houd ook de palmtak in de handen; Draag den arbeid als een braaf krijgsknegt van C. J.; Beswijk niet onder den last maar stel u kloekmoedig tegen alle aanvegtingen van die drie hoofdvijanden, den duivel, de wereld, en 't vleesch. Zijn wij hier, en daar in overwinnaars, hebben wij eenige fouten overwonnen laat wij de palmtakken houden in onze handen, daarmede staan voor den throone, en voor 't aanschijn van het Lam, en zeggen met den Apostel: Gódt zij gedankt, die ons alrijd doet zege

2. Cor. 2-14. pralen in C. J.; Gódt zij gedankt, die ons d' overwinning gegeven heeft door onzen Heere J. C. Zoo doen ons de gelukzaligen.

1. Cor. 15-57.

3ra Pars

Zulk eene regtmatige erkentenis betuigen zij door hun uiterlijk gebaar, en zij doen het ook door hunne woorden. En zij riepen (zegd Joes) met luider stemme, zeggende: &c.

1. Zij riepen met luider stemme, uit den drift van eene groote liefde, van eene groote dankbaarheid, en eene onbegrijpelijke vreugde. En waarlijk wat liefde, wat erkentenis kan groot genoeg wezen om Gódt en het Lam te loven en te danken voor zo

waarvan d' Ap. Rom. 6-23? overgrote, en onverdiende genade, en vreugde der gelukzaligen. En het gene die drift hen doet zeggen is:

2. Zaligheid zij onzen Góde, die op den throon zit, en het Lam met w woorden de gelukzaligen, aan den Alderhoogsten niet zo zeer de zaligheid toewenschen, dan wel zig verheugen, en hem toejuigen over d' oneindige zaligheid, die hy eewiglijk bezit in zig zelve, en dat zij hem bedanken over 't onbegrijpelijk geluk dat zij 'er aan hebben van 'er deelgenooten aan te wezen. En in dezen zin zeggen zij: Zaligheid zij onzen Góde.

3. Onzen Góde, zeggen zij, om dat, alhoewel hij Gód is van het geheel-al, ook van de booze geesten, en verdoemden, hij egter heel anders is van d' uitverkoornen, en gelukzaligen, zijnde hunne vergelder, en belooner, om dat hij zig aan hen geheel mededeelt

Gen. 15-1. en, mag men het zoo zeggen, heel eigen is, om dat hij is hunne loon grootboven maate, en alles in allen is. die alleen Zalige, en magtige

1. Cor. 15-28. 4. Hij is de Gódt, die op den throon zit, die, gelijk d' Ap. zegd, de köning der köningen, gelijk Pau en de Heer der heeren, wien d' eer en

1. Tim. 6-16. 't eewige gebied toekomt.

5. Zaligheid, (roepen dan de gelukzaligen) zij onzen Góde die op den throon zit, en (voegen zij 'er bij) En het Lam, om dat het Lam C. J. als Gódt in eenigheid des h. Geestes regeert, lijk

lijk met den Vader van alle eewigheid de Zaligheid bezit, en d'oorsprong is d'eewige verkiezinge der gelukzaligen, en daarenboven ook om dat hij onze natuur aangenomende door zijne slagtinge aan't kruis voor ons verdiend heeft, dat die eewige verkiezing in den tijd werkstellig gemaakt zoude worden ten opzigt van d'uitverkoornen, en dat aan hen vergund zouden worden de middelen om tot die Zaligheid te geraken.

Zaligheid (roepen dan de gelukzaligen) zij onzen Gode die op den throon zit, en het Lam. En in dit te roepen, en te zingen zal kunne eewige zaligheid bestaan, volgens dat de prophect David zegd: Zalig (roept hij uit) die woonen in uwe huis, o Heer, die u loven door alle eewen. Ps. 83-5.

Applicatio

Ziet! zoo roepen de gelukzaligen, die ons zijn voorgegaan met luider stemme, en schijnen door hunne kragtige gen roep ons, hier op aarde zijnde, op te wekken om te gelijk met hen aan Gode, die op den throon zit, en het lam, lof, en glorie te geven.

En waarlijk hoe zou een regt Christen hert, dat vol van Gode is, en van zijne barmhertigheden, hoe zou dat zig kunnen wederhouden van zig in dankzeggingen uit te storten, en zijne vreugde daar voor te betuigen? Ten minste zij heden onze betragting ons met die gelukzaligen te vervoegen, en den Heere met dankbaarheid over hunne gelukzaligheid te loven en dat onze bezigheid zijn in't erkennen ons zelven voor Gode, die op den throon zit, en het lam alle die blijken, alle die hulpmiddelen, die wij reeds ontfangen hebben, als onderpanden der gelukzaligheid, die wij nog verwagten. Dat onze bezigheid heden bezonderlijk zij met vreugde en dankbaarheid hem daarover te loven, en met kragtige verzugtingen en gebeden aan te houden, dat zijne barmhertigheid ons navolge alle de dagen onzes levens.

Conclusio

Zoo, zoo moeten wij hier op aarde ons bereiden tot den hemel. Ten dien einde steld de kerk ons heden voor eene groote menigte, die niemand konde tellen uit alle &c. ô overgroote gelukzalige menigte! ô sierlijke verscheidenheid! ô genoeglijke eendragtigheid! Staande eerbiedig, Staande vastig, vaardig, vernoegd, altoos bezig met godt en het Lam te beschouwen, staande als overwinnaars met de witte kleideren van zuiverheid, en overvloedende overdekt met heerlijkheid &c.

1722. Dom. 21. Exordium, et solam 3am partem d

Confirm: Hiernaa zag ik. Om te verstaan wat [wij]
hiermeē wil zeggen, moeten tot 't begin van 't 7. ho
stuk, jaa tot 't 6 teruggaan. Vide den Krist. Vader.

De eerste getékenden zijn de bekeerde Jooden binn
den tijd van omtrent eene eewe. Jaa men weet uit de k
lijke geschiedenissen &c Pag. 440.

Hiernaa zag ik &c ut in Serm.

Dom. 22. in Octava

Exord: Wij hervatten héden op 't Octaaf van Allerh.
de zelfde woorden, die wij op den Feesdag uit de E
van 't feest hebben opgenoomen: Hiernaa zag ik &c
Drie leeden merkten wij toen aan in die woorden: 1. 2. 3.
Met 't 1ste, 't groot getal der uitverkoornen uit de Hei
nen, hebben wij U. A. alëen onderhouden, en aangemerk
1o. de groote meenigte in zig zelve, 2o. de verscheidenh
en 3o. d' allernauwste éénsgezindheid van alle de geluk
zaligen. Wij pasten dit ons toe met U. A. op te wekk
1o. om naar 't V. B. dier groote meenigte 't hier zoo aan
stellen, en zoo te leeven, dat wij met die verheerlijkte bro
ders eens te saamen in den hemel zullen moogen woon
2o. Hunne verscheidenheid uit alle landen &c Spoorde
aan, om ijder in zijnen Staat, of beroep, onze pligten te
van Gode zoo te behertigen, dat wij met [hen] zullen moogen in
gaan in de vreugde des Heeren.
3o. Hunne allernauwste éénsgezindheid leerde ons als
broeders te saamen ëendragtig te woonen als getékende
discipelen van Jesus. Joïs. 13-25.

Propositio Nu is ons voorneemen de twee volgende leeden onzer op
genoomene woorden op den zelfden trant U. A. 1o. t' ont
leeden, en 2o. ons ook toe te passen. Attendite

De twee leeden, die in onze opgenoomene woorden ter
uitbreidinge nog overschieten, zijn hun uiterlijk gebaar
en hunne bézigheid.

Raakende hun gebaar zegd Joes: Ik zag eene groote
meenigte, die niemand konde tellen — Staande voor den tro
en voor &c

NB Ik heb mij alëen met 't uiterlijk gebaar overvloe
dig bézig gehouden, zoodat de Bézigheid overgebl
van is, waarvan bij nádere geleegenheid

D. 22.
In festo SS.
1. Nov. 1762.

Cúm aperúisset Librúm 4. aalia, et 24 &c.
qúæ súnt orationes Sanctorúm.

Apoc. 5. v. 8.

Propoo: Apoc. 5. 8. D. 22. In festo SS. 1. Nov. 1762 54

Hierom zullen wij dien text ook als nu, daags voor den feestd: van Allerheiligen, met U. A. nader overwöegen, wij zullen dien 1°. in't kort verklaaren
2°. Leeren dat 't göed en vöordeelig is de hh. t'aanroepen. Attendite

1. Onze text is ontleend uit &c Ch. vad. pag. 422.
2. In den text, gelijk ook even te vóren, gewaagd Joes dat hij zag het Lam. dit Lam was &c pag. 423.
3. Joes ~~nog~~ gewaagd in den text van een boek dat 't Lam geöpend had. dit boek was het boek van gods verborgenheden en geheimen, die in't boek der Openb: begröpen zijn, die 't Lam J. C. heeft geöpend, zijnde hij d' eniggebooren zoon die in den schoot des Vaders is, die ons gods geheimen heeft verklaard. Wel is waar die geheimen wären Chs als godt bekend van alle eeuwigheid, maar als mensch heeft de vader ze hem geöpenbaard van d' eerste oogenblik zijner menschwordinge, maar door zijnen dood en verrijzenis heeft hij een bezonder regt verkrëgen om ze te kennen
4. Zoodra het Lam 't boek geöpend had vielen &c door de 4 dieren &c pag: 427-8
5. zij hadden ~~göude schaalen~~ harpen. deze p. 428
6. de göude schaalen &c ibid.
7. de gebeden der heiligen pag. 429.

En diensvolgens zie daar de bezigheid der heiligen in den hemel voor ons gelövigen hier op aarde.

Gelijk hier aan Joes worden vertoond alle de heiligen, zoo meld de profeet Jeremias in't bezonder van gods dienaar. Moises en Samuel, ~~wegzonder~~ dat godt tot hem zeide: Al stonden Moises en Samuel voor mij, zoo zoude dog mijne ziel gene genögentheid krijgen, voor dat volk l. c. Zoo meld ook de Schrijver van de boeken der Machabeën van den overlëdenen vroomen hoogen priester Onias dat hij veel bad voor gods volk. Alle welke bezonders v. B. gestaafd, en bevestigd worden door 't gene Joes in den text getuigd dat hem vertoond wierden de 4 dieren, en 24 ouderlingen &c

Zie daar de verklaaring van onzen text.

2°. Hier uit besluiten en leeren wij volgens de verklaaring van 't Conc: van Trente dat 't göed en vöordeelig is &c
1. 't is goed mits dien 't aanroepen der hh. Steund op d'open

Exor: Gene bezondere, of hooge feestdögen vierd de kerk of zij laat een dag, vigilie of dag der voorbereidinge genaamd voorafgaan, om door vasten en bidden, en bezondere gebeden en lessen der h. Schrifture in d'offerhande der Misse de gelövigen vooraf op te wekken en te bereiden. En dus is 't ook met de hooge feestdag van allerheiligen dien wij morgen zullen vieren. Wel is waar deze dag van voorbereidinge is reeds gisteren geweest, dog dit is alleen om de hoogheid van den Zondag die juist van daag vervalt. Egter hiden op dien dag des heeren 't woord tot U. A. moetende doen, hebben wij onze gedagten op den Epist. van de vig: laaten vallen, want zeker de kerk op den dag der voorbereidinge ons niet zonder reden dien Epistel voordoet leezen, &c waarin ons
Jois. 1-18
Jerem. 15-1

van den profeet Jeremias zelfs dat hij bad voor gods volk. 2 Mach 15-13. En in 't zelve hoofdst: effen te vooren zegd hij

de bezigheid der hh: en 't voordeel van dien voor ons op aarde word vertoond. Onder ondere zegd hier van de text......

baaring der h. Schriftuure die ons de hh. in den hemel ver-
toond &c. Bidden de hh. voor ons? dan is't goed hen t'aan-
roepen.

Hierom al in de 4de euw heeft de kerk Vigilantius ver-
oordeeld, die, gelijk heden onze afgedwaalde broeders de
protestanten, zulks durfde tegenspreeken.

Ook hebben de Vaders der Kerke van d'eerste euwen dit
geleerd, en ons hiertoe aangemaand door tek. B. van den honderstem
Luc. 7-3. man die door zijne vrienden de genezing van zijnen knegt
Matt. 15-23. verzogt, en van de kananeesche vrouwe die door het toe-
spreeken der discipelen verhoord geworden is.

Ydel is't dat onze afgedwaalde broeders hiertegen
inbrengen: 1o. Wat weeten de hh. in den hemel van onze
gebeden? R/ Uit de verklaaringe van onzen text blijkt
duidelijk dat zij onze gebeden weeten. Hoe zij die weeten
is ons onnoodig te weeten. Veele heiligen hadden hier op
aarde dikwils kennis van de heimelijkste en verborgenste
1. Reg. 9-19 dingen. Samuel kende wat'er in't harte van Saul was;
4. C. 5-25. Eliseus wist wat Giezi in zijn afwezen had aangevangen
C. 6- 8. de zelve Eliseus kende en openbaarde de heimelijkste
Dan. 2-26 raadsbesluiten des konings van Sijrien. Daniel kende
de verborgene droomen van den koning Nabuchodonosor.
Act. 5-1. Petrus was bewust hoe Ananias en Saphira den prijs
des verkogten akkers agtergehouden hadden. Wat wonder
dan dat de hh. in den hemel, daar zij nu het euwig ligt
aanschouwen, kennis hebben van ons en onze gebeden,
op die wijze en door die middelen, als't God believt die
aan hen bekend te maaken? L'hans dienen wij van de hh.
in den hemel te gevoelen, dat zij ten minsten van God
zoo zeer begunstigd zijn als de hh. profeeten hier op
aarde begunstigd zijn. Zoo dan vertoond ons Jesus de
hh. in den hemel hebbende goude &c. zoo weeten zij ook
zeker onze gebeden, en onnoodig is't voor ons te weeten
hoe zij die weeten, en ijdel is het dat men'er tegen in
wil brengen: Wat weeten zij van onze gebeden.

2o. Ydel is't ook dat zij roepen: dat het
aanroepen der hh. in den hemel het Middelaarschap
van Chs te kort doet; want wij erkennen geenen anderen
middelaar der zaligmaakinge, ook als wij de hh. aan-
roepen, dan Chs, Wij doen het Middelaarschap van Chs
af

al zoo min te kort als d'Apostel met de gebéden der geloovigen te verzoeken, en de geloovigen met zijn voorbidden van hem te vraagen. Rom. 15-30.

'T is waar Chs is ons genoeg, 't is door hem dat wij toegang hebben tot den Vader. Dog dit was den honderstemman, dit was de Cananeesche vrouwe ook genoeg, en egter worden zij van Chs niet berispt dat zij door anderen tot hem hunnen toevlugt nâmen, integendeel hun geloof en hun doen word ons aangeprézen. Als wij de hh. aanroepen scheiden wij de lédemaaten niet af van Chs hun hoofd, van wien zij zelfs alles, de genade hier in den tijd, en de glorie in den hemel, ontvangen hebben. Wij vraagen of bidden hen niet dat zij ons iet zouden geeven, dat kunnen zij niet doen, maar alleen, dat zij voor ons willen bidden om van Godt door J. C. te verkrijgen dat wij noodig hebben; waarom de kerk alle haare gebéden, ook als zij de hh. aanroept, eindigd: Per D. N. J. C. &c. Waarom de kerk tot Godt altoos zegd: Ontferm u onser, verhoor ons, verlos ons, en tot de hh. alleen: Bid voor ons. Zoo dat wij de hh. aanroepende niet anders doen als dat wij de geloovigen op aarde verzoeken voor ons te bidden. Een zaak die onze afgedwaalde broeders toestemmen, ja ook zelfs doen. En dierhalven stemmen zij dit toe, zeggen zij dat dit de gemeenschap der hh. medebrengt? Waarom zouden wij ons dan niet moogen keeren tot de hh. in den hemel daar zij in de zaligheid bevestigd zijn? Keeren wij ons hier tot menschen van welkers heiligheid wij gansch niet verzékerd zijn, ja die uit hunne heiligheid nog vervallen kunnen, waarom zouden wij onzen toevlugt dan niet moogen neemen tot d'allerh: Maagd Maria, tot d'Apl:en, Martelaaren, en Belijders, van welkers zaligheid ons géne twijfel over is? gelijk de h. Augs redeneerd Lib. 20. Cont: Faust. cap. 21. Een rédeneering die aan Jan Wielef en Jan Hus zoo wel beviel dat zij 't aanroepen der hh. duidelijk erkend hebben. Vide van Staden hand en huisboek.

En diensvolgens besluiten wij te regt, dat 't goed is de hh. t'aanroepen.

2. Ja ook, gelijk 't Conc: van Trente 'er bijvoegd, dat 't voordélig is de hh. t'aanroepen. Hoord Godt zelf getuigen hoe voordeelig de gebéden der overledene hh. voor de lévende geloovigen zijn. Al stonden (zegd Godt spreekende van zijne reeds gestorvene profeeten) Al stonden Moises Conc: Trid: Sess. 25. decret: de Invoc: SS.

Moises en Samuel voor mij, zoo zoude dog mijne ziel
gene genegentheid krijgen voor dat volk. Door w[elke] zij
godt verzekerde dat d'overledene profeeten gewoon
waren voor 't volk te bidden, en gewoon waren verhoo[rt]
te worden, ten waar eenige buitengemeene boosheid
des volks dit belette. Hoe voordeelig het was de hh.
t'aanroepen ondervond Vader Jacob als hij zijne zoo[nen]
gen. 48-16. zullende zegenen aanriep den Engel, die mij (zeide hij)
verlost heeft van allen kwaade. Hoe voordeelig ons
de gebeden der hh. getuigd ons de text volgens w[elke] Joan[nes]
de 4 dieren en 24 ouderlingen hebbende gouden schaale[n]
vol van reukwerk of de gebeden der heiligen.

Voegen wij hier bij de getuigenissen der hh. vaderen wij
zullen bevinden wat voordeel zij in 't aanroepen der hh.
stelden. 1. D'ouden Origines (in Num. hom. 33.) wie twij-
„feld'er aan of de hh. en onze vaderen in 't geloove ons tegen-
„woordig helpen door hunne gebeden, gelijk zij ons in 't
„leven gestigt hebben door hunne voorbeelden?

2. Laat ons (schreef de h. Cyp: Ep: 60 aan den
„Paus den h: Cornelius) elkanderen gedenken als d'een
„voor den anderen sterft, dat onze onderlinge genegentheid
„bij godt volharde, en laat ons niet ophouden de barmhertig-
„heid van den hemelschen vader voor onze broeders te verzoe-
ken. 3. Wat zult gij niet al doen (vraagde de h. Ba-
„silius van zijne toehoorders in zijne lofreden hom. 20. over
„de 40 Martelaaren) om bij godt een vriend te vinden, die
„voor u bidde? Ziehier'er 40 te zamen vervoegd om u door
„hunne gebeden te helpen. Alwaar'er 2 of 3 vergaderd zijn
„in den naam des heeren, daar is hij in 't midden van hen. Voor
„deze zegd Chs: dat al wat zij zullen begeeren het hen ge[illegible]
„worden zal van zijnen vader die in den hemel is.

4. Wat zal ik u. A. aanhaalen van alle de
wonderen en voordeelen die de h. Aug. verhaald Conf.
L. 9. C. 7. waarvan hij en heel Milanen ooggetuigen is
geweest, en door de hh. Gervasius en Portasius zijn
geschied? Ontelbaar zijn ze die door 't aanroepen
van den h. Stephanus zijn gebeurd en waar van heel
Africa getuigen is. Lib. 22. de civ: Cap. 8. Waarom
die zelve Leeraar in ps. 85. teregt zeide: „alle de
„Martelaaren, die met Chs in zijn rijk zijn, spreeken
„ten onzen voordeelen, hunne zorg en voorspraak voor
„ons zullen niet ophouden."

Conclusio. Zie daar A. T. &c
dewijl wij dan zulk een wolk van voorbidders hebben
laat ons met betrouwen gaan tot den throon der genade, en
voor 't Lam nedervallen &c op dat w' ook naamals met de h. [illegible]

In Festo omnium SS.

Item 3ma 16 quam publico habui & apud M. D. Ahuys 1732. 62.

Als 't Lam, het boek géopend had, zoo vielen de vier dieren, en de vierentwintig Ouderlingen, voor 't Lam, néder, hebbende elk harpen, en goude schaelen vol van reukwerk 't welk zijn de gebeeden der Heiligen. Apoc. 5 - 8.

~~Het is niet zonder reden, dat de h. kerk op dezen feestdag aen den geloovigen, in haere diensten voorsteld, 't Epistel waar uit onze opgenome woorden getrokken~~ zijn ~~want men hier uit welk dat is~~ ziet de bezigheid der gelukzaligen in den hemel, en welke ~~is~~ gemeinschap de geloovigen op der aerden met hen hebben in den hemel? Hier toe dienen bezonderlijk onze opgenome woorden. Deze getuijgen ons, volgens d' uitlegging der h. Vaders hoe de heiligen en geluk=zaligen in den hemel, verbeeld door d' ouderlingen met de goude schaelen vol reukwerk in hunne handen ~~hoe zij zegik~~ hunne gebéden in den hemel aen god opdraegen voor de gênen, die hier nog lijden en strijden op d' aerde. Deze gemeinschap is voor ons geen klein geluk. Zij is voor ons een heel rijk van vrienden, zij geeft ons zoo veele voorstaenders en patronen, als 'er engelen, aertsengelen, Propheten, apostelen, Martelaers, Belijders, met een woord zoo vêlen als 'er heiligen zijn in den hemel. Deze gemeenschap is van onzen kant vol eerbied en godsdienstigheid, en van den kant der heiligen vol liefde, en medógentheid. wij eeren hen als gods liefste vrienden, en eeren god zelf met hen te eeren. Zij beminnen ons als hunne broeders en dienaers van god, wij aenroepen hen, en zij bidden voor ons in den hemel; en 't is in deze wederzeidse liefde dat wij een bron van zegen en hulp vinden. om deze twe zoo troostige waerheden der h. Cat: kerke bezonderlijk ons heden wel in te drukken zullen wij met hel overwegen
de bezigheid der hh. in den hemel, en het voordeel van dien voor ons hier op aarde. Onder anderen zeg hier van de text...

Gene bezondere of hooge feestdagen vierd de kerk, of zij laat een dag, vigilie of dag der voorbereidinge genaamd, voor af gaan, om door vasten en bidden, en eenen bezonderen order van d' offerhande der Misse de geloovigen voor te bereiden. En dus is 't ook met dees hooge feestdag van alle Gods hh. dien wij morgen zullen vieren. Het is waer deze dag der voorbereidinge is reeds gisteren geweest, dog dit is alleen om dat juist heden de zondag vervalt. Egter heden op den zondag tot U. B. het woord moetende doen hebben wij onze gedagten op den Epistel van den dag der voorbereidinge laaten vallen, want 't is zeker niet zonder reden is, dat de kerk op dien dag der voorbereidinge van 't feest van alle heiligen dien Epistel voor doet lezen. In dien word ons vertoond de

1º Hoe waer of waeragtig dat is de voorspraeke &c
2º Hoe goed en voordeelig hunne voorspraek is.

1º ~~waer op dat gegrond is de voorspraek der heil. in den hemel~~
2º ~~hoe voordeelig~~ ons hunne voorspraek is.

De waerheid, die wij voor hebben, te bevestigen, is een waerh: die alle heiligen raekt. 't is een waerh. die bezonderlijk heden onze bedenkinge verdient: want heden viert de kerk de gedagtenisse van alle de heiligen, zoo der bekenden als onbekenden, zoo der genen welkers feestdagen zij door 't jaer bezonderlijk vierd, als der genen, welkers gedagtenisse zij om der zelve meenigvuldigh in 't bezonder niet ~~kan~~ houden.

De voorspraek der heiligen in den hemel is een vaste waerheid. De h. Schriftuer laet niet toe daer aen te twijfelen. D'overleveringe een vaste regel des geloofs verzekerd ons'er van; ja men kan 't zelve niet loochenen of ook'er aen twijfelen zonder de heiligen zelfs te beleedigen.

1º Dat de heilige engelen voor ons in den hemel bidden, ziet men klaer in 't boek Tobias, alwaer d'engel Raphael, een der voornaemste dienaers van 't hemels heir, een der seven engelen die altijd staen voor Godsthroon, alwaer zeg ik d'engel Raphael aen Tobias zegt: wanneer gy met traenen bad, de dooden begraefde, uw middagmael verliet, de lyken by dag in uw huis verbergde en by nagt begraefde: was ik het, die uw gebed den Heere opdroeg. 't zelfde zien we in de propheet Zacharias, alwaer de engel biddende voor Jerusalem barmhertigh: by den Heere verzoekt voor deze ondankbaere stad, en de steden van Juda die den Heer getergt hadden, " Heere der heirkragten roept hy uit, hoe lang zult gy nog geen medelyden hebben met Jerusalem, en met de steden van Juda, op die gy gestoort zijt? dit is nu 't 70 jaer al, te weten de slavernye van uw volk.) En inderdaed, wie zou geloo

// ook bij den profeet Zach. 3. in 't geval van den hopman Cornelius Ac. 10. uit 't gena't Chs zegd dat zij zig verblijden &c Luc. 15.
Tob. 12-12

Zach. 1-12

gelooven dat, terwijlen de düyvel rondgaet als een leeuw 1. pet. 5 – 8
zoekende wien hij mag verslinden, terwijlen de ~~vorsten~~ booze
geesten in de lugt verspreid zijn om den mensch te bestrij= eph. 6 – 12
den, en laegen te leggen, wie zou er gelooven dat d'en=
gelen, en hemelsche geesten min vierig, en vlijtig zijn om
ons te behoeden te meer daer men weet dat zij afgezonden zijn heb. 1 – 14.
ten diensten der gener die d'erfenisse der zaligh: zül=
len bekomen.

Niets meer zou dan men noodig hebben om te besluij=
ten, dat alle de heiligen, die van hun lighaem ontslae=
den zijn, en in den hemel heerschen, voor ons bekommerd
zijn, en ons door hunne gebeden bij god helpen; want zij
niet min in liefde, dan in zuiverh: gelijk zijn aen d'en=
gelen gods volgens de woorden van Xus.

't is de schriftüer zelf die ons van de voorspraeke der
heiligen verzekerd, die ons bij den propheet Jeremias doet
zien dat de propheten, nü gestorven zijnde, ~~konden~~ konden en
ook gewoon waeren voor hun volk te bidden, en verhoord te worden,
ten waer des volks boosheid dit belette, als klaerblijkt
uit deze woorden: Al stonden, zegt god, Moyses en Jerm. 15 – 1
Samuel voor mij, zoo zoude dog mijne ziel gene genegent=
heid krijgen voor dat volk. ~~zij~~ de schriftuer is 't die ons in 't boek der
Machabeen leerd, dat de hooge priester Onias gestorven zijnde zijne 2 Mach. 15 – 12
handen uitstak, en voor al 't volk der joden bad; zij
is 't die ons den propheet Jeremias in 't zelfde boek ibid. v. 13. 14
vertoond biddende voor 't zelve volk. En om niet wijd
te loopen onse opgenoome woorden zijn alleen genoeg
om ons hier van t' overtüijgen, waer in wij zien dat 4 Apoc. 5 – 8.
dieren en de 24 ouderlingen voor 't lam nedervallen
hebbende elk harpen, en goude schaelen, vol van reukwerk
't w: zijn de gebeeden der heiligen. Vervolgens moeten wij
met regt besluiten dat de heiligen in den hemel aen
god onze gebeden opdraegen, en voor ons bidden.

2o D'overlevering, vaste regel des geloofs verzekerd
ons hier van nevens de h. schriftüer. Dit is 't geloof ge=
weest van alle eeuwen. Nu al van de 4. eeuw heeft de kerk

de goddeloosh: van Vigilantius veroordeelt, die op de
zelfde wijze de heiligen durfde beledigen, als
eenige dezere laetere tijden, ik zeg, onze afgedwaalde

" broeders, de Protestanten.

De vaders van alle eeuwen zijn onze getuijgen, van op dit

in Num. hom. 31 Stuk: Wie twijfeld' er aen, vraegd Origines, of de heiligen, onze

" onze vaderen in 't geloof ons tegenwoordig niet en helpen
" door hunne gebeden, gelijk z' ons in dit leven door hun
voorbeeld gestigt, en versterkt hebben? " Laet ons
" elkanderen gedenken, schreef de h. Cyp.s aen den h.

Ep: 60. " den h. Cornelius, indien d'een voor d'anderen sterft,
" dat onze onderlinge genegentheid bij god volherde, en laet ons niet ophouden
" de barmhertigh: van den hemelschen vader voor onze
broeders te versmeeken. Dus spreekt ook de groote

in Ls. 85 " Aug.s alle de Martelaeren, zegt die groote Leraer, die met Xus in zijn rijk zijn
" spreken ten onsen voordeel, hunne zorgeren voor ons
" voor ons zullen niet ophouden." Dus hebben alle de
heilige vaders geleeraerd, dus is altijd geweest 't geloof
der gulde eeuwen. ontelbaere andere getuijgenissen
zoude men bij kunnen brengen, ten waer ook zelfde
geene die dit leerstuk looghenen, bekenden de gehele
kerk 't zelve altijd, naer die tijden geloofd te hebben. Niets
gaet 'er dan vaster, dan dit leerstuk, gegront op de
Schriftuer, en de overleveringe der h. kerke. Dog, men
te gelijk niets is 'er troostiger voor ons geloovigen
dan dit zelve geloof, want wij hier door niet alleen ver-
koopen de vrugten van de gemeenschap der heiligen in den
hemel te zullen smaeken, maer ook aen de zelve van
hier in dit leven deelagtig worden, 't geen nog in 't kort
staet t' overwegen.

2a Pars. De kerk vergaderinge van Trenten, stelt twee din-
gen wegens 't aenroepen der heiligen, te weten 1o dat
't goed 2o en voordeelig is de heiligen te aenroepen.
'T is goed de heiligen te aenroepen, want niets beter
overeen komt met 't gevoelen, 't geen de waere godsdienst
ons geeft. 'T is ook voordeelig hen t' aenroepen, om ons
de

de hoognoodige hulpe te bezorgen.

3°. De heiligen aenroepen, is tot hen onze toe-
vlugt nemen om voor ons door de verdiensten van J. C
te verkrijgen, 't geen wij erkennen onwaerdig te zijn om door ons
te verkrijgen, als ook omdat wij hoopen makkelijker,
kragtiger, en overvloediger te bekomen, indien zij hunne
gebeden met d'onze vervoegen. Dog Nu wat is'er in
dit gevoelen, en in dezen dienst 't geene met de gezonde
leere niet over een komt?

't is 't geloof twelk ons onze onwaerdigh: en nood doet gevoelen,
twelk ons de liefde der heiligen bekend maekt, als ook
hun vermoogen bij god, 't is de begeerte van verhoord
te worden, die ons hunne voorspraek doet verzoeken,
even gelijk de honderste man zijne vrienden gebruikte
om van Jesus de geneesinge zijns knegt te bekô= Luc 7-3.
men. kan men dan de geloovigen ten onregt rekenen
waerover deze honderste man van Xus gepresen word?
even gelijk de cananeesche vrouw roepen wij heden tot
alle de heiligen, vreezende om onze onwaerdigh van Matt. 15-23.
den Zoone gods verstooten te worden, wij verhoopen
met de Cananeesche vrouw dat hij ons door de gebeden zijner discipelen
en vrienden zal verhooren. wij mistrouwen niet van
de goedh. gods, nog van de kragt der verdiensten van
Xus, wij erkennen genen anderen middelaer van zaligmaekinge als hem,
nog gene andere oorspronk van genaede, dan zijne liefde
en dood, ook zelfs als wij onze toevlugt tot de heiligen
neemen. immers d'Apostel mistroude niet van de goedh: gods
als hij zig met zoo een naedruk aen de gebeden der ge=
loovigen beveelde om voor hem te verzoeken de genaede Rom 15-30
om vrij en klockmoedig 't Evang: te verkundigen, ook de
geloovigen mistrouden niet van de goedh: gods als zij
wederzijds zijne gebeden verzogten. 't is waer Xus is ons
genoeg, en 't is door hem dat wij toegang hebben tot Rom 5-2
den Vader. Dog was dit ook niet genoeg aen den honder=
sten man, en cananeesche vrouwe? zijn zij van Xus berispt

omdat zij hun ontvangen tot d' apostelen en ander genomen hadden? word hun geloof ons niet in tegendeel aengepresen? beveeld ons Xus niet vrienden te

Luc 16-9. maken, die ons in d' eeuwige wooningen ontfangen?

Wij scheiden de ledemaeten, te weten de heiligen van Xus hun hoofd, niet, van wien zij alles zelfs ontfangen

niet af. Wij bidden hen niet van ons iet te geeven, maer voor ons te

Jo. 3-36. willen bidden, ~~want~~ opdat wij alles van zijne volk de zalige mogen ontfangen

dit Leerd ~~tegen~~ de kerk ons door d' uitdrukkingen van haere gebeden ~~[illegible]~~, met tot god te zeggen ontferm u onser en tot de heiligen, bid voor ons. Welke woorden ook alle gebeden zouden moogen hebben, 't komt altijd op deeze twee uitdrukkingen uit. Hierom zegd Aug[s]: wij dragen d' offerhanden niet op aen de heiligen, maer aen god alleen, zegd de kerk niet: h. Petrus, h. Paulus wij draegen u op deze offerhande; zij houd alleenlijk hunne gedagtenisse, zij noemd hen, om haere gemeenschap met hen te betekenen, zij dankt daer god over de genaede aen hen bewezen, zij aenroept hen om hunne hulpe en voorspraek te verzoeken. 't is waer veele misbruiken, bijgelovigheden en onwetendheden worden er in dit stuk bedreeven; dit is niet eigen aen de kerke, maer aen eenige onwetende in 't geloof, in den dienst van de kerke ingesteld en goedgekeurd is zulks niet te vreezen. Door den geest van de kerke moet men van haare diensten oordeelen, // ~~[illegible]~~ met voorzigtigh: herstellen en hervormen ~~[illegible]~~ [illegible]. De kerk leerd geen ~~kwaad~~, doed geen kwaed, keurd geen kwaed, ~~[illegible]~~, of indien zij 't ~~[illegible]~~ eenigen tijd verdraegd, 't is opdat mooglijk met 't onkruid, uittetrekken niet te gelijk met ~~[illegible]~~ het zelve de tarwe uitgetrokken worde. Zoodat wij in 't aenroepen der heiligen niets doen 't geene de kerk niet altijd heeft gedaen, en haere leeraeren altijd hebben geleerd, immers zien wij Bas. bidden, die ook wil dat ~~[illegible]~~ zijne toehoorders met hem bidden de 40 Martelaeren en aenroepen

[Margin notes:]

^ eindigen de alle haere gebeden ook zelfs als zij de voorspraek verzoekt, eindigende alle haere gebeden in dezen voegen: Door onzen Heere J: C: &c ~~[illegible]~~ dit Leerd ons de kerk

// Is'er hier of daar iet gebrekkelijk ingesloopen men regt dit

Matt. 13-29

welkers Tafréden hij deede? Van gelijken Greg. Nazian-
zeende h. Basilius zelf aenriept, nevens Athanasius, en
Cyprianus, die nú al gestorven waeren.
Laet ons hier dan uit besluiten, dat 't goed is ~~en~~
~~nuttig goed is~~ de Heiligen 't aenroepen ~~der heiligen~~. Maar Laet ons ook
nog besluiten, dat 't zeer dienstig, zeer voordeelig is
hen t' aenroepen; hen te bidden voor ons en voor anderen. O! wat al V. B?
Lot bad den engel voor Ségor, en door zijn gebed, werd deze gen. 19-20.
Stad, bevreid van met Sodoma vernietigd te worden. Jacob aanriep
~~aenriept~~ den engel voor zijne zoonen, en vraegde zijnen zegen voor ibid. 48-16.
hen, ~~hij aenroept~~ en, zie! dit doende aanriep hij ook zijne voorvaderen Abraham, en Isaac;
en dit aenroepen was een gebed welkers nuttigheid voordeel
hem wel bewust was. Paulus dagt 'er niet vrugteloos
te wézen zig te bevelen in de gebéden der geloovigen
nog in 't léven zijnde, zal men dan zeggen, min voorde-
lig te wézen zig te bevelen in de gebéden der heiligen
in den hemel, alwaer hunne liefde veel grooter is dan
hier op der aerde, en vervolgens ook kragtiger om voor ons
bij god te bidden? op dit stuk zoude men aen moeten haelen
de werken van alle de h. vaders, zonderlingen de vermaenin-
gen, en onderregtingen op dit feest voor hun volk gehouden,
om te zien, alle de ~~bewijzen~~ hunner geloof wegens de nuttigheid
van 't aenroepen der heiligen. ~~Welk~~ betrouwen, en vreugde
ziet men ~~niet~~ uitschynen in den h. Basilius als hij van de voorspraek, en
„beschermingen der 40 martelaeren op hunne feestdag spreekt? Wat zult gij hom. 20 de 40
„al niet doen (vraegt deze groote Leeraer) om bij god een vriend Martyr.
„te vinden, die voor u bidde? ziet hier 'er 40 zaemen ver-
„voegd om u, door hunne gebéden te helpen. alwaer 'er 2 of 3
„vergaderd zijn in den naem des heeren, daer is hij in 't midden
„van hen, ~~van deze~~ Xus zegt, van deze dat al wat zij zullen begeeren
„het hem gegeven zal worden van zijnen vader, die in den he-
„mel is." Dus spreekt ook de h. Eusebius van Cesareën; die in l. Praep. Evang.
't concilie van Niceen tegenwoordig is geweest. Wij komen c. 7.
dagelijks op hunne grafstéden, en doen hen onze beloften als
aen heilige mannen, door welkers voorspraek wij belijden
niet weinig geholpen te worden. Men zou de heele kerkelijke
historie door moeten loopen, om van ieder eeuw ontelbare

bewijzen, te vinden, wegens de nüttigh: van 't aenroepen
der heiligen. B. v. wie zou'er durven twijfelen van al
de wonderhéden, die de h. Augs. verhaelt, waer van hij zelf
L. 9. confess. c. 7 of béter heel Milaenen, oog-getuijgen ~~[illegible]~~ is geweest, en
als ook van die den: god heeft uitgewerkt door de religqüien der Martela-
ren Gervasius en Protasius, of ook wederom die in
't aensien van heel Africa door 't aenroepen van de
L. 22. de civ. c. 8. h. Stephanus zijn geschied, ~~gelijk hij ons verhaelt in zijne belijdenisse.~~

Te vergeefs zoeken dan op dit stuk onse vijanden, om
te dwingen, dat men hen uitlegge hoe de heiligen in den
hemel ons kunnen zien, of onse gebéden hooren, daer de
hemel 't rijk des ligts is, daer god 't ligt zelf is, in wie
de heiligen zien al 't geene hij hen wild verópenbaeren
daer god duijsende middelen heeft om hen bekend te
maeken 't geene ook zelfs in 't verborgenste hier geschied
daer men weet dat god den propheet Elizeus de geheime
4. Reg. 6-12. raeden van den koning van Syrie heeft kunnen veropen-
baeren. of zou 't gode ook moeijlijker wéren aen de
heiligen in den hemel t'ontdekken ~~[illegible]~~ onze
gebéden dan wel dat hij aen de propheeten heeft be-
kend gemaekt dingen die meenige eeuwen daer na aen
stonden te gebeuren?

Conclusio Laet ons dan wegens de voorspraek en 't aenroepen der heiligen gelooven 't geen de kerk ons leerd. Laet ons héden bezonderlijk des zelfs waerh: en nüttigh: erkennen, en ons de zelve door eene waere godvrügtigh: voordeelig måken, laet ons deze heilige gemeenschap versterken en vermeerderen door de banden der liefde, die ons met hen vereenigt, meer en meer aenwassende in de liefde der van deze zoo heilige, en voordeelige vereeninge. Laet ons héden alle gods heiligen alle zijne vrienden eeren op een wijze die gode waerdig is met hunne lofzangen te zingen, maer ook tegelijk met hunne deugden na te volgen, die w' in hen prijsen op dat zij, die wij héden als onze voorstaenders aenroepen, niet worden ontzeggers om ons te veroordeelen. Laet ons dan héden dezen feestdag, en alle de feestdagen van 't jaer, met een waere heiligh: vieren, die met 't feest van den hemel overeenkómt, 't geene de heiligen in alle eeuwigh: vieren. Eindelijk laet ons hen onse gebeden opdraegen, maer laet ons ook door d' onnoselh: des levens ons hunne voorspraeke waerdig maeken, opdat wij hier met hen door den geest en 't hert vereenigd zijnde, waerdig mogen worden voor alle eeuwigh: ons met hen in den hemel te verblijden, &c.

In Festo Omnium SS. 1. Nov. 1765

Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te? Ps. 30. v. 20.

Als God eertijds na lang verblijf in de woestyne aan Israël een voorsmaak van't beloofde land wilde geven, zond hij'er door Moises verspieders op af, die de hoedanigheid van't land zouden boodschappen. Deze wederkeerende brogten een ganschen wijngaards rank aan een draagboom mede, nevens granaadappelen, en vijgen, de keurigste vrugten van dat zegenend land, om dus Israël aan te moedigen van geene moeite t'ontzien om het t'overwinnen.

Een zoet afbeeldsel van't gene de kerk van daag op dit heuglyk feest doet. Zij erkend ons te saamen als reizigers die door de woestyne dezer wereld naar't beloofde land van den hemel trekken, agtervolgens de spreuke van Paulus: Zoo lange wij in het lighaam zijn, zijn wij afwezig van den Heere (peregrinamur à Dno). In: Wij hebben hier geen blijvende stad, maar wij zoeken de toekomende. — 2. Cor. 5-6. Heb. 13-14.

Zij toond ons als van verren aan de gelukzaligheid der heiligen, als de dierbare vrugten van dit beloofde vaderland, om ons dus aan te moedigen om alle d'ongemakken, die onze reis in dit leeven verzellen, met gedulд te dragen, ziende het loon, dat wij door Gods genadige beloften te verwagten hebben.

Maar wat middel om u de vrugten van dat heilig kanaän te toonen? Wat middel om u eenige beschrijvinge te doen van d'onberattelyke zoetigheid, en overvloed van dat dierbaar geestelijk vaderland? Ik bekenne myne onmagt, terwijl een groote Apostel'er ons van schrijft: Nog oog heeft gezien, nog oor heeft gehoord, nog oit is het iemand in't hert gesteigd het gene God bereid heeft den genen die hem liefhebben. — 1. Cor. 2-9

Dog om mijnen pligt te voldoen, en zoo veel't mij mogelijk is U. A. 'er een heilig denkbeeld van te doen hebben, en een voorsmaak te geven van't gene alle de heiligen (wiens feestdag wij van daag ten dien einde vieren) in den hemel bezitten, zoo zal ik'er ten minsten

iet van voor den dag brengen, voor zoo ver Godt ons
des aangaande in zijne heilige bladen heeft gelieven
t'onderregten. Om dat met order te doen hebt ik ons
tekst van David u voor te houden, waarin hij als ver-
rukt uitroept: Heere, hoe groot is de menigvuldig-
heid uwer zoetigheid, die gij verborgen hebt dengenen
die u vreezen.

Propositio

Hierin zullen wij met U.A. twe zaken naspeuren.
1° de grootheid der zoetigheid van de hemellingen.
Heere, hoe groot is de menigvuldigheid uwer zoetigheid
2° voor wie die bereid is: die gij verborgen hebt den-
genen, die u vreezen. Attendite

NB hoc sermone (omissis, quæ parenthesibus includuntur) usus sum pro confirmandis, et primò coicantibus in hoc Festo 1767.

De woorden van onzen tekst zijn getrokken uit den
Psalm van David, waarin de profeet scheen bezonder in
nood te zijn, en den bijstand van Godt tegen zijne vijanden
te verzoeken. Waarnaa hij als veranderende van toon in
zijn 20 vers in't midden van zijne elenden den bijstand
van den Heere schijnt te prijzen, en in't zelfde vers op eenen pro-
fetieke wijze op te halen de glorie, die Godt zijne uit-
verkoornen, naa druk, en lijden, in den hemel zal geven.
Des, naa zijne klagten, en smeekingen om hulpe bij Godt, als
in eene verrukkinge, die hem alle zijnen tegenspoed deed
vergeeten, riep hij uit: ~~in onzen tekst~~: Heere, hoe groot
(1° Het is waar verscheiden Vaders, en uitleggers hebben die
zoetigheid waar van David meldt aangezien als eenen kra-
tigen bijstand, dien Godt hier den zijnen in't midden
van hun lijden, en onderdrukkinge geeft, voortkomende
uit zijne genadige bezoekinge, die in de ziele ontstaat,
en hen alle wereldse ongemakken als doet vergeeten.
Maar misdien anderen dit niet met minder reden
uitleggen van't bezit der eeuwige glorie, die Godt voor
die hem vreezen heeft verborgen, en waarop de profeet
in't midden zijner rampen staroogende als verrukt over
haare onbevattelijke grootheid uitroept: Heere, hoe &c.
als of hij met meer woorden wilde zeggen: hoe zal ik, o
Godt! uitdrukken het geluk dat gij bereid hebt voor die
u vreezen! haare grootheid is onbepaalbaar, haare smaak
is onuitdrukbaar, 't getal der vreugde is ontelbaar,
dierhalven, terwijl ik van verre als staroog op dit on-
bevattelijk goed, roep ik uit: Heere, hoe groot is uw

(Indien wij daarnemen dat) de profeet (hier) spreekt dan hier van dat opper geluk, dat gods heiligen, wiens feest wij nu deeze dagen vieren, te samen in den hemel bezitten.) (200) en hij beschrijft (david?) bij gelijkenis 1o. als van een zoetigheid; en 2o. van eene menigvuldigheid van zoetigheid:
Heere hoe groot is de menigvuldigheid uwer zoetigheid
1o. 't is niet onëigen aan den h. Geest gods rijk, d'eewige glorie bij 't voorwerp van den smaak, en uitnemende lekkernijen te vergelijken. een gelijkenis waardoor de schrift in een onëigen zin wil uitdrukken dat, gelijk het lighaam door de lekkernijen van den smaak bezonder, en bij uitnemenheid word vermaakt, zoo ook de ziel in 't bezit van de zoetigheid van gods huis een onuitsprekelijk vermaak zal hebben. Op deze maniere noemd David den Heere zoet, en wild dat onze ziel hem zal smaken. Proefd, en ziet, hoe zoet de Heer is. Ps. 33-9
Hierom vergelijkt de Heere Jesus het rijk der hemelen in 't Niewe test: dikwils bij eene groote maaltijd, en uitnemend bruilofts-banket. Zoo drukte Jesus zig uit als hij wilde te kennen geven dat 'er van 't ooste, en weste onder de heidenen zouden zalig worden, terwijl de joden van dat eewig geluk zouden verstooken worden, en daarvan zeide: Ook zeg ik u, dat 'er veelen van oosten, en westen zullen koomen, en met Abraham, Isaak, en Jakob zullen aanzitten in het Rijke der hemelen. Maar dat de kinderen des rijks in d'uiterste duisternissen zullen geworpen worden. Matt. 8-11.
De farizeën zelf, als zij over tafel met Jesus van d'eewige gelukzaligheid, het bezit van gods heiligen, wilden spreeken, zeiden: zalig is hij die brood zal eeten in het rijke gods. Luc. 22-29. Luc. 14-15
Hoe dikwils geleek Jesus het rijk der hemelen, die onuitsprekelijke vreugde van gods heiligen, dan bij een groot avondmaal, dan bij een bruilaftsmaal? En om 't op zijn deftigsten uit te drukken bij een bruilofts maal, dat een koning voor zijnen zoone had aangeregt? (Zijne lieve discepel Joes volgd hierin zijnen Meester na, en spreekt in zijn openb: van 't rijk der hemelen als van een avondmaal: Beati qui ad cenam &c. 19-9.) Matt. 22-2
2o. David dan als hij van d'eewige glorie wilde spreeken vergelijkt ze bij eene onbevattelijke zoetigheid, en om nog kragtiger in deeze gelijkenis het geluk der uitverkoornen in den hemel te beschrijven, noemd hij 't een menigvuldigheid van zoetigheid; i.e. een gansche zee van zoetigheid, die eene ziel overstroomd.

Quam magna multitudo. Jaazelfs terwijl hij geene
palen of maat weer te stellen aan deeze oneindige en on-
verbaare ziel-lekkernijen, roept hij als verrukt uit,
terwijl hij op eene profetische maniere dit zoetig-
lijk betragt: Quam magna multitudo! als of hij
zeide: al stapelik oneindige getallen van zoetighe-
den op een, ik kan de gansche somme niet bevatten
al staroog ik van alle kanten om eenemaal van hu
grootte te weten, ik kan die onbepaalde grootheid niet
afmeten; ik roep dieshalven, terwijl ik verbijsterd
en verrukt ben in deeze betragtinge, en terwijl ik 't
eindig herzenbrijn onbekwaam vinde om 't oneindig
te bepalen, en te bevatten: Heere hoe groot is &c!

Maar A. T. al spreekt David dus van die verh-
vene zoetigheid, waartoe Godt 't heel menschelijk
geslagt heeft geschapen, daar ons, volgens den H.
4 Cyp., ingens charorum numerus expectat, meend
egter niet dat juist alle menschen dat onbevattelijk
geluk zullen bezitten. Neen! De profeet David
toond in 't tweede lid van onze woorden wie tot dat geluk
zullen komen, en hoe Godt dit geluk verborgen
houd voor die 'er naamals mee gekroond zullen worden
Quam abscondisti (zegd hij) timentibus te. 1e. ...
hij de hemelsche glorie iet dat Godt verborgen houd
en daarnaa vertoond 2e. zegd hij voor wie Godt 't ver-
bergt, nam voor die hem vreezen.

1e. De profeet spreekt hier niet alleen van de
zoetigheid, als van eene zoetigheid, maar die ook een
verborgene dierbare schat is, niet ongelijk aan die benaminge
die Jesus daarnaa zelf aan 't rijke der hemelen gaf, als
Matt. 13. 44 hij zeide: het rijk der hemelen is gelijk een schat
in den akker verborgen is.

Gelijk een Vorst die eenige dierbare schatten in 't
geheimste van zijn koninglijk kabinet weglegt om
ze op zijnen tijd aan zijne klocke en getrouwe die-
naren uit te deelen, zoo wil David zeggen is 't met
d' oneindelijke zoetigheid, die Godt voor zijne die-
ren in 't ander leven heeft bereid, abscondisti.

Zoo omtrent drukt de Paulus zig uit als hij de geluk-
zaligheid bij een kroon vergeleek, die hij zig verse-
2. tim. 4. 7. kerd hield dat hij voor zig verborgen of weggelegd naa den strijd zoude ontvangen.

heb eenen goeden Strijd gestreden, mijnen loop voltrokken, het geloof behouden. Voordaan is mij de kroon der regtvaardigheid toegelegt, met w mij de Heer in dien dag vergelden zal als een regtvaardig regter.

En in den daad hoe kan de hemelsche glorie anders dan verborgen voor ons zijn, terwijl onze oogen nog niet verligt genoeg zijn om godt te zien, in wien onze gelukzaligheid verkolen en opgesloten is? (Om deeze reeden riep eertijds de profeet Isaias al uit het gene een grote Paulus met eenige veranderinge van woorden daarnaa aan zijne bekeerde Korinthianen schreef: Van den beginne der wereld af heeft men't niet gehoord, nog met d'ooren vernomen, geen oog behalven u, o godt, heeft het gezien, 't gene gij bereid hebt, voor die op u wagten. of als paulus eertijds schreef: Nog oog heeft gezien, nog oor heeft gehoord, nog oit is het iemand in't hert gesteigd, het gene godt bereid heeft dengenen die hem lief hebben.) Zoolang wij hier op de wereld zijn is het dekkleed nog voor onze oogen, wij kunnen godt niet zien, dan alleen, gelijk paulus zegd, door een spiegel, en in een raadsel. Waarom de zelfde Paulus (die het geluk had gehad van opgenomen geweest te zijn tot in den derden hemel, en al wist hij niet of 't buiten of in't lighaam was geschied, hij had daar egter zulke geheime woorden gehoord die't niet toegelaten is aan een mensch uit te spreken, egter hoe zeer hij daar van gods zoetigheid had gesmaakt, zeide evenwel): Nu ken ik onvolmaktelijk, maar dan, als godt zijne verborgene zoetigheid zal openbaren, dan (zegd hij) zal ik kennen, zoo gelijk ik gekend word.

('t is waar de regtvaardigen smaken hier op aarde wel iet van die toekomende zoetigheid, waardoor zij zelfs een hemelsche troost vinden in't midden van druk en lijden; maar 't is niet meer dan een verquikking op den weg, geene volmaakte zoetigheid, 't is als een straaltje, dat tussen de vingeren door schijnt, terwijl godt het ligt van glorie als in zijne handen verborgen houd. Qustant non nihil (zegd

Isa. 64-4.
1. cor. 2-9.
C. 13-12
Ps. 93-19
2 Cor. 7-4

4 Aug: op deeze plaatse) modo justi dulcedinem ister
4 sed non is qui palatum de febre iniquitatis perdidit.)

Zoo dan de zoetigheid des hemels is voor eerst vo-
gens David een weggeleider of verborgene schat Quam
absconditisti, maar niet voor een ider, niet voor alle
geloovigen, maar, volgens David, timentibus te.

2º Hij zoude zig ver bedriegen, die zig inbeelden
dat David wilde zeggen, dat Godt die zee van zoetig-
heid eewig zal schenken aan allen die Godt vreezen.
Neen! Daar is een vrees die de slaven past, en een
vrees die de vrijgeboorne kinderen eigen is. D'eerste
hebben de duivelen zelfs, die voor hunnen regter
sidderen en schrikken; waarvan d' Apostel Jacobus
zeide: dæmones credunt, et contremiscunt.

Maar daar is ook een kinderlijke vrees, een vrees
die met eene zoete liefde gepaard is, een vrees die
de pligten van hunnen goeden vader uit liefde doet
onderhouden, een zoete vrees, die hen doet vreezen
een stip van hunnen vaders geboden over te treeden,
terwijl zij hem uit gansch hun herte beminnen,

Ps. 30-10. die vrees daar David van sprak: Vreesd den Heere
gij alle zijne heiligen. En: Zalig is de man, die

Ps. 111-1. den heere vreesd, die grooten lust heeft in zijne geboden.

1º Laudemus Dnum in sanctis ejus, qui eos hic in terris sanctificavit, et nunc in cœlis coronavit, eis communicando multitudinem dulcedinis suæ &c.

David eischt dan, om die eewige zoetigheid, die
Godt voor zijne vrienden heeft verborgen, te smaken
eene heilige vrees, eene vrees waardoor wij als goede
kinderen de regels van onzen goeden vader onder-
houden, waardoor wij hem vreezen in 't minste te
toornen, omdat wij hem zoo teer beminnen: ^ eene

^ ten minsten eischt David dan

vrees, die, met ^eene beginnende en overheerschende liefde verzeld, ons opwekt, indien
wij egter door zwakheid, of harde bekooringen Gods wet
mogten overtreeden hebben, om ons wederom door
eene waare boetvaardigheid met hem te bevredigen.
Voor deeze, zegd David, timentibus te, hebt gij
de menigvuldigheid uwer zoetigheid verborgen.

2º Sanctorum exemplo animemur, sperantes nos salvandos fore gratia Dni nostri J. Christi sicut et illi; scientes illos, et nos gratia salvari debere per fidem, et hoc non ex nobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Act. 15-11 Eph. 2-8-9.

Ziedaar A. T. de verklaring van den tekst, waarin
David de grootheid van de zoetigheid der hemelingen als onuitsprekelijk beschrijft, en aan-
wijst dat Godt die verborgen heeft voor die hem
vreezen. (Zoo 't een als 't ander moet ons een zoet
lesje mededeelen.) #

3º Vota nostra in cœlum attollamus, cum Davide Ps. 83-2. 41-2. Sic oremus quotidie: Adveniat regnum tuum. Cum Sponsa: Amen, veni Dne Jesu.

~~[illegible]~~

En wel 3o. hooren wij David van de zoetigheid des hemels spreken als van een zee van zoetigheid? O! hoe zeer moet dit in ons ontsteken ons verlangen naar de zelve? Dit deed dien zelfden David uitroepen: Hoe liefelijk zijn uwe woningen Heere der heirkragten! Mijne ziel wenscht, en bezwijkt van verlangen naar de voorzalen des Heeren: mijn hert en mijn vleesch haken vrolijk tot den levenden Godt. **Applicatio** Ps. 83-2

En: Gelijk een hart snakt naar de waterbronnen zoo snakt mijn ziel tot u, o Godt, Mijne ziel dorst naar Godt, den magtigen levenden, wanneer zal ik daarkomen, en verschijnen voor Godts aanschijn? Ps 41-2

dit deed een Paulus zeggen, dat hij maar wenschte van maar ontbonden en met Chts te zijn. Phil. 1-23 Dit verlangen heeft Jesus in ons gestadig willen opwekken als hij ons dagelijks heeft leeren bidden: Adveniat regnum tuum. Dit moeten wij met de bruid op't slot der Openb. al menigmaal roepen: Ja a dog, kom Heere Jesus. &c Apoc. 22-20.

Sequitur Applicatio pro Confirmandis, et primo Communicantibus anno 1767.

2o. Hooren wij David in den tekst zeggen, dat de Heer de menigvuldigheid zijner zoetigheid heeft verborgen voor die hem vreezen, dat is, voor die gedreven door de liefde vreezen de geboden van Godt t'overtreden, of hebben zij door zwakheid, en zware bekoring z'ergens in overtreden, die dit door eene waare boete ~~dit~~ herstellen? Leer dan hier uit Christenen, regtvaardige, of zondaar, wie gij zijt het eenige middel, om aan de menigvuldigheid der zoetigheid des Heeren in den hemel deelagtig te worden, is den Heere te vreezen, lust te hebben in zijne geboden, of daar van afgeweken zijnde door eene waare bekeeringe wederom te keeren. 't Zal dan niet genoeg zijn den naam van Christen gevoerd te hebben, tot d'euwige zaligheid geschapen, en geroepen geweest te zijn, daarop gehoopt, daarnaar verlangt te hebben. Neen, neen! daar moet meer zijn. de menigvuldigheid van des Heeren zoetigheid is voor niemand dan die den Heere vreezen. Een kinderlijke vrees moet'er zijn, die u aanspoord om de geboden van uwen beminden Godt en lieven vader t'onderhouden. Voor zulken is dit erfdeel, die kroon, die onbegrijpelijke zoetigheid weggelegt.

't Zal ten tijde, als deze zoetigheid geöpenbaard zal
worden, niet bâten te roepen: Heer, Heer. Neen! Jes[us]
zelf steld 't onderhouden van zijne geboden als 't enige
Matt. 7-21. middel om die schat t'ontvangen. Zij zullen (zeit) niet
allen in het Rijke der hemelen komen, die mij zeggen:
Here, Here: maar zo wie den wille mijns vaders doet
die in den hemel is, die zal in 't rijke der hemelen kom[en]
Ja Chs gaat nog verder, en zeid, dat 't zelfs niet zal
bâten in zijnen naam geprofeteerd, de duivelen uit
geworpen, en vèle mirakelen gedaan te hebben; inda
men niet door een zoete kinderlijke vrees zijne gebo
den heeft onderhouden. Dan, zeid hij, zal ik hen ope
lijk zeggen: Ik heb ù noit gekend.

daar moet dan, een vreese Gods zijn, die ons volg[ens]
zijn gebod doet werken, zullen wij dit euwig geluk
ontvangen. Quam magna --- quam abscondisti timen
tibus te. 't is op deze, en gene andere wijze dat al
Gods heiligen, wiers feestdag wij heden vieren, de
grôte menigvùldigheid der zoetigheid des Heeren
in den hemel bekomen hebben.

Conclùsio

Wel aan dan A. T. willen wij ook eens proeven
en zien hoe zoet de Heer is? dit ons verlangen, de
zen onzen wensch moeten wij dikwils in ons opwe[k]
ken en vernieuwen, en met zùlk een inzigt dagelijk[s]
bidden: Adveniat regnum tuum. Wij moeten ons
aan Gods heiligen spiegelen, en door hun v.b.
aanwakkeren om den Heer te vrèzen, en zijne gebo
den t'onderhouden; want de menigvùldigheid der
zoetigheid des Heeren verborgen en weggelegd is
voor die hem vrèzen.

Secundum eum, qui vocavit vos, Sanctum, & ipsi in oi conversatione sancti sitis.
I. Petri. I. v. 15.

In Festo Oium Sanctorum 1746. 54. 69.

Wij vieren alsnu wederom met groote plegtelijkheid den Feestdag van Allerheiligen. A. A.

De kerk vierd dezen feestdag 1. om t' eeren alle Gods Heiligen, zo bekende, als onbekende, en de gene die binnen het jaar geen gestelden feestdag hebben. 2. Om op dezen feestdag te herstellen de gebreken die men gedurende den loop des jaars op d' andere feestdagen bedreven heeft 3. Om ons door het voorbeeld van zoo vele heiligen te zamen, van allen stag van menschen, Mannen, vrouwen, getrouden, ongetrouden, rijken, armen &c. en door het loons dat zij voor hunnen arbeid genieten, des te kragtiger aan te spooren tot de deugd. 4. Om door zoo vele voorspreken te zamen des t' overvloediger genade van den hemel te verwerven. 5. Om Godt te Loven, en te danken in zijne Heiligen over de genade aan hen bewezen in den tyd, ende glorie in den hemel.

Dat nu de Kerk dezen feestdag met zulke grootplegtelijkheid vierd, is, omdat deze feestdag in zig alle d' andere besluit, en een afbeeldsel is van het eewige feest, t'w Godt met alle zijne Heiligen vierd in den hemel.

Willen wij eens hopen dit feest met Gode, en zijne heiligen namals mee te vieren, hier moeten wij de heiligheid der heiligen, ja van Gode, de heiligheid zelfs, betragten. Hiertoe vermaand ons d' Apostel Petrus in onze opgenomene woorden.

Gelijk de gene, die u geroepen heeft, heilig is, zo weest gijl. zelf ook heilig in al uwen wandel.

Wel aan dan! A. A. Luisterende naar deze vermaninge van Petrus, Laat en wij ons naar de heiligheid der heiligen, ja van Gode zelfs tragten, en om dit deste volmaakter te doen, zal het niet ondienstig zijn de kragt, en inhoud van Petrus lesse, vervat in onze ~~[illegible]~~ opgenomene woorden aan U. L. verder uit te breiden. Propositio

Attendite.

Cum in Assumtis ~~textu~~ verbis Petrus nos ad sanctitatem adhortetur discutere necesse e, quid sit Sanctum ee, et in quo Sanctitas consistat. Ast a hic servit pranotare varias res ex multis capitibus denominari Sanctas.

Exod. 3. Sic in S. Scriptura Locus in quo Deus apparuit Mosi [illegible]
tur Terra Sancta. Sic mons in quo Chs Dns transfiguraba[tur]
2. Petr. 1. à Petro Mons Sanctus dr. Immo Loca illa, in qua Arca [de]
ferebatur; quae et Symbolum erant praesentiae Dei, Sancta
2. Paral. 6. dicebantur. Sic et Jerusalem Civitas Sancta nominatur; Tabernaculum; Templum
Et hae sanctitas quae his Locis adscribitur, consistit in [eo,]
quod Deus sive in persona, sive in figura in eis praesenti[a]
dignatus fuerit, ō quod illa Loca quid sancti in se hab[ent;]
maar Gods tegenwoordigheid maakt haare heiligheid.

Aliis Scriptura Locis Sanctum vr idoe, quod aliquo [...]
modo Deo consecratum ē; Sic ipsae bestiae, Deo dicatae, [dice]
bantur Sanctae. Sic oīa, quae usui, et ministerio Templi [in]
serviebant, Sancta dicebantur. Atq oīs harum rerum [sanc]
titas, nil erat aliud, qm usui, et ministerio esse in cultu [Dei.]
Sic et ipsi hoes, ob aliquas externas qualitates, multo[ties]
Sancti nominantur. Sic Sacerdotes, et Levitae Sancti vo[ca]
bantur, et hae eorum sanctitas in Sacerdotio, et sacro [mi]
nisterio sita erat.

At de Longe alia sanctitatis grē illigendus ē, Petrus
nos in terim excitans ad sanctitatem, et dicens: Weest
ook heilig in allen uwen wandel.

Qua ergo in re, dices, hae Sanctitas consistit? Het
anders in, dan in eene allezinse uitwendige, en inwendige [ge]
lijkvormigheid met Gods goeden welbehagelijken wille, ge[open]
baard in Gods h. Woord. Heilig zijn is niet anders, [dan]
zijn, dat doen dat God van ons wil hebben. Dewijl de mensch op zig
zelven, nog bij zig zelven bestaat, nog bestaan kan, zo
moet hij noodwendig naar wat anders worden gemeeten, en daar
gevormd worden. Nu dat andere kan niet anders zijn, als
(de mensch een schepsel zijnde) naar zijnen Schepper. Maar dewijl
de mensch niet kan, ja ook niet mag staan naar eene alle
wil hij met d'afgevallene engelen niet in den afgrond zinken, gelijkvormigheid met zijnen Schepper, # zo is hem Gods
en welbehagen tot eenen regtsnoer, waarnaar hij zig stiptelijk
moet schikken, en zig benaarstigen om aan dien Goddelijken
gelijkvormig te worden. En hierin is de vereischte heilig
heid gelegen.

Hinc Paulus toties fideles adhortatur ad cognoscendam
Dei voluntatem, cum n illa sit actionum nostrarum regula;
Eph. 5. 17. eam ante oīa cognoscere oportet. Zijt niet onverstandig, zegt
& c 4. 10. onderzoekende wat den Gode behagelyk is. dit Ephesus, maar verstaat wat de wille Gods is. Et Col.
Col. 1. 9. Wij houden niet op voor u te bidden, en te verzoeken, dat gij
mogt [...]

moogt vervuld worden met de kennisse van zijnen wille,
in alle wijsheid, en geestelijk verstand.
Nostra igr cum voluntate Dei conformitas, e illo Sanc-
titas ad quam Petrus nos in textu adhortatur. Weest gijl
heilig in al uwen wandel.
N3 dat Petrus zegd: In al uwen wandel. Het is gemeen
in de h. Schrifture, al het leven van eenen mensche, ~~leven~~ heel zijnen
ommegang, alle zijne daden, al zijn doen, en laten eenen
Wandel te noemen.
Chanus itaq in oibs suis actionibus, in oi loco sanctitati studere dbt,
1. Sive in templo sit, 2. sive domi, 3. sive in mensa, 4. sive in lecto,
(5. Sive solus, 6. sive cum aliis,) 7. sive in officina, 8. sive in platea, (sive
ei adversetur, aut prosperetur) ubiq sanctitatem sectari dbt.
Verbeeld u eens eenen Chten, en gae eens na allen zijnen han-
del, en wandel, en ik zal u tonen, hoe hij overal, en in alles
zig heilig dragen kan, en dragen moet.
1o. Ziet hem gij in de kerke, daar is een Chten, die de heiligheid bemint
vird, ~~gelijk~~ als in eene lustplaats, daar is hij niet om welstaans-
halven, maar als Cornelius om te horen, daar bewijst hij eer-
bied voor den Leeraar, gelijk een kind voor zijnen vader, daar
let hij met aandagt op 't geleerde, dat ontfangt hij met ge-
loof, en innerlijke vreugde, dat doet hij beklijven tot voedsel
zijner ziele. Hij buijgt in Gods huis zijne knien met nedrig-
heid, met wakkerheid, geloof, en standvastigheid, daar
kijkt, of gaapt hij niet, maar slaat zijne oogen voor zig neder, zijne taal is daar: Heer, wees mij zondaar genadig; wijst mij
den weg, dien ik moet wandelen, Leer mij uwen wille doen, enz.
Dus is de wandel van eenen Chten heilig in de kerke.

\# Slaat hij ze op 't is om Kristus in den Leeraar, of offeraar t' aanschouwen. daar draagt hy door Chs aan gode op een offerhande van lof, van dank smekinge, en verzoeninge

2o. In zijne huis is zijne wandel niet min heilig. Een Chten,
ziet dit aan, niet als zijne vaste woonstede, maar als een
hutje, om wat te schuilen, tot dat hij met zijne woninge uit
den hemel overkleed worde, hij verwagt eene stad, die vastere
gronden heeft, hij ziet in zijne huis op dat huis, niet met han-
den gemaakt, maar eewig durende in den hemel. Hij ziet zijne
huis aan als eene kleine kerke, hier verkundigd hij Gods groote
daden aan zijne kinderen, en huisgenoten, en is als een Bisschop
in de kerke van zijne huis. Hier stormd hij ogtend, en avond met de zijnen
an den hemel met geweld in te nemen. Hier duld hij niet dat
enige ongeschiktheid, vuiligheid, of ergernis in werken, of woorden geschiede. En
dus is de wandel van eenen Chten heilig in zijne huis.

3°. Heilig is zijne wandel aan zijnen tafel. Een Christen die
heiligheid beÿverd is zober, en nugter, is vergenoegd met
gene Godt hem geeft, 't zij vet, of mager, 't zij hij drinkt, hij
1. Cor. 10-33 hij eet, hij doet het alles ter eere Gods. Hij eet, en drinkt, omdat hij weet
dat hij alzoo zijn* tijdelijk weezen met onderhouden, en de kragten
van zijne Lighaam overeind houden, om dus in staat te zijn, om
de pligten van zijne beroep te kunnen volbrengen. Hij eet
en drinkt, al wenschende eens te proeven van die spijze
Godt bereid heeft in den hemel, en wenscht verzaad te worden
door de goederen van't huis des Heeren, daar eens aan te zitten
met Abraham, Isaak, en Jakob in 't rijke der hemelen. Hij
eet zijne brood niet alleen, maar deeld geern den behoeftigen
rigen wat mede. Het eeten, en drinken vermaand 'en zet hem
staags aan om meer, en meer te hongeren en te dorsten
naar de regtvaardigheid. En dus is de wandel eens Christen
heilig aan zijnen tafel.
4°. Heilig is hij ook in zijne rustplaatse, op zijne bedde.
Hier ligt hij zig neder met de hope, en gedagte van die
ruste. Hier ligt hij, en schaamd zig, denkende de vossen
hebben holen, de vogelen des hemels nesten, en ik mijne
bedde, en de Zoon des mensche heeft niet gehad daar hij
van zijne kribbe af tot aan 't kruis: zijne hoofd zoude neder leggen. Kan hij niet rusten, hij is
hier over niet verdrietig, maar overdenkt alle zijne jaaren in
bitterheid zijner ziele, maakt zijne bedde nat met zijne tra-
nen, en begiet zijne rustplaatse met de zelve. En dus
is de wandel van eenen Christen heilig op zijne bedde.
5°. Niet min is hij heilig in zijnen winkel, werk, of dienst. Daar sluit een
regt Christen alle ongeregtigheid buiten, daar heeft hij geen
valschen weegschaale, nog tweederlede gewigt, daar verkoopt
hij geen kaf voor koorn, daar verkoopt hij zijne waar, met
^ hij heeft eene schrik, en schroom van iet te doen tegen zijnen gedaanen eed strijdig zoude weezen, of waardoor hij met de schenders en overtreders van hunnen eed zoude medewerken, indagtig Rom.
zoekt zijne ziele niet te verkoopen, maar te bewaaren, ^ met
een woord hij onderhoud daar de volle geregtigheid, en of
regtigheid. Is hij een werk, of ambagtsman, hij weet van
geen stelen, of dagdieven, &c. Is hij een dienstbode hij is
trouw zoowel in woorden, als in werken. Wiens brood hij eet,
wiens woord hij spreekt i.e. hij is trouw zoowel &c. Hij vermag
Godd zijne volks eeten, drinken, of ander toebehooren niet,
hij weet dat 't zijne pen is, al heeft hij al gelijk, de minste
te weezen, is de zelve met alle eerbiedigheid onderdaanig niet
1. Pet. 2-18 alleen den genen die goed, en beleefd, maar ook die onbeleefd
1-32. en Marc.
8-36..

En dus is eens Christens wandel heilig in zijne winkel, of generinge.

6e. Heilig is ook zijne wandel op straate, en in d'ommegang bij de menschen. Daar geeft de gang, en taale eens Christenen een goeden geur van stemmigheid, van eerbaarheid, van zedigheid, en deftigheid van zig; hij is niet trots, of groots, los, en wulps, als de wereld, maar gedraagt zig zoo, dat alle die hem zien, en kennen, in hem gestigt, of ten minsten beschaamd moeten worden. En dus is zijne wandel heilig op straate, en bij de menschen.

Ziedaar A. A. hoe een Christen heilig wezen kan, en tragten moet te wezen in allen zijnen wandel. En tot dit alles, en wat hier onder verders begrepen is, strekt zig uit de vermaning van den Apostel Petrus: Weest gijl. heilig in al uwen wandel.

Zeker is 't al iets verhevens zoo heilig te moeten wezen, gelijk Petrus van ons vereischt!

Maar Petrus hiermeê niet te vreden, klimt nog hoger, en wil, dat wij in onze heiligheid Gods heiligheid zullen naarvolgen. Gelijk de gene, die u geroepen heeft, heilig is, zoo weest gijl. zelfs ook heilig &c. Heilig moeten wij dan zijn gelijk Godt zelfs heilig is.

Objicies: Quis ut Deus? atque sic desperabundus à studio sanctitatis desistet, arbitratus se ad divini fastigii similitudinem ascendere non posse.

Sed explicandum quæ sit hæc similitudo. En om dit te vatten moet men weten, dat alle gelijkvormigheid geene allezinse volkomenheid zeggen wil.

Heilig zijn gelijk Godt, in eene allezinse volkomenheid, komt niemand dan Gode toe. Godt alleen is heilig, ongemengeld, wezentlijk, door en bij zig zelven. De schepselen hebben de heiligheid maar als eene toevallende hoedanigheid, die van hun wezen kan gescheiden worden; # Gods heiligheid is d' allerhoogste volmaaktheid, ligt zonder eenige duisternissen, 't allerzuiverste, en onbesmettelijkste wezen, de bron, oorsprong, en regel van alle deugd, en goedheid; hij wil, werkt, of helpt geen kwaad der zonde, maar haat ze, vloekt ze, en straft ze. En dus is deze heiligheid van Gode zoo eigen, dat niemand dan Godt die kan hebben.

als in de gevallene Engelen, en in onze eerste ouders heeft gebleken; daar en boven de heiligheid van Engelen, en menschen is maar een straaltje van Gods heiligheid;

De gelijkvormigheid van onze heiligheid met God bestaat
niet in eene volkomene overeenkominge, maar in eene naarvolginge
van zijne heiligheid. Men kan in klijnigheden groote zaaken ver-
beelden. Een klijne kaart vertoond het wezen en den staat
van de heele wereld. En alzoo word van ons vereischt, dat
wij in onze klijnte, naar onze maate uitdrukken de deugd
en volmaaktheden Gods, niet naar den regel van oneinde-
lijke volkomenheid, maar naar de maate van onzen staat
en wezen. Dus wil Chr(istu)s dat wij volmaakt zijn, gelijk onze
hemelsche Vader volmaakt is. Dus wil Petrus, dat wij
heilig zijn gelijk de gene, die ons geroepen heeft, heilig is
Want (voegd hij 'er bij) daar staat geschreven. (Lev. 11)
weest heilig, vermids ik heilig bin.

En dus is een Christen heilig gelijk God, wanneer hij in
allen zijnen wandel de deugd, en heiligheid betragt, gelijk
wij daar even hebben uitgebreid ^ wanneer hij in zijnen hei-
ligen wandel Gods volstandigheid, en onveranderlijkheid
naarbost. Ego Deus (ait) et o mutor. En zoo moet ook een Chr(isten)
niet alleen voor een poosje, niet alleen tegen bezondere
feestdagen, en hoogtijden des jaars de heiligheid betrag-
ten, maar, gelijk de zon in haar ligt en stralen, zoo ook
in al zijnen wandel niet bezwijken, maar de heiligheid
betragten.

^ En wel bezonderlijk dan is een Christen heilig gelijk God, die hem geroepen heeft, heilig is

Hierop dringt de Schrift doorgaans aan, en stemt
in met Petrus. Hoord Paulus maar: Zo dan mijne lieve
1. Cor. 15-58 broeders, weest standvastig, en onberoerlijk, altijd over-
Col. 2-7 en meer het werk des Heeren betragtende: Item: Gelijk gij
dan den Heere J. C. hebt aangenomen, wandeld alzoo in
hem, geworteld, en opgebouwd in hem, en bevestigd in
't geloof. Hier: Qui perseveraverit usque in finem, hic sal-
vus erit.

Dus moet dan een Christen volstandig zijn in de deugd
en heiligheid, en hierin botst hij naar dat volmaakte mo-
del en voorbeeld van Gods heiligheid, die altijd bestendig
zijnde gene veranderinge of verminderinge onderworpen is
en zoo is hij (gelijk Petrus vermaand) heilig in al zijnen
wandel, gelijk de gene, die hem geroepen heeft, heilig is

Conclusio 68

Wel van dan A. T. wij sluiten daar wij mede hebben begonnen: Gelijk de gene die u geroepen heeft heilig is, zoo weest gij ook heilig in al uwen wandel.

Zoo zijn alle Gods Heiligen ons voorgegaan, en tot de heerlijkheid van den hemel gekoomen.. Zij roepen ons toe: weest onze naarvolgers gelijk wij van Kristus, van Gode geweest zijn.

Voelen wij ons zwakte? is onze godvrugt nog gebrekkelijk? Hei ei! Laaten wij den moed niet zinken. Gods hh. hier nog wandelende kreegen ook nog de stof en 't vuil aan hunne voeten, maar wasten die van tijde tot tijde door een heilig gebruik der hh. Sakr. in 't bloed van 't Lam, en zijn door zijne genade zalig geworden.

Scheppen wij dan moed, volgen wij hen naar gelijk zij Kristus hebben naargevolgd, bidden wij Jesus dat hij ons besproeïe met den hijsoop van zijn bloede opdat wij met alle Gods hh. onze tabberden dus gewassen hebbende 't Lam moogen volgen in alle eewen der eewen

Amen

Beati qui habitant in domo tua Domine &c.
Ps. 83. v. 5.

In Festo Omnium SS. 1. Nov. 1741. SS. 62.

'T is een vaste zaek dat niemand waerlijk gelukkig is hier op aerde A. A.
Laet iemand al 't opper gezag in deze wereld voeren, dat hij alle schatten en rijkdommen hebbe, laet hem alle bedenkelijke genoegten en wellusten genieten; dat alles kan hem geen waere geluk toebrengen; maer integendeel zoo veel te meer zorg, beslommernissen en bekommernissen zal hij ontmoeten, ja hoe hij grooter zaeken en bezigheden aen de hand heeft, hoe hij daer in meer verward zal worden.
Een levendig bewijs hiervan hebben w' in den persoon van den Koning Salomon. Want immers wie der koningen heeft gelukkiger geheerscht, en vreedzaemiger zijn rijk bezeten, dan Salomon? Wie is'er voit in rijkdom en pragt bij hem te paeren geweest? En egter in dit alles was geen geluk, maer ijdelheid en quellinge voor hem te vinden: waerom hij ook zelfs beleed, en zeide: Zie alles was ijdelheid en quelling des geests. Eccle. 1-14
Waer, waer is dan 't waere geluk van den mensch ingelegen? O! hoort David 't ons in d'opgenomene woorden zeggen: Beati qui &c.
'T is dit geluk der Heiligen waerover w' ons van daeg verblijden; 't is deze zaligheid waertoe de Kerk ons ook opwekt.
Dit heilzaem zullen w' ook d'opgenomen woorden als nu nader met U. A. overweegen. Beati qui &c. Haec verba explicabimus & Moralia deducemus Attendite. Propositio

D: 83 Psalm, waer uit onze text genomen is, is zoo
meint, van David gemaeckt, als Absalom hem verjoeg
Hij drukt'er in uit hoe vierig dat hij verlangde om te
Jerusalem, de goddelijke diensten bij te woonen, hoe ge-
lukkig dat hij agte die in de Kerke van 't N. T. zouden
leven, en hoe zeer hij haekte en verlangde na den hemel
dat door Sion beteekend wierd. Zoodat deze 83 Psalm
1o ziet op Sion, 2o op de h. Kerke des N. T., en 3o op den hemel
Wat nu Sion of de h. Kerk des N. T. aenbelangt, daer van
willen wij d'opgenomen nu niet uitleggen, maer dewijl wij
vandaeg met onze gedagten, en herten tot Gods Heiligdom
gen in den hemel binnen klimmen, zoo zullen wij ook
alleen in dien zin onzen text verhandelen. David zegt
Beati qui habitant in domo tua Dne.
1o David spreekt hier van den hemel als van
huis, en dit komt over een met 't geen de H. C. in zijne
onderwijzinge na 't Avondmael tot zijne Apostelen zeide
Jo. 14-2 In domo patris mei mansiones multae st. zoo spreekt
2. Cor. 5-1 er Paulus ook van { Wij weeten (zegt hij) zoo dit onze aard-
sche woonhuis afgebroken word, dat wij een gebouw van
Godt hebben, een huis niet met handen gemaeckt, eeuwig
rend in de hemelen.
De hemel word een huis genoemd niet als of Godt
daer alleen zijn verblijf maer had, o neen! caelum (zegt hij)
Isa 66-1 mea, zegt godt, terra autem scabellum pedum meorum
Godt is overal, op der aerde door zijne zorge, goedheid
en voorzienigheid; in den hemel door 't verspenbaeren zijner
glorie en heerlijkheid: en in de hel door zijne strafvaerdige
regtvaerdigheid. Maer de hemel word Gods huis genoemd
bij naar op diergelijke wijze als men b. v. van de koningen der
aerde zegt, dat, alhoewel heel 't rijk hen toehoort, zij
nogtans eenige bezondere verblijfplaetzen hebben, die
's koningshuizen genoemd worden. En dus is 't ook
dat de hemel bezonderlijk Gods huis genoemd word, als
zijnde de plaets zijner heerlijkheid, daer hij zijne
geheimste, en gemeenzaemste tegenwoordigheid, en

id aen zijne uitverkoorenen vertoond, en medegedeeld.
2°. Van dit huis gods, teweten den hemel, zegt David in den text: Beati qui habitant in domo tua Dne

Door het Woonen wil David te kennen geven de geduerigheid, en eeuwige bestendigheid van dat huis, en der genen die daer in woonen. Daerom voegt hij 'er ook bij: In sæcula sæculorum laudabunt. Concordat quod Xus de hac domo ait: In Domo patris mansiones multæ. Item quod Pau: Wij hebben een huis... eeuwigduerend in de hemelen.

Domus ista non est tentorium, dat men 's avonds opslaet en 's morgens weer opneemt. Dit huis is geen hutte, daer men bij dag maer in is, en 's avonds weer uitgaet. Dit huis is geen herberg voor reizigers en pelgrims, om daer maer een nagt of twe te logeren. Neen! maer 't is een vaste wooning, en daerom spreekt David ook van Woonen.

Niemand zegt de bewoonders van dit huis de huer op, zij hebben niet te vrezen, dat iemand hen, daer uit zal doen vertrekken.

Quod id subinde accidat omnibus hic in mundo respectu domorum quas inhabitant, id inde venit dat zij niet passen op haere betaeling. Dog dit heeft geen plaets tenaenzien van 't huis des hemels. Want de borg C. J. heeft aen den eigenaer van dat huis, namentlijk den Vader al vooraf betaeld door de prijs zijns bloeds, heeft dat hij vergooten, # waerom hij ook sprekende van 't huis zijns Vaders zeide: Vado parare vobis locum. # En vervolgens gene de minste vrees, dat inwoonders van dit huis zouden moeten verhuizen.

Ook de hh. inwoonders van den hemel hebben die wooning als een loon voor hunne deugden ontvangen, agtervolgens des heeren belofte van daag in 't Ev: Merces vestra copiosa est

Hic in mundo incolæ domorum subinde sponte migrant et alias mansiones quærunt, idque faciunt quod domus quas incolunt, niet genoeg naer haer zin zijn, niet mooij of gemakkelijk genoeg zijn, et alias commodiores se inventuros sperant. At id locum non habet ratione incolarum domus cæli. zij vinden in dat huis, in die wooninge alle gemak en volkomen vergenoeging, quidquid optare possent in ista domo inveniunt, de alia quærenda ne cogitant quidem en daerom eeuwig zullen zij daer blijven woonen.

3° Nu van de die die in Gods huis van den hemel
nen zegt David; Beati
Geen waere geluk of zaligheid is hier op aerde, ge-
w' in den beginne zeiden, dit is alleen te vinden in den he-
en daerom zegt David: Beati qui habitant in domo tua
Maer waerin, bestaet 't geluk, of de zaligheid der ge-
nen, die in 't huis des hemels woonen?

I dit bestaet daerin dat zij godt daer zien. Want
(d'oogen van hun verstand, en kennisse.) zoo lang wij hier op de wereld zijn zien en kennen wij
godt alleen maer door 't geloof, en dat nog maer zeer dui-
ter, en verholen. Maer d'inwoonders van 't huis des he-
mels, die zien godt duidelijk, klaer en bescheidentlijk
1. Cor. 13 (zegt Paul) zien w' als door een spiegel, en in een raedzel
maer dan van aenschijn tot aenschijn.

Wel is waer dat 't verstand der heiligen uit, en door
zig zelven, niet bequaem is om dat opperste en onmeet-
wezen van godt volmaektelijk te zien, maer godt ma-
ken daer toe bequaem, hun mededeelende 't ligt zijner
Ps. 35 glorie, volgens dat David zegt, in lumine tuo videbimus
lumen, zoodat dit zien van godt ten eenemael volkomen
1. Jo. 3 is, volgens dat Jo. zegt, Videbimus eum sicuti est,
gelijk wij 't nu ons verbeelden, maer zoo gelijk hij in
zelven is met alle zijne volmaekheden.

Als men hier een mensch ziet, zoo ziet men anders
niet als zijne uiterlijke gedaente, des zelfs ziel en in-
dige werkingen kan men niet zien. Maer de heiligen
den hemel zien (door d'oogen van hun verligt verstand) gelijkelijk in godt en 't wezen, en alle
zijne eigendommen en volmaektheden; zij zien godt
in wezen en drievuldig in persoonen, en de goddelijke
koming der zelven; zij zien hoe de zoon voortkomt van
den vader als 't woord, hoe den h. geest voortkomt van
den vader, en den zoon als de liefde, zoo nogtans dat
woord blijft in den vader, en de liefde in den vader en
zoon; zij zien hoe de vader, zoon, en h. geest 3 persoo-
nen nogtans een zijn in wezen, magt, wijsheid, goed-
heid, en in heerlijkheid; zij zien in godt alle de ge-
heimen

heimen onzes geloofs, als de Menschwording, dood, verrijzenis, en hemelvaert des Zoone godts, de geheimen wij nu nog niet kennen, maer alleen gelöven. Zoodat zij daer klaer zien, het geen z' op aerde zonder twijffelinge gelooft hebben. Waerom Aug. Wat zullen wij zien? Wij zullen Godt zien, en in Godt al 't geen, wij nu niet ziende gelöven. Hier gelöven wij maer daer zullen wij zien. En de h. Greg. Wat zou 'er dog kunnen wezen, dat de heiligen niet zien = zouden, zij die dien zien, die alles ziet? Zoodan zalig zijn zij die woonen in gods huis van den hemel omdat zij Godt zien. Haec vita aeterna Joes. 17 ergo Xus, ut cognoscant te solum Deum verum; hoc Xus de fidelibus existentibus in terris, quanto magis de ...
De schrift verhaelt van de Koninginne Saba, als zij gezien had ...... uitriep, en zeid: geluk zalig zijn uwe man nen, en gelukzalig uwe knegten, die altijd voor u staen.... 3 Reg. 10. 8
Maer veel, veel gelukkiger &
Riep Petrus, op tabor maer een klijn straeltje van Jesus luister ziende, riep, zeg ik, Petrus uit. Bonum est nos hic esse. Wat zal dan 't zien, van gods volken luister dan niet uitwerken, in de heiligen, en inwoonders des hemels....? Zoodat wel gelukkig, en zalig zijn, &

2 Zalig zijn d' inwoonders van 't huis des hemels dat zij dien Godt, dien zij zien ook op 't volmaakste liefhebben en beminnen. Zonder dit zou de gelukzaligheid niet volmaekt zijn. Hierom Aug: gij zult Godt zien, gij zult godt beminnen, en gij zult hem heel en gansch bezitten en genieten. Zeg niet (zegt Aug.) gij zult godt zien en bezitten, maer gij zult godt zien en beminnen, want men geniet, en bezit godt, niet alleen door het zien, maer ook door de liefde.
Twe hoedaenigheden zijn 'er in Godt bezonderlijk aente merken, naem. zijne waerheid, en zijne goedheid, in de 2 volmaektheden alle zijne anderen gekend worden. De heiligen in den hemel zien gods opperste waerheid, en beminnen zijne opperste goedheid, gelijk hun verstand godt bezit door 't aenschouwen zijner waerheid, zoo bezit hun wil godt

door 't beminnen zijner goedheid, zoodat dan zalig zijn
de heiligen, omdat zij godt zien en beminnen. Al 't geluk
" zegt Augs., bestaet aldaer, dat gij moogt beminnen het
" geen gij ziet, en dat gij moogt zien het geen gij bemint."

Dit liefhebben en beminnen, van gods heiligen is
eindig volmaekter, als van ons menschen hier op aerde.
Hier is ons hert verdeelt, en onze wil verzwakt door de be-
geerlijkheid, die 'er altijdt in ons blijft, en dat is d'oorzaek
dat w' aen godt ook niet altoos, ^te vollen geven die opper liefde, die
w' hem schuldig zijn. Maer de heiligen in den hemel,
welkers hert niet verdeelt is, daer geen begeerlijkheid
meer in over is, die beminnen godt eenig, zuiver, en
volmaekster.

Dit beminnen der heiligen, is niet voor een poos,
maer zal eeuwig duerem. Caritas nunquam excidit. Zegt

1. Cor. 13. paulus. &

Zoo dan wel gelukkig, en zalig &

3 Zalig zijn d' inwoonders van gods huis dat hierom
omdat zij met Godt te zien en te beminnen, zig verheugen
Ps. en verblijden. Exultabunt sancti in gloria, (zegt David)
^ Euge... intra in gaudium Dni tui. Matt. 25 laetabuntur in cubilibus suis. ^ Item: Inebriabuntur
ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis tuae po-
Ps. 35-9 tabis eos. Item. Quam magna multitudo dulcedinis
Ps. 30-20. tuae Dne quam abscondisti timentibus te!

Daer verheugen en verblijden zig gods heiligen, dat
zij bevrijd, en verlost zijn van alle ongemakken en ellende
dezes levens. Zij verheugen zig dat zij bevrijd zijn van
neiginge, en begeerlijkheid ^en alle geraeten der zonden. Zij verblijden
zig dat zij nu niet meer vremdelingen en ballingen zijn
maer huisgenooten Gods. Zij verblijden zig dat zij gelijk
zijn aen d' Engelen gods. Zij verheugen en verblijden zig
dat zij godt zien en beminnen, en eeuwig zullen zien
en beminnen.

Deze vreugde zal zoo groot zijn, dat z' alles zal over-
treffen. Augs. meet dit af uit de vreugde die de vromen
hier in dit leven ook zelfs in smert en verdrukkingen voelen

voelen, en hij zegt, sprêkende tot Godt: O! Heer, indien gij
zúlk een blydschap toebringt in boeijen en kerkers, wat
zúl je ~~...~~ doen aen die uw huis bewoonen? indien gij op
den dag van traenen zúlk een vertroostinge geeft, wat zúld
gij dan ~~...~~ gêven op den dag van blijdschap zelfs? O! ja,
zoo groot zal die vreúgde zijn als god zelf is, want
godt zelf de vreúgde wêzen zal. Hinc David Ps. 35-9
30-20. Item Paulus: Oculus non vidit, nec auris audivit 1. Cor. 2-9
zoo dan wel gelúkkig of zálig &

¶ Eindelijk, en ten laesten zálig om dat zij over hún
gelúk Godt eeúwig zúllen loven, en danken, In saecula
saeculorum laudabunt te. Al wat godt in den tijdt door zijne
genáde in hun begonnen heeft, en nú voltrekt in den hemel,
zij zúllen 't hem eeúwig dankweeten. Niet aen ons, niet
aen ons Heere, zullen z' eeuwig zeggen, maer geef uwen
naem de glorie. Ik zag een groote menigte die niemand Apoc. 7-9...
(in Apoc. Epistola)
konde tellen (zegt Jo.s, sprêkende van de heiligen, en inwoon=
ders des hemels) uit alle landen en stammen, en volkeren
en tongen, staende voor den throon, en voor het aenschijn van
het Lam... en zij riepen met lúider stemme zeggende: De
Zaligheid zij onzen godt, die op den throon zit, en het Lam.
En alle de engelen stonden rondom den throon, en om d'oú=
derlingen, en de 4 dieren, en zij vielen voor den throon op
húnne aengezigten, en aenbáden Godt zeggende: Amen:
zegen lof, en heerlijkheid, en wijsheid, en dankzegginge
eere, en magt, en sterkte zij onzen Godt in alle eeúwigheid
Amen. Sanctus, sanctus, sanctus & is húnne gezang.
Ze regt dan zalig &

Willen wij A. A. aen dat zelfde gelúk ook eens
deelagtig worden? O! wij moeten uit 't gezeiden leeren, dat
wij hier op de wereld geen vast verblijf ~~..~~ hebben, dat w' hier
maer reizigers vreemdelingen en úitlanders zijn, dat
wij ons aen de wereld niet moeten hegten, maer gestae=
dig na ons vaderland, en 't huis ons vaders moeten
zoeken. Dit maekt Paulus ons indagtig als hij zegt: Heb. 13-14
Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.

Huc faciunt oia ista scripturæ loca quæ docent nos
vinas et peregrinos ee in terra. 1. Pet. 2-11. H. b. 11.
Hinc graviter errant qui hic ita vivunt, quasi semper
essent mansuri, qui sic incumbunt corradendis opibus
ædificandis domibus &c quasi in terris perpetuæ
habitationis esset locus. Hi similes avaro et volu-
ptuoso rustico Evangelico &c Luc 12. Non sic. Apostolus
1. Cor. 7-29... econtra Di tijdt is kort, de gedaente dezer werelt gaet
verbij. Dierhalven, dat di genen die vrouwen hebben, zijn
als of zij er geen hadden; en die weenen, als of zij niet
weenden; die blijde zijn, als of zij niet blijde waren; die
kopen, als of zij niet en bezaten; en die deze werelt ge-
bruiken, als of zij ze niet en gebruiken. Met een woort
wij moeten ons hier zoo gedragen dat wij deze gelegenheit
Augs wel onderhouden, naem. Utentis modestia et
amantis affectu.

~~Vraag~~ 4to Supra, insere: wel hoe ziet men evenwel
...rijds niet dat aan zommigen, die hunnen Paasch-
... verzuimd hebben, deze ceremonie word aangedaan?
... antwoord hierop geeft ons de Canon zelfs, vermits
...: „Indien hij aldus sterft, dat hem de Christe-
... begravenis geweigerd worde. door welk woordje
... 't Concilie te kennen geeft, dat het toestaet
... Ch. begravenisse niet geweigerd worde aan de
..., die hun verzuim hersteld hebben, door een,
... berouw, en belofsten van beternisse.
...zeker bijaldien de Kerk aan zulken ook zelfs
...d de Sacramenten der Zieken, veel meer is haare
...at ook aan de zelven deze ceremonie aangedaan,
..., dewijl een Sacrament oneindig waardiger
... zulken ceremonie &c.
... dan, aangaande de Persoonen, aan dew de
...k deze laaste ceremonie wil aangedaan hebben.
...aar waarom, of om wat reden oeffend de kerk
... ceremonie? R vide sup 5to

 D. 24 inf. Oclav. 74.

Filii Sanctorum sumus
Tob. 2. v. 18.

In Festo Oium Sanctoru
1737. 47.
57. 74.

Zeer te prijzen, is de vondt of 't middel 't w: gebruijken die genen, die gestelt zijn, om te leeren, en te onderwijzen de jonge prinsen en kinderen der koningen, en andere vorsten. A. A.

Deze pedagogen, of leermeesters, als zij de kinderen, die ~~aen~~ hunne zorge en onderregtinge bevoolen zijn, aenwakkeren om ~~tot~~ groote dingen te doen, of te leeren, hebben voor eene maniere, dat zij hen geduurig ~~hun~~ voorhouden, of in boeken voorleezen, of in schilderijen toonen de heerlijke daaden en wondere werken van hunne voorvaderen; zij doen hen zien de steeden die zij ingenoomen hebben, de landen die zij overmeesterd hebben, de ~~victorien~~ overwinningen die zij bevogten hebben; zij spreeken hen meenigmael van de deugden die in hunne voorvaderen hebben uitgeblonken; hun verstand, scharpzinnigheid, kloekmoedigheid, en andere gaaven, zoo van de natuur, als van de genaade vertoonen zij zeer levendig of aan hunne oogen, zoo zij nog in wezen zijn, of aan hunne gedagten ~~[illegible]~~, zoo zij al verbij zijn.

Wat meenje A. A. dat deze pedagogen, of leermeesters hier in beoogen? O! niet anders ~~als~~ dan dat zij door dit middel die jonge prinsen tot groote dingen zoeken aan te wakkeren, zij ontsteeken daer door in hen eene begeerte om die daaden van hunne voorvaderen naar te volgen; zij doen hen hier door zien wat schande 't voor hen is, zoo zij in zig niet uitdrukken die deugden van hunne voorouders; zij geeven daar door aan hen een afkeer van iets te doen 't gene tegen dezen roem en agtbaarheid van die voorvaderen, wiens kinderen en naazaaten zij zijn;

in 't minstee, zou kunnen strijden.

't gene deze Pedagogen, of Leermeesters doen ten opzigt van die jonge prinsen, dat deed, mag men zeggen, ook ten opzigt van ~~zijne~~ zijne bloedverwanten dew. hem ook zelfs in zijne blindheid uitlaghten, en schimpten. Dog Tobias om hen tot betere reedenen te brengen, hield ~~hield~~ hen voor oogen, hoe zeer dat zulks tegen de roem, en agtbaarheid hunner voorvaderen strijdig was, en zeide Wij zijn kinderen der heiligen.

En op deze wijze gaat onze Moeder de h. Kerk ook te werk ten opzigt van ons haare kinderen de gelovigen. zij stelt ons op heden van Allerheiligen voor oogen alle de heiligen, en vertoond in 't algemeen aan onze gedagtenisse alle hunne daaden, opdat wij de zelve zouden trachten naar te volgen.

Propositio. Igitur o abs re fuerit dat wij heden de woorden Tobias eens ontleenen, en gebruijken om u allen te wakkeren om de deugd, en heiligheid der Heiligen naar te volgen, en te gelijk zullen wij ook wederleggen eenige vlugtjes, en verschooningen, die sommigen op dit stuk gewoon zijn bij te brengen. Attendite

Alhoewel het inzigt van onze Moeder de h. kerk met 't instellen van dezen tegenwoordigen 't Feest dag van Allerheiligen is, d' eer, en roem hunner uitmuntende daaden te vertoonen, en godt te looven over de zelve zoo beoogt nogtans de kerk wel voornaamentlijk hier ook, dat wij 't gene wij eeren, en looven, ook zouden volgen, en betragten. De kerk (ait S. Aug.) heeft dit feestdag zoo ingesteld, opdat 't ons niet zou verdrieten naar te volgen, 't gene wij navven eeren.

S. Aug. Solemnitatem sic exhibuit ut imitari o pigeat, quod colere damo.

Igitur ~~zoo~~ is 't ook niet oneigen, dat wij heden op dit feestdag door de voorbeelden der Heiligen u tot de heiligheid zoeken aen te wakkeren. En zekerlijk niets is 'er 't gene ons kragtigen tot de deugd kan wakken, en op eene bekwaamere maniere de heiligheid kan aansporen inbeelden

boezemen, dan wel 't voorbeeldt van di Heiligen. Want indien ~~[illegible]~~ / gelijk d'oude Tertulliaan heeft gezeid / de lijdzaamheid van den verduldigen Job, zittende op den mesthoop, berooft van alle zijne goederen, gediend heeft tot een voorbeeldt der ongeloovigen, en zijne woorden, die hij sprak, de Heer heeft 't gegeeven, de Heer heeft 't genoomen, de naam des Heeren zij gebenedijd, indien, die geweest zijn tot een troost der bedrukten, en gediend hebben om de heidenen, onder dew. hij leefde, tot verduldigheid op te wekken, en te leeren verdraagen alle kwaalen, en ellenden; indien, zeg ik, 't voorbeeldt van den verduldigen Job hier toe gediend heeft, hoe veel te meer zal dan de heiligheid, deugd, en godvrugtigheid aller Heiligen dienen om ons tot de deugd, en heiligheid aan te wakkeren? ons, zeg ik, die geen heidenen of ongeloovigen zijn, gelijk die waaren, die Job tot een voorbeeld van lijdzaamheid hadden, maer die 't zelfde geloof van hen overgeërft hebben, die deelgenooten geworden zijn van de zelfde genaade, die d' eere hebben, en daar op roemen, dat wij hunne kinderen, en naarzaaten zijn, zeggende, gelijk Tobias zeide: Filii Sanctorum sumus.

Slaat dan, L.L., uwe oogen op uwe Voorvaderen, en op hunne deugden, maar blijf niet staan, met de zelve te verwonderen, maar gaat voort, om de zelve naar te volgen; Meind niet dat ons eenige deugd van nooden is, die wij uit 't voorbeeld der Heiligen niet zouden kunnen leeren. O! neen! zij ~~hebben~~ zijn ons voorgegaan in alle zoorten van deugden: wijs aan, zoo gij kunt, eene deugd, die 't Ev. van dezen feestdag in de 8 zaligheden vereischt, die in de Heiligen niet heeft uitgeblonken, en die wij uit hun voorbeeld niet zouden kunnen leeren. Daar hebje armen van geest; daar hebje zagtmoedigen; daar hebje ootmoedigen; daar hebje zuivere van herten; daar hebje barmhertigen; daar zijn vreedzaamigen, hongerigen, en dorstigen naar de regtvaardigheid; daar zijn, en die vervolgingen lijden en verduldig zijn, vervloekt worden en lijdzaam zijn. Kortom alle deugd, en heiligheid is in hen te vinden.

(Waer blyven wy dan ontaerde kinderen van zulke voorvad[ers?]
Waer is in ons gebleeven de natuer der kinderen, die gen[eg]
is altyd na te volgen 't geen zy zien in hunne ouders?
Waer is de navolging die zoo eigen aen de kinderen is?
Of ik mis dat wy kinderen der heiligen zyn, of wy moeten toonen
dat wy hunne navolgers zyn.)

Willen wy dan ~~naemen~~ dien naem en roem hebben da[t]
wy zyn kinderen der Heiligen? wy moeten ook navolgers [zyn]
hunner deugden.

1. Cor. 11. — Paulus scribebat Corinthiis: Imitatores mei esto[te]
sicut et ego Xti. Qd Paulus Corinthiis hoc aes[...]
nobis pariter dicunt; zij roepen dat wy hunne navol-
gers moeten weezen.

(At eheu! wat dwaelen wy niet af van dien weg? hoe
verduisteren wy niet hunne deugden? wy stooten on[s]
vaet aen den berg, dien wy behoorden op te klimmen, [...]
zeg, wy verwaerloozen de deugden, die wy moesten b[e]
[...]ten, en begeeven ons tot de godloosheid, wy die moeste[n]
navolgen onzer voorvaderen heiligheid.

Non sic, o sic, A. A. Filii sanctorum sum[us]

1. Pet. 2. — Immo et ipsi sancti, ut Ideo Petrus Xanos vocat genus
Sancta. Wel hoe, zullen wy den naam dan hebben
niet de daad? O neen! o neen! Xtenen, zoo niet, ma[er]
uit de heiligheid moeten wy ontleenen den naam van
[heili]gen, uit de deugd den naam van deugdzaamen, [...]
volgen der Heiligen moeten wy waermaken, en toonen
dat wy waerlyk zyn kinderen der Heiligen. Dat
vereischt 't hoogfeest van Allerh. dat wy deeze dagen ~~de feestdag dien wy heden vieren~~, ideo Eccle[sia]
hoc festum instituit. S. Aug. Sanctos colere, et non im[i]-
tari, est eis fraudulenter adulari.

Waarom hy ook wederom zeide: gelijk de gene die u geroepen heeft heilig is, zoo weest gijl. zelf ook heilig in al uwen wandel, want daar staat geschreeven: weest heilig, vermids ik heilig ben. 1. C. 1. 15. Ook noemd Paulus doorgaans de Christenen met den naame van heiligen.

3o Verum scio, quid aliqui dicant: Wij zijn zwakke
menschen, wie kan zoo leeven als de Heiligen [...]

Ah! O eidele verschooninge! Om te toonen hoe eidel die
verschooninge is van wegens de krankheid en zwakheid
onzer natuure, dunkt mij dat wij klaer zien, als wij [...]
eens letten willen van wat natuur de Heiligen geweest [zyn]
Zij zijn van geene andere natuure gewe[e]st dan ~~als~~ wij menschen zijn [...]
Zij hadden geen ander lighaam dan ~~als~~ wij hebben, zij wa[ren]

ook onderworpen aan driften en kwaade neigingen, en andere
bedorventheden, die zij, gelijk wij, van Adam overgeërfd
hadden.

De Schrift betuigd van Elias met uitdrukkelijke woorden,
dat hij was een mensch gelijk aan ons menschen. Elias homo Jac. 5-17.
erat similis nobis passibilis. En waarom meenje heeft de
Schrift dit zoo uitdrukkelijk willen beschrijven? Hierom
dit S. Bern.s / opdat d'uitmuntentheid van zijn heilig leven,
de luister van zijne deugden, ons niet zoude doen denken
dat hij van eene andere natuure, dan wij, geweest is, en dat wij dat
denkende zijne naarvolginge ons als onmoogelijk zouden
verbeelden.

't géne hier de Schrift, en de h. Bern.s van Elias zeggen
dat mag men ook op de zelfden voet van alle Heiligen zeggen:
zij waaren niet van een ander wezen dan wij zijn, hen ont-
braaken geene krankheden, zij hadden ook hunne bezoekingen, 2. Cor. 12-7.
nogtans zij zijn dit alles te boven gekomen, zij hebben over-
wonnen hunne zwakheden, en de heiligheid betragt in eene
natuure die uit haar zelve niet dan tot godloosheid neigde.
Te vergeefs is 't dan, dat men de zwakheid van de natuure
voor wil wenden, en om de zelve afdijnst van de weg der deug-
den. te vergeefs is 't dat men zegt, wij zijn zwakke men-
schen, wie kan zoo leeven als de Heiligen leefden, te
vergeefs, zeg ik, is dit, daar zoo een oneindig getal van de zelfde
natuure ons voorgaan, zij getuijgen tegen ons, en stellen
ons hun zelven ten voorbeelde, om hen naar te volgen.

2° Alii dicunt. wel hoe zou ik dog de Heiligen kun-
nen naarvolgen? ik, die zoo veel kwaads van mijn leeven
bedreeven heb? ik, wiens voorige zonden godt als verplig-
ten om mij zijne genaade te weigeren, hoe zou ik dan
de Heiligen dog naarkunnen volgen?

Ho O! dwaaze redeneeringe! om zulk eene uitzinnige
taale te wederleggen, diend men maar eens bij te brengen
dat er onder de Heiligen zelfs veele zondaars, en
groote zondaars geweest zijn / enumera aliquos si velis /

Nu waaröm meen je dat God onder zijne Heiligen heeft
willen hebben zondaaren? daaröm, seil: opdat wij in hen onze
zondige natuure erkennende, en hunne fouten ziende in
onze zonden den moed niet zouden verlooren geeven.

Audi quod S. Augs. hanc rem tractans distinctè illud
" doceat: "God (inquit) heeft door zijne godlijke voorzig-
" tigheid toegelaaten, dat de grootste Heiligen, die in den
" hemel zegenpraalen, in grove zonden gevallen zijn, op dat
" wij ziende hunne zonden, geene gelegenheid zouden hebben
" van te meinen, dat zij van eene natuure geweest zijn, in de
" zij niet en konnen zondigen, en bij gevolg opdat wij de
1. Tim. 1. 15. " onze zonden den moed van heiligheid niet zouden verlooren geeven.

I quia præterita peccata sanctitatem impleverint reddi-
Immo si quis hoc dixerit, die zou groot ongelijk doen
graa Xti, die niet van een, maar van veele zondaars groote
Heiligen gemaakt heeft.

Scriptura illos o tacet, neq ego illos silentio præterire
volo. qua, et qualis erat mulier quæ in domo Simonis le-
prosi procidit ad genua Jesu? Erat in civitate peccatrix.
Luc. 7. Zij was een vrouw, zegt de h. Lukas, die in de Stad een openbaare
zondaares was. O! ja zij was een zondaares, en een groote zon-
daares, maar 't geen zij geweest is, is zij niet gebleeven, zij is niet
geleegen in de godloosheid, maar zij is opgestaan tot de
heiligheid, zij heeft uit Jesus mond moogen hooren: 47.

Quid de Davide dicemus, qui adulterio homicidium
adjunxit? quid de Petro qui Deum et Dnum suum ne-
gavit? quid de Paulo qui Jesum persecutus e? quid de
pluribus aliis? zijn zij in hunne zonden gebleeven? hebben
zij de heiligheid als iet onmoogelijks voor zig aangezien?
O! neen! o neen! zij hebben ze betragt, zij zijn er toe gekoomen,
zij zijn geworden godvreezenden, daar zij waaren godloozen, zij
zijn geworden Heiligen, daar zij waaren zondaaren, zij zijn zoo
veel te hooger opgeklommen in de heiligheid, hoe veel te dieper
zij te vooren gedompeld lagen in de zonden. 1. Tim. 1. 15.

Waar blijf je dan, zondaar, waar blijf je? Schep maar moed, gij
kunt nog heiligen worden; zeg niet, wel hoe zou
ik nog de Heiligen kunnen naarvolgen, ik die zoo veel

zoo veel kwaad 't van mijn leeven bedreeven heb? zie daar 't zijn zondaeren, die u voorgaan, volgt maar hun voorbeeld naar, slaa maar in de weg, die zij hebben ingeslaagen, de weg, zeg ik, van eene waeragtige bekeeringe, van eene waare boetvaerdigheid, eene regte weg tot de heiligheid, en zaligheid.

3. Q. Verum scio, quid aliqui adhuc dicant, scil: O! de heiligheid is al te moeijlijk, wie kan 'er zoo heilig leeven? At his Christus respondeat quod Christus dicat Iugum meum suave et onus meum leve. 't is ligt waar klaagen wij over? 't is zoet, wat vallen wij dan over de bitterheid? 't is te onregt dat wij de heiligheid aenzien, als eene zaak zoo verheven dat 'er geen bijkomen aan is, als een berg die om zijne moeijlijkheid niet op te klimmen is.

Ik beken, zoo spreekt de wereld, en zulk een denkbeeld had z' aan Aug. voor zijne bekeeringe van gegeeven; zij stelden aan Aug. leevendig voor, van d' eenen kant al 't geene hij zou moeten verlaaten, en van d' andere kant al 't geen hem te doen stond. Dimittisne nos? Putasne sine istis poteris Q. d. ... zoo moeijlijk verbeelde de wereld aan Aug. de heiligheid, en zoo roept ze nog tot ons met die lasterende stemme.

O! zondaar, wie gij zijt, laat dan die inbeelding in u geene plaats grijpen. vraag van de heiligen, zij zullen u betuijgen, dat zij noit grootere zoetigheid ontmoet hebben, dan in de oeffeningen der deugden .... Ps. 33-9 Proeft, en ziet, hoe zoet de heer is. Eij! zeg dan niet, dat de heiligheid al te moeijlijk is.

S: Aug. dulciores sunt Lacrymae poenitentium, quam omnia gaudia theatrorum.

4. Q. Waar zeg ook niet gelijk wederom nog sommigen zeggen, dat zij om de menigvuldige beletzelen van hunne staat, daar zij in gesteld zijn, zoo heilig niet kunnen leeven; Ho O! eidele verschooningen, en belaghelijke uitvlugt! Slaa uwe oogen maar A. A. op die groote meenigte der heiligen, welkers feestdag wij heden vieren. Daar zul je en zien van alle staaten, van verscheide beroepen, daar zul je zien koningen, vorsten, krijgsluiden, getrouden, ongetrouden, rijken, armen, kortom alle zoorten van menschen die heilig geleefd hebben.

Zie daer dan A.A. in wat staet of beroep gij ook zijt betragt de heiligheid, je hebt'er, die u met hun voorbeelt voorgaen. Ben je getrouwd? wel hoe was Abraham, ook niet getrouwd? Was Isaac, Iacob, David, en ontelbaere anderen ook al niet in den huwelyke staet gesteld? Heb je veel zorg en bekommernissen, die u schynen te beletten, 't zy van kinderen, 't zy van tydelyke zaeken? zie daer heb je de moeder der 7. Machabeen, die deze haere kinderen zoo bezorgd heeft, en heiliglyk geleefd heeft. Daer heb je David die een heel koningryk moest bestieren, en onder alle die bekommernissen, evenwel zoo een heilig leven geleid heeft. Ben je ryk? o! de rykdom maekt de heiligheid niet onmooglyk; Abraham was ook ryk, en bezat veele goederen. Ben je arm, en behoeftig? ei! zie den armen Lazarus, die in zynen honger en kommer en groote armoede zoo heilig geleefd heeft.

Conclusio

Wel aan dan! A.A. betragt de deugd, en begeeft u tot de Heiligheid, volgd naer dat ontelbaer getal der Heiligen, die ons zijn voorgegaen, wat schande zoo wij niet ~~en~~ volgen, zulk eene groote meenigte?

Weet gij niet, B, wat aan Aug.s wedervaeren is als hy nu waggelde tussen de zonde, en de deugd, tussen de

Lib. 8. Confess. godloosheid, en heiligheid? toen was 't dat [illegible] narrat, aan zijnen geest, en gedagten zig veele, en verscheide de godvreezende en heiligen vertoonden, en tot hem zeiden: tu o poteris quod isti, et istae?

't zelfde mag ik u heden ook wel tot u zeggen: kunt gij niet 't gene die Heiligen, d.w. de kerk van dag vierd hebben ~~ge~~kunnen doen ~~hebben~~? o! zeker jaa wij kunnen, wij kun-

1. Cor. 15-10. nen wij niet alleen, maar (uti Paulus) maar de genade Gods met ons, Jaa alles vermoogen wij in den genen die

Phil. 4-13. ons versterkt.

Laaten wij dan Gods Heiligen ons ten voorbeelde stellen, laaten wij hen verzoeken, dat zy met ons, en voor ons Gode willen bidden, opdat wij gelyk zij, door de zelfde genaade van onzen verlosser J.C. eens moogen zalig worden.

Amen

Misermini mei, misermini mei saltem vos amici mei, quia manus Dni tetigit me
Job. 19. 21.

In die Animarum 2. Novembris 1734.

Gisteren, vierden wij den feestdag van alle Gods heiligen in den hemel, en, heden is 't dag die de kerk heeft ingestelt om voor de geloovige zielen te bidden.

De reden, waerom, de kerk d'eersten dag naer allerheiligen verkooren heeft; om voor d'afgestorvene gelovigen te bidden is deze, te weten, om daer door te betoonen, de vereeninge die'er is tussen alle de Ledemaeten van 't Lighaem der kerke, zoo tussen de h. Heiligen, en gelukzaeligen, in den hemel, en tussen de geloovigen op der aerde, als ook tussen de heiligen in den hemel, ~~en~~ de gelovigen op der aerde, ~~en~~ en tussen d'afgestorvene gelovigen in 't vagevier, van welke onderlinge gemeenschap wij belijdenisse doen, in 't geloofsbegrip der apostelen, als wij zeggen: Ik geloof eene gemeenschap der Heiligen. En deze vereeninge die'er is tussen alle de Ledemaeten, die verwekt de kerk, te weten de geloovigen die nog op aerde zijn, om op allerheiligen dag, over 't geluk van hunne medeledemaeten in den hemel, zig te verblijden; en d'onderlinge ~~d'onderlinge~~ Liefde die'er onder hen is, die maekt dat ze door de gebeden, die zij den volgenden dag tot god stueren, het zelfde geluk bezorgen aen d'overledene heiligen, die nog over eenige vlekken door het vagevier moeten gezuiverd worden.

Opdat wij dan, des te vieriger dit inzigt van de kerke betragten, zouden ~~zoo~~ zullen ~~wij wijnig van deeze~~ deze verbintenisse van voor de afgestorvene gelovigen ~~te~~ bidden een wynig breeder voordragen. Attendite.

Propositio

Gelijk 't geloof ons Leerd dat wij d'afgestorvene gelovigen, die nog van eenig daegelijksche gebreken, en overblijfzels der zonden, moeten gezuiverd worden, gelijk 't geloof zegt, ons Leerd dat wij hen kunnen helpen, zoo Leerd ons ook de Liefde dat wij hen daer in moeten helpen.

Dit, zeg ik, Leerd ons de Liefde die wi aen god schuldig zijn. Immers deze Liefde ~~die~~ verbind ons dat wij gods ~~...~~ eer, en glorie, zoo veel wij kunnen tragten te verbreiden, en te vermeerderen met nieuwe aenbidders, en verheerlijkers van gods heiligheid aen te werven.

Hier toe verbind ons zelf de Liefde die wij god schuldig zijn reeds in dit Leeven, dat wij nieuwe eerders, en aenbidders van

god bezorgen zouden, misdien hus ons dit ook dágelijks
heeft Leeren bidden, als wij zeggen: geheiligd zij uwe naeme
door welk gébed wij god bidden dat hij dágelijks meer en
meer de wereld door geëerd, en geheiligd worde. Nú indien
wij zúlks reeds verzoeken, en betragten ~~moeten~~ voor degee
nen, die nog op déze wereld zijn? hoe veel te meer moeten wij
zulks ~~met~~ verzoeken, voor die afgestorven zijn, en die in 't vae
zijn, om god op 't volmaekste met alle gelúk zálige in
den hémel te Lôven? en opdat zij dit dees te eer der zouden
kunnen doen, zoo zijn wij verbonden om hen in 't vagevúer zijn
te húlp te kômen.

De Liefde, die Paulus voor god had, ~~dies~~ deed hem zee en
Land door ~~z~~werven, om voor god zielen te winnen, die hem eeren,
dienen en Lôven zouden,. En deze zelfde Liefde moet ons ook aen
zetten, om nieuwe dienaers, en aenbidders voor god te winnen. En dit
zúllen wij doen indien wij de gelôvige zielen door werken van godvrug
tigheid úit 't vagevúer tragten te verlossen en tot den hémel te geleiden
want in den hémel zijnde ~~zoo~~ zal húnne eenige en eeuwige bezigheid
zijn god op 't volmaekste te eeren, te Loven, en te danken.

Indien dan Paulus zoo veel moeijte, zoo veel arbeid onder
indien hij zoo veele prijkelen, en gevaeren ter zee, en ter Land heeft úit
gestaen, ? hoe zouden wij een kleine en geringe arbeid kunnen weigeren
om 't zelfde te weeg te brengen? o! indien wij wijgeren zulks te doen
wij zouden met de werken toonen, dat wij weinig ons aen drágen
en Laeten geleegen zijn om gods eer en glorie te bevorderen.

Ja indien deze réden niet kragtig genoeg wéren, zouden om
opgewekt, en aengezet te worden, opdat wij de zielen der overledene
gelovigen zouden te hulp kômen, zoo zoú men nog verscheide andere
deze rêdenen bij kúnnen brengen, die ons hier toe aenwakkeren zouden.
Immers dies rêdenen zelf waerdoor de menschen tot medogentheid en
bewoogen om anderen te helpen, als zij hén in drúk, Lijden en
lingen zien gesteld, die rêdenen zeg ik, moeten ons ook aenzetten om
d' overlédene geloovigen in húnne smerten en pijnen te hulp te
kômen.

Drie rêdenen zijn er zonderlingen dies ons tot medógentheid
verwekken ten opzigten van anderen, dies in drúk, en Lijden zijn
gesteld. en wel

1º als de ~~pijn~~ groefheid vinnig, en de pijn groot is, dan worden wij
zonderlingen tot medógentheid bewoogen. een kleine en ligte pijn
kon men zonder aendoens of medógentheid, en met drooge oogen
aenschóuwen, maer een zwaere, en vinnige smert ~~die~~ doet ons
bewoogen worden.

2º dan worden wij ook zonderlingen tot medógentheid, en aen
verwekt, als de géne, dies de pijn Lijd, van groot gezag, waerdigheid
en aenzien is. v. g. indien een Prins, of burgemeesters, dies

kunne vaderlijke zorge van groote waerde wéren, zouden, waer= lijk alle de burgers, en onderdaenen, zouden, tot médelijden be= woogen worden.

3º dan worden w'ook nog zonderlingen, tot medógentheid verwekt, als de génen, die lijden, met ons door bloed of vriendschap ver= enigd zijn.

En in dére 3 gelégentheden, worden de menschen, tot médoogent= heid verwekt. En dere zelfde 3 rédenen moeten, ons aenzetten om de zielen der gelövigen, in 't vagevüer te hulp te kómen.

3º De pijn die de zielen in 't vagevüer lijden is zoo groot dat z'alle de pijnen, en tormenten, die 'er in de wereld uitgevonden kunnen worden, verre te boven gaet. En dit is 't denkbeeld tw: de h: vaders in 't algemeen van de pijne des vagevuers geeven. Augs. schrijvende over dére woorden van David: Heer in uwe verbolgent= heid en straf mij niet; nog in uwe gramschap, en berisp mij niet. schrijvende zeg ik, over dére woorden, zoo zegt hij: god toond zijne verbolgentheid in de verdoemden, en zijne gramschap toond hij in de pijne des vagevüers, welke pijn zwaerder is dan al wat de mensch in dit léven, lijden kan.

En dit, 't géne Augs. schreef, en leerde, was ook 't génchij in zijn hert gevoelde. En hier van is 't dat hij in veele van zijne werken toont hoe zeer hij dére pijnen vreesde. „Veele menschen (zeit in Ps. 37.) verachten de pijnen des vagevüers, omdat ze niet eeuwig zullen duéren, maer ik, zegt hij, ik bid god, dat hij mij liever hier alles laet lijden, hoe zwaer en bitter 't ook mag wéren, opdat ik 't vage= vüer, alhoewel niet eeuwig duérende, niet noodig hebben mag. ~~nogtans niet~~;

Van 't zelfde gevoelen, was ook S. Greg. Magnus, die over dére zelfde woorden, schrijvende zegt: ik meen vastelijk dat 't vagevüer 't géne niet anders blijft duéren, alle quellingen van dit léven verre te bóven gaet, en daerom wensch ik niet alleen, in de verbolgentheid der eeuwige verdoemenisse niet gestraft te worden, maer ook zoo vrees ik zelf in ~~'t vuer dat verbij gaet~~ de gramschap, die verbij gaet, berispt, en gezüiverd te worden." En zoo is 't in 't algemeen tot de h: vaders spréken en leeren, dat de pijnen des vagevuers de zwaerste tormenten in dit léven verre te bóven gaet.

Nu zijn de pijnen des vagevüers zoo groot, zoo zwaer? hoe zeer moet dit ons ~~niet~~ verwekken, om de génen, die dére pijnen lijden, bij te staen, en te helpen?

Immers indien wij V. G. een quaddoender, en booswigt door de handen van 't geregt, op een klein, en langzaem vüer verbrand zouden zien worden, zou men zoo eene vertooninge, al was 't van een booswigt, zonder aendoen kunnen aenschouwen? indien men hem in 't midden der tormenten hoorde kermen, en lammenteeren zou men niet geern, den regter tot verzagtinge der straffen willen smeeken? Al voorzéker ja, ik twijfel niet of zulks zou men willen doen, ja de historiën verhaelen, zulks van sommigen, tot médogen bewoogen zijnde, geschied te zijn.

Indien wij zulks dan zouden doen, bewogen zijnde door
de vinnige pijnen des vuers? wat zal de zwaere vinnigheid en
pijnen des vagevuers op ons dan niet vermogen, om ons tot mé-
dogentheid over de gelovige zielen in 't vagevuer te verwekken,
wat zal dit niet vermogen, zeg ik, dewijl de Leeraer der Kerk zeid,
dat alle de pijnen in dit Lêven, met die des vagevuers selfs
in geene vergelijkinge kunnen kômen? vervolgens uit dezen hoofde
2º. De genen die ook in 't vagevuer Lijden, zijn persoonen
van groot aenzien en waerde, 't zijn personen, die zekerlijk ge-
schikt zijn tot 't rijk der hemelen, 't zijn personen, om welkers
deugden en voorbeelden wij veel aen hen verschuldigt zijn, En ver-
volgens ~~met de W:~~ w' uit dien hoofden groote medogentheid
moeten hebben.
Davids knegten wâren bekommert en grootelijks mêdo-
gend als David in angst en benauwtheid was, En waerom dog
wâren zij zoo bekommert? daerom, te wêten, om dat David
hunne Koning was, een persoon van groote waerdigheid, en
die 't welwêzen zijns volks zogt. Indien dan de knegten van
David voor hem zoo bekommert wâren? hoe moeten wij niet
aengedaen en bekommert wêzen, om die genen uit den druk
en ellenden te redden, die door hunne deugden en v. B. me-
tot god hebben zoeken te Leiden, die ook daer en boven meenigmael
nog zijn geweest persoonen van groot gezag, 't zij in kerk
of in Staed &c.
2 Reg. 3 David zelf was ook grootelijks aengedaen over de mis-
deling en den moord aen Abner verraedelijks gepleegt. En
waerom dog was david grootelijks hierover aengedaen, & daerom
te wêten, om dat Abner was een van de prinsen van 't rijk, die
David Liefen waerdig was, die d' Israëlieten wilde verpligten
ten zig aen David t' onderwerpen. Indien dan David
zoo zeer over Abner was aengedaen, hoe veel te meer moeten
wij met mêdogen ~~niet~~ bewogen worden, om die genen te helpen
die mêde overstens des volks zijn geweest, die hier door
hunne woorden, door hunne v. B. van deugden getragt hebben
anderen aen god te onderwerpen. vervolgens wederom uit dien
3º. Sunt Amici nostri, fratres nostri, ejusdem Patris
Dei, et matris ejusdem Ecclesiae. 't zijn onze bloedverwanten.
En uit deze hoofden moeten w' ook zonderlingen bewogen worden
om hen te helpen.
Gen. 37. De Schrift verhaelt, dat Ruben grootelijks was aenge-
daen over de verdrukkinge van Joseph zijnen broeder, wesshalve
ven bij hem uit de handen zijner anderen broederen wilde verlossen
zeggende: 't is onze broeder, en ons vleesch. Indien dan Ruben
zoo was aengedaen over de verdrukkinge, gedenkende dat 't zijn
broeder

broeder was, en van 't zelfde vleesche met hem? hoe zeer moeten
wij dan bekommerd zijn om onze vrienden in 't geestelijk en
te zaemen ook naar den vleesche te redden, en te verlossen uit de
pijnen en verdrukkingen daer zij zig in 't vagevuer in bevinden?
den vreemden, en onbekenden zouden wij zulks verschuldigt zijn,
wat moeten wij dan niet aen bekenden, vrienden, en bloedverwanten
doen? O! zij roepen tot ons, gelijk eene Job in zijne ellenden, zittende
tot zijne vrienden riep, zij roepen tot ons: ontfermt ú over mij, Job. 19-21.
ontfermt ú over mij, ten minsten gij luiden mijne vrienden,
want de hand des Heeren heeft mij getroffen.

Conclusio.

Wel aan dan, A. A. ontfermt ú, ontfermt ú over úwe vrienden. 't is uwe vrouw, 't is uwe man, help hem, en ontferm ú over hen. kinderen, ach! ontfermt ú, 't is uw vader, 't is úwe moeder, tot ú is 't dat zij roepen: ontfermt ú, ontfermt ú over, ten minsten gij luiden mijne kinderen, 't is om ú, om úwe fouten, die ik te veel heb toegegeeven, die ik niet genoeg heb berispt, en bestraft heb, dat ik lijde, en gepijnigd word. vriend, ontfermt ú, en koomt mij ter hulp; 't is uw vriend die er lijd, den úw: gij in 't leven zoo zeer beminde, ontferm. ú over hem, en koomt hem ún ook te hulp. zoo moeten w' ons opwekken, om onze pligt te quijten voor d' overlédenen. zoo gedroeg zig, en zoo beminde de h. Ambr. Theodosius zijnen vriend: ik heb hem bemind, en ik zal hem volgen in 't land der leevenden, ik zal hem niet verlaeten, en ik zal niet ophoúden, tot dat ik hem door mijn weenen en door mijn bidden tot Gods h. berg Sion zal hebben gebragt.

Naadet v. B. van Ambr. moeten wij ook door gebéden, door aelmoessen en andere goede werken niet ophoúden voor onze afgestorvene vrienden te zorgen, en zoo zullen wij toonen dat wij waerlijk hunne vrienden zijn, en ledemaeten van een lighaem, de h. Kerke; zoo zúllen wij verdienen, dat de gebéden en goede werken van andere ook naa onze dood aen ons voordelig zúllen wéren, en dat wij des te eerder ook verlost zúllen worden uit de pijnen, om met alle de gelukzáligen ons daer naa te verblijden in alle eeúwigheid. Amen.

Judas de dappere held zond na Jerusalem, opdat er een offerhande voor de zonde der gestorvenen zoude opgedraegen worden.

2. Mach: 12. v. 42. & 43.

In Die Animarum. 1735.

Ascendimus heri cogitatione nostra in cælum, locum scil: mercedis et gaudii. Hodie verò descendere cogitatione nostra debemus in locum pœnarum, et mæroris.

Heri proposita Beatorum mercede ad Labores animabamur (Repete si Lubet) Nunc propositis earum pœnis excitari debemus ad commiserationem de eorum pœnis, et ad auxilium pro eorum ex pœnis Liberatione, aut in iis Levamine ferendum. Ea propter hunc diem ecclesia instituit.....

In hunc finem factum Judæ Machabæi et in assumtis verbis narratum in textum sumsimus. Duo enim nobis hic dies indicat scil: 1o animas quasdam defunctorum loco quodam pœnas pati 2o nos iis prodesse posse. et hæc eadem sunt de quibus Judas nos suo exemplo monet.

Lubet itaque hæc duo ex exemplo Judæ hodie discenda Latius proponere, ut per hæc ad commiserationem excitemur Attendite. Propositio

Ecclesia Licet una, in tres tamen partes dividitur. In triumphantem, in Militantem, et patientem.

Ad triumphantem pertinent de quibus heri. ad militantem nos pertinemus, et de patiente sunt animæ quæ pro delictis adhuc purgantur et patiuntur.

Hoc quamvis in confesso sit apud omnes orthodoxos catholicos non tamen ita est apud hætorodoxos seu acatholicos, hi negant, illi affirmant.

Et jure merito nos affirmamus præter Ecclesiam triumphantem et Militantem etiam esse et Patientem, seu animas quorundam fidelium defunctorum propter peccata in hac vita commissa post corporis mortem pœnis ipsa detineri in loco communiter purgatorio dicto.

Pbr 1o Ex facto Judæ Machabæi ipse misit Jerosolymam ipse sacrificium offerri voluit, atque non potest offerri pro damnatis in inferno enim nulla est redemptio; non pro beatis ipsi enim mundi, nam nihil coinquinatum cælum intrare potest Apoc 20-7. Ergo pro se

Et hac cogitatio ō erat Juda Solius, sed omn judaorum, et hodiedum. Frustra ergo quod acatholici factum juda repudient allegantes Machabaeorum Libros ō esse canonicos &c.

Pbr 2o ex verbis Xti, qui de qbsdam peccatis Loquens dixit

Matt. 12-32 dat'er Zonden Zijn die niet, en Zullen vergeeven worden, nog in dit, nog in't ander Leven, Indien er dan Zonden Zyn die in 't and niet vergeeven Zullen worden, Zoo Zyn er ook die er vergeeven worden. Ergo &c.

Pbr 3o Ex oratione Pauli pro Onesiphoro mortuo. Mortuus jam modo erat Onesiphorus ut patet 2. Tim. 4-19 Paulus ibi omnes viventes nominatim salutat, et ō Onesiphorum sed solum het huis

2. Tim. 1-16 gezin van Onesiphorus, ingt. Et tamen Licet mortuo tamen pro eo orat dicens de Heere geve hem, dat hy barmhertighet vinde in dien dag. Si Paulus orat... Ergo...

Adeoq ex hoc Pauli facto, ut et dicto Xti idem quod ex illo facto Pbr et Pftr &c &c

Et ipsa oeconomia Dei in remittendis peccatis idem confirmat. Deus qtoq remittit peccatum quoad reatum, ō tamen semper quoad pœnam. Patet in Mose et Aarone, qbs Licet peccatum incredulitatis remissum pœna tamen mortis inflicta &c. Item in Davide &c. Ergo si antequam pœnam exolverit moriatur, alibi Luenda ut in caelum intrare concedatur.

Item Justi venialiter peccant et inius sape moriuntur, in caelum intrare nequeunt, ō enim aliquid coinquinatum illud intrabit. Ergo ~~esse~~ ubi purgentur Locus sit necesse est.

Itaq certo certius demonstratur &c.

At quid de earum pœnis dicent? R/ Tria sunt observanda 1o quo puniantur 2o quam graviter et 3o quam diu puniantur.

1o Circa primum ~~quoad~~ Graecos inter et Latinos controversia &c. Latini plerumq asserunt purgatorium fieri per ignem

1. Cor. 3-15. et in hanc rem Paulum citant dicentem, dat'er geloovigen Zijn maer, zalig Zullen worden door het vuur. et vere sic Aug. in hunc Locum. Graeci vero solum de purgatorio quodam ~~Loco~~ obscuro explicant. at ut verum fatear De h. Kerk en heeft nog niet met al uitgesproken rakende de hoedaenigheit der pijnen. vr quidem vagevuer, sed hoc solum indicat esse een plaets van Zuiveringe, et sic alio ideomate exprimitur.

2o Quantum ad gravitatem... Cois est Latrum sententia dat de Zoo bitter is, dat Ze alle de pijnen die in de wereld Zijn of ooit gevonden kunnen worden, nog verre te bovengaet. sic Aug. fract hoc Psalmi verba: Dne ne in furore, Godt straft de verdoemden in Zyne verbolgentheit, en Zyne gramschap toont hy in het vagevuer. Ja dit Aug. Zeggen en godo bidden: veele Xtenen voor

veragtten de pynen des vagevüers, maer ik bid godt dat hij my
Liever hier alles Laet ~~overkomen~~ Lyden, hoe zwaer en bitter
het ook mag wezen, opdat ik het vagevüer maer niet moet Lyden,
Siv. S. Gregus S. Thomas, et passim alii
Certè nisi pœna gravis et admodum acerba esset, Luta ō tam
sollicitè adhortarentur ad opera satisfactoria et pænalia.
Et rao ipsa suadet, ibi enim sæculum judicii et hic ē sæculum
misericordiæ.

3° Quantum ad prolixitatem, quidam quemdam numerum
figere voluêre Sic v. g. Dominicus Soto Dominicanus neminem
ultra 20 annos detineri valuit; alii, aliter. at nihil de hoc
certum, nisi quod pœna gematigt is na de Zonden, en dat de selve
ligt veel Langer düert, dan als men denkt.

Pbr 1°. 1 Pet. 3 et 4. Venitur Xūs his qui in carcere erant præ-
dicasse et mortuis evangelizasse; jam autem quam Longum hoc
fuit tempus! &

Pbr 2°. Ex Institutione anniversariorum pro defunctis quæ
etiam Tertulliani tpore inolüerant; frustra autem in tot annos
extenderentür, uti moris ē Luta, si nemo ultra 10 aut 20 annos
in Purgatorio detineretür.

Pbr 3°. S. Augs orat Deum pro matre süa Monica jam modo
ultra 30 et plures annos mortua, et qua etiam sanctissime vixerat — Confess. L. 9. c. 33.
Et Licet confidat eam ista orae opus ō habere, id putat ō tam
ob tporis diutürnitatem, quam pp vitæ ejus sanctitatem
Imo rogat oēs Lectores üt ütriüsq parentis süi ad altare
meminerint.

Demum Augs L. 20 de civ. c. 25. sciat quosdam demum in
die judicii plenam peccatorum remissionem accepturos.

Seqüitür jam üt videamüs nos actibus defunctis prodesse posse.
et quo possimüs

Prodesse possumus, oī pio opere, possumüs jejüniis Elemosynis
et orationibus.

Sic Tobias de Elemosynis mortuis süccurrisse et ad idem juniorem
Tobiam admonüisse: Stel uw brood en uwen wyn op het graf des — Tob. 4-18
regtvaerdegen, q. d. ut illis jam prosint tüæ elemosynæ in
altera vita, juxta quod dixerat; d'aelmis verlost ~~[illegible]~~ van
alle Zonden en van de doodt, en zal de Ziel niet Laeten gaen — V. 11.
in de duisternissen;

Sic viri Jabes galaad 7 dies jejunarunt super saüle — 1 Reg. ult.
aliisq cum eo mortuis, quod factum, Beda, et alii dicunt, üt illis
defunctis prodessent.

Sic Jüdas oravit sacrificium obtülit.....
Et idem oēs judæi adhuc imitantür.

Sic et Eccla semper sensit, et praxi sua monstravit, quam nec ipse calvinus negare ꝑt nec audet.

Confess. L. 9. c. 12 c. 13. Cftr. Monica morti proxima ab Augno aliisq Sacerdotibus petebat ut sui post mortem ad altare recordarentur, et, ut jam modo diximus, ipse Augs pro matre jam 30 annos mortua oravit;

At inter orationes principem locum tenet sacrificium, sic in vet lege Iudas, sic textus.... Sicut Eccla ipsa observavit hac enim inter oes oraons dignissima..... et efficacissima.... at ō tam efficax ut infallibilem effectum haberet. Minime gentium; pendet enim ex acceptione Dei, et a meritis mortuorum dum adhuc viverent.

Appage ergo fabulas similia certificantes. &

Conclusio. — Eja A. A. fiat adhortao & eapp jam hic convenimus sacrificium obtulimus, Eccla hunc diem ad hoc consecravit

die 1736. Animarum

Sancta & Salubris est Cogitaõ pro defunctis exorare, ut a peccatis Solvantur.

2. Machab: 12.

Præmisso aliquali Exordio, dicas, te nunc ō repetiturum, quæ alio anno pro stabilienda purgatorij veritate attulisti. Dicas, qd tantum morales quasdam Cogitaões sup verba assumpti textus propones ac

1mo Quæritur. Cur sit Sancta cogitaõ pro defunctis orare? & 1o. Est cultus divinus (een gods-dienstighëyd:) Etenim: Si visitare pupillos & viduas in afflictione sua sit Religio, ut ayt Jacobus Cap: 1o. qto magis actus erit Religionis defunctos suffragijs nostris juvare in igne affligente purgatorij? 2o. Sic confitemur qd deus sit vivorum & mortuorum, uti paulus ayt Rom: 14. In hoc enim Xtus mortuus est & resurrexit, ut & vivorum & mortuorum dominetur, qui ergo orat pro Mortuis, dat illam gloriam Deo, qd sit deus illorum qui mortui sunt, quod habeat illos in manu sua, ut de illis disponat pro beneplacito. Adde qd oraõ & Sacrificium, præcipue sunt actus cultus dei, ergo deum colimus, qdo pro defunctis oramus. Sancta ergo .. ē cogitaõ. 3o. Qui orat pro defunctis sua oratione ostendit, quod sint in pœnis, & indigeant adjutorio; ulterius indicat qd sint vel fuerint peccatis obnoxij, ob quæ illas patiantur pœnas: Confitetur igitur & agnoscit orans pro defunctis dei justitiam, Magnam quippe prædicat gloriam, qui eum agnoscit osorem iniquitatis, sic enim incipit suam oraõem David ps: 5 Deus ō volens iniquitatem tu es. ideo & deus conqueritur ps: 49. Existimasti inique quod ero tui similis? in quo erat illa iniquitas? si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas, in quo non erit ei similis? Arguam, cum tamen Consocij maleficij sese mutuo protegant, & defendant. 4o Per hoc confitetur orans qd deus sit misericors ut a peccatis solvantur. 5o Orans p hoc testatur, firmam

suam de mortuorum resurrectione spem. Hoc de Machabaeo 2 Machab 12. Nisi enim eos, qui ceciderant resurrecturos speraret, superfluum videretur et vanum orare pro ~~defunctis~~ mortuis.

Videmus ex dictis quod haec Cogitatio sit Sancta. Est et Salubris. Explica primo Quibus non salubris deinde. Quibus? Imprimis defunctis, in purgatorio detentis. Quibus ca hic parum attinent: de communione Sanctorum, quod invicem se qui in corpore sunt juvare possunt.

At quibus in purgatorio? An iis tantum, quos specialiter ... dimus, et pro quibus particulariter oramus? Nequaquam: ... lerent sic multum divites, et miseri essent pauperes, ut ... dum illi pro se multum orari curant, et hi ad id possunt ... per ubique jacent.

Illis ergo salubris est nostra Cogitatio et oratio, quibus Deus ea in satisfactionem applicare dignatur. Ipsis applicat ... id dum viverent promeriti sunt; promerentur autem id si ... dum vivant, pro mortuis piam curam habuerunt.

Deinde Salubris est ista Cogitatio toti Ecclesiae hic in ... ris existenti, ut pote cui novos apud Deum patronos et advocatos acqui... rit, et conciliat.

Demum Salubris est ipsi cogitanti aut oranti. Imprimis enim animae istinc per aliquem liberatae, pro gratitudine non desinent Deum assidue pro ejus salute orare. Deinde sali... erit oranti qualiscunque ex defuncto, sic Deus etiam permittet ... ipse vivens defunctis fecit. Qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. Judicium sine misericordia ei qui non fe... cerit misericordiam.

Hic ~~affer~~ flecte Historiam fratrum Joseph, qui duram suam ... tionem, immisericordiae suae in Joseph adscribebant, Merito haec patimur quia peccavimus in fratrem nostrum videntes angustiam animae illius, dum deprecaretur nos et non audivimus idcirco venit super nos ista tribulatio. Genes: 42.

Videamus nunc quid sit Sanctum et Salubre. Pro defunctis exorare.

Recense hic omnia, quae per quae defunctis fidelibus prodesse et Salubres esse possimus. Scil: Oratio, jejunium, Eleemosyna, opera misericordiae, et caeterarum virtutum, principem locum obtinet Sacrificium Missae.

Quaeres an detur aliquid, per quod certo et infallibiliter defuncto cuipiam salubres simus, in tantum ut certo et infalli...

p. ea liberet ex purgatorio ?. Nequaquam: mera sunt
talia fabula.

Panem tuum, & vinum tuum super sepulturam justi constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus
Tob. 4. v. 18.

In die Animarum 1737. 47. 57.

Propositio

Heri cogitatione nostra, ascendimus in cœlum, Locum, scil: gaudii et felicitatis æternæ. Hodie verò cogitatione nostra, descendere debemus in locum pænarum, et mæroris. A. A.

Heri in textum sumsimus verba senioris Tobiæ ~~[illegible]~~ cognatos suos exemplo Sanctorum Majorum ad sanctitatem exhortantis et dicentis: Filii sanctorum sumus.

Sicut Tobias suos door het voorbeeld der h. Voorouders his verbis aenmaende tot de heiligheit: sic et nos exemplo omnium Sanctorum, quorum festum heri celebravimus, vos exhortari, conati sumus, om de deugd en heiligheid te betragten, / Repete breviter concionem hesternam /

Nu gelyk wy gisteren de woorden van Tobias tot text opgenoomen hebben, en op zulken wyze / als nu gezeidis / voorgedragen hebben, zoo zyn 't ook wederom de woorden van dien zelfden vroomen man Tobias, die wy heden tot text verkooren hebben. Textus habet: Stel uw brood, en uwen wyn op het graf des regtvaerdigen; maer eet of drink 'er niet van met de zondaeren

Hae verba hodie in textum selegimus, omdat de zelve wonder wel op dezen dag gelegen komen.

Scopus S. Matris Ecclae e nos oes adhortari ut vivi defunctorum p preces aliaq pia opera succurrant. Atq illud idem e quod Tobias filium suum Tobiam juniorem, nosq oes in filii persona, assumti textus verbis monet.

Propositio

Igitur ut nos huic S. Matris Ecclae praxi confirmemus o abs re fuerit hae Tobiae verba Catum expendere, et ostendere quod, et quo fidelibus defunctis auxiliari possimus. Attendite

Ut assumti textus verba accuratius explicemus et illigmamus quid Tobias velit per panem super sepulturam justi constituendum, o inutile, operae erit annotare variam consuetudinem de cibis super mortuorum sepulcra constituendis.

Primum notum e in eo fuisse errore e gentilibus quosdam, ut crederent mortuis necessarios ee cibos, ideo se pie facere putasse, cum ad sepulcra epulas deferrent. De hoc gentilium more Cap. Virgilius Lib. 3. Aeneid. Neq hanc csuetudinem script. sacra siluit, quam inutilem et stultam fuisse indicat, dum ait: Opgesloote goederen zyn voor een geslooten

Eccli. 30-38

als lekkere geregten, die rondom een graf gesteld worden. Waertoe zal d'offerspys den afgodtdienaer want hy zal ze nog eeten, nog ruiken. Abs verbis mortuus cum idolo comparari vdr. Ut enim idolum nullum capit usum ex oblatis epulis, qa. fere quodam e sine sensu, ut pote aut exsculpta e marmore, aut e ligno dolata, sic etiam neq mortuus, qui in sepulcro conditur, ex appositis epulis adoratum aliqd aut gustat.

Alii etiam ex gentilibus epulum instruebant in

in parentalibus sacris, ad quod cognatos et amicos invitabant, quo honestari credebant mortuorum funus, et illorum manes oblectari. quod splendidum exornari à suis hæredibus curabant viri etiam vulgares, idq in testamento publica fide consignari volebant.

Hæc etiam Hebræi in suorum obeundo funere habuerunt solemnia. an illi à gentilibus acceperint, vel etiam ab his gentiles, non constat. Fuisse tamen epulum in parentalibus Hebræorum, liquet ex Jeremia, ubi Deus ait: Treed niet in een huis, daer men een rouwmael houd, nog gaet die luiden niet beklaegen, of vertroosten: want, zeid de Heer, ik heb myne vreede, myne barmhertigheid, myne ontfermingen van dit volk afgetrokken. q. d. Deus Jeremiæ: gae en zeg aen mijn volk, gy zult in geen sterfhuis gaen, om die luiden te beklaegen of te vertroosten, want men zal er geen rouwmael meer geeven, en de Chaldeers die in hun land zullen komen, zullen alles zoo zeer plunderen en verwoesten door het zwaard, dat het overal zoo vol dooden zyn zal, dat alle die pleghtigheden zullen moeten agterblyven. Ex quibus verbis satis liquet solitas fuisse apud Hebræos epulas ab amicis aut piis hominibus præberi his, qui parentum aut cognatorum causa lugerent. Ier. 36-5.

Atque hoc videtur à seniore Tobia filio commendatum, nempe non solum iis vita functos sepulturæ mandet filius, sed etiam ut mærentes cognatos consoletur, et cibos afferat.

Verum et altius Tobiam respexisse non est dubium, et opulum hoc pro defuncti spirituali salute ab amicis seu domesticis adhiberi, et convivium parentale ad defuncti liberationem adornari voluisse. Sicut enim pro defunctis alia quadam fiunt pietatis opera, quibus pauperum levatur inopia, quales sunt eleemosynæ liberali manu erogatæ indigentibus, vestimenta, dapes, et alia laborantis levamenta necessaria, etiam eleemosyna est pauperibus instructa mensa, ad quam vocantur indigentes, monetque eos ut gratiam rementiantur pro [illegible] et pro defuncto preces afferant Deo.

Confirmatur ex eo quod Siracides ait Ecli. 7. ubi de eleemosyna pro vivis et defunctis sollicitus loquitur: Reik Ecli. 7-36

Reik uwe hand aen den armen uit, opdat uwe verzoening
en zegen voltrokken worden. Et subdit: De mildheid
is aengenaem voor de oogen van allen, die in 't leven zijn,
onthoud ze ook niet aen de dooden. Q. d. gratiosa est apud
oes vivos largitio, sed et mortuis non deneganda beneficentia
Atq. et haec duo Tobias filium suum monet: statim enim
post praeceptum de facienda eleemosyna vivis, in textu
nostro subjicit: Panem tuum et vinum tuum super se-
pulturam justi &c.

Confirmatur ulterius eo quod sepulturam hois justi
ce velit, cum prodesse pnt justorum indulta suffragia
o vero eorum de quorum salute desperatum, quales erant
Assirii aut Babilonii, aut qui sacris adhaesere gentilium
Justos autem illegit qui veram religionem scil: judai-
cam colebant, quae religio cultores suos ad sanctitatem
et justiam instruebat.

Accedit, quod voluerit ut panem ipse mortuum propo-
situm cum justis comederent, et non cum peccatoribus. Et
rao e quod Deus eorum preces gratas habeat, neq. vo-
cuas a suo conspectu abire sinat, horum fastidiat.

Igitur Tobias dum ait Panem tuum &c ~~vinum~~
~~[illegible] nostrum pauperibus et [illegible]~~ monet filium
ut, pro defunctis fidelibus, benefaciat pauperibus,
ut ad orandum pro defunctis pauperes alliciat.

En ergo qua Tobiae sollicitudo ut aabus fidelium
defunctorum auxilium ferat.

Eccli. 7-36 ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Hanc item sollicitudinem quam mire laudat Scriptura
2. Mach. 12-42. sacra in Juda Machabeo. Hic ~~[illegible]~~ fugato exercitu suo, occisis quamplurimis, hebbende een goed en godvrugtig gevoe-
len van de verrijsenisse der dooden, en dat de geene die go-
dvrugtelyk ontslaepen waeren, een zeer groote barmhertig-
heid te verwagten hadden, die voor hen is weggeleid. Hic
Judas die zulk een gevoelen had van de dooden, collatione
facta eleemosynarum, ad 12000 drachmas argenti quas

qpas misit Jerosolymas, opdat'er een offerhande voor de zonden der gestorvenen, zoude opgedraegen worden, want hy dagt dat het gene onnoodige of vergeefze zaek was pro defunctis te bidden. Unde subdit velut doctrinam ad mores pertinentem, Het is een heilige en zalige gedagten, voor d' overledenen te bidden, opdat zy van hunne zonden ontbonden worden. sicut et Tobiæ;

En ergo qpa et Judæ Machabæo, sollicitudo fuerit pro fidelibus defunctis.

Et quod circa hanc rem, ~~[illegible]~~ observandum, tria ~~[illegible]~~ docemur. 1um jam tum tpone Tobiæ et Judæ Mach. eleemosinas facere, orare et sacrificium offerre pro mortuis ut à peccatis solverentur, habitum fuisse opus pium, et religiosum, et sanctum. 2um Mortuos illos existimatos cum pietate decessisse, optimamq graam apud Deum repositam habuisse, et nihilominus oraois et sacrificii suffragiis indiguisse, qd de damnatis illoq nequit. 3o Laudatur talis orao o tqm particularis hois sed tqm ritus antiquus, qui q jam erat in viridi observantia Ecclæ Veteris Test. Quod vel hinc patet, cum Tobias illud filium monuerit, 't 11. godt door Jerem. tot een straf voorzeide dat zy niet zouden kunnen onderhouden, als zy van de Chaldeers zouden overvallen worden. Quod et hinc patet cum de Juda et de his qui cum eo erant dicatur dat zy zig allen tot het gebed begaeven, et singulos in ece aliquid contulisse, ut ovium noie offerretur sacrificium pro defunctis.

Scio quid Petavii dicant sil: hos Libros canonicæ Script. autoritatem o hbre, et ex iis debile argumentum confici. Rx cum S. Augno de Lib. Mach. 1 Libros (tam Tobiæ quam Machabæorum) o Judæi, sed Eccla pro Canonicis hbt. Rx 2o et ut demus o ee Script. Canonicam, nemo tamen eo devenit improbitatis, ut audeat negare, quin tt iis tribuendum merito sit, qt historiæ veterum Livii, Curtii, Flori: at istis fidem damus, et antiquitatem certò asserimus, ritusq tum sacros tum profanos vulgamus sacræ hinc historiæ veteris Eccla ritus circa

defunctorum, oãs recensenti, quidqm detrahemus?

Ecce ergo A. A. qm sollicitus Tobias fuerit pro defunctis, qm serio filium monuerit, ut et ipse eorum curam gerat.

Sicut Tobias, sic et Eccla, Mater nostra, nos mo-nitos vult ee..... ea pp hunc diem instituit. Per totum quidem annum, in S. S. Sacrificio Missae memo-ria defunctorum, cum pro vivis et Defunctis quotidie offeratur, tamen hunc diem specialiter instituit, ut oium, simul cum coibus Sanctorum, mortuorum, remi-niscamur, et pro eis precemur.

Agite ergo A. A.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare ut à peccatis solvantur

In die Animarum, 2. Nov. 1739. 52. 66.

2. Mach. 12. ℣. 46.

Heri Paulus de mutua coiae membrorum Ecta loquens, eam corpori naturali comparavit 1. Cor. 12. ℣ A

De gelijkenisse, die Paulus aldaer van een natuerlijk lighaem ontleent om de vereeniginge der ledemaeten van godts kerke hier op aerde te verbeelden, is d'onderlinge vereeniginge dieten tussen de ledemaeten van eene en 't zelfde lighaem is, en onder anderen zegt hij: als het eene lidt lijdt, zoo lijden alle de leden mede, en als het eene lidt verheerlijkt wordt, zoo worden alle de leden mede verhengt; en zoo wil Paulus zeggen, moeten de leden van de kerke ook hun aendoen hebben d'eene van den anderen waerom hij ook elders zegt: verblijdt u met de blijden, weent met de weenenden. Rom. 12-15.

Nu gelijk Paulus leert dat de ledemaeten van de kerke strijdende hier op aerde onderlingen aendoen hebben, 't zij van 't lijden, 't zij van 't verblijden, zoo is 't ook dat wij gelovigen hier op aerde, als maer eene kerk uitmaekende met de glorieuse kerke in den hemel, en met de lijdende kerke in 't vagevuer, zoo is 't ook, zeg ik, dat wij ons verhengen met de verheerlijkte leden in den hemel, en dat wij mede lijden met de lijdende leden in 't vagevuer. Heri gaudebamus et Hodie compati debemus et Hunc in finem Ecta hunc diem instituit ~~voorstondag door de kerke, met oorlof en dat proc~~ ~~ordonnantie Aartsb~~ een dag op den w 't ook niet

oneigen, is de Leere der Kath: Kerke nopens d'over[..]
afgestorvene geloovigen, te ~~verhandelen~~ verklaeren, dewijl d'in[..]
stellinge van den dag dit ~~gelijk~~ als van zelfs mede[..]
brengt.

Propositio. Om dan, ons ook naer 't inzigt van onze Moeder
de h. Kerke te voegen, zoo zullen w' als nu

1766.

(1mo eens) aentoonen, dat de Leere der Kath: kerke
nopens 't Vagevuer, of de plaets der zuiveringe
gansch niet ongegrond, maer op de h. Schrift
en overleeveringe der Kerke gegrond is; Waernae[..]

wij uwe godv: tot 't kwijten deezer pligte zullen aanmaanen.

(2do Zullen wij eenige opwerpzels der onkatolijke[..]
bij brengen, en beandwoorden:

3tio eenige pligten aenwijzen, die wij aen d'over[..]
verschuldigt zijn) Attendite

Onder de verscheiden Leerpunten der Kath: kerke
die van ^ d'onkatolijken tegengesproken worden, mag
geene van de geringste gerékent worden 't Leerpunt van 't
vagevuer, of de plaetse der zuiveringe, alwaer de zielen de[..]
afgestorvenen geloovigen, die in gods vriendschap gestor-
ven zijn, maer nog iets te zuiveren hebben, 't zij van dag-
lijkse zonden, 't zij van de straffen ~~[illegible]~~ der
doode zonden, alwaer, zeg ik, die zielen opgehouden
worden, om ten eenemael gezuivert te worden voor al
eer z' ingaen in den hemel.

^ onze afgedwaalde broeders

vergeevene

D' onkatolijken, deze zuiverende plaets, of anders
genaemt 't Vagevuer, loghenende, noemen des zelfs
Leere, een verdigtzel uit den winkel des zatans.

de Gereform. Fransche Bel: d. art. 24.

Dog de geloofbelijdenis der Katholijken behelst 't geloo[..]
't Conc: van Trenten duidelijk leert, dat 'er een plaets
van zuiveringe, of Vagevuer is, en dat de zielen die daer w[..]
den opgehouden, door de voorspraken der geloovigen, en
voornamentlijk door d' Allerh: Offerhande der Misse geho[..]
pen worden.

Conc. Trid. Sess. 25. decret. de purgator.

En deze Leere der Kath: kerke is gegrond:

1mo

3mo op de h. Schriftuer, als bij v. b. op 't geene Xus zeide Matt. 12. te weeten, dat de zonden tegen den h. Geest niet vergeeven worden, nog in deeze, nog in de toekomende eeuwe. Matt. 12-32.

Uit welke woorden des zaligen de h. Aug.^s heel wel besluit, dat, zegt Xus dat 'er zonden zijn, die in 't ander leeven niet zullen vergeeven worden, zoo onderstelt Xus ook van zelf dat 'er zonden zijn, die in 't ander leeven zullen vergeeven worden. S. Aug. de civ. Dei Lib. 21. Cap. 13.

Nu, zijn 'er zonden, die in 't ander leeven vergeeven worden, zoo moet 'er ook noodzaekelijk een derde plaets, een plaets van zuiveringe weezen, want de hel een plaets is, daer geene verlossinge, of vergiffenisse is, want de hemel een plaets is, daer geene zonde inkomt, nog vergiffenisse plaets kan hebben. Zoodat dan deze spreuk van Xus noodzaekelijk een derde plaets, een plaets van zuiveringe onderstelt.

Ten anderen blijkt 't ook dat 'er een plaets van zuiveringe moet weezen, dewijl paulus zelf voor Onesiphorus, reeds overleeden zijnde, gebeeden heeft. Dat Onesiphorus overleeden was, als paulus den 2 brief aen Tim. schreef, blijkt uit 't 4. cap. van dien brief, alwaer paulus alle de heiligen, die nog leefden, met hunne naemen ijder in 't bezonder groet, en van Onesiphorus zegt hij, niet dat hij Onesiphorus groet, maer het huisgezin van Onesiphorus. Zoodat daer uit te besluiten is, dat Onesiphorus al overleeden was, als paulus deezen brief schreef. En van dien zelfden Onesiphorus, al overleeden zijnde, zegt paulus cap. 1-18. de Heer geeve hem, dat hij barmhertigheid bij hem vinde in dien dag. 2. Tim. 4-19 ibid. 1-18.

Nu bad paulus voor eenen overl. Onesiphorus? zoo volgt hier ook van zelf niet dat 'er een derde plaets, een plaets van zuiveringe weezen moet, want de heiligen in den hemel geene gebeeden noodig hebben, en de verdoemden in de helle daer door niet konnen geholpen worden. Zoodat dan uit dit bidden van paulus van zelf volgt

de Leer der Kerke wegens de plaets der Zuiveringe, endat 't goed is voor d' overleedenen te bidden;

Ten derden, niet min duidelijk blijkt dit ook uit d' opgenoomen woorden, die zoo duidelijk en zoo klaer zijn dat zij geen de minste tegenspraek eens veelen. Want als de Schrijver van de boeken der Machabeën verhaelt hoe dat Judas Machabeus 12000 drachmas naer Jerusalem zond tot offerhande voor de genen, die in den slag gesneuveld waeren, en die zig met het neemen van eenige afgodsbeeldjes bezondigd hadden, zoo zegt de h. Schrijver, dat Judas een godvrugtig gevoelen had van de verrijzenisse der dooden, en tot grond voegt hij 'er bij: Sancta et salubris e cogitatio

En dit bidden voor d' overleedenen, maer men niet denke als of 't Judas Mach. in 't particulier, en alleen maer deede, neen, gansch niet! maer dit was 't gevoelen van alle de joden, misit Jerosolymam, en dit gebruijk is ook zelfs nu tegenwoordig nog bij de Joden in zwang. zoodat ook zelfs heden de joden voor hunne overleedenen vasten, bidden, en aelmissen geeven, ja ook d' offerhande zouden opdragen, indien zij nog een tempel van Jerusalem hadden.

Hierom zegt ook Burtorfius, een vermaerde Jood, in zijn 1. deel van zijne joodsche sijnagoge, blad. 20, dat onder de Joden die gene, die als hij sterft een zoon nalaet, met vreugde sterft, gemerkt hij die troost heeft dat zijn kind hem door zijne gebeden uit het vagevuer zal verlossen.

En dit geloof, en dit gebruijk der Joden is ook overgegaen tot de Xtenen, en daerom, behalven de reeds gemelde plaetsen der h. Schriftuer, zoo is dese Leere der Kerke nopens 't punt van 't vagevuer, of de plaets der Zuiveringe

2do gegrond op het eenpaerig gevoelen der hh. Vaders en d' algemeene overleveringe der h. Kerke.

Kortom! 't is een zaek bekend in de Kerkelijke historien hoe dat Aërius, een priester van Sebasten in de 5 eeuw

S. Epiph. Hær. 75 volgens de getuijgenisse van den h. Epiphanius, en den h. Augustinus

S. Aug. Hær. 53. voor ketters verklaerd, en gehouden is, om dat hij de gebeden voor d' overleedenen verwierp

Jan

2. Wij leeren van den h. Ephrem, in de 3 eeuwe, een man van groote deugd en heiligheid, en wiens schriften volgens getuygenisse van de H. Hier^s. uit groote agtinge in sommige kerken, naest de h. schrifture voorgelezen wierden, van dien man, leeren wij, zeg ik, dat hij tot 3mael toe in zijn testament van zijne broederen de gebeden naer zijne doodt verzogt. Houd nu (ingt) zonder ophouden, mijne gedagtenissen uwe gebeden, want mijn leven, is vergaen in ijdelheid, en zonden.

3. Ook verhaelt de kerkelijke Historieschrijver, Eusebius Cap. 58. Edit. H. Vales dat Konstantijn, de groote een kerk bouwende ter eere van d'Apostelen, zig een graf verzorgde in 't midden der Apostelen, opdat hij, doodt zijnde, ook deel zou hebben, aen de gebeden, die aldaar ter eere van d'Apostelen gestort wierden.

4. Theodosius de jonge (verhaelt Theodoretus) bad aen Hist. Eccl. Lib. 5. c. 36. Edit. J. Vales of bij 't lighaam van den h. Chrijsost^s. voor zijne overleedene ouders (Arcadius, en Eudoxia,) biddende godt den Heere, dat hij hen het geene zij door onvoorzigtigheid gezondigd hadden, vergeven wilde.

5. D'oude Tertulliaen zegt, dat in zijne dagen, in de tweede en 't begin der derde eeuwe, de treenen vrouwen voor de rust van de zielen haeren mannen baden, #

6. 't Is ook bekend hoe de h. Monika, moeder van Aug^s., Confess. Lib. 9 Cap. 33. op haer ziekbed tot Aug^s., en zijnen broeder zeide: „Begraeft mijn lighaam daer 't u believt, weest daer niet mee begaen: alleenlijk bid ik u, dat gij mijner, aen het Outaer des Heeren gedagtig zijt. En in 't volgende 32. cap. zegt Aug^s. hoe dat men zijne moeder begraavende, het Sacrificie onzer verlossinge voor haar opofferde. En wederom in 't volgende hoofdstuk, 't welk het 33^e. bidt hij godt voor, de zwakheden, die zij begaen mogt hebben, en verzoekt dat al wie ook zijne belijdenissen zal lezen, dat die zijne moeder Monikas, en zijnen vader Patricius aen 't Outaer mag gedagtig weezen.

7. Et alibi, idem, Aug^s. ait, dat deeze gewoonte van de vaderen overgeleeverd, en van de heele kerk waargenomen is, dat voor die deew in de gemeenschap des lighaems en bloeds van J. C. overleeden zijn, de gehengenis in d'offerhanden

jaarlijks zegt: Oblationes pro defunctis, pro natalitiis, annua die facimus. Lib. de Coron. Milit. C. 3. Item Lib. de Monogamia Cap. 10.

weeringe dezer waarheid heeft Augs. gemaakt, en het zelve genoemd de cura pro Mortuis.

gehouden word, dat d' offerhande voor haer geofferd,
en voor haer gebeden word. Ja een geheel boek, tot be#
&tendelijk, en ten laatsten, bij deze, en ontelbaare andere
getuijgenissen der hh Vâderen, komt 't gezag der Kerke
vergaderingen van Florence, van Lateranen, en dat
van 't Conc: van Trenten, welkers gezag alleen voor
een regt Katolijk ook genoeg zou moeten wêzen.

Zoodat dan, de leere der Kath: Kerke, dat'er een vage
vuer is, en dat het goed is voor d' overleedenen, die daer
gezuivert worden, te bidden, gegrond is op de h. Schrift,
hh. Vâders, en overleveringe van alle tijden;

3tio. Ja zelf, zoo zou men dit ook eenigzins door
de natuerlijke rêden, kunnen beseffen, t'wêten dat'er na
tuerlijk een derde plaets van zuivernige in 't ander lêven
wêzen moet; want immers hoe ligt kan men in de
doode pligtig bevonden worden aan eenige dâgelijksche
zonden, of ook aan eenige straffen der voorgaende zonden
want wie is'er, die zulken penitentie voor zijne zonden
doet, als de zelve wel verdienen, en aan gods regtvaer
digheid schuldig zijn? en dat niet tegenstaende de zonden
wel vergêven zijn? En vervolgens hebben die ziel
of om haere dagelijksche zonden, of om de straffen der
vergêvene doodzonden waermêde zij sterven in 't ander lêven, nog de vergif
fenisse noodig. Nu in de hel is geene verlossinge, en
in den hêmel kan de vergiffenisse geene plaets hebben
en vervolgens is'er een derde plaets noodig voor de
zielen die in dâgelijksche zonden sterven, of zonder
ten eenemael voor hunne vergeevene doodzonden
voldaen te hebben;

Conclusio: wel aen dan A. J. overtuigd, als reg. te Leedemaaten der Kat: Kerke, van dat wij dan onze pligt ook kwijten

Zoodat de reeden zelf, gelijk de h. Schrift, en over
leveringe, ons de waerheid van 't vagevuer leeren

Ida. Lars.

Dog gelijk 't gaet met alle waerheden, gelijk'er
geene is of zij word van haere vijanden tegengesproken
en dat zelfs met eenigen glimp, die ze'er aen weeten te
gêven

gheven, zoo is 't ook omtrent de waerheid, en de leere der kerke nopens 't vagevuer, gelegen.

D'onkatolijken, die deze leere verwerpen, meenen ook zelfs eenigen schijn van reeden daer van te geven;
3mo Zij zeggen dat men in de heele h. Schrift geen voorbeelden vind van voor d' overleedenen te bidden;
Dog 't tegendeel hebben w' aengewezen uit 't voorbeeld van Paulus, die voor Onesiphorus, reeds gestorven zijnde, den Heere gebeden heeft. Ja zoo genomen dat dit voorbeeld bij een onkatolijk niet ten eenemael door sloeg, dewijl zij 't allen niet overeenkomen dat Onesiphorus al overleeden was, als Paulus voor hem bad, dat hij barmhertigheid bij den Heere mogt vinden, zoo zou 't v.B van Judas Mach: onbetwistbaer maeten wezen;
Dat d' Onkatolijken tegen dit v.B. van Judas Mach: inbrengen, dat de Boeken dier Mach: geene schrifturen zijn, en bijgevolg dat 't v.B van Judas Mach: voor geen v.B uit de h. Schrift maer bijgebragt worden, is een zeggen ganschen zonder grond. S. Aug: zegt hier op dat niet de Joden maer de kerk de boeken der Mach: voor Canonijken houd; en dat de Joden die boeken voor geene schrifturen houden, is omdat ze in hun bijbel-registers niet gevonden wierden, en dat ze daer niet gevonden wierden, is niet te verwonderen, nademael hunne oude registers al opgesteld was eer deze boeken der Machabeën geschreeven wapren. Dog de heele kerk, welkers gezag veel grooter is dan dat der Joodsche Sijnagoge, heeft die boeken voor schrifturen aengenomen, en die aenneeming der kerke maer genoeg voor ons [illegible] wezen. — d: Civ. dei L. 18. C. 36.

Ja genoomen zoo dat dit al waer was, volgens 't gevoelen der Onkatolijken dat de boeken der Mach: geene schrifturen wapren, ten minsten zouden zij dan 't gezag van eene historie schrijver verdienen, en dus zouden z' ons dan evenwel tot getuijgenisse strekken, dat dit gebruijk van voor d' overl. te bidden, niet van heden of gisteren, dat is niets nieuws of eerst bedagt is, maer dat 't zelve

van over zoo veele honderde jaeren, voor wettig en nuttig
gerekend wierd.

Dat nu d' Onkatolijken hier weer tegen inbrengen
dat Judas Mach: voor deze overleedenen, in den in den Cato
lijken niet eens kon bidden, naedemael zij om d' afgodsbeeld
jes, die zij geroofd, en onder hunne klederen verborgen had
doodelijk gezondigd hadden, en dus dan ook buiten hoop
van verlossinge waren, mits de Katolijken leeren dat die
in doodzonden sterven, niet in 't vagevuur, maer in de
hellegaen, vervolgens zeggen d' Onkatolijken, zoo kon
dan Judas voor deeze afgestorvenen geene offerhande
opdragen, en vrugteloos is 't dat de Katolijken dit v
van Judas willen bijbrengen.

R. 1o dat deeze gedagten, en dit zeggen der Onkatoli
ken, die zoo met gods woord de h. Schrift zwetsen,
nog op schriftuur, nog zelfs op geene overleveringe ge
grond is; want waar zegt de schrift, of wat overlever

Aring toond tog aan dat die menschen doodelijk gezondigd hadden?

2o Dat men voor alle afgestorvene geloovigen
bidden kan, voor dewelke de kerk niet verbied te bidden #

zelfs al zou men groote reedendugten hebben, dat zij in doodzonden gestorven waren.

3o Dat 't gansch niet zeker is dat die overleeden
voor dewelke Judas bad, doodelijk gezondigd hadden: want
dat zij die afgodsbeeldjes roofden was niet met dat in
zigt om ze te aenbidden, en' en afgoderij mede te plegen,
maer alleen uit een heblust om die beeldjes te hebben
w[elke] begeerte ook wel een dagelijksche zwakheid wezen
kon, 't hans de schrift zegt 't een nog ander niet ja

4o Genoomen nu ook al dat die overleedenen
met dat doen, doodelijk gezondigd hadden, zoo kon 't
egter wel wezen, dat godt hun hert geraekt hebbende
ken met een tijdelijke doodt tot straffen der zonden
kastijdde, om hen van d' eeuwige te bewaeren, gelijk hij
ook oordeelt van die geenen die naedat ze onwaerdig tot
de tafel des Heeren genaederd waeren, vel mortui
vel languebant.

voor die overleedenen biddende ondersteld dat zij in dien staat gestorven waren, in w[elke] zij door de gebeden en offerhande konden geholpen worden.
1. Cor. 11

5o Wat er nu van zij of niet dat is zeker, dat Judas
Mach: onderstelde dat die geenen die gesneuveld waren
in

in genáde van godt gestorvin wáren, tw de schrijver van dat boek ook genoeg te kennen geeft, als hij zegt, dat Judas dagte dat de genen die godvrugtelijk ontslapen wáren (dewijl zij voor 't vaderlandt, in den waeren godsdienst gestorvin wáren) eene zeer groote barmhertigheid zouden te verwagten hebben, die voor hen is weggeleid. en dan voegt de schrijver 'er bij: Sancta ergo &c

En hier mede zouden wij ook kunnen afstappen van d'opwerpzels der onkatolijken tegens de Leere van 't vagevuer, en overgaen tot de pligten, die wij gelovigen aen d'Overledenen verschuldigt zijn. Edog misdien d'onkatolijken behalven, dat zij veel meinen in te brengen te hebben tegen 't 4. Ld van Judas Mach., ook nog veel schermen met eene Spreuke uit d'Eccles, zoo kunnen nog niet hier van afstappen, zonder hen ook hier in den mond te stoppen.

D'onkatolijken brengen dan ook bij tegen de Leere van 't vagevuer, dat Eccles zegt: Als de boom valt, 't zij naar Noorden, 't zij naar zuijden, daer hij valt, zal hij leggen blijven. Nu zeggen d'onkatolijken, stelt de schrift maer twe plaetzen, daer de boom, dat is, de mensch naeter kan vallen, zoo is 't een dwaesheid nog eene derde plaetse te willen zoeken. &c Eccle. 11 – 3

Dog hoe ongelukkig d'onkatolijken, met deze schrifteur plaerse het Catholijk Leerpunt tegenspreken, blijkt 1o. hier uit dat d'Eccles aldaer spreekt van d'aelmissen, en hij wil zeggen, dat op wat wijze dat iemand die uitdeelt, dat 't hem te zijner tijde te pas zal koomen, zoodat hij door die woorden den mensch wil aenmoedigen om aelmissen te geven, en dat hij daer van de vergeldinge mag genieten.

2o. Maer genoomen dat d'Eccles ook zelfs daer sprak van de dooden, zoo zou dit egter niets tegen onze Leere inbrengen; want die plaets zou dan gelijk meer anderen, niets anders behelsen, dan wel dat 'er 2 altoos duerende plaetzen zijn, want het vagevuer maer een doortogt is naar den hemel

als de Zuivering te weg gebragt is. Zoodat men dan van die Zielen, die daer voor een tijdt ten Zuiveringe opgehouden worden, zeggen kan, dat haer boom, naet Zuiden gevallen is, nademael zij ter plaetse gekoomen zijn, daer haere behoudenis eeuwiglijk verzekert is.

Dit zij genoeg van d'opwerpingen der Onkatolijken tegens &c.

3tia. Pars.

Breviter videamus quanam fidelibus defunctis debeamus.

1o. Eorum misereri, nam mxas patiuntur poenas, immo ttas ut Augs. dixerit, Deum alloquens: Snijdt, kapt, brand, en pijnigt mij hier, o! God, op aerde, als gij mij maer neemals in 't ander leeven wilt spaeren. Item: Veele Xtenen veragten de pijnen des Vagevuers, maer ik bid godt, dat hij mij hier lieveralle laet lijden, hoe zwaer of bitter 't ook mag weesen, op dat ik 't Vagevuer maer niet lijden mag.

Si tta poenas quoque earum ergo misereri debemus? Als 't eene lid iets lijdt, zoo lijden alle de leden &c. defuncti sunt fratres nostri, membra ejusdem corporis sunt pater, mater, soror &c. clamant ad nos: Miseremini mei saltem vos amici mei. Ita pater, mater etc. ad nos hic viventes, zij roepen, daer dat ze zelfs om ons daer lijden &c.

Ô! si nos eorum loco essemus quoo optaremus illud misereri &c. hoc nunc nobis faciendum.

2o. Hoc debemus per orationem. Sancta et salubris e cogitatio pro &c.

Sic Judas Mach: &c.

Sic Paulus &c.

Sic Theodosius junior, pro patre et matre &c.

Sic Augt. &c. Sic docet Conc. Trid. Sic semper practicatio lata &c. Et inter oraes Sacrificium Missae

1766
Ab morbo pridie
correptus nihil
dixi →

Mortuo ne prohibeas gratiam Eccli. 7. V. 37.

In die Animarum 1740. 53. 62.

Een van de hoofdpligten van 't Christendom is malkanderen te beminnen. A. A.
Qui non diligit (ait Joes 3. c. 3.) manet in morte.
'T is deze liefde waardoor wij niet alleen tot de weldaedigheid voor een eider, en voornamentlijk tot de huisgenooten Gods verpligt zijn, zoo als Paulus leerd Gal. 6-10.; Maer zelfs zijn wij hier door verpligt deel te nemen in 't geluk en ongelijk dat onzen evennaesten overkomt, volgens dat d'Apostel leerd als hij zegt: gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Rom 12-15.
Dog egter zouden wij deze pligt maer half bevatten, indien wij ons inbeelden dat ze binnen de paelen der levendigen in deze wereldt alleen bevat was.
Neen! Geliefden, onze overlidene broeders, die in de vrede des Heere gestorven zijn, eischen ook een deel van onze liefde.
Wij moeten een liefde van blijdschap hebben, voor die genen die nu gestorven, overgegaan zijn in de vreugde hun's Heeren, en een liefde van medelijden voor die genen, die, alhoewel in de vrede kus van Jesus ontslapen, nog voor een tijdt versteken zijn van 't zaligmakende gezigt van hunnen godt.
Het eersten hebben wij verrigt op den feestdag van gisteren als wij met onze gedagten hemelwaerts trokken, en daer ons verheugden met het bezit van onze broeders, die daer voor eeuwig verzadigdt zullen worden met de volheid van godshuis.
Tot het laeste, verpligt de Kerk ons nu als zij van ons een dadelijke medogentheid eischt met genegentheid om onze gelukkigen, dog pijnelijke medebroeders te helpen, die nog de laeste quadrantpenning niet betaeld hebben aen de strenge regtvaerdigheid van hunnen godt.
Wij hebben eenigzins hier aen beginnen te voldoen, als wij gisteren namiddag het kerkgebed, genaemd de ziele vigilien, tot dien einden voor haere eeuwige ruste gebeden hebben. Wij zijn'er ook nu nog mede bezig, en zullen zoo dadelijk, na een klijn puntje tot onze opwekkinge gezeid te hebben, 'er mede

voordgaen, en de h. Offerhande vervolgen op te dragen voor de ruste haerer zielen.

Om dan nu een woordtje tot aenmaeninge van deze onze pligt te zeggen, meine ik niet ondienstig te zullen zijn, d'opgenome textwoorden uit te leggen. d'Ecclus zegt: Onthoud de mildheid of weldadigheid niet aen de dooden. Deze woorden uit te leggen, en te zien, w[at] onze pligt is tenaenzien van de dooden, zal wezen enz:

Propositio

D'opgenome woorden zijn ~~genomen~~ ontleend uit t boek Eclus genaemd, w[elk] naem van Eclus, zoo wel als Eccles, zoo veel te zeggen is als Preker. t word aldus genaemd om de schoone leeringen en vermaeningen, die daer in voorgesteld worden.

De schrijver van dit boek is geweest Jesus Sirachs zoone, een man van eene hooge geleerdheid en bezondere wijsheid.

Een andere Jesus, zoons zoon van Jesus Sirachs zoon heeft dit boek uit de hebreuwsche in de grieksche taal overgezet

Dit boek word veeltijds in onderwijsinge en predikatien onder den naem van den Wijzeman of van Salomon aangehaeld, niet om dat t van hem gemaekt is, zoo als uit het gezegde blijkt, maer 1o om de groote overeenkomste en gelijkvormigheid van stijl met de werken van Salomon 2o om dat de leeringen en vermaeningen in de spreuken van Salomon zeer dikwils, en doorgaens zoo net slaen op de leeringen en vermaeningen van dit boek d'Eclus, dat dit boek als eene herhaelinge of uitbreidinge van t boek der spreuken aengezien mag worden.

Nu terwijl dit boek van Jesus Sirachs zoon, even als t boek der spreuken, heel en gansch, in korte stokregels bestaet, die juijst niet allen aeneengeschaekeld zijn, maer veeltijds zonder eenige aeneenbindinge of overeenkominge met de voorgaende op hair zelve bestaen, zoo maeten we niet eens zoo zeer bezorgt zijn, om d'aeneenschaekelinge van onzen text met t voorgaende te agterhalen.

dog egter in t zelfde H. van onzen text is nog al eenige aeneenschaekeling te vinden met d'opgenome woorden. Onmiddelijks voor d'opgenome woorden, in t zelfde H. prijst de Wijzeman de mildadigheid, en steld haere lof op deze maniere

De mildheid is aengenaem voor d'oogen van allen die in t le-

i.e. ijder een prijst en roemt de weldadigheid, ijder ziet die aen als iets dat roemwaerdig is.
En omdat men niet zou zeggen, dat onze gaeven, die zoo prijswaerdig zijn, bij al wat leeft, alleenig maer aen de levenden kunnen geschieden, zoo zegt de Wijzeman: Mortuo o prohibeas gratiam. Hij wil hebben, dat de dooden ook deelagtig zijn aen onze weldadigheid; en dat terwijl men de levenden dien gunst doet, dat men het de dooden niet moet wijgeren, dat men knopzigt van die niet spaersaemen moet zijn, en aen de zelve de mildadigheit niet moet onthouden. Hoc nomine laudatur Booz à Noemi: Gezegend moet hij zijn van den Heere (zeide Nöemi aen Ruth haeren schoondogter) want de zelfde gunst die hij aen de levenden doom bewezen heeft, toond hij nog aen de dooden. Ruth. 2-20.
Dit is d' onderregting van den Wijzeman. Mortuo o prohibeas..
Maer wat dienst, wat gunst, wat voordeel, wat mildheid of weldadigheid kan men aen de dooden dog oeffenen?
't is waer A.A. men kan hen niet kleden, men kan hen niet laeven, men kan hen niet spijzen. Non esuriunt nec sitiunt amplius, zegt de geest van de zaligen, in 't boek der openbaeringe. Apoc. 7-6
dat is van alle overledenen lighaemelijk waer, terwijl hunne lighaemen nu gesloopt zijn. Dog egter men kan zijne mildadigheid en gunst nog al aen d' overledenen bewijzen.
1o. Men kan hunne lighaemen een eerlijke en christelijke begravenis aendoen. al schijnen de lighaemen der overledenen nu van wijnige waerde, terwijl het edelste deel de ziel er van gescheiden is, 't zijn evenwel de trouwe gezellinnen geweest van die zich edele zielen; 't is door de zelve als werktuijgen daer alle weldaden, die ze in haer leven hunne vrienden bewezen hebben, door zijn uitgewerkt; Al rusten ze nu in d' aerde, en al zullen zij haest tot stof en assche, volgens Gods vonnis, geheel veranderd worden zullen zijn, zij zullen egter wederom uit 't stof verrijzen, en met 't zelve lighaem hunnen God zien, en deelgenooten zijn van 't vonnis dat d' opperregter over de menschen zal strijken. 't was hier van, dat de verduldige Job door een vast geloof verzekerd, zeide: Ik weet dat mijn verlosser leeft, en dat ik in jongsten dage uit d' aerde verrijzen zal, dat ik weder bekleed zal worden met mijn vel, en dat ik mijnen God in mijn vleesch aenschouwen zal, wien ik zelf en niet een ander zien zal, en wien mijne oogen aenschouwen zullen: deze mijne hoop is opgesloten in mijnen boezem. Job. 19-25..
't is hierom dat de mildadigheid in 't begraven der dooden

zoo zeer in Gods woordt geprézen word. Hierover worden in de schrift geroemd Abraham, Jacob, Joseph, ook d' inwoonders van Jabes Galaad in Saul te begraeven, Nikodemus en Joseph van Arimathea, in Jesus te begràven, en bovenal d' oude Tobias die om zijne zorg in dit stuk zoo veel lof en gunst van Godt ontfangen heeft.

En hier in behooren wij die h. mannen na te volgen, en al dus onze weldadigheid aen de dooden te bewijzen. Dit betaemt dat wij doen niet uit wereldsche inzigten, niet omdat 't rijken zijn niet om welstaenshalven, niet omdat wij 't niet verbij kunnen enz: maer uit eene christelijke liefde, omdat 't onze evenaensten zijn omdat wij te zaemen wederom verrijzen zullen enz: dit betaemt vooral dat wij doen met armen en behoeftige overlédenen, 't zij met ter begravinge mede te gaen, 't zij voornaemenlijk met tot d' onkosten van de begravinge iets mede te deilen. En dit wil d' Eulus: Mortuo ó prohibeas gratiam.

want ze de doden te begraven onder de werken van barmhertigheid niet gerekend mag worden; maar wij moet het doen

2o Men kan d' overlédenen zijne weldadigheid en liefde betoonen, volgens den h. Aug.s met haere gedengenisse te bewaeren, hunne goeden naem te verdédigen en voor te staen, indien ze onregtvaerdig gelasterd word, 't zwakke te bedekken en te verspreken.

'T is eene verfoeijelijke zaek qualijk van iemand te spreken. Een agterklapper is een grouwel bij de menschen. Eulus

Euli 24-9
4-23.

Item: Heb geen ommegang met d' agterklappers, want hun verderf zal schielijk opkomen. Ja Paulus zegt er van dat zij al zoo min, als ontugtigen, manbeslaepers, dieven, en dronkaerds

1. Cor. 6-10

het rijke gods zullen bezitten.

Nu is dit zulk een quaed ten opzigt van de levenden, wat een quaed is 't dan ten aenzien van de doodens, die zig 't hans niet kunnen verdédigen? Daerom zeide Godt: Non maledices surdo, omdat hij op 't geen hem te last gelegd word niet kan antwoorden, dewijl hij 't niet hoordt; nog veel meer ziet dit op d' overlédenen enz:

Lev. 19-14

Adeoq gravissime peccant qui pro eo quod honeste de defunctis loquerentur, eorumq famam tuerentur, eos denigrant, oblita renovent, dubia aut etiam benefacta sinistre interpretentur.

Contrarium exigit caritas, haec vult ut eorum memoriam cum honore servemus, et contra detractores eos defendamus. Sic David, sese ta Saulis defuncti etiam inimici gessit. Sic vult Eulus ut et nos faciamus cum monet, Mortuo non prohibeas gratiam.

2 Reg. 1-3.

3o

3°. Men moet d'overlédenen zijne weldadigheid bewijzen, gelijk de geleerde Jansenius bemerkt, met hunne overgeblévenen vrouwen, kinderen of verdere nazaeten voort te helpen, en goeds te doen &c.

Zoo word in de Schrift Booz beroemd, dat hij, gelijk hij de lévenden günst had beweezen, 't zelve ook deade aen de dooden i.e. aen des dooden vrouwe en kinderen. Gezégend (zei Noëmi aen Rüth haere dogter) moet hij zijn van den Heer, want de zelve günst, die hij aen de lévenden bewézen heeft, toond hij nog aen de dooden i.e. toond hij haer nü nog met mij, an mijne dogter wel te doen: want dat ons gedaen word, dat word ook aen hen gedaen omdat wij haere vrouwen zijn geweest. En tot deze zelfde weldadigheid vermaent ons d'Ecclus: Mortüo ō prohibeas graam. — Rüth. 2–20. — aen mijnen man en 2 zoonen, toen zij nog leefden.

4°. Eindelijk en wel vooral moeten wij d'overlédenen weldádig zijn met voor de rüste hunner zielen gebéden, offerhanden op te draggen, met aelmissen, en andere godvrügtige werken te oeffenen, om aldüs haer van d'overblijfzels hunner zonden te verlossen, en ze zoo te eerder d'eeuwige rüst bij Gods te bezorgen.

Men moet niet meinen dat dit een nieuwe vond is, onlangs op nieuws de Kerke ingevoerd; geenzins! want alle d'üitleggers deze plaets des Wijzemans: Morrüo ō prohibeas graam aenzien als een van de voornaemste waerdoor ons al van 't Oude Test. aenbevólen word onze pligt en verbintenisse van d'overlédenen door onze gebéden, offerhanden, aelmissen ens: te hülp te kómen. Zoo vinden w' ook dat d'Oude Tobias zijnen zoon deze pligt geleerd heeft: Panem tüum et vinüm tüum, süp sepülturam jüsti constitüe. Deze pligt quam Jüdas Machabeus ook zorgvüldig na voor zijne gesneuvelde medemakkers, als hij 12000 dragmaes zilver na Jerüsalem stüerde om voor haere rüste te offeren. — Tob. 4–18. — 2. Mach. 12.

Een pligt die nü ook nog van de Jóden onderhouden word en daer zij voor ons van getüygen zijn, dat zulks altijd in 't Oude Test: onderhouden is geweest.

Een pligt die van de Jóden tot de Christen Kerk is overgegaen, en waervan d'eerste en züiverste tijden der Kerke getüygenis künnen géven.

Düs zeide al in d'Oüdste tijde in de 2de eeuw d'Oude Tertüliaen in zijn defrig werk van de Kroon der zoldáten Cap. 3. Oblationes pro defünctis annüa die facimüs. En om te toonen

dat dit geen nieuw gebruijk was in die bloeijende Kerktijden „Zoo voegt hij daerna daerbij: Harum et aliarum disciplina„rum traditio tibi praetenditur auctrix, fides observatrix, „et consuetudo ~~observatrix~~ confirmatrix."

Zoo getuygt ook in de 3de eeuw de h. Cyprianus, in de 4de eeuw de hh. Chrys. Ambr. Hier., Aug. Ja daerom, gelijk de h. Epiphanius Haer. 75. en Aug. Haeresi 53 getuygen, is Aërius een Ketter verklaerd geweest dat hij loochende voor d'overledenen te bidden.

Plura adde uit het Missaal met Bemerkingen over d'Epist. en d'Ev. 1. deel 3. stuk. p. 403. §. 2. en pag. 409. §. 3.

[illegible] onze onderregeringe te trekken, [illegible].

Memor esto judicii mei, sic enim erit & tuum; mihi heri, & tibi hodie.
Eccli. 38. v. 23.

In Die Animarum 1741. 53. 64.

Indien oit, alt'hans héden op deze dágen is ons
heel dienstig de vermaeninge van Paulus Rom. 12.
Verblijd ú met de blijden, weend met de weenenden. A. A.
Gisteren vierden wij den feestdag van Allerheiligen,
wij steigden met hert, en ziele ten hémel, wij verheugden
en verblijden ons met alle de gelukzáligen, die in 't huis des
Heeren woonen, en hem lóven door alle eeuwen. Daerom
zongen wij al te zaemen in d' introitus of 't begin der Misse:
Gáudeamús omnes in Dno diem festum celebrantes &
en dus verheugden en verblijden wij ons gisteren met de blijden.
Van daeg vieren wij aller zielen dag i. e. de gedagtenis
der afgestorvenen gelóvigen, welkers zielen nog gezui-
verd moeten worden, van de straffe der doodtzonden, of van
de straffe, en schuld der dágelijkze zonden, waermede zij
uit deze wereld gescheiden zijn, en die daerom opgehou-
den worden in een plaets van zuiveringe, gemeenlijk het
Vagevuur genoemd, ter tijden toedat zij ten eenemael
aen gods regtvaerdigheid voldaen hebben.
Nu met deze lijdende zielen wil de Kerk dat wij
zullen méde lijden, en haer bijstaen naer ons vermógen, Weent met de weenenden.
Hier méde hebben wij gisteren begonnen, als wij 't Kerk-
gebed, de Ziele Vigiliën genoemd, voor haer gebéden heb-
ben. Hier méde zullen wij ook zoo aenstonds voortgaen,
in de h. Offerhande der Misse vervolgen, dog tussen beiden
wilt nog een woordtje tot nader opwekkinge zeggen.
Mij dunkt ik hoore ijder van die zielen als uit 't
midden der pijnen tot ons roepen. Memor esto &c.
Hier om zal 't ook niet oneigen wézen deze woorden
in den mond der overledenen gelóvigen te plaetzen, en daer
uit onze onderregtingen te trekken. Attendite.

(welkers loon zeer groot is &c.) (dit door de Zagtmoedigheid nu bezitten de goeden des Heeren in 't land der leevenden)

Propositio

Denk op mijn oordeel; want zoo zal het uwe ook koomen; gisteren mij, héden u.

1 Het eerste dat in deze woorden in aenmerking koomt is, wat 'er verstaen word door 't oordeel, dat d'overlédenen ons toeroepen, dat wij gedenken zouden.

En wel 1º door dit oordeel kan men verstaen de dood en scheiding uit dit léven. zoo noemd d'Ecclus nog meermaelen de doodt een oordeel, als B. 41. C. 13 tot tweemael toe. O doodt (zegt hij 41. 3.) uw vonnis (oordeel) is zoet aen den mensch[e]n In 41. 5. zegt hij: Wees niet bevreest voor het vonnis (oordeel) des doods ... dit vonnis (oordeel) des Heeren is voor alle vleesch.

Ratio quare mors vocetur judicium, e[st] quod justo Dei judicio, et ordinatione post et ob peccatum h[omin]i decreta sit: Unde Sapiens: Unus introitus e[st] o[mni]ib[u]s ad vitam, et

Sap. 7-6. similis exitus.

2º Door dit oordeel kan men ook verstaen het vonnis dat d'Overledenen met 'er daed al ondergaen zoodra zij uit dit léven scheiden. Beiden dit volgt, Paulus te zaemen, naem. Sterven en voor de regterstoel van Christus verschijnen op dat een ijder ontfange naer 't géne hij in zijn lighaem heeft gedaen, 't zij goed, 't zij quaed. Statutum e[st] ait

H. 6. 9-27. Paul: o[mn]ib[u]s ho[m]ib[u]s s[eme]l mori, et post hoc judicium.

Dit oordeel verschilt van 't laeste oordeel, dat dit in 't bezonder, en 't laeste openbaer voor de gansche wereld geschieden zal: dat de mensch in 't laeste zijn loon of straf, zoo wel in zijn lighaem, als in zijne ziele ontfangen zal. verders zal 't laeste maer eene bevestinge van 't eerste. 3º Door dit oordeel kan men ook verstaen de straffen en pijnen die de zielen in 't vagevuer lijden want zij volgens gods vonnis, en oordeel, reeds over haer geveld, tot die pijnen verwézen zijn.

1 Deze pijn bestaet voor eerst daer in dat zij voor een tijdt, tot dat zij gezuiverd zijn, van Gods aenschijn verstooken zijn, want gelijk 'er staet Apoc. 21.

Apoc. 21-27. niets besmettelijks kan 'er in den hemel binnen koomen

'T in anderen ~~deze~~ ~~pijn~~ wat de hoedaenigheid der pijnen aenbelangt, of die vuer is, of niet; dit heeft de kerk tot nog toe niet uitgesproken. 't is waer men noemt zewel een Vagevuer, maer dat beteekend alleenig maer een plaets van zuiveringe, waerom men ook in 't latijn, of andere taelen zegt: Purgatorium.

2. ? 't geene wij hier van de hoedaenigheid der pijnen zeggen, moeten wij ook van de langduerigheid der zelve zeggen, naem. dat men niet ~~en~~ weet hoe lang de zelve voor ijder in 't bezonder dueren zal, dat de kerk daer niets van heeft uitgesproken.

Dit kunnen wij in 't algemeen 'er zeker van zeggen, dat het vagevuer niet langer als tot het einde der wereld dueren zal, want Xus in 't laeste oordeel verschijnende alle menschen maer in twé benden verdeelen zal, de schaepen van de bokken scheiden, en de schaepen ter regter, en de bokken ter linker zeide stellen zal, en dan tot die aen linkerhand staen zal zeggen: gaet weg van mij vervloekten &c en tot die aen zijne regterhand staen zal hij zeggen: Komt gezegenden &c Matt. 25

Dit kunnen wij er zeker van zeggen, dat weet men juijst niet hoe lang ijder ziel zal moeten lijden, dat dit zal gematigd zijn naer de zonden, en dat dit ligt veel langer dueren zal ~~dan~~ men wel denkt. Augo Lib. 20. de Civ. cap. 25. geeft te kennen dat dit voor zommigen dueren zal tot den dag des oordeels toe. De zelve Augo, hoe deugdzaem zijne Moeder Monica ook geleeft had, ~~hij~~ bad nog voor haer 30 jaeren naa haeren doodt, en hij verzoekt dat al wie zijne Belijdenissen zouden lezen, dat zij zijne moeder Monica, en Vader Patricius aen 't outaer zouden indagtig wezen. Lib. 9. cap. 33. Conf. Ook onze Moeder de h. Kerk geeft door de instellinge der jaergetijden, die in de twede eeuw, ten tijde van den ouden Tertulliaen, al in zwang was, duidelijk genoeg te kennen, dat zij van gevoelen is, dat, weet men juijst niet presies hoe lang, egter de zielen zeer lang in 't vagevuer blijven

3° Wat nu de groote of zwaerte der pijnen aenbelangd, 't is het gemeen gevoelen der hh. Vaders, dat die alle de pijnen dezer wereld verre te böven gaet. Hoord wat de h. Augs. hier van zeide: Veele Xtenen (zegt die Vader) veragten de pijnen des vagevuers, maer ik bid gode dat hij mij hier liever alles laet lijden, opdat ik 't vagevuer maer niet lijd. De minste pijn des vagevuers (zegt S. Thomas) is grooter dan de grootste pijn van deze wereld.

Zoo dan zie daer 't oordeel dat d'overledenen gekregen ontfangen, naem &c.

? Nu dit haer oordeel willen zij dat wij levenden gedenken zullen. Denk, zeggen zij, op mijn oordeel. Denk, roept ijder ziele uit het midden der pijnen tot ons, op mijn oordeel zoo om uwent, als om mijnent wille. En wel 1° denk op mijn oordeel om uwent wille, zoo zal het uwe ook kömen. 1 Hebben wij 't vonnis des doodts ondergaen? 't zelve vonnis 't zelve oordeel zul je ook ondergaen. 't is vast gesteld voor alle menschen eens te sterven gisteren mij, heden u. 2 Hebben wij ons oordeel al ontfangen? al haest, en eer gij het denkt, zul je het uwe ook ontfangen, wij zullen alle staen voor den regterstoel van xtus

Rom 14-10 dit zal geschieden terstond na ijders doodt, eens sterven (zegt Paul) en daerna 't oordeel. 3. Gevoelen wij de straffe waertoe gods vonnis ons verwezen heeft, moeten wij gods zoete aenschijn derven, moeten wij zoo lang, en zoo groote pijnen lijden tot dat wij den laesten penning aen godts regtvaerdigheid zullen voldaen hebben? o! 't zal ook zoo, even straf, en streng met u gaen, alle straf der doodt zonde, de minste schuld, en straf der daegelijkze zonden die gij hier in 't leven niet uitgeboet, en aen godt betaeld zult hebben, zul je hier in deze plaetse der pijnen betaelen moeten. Daerom zie wel toe, denk om mijn oordeel.

Maer hoe zullen wij daer voor ons op denken? Ach! met vooral tog zorg te draegen dat wij zulke zonden niet en bedrijven, waerdoor wij en gevaer loopen van eeuwig verlooren te gaen, en die worden zij ons door gods

Gods oneindige goedheid al vergêven, egter groote vol=
doeninga noodig hebben. intr: 2 Zeer geern, zullen
wij aenneemen de penitentie die onze Biegtvader ons zal
opleggen, vlijtig zullen wij zijn in die te volbrengen, en ons vooral wagten, dat wij te biegt koomende ons niet hoeven te beschuldigen, dat w' onze penitentie verzuimd hebben,
wetende dat al wat wij hier niet en voldoen, naemals vol
daen zal moeten worden, weetende dat dit hier in den tijde
van barmhertigheid oneindig makkelijker gaet, als naem
als in 't vagevuer, in den tijde van Gods strenge regtvaer=
digheid. Denk dan op mijn oordeel, roepen de over=
ledenen, om uwent wille. 3. denk'er op met alle de moeylijkheden van uwen staat aan te nêmen in den geest van boete, om daar door te voldoen aan gods regtvaardigheid &.
Maer 2º denk'er ook op om onzen't wille, denk
wat zwaere pijnen dat wij lijden, denk dat de tijd van
verdienen voor ons hier uit is, de nagt des doods is voor Jois. 9
ons gekômen, in dewelke niemand van ons kan werken, dat is
verdienen. Daerom denk op ons oordeel.
Ô gij allen, (roepen d' overledenen tot ons) gelijk wel
eer een klaegende Jeremias riep, Ô gij allen, die langs den Thren. 3-12.
weg gaet, (die nog gaet, en wandelt in den dag van dit
leven) overweegt, en ziet of'er wel een smert is, die gelijk
zij aen mijne smert (mijne smert gaet alle smerten van
de wereld te bôven) want de Heer.... heeft van hier bôven een
vuer in mijne beenderen gezonden, en hij heeft mij gekastijd.
Ontfermt u mijner, roepen d' overlêdenen tot ons,
gelijk wel eer een Job vol smerten tot zijne vrienden riep, Job. 19
Ontfermt u mijner, ~~want ... ~~ ten minsten gij mij=
ne vrienden, want de hand des Heeren heeft mij geraekt
zoo roept een man tot zijne vrouwe, zoo een intr: Denk
denk, roepen zij allen tot ons haere lêdemaeren, op
mijn oordeel.
Maer hoe hoe zullen wij voor haer op haer oordeel Conc. Ind.
denken? R door vasten, aelmissen, bidden, en vooral Sess. 25.
door de h. offerhande der Misse. deduc & conclude. de purgat.

In Die Animarum 1742.55.

Amen dico tibi: ō exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.

Matt. 5. v. 26.

Hoe wonder veranderd zig niet van daeg de kerk zoo in haar gewaad en klêding, als in haare lofzangen en gebeden! A.A.

Gisteren was onze gansche vergadering in volle vreugde, blyde in haare opschik en witte vreugde-klêderen. van daag is zy in rouw, omhangen met 't treurig gewaad van zwarte klederen.

Gisteren galmden wy uit den blyden Alleluja, en zongen met vreugde, Gaudeamus oēs in Dno &. Van daag zingt de kerk met droevige stemme en een treurig geluid: Dag van gramschap en ellende.

Maar geen wonder! want gisteren verheugden en verblydden wy ons over d'overvloedige Loon en vergeldinge van gods heiligen in den hemel, en wy wekkten ons allen te zaamen op door de hoop, die wy hebben van die zelve overvloedige loon, eens te erlangen in den hemel.

Maar van daag daalen wy met ons herte en gedagten nederwaards ter plaatsen, daar de zielen der afgestorvene gelovigen opgehouden worden tot dat zy ten eenemaal voldaan zullen hebben voor de straffen der doodzonden, of voor de straf en schuld der dagelykse zonden, waarmede zy uit dit leven gescheiden zyn.

Opdat wy nu deze lydende medebroeders te hulpe zouden komen, vermaant ons de kerk als nu heden bezonderlyk. Hiermê hebben wy gisteren middag al begonnen, als wy 't kerkgebed, de ziele vigilien genaamd, voor haar gebeden hebben. Ten deezen einden hebben wy alsnu ook het Offergebed van d'alderh. offerhande der Misse begonnen. Tussen beiden zullen nu nog een

woordtje tot opwekkinge zeggen, om dan met meer-
der yver en godsdienstigheid d'offerhande voor d'
Overledenen te vervolgen.

Ten dezen einden zal ons wonderwel d'opgenoomen
text, of spreuke de zaligm. dienen Amen dico &c

Propositio Hunc itaq textum mutua instructionis et exhorta-
tiones ergo in præsentiarum explicabimus Attend

Ut textus alligatur vide ℣. præcedentem, et explica
scopum parabolæ in eo adductæ, pro quo vide Tolerum
in Cap. 12 Lucæ.

Huic Chs Dns subjungit quod hbtr in textu, qui
2pliciter explicatur 1mo de inferno, 2do de pur-
gatorio.

1mo Donec scat, quod o fiet. sic Matt. 1. Non
cognovit eam donec peperit. explica. sic et hic.
Huic conformis e locus Matt. 18. Quoadusq redderet
universum debitum. Vide Tolerum.

2do de Purgatorio. Scio acatholicos hanc ex-
plicationem ridere. sed nos catholici hac de re
ne leviter dubitamus. Aus nunc o e hanc veritatem
hic probare, id alias fecimus. sufficit dicere quod
Eccla Veteris et Novi Testamenti id spa crediderit
ostende paucis. 2o. Qualis aut ubi sit hic
carcer Eccla o definivit 3o. Certum e hunc carcerem
tt duraturum usq ad extremum judicium, qdo oes
judicandi in duas classes dividentur. Matt. 25.
4o. Hoc carcere detinentur
debitores justitiæ divinæ vel pro pœna peccati morta-
talis, vel pro pœna et culpa venialis. et utrumq
ostende quam plurimos, si o oes hoc carcere detine-
neri &c 5o. Detinebuntur quoadus-
reddiderint novissimum quadrantem. Quam diu hoc
Sit

sit quovis in parte. Eccla ō definivit. At in grali certum ā diutius duraturum qm passim hoēs putent. Ostende ex Aug. ex Tertull. ex praxi anniversario rum et fundationum Eccla, et dilue objectionem; ad quid hæ fundationes si jam ē carcere exierint? R̸ ut tunc gratiarum actiones sint 6°. Sed quo aa ibi possunt reddere, cum post mortem sit nox qdo nemo pt operari? R̸ 1° per pœnas quas ibi patiuntur. Dic quales et quam graves illæ sint. — Conf. L. 9. c. 13

2° per nra bona opera et vota, mxe p sacrificium Missæ

14. Junii 1749.
in Depositione
Bartholomei
Siebergh.

Requiem æternam do eis Dne, & Lux ppetua Luceat eis. Requiescant in pace. Amen.

In Commemor. Defunctorum 1744. 56.

Utilissima e reperita sæpe defunctorum memoria A. A. utilis e hæc memoria vivis atq defunctis. Vivis quidem: etenim cum eos quibuscum viximus, præmortuos identidem cogitamus, nostræ quoq mortalitatis meminimus, atq ut ad mortem nos præparemus opportune admonemur: oes defuncti nobis vivis clamant: Mihi heri, et tibi hodie. Eccli. 38-23. Utilissima itidem e reperita sæpe defunctorum memoria ipsis defunctis ad ferenda illorum subsidia. Hujus utilitatis Ecla conscia in oibs suis precibus defunctorum meminit. Id facit Ecla in SS. Sacrificio Missæ; in conclusione precum Ecclesiasticorum, eas concludens hoc suo voto: Requiescant in pace; ac præcipue quidem hac die, quam hunc in finem instituit ut solemniter omnium fidelium superstitum votis subsidium ferat fidelibus defunctis. Hunc in finem Ecla Spr, et præcipue hodie precatur: Requiem æternam &. Hæc itaq verba hodie breviter exponam; ac 1um quidem dicam quaenam sit illa requies quam defunctis precamur 2do quam deceat nos frequentare illud votum, 3no quid facto opus sit ut requies illa nobis, ubi fuerimus defuncti, donetur Attind.

Propositio

Genuinis profecto coloribus vitam nostram depinxit magnus Athleta Jobus, cum illam asseruit nihil aliud esse, quam militiam et laborem. Militia (inquit c. 7.) e vita hois sup terram, et sicut dies mercenarii ita dies ejus. Nimirum nascimur ad militiam, ad luctam, ad labores, o aliter ac ad volatum avicula, tanto nobis periculosius instat bellum, quanto hostis e numerosior. Nihil nunc dicam de bello, quod corpori nostro imminet ab elementis, a fame, a siti, a paupertate, aliisq innumeris casibus, morbis, et periculis: terrena isthæc sunt, et levia, si ad ai comparentur discrimina. Gravior huic incumbit belli moles, eoq molestior quod nullas ferias admittit. De hoc certamine Paulus: Caro concupiscit adv spiritum. St Petrus: Adversarius vester diabolus tamqm Leo rugiens circuit quærens quem devoret. Item: Non e nobis colluctao adv carnem et sanguinem, sed adv principes et potestates, adv mundi rectores tenebrarum harum. Eph. 6-12

Semperne ergo pugnandum? numquamne expectanda quies? num quid post belli tempus, pacis tempus enumeravit sapiens, cum dixit Eccle. 3. tempus belli, et tempus pacis?

Ita profecto A. A. e tpus belli, e tempus pacis, nec alia

nobis pugnandi ratio ē, quam ut hostibus superatis honesto frua-
mur otio; ō aliter laboramus, nisi in tolerati laboris premium spe-
ramus quietem. Attamen frustra hac expectamus, quoad hic vivi-
mus: datur quies, sed emeritis bello militibus: pace potiuntur, s[ed]
qui hostem debellaverint: militandum ē ergo, quam diu vitam istam
sub terram ducimus; laborandum ē, dum dies illa mercenarii hic
agitur: ubi mors de statione nostra nos evocaverit, tunc otium
dabitur; ubi vitæ vespera advenerit, tunc demum quiescemus.

Est porro defunctorum quies multiplex, ō socius ac bellum vivo-
rum. Primum n̄ sicut suum hic corpori bellum, ita et sua eidem
post mortem ā quies; estq̄ hæc oībs oīo defunctis cōis, quorum
corpora, utpote sensū destituta nullis jam laboribus aut dolori-
bus st obnoxia. Hanc quietem præ oculis habebat Jobus, cum, ut
amicis dolorum, quos patiebatur, acerbitatem faceret testatam,
naturalis appetitus nomine, ō natum se fuisse optabat, aut saltem
Job. 3-11. nascendo mortuum esse. Waarom (inquit) ben ik in de baarmoeder
niet gestorven, of zoo ras als ik uit de baarmoeder quam, uit het leven
gescheiden? Waarom ben ik op de knien genomen? waarom ben ik
met de borsten gezoogd? want zoo zoú ik nú in stilte slapen, en
slapende rústen met de koningen en raadsheren der aarde &c. Qbs
utiq ō alia, quam antedicta corporis quies poterat competere.
Est igr hæc prima quies oībs defunctis cōis.

Est deinde alia solis fidelibus competens, quâ ō jam corpora
sed ipsa defunctorum mentes post mortem quiescunt. Meminit
C. 17-16. hujus quietis Jobus: Al wat ik heb (ait) zal nederdalen in de diepte
der aarde (i.e. in limbum descendet aā cum dictis, factis, et cogi-
tatis suis) denkt gy dat ik daar ten minste ruste zal hebben? Q.d.
ibine statim dabitur requiescere? ō erit opus ulteriori expiatione
[illegible] enim ut nullius sibi sceleris vir sanctus esset conscius, ō audebat
tn certam sibi mox à morte quietem promittere, loquens procul du-
bio de alterius generis quiete, quam cujus antea meminerat, quā
quē sibi certo promiserat. Ejusdem porro quietis meminit Aplus
Jo.s: Ik hoorde (ait) een stemme uit den hemel tot my zeggen: Sch[ryft]
Apoc. 14-13. Zalig zyn de dooden die in den Heere sterven. Van nú voordaan, zeit
de Geest, dat zy rusten van hunnen arbeid. Item Paulus: Wy, die
Heb. 4-3-9. geloofd hebben, zullen ingaan in de ruste.... daar blyft dan nog
eene rustdag over voor 't volk Gods. want die in zyne ruste ingegaan
is, die rust ook van zyne werken, gelyk Godt van de zyne.

Verum præter jam allata quietis gra, superē adhuc tertium, quo
defunctorum memoria cum honore requiescit in posteris. In hunc
sensum quidam flectunt illa sapientis verba: Als de doode in zyne
Eccli. 38-24 ruste is, zoolaat zyne gedagtenis ook rusten. Q.d. dum defuncti corpus
requiescit in capulo, ac aā (ut speramus) in cælis, aut etiam in sinu
Abrahæ, fac ut imperturbata ejus in mente tuâ quiescat memo-
ria. Quo etiam ptinet illud proverbium: Sinamus manes quiescere:
Laat de dooden rústen.

Ex

Ex qbus colligitur 3plicem ee defunctorum quietem 1am Corporis, alteram honoris, 3tiam deniq animae.

Ut igr ad quaestionem initio propositam respondeam, ac pateat de qua quiete illigendum sit votum Eccla antedictum, dico ō precari Ecclam defunctis primam illam corporis quietem, cum n̄ obs illa sit cōis, frustra illam optaret fidelibus, qbs jam certo constat illam obtigisse.

Quoad 2dam viz. honoris sunt qui existimant Ecclam, hoc suo voto fidelibus illam precari: cum n̄ contingat honoris quies procacibus linguis saepe turbari, exoptat Eccla ut qui jam 2dm corpus quiescant in tumulo, et quoad aām in Caelo, aut Limbo, etiam requiescant in mentibus superstitum, ne umqm maledico dente eorum fama rodeatur. At ut ut sit, sive Eccla id hic optet, sive non, saltem Caritas id à nobis exigit. hūc Ecclus 38-24. item cōe proverbium.

Quantum ad 3tiam quietem, viz: aāe hanc certò Eccla hoc suo voto precatur. cum n̄ aāe quies multis diu negetur tum ob venalia quaedam delicta, tum em̄ in vindictam illorum criminum quae ō exacte purgarunt in vivis, Eccla hoc suo voto precatur ut Deus precibus piisq operibus vivorum commotus benignissime defunctis ~~indul~~ [illegible] à poenis, quas ferunt, indulgeat ~~[illegible] abolitam~~, requiemq et lucem aeternam eis donet, ut in lumine suo, videant lumen.

Transeo ad 2um viz. quam juste hoc pietatis obsequium defunctis exhibeamus. Ac primum quidem ipsa hoc rao clarissime demonstrat, quae aliis facere praecipit quicquid nobis fieri vellemus pari occasione ab aliis. Oia (inquit Salvator) quaecumq vultis ut faciant vobis Matt. 7-12
hoes, et vos facite illis. Quid si nunc poenis purgatorii detineremur atq à caelesti quiete prohiberemur, num ō vellemus ut bene nobis precarentur superstites? num ō ardentissime illorum expeteremus subsidia? quin ergo nunc impendamus aliis, quod nobis vellemus impendum?

Neq ē, quod cogitemus parum ad nos pertinere defunctos qui jam esse desierunt inter vivos: ~~[illegible]~~ multum n̄ ad nos pertinent cum sint membra ejusdem nobiscum corporis, unamq cum sanctis in Caelo, et nobiscum in terris Ecclam constituant, uti apertissime per festum hesternum, diemq hodiernam profitemur. Si autem sumus unum corpus Chri, et membra de membro, quid consequens 1. Cor. 12.
nisi ut pro invicem sollicita sint membra, et si quid patitur unum membrum, compatiantur oia membra?

Sed praeter has gnales rationes, quae ad oēs defunctos pertinent, accedit saepe specialis quaedam obligao, quae ut defunctis quis subveniat, strictiori adhuc jure praescribit. Ita subinde stricta justitia postulat ut defunctum quis adjuvet, ut si ipsi demandata e testamenti executio, quod aliquam bonorum partem ad pios usus exhiberi praecipit; si stipendium acceperit ad fundandas pro defuncto preces. Aliquando gratitudo exigit ut gratiam quis referat,

defuncto benefactori. Aliquando pietas ad referendum defuncto subsidium urget, ut si quis defunctis pater aut mater est, aut filius aut conjux, aut consanguineus, ita n̄ et à natura stricius illi obligabitur ad ferendum in gravissima purgatorii pœna remedium. Mitto alias rationes quæ hic congeri possent, eæ, quas dedi modo sufficient, ut sciamus quanto jure deceat nos requiem æternam apprecari, et eam pro viribus procurare defunctis.

3tio supē ut videamus quid facto opus sit, ut requies illa nobis, ubi fuerimus defuncti, donetur.

Ac 1um quidem, ad hoc plurimum juvat quod dum hic in vivis sumus defunctis ipsi succurramus. Hinc illud: Qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.

2dum ē ut vivi rem nostram ita agamus ut post mortem nostram alii pro nobis orare teneantur, ō ex gratitudine aut pietate, sed et ex justitia. Si n̄ rem gratitudini aut pietati committamus, experientia docet etiam mxe propinquos citissime defunctorum oblivisci. Hinc jam ab antiquo laudatissima consuetudo in Ecclâ pias fundationes faciendi. Verum quidem hac in urbe id parum practicatum, at ō ideo mi laudandus exemplo suo oibs nobis hac in re praivit piæ memoriæ prædecessor noster Rdus adm Dns Ahuys, qui testamento curavit ut singulis mensibus ejus memoria celebretur, sacrificium Missæ pro ā requie offeratur. ~~Utinam ... plurimi ... tenea...~~ Utinam plures eum imitentur!

3tium ē ut hic in vita diligenter salutem nostram operemur, tunc n̄ post mortem opera nostra sequentur, nos in Dno quiescere facient.

Nunc operandi dies. Quantocitius nox veniet qdo nemo poterit operari.

3°

Amen dico tibi, ò exies inde, donec reddas novissimum quadrantem. Matt. 5. 26.

In Commemoratione omnium fidelium defunctorum 2. Nov. 1758.

Verscheide is't gevoelen der hh. vaders, en uitleggers der h. Schrifture aengaende onzen opgenomen text, wat door de gevangenis, wat door de betaling, zonder dewelke men'er niet zal uitkomen, verstaan moet worden.

Daar zijn'er, waeronder de h. Aug.[s], die door deze gevangenis niet anders verstaan als de plaats tot dewelke Jesus zal verdoemen degenen, tot dewelke hij zal zeggen: Gaat weg van mij gij vervloeckten, in het euwig vuur, 't welk den duivel en zijne engelen bereid is.

L. 1. de serm. Dni

Anderen verstaan door deze gevangenis de plaats alwaar d' overledenen, die in Gods vriendschap zijn gestorven, nog voor een tijd moeten voldoen voor de straffe hunner vergevene zonden, of wel om uit te wissen de dagelijksche zonden in dewelke zij zijn gestorven. Van dit gevoelen schijnt, na den ouden Tertulliaen, geweest te zijn de h. Hier.[s] als hij over onzen text schrijvende zeid: hoc est quod dicit Dnus, ò egredieris de carcere donec etiam minuta peccata persolvas.

Volgens deze laaste uitlegging verstaen wij met reden van daag onzen text, en bevatten 2o in de zelve eenigzins de stof die in die plaats van zuiveringe te boeten valt, nu (zeg ik) terwijl de h. kerk bezig is om ons eenparig aan te manen om d' overledenen door gezamentlyke gebeden te hulp te komen.

De meining is juist niet als nu deze Catholijke waarheid uit de Schrift, 't oude geloof der kerke, en de natuurlijke reden te bewijsen, maar wij zullen een tre verder gaan, en de pijn van deze 3de plaatse aanmerken, en daarvan zullen wij twe dingen verklaren, nam 1o de hoedanigheid 2o de duurzaamheid der zelve Attendite

Propositio

't is een deel van 't Catholijke gelove, dat de zielen der overledenen die voor een tijd ter voldoeninge in de 3de plaats opgehouden worden, zekere straffe of pijn lijden. Het algemeen Concilie van Florence op 't einde verklaard deze leering in dier voegen, dat de zielen van diegenen, die „voor een waardige voldoening gestorven zijn, na de dood „door de zuiverende straffen gezuiverd worden.

Qualitas De Godsgeleerden, om deze straffen beter te verstaan, verdeelen de zelve in twe deelen. D'eerste noemen zij de straf van schade *pœna damni*, en de twede de straf van 't gevoel *pœna sensus*.

Pœna damni 1o. De straf van schade bestaat hierin dat zij het bezit van haar euwig geluk nog derven, dat zij van Gods aanschijn gescheiden zijn, een geluk waarvan nog gene genoegzame gedagten in 's mensche hert gedaald is.

't is deze zelve straf die onder de straffen der verdoemden gerekend word. Dus zei hiervan wel eer de h. Chris. sprekende van de pijnen der verdoemden: „Ponamus ante oculos „quanti doloris sit excludi vel projici a regno cœlorum, „quod ut mihi videtur, gravius e ipsa gehenna."

Maar egter zo veel onderscheid als er is tussen 't eindige en 't oneindige, tussen 't euwige, en 't tijdelijke, zo groot is 't onderscheid van die straffe tussen de verdoemden, die Godt euwig zullen missen, en die van de zielen in 't vagevuur die zeker zijn van eens het geluk te zullen hebben van te bezitten het geluk 't w zij noit zullen verliezen.

Men kan dit smertelijk verlies gepaard met een kragtig verlangen eenigzins, dog als maar in ene flauwe schaduwe naspeuren in 't smertelijke verlangen naar Godt 't w verscheide Heiligen hier zelfs in dit leven hebben gehad. Hoe smertelijk verlangde niet een David om met Godt vereenigd te

Ps. 41-2 zijn als hij uitriep: Gelijk een hart snakt naar de water bronnen, zo snakt mijne ziel tot u, o Godt. Mijne ziel dorst naar Godt, den magtigen levenden, wanneer zal ik daarkomen, en verschijnen voor Gods aanschijn? Hoe kragtig verlangde niet een Paulus nog hier in 't leven zijnde naar 't geluk der zaligen? hoe riep hij niet uit: verlangen

Phil. 1-23 hebbende om ontbonden en met Chs te zijn, Ik ellendig

Rom. 7-24. mensch! wie zal mij verlossen van dit lighaam des doods? die Pau-

Paulus die egter wel wist, dat niemand hierop deze wereld zeker is van dat euwig bezit, mits niemand weet of hij haat of liefde waardig is, die daarom ook zeide: hoewel ik mij niets bewust ben, daarom ben ik niet geregtvaardigd, maar 't is de Heer die mij oordeeld. Indien dan deze dan in dit Leven zo wenschten naar dien gelukkigen dag? Met wat pijnlijk verlangen meend gij dat de zielen in de 3de plaatse der zuiveringe gedrukt worden, terwijl zij ontbonden van hun lighaam, zeker zijn van hare toekomende zaligheid, nu zij al gedurig smertelijk verlangen naar dat aangenaam ogenblik, op 't w zij van d'overvloed van Gods huis zullen verzadigd worden?

Maar al is die smert overgroot ter oorzaake van 't grote goed, van wiens bezit zij voor een tijd verstoken zijn, denk daarom egter niet, dat de zelve enige wanhoop baard in deze pijnlijke, dog egter godzalige zielen. Wel is waar de schilders verbeelden die zielen op ene lighamelijke wijze, om dat zij in haar eigen wezen aan de zinnen niet verbeeld kunnen worden, zij verbeelden haar in 't midden van een smertelijk vuur, en als of 't ongeduld en de wanhoop uit 't wringen der handen en verdere mienen te lezen was.

Maar, neen! hoe groot ook hunne pijne zij, hoe smertelijk hun verlangen, noit is de zelve met de minste ongeduldigheid, of wanhope vermengd. Gelijk een Iacob onder zijne 14 jarige arbeid alle smart verduldig droeg, verwagtende op 't einde de vergelding in de schone Rachel, zo ook hoe smertelijk dit verlangen zij noit brengt 't die zielen tot 't minste ongeduld, ter oorzake van de zekerheid der glorie die in haar geopenbaard zal worden. Gelijk een geldzugtig koopman alle pijn en smert geduldig draagt, die een verdrietige reys, een moeijlijke weg mede brengt, zo ook lijden die zielen verduldig die grote pijn, verzekerd zijnde van 't onfeilbaar geluk dat daarop zal volgen.

2°. D'andere straf, die de Godsgeleerden de straf van 't gevoel noemen, Pœna Sensus bestaat in ene uiterlijke pijne, die de zielen lijden ter oorzaake van enig smertelijk gevoel, 't w haar van buiten word aangedaan, en 't w in haar ene onbeschrijffelijke pijn veroorzaakt.

Wat 't werktuig, of instrument zij, waardoor die zielen dit smertelijk gevoel bezuren heeft wel eenverschil gebaard in de Florentijnsche kerkvergaderinge. De vaders van de Wester, of Latijnsche kerke stelden, dat deze straf geschiedde door 't vuur, t.w. zij 't vuur der zuiveringen ondergingen. Om dit te bevestigen brogten zij bij de woorden van
1. Cor. 3 - 13 Paulus: hoedanig een ijders werk is, zal het vuur uitwijzen. En een wijnig verder: Hij zal nogtans behouden worden, maar gelijk als door vuur. Edog dit scheen aan de Grieksche kerkvaders geen genoegzaam bewijs te zijn, die deze woorden volgens hunnen h. kerkleraar Chrijss. eenen anderen zin gaven. 't is om deze reden, en andere meer, dat nog in dat algemeen Concilie van Florence, nog naamals in de laaste algemene kerkvergaderinge van Trenten enige uitspraak over dit punt is gegeven, terwijl egter 't algemeen Latijnsche kerkgevoelen is gebleven, dat 't vuur 't werktuig is van de straffe des gevoels. Dit blijkt uit de Latijnsche vaders die doorgaans de plaats van Paulus 1. Cor. 3. op 't vuur van 't vagevuur uitduiden. De h. Aug. een van de geleerdste en schranderste Latijnsche vaders, geeft niet op een, maar verscheide plaatsen getuigen aan dit gevoelen. Zo spreekt hij hier van Serm. 41. de sanctis: „In illo „igne purgatorio tam diu moras habebimus, quamdiu „peccata minuta consumantur.„ En in zijne uitleggingen over den 37. ps. „Ille purgatorius ignis durior erit quam „quidquid potest in hoc seculo penarum videri.„ Hij belijd dat gevoelen met ene kragtige verzugtinge tot „Godt: „Domine hic ure, hic seca ut in futuro parcas. „In hac vita purges me, et talem me reddas cui emendatorio igne non sit opus.„ L. 2. Ctra Pelag. in ps. 37.

't is dan het gemeen gevoelen,, dat, behalven andere onbegrijpelijke pijnen,, daar een dadelijk vuur is, 't werktuig der godlijke regtvaardigheid.

Wat kan'er schrikkelijker, wat kan'er gevoeliger, wat kan'er pijnlijker bedagt worden, dan door de scherpe stoffe van 't vuur gepijnigd te worden?

De grote Godsgeleerde de h. Thomas van Aquinen beeld zig in, dat om deze reden de klijnste pijn van 't vagevuur gro-

grooter is, als de scherpste en grootste pijn op deze wereld.

Maar hoe zwaar deze pijn moet zijn, nog lijdbaarder waer zij, indien ze voor weinig ogenblikken duurden, indien men 't geluk had om 'er aanstonds van ontslagen te worden. Maar, elaas! wie weet hoe lang deze pijnen zullen duren? Non exies inde, donec — tot dat alles ten volle zal gezuiverd zijn, zo lang zullen die zielen Gods aanschyn moeten derven, en door 't vuur gepeinigd worden.

Duratio

Daar zijn 'er, waaronder zekere Dominicus Soto, die zig hebben ingebeeld, dat deze pijnen ten hoogsten met 10 jaren zouden eindigen, maar zonder reden, en tegen het algemeen gevoelen der kerke. Want indien Godt op deze wereld de zijnen verscheide jaren straft over enige zonden, hier daar 't een tijd van genade is, wat tijd van straffen zal hij niet nemen, als de genade zal uit zijn en alles naar de maat der regtvaardigheid zal moeten geboet worden?

'T is waar zij zijn Gods vrienden, maar dit is niet genoeg om dezen tijd te verkorten, mits Godt wel heeft toegelaten dat zijne vrienden van 't oude test. van eenen Abel, en Adam af, zijn aanschijn hebben moeten derven tot dat Jesus door zijne hemelvaard den hemel heeft geopend.

De h. Augs had zeker een ander gevoelen van dezen tijd, als hij in de boeken zijner belijdenisse voor Monica zijne moeders ziele bad, die moeder die nu al meer dan 30 jaren dood was, en die haar leven zo heilig geeindigd had. 'T is waar hij hoopte, dat zij 't niet van doen zoude hebben, maar niet om de jaren dat zij al overleden was, maar om hare uitmuntende heiligheid. Ja om d'onzekerheid van dien, en om zijn gevoelen van den langen tijde, dat iemand in 't vagevuur kan verblijven nog des te duidelijker aan te wijzen, zo bid hij nog verder dat ijder, die zijne boeken zoude lezen, haar aan 't outaar zoude gedagtig zijn.

D' oude kerk kan ons door hare kerktugt ook ligt overtuigen, dat zij de straffen na dit leven, ook in Gods vrienden

die in dit leven nog niet ten vollen voor hunne zonden voldaan hadden, niet kort, maar lang meende te zijn; want hoe dikwils gebeurde het niet, dat zij hare boetelingen, zelfs na dat zij hun wederom verzoend had, en tot de kerksacramenten den toegang gegeven had, egter een boete van 10 jaren, en nog langer oplag? Wie zoude geloven dat die kerk hier in den tijd van barmhartigheid hare onderdanen zo lang zoude straffen door boetvaardigheid indien zij gemeend had dat de straffen zelfs van Godt zo kort zouden zijn ten tyde van zijne regtvaardigheid.

Voeg hier bij 't aloude gebruik der kerke van jaren en jaren de jaargetyden der overledenen te houden, en het stigten van fundatien ten zelve einde &c

¼ Staat dan vast volgens 't gemene kerkgevoelen, dat de straffen die de zielen in 't vagevuur lijden zeer lang duren, t'kans zo lang dat in haar bewaarheid is: Non exies inde, donec &c

Moralia ergo cavenda etiam minima peccata.

Waarlyk indien wij deze waarheid dagelijks overdagten, indien wij dit deel van d' Uitersten ons wel inprenten, 't w ons (als wij nog maar zo gelukkig mogen zijn) eens te beurt zal vallen; want in multis offendimus oes, et qui dicit quoniam peccatum o hbt mendax ē, wat zouden wij niet een schrik hebben van de minste zonde, die van Godt zo gestraft word, dat hij de ziel, die zijne bruid is voor een tijd van 't aanschouwen zijns aanschijns berood, en zo hard straft?

Indien iemers een koning met ène voornàme princesse ondertrouwd zijnde, als de dag van trouwen aanquam, in plaats van haar tot zig te nemen, haar in ène nàre gevangenisse liet opsluiten, wie zoude niet oordeelen dat d'oorzaak hier van een grote overtreding was geweest? Nu het zelve geschied aan ène regtvaardige ziele, ook om ène kleine zonde, om ène niet genoegzame voldoening voor ene vergevene doodzonde word die ziel van Godts aanschijn voor een tijd beroofd, en in ène gevangenisse gesmeten, die ziel die Jesus bruid is volgens het zeggen van Paulus: despondi vos uni viro virginem castam exhi-

hibere Chio, die terwijl zij door de dood gescheiden in't huis haars bruidegoms ingeleid zoude worden. Het is dierhalven geene kleyne zaak ook de geringste zonde, daar Godt van zijne uitverkoornen zulke straf van eischt.

Verwonder u dan niet als de Priester in't Sacr. van Penit. u een grote penitentie schijnt op te leggen, schynt, zeg ik, want wat is die by d'oude penitentie, en hetgene wij zouden verdienen? maar zo genomen al de penitentie was wat groot, 't is om beter hier als naamals te booten, wanneer't oneindig zwaarder zal vallen te boeten.

Dit moet alle slappe en onagtzame chnen in't volbrengen hunner geringe penitentien aanzetten om de zelve des te bestiptert te volbrengen.

Maar terwijl wij u dus vermanen om voor u zelve te zorgen, zo weet ook dat 't een deel is van uwen pligt uwe evennaasten, kinderen, ouders, vrienden, en weldoenders niet te vergeten, en dezelve door goede werken, aalmissen, gebeden, en d'offerhande der Misse uit hunne gevangenisse te verlossen. Zijn de pijnen die zij lijden zo groot? duren die zo lang? hoe groot is dan niet onze pligt om hen te hulp te komen? Maar, eloas! menigen vergeten den zelven. Menschen aan den passen de woorden van Amos: drinkende den wijn uit schalen, en gezalfd zijnde met de beste zalves, en zij hadden geen medogen met de verdrukkinge van Joseph. Zo ook zij willen wel eten en drinken van't goed 't w de vrienden hen hebben nagelaten, maar hebben geen, wijnig, of niet lang medogen met hunne verdrukkinge, de vriendschap eindigd als met de dood, en zij tonen dus dat zij noit regte vrienden zijn geweest, want, gelijk Salomon zeid, oi tpore diligit qui verè amicus ē, et frater in angustiis comprobatur. Joan. 5. verhaald van den 38 jarigen beroerden leggende aan de Schaapspoel Bethsaida genaamd, wagtende op't nederdalen van den engel, die 't water roerde, om genazen te worden, maar te vergeefs, dewijl als Jesus hem vraagde wild gij gezond worden, zeide: Heer, ik heb niet een mensch,

de funeris succurrendum

Amos. 6-6

Prov. 7.

die zelve ~~roepen~~ zoggen vele overlèdenen ~~ten aanhooren vrienden magen en bloedverwanten~~ leggende in deze droevige gevangenisse, wagtende, en verlangende naar hare verlossing hoem ō habeo, mijne vrienden en naaste bloedverwanten hebben mij al lang vergèten, ik heb niet een mensch van hen allen die mij helpt in deze pynen.

Te regt mag men aan zùlke vrienden toevoegen die woorden die wel eer in ène andere gelegentheid de H. Aug met een Christelyke toorn onstòken uitriep: Clamat
„ porcùs, et cùm eo cateri clamare ō cessant, cadit asinùs
„ et oēs cùm sùblevare festinant.... Sed clamat in tormentis
„ fidelis, et ō ē qui respondeat.„ Serm ad fratres in Erem

Komt dan ten laasten tot barmhartigheid. hoort 't geroep uwer afgestorvenen. Zy roepen tot u, gelyk wel eer Job tot zyne vrienden: Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei

Beati misericordes quoniam &—

2°

Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem. Matt. 5-26.

Hoc est prosecutio anni 1758.
In Commemoratione omnium fidelium defunctorum 2. Nov. 1759.

Hoe wonder is van daag bij gisteren geleken al les in de kerke veranderd? Gisteren was onze gansche vergadering in vreugde, nu in ene gemene droefheid, toen was alles naar de vreugde opgesierd, nu is alles in't rouw treurgewaad, toen zong men op zijn vrolijkst met 't begin der offerhande: Gaudeamus oes in Dno &c. nu lezen of zingen wij met een droevige klank: Dies iræ, dies calamitatis et miseriæ.

Maar geen wonder! Gisteren betragtten wij de vreugd van den hemel, als wij naspoorden het euwig geluk, in 't w onze medebroeders zijn getreden, als zij van de strijdende, of ten minsten van de lijdende kerke tot de zegenpralende in den hemel zijn overgegaan. De liefde doet ons dit zelve geluk toewenschen aan onze broeders, die nog in de plaats der zuiveringe vertoeven. Hierom, terwijl deze gedagten nog vars zijn, steld de kerk ons voor enen daartoe uitgekozen dag, om door aalmissen, en gebeden, en bezonder door d'offerhande der Misse te hulp te komen de zielen in 't vagevuur die buiten staat zijn om zig zelve te helpen. Zij steld daartoe den eersten dag na Alderheiligen, om op den zelven meer als anders onze afgestorvene vrienden, tot de plaats der euwige ruste en blijschap te helpen. 't is onze pligt U. G. daartoe op te wekken en aan te sporen.

Voorgaande jaar namen wij, als nu van daag, den zelven text, nam de spreuk des heilands Matt. 5-26. Ik zeg u voorwaar, gij zult'er niet uitkomen, tot dat gij den laasten penning betoald zult hebben. Welke woorden, de h. Hier. van d'afgestorvenen in de plaats der zuiveringe verstaat, en zeid: " hoc est quod dicit Dnus: Non egredieris de carcere donec etiam minuta peccata persolvas. Volgens deze uitlegging hebben wij U. A. gesproken van de hoedanigheid en duurzaamheid dier straffen gesproken.

Laat ons nu wederom een tre verder gaan, en zien

en wederom twe dingen onderzoeken. 1° wat plaats 't is, daar de zielen der overledenen worden opgehouden tot dat zij den laatsten penning betaald zullen hebben, en 2° in wat staat zij daar zijn. Zo 't eene

Propositio

als 't ander, de Plaats, en den staat van de zielen der overledenen 2. nader te ontvouwen, 3 vermengd met enige stigtige ~~[illegible]~~ toepassingen 3 zal wezen &c

1° Locus

Conc. flor: Sess. ult. in fine

Onder verscheide geloofs artikelen aangaande het vagevuur ons door d' algemene Florentijnsche Kerkvergadering voorgeschreven, en uit de h. Schriftuur en gewisse overlevering tot ons overgekomen, en nu ten laatste wederom door d' algemene Trentiesche vergadering bekragtigd, zijn wel de voornaamste

Sess. 25. de Purg.

„ dat 'er een zuiver plaats is, dat de zielen, daar voor
„ een tijd opgehouden, door de aalmissen en gebeden
„ der gelovigen, en voornam door de h. offerhande der
„ Misse kunnen geholpen worden, zonder egter als een geloofspunt te bepalen wat straffen door zijn of op wat plaats de zelve geschieden. De kerk dierhalven, hier niet genoegzaam door geloofs beweegreden overtuigd, laat ons de vrijheid in die gevoelens. 't is om deze reden dat bij verscheide Schrijvers verscheide gevoelens aangehaald worden aangaande de Plaats, daar de zielen voor hare dagelijksche zonden of straffen der vergevene doodzonden voldoen.

S. Aug. Lib. 12. de gest. cap. 33.

De h. Aug. schijnt eertijds van gevoelen geweest te zijn dat hier gene lighamelijke plaats voor was, om dat de zielen van hare Lighamen ontslagen ook gene Lighamelijke plaats van doen hadden. Alhoewel Aug. daarna in zijn boek van zijne herroepingen van meiningen veranderd is.

Lib. 2. Retract. cap. 24.

S. Greg. Nyss. Lib. de an. et Resur. S. Chrys. hom. de pramiis Sanct.

Anderen, waar onder de hh. Greg. Nyssenus, Chry- zijn van meininge dat de plaats des vagevuurs was in het donker deel des Lugts, waarin ook verscheide duivelen hunne woonplaats zouden hebben volgens dat Paulus den duivel noemd, *den Prins van de magt dezer Lugt*, en wederom: *de boze geesten in de Lugt.*

Eph. 2-2.
C. 6-12.

Beda hist. angl. Lib. 3. Cap. 19.

De geleerde Beda schijnt ook van deze meininge ge-

geweest te zijn indien men enige agt moet geven op de gezigten waar van hij in 't leven van den heiligen Fursius gewaagd:

Anderen wederom zijn van gevoelen, dat daar toe gene zekere plaats van Godt gesteld is, maar dat Godt volgens zijne almagt en welbehagen, een plaats uitkiest, daar de zielen voor een tijd door verscheide pijnen voldoen.

Dit gevoelen schijnt overeen te komen met de zamenspraken van den h. Greg: alwaar hij meld dat die zielen op verscheide plaatsen haar vagevüür hadden, en onder anderen van zekeren Pascasius, en andere die in enige baden hun verblijf hadden. S. Greg. dial. L. 4. c. 40.

Edog alle deze gevoelens, hoe geleerd en heilig hunne Schrijvers zijn geweest, hebben noit ènig gezag in de kerke gehad.

Integendeel is 't gevoelen van alle de Schoolgeleerden dat 't vagevüür is in d'afgronden des aardkloots, niet wijd van de plaatse, die men de hel noemd, waarin de godlijke regtvaardigheid in eüwigheid wraak zal nemen over de verdoemden. Zij zeggen, dat de zielen der gelovigen, die ~~niet~~ nog niet ten vollen voor hunne zonden voldaan hebben, of in den staat van ènige dagelijksche zonden overlèden zijn, aldaar voor een tijd gezüiverd worden tot dat zij den laasten penning betaald ~~zullen~~ hebbende zullen overgaan tot d'omhelzing van haren eüwigen brüidegom.

De h. Thomas van Aquinen steld deze plaats als een gemein gevoelen van de kerke, en wil dat 't omtrent een en de zelve plaats is met de helle, met dit onderscheid dat deze maar tijdelijk zal zijn, daar de helsche pijnen eüwig züllen düren. Hij past hierop toe een plaats üit den h. Greg: Sicút súb eodem igne aúrúm rutilat, et palea fúmat, ita súb eodem igne peccator excrúciatúr, et electús púrgatúr."

De h. kerk zelf in haar heiligste werk tot lafenis der zielen in 't vagevüür, in de h. offerhande der Missa voor d'overlèdenen, schijnt dit gevoelen te bekragtigen als zij na 't Ev: in 't Offertorium aldus bid: Heer J. C. koning der heerlijkheid, verlos de zielen van alle d'overledene gelòvigen, van de pijnen der helle, en van den diepen küil. Hierop slaat ook dat de kerk bid: a porta inferi erue Dne aas eorum.

't is dan volgens het gemein kerkgevoelen in 't midden
bij, of omtrend de plaats der helle, der aarde, alwaar de zielen der gelòvigen, die voor
hunnen dood niet ten vollen voor hunne zonden voldaan
hebben, voor een tijd hunne gevangenis hebben, opgeslòten in ène èlendige donkerheid, en van alle kanten met een straffend vüür omvangen ~~zijn~~.

Men hoeft, om deze schrikkelijke pijnen voor d'ògen
der gelovigen te vertònen, de zielen niet af te malen
als gekerkerd en gekluisterd aan onbreekbare boeijens,
en banden, nein! die droevige duisternissen zijn kluisters en
banden genoeg in deze droevige gevangenis; want
kon de Wijzeman van de Egiptenaren, van godt met
met een dikke nàre nagt gestraft, zeggen: Zij zijn
Sap. 17-2. door de boeijen der duisternissen, en van een langen
nagt gebonden geweest; veel meer kunnen wij dit
van die droevige zielen zeggen, die in d'uiterste
duisternissen en afgronden der aarde hunne elendige gevangenis hebben, en daar hare verlossing verwagten.

Wat ~~kan er~~ èlendiger, wat droeviger plaats kon 'er
gevonden worden voor ène ontbondene ziele, in staat
van genade en Gods vriendschap uit dit leven gerukt
als in deze onderaardsche kolken, gescheiden van alle
vrienden, en buiten staat van hulp te verzoeken, verafgelègen van den hemel, die hunne loon zal wezen!
Hic nos movere debet ad fidelibus defunctis succurrendum. Die schrikkelijke plaats moet alleen genoeg zijn
om U. A. op te wekken om deze onze lijdende lèdematen
te hulp te komen.

Maar, elaas! gelijk 't eertijds Joseph ging in zijne
gevangenisse, zo gaat 't ook bij vèlen met deze droevige
zielen. Deze h. Jongeling smeekte den schenker
Gen. 40-14. van den koning Pharao: Wees mij maar gedagtig als
't uw wel zal gaan, en toon mij mèdogen: dat gij Pharao te binnen brengt, dat hij mij verlosse uit deze
gevangenisse. Zo smèken ook de gelòvige zielen in
hunne èlendige gevangenisse, zij verzoeken ons hare
kinderen, hare broeders of zusters, vrienden en bekenden: O! zoon, ô! dogter, O! broeders en zusters
wees ons gedagtig, terwijl 't u wel gaat, en bid den God
van Pharao, dat hij ons verlosse uit deze gevangenisse

Maar

Maar, eilaas! gelijk 't met ênen gevangen Joseph ging,
zò gaat 't veeltijds ook met deze èlendige zielen. Van
Joseph zeid de text: de Schenkmeester, als 't hem we- v. 23.
derom wel ging, heeft egter zijnen Beduider vergèten.
En zò mag men ook van vèle Christenen zeggen: die
zoon, die dogter, die zuster of broeder, die 't wel gaat,
vergèten hunne ouders, naastbestaanden en vrienden,
en al 't zorgen en weldoen dat zij hen gedaan hebben, in hun leven geden
Zij verlàten hen zonder enigen hulpe van aalmissen en ken zij niet,
gebèden in die droevige gevangenisse, daar zij niet
zullen uitkomen tot dat zij den laasten penning be-
taald zullen hebben.

Maar laat ons wat verder trèden, en eens over- 2° Status
wègen den staat van de lijdende zielen in deze elendige
gevangenisse. Met wijnige woorden kan men deze aan-
halen en zeggen, dat zij in pijnen zijn. Aangaande of van
d'uiterlijke pijn, die de Latijnsche kerk, volgens de
meining der Latijnsche Vaders, meint te zijn de pijn
des vuurs, hebben wij voorgaande jaar gesprôken.
Maar behalven deze lijden zij een innerlijke pijn, nam
't onbeschrijffelijk verlangen na hare euwige zaligheid,
van dew zij verzèkerd zijn, maar tot dew zij nog niet
kunnen geraken.

Een ziel die in de Liefde Gods uit deze wereld scheid,
ontfangt op hare scheiding uit 't Lighaam een kragtige
begeerte om zig met haar opperste beminde goed te verènigen,
terwijl zij in 't midden van dezen onbegrijpelijken drift
door enige straffen der vergèvene zonden, of klijne be-
smettingen wederhouden word. Hierdoor gesteld zijnde van den enen kant
in een kragtig en onbegrijpelijk verlangen na God haar
geluk, word zij van den anderen kant vast gehouden,
om in te gaan in dat geluk, 't w zij zeker weet voor haar
bereid te zijn.

Gelijk een pijl met alle kragt van ènen boog op het
doelwit gedrèven, indien hij door ènen steen, of andere
hindering in 't midden van zijnen loop gestuit word,
zò gaat 't ook met zò ène ziele, die met allen drift haakt
en snakt na 't gene daar zij altijd op gedoeld heeft, en 't w
haar natuurlijk middelpunt is, nam het bezit van Godo
zò dra zij door een smertelijk vertoeven in 't vagevuur

word opgehouden, bevind zij zig in ene pijnlijken drift en verlangen om tot haar einde, daar Godt haar toegeschapen heeft, te geraken.

Men kan niet beter (alhoewel maar in ene ruwe schets) d'elendigen staat dier zielen besetten als in ons verlangen op deze wereld. alhoewel deze slap en swak zijn, belet wordende door verscheiden voorwerpen, die ons verstrooijen en voor een tijd de gedagten wegnemen, egter indien enig goed, daar wij na verlangen, word opgehouden, en des zelfs bezit word uitgesteld, hoe pijnlijk valt ons dat!

Prov. 13 - De Wijzeman zeide daar al eertijds van: Spes quæ differtur affligit animam. Wat pijn moet 't dan zijn voor ene ziele, die met alle kragt van hare nature, met alle begrip van verstand, memorie, en wille zig drijft tot dat bezit, dat zij weet te zullen ontvangen, en haar voor een tijd nog onthouden word?

2. Reg. 14. geeft ons een zoete schets van dit smertelijk verlangen in den godlozen broedermoorder Absalon, die na een driejarig ballingschap van vader David in genade wier aangenomen, dog onder beding van des vaders aangezigt niet te zien.

2. Reg. 14 - 24 Dat hij (zeide David) na zijn huis keere, en niet kome voor mijn aangezigt. Deze straf van 's vaders aangezigt te moeten derven viel absalon zo hard, dat geen plijzier hem kon vertroosten, ja dat deze gunst des konings van weder in Jerusalem te mogen komen hem smertelijker viel dan zijne voorgaande ballingschap.

H. 32. Waarom (zeide hij) ben ik van gessur gekomen? 't was mij beter daar te zijn. Over zulks bid ik dat ik des konings aangezigt zien mag. of gedenkt hij nog aan mijne misdaad, zo laat hij mij doden.

En zo is 't ook gesteld met de zielen in de gevangenisse van 't vagevuur. zij hebben zelfs de genade van Godt hunnen here en vader, maar, elaas! zij mogen zijn aangezigt nog niet zien. deze straff eischt de godlijke en ontkreukbare regtvaardigheid van haar nog. Indien dierhalven het verlangen, van enen godlozen Absalom

∧ na 's vaders aangezigte // alhoewel reeds verzoend,

hem zo smertelijk viel? hoe smertelijk, hoe pijnlijk moet het deze zielen vallen, die nu voor euwig met hunnen Godt verzoend zijn, dat zij ogter het aangezigt van dien zij zo beminnen, niet mogen zien? Mij dunkt ik

ik höre haar met ènen Absalon zeggen: Quare veni de gessúr? Waarom benik van de wereld mijn ballingschap gescheiden? Waarom ben ik na't hemels jerusalem geroepen? 't was mij bèter in mijn ballingschap gebleven, dan hier met zo vèle pijne het aangezigt van Godt, mynen vader en koning te moeten derven. Kan er dan wel een smertelijker verlangen, een èlendiger staat bedagt worden voor ène ziele, die nú in de liefde gods bevestigt is? en egter het bezit van Godt moet derven?

Indien iemand onder ons van ènen slegten staat ~~aan~~ ènen koning ten húwelijk bisteed tot koningin wierd verhèven, maar na't slúiten van't húwelijk, in plaats van tot den koning ingeleid te worden, in ène gevangenis wierd gesmèten, zonder den tijd harer verlossinge te wèten, alleen met deze höpe dat zij eens tot haar beloofde gelúk zoúde geràken, hoe smertelijk zoúde dit ~~...~~ verlangen zijn? hoe pijnlijk die kerker? op de zelve wijze is't gesteld met deze heilige zielen. zij zijn, volgens Poúlús, met Godt zelf ondertroúwd Despondi vos úni viro. Deze ondertroúw is door de dood bekragtigt. De sterf stond was de tijd om tot haren brúidegom ingebragt te worden. Wat pijn en smertelijk gevoel moet het dán voor zo ène ziele zijn, om een klijne foút, of niet genoeg geboette zonde, in ène èlendige gevangenisse te vertoeren? 2. Cor. 11-2.

Edog het èlendigste in deze smertelijke gevangenisse is, dat zij búiten staat zijn om zig daar úit te redden, búiten staat om door eige verdiensten hare pijnen te verkorten, alleen höpende op de goedgúnstigheid harer mede lèdemàten in de strijdende kerke. deze èlendige zielen kan men ènigzins vergelijken bij den èlendigen 38 jàrigen zieken bij den schaapspoel te Jerúsalem, die, zig zelven niet kunnende helpen, aan den Zaligm klaagde dat hij van allen hulp ontbloot was, zeggende: Heer, ik heb niet een mensch. en dit is ook de droevigste klagten dier zielen int midden van hare gevangenisse, en smertelijk verlangen. ik heb (roepen zij) niet een mensch & Jois. 5.

De profundis clamavi ad te Domine: Domine exaudi vocem meam

Ps. 129. v. 1.

In Commemoratione omnium fideliúm defunctorúm 2. Nov. 1761

Zig te verheugen met die blijden zijn, te wènen met de wènenden is een zaak die ons van Gods wege door den Apostel word aanbevolen. Rom. 12-15.
De kerk van Chs dit beögende heeft ons gisteren aangezet om deel te nâmen in de vreugde, die een ontelbare menigte onzer medebroederen, en medelidmâten in Chs in zijne heerlijkheid genieten. Van deze onze oogen slaande op de genen die in drúk en lijden ter plaatse der zúiveringe worden opgehouden vereischt zij heden van ons dat wij ook deel nèmen in húnne smerten, en hen behúlpzaam zijn in húnne droefheid.

Ten dien einde zijn wij als nú bezig met de godlijke offerhande der Misse voor hen op te drâgen. Behalven dit allervolmaakste en verdienstigste offergebed steld de kerk ons nog andere gebêden in den mond, mèrendeels door Gods Geest zelf ingegeven. Van deze hebben wij'er gisteren een mènigte gezâmender hand voor den Here gestort als wij na de Vespers de zielvigilien hebben gelêzen.

Onder die is ook de 129 Ps. die wij doorgaans, als wij een gebed voor d'overlêdene gelovigen doen, gebrúiken. Opdat zúlks met meerder aandagt en vúrigheid geschiede, hoe wij den zin der woorden bêter vatten, en tegelijk opdat wij mogen aangewakkerd worden tot het gene onze pligt hêden van ons vereischt, zúllen wij als nú d'eerste woorden van dien Ps met U. A. nader overwegen. Dit zal ook kúnnen dienen om ons een kort begrip van den zin van den gehêlen Ps te geven, en hoe wij dien voor d'overlêdenen moeten bidden. Wij zúllen dan den text ——

Propositio

1°. Letterlijk verklâren

2°. Tooigenen aan d'overlêdenen in de plaats der z

3°. In't kort zien wat wij'er voor ons levenden úit moeten lêren. Attendite.

NB ob prolixitatem deductionis 1ae et 2ae partis, 3am omisi.

vide Moeder-son in hüne Ps.

De titel of het opschrift van onzen 129 Ps. is klimgezang, of anders, trappsalm, een titel gemeen aan nog 14 andere Psalmen. Die Ps. worden klimgezangen of trappsalmen genoemd of wel omdat zij door de Levieten op de trappen des tempels, of van het volk de zelve opklimmende, of op een zeer höge toon, of met stemmen die höger en höger op gingen gezongen wierden, of wel omdat zij bezonderlijk opgesteld waren om van het joodsche volk üit Babel wederkerende ^ gezongen te worden.

^ en opklimmende na Jerüsalem

Onze 129. Ps. is in zig zelven een gebed van een mensch of volk, dat in drük, benaüwdheid, of wederwaardigheden om zijner zondenswille als overstolpt legt, waarom die hier spreekt eerst hertelijk bid om barmhertigheid en vergëving der zonden, om daar door verlossing üit zijne elenden te verkrijgen.

Wie de schrijver van dezen Ps. zij word ons in den titel niet gemeld, nog ook wanneer de zelve is opgesteld. Sommige üitleggers eigenen dien toe aan't volk te Babel in't land der Chaldeen overgevoerd, andere aan den koning David den opsteller van vele andere Psalmen. Dog niers belet beide deze gevoelens zamen te päaren. Want gelijk david door godsgeest menige andere dingen heeft voorzeid, die nog verder afwaren van zyne tyde als hij v. B. des heilands lijden en andere geheimen, zo heeft hij onder anderen ook door den zelven geest dezen Ps. wel künnen schrijven. zödänig dat die betrek had op den staat waarin hij zig bevond, en ook te gelijk dat die paste op het beklimmen van Sions tempel die toen nog moest geboüwd worden, of op de wederkomst üit Babel die lang daarna eerst stond te geboüren.

Het kort begrip dan van dezen Ps is een gebed van David of van't Joodsche volk in't land der Chaldeen, bestaande üit twe of drie voornamedeelen. In't eerste bid hij om verlossing üit de diepte der zonden, of door de zonden veroorzaakt, waarvan hij 't gewigt doet bemerken stellende die in vergelijkinge met de strengheid van gods oordeel. Verder in't 4 en 5. v. toond hij zijn betroüwen op God en

en dat hij geenzins wanhoopt niet tegenstaande
de strengheid zijns oordeels. Tot dus verre kan
men 't eerste deel van dezen Ps. stellen. In het 2de deel van dezen Ps.
tot het einde wekt hij Israel op om insgelijken op Gods
grote barmhertigheid zijne hoope te stellen, die hem
vergiffenis en verlossing zal verlenen uit alle zijne
zonden. Dog dewijl deze verlossing niet ten vollen
en in alle deelen als door den als dan nog toekomenden
Messias stond te geschieden, zo merken d' uitleggers
de laaste woorden van den Ps. aan, als een derde deel
behelzende de belofte der komste van den Messias.
En uit dien hoofde word ook zeer eigen in de Vespers
op den Kersdag deze Ps. den Here toegezongen.

Dit in 't kort aangemerkt zijnde komen wij tot d'
eerste woorden van den Ps. Uit de diepte (zeid de
profeet) Twe zaken zijn in deze woorden te bemer-
ken 1o. de staat of gesteltenis van die hier bid, 2o. zijn
wensch of begeerte.

1o. Zijnen staat drukt hij uit met deze woorden: Uit
de diepte. Het woord diepte hier en elders in de H.
Schrift betekend plaatsen die onder de vlakte des
aartrijks gedoken leggen, en zonderling word het
genomen voor de diepte of grond der zee, of andere
wateren, als Ps. 68-3-15.

Door de diepte word hier verbeeld en te kennen
gegeven het groot gevaar van te vergaan waarin die
hier bid, zig bevind; want hij vergelijkt zig bij een
mensch, die in een put of poel gevallen is, of legt in
de diepte der zee, daar hij gewis moet vergaan indien
hij 'er niet haastig uitgeholpen worde. En dit gevaar
gelijkt bij een diepte, of, gelijk de grondtext, de
Gr. en Latijnsche vertalingen luiden, Uit de diep-
tens in 't meervoudig getal. Vraagd iemand wat waren
nu die dieptens? 1o. de diepten der zonde, het zij
van David gezondigd hebbende met Bethsabee,
het zij van 't Joodsche volk om hunne zonden na
Babel weggevoerd 2o. De diepte der tijdelijke
rampen, waarmé zo David als 't Joodsche volk om
hunne zonden gastraft wierden. 3o. de diepte der
droefheden volgende uit het gevoel der elenden,
of uit het herdenken van de grootheid der zonde. Uit
deze 3 leide dieptens roept hij die hier bid tot den Heer

^ die hier spreekt, het zij David, het zij het Joodsche volk.

En wel teregt vergelijkt hij ^het bij dieptens 1o. om het naakende gevaar van ondergang, ten zij hij van Godt geholpen werde 2o. om de grote overvloed van rampen en droefheden, waar door hij als door de baren der zee overstolpt wierd. En waarlijk die beschouwd de rampen aan David overgekomen, voorn: als hij van zijnen zone Absalon wierd vervolgd, die zig ook herinnerd den staat der Joden in Babel gevangen; deze zal gene moeite hebben om te bevatten hoewel de profeet in den text beider gesteltenis door 't woordjen dieptens heeft uitgedrukt. Zo d'een als d'ander mogt in dien staat
Ps. 87-8 gelijk David Ps. 87 roepen: Uwe verbolgenheid is op mij bezwaard, en gij hebt alle uwe golven over mij doen stromen.

2o. Op de beschrijving van den staat volgd de begeerte of wensch, die de spreker of bidder uit, zeggend: Ik heb geroepen tot u, o heer, heer verhoor mijne stemme. Hij zeid niet, Ik roep, maar, Ik heb geroepen. En dit volgens den aart der hebreeusche taal, die in hare werkwoorden genen tegenwoordigen tijd heeft. Dog de h. Grego. merkt hier wat meer in aan, nam: dat de profeet met te zeggen: Ik heb geroepen, tekennen geeft, dat hij zig niet genoegde met eens te roepen tot den Heere; maar nog meer had geroepen; en diensvolgens zijn volharden in het bidden. Ook is te bemerken d'uitdrukking van het woord roepen, dat eigen is aan die in noot en dieptens zijn; en de hevigheid huns verlangen te kennen geeft, dat hier de bidder doet.

Maar tot wien roept hier de bidder? tot u, o heer, zeid hij. Het woord Heer, leezen w' in den grondtext Jehovah, een naam den waren Godt alleen eigen. terwijl dan d'andere volkeren der aarde in hunne rampen te vergeefs hunnen toevlugt tot d'afgoden namen; roept David en 't Joodsche volk tot den waren Godt die hen waarlijk kon en zoude redden, als 't hem beliefd

En hoe heeft de bidder in den text geroepen? hij heeft niet in 't wild een geschreeuw gemaakt; maar, gelijk de kragt van 't grondwoord medebrengt, met duidelijke en verstaanbare woorden: heer verhoor mijne stemme Hij heeft dan gebeden om verhoord te worden. dit was zijn wensch, en begeerte, die in zijn geroep ons drie

zaa-

voorname hoedanigheden van het gebed heeft geleerd
nam 1 dat 't moet nedrig zijn, voortkomende uit een
kennis onzer diepe elenden en onmagt, 2. iverig, en
3 volhardende, gelijk wij in 't woord roepen hebben
aangemerkt.

U. A. begrijpt hieruit hoe jammerlijk is geweest
de staat van die hier in dezen ps God aanroept, en
ook wat hij van den Here verzoekt. 2da Pars

Laat ons nu van David of 't joodsche volk in be-
schouwinge eens overgaan tot onze overledene broe-
ders waarvan wij heden de gehugenis houden, en zien
hoe hunne staat, en begeerte met dien, van wien wij
dus verre in d' aerste woorden van den 129 Ps. hebben
hooren spreken, ~~hoewel die~~ in den text word uitgedrukt,
en wat wij ingevolgen van dien voor hen moeten doen.

3° die in den text spreekt is een mensch of volk
dat door groten druk, benauwd- of wederwaardigheid
als overstolpt legt om zijner zondens wille. Zeker een
regt afbeeldsel van de zielen onzer afgestorvene broe-
ders in de plaats der zuiveringe! wat druk en benauwd-
heid hen daar moet treffen begrijpen wij ligt als wij hun-
nen staat in 't bezonder aanmerken. En wat is hier
van d' oorzaak? 1° zijn hunne dagelijksche zonden,
waarvan zij niet genoeg gezuiverd waren als zij uit
dit leven scheidden, of wel de doodzonden, die hen
wel, wat de schuld belangt, van Godt genadelijk ver-
geven waren, maar voor welkers tijdelijke straf zij
Gods regtvaardigheid niet hadden voldaan. Zodat
zij daar waarlijk zijn in druk en benauwdheid, en
dat om hunner zondens wille.

Maar laat ons hunnen staat in d' uitdrukkinge
onzer textwoorden wat nader beschouwen. die zig
in den text laat hooren beeld zijnen staat af als die
van een mensch, die in de diepte van een put, of van de
zee gevallen is, en daaruit om hulp roept. een spreek-
wijs die den overvloed zijner rampen beduid, maar
naar d' eige betekenis van 't woord diepte zeer wel
past op den staat der overledenen in de plaats der
zuiveringe; want alhoewel ons niet duidelijk verope-
baard is waar de plaats der zuiveringe gelegen zij
hor gemeen, en niet ongegrond gevoelen der school-
leraren is, dat die is in 't diepste der aarde. Dog

Estiins in L. 4. dist. 21. §. 3. in fine.

wat hier ook van mag wezen, zij zijn daar zekerlijk
in een overvloed van rampen, waarin die drievoudige
dieptens, waarvan wij in de letterlijke verklaring geheb-
ben gesproken, gevonden worden.

1°. Roepen zij daar door hünnen wensch en verlangen
uit de diepte hünner zonden, die hen dien overvloed van
rampen veroorzaakt hebben.

2°. Zij roepen daar uit de diepte hünner tijdelijke
èlenden, veroorzaakt 1. door d'üitstel der hemelsche glo-
rie, en 2. de hèvigheid der pijnen die zij daar lijden.
1. Wat d'üitstel der glorie belangt, verzügtte wel eer een
Phil. 1-24. Paülüs ~~als~~ wierd hij als geparst om ontbonden en met
Chs te wezen? O! wat een smert moet 't wezen voor d'ont-
lèdene gelòvigen door een droevige gevangenis nog be-
let te worden om met Chs te wezen? 1. Zij die reeds ver-
zèkerd zijn in d'eüwige vreugde eens te züllen kòmen!
2. die ontbonden van 't lighaam niet benèveld door de
zinnen en aardsche denkbeelden, met een züiverder
oog d'eüwige goederen, die door gene lighàmelijke
zinnen agterhaald worden, beschoüwen. 3. die door
gene lighàmelijke en menige tijdelijke voorwerpen ver-
hinderd worden op de zelve te denken, en gestòdig
daarna te verlangen. alle dingen die, gelijk ze hün
verlangen vergròten, zo ook den üitstel des te bitterder
Prov. 13-12. màken, en bezwaren. Spes quæ differtür affligit animam.
2. Voeg hier nü bij de pijnen die zij daar lijden, die d.
van aart of natüür zijn een hèvig vüür, zò als d'Apos-
1. Cor. 3-15 tel schijnt te kennen te geven, of düisterniss
andere smerten daar mè vermengd; 2 die van hevig-
righeid d'aldersmertelijkste zijn. Dit vüür (zeid
Augs in Ps. 37. n. 3.) zal zwaarder wezen, als al het
gene een mensch hier op de wereld kan lijden. En
de h. Gregs in 3. ps. pœnit. v. 1. agt dit vüür onverdraag-
lijker als alle smerten van het tegenwoordig leven.
3. die zeer langdürig zijn als üit d'oüde fündatien
der kerke van voor overledenen jaren en jaren te bidden
is af te leiden.

Zij roepen dan niet min, ja veel meer als het Jood-
sche volk in Babel, of David in zijne rampen, uit
de dieptens van hünne zonden, van hünne tijdelijke
èlenden, en ook

3°. Uit de diepte hünner droefheden, voortkomende
üit hünne zonden, en 't gevoel der smerten die de
zonden veroorzaakt hebben. Zò dat ider van hen ta roep
met

met David tot Godt mag zeggen: Uwe verbolgentheid Ps. 87-8.
is op mij bezwaard, en gij hebt alle uwe golven over
mij doen stromen. Zie daar den Staat der overledene
gelovigen.

2°. Wat is nu hunne wensch en begeerte? Zij roe-
pen met den Profeet om verhoord, en uit hunne elende
geholpen te worden. Maar dewijl zij nu in zoda-
nigen Staat zijn, waarin zij niet meer kunnen ver-
dienen, maar met Langmoedigheid de zuiverende
straffen, volgens hun ontvangen vonnis, moeten
ondergaan, wie zal ons genoegzaam kunnen beschrij-
ven met wat een hevigheid zij tot ons roepen, tot ons,
zeg ik, die hen door onze gebeden en verdienstige
werken te hulp kunnen komen?

Wie zou op dit geroep zijne ooren kunnen stop-
pen, en aan die bedrukte zielen de behulpzame
hand kunnen weigeren? De kerk hier van bewust
draagd daarom altoos op d'offerhande der Misse op
zo wel voor de dooden als de levenden, en eindigd
noit hare andere openbare gebeden zonder voor
d'overledenen te bidden dat hunne zielen in vrede
rusten, ten dien einde heeft zij dezen dag bezonder
geschikt om zulks voor hen van den Here te bidden,
ook steld zij ons daarom zeer dikwils in den mond
den 129. Ps. wiens eerste woorden wij nu berroeden,
om ons door de zelve aan te wakkeren om onze Chris-
telijke Liefde ten hunner opzigt te quijten.

In deze woorden van den 129 Ps. roepen wij voor
hen en uit hunnen naam, ja! wij roepen met hen
als of wij zelf deelgenooten huns Lijdens waren,
en zeggen: de profundis &c. even als of wij (en dit is
in de meeste gebeden der kerke pro defunctis wel aan te merken) met hen in
die diepte waren. En met reden bidden wij dus voor
hen, mits wij met hen in Chs een Lighaam uitmaken.
Nu als het een Lid iet lijd zo lijden alle de Leden
mede; gelijk d'Ap. bemerkt. Als de hand, voet, of enig 1. Cor. 12-26.
ander Lidmaat gequest of gewond is, aanstonds de
mond spreekt, roept, en vraagd om hulp als of zij zelf
geraakt ware.

Zo zo moeten wij ons dan in aanzien der overledenen
gedragen, 1. dit vereischt van ons d'onderlinge gemeen-
schap, die wij als Leden van 't zelve Lighaam met el-
kanderen hebben. 2. ja de natuurlyke genegentheid

diemen voor vrienden heeft, zelfs voor wat mensch ook zoude mogen wezen die in groten druk en lijdenis, waar uit wij hem zouden kunnen redden. 3. Dit vereischt van

Matt. 5. 7. ons onz eigen voordeel; want door deze barmhertigheit die wij aan zo menige van Gods vrienden bewijzen, zullen wij van hem weder barmhertigheid verwerven. 4. Zij zelf uit de plaats der zuiveringe verlost, en ingegaan in de vreugde des Heren, zullen ons dan tot voorbidders dienen en wij zullen daar door verkrijgen dat, alo wij mögelijk ook eens in de plaats der zuiveringe komen, de Heer ons ook hier menige voorbidders zal laten geworden, die ons zullen toemeten met de maat daar wij anderen mede zullen gemeten hebben.

Conclusio

Wel aan dan A. T. Laat ons voor onze overlidene broeders en medeledematen, uit de diepte tot den Here roepen, roepen met volherdinge, roepen met woorden en verzugtingen, roepen door godvrugtige werken vasten, bidden, en aalmissen, die geheiligd en verhoogd bij d'offerhande en verdiensten van J. C. onzen Heiland een spoedige ontsloging voor hen verwerven.

Laat ons in dien geest d'offerhande der Misse vervolgen, om dus door J. C. zo voor d'overlidenen, als voor ons levenden genade en barmhertigheid te verwerven, en daarna de hemelsche glorie. Amen

2°

Domine exaudi vocem meam. Fiant au=
res tuæ intendentes in vocem depre-
cationis meæ. Ps. 129. v. 2.

In Commemorat
Oium fidelium
defunctorum
2. Nov: 1763.

Met onze opgenómene textwoorden stort de
kerk héden bezonder haar gebed voor de zielen
haarer afgestorvene Lédemaaten, die zig in de
plaats der zuiveringe bevinden.
'T is een gebed dat de kerk niet alleen van daag
maar in meenige andere gelégenhéden ten zelve ein-
de gebruikt, en dat dus ter deege van ons, die 't zoo
dikwils leezen, diend verstaan te worden.
Om deze reeden hebben wij dienstig gedagt, gelijk
voorheen, als nu wéderom eenige woorden van dien
Ps. t'ontleenen, en U. A. te verklaaren, om te doen
blijken hoe wonderwel die woorden gebruikt worden
om den Heer te smeeken voor de zielen die 't voorwerp
zijn van onze huidige godvrugtigheid, en om ons tot
het kwijten van dezen onzen pligt voor die zielen
des te meer aan te spooren.
De Ps., waaruit die woorden genómen zijn, is een
gebed van David, of van het Joodze volk in 't land
der Kaldéën. In 't eerste deel van dien Ps. beschrijft hij,
die hier spreekt, zijnen staat en gesteltenis, hij ziet
zig aan als leggende in een diepte, of, volgens het
grondwoord, in dieptens 1. der zonden, 2. der tijde-
lijke rampen, 3. en der droefheid en benauwdheid
die daaruit volgd. Uit deze diepte of dieptens
roept hij tot den Heer, en geeft dus zijn verlangen
te kennen, en het géne hij roept is bevat in onze op-
genómene textwoorden. Heer, verhoor mijne stemme
laat uwe ooren luisteren naar de stemme mijns smee-
kens. Wij zullen deze woorden met U. A. náder over-
weegen 1mo den text naar den letter verklaaren

Propositio

2do op 't huidig voorwerp onzer godvrug-
tigheid toepassen Attendite
De wensch en begeerte van den bidder in den text
is dat zijne stemme gehoord worde. Heer (zegd hij)
verhoor, of, volgens den grond text, Hoor mijne stemme.
dog hiermede is hij niet te vréden dat zijne stemme

enkel gehoord worde, maar hij verzoekt dat zulks met opgeregte aandagtige luisterende ooren geschiede. Laat (zegd hij) uwe ooren luisteren naar de stemme mijns smeekens: want het gebeurd dikwils dat men imands stem of geluit wel hoord, dog niet bevat wat hij zeggen wil, om dat men op andere dingen let. 't is dan niet genoeg dat imand roepe om gehoord te worden, maar daar word ook vereischt dat degéne, tot wien men roept, op het geluit aandagtig zij.

Dit verzoekt dan de profeet in 't twéde lid des textes woorden, nam dat zijn geroep of stemme niet een enkel geluit zij, maar een geluit dat met aandagt en oplettenheid van den Heere gehoord worde.

Wij weeten wel, en 't was den profeet altons niet onbewust, dat God altijd alles ziet en hoord, want hij elders zegd, Hij die het oor geplant heeft, zou die niet

Ps. 93-9. hooren? Maar als God niet doet het géne wij vraagen, of het uitsteld te doen, zoo gedraagt hij zig ten onze opzigt, als of hij ons niet hoorde, nog op onze stemme lette. Opdat dit hem niet gebeure, bid de profeet, dat de Heer, als alle andere dingen ter zijde stellende, op zijne béde lette, t. e. met'er daad doe bemerken dat hij zijne stemme hoord en'er oplet hem reddende uit zijne rampen, en dat zonder uitstel.

In beide was voor den bidder groot gevaar. Verhoorde hem de Heer niet met hem hulp te bieden, zoo was 't met hem gedaan; en deed hij 't niet zonder vertoeven dan was zijn verderf ook naakende om het groot gevaar daar hij zig in bevond; want hij zig aan zag als een mensch, die in een put of poel gevallen is, of leggende in de diepte van de zee, daar hij gewis moet vergaan indien hij niet haastig geholpen worde om'er uit te geraaken.

Hij drukt dan zijne begeerte aldus uit: Laat uwe ooren luisteren naar de stemme mijns smeekens. Dat de profeet hier van den onlighaamelijken God menschelijker wijze spreekt, als of hij ooren had, is niet noodig hier omstandig te verklaaren, dewijl niemand van ons nog zoo dwaas, nog godloos is dat hij Góde een lighaam, of lighaamelijke deelen zoude toeschrijven, gelijk weleer de ketters Anthropomorfiten deeden. Wij weeten dan dat deze
en

en diergelijke Spreekwijzen van den h. Geest gebruikt worden om zig naar ons te voegen, en verstaanbaar te maaken. Zoo dan die hier bid verzoekt dat God wil doen gelijk een mensch, die willende hooren wat een ander begeerd om hem te helpen, zijne ooren toeneigd, en opregt om, zijne begeerte verstaan hebbende, die te volbrengen.

In dezen zin dan roept de bidder tot den Heere: Laat uwe ooren Luisteren. En waarnaa? Naar de Stemme (oit) mijns smeekens.

Maar, Man Gods, wat roept gij dog? Wat bid, wat smeekt gij? Gij verzoekt wel dat uwe Stemme verhoord werde, gij wild dat de Stemme uws smeekens met Luisterende ooren worde ontfangen; maar in dezen heelen ps. merk ik niet dat gij iet van God bid; gij zegd wel dat 't gewigt der zonden zoo zwaar is dat niemand 'er onder kan bestaan indien de Heer 'er gaade slaat; gij zegd dat 'er bij den Heere genáde, barmhertigheid, en overvloedige verlossing is; gij zegd dat gij den Heer met een groot betrouwen hebt gewagt; gij wild dat Israël op den Heere hoope; gij beloofd hem de verlossing uit zijne zonden; maar in dit alles is geen ontwerp van eenig gébed. Wat zal God dan hooren? naar wat smeekens zal hij Luisteren?

Maar A. F. Laat ons hier over niet verwonderd zijn, dat de profeet zijne begeerte meer bedekteliјk te kennen geeft, dan uitdrukt. Hij aanroept hier den hulp van eenen mensch, maar van God, die de herten en nieren doorgrond, en wel weet wat wij van noode hebben, al eer wij hem bidden. Daarbij dewijl hij uit de diepte roept, wat is 't noodig uit te drukken 't géne hij begeerd? Wij zelfs, als wij imand van uit een gragt hooren schrouwen, verstaan aanstonds wel wat hij wil hebben schoon hij niet een woord voordbrengt dat van uittrekken gewaagd. Zéker daar de zaak van zelfs spreekt zijn geen woorden noodig. Die hier bid Logd in de diepte, hij roept uit de diepte, hij vraagd verhoord te worden. Wie kan dan twijfelen wat hij begeerd? Gewis hij wil uit de diepte verlost, hij wil 'er uitgetrokken worden. dat is 't dat hij bid en vraagd alhoewel hij 't met geen uitdrukkelijke woorden uitdrukt.

Zie daar 4. F. de verklaaring van den text. Wij gaan tot de toepassing van dezen dag over.

2da Pars.

Roept David, of wie de bidder zij, dat de Heer den

O! niet ongelijk is 't geleegen met de zielen der overleedene geloovigen, die zig in de plaats der zuiveringe bevinden, en 't voorwerp zijn van onze medoogende godvrugtigheid. Zij leggen in de diepte, 't zij van de plaatze hunner zuiveringe, 't zij van hunne gebreken, 't zij der tijdelijke élenden waardoor zij om die gebreken overstroomd worden. Zij roepen uit die diepte door hun verlangen en begeerte om verhoord te worden. En wie kan twijfelen wat zij begeeren? hunne staat spreekt voor hen, daar zijn geen woorden noodig. Zij roepen dan met den profeet door hun verlangen, door hunnen staat tot God den Heere, dat hij hunne stemme hoore, en luistere naar hun smeeken.

En wie zal ons genoeg kunnen uitdrukken met wat een vuurigheid zij dus roepen om verhoord te worden! Dewijl hunne élende niet minder is als die van den profeet, zoo is ook hun verlangen geenzins kleinder. Hunne élende is zeker geenzins minder, ja veel zwaarder dan z' ons voorkoomt als men aanmerke zoo hunne persoonen, als de plaats daar zij zig bevinden.

1. 't Zijn zielen die verzékerd zijn dat zij in d'eeuwige vreugde zullen koomen; geesten die met een zuiverder oog die geestelijke eeuwige goederen béter kunnen bevroeden, die door geene lighaamlijke en meenige tijdelijke voorwerpen verhinderd worden om gestádig daarop te denken, daar altijd meê bézig te wézen. Hoe lang moet hen dan dit uitstel vallen! hoe smertelijk dit vertraagen van hun verlangen? hoe kragtig worden zij geparst om ontbonden te zijn van een plaats, die hen wederhoud van met den Heere te zijn? hoe bitter moet 't hen vallen dat zij hun verlangen nog niet kunnen bereiken?

2. Daar en bóven, worden zij ook nog bezwaard door de pijnen dier plaatze waarin zij zig bevinden. Hoe groot die zijn hebben wij voorheen. N. G. voorgehouden. Met een woord: dit vuur (volgens den H. Aug.) zal zwaarder zijn dan al het géne een mensch hier op

S. Aug. in Ps. 37. N. 3.

deze

der werreld kan lijden. Voeg hier bij de langdurigheid, en onophoudelijkheid dier pijnen, die de kleinste smerten als onverdraaglijk maakt, en't is meer als genoeg om overtuigd te wézen dat hunne staat alle tegenwoordige rampen merkelijk te böven gaat. Zij roepen dan met geen minder verlangen als de profeet: Heer verhoor mijne stemme. Laat uwe ooren luisteren naar de stemme mijns smeekens.

Maar dewijl zij nu in zoo een staat zijn, waarin zij nu niet meer kunnen verdienen, en met langmoedigheid de zuiverende straffen, volgens hun vonnis, ondergaan, hoe zal men zig genoegzaam kunnen verbeelden met wat een hévigheid zij tot ons roepen, die voor hen nog kunnen verdienen, en door ons smeeken, en verdienstige werken het gehoor des Allerhoogsten tot hunne begeerte kunnen neigen? Wie zou op hun geroep zijne ooren kunnen verharden? Wie zou kunnen weigeren behulpzaam te zijn aan deze bedrukte zielen?

Is dan hunne stem te zwak laat ons voor hen krogtig roepen, en zij door onzen mond, dewijl zij met ons léden zijn van een en't zelve geestelijk ligchaam in C. J. Dus moeten wij altans vandaag roepen met de heele kerke van Chs, die héden bezonder haare stemme verheft voor alle die overlédenen, dus moeten wij een heilig geweld doen op het gehoor des heeren. Noit omstandigheid voordeeliger als deze die ons hier te zámen vervoegd om door een onophoudelijk gebed dit geweld zoo krogtig en, aangenaam aan den heere te vergrooten.

En waarlijk vermag het iverig gebed van eenen regtvaardigen alleen zeer veel bij den heere, gelijk d'Ap: Jacobus ons leerd, wat zal dan vermógen het gébed van alle de regtvaardigen? van de regtvaardigen die hier nog strijden voor de génen die lijden, vervoegd met het gébed der génen die door lijden en strijden zijn doorgegaan tot 't eeuwig verblijden? Immers 't is niet te twijfelen of de gelukzaligen bezorgd voor d'elenden der lijdende kerke vervoegen zig ook héden met de strijdende kerk om voor de lijdende de hulp des heeren af te smeeken. Jac. 5-16

Conclusio

Wel aan dan A. T. laat ons dikwils, en vooral nu
bilden voor d' overlêdenen, en uit hunnen naam tot
God roepen: Heer verhoor mijne Stemme. Laat ons dus,
laat ons dus roepen met 'er herte, en met den mond,
laat ons dus roepen, door verdienstige werken, en
besonder door d' allerh: offerhande der Misse. Laat
ons met dit inzigt die offerhande voor Levenden en
dooden gaan vervolgen, opdat des heeren ooren luis-
teren naar de Stemme onzes Smeekens, opdat wij
voor d' overlêdenen een spoedige verlossing uit des
diepte erlangen, en voor ons Levenden dat wij 'er van
bevrijd, of spoedig uit gered zullen mögen worden,
en wij dus te zámen mögen koomen ter plaatze daar
wij God zullen looven, aanbidden en danken in
alle euwigheid. Amen.

Mortuus ē in senectute bona, provectæq ætatis, & plenus dierum Gen. 25. v. 8.

In Exequiis 9. Feb. 1743.

Etsi permultum sit benè cœpisse, plus ē feliciter perfecisse A.A.

Zoo van 't een, als van 't ander is 't dat 't spreekwoord heel wel zeit: een goed begin, geeft een goed behaegen. Maer 't einde van al moet den last draegen.

De waerheit van dit zegs-woord leert ons de dagelykze ondervinding; want immers initia utcumq laudabilia, nisi optata claudantur coronide, nihil prosunt nisi ad majorem de cœpto opere dolorem. Quid prodest naviganti explicuisse vela, et multum confecisse itineris maritimi, si portum ō assequitur? Quid juvat agricolam, arare, serere, occare, si ō contingit et metere? Finis ergo ē qui quæritur, quiq si bonus sit atq optatus, cœptum perficit et coronat opus.

Porro quis rerum humanarum in hoc exilio sit finis, ō longè petere necesse ē, docent id satis præsentes exequiæ. Nimirum mors ultima rerum linea.

In hoc ergo vertitur, humanæ felicitatis cardo, ut benè quisq decedat ex hac vita; frustra quippe nascimur incolumes, frustra, adolescimus, frustra deniq vivimus, si malè morimur.

Non dubito id vos habere in votis, ut bono fine claudatis hanc vitam. Ut hoc occasione harum exequiarum hodie disceremus, hunc textum selegimus qui optime quadrabit defuncto nostro, quiq nos docebit in quo sita sit mortis bonitas. Textus habet: Mortuus ē in senectute bona &c. Hunc textum ad litteram explicabimus, dein defuncto, et demum nobis paucis applicabimus. pro more Attendite

Propositio

Assumta textus verba, Sacri sr Historici de Patriarcha Abraham, qui sicut in vita pater fuit credentium, uti Paulus eum laudat, qui sicut mortuus ~~fuit~~ ē susceptor fidelium animarum, uti in Lazaro defuncto ē videre, ita et in morte

Rom. 4.

genuinorum recte morientium est exemplar. Tria vero de ipso refert textus, videlicet Mortuum in senectute bona, mortuum cum provectae esset aetatis, denique mortuum plenum dierum. Expendamus strictim singula, atque a provecta aetate auspicemur.

1mo itaque textus ait: Mortuus est provectae aetatis (hoog van jaeren,) nimirum cum annos haberet 175. ut v. 7. praecedente sacer historicus diserte annotavit.

Cum hanc Abrahami aetatem considero, occurrit mihi illa Numinis promissio apud psalmographum Ps. 91-16. Met langheit van dagen zal ik hem verzullen. Est quippe non spernendum Numinis beneficium, perdurare hominem ad summam aetatem, quemadmodum e contra severum est ejusdem supplicium, vitam ante tempus abrumpere in vindictam

Ps. 54-24 scelerum. De hoc supplicio Psalmogr: De bloedgierige en valsche menschen zullen de helft hunner dagen niet haelen i.e. zy zullen vroeg sterven, daer zy anders, naer hunne kragten en jaeren gesproken, langen tyd hadden kunnen leven; of, zy zullen zoo lang niet leven, als veele andere menschen leven, zy zullen weggerukt worden in het midden van hunne lusten en aenslaegen. Quam verum hoc ipsum sit, non opus est multis probare, quotidiana id satis docet experientia, dum alios suffocat crapula, ebrietas, impudicitia, et similes excessus, alios interficit hostilis manus, alii hoc illove, ut vidi, abripiuntur infortunio. Atque ita ante tempus moriuntur impii in vindictam suorum scelerum. Sic e contra autem hoc impiis est severum dei supplicium, sic econtra piis provecta aetas divini numinis est beneficium. Hos enim post tempus destinatum vitae vivere, docet exemplo suo Ezechias, qui 15 annos obtinuit, cum morbi vis omnem longioris vitae spem naaliter processisset. Taceo quid ad prorogandam vitam valeat in probis sobrietas, continentia, mansuetudo atque aliae virtutes. Sicut recte David hoc dei erga probos beneficium celebrans, deum promittentem inducat: Longitudine dierum replebo eum. Atque et hoc beneficium Abrahamo obtigisse sacer historicus ait, cum dicit Mortuus est provectae aetatis

~~Verum nostrum quod~~ At enim ut Dei munus sit longaevitas obviis istis, quem dedimus, sensu explicare, liquet tamen innumeros, etiam ex optimis, ad eandem non pertingere. Ecquando enim mortuus est ipse Dei Filius? num quid annosae aetatis

ætatis trigesimo tertio, aut circiter? Quid de Joā Baptista dicam? quid de innumeris aliis martyribus ac divis; qui præmatura, ut apparet, morte sūt abrepti? an fallere in his dicemus Dei promissionem? Longitudine dierum (ait) replebo justum. ~~[illegible]~~ Ergone longitudo dierum, ē dicendum, tan illum vitæ, quod isti decurrerunt?

℟ Rem paucis exponam. Ac 1ūm quidem aio provectam ætatem, obvio sensu, ~~[illegible]~~ multorum annorum, innuere seriem, ut is dicatur provectæ ætatis, quem veneranda canities, et seniles rugæ multam ostendunt decurrisse ætatem: attamen si rem penitius discutere voluerimus; inveniemus et hunc posse dici provectæ ætatis, et repletum longitudine dierum, qui ō tam annis obsitus ē, quam dives virtutibus.

Certe ad Abrahamum quod attinet, quem provectæ fuisse ætatis asserit textus, paucos illum constat vixisse annos eo tempore, quo pluribus sæculis vivere solebant hoēs, et si unum excipias Nachor, nemo majorum Abrahæ tam paucos, ac ipse, numeravit annos. Adnotavit hoc Lippomanus (ad Cap. 25. Gen.) Senex vero (inquit) dicitur Abraham, ō spatio dierum et temporis, cum junior oberit oībs avis suis; sed quia sensū, fides, sanctimonia vitæ profecerat in immensūm." Senex ergo fuit Abraham, virtute potius qm, ætate. Atq hanc ō modo posse, sed debere etiam solam proprie senectutem appellari, monet Sapiens quæ sapientiæ innititur et virtuti. Want (ait) Sap. 4-8.. 't geen d' ouderdom eerwaerdig maekt, is niet het lang leven, of het groot getal der jaeren; maer de wysheit dient den mensch voor grijze hairen: en een onbesmet leven dient hem voor een hoogen ouderdom.

Ita ut is provectæ ætatis mori dicitur, qui aut plures attingit annos, aut potius virtutes atq sic utroq modo Abraham provectæ ætatis dici pt.

2do. Alterum quod de Abrahamo ait sacer historicus, ē, quod mortuus sit in senectute bona (in een goede ouderdom) Magnum etiam hoc Dei munus ē, mori in senectute bona, i.e. vegeta, expedita et robusta, procul ab iis molestiis, qbs senes plerumq conflictantur, et ob quas merito dicit Comicus (Ter. Phor. Ac. 4. Sc. 3.) Senectus ipsa ē morbus. Sane videmus id esse verissimum, nam senibus caligant oculi, obsurdescunt aures, omnes he=

hebetantur sensus, excidunt dentes, caput oppletur catharris, pectus tussi agitatur, totumq corpus tremore ac debilitate affligitur: et in his an non mala ætas merito audit senectus? atq adeo an non merito bona senectus audit, quæ procul ē ab omnibus iis molestiis quibus senes plerumq conflictantur?

Attamen licet ex his quæ corporis st senectus bona aut mala dicitur, tamen ex iis quæ ad aum pertinent aptius et verius æstimandam dixerim senectutis bonitatem aut malitiam; aus enim cum corpore sit potior, merito qualitatem suam senectuti transcribit.

Puto igitur hanc rectè dici senectutem bonam, quæ quidam devi hois mentem dignis ea ætate virtutibus ostendit locupletem, absq longè ab iis vitiis, quibus summa ætas solet esse obnoxia: ex adverso ubi hæc senis aum obsederint, ajo senectutem esse malam.

Quicumq igitur ex senibus avari st et sordidi, aut iracundi et queruli, aut pusillanimes et suspiciosi, aut pertinaces et increduli, aut deniq cum susanna amatoribus luxuriosi et intemperantes, mala ubiq st senectus; bona vero ē illorum senectus, qui ab his vitiis alieni, contrariis virtutibus st conspicui. atq hi, ubi Abraham moriuntur in senectute bona, et quoad corpus et quoad aam.

3tio Deniq de Abrahamo ait textus quod mortuus sit plenus dierum (Hebr. Saruc dierum) ex quibus verbis facile intelligimus ō invitum ex hac vita excessisse Patriarcham, sed ō lubenti et tranquillo, absq ullo vitæ longioris desiderio: et quidni? erat n provecta ætatis, et senectutem attigerat undequaq bonam: plenus erat virtutum cur ō et dierum?

Equidem, quod senes, quorum puerilis ætas, et mala senectus ē, ægrè ex hac vita demigrent, ō ē quod miremur; cum n virtutum sint inopes ac meritorum, criminumq multorum conscii, timent formidabile supremi judicis tribunal: at senes illi, quorum provectæ ætas, bonaq ē senectus, ō habent, quod eos moretur in terris; cum n pleni sint virtutibus cum abundantia

Job. 5-26 ingrediuntur sepulcrum, sicut acervus tritici in tempore suo, inquit Eliphas.

Sordet igitur his senibus hoc exilium, atq unice arridet

ea felicitas, qua sese dignos reddere in hac vita studuerunt: atq ita ô inviti, ô longioris vitæ cupide, ô desperabunde; sed libentes et exprompte de statione sua decedunt, tqm ex mari ad portam, è labore ad quietem, a bello ad pacem, a pugna ad præmium, à cursû ad coronam, demq tqm ex tristi exilio ad felicissimam patriam.

Habetis A. A. quod mortuus sit Abraham.

Restat ut dicta optimo seni nostro defuncto defuncto applicemus. At puto id vix opus erit, cum unusquisq vestrum hanc applicationem mente sua modo pfecerit.

1º. Enim vero si de Abrahamo dictum sit, quod mortuus fuerit provecta ætatis, ô tt quod plures attigerit annos, sed plures virtutes, utroq hoc modo etiam noster senex mortuus verè dici pt. 1 provecta fuit ætatis nam anno ætatis vitis excessit...... 2 sed et præcipue, immo potius senex virtute qm ætate discessit, ita ut de ipso verum sit quod sapiens de veris et bonis senibus ait, viz: dat niet zoo zeer zyne hooge ouderdom, lang leven of groot getal van jaeren, hem eerwaerdig maekte, maer dat de wysheit en een onbesmet leven, de kroon zyns hooge ouderdoms waeren.

2º. Zeiden wy van Abraham, dat hy gestorven is in senectute bona i. e. vegeta, robusta, expedita, procul ab ~~[illegible]~~ iis molestiis, qbs senes plerumq conflictantur, procul item ab iis vitiis, qbs senes obnoxii st, idem, et de nostro sene, licet ô æqualiter, tn aliqualiter dicere possumus. 1 Mortuus ê in senectute bona......
2 Mortuus ê ......

3º. Zeiden we van Abraham dat hy satur dierum gestorven is, idem et de nostro sene...... In lectulo mortis cum Simeone: Nunc dimittis servum &

Agite A. A. et nos sive senes, sive juvenes conemur ut tales simus.
1 Virtus nra senectus sit
2 Sive senes, sive parvuli, malitiâ etiam senes parvuli esse debemus.
3 Plem dierum, cum Simeone, cum Paulo oibsq justis anhelemus ad patriam cælestem & hoc ao quotidie oremus: Adveniat regnum tuum, &

Attende tibi, et doctrinae, insta in illis: hoc enim faciens, te ipsum salvum facies, et eos qui te audiunt. 1. Tim. 4. v. 16.

Die Trigesimo Mortis Admodum R^di^ D^ni^ Luca Ahuijs. 11 Octobris 1734.

act. 22. 3.

't Is gansch onverwagts, en buiten alle gissinge dat ik heden 't woord zal doen. A. A.

'k had myne, en zeker ook u allen wensch geweest, dat hier verscheenen had de gene, die eertyts aen de voeten des Overledens, als eene Paulus aen de voeten van Gamaliel, onderweren was geworden, ik zegge De zeer Eerw: H^r^ Joes Trees Pastoor t' Haerlem. Dog misdien d' onpaslykheit van dien heer hem buiten staet gestelt heeft om 't aengenoome verzoek ter uitvoer te brengen, en den Overledenen ~~Hr~~ den zeer Eerw: Heer Lukas Ahuijs door zyn woord en redenvoeringe te vereeren, en ons allen te ~~[illegible]~~ troosten, zoo is 't Lot aen my te beurt gevallen, zoodat genoodzaekt ben, alsnu de stoel te beklimmen. 't verzoek is maer alleen, 't geen ik na vermogen, alhoewel gering, tot Lof des Overledens en tot ons aller troost en onderregtinge, heb opgestelt, met gedult te willen aenhooren, en door uwer verzugtingen t' onderschraegen.

Om dan tot de zaek te komen, waertoe ik hier verscheyne, zoo is 't dat ik begin, en zeg: Dat alhoewel de dood der voortreffelyke mannen beklaegelyk is, en betreurens waerdig in alle tyden, ~~in welke, wanneer hunne dood voorvalt~~, dat er nogtans evenwel geschapentheden des tyden zijn, in welke, wanneer hunne dood voorvalt, de zelve smertelyker en betreurlijker is, dan wel in andere tyden. A. A.

Zekerlijk de dood en 't afsterven der voortreffelyke mannen is altijd betreurlijk, maer op zommige tyden, meer dan op andere.

Immers 't moeijt by v. b. een Koning, wanneer een dapper krijsknegt, een manhaftig veldoverste, wiens dapperheit beproeft is, door de dood hem ontvalt, al is 't zelf in tyd van vrede; maer het treft hem vrij wat meer, en het smert hem kragtiger, als die dood voorvalt, dan wanneer die vorst zit in 't midden van den oorlog, als hy van alle kanten besprongen word, van zyne nabuerige mogentheden, en noodig hebbende verscheide Legers op de been te brengen, schaarsheit van mannen heeft, bequaem om die Legers te gebieden: als hem in die geschapenheit van tyd, item zoo een bequaem veldheer door de dood ontrukt word, dan is het alderbetreurlykste.

Zoo is 't ook met Gods kerk gelegen, 't is beklaegelyk voor haer, wanneer voortreffelyke mannen Bisschoppen, Leeraeren, herders en Pastooren, door de dood haer ontvallen; maer noit beklaegelyker, dan wanneer ze haer ontvallen, als de kerk van buiten

door ketteren, van buiten, of door dwaelingen, twedspalt en on-
eenigheden der broederen, van binnen bessprongen word. Dan
mannen te verliezen, die begqaem zijn om de ketters het hoofd
te bieden,, dan mannen, te verliezen, die beqvaem zijn, om de broe
derbwist te Stillen, en de gezonde Leeringe tegen de qvaede te
handhaevenen, is 't alderbetreúrlykste.

Dús kan je afmeeten, hoe beklaegelyk voor onze Kerk van
Nederland,, en in 't bezonder, voor deze onze gemeente, zy de
dood van, onzen overledenen Pastoor de Zeer Eerw: Hr Lukas
Ahúys, wiens maendelyksche gedagtenisse we heden houden.

Zeker. zijne dood, en zijne ziektens en zwaklykheden, van
eenige voorgaende (omtrent 7.) jaeren, die ik onder zijne dood
begryppe, kon noit ontydiger voorgevallen zyn,, dan in deez tyt,
in welke eilaes onze Kerk door broeder twist gescheurt, door
valsche bederffelyke zedeleeringe mismaekt, en door grypende wolven
en broederen, zoo jammerlyk ontroert word: Zeker in deze hac
kelyke tyden, die man te verliezen, is zeker voor een al te groo
verlies te rekenen.

't is myn voorneemen, niet A. A. dit verlies wydloopig
uit te meeten, nogte ook de dood, van dezen Zeer Eerw Man
met traenen en Klagten te beschryen; maer veel eer is myn
oogmerk de gedagtenisse zyner deugden en kloeke daeden te
vernieuwen, om iets van zyn Levens gedrag en Loffelyke
hoedaenigheden, tot onze onderlinge stigting beknoptelyk
aen te haelen.

En, hier toe zúllen my, meen ik zeer wel kunnen dienen
die woorden, die ik voor myn text heb opgenoomen,, woorden
die wel eer ~~...~~ tot een roemwaerdig en yverig bisschop en herder
der Kerke J. C. zyn gesproken, en met de werken nagekomen
deze woorden, te weten,: Let op ú zelven, en, op de Leere: en weest
daer in volstandig: want zoo doende, zult gy ú zelven zalig
maken,, en de genen die ú hooren.

Propositio Deze woorden dan, A. A. 1o een wynig Letterlyk te verklaeren, en
2o de zelve dus verklaert op onzen afgestorvenen den zeer
Eerw: Hr Pastoor L: Ahuys toe te passen, zal wezen 't
voorwerp van, &

Om d' opgenome woorden Let op ú zelven, en &c om
deze woorden, dies te beter te verstaen, zoo dient voor af gelet
dat de gene die deze woorden, spreekt d' apostel Paulus self is.
Nu dewyl 't groot indrúk op de gemoederen der menschen, doet
dat de gene die spreekt en vermaent van gezag en waerdigheit
is, zoo is 't dat Paulus om aen zyne woorden en vermaeningen
die hy in deze brief aen Timotheús geeft, om, zeg ik, aen zyne
woorden, en vermaeningen meer kragt en gezag te geeven in 't begin
der zelve brief zig noemt Een apostel van J. C., naer het bevel
van god,, onzen zaligmaker, en van J. C. onze hoope

Deze Timotheus, aen dew: Paulus deze brief schreef, was

was zyne discipel. hy noemt hem zynen wel beminde zoon in 't geloove. En, dezen zynen discipel had Paulus tot Bisschop van Ephese aengestelt.

Deze Stad Ephese was een van de schoonste, oudste en wyd beroemste steden van geheel den Oosten, 't was de hoofdstad van klyn Asien, wel ter koophandel gelegen, weshalven 't d'eerste koopstad van geheel Asien was. hier was de toevloed van alle natien uit alle gewesten, gelyk gemeenlyk de groote koopsteden dat hebben. Deze stad was voorzien met overvloed van schatten en rydommen, en gelyk gemeenlyk hier ook uitvolgt; ze was vol van allerhanden zonden, wulpsen dertelheden. hier was de bygeloovigheit en afgodery ten top gestegen en verheven, hier was die berugte tempel van Diana, daer 200 jaeren over was gebouwt, tot welkers opbouw geheel Asien haer aendeel in de kosten heeft helpen dragen. In deze tempel wierd de grootste afgodendienst aen Diana d'afgod van Epheren bewzeren. ja hoe zeer ze hier opgezet waeren kan men afmeeten uit 't oproer aldaer tegen Paulus verwekt, als hy maer in 't minsten 't gezag van deze afgodinne scheen te krenken. Act. 19 - 23..

En in 't midden van deze duijsternissen en onweetentheit der byglovigheden en afgoderye, heeft 't god behaegt het ligt van zyne genaede te laeten doorstraelen. aen deze stad die geen anderen god, als Diana haere afgod eerde, heeft hy de kennisse van de waeren en eenige god gegeven.

En Paulus is 't geweest, denw: god gebruykte om zijn Ev: in deze stad te verkundegen, 't geloof te preken, en de kerk te stigten.

By er deze kerk van Ephese, dus van zig gestigt heeft Paulus zynen discipel Timotheus tot herder en bisschop aengestelt!

Tot dezen zelfden is 't dat onze opgenoome woorden worden gestiert. 't is deze Timotheus tot herder en Bisschop aengestelt denw: Paulus onderwyst en vermaent niet als een lidten in 't algemeen, maer als een herder en leeraer van de leden, en dit ook zelfs zoo, dat 't geen waer van Paulus Timotheus vermaent niet alleen Timotheus betreft, maer ook dat in hem alle de herders der kerke wegens hunne pligt en verbintenisse worden vermaent.

Attende tibi, inquit, et doctrinae. twe dingen moet een herder en leeraer noodzaekelyk betragten, teweten, wel te leven, en wel te leeren, en 't leven moet met de leeringe niet stryden. Attende Tibi

En waerlyk weinig zal de leeringe baete, indien de ~~rechtschapenheit~~ deugd en heiligheit van leven er niet mede saemen stemt; ook zelf is 't niet genoeg dat een leeraer zyn wyze van leven ~~eerlyk~~ vroom en deugdelyk beschikt, ten zy hy by zijn heilig en stigtig leven een gedurige vlyt vervoegt om te leeren, te vermaenen, en te onderwyzen.

Vervolgens is 't niet oneigen, dat Paulus Timotheus aenrette en vermaende dat hy zoo op zig zelven, als op de leere lette.

Nogtans eerst zegt Paulus let op u zelven. want waerlyk hy en zal de zaligheit van een ander niet met ernst behertigen die de

zyne verwaerloost. Ja te vergeefs zal hy andere aanmaenen om godvrugtig te Leven, die zelfs de minste blyk van godvrugt niet ~~en~~ geeft ^ en daerom is 't met regt dat Paulus voor alles vermaent Attende tibi.

^ agtervolgens het gemene spreekwoord: Woorden wekken, exempelen trekken.

Diergelyke vermaeninge ~~van Paulus~~ vinden w'ook dat Paulus heeft gegeven aen de herders en priesters der zelve kerke van Ephese Act. 20. alwaer hy zegt: Let op ù zelve, en op de geheele kudde, over dew: de h. geest ù tot opzienders gestelt heeft. En zoo is 't hier ook dat hy Timotheus vermaent Attende tibi.

Act. 20-28

't geen Paulus door deze wijze van spreke en uitdrukkinge van woorden Timotheus vermaent, is 't zelfde, en komt over een met 't geen hy een weinig te vooren had vermaent zeggende wees den geloovigen tot een voorbeeld, in woorden, in omgang, in liefde, in trouwigheit, in kuisheit. ij dan 4. 16. Let op ù zelven

1. Tim. 4-12

En deze vermaeninge van op zyn zelven te Letten, en van een v. B. te weren, in woorden en omgang, meinen d'uitleggers dat Paulus aen Timotheus geeft in opzigt van 't geen hy even te vooren in 't zelfde H. gezeit had: Dat niemand uwe jonkheit veragte. q. d. Niemand moet uw jonkheit veragten o Timotheus, maer gij Timotheus moet daer toe geen oorzaek en gelegentheit toe geeven, gij moet op ù zelven Letten, en op uw gedrag, gij moet het gebrek van uwe jaeren en ouderdom met het v. B. van uwe zeden vergoeden. Wees den geloovigen tot een v. B. wees ze tot een v. B. in uw woorden met mannelyk en voorzigtig te spreken, tot stigtinge van anderen, en met uwe woorden in geregtigheit te beschikken. Wees z'een v. B. in omgang, zoo dat de zelve niet kinderagtig, niet aenstootelyk, maer mannelyk, zedig en aengenaem zy. Wees een v. B. in Liefde tot den naesten, zoo dat alle uwe werken de liefde en geen begeerlykheit vertoonen ^ dat de geloovigen zien dat je niet uwe ^eigen zaek, maer hunne zaligheit zoekt. Wees een v. B. in fide, tewete met 't geloof door de werken te toonen, en met 't regte en ware geloof vrymoedig en onbeschroomt te belyden en te preken. Eindelyk wees een v. B. in castitate met u zelven zuiver en ongeschonden te bewaeren van al 't geen hier tegenstrydig aen is. Op deze en diergelyke wijze wil Paulus dat Timotheus op zig zelve lette, als hy zegt Attende tibi.

Nu makkelyk is 't dat we begrypen van hoe groote aengelegentheit deze vermaeninge is, die een Leeraer en herder gelyk Timotheus was, betaemde.

Et Doctrinae

Addit Paulus Attende .... et Doctrinae. Dat Paulus Timotheus vermaent te Letten op de Leere kan 1o dus verstaen worden, dat hy hem de zorge voor de gezonde en ware Leeraen beveelt. En waerlyk dusdanig eene vermaeninge was niet ontydig voor Timotheus, dewijl er in de kerk van Ephese gene weinig valsche Leeraeren, en verdervers van d' Evangelische Leere ^ die de joodsche wet en hunne fabulen met 't Ev. vermengde zoo gevonden wierden

zoodat het niet oneygen was dat Paulus Timotheus aenbeveelde
de zorge voor de gezonde Leere, dat hy hem belaste te verwerpen
en tegen te gaen, ~~om~~ alle die verderfelyke Leeringe. Ja van hoe grote aangelegen
heyd deze vermaning was blykt meede ~~een~~ hy dit wederom aanbeveeld zeggende:
~~In dit zelfde is 't dat hy hem vermaent~~: O Timotheus bewaer
het toebetrouwde pand, meidende de hyloore nieuwigheden van 1. Tim 6–20...
woorden, en de twistzoekingen der valsch genaemde wetenschap
die zommigen voorgeevende, van 't geloof vervallen zyn.

Dus dan vermaent Paulus Timotheus dat hy moet letten op
de Leere, dat is, dat hy zorg dragen moet om de gezonde Leere
te bewaeren.

2º Dog ook nog anders ~~konden op een wyze~~ kan 't verstaen
worden dat Paulus Timotheus vermaent op de Leere te letten
teweten, dat hy hem vermaent en aenwakkert tot d'yver, drift
en vlyt om, andere te Leeren, 't geen hy hem wynig te vooren
met andere woorden, ~~heeft~~ vermaent ^hadde zeggende: <u>houd u bezig</u> v. 13
met Leeren, met vermaenen, en met onderwyzen.

En inderdaet 't is niet genoeg voor een herder en Leeraer der
Kerke dat hy de gezonde Leere aenhangt, en de valsche tegenstaet,
't is niet genoeg dat hy ~~zo~~ 't toevertrouwde pand der waere Leere
bewaere, en daer niet van af en wyke; hy moet daer en boven
zig nog gestaedig bezig houden met 't zelve aen anderen te
Leeren, en hen in te drukken.

En waerlyk 't was ganch niet ontydig dat Paulus dit
Timotheus vermaende; want dewyl Paulus wist, gelyk hy Act. 20
zelf voorzeide, dat 'er naer zyn vertrek in de gemeente van
Ephese grypende wolven zouden inkomen, die de kudde niet
en zouden spaeren, en dat 'er uit hun zelf mannen zouden
opstaen, die verkeerde leeringen zouden Leeren, om de discipelen
naer zig te trekken, dewyl zeg ik Paulus dit wist, wat kon
hy tydiger en gelegender aen Timotheus vermaenen dan dat hy
letten ~~zoude~~ en zorg dragen zoude om de gezonde Leere te preken
en den geloovigen van Ephesen in te boezemen.

Ja Paulus nog niet te vreden zynde met Timotheus te **Insta in illis**
vermaenen, dat hy de gezonde Leere zou preken en Leeren, voegt
'er nog by: <u>En wees daer in volstandig</u>. En waerlyk de volherdinge
en standvastigheit is pryslbaer in alle zaeken, en noodig om
groote en gewigtige zaeken uit te voeren; dog met waerheid druf ik
zeggen, dat de zelve niemand meer versiert, aen niemand nuttiger
ja zelf noodiger is als een aen een Leeraer of herder in de waerheit
en gezonde leere te leeren. 't Is niet genoeg, en 't moet niet genoeg
weezen, voor een herder en Leeraer eens of ook eenige tyd de ge-
zonde Leere aengehangen en gepreekt te hebben, maer hy moet
daer in volstandig weezen.

De waerheden van 't Ev., en de gezonde Leeringen hebben
door Gods wondere beschikkinge en voorzienigheit hunne tyden
en stonden, op dew. zy bemind, gezogt en verlangt worden. Maer

Maer ook, en 't geen 't elf 't gemeenste is, ze hebben hunne
tyden op dew: zy gehaet en verworpen worden, op dew: de ver-
kundigers der zelve bloot staen, aen alle slag van vervolginge

Nú 't is voor een Leeraer en herder der kerke niet genoeg
dat hy de gezonde Leere aenhangt en de zelve blyft Leeren
zoo lang als de menschen de zelve beminnen of de zelve zoeken
maer hy moet volstandig daerin wezen, ook zelf als ze worden
versmaed, ook zelf als ze word gehaet, ook zelf als de menschen
haer niet kunnen verdragen, maer jeukerig van ooren zynde 't
2 - Tim. 4 - 3.. gehoor van de waerheit afwenden, en zig tot de fabelen zullen
keeren. dan dan is 't zelf dat hy volstandig in de Leere wezen
moet.

En deze vermaeninge wegens de volstandigheit en volherdinge
was niet vrugteloos, maer ook zelf noodzaekelyk aen Timotheús:
want alhoewel Timotheús een groot man was, een yverige herder
hy kon nogtans verflaúwen en verswakken. De grootste mannen
zyn en blyven egter menschen.

Nú 't is 't eenemael menschelyk, te verslappen, swak te wor-
den, kruys te haeten, vervolging te schroomen, en om die t'ont-
gaen, de waerheit wat te bewimpelen, in den yver tot de zelve al
wat te verflaúwen.

En misschien, heeft dit al eenigsins in Timotheús plaets
gehad; want Apoc 2. alhoewel d' Engel of de Bisschop der
kerke van Ephese over zyne arbeid, werken en verduldigheit
Apoc. 2 - 3.. in de quaede en valsche apostelen tegen te streeven, gepresen
word, zoo word 'er nogtans van dien zelfde Engel of Bisschop
van Ephese geklaegt dat hy van zyne eerste Liefde en yver
afgeweken was. Nú dezen engel of Bisschop der kerke van
Ephese stemmen d'uitleggeren saemen toe Timotheús geweest
te zyn.

Vervolgens niet onoygen is't dat Paúlús Timotheús aen-
maent, niet alleen, dat hy op zyn zelven lette, niet alleen
dat hy ook op de Leere lette, maer dat hy daerin volstan-
dig wezen zoude...

Hoc enim faciens te ipsum salvum facies, et eos qui te audiunt.

Ja om Timotheús hiertoe nog kragtiger aen te zetten, zoo brengt
hy de voordeelen en vergeldingen by, dew: uit die onvermoeijde yver van
Leeren en de volstandigheit in 't zelve voortzullen komen: want zoo
doende, dit, zult gy u zelven zaligmaken en degenen, die u hooren

En inderdaet 't is geen kleyne prikkel en spoor om de zorg en
yver van Timotheús en van alle herders op te wekken, en aen te zetten
dat zy hooren dat hunne en des volks zaligheit daerin gelegen is
dat zy hunne pligt mannelyk, getrouwelyk en volstandig volbrengen

Immers gelyk 't versuymen, de zorgloosheit en flauwhertigheit
van een herder verderflyk is zoo aen den herder, als aen zyne
volk en gemeente. zoo ook in tegendeel zyne naerstigheit, yver
vlyt, en volstandigheit brengt groote ryke en overvloedige

zegeningen. zoo over hem, als over zyn volk, en gemeente.
En dog wat grooter zegen en vergeldinge kan een herder hebben, dan dat hy zig zelven zalig maekt? En deze belofte van vergeldinge komt overeen, met die dew: de Propheet Daniel aen de getrouwe Leeraeren toezeit. De Leeraers zullen blinken als de glans aen 't uitspansel des hemels, en die' ervele ter regtvaerdigheit zullen onderwezen hebben, die zullen zyn als de starren in alle eeuwigheit. Ja deze zelfde beloften is 't die de Zaligm aen alle trouwe herders en Leeraers heeft toegezeit zeggende: die myne geboden doet en voordleert, die zal groot in 't ryk der hemelen genoamt worden. Adde si velis Locum Jacobi 5-19-20. Dan 12-3. Matt. 5-19.
Dus zal hy dan ~~zig zelven zalig maken~~ die op zig zelven en de Leere let, en daer in volstandig blyft, zig zelven zalig maken.
Ja niet alleen, zig zelven zal hy zalig maken, maer ook degenen die hem hooren. Die hem hooren zal hy zalig maken, niet met hen de genaede ~~en~~ 't eeuwig Leven te geeven, want dit god alleen eigen is die den mensch zoo zalig maekt, en die alleen de zaligm is van alle menschen en zonderlingen van de geloovigen, gelyk in deze zelfde brief te vooren Paulus had gezeit, maer hy zal zalig maken die hem hooren, teweten door zyn voorbeeld en oplettentheit op zyn zelven en door zyne Leeringe waerdoor hy hen aen zal Lyden ter zalighet. en dus komt deze Spreuk van Paulus overeen met diergelyke die hy van zyn zelven, of van anderen zeide: zoo zeide Paulus van zig zelven: Ik zal myne bedieninge verheerlyken, of ik eenige ~~van~~ hen (teweten de Joden) mogt zalig maken. Zoo zeide Paulus ook sprekende van een geloovige man en eene ongelovige vrouw, of van eene gelovige vrouw en ongeloovige man, dat zy d'eene den anderen niet maest verlaeten, want zegt hy: wat weet gy o vrouw, of gy uw man niet zult zalig maken? of wat weet gy o man, of gy uwe vrouwe niet en zult zalig maken? gelyk dan Paulus van zig zegt dat hy door 't volbrengen zyner bedieninge eenige Joden hoopte zalig te maken, en gelyk hy zegt dat de vrouw de man, of de man de vrouw kan zalig maken. zoo is 't hier ook dat hy tot Timotheus zegt dat hy zal zalig maken die hem hooren, misdien hy door zyn v[oorbeeld] en door zyne Leeringe hen ter zaligheit aen zal Leiden. Rom. 11-13. 1. Cor. 7-16.

Applicatio Zie hier A.A. den inhoud, van die gewigtige Les en vermaning, welke dee groote Paulus voorschreef aen die groote herder en kerkvoogd van Ephesen.

Ik meen niet dat ik d'agtbaerheit van dien yverigen herder en Leeraer van Epheden, zal verklynen, of de Lof en roem van onzen overleden Heer de Heer Pastoor Ahuys, wiens maendelyksche gedagtenisse w'als nu houden, te buiten spoorig zal verheffen, indien ik een vergelyking tussen den eenen en anderen make, en den inhoud van deze nu verklaerde text Lesse aen Timotheus voorgeschreven in het gedrag en Levenswyse van onzen overleden heer Pastoor betoone.

Waerlyk A.A. 't geen we Paulus hebben hooren voorschryven en Timotheus vermaenen, dat was de geduerige betragting van onzen overleden. hy Lette op zig zelven, en op de Leere, en daer in was hy volstandig.

Ik zou de roem van deze man grootelykx te kort doen, indien ik zyne oplettentheit zoo op zyn zelven, als op de Leere: van't begin zyns priesterschaps maer wilde afrekenen. O neen, Lang te vooren heeft hij deze zijne oplettentheit al getoont. Immers 't was zoo door zyne oplettentheit op zyn gedrag en wyze van Leven, als door d'oplettentheit op de Leere die hy te Leuven in de hooge Schoole vergaedert had, dat hij qualyk nog maer 24. jaeren oud zynde tot Priester wierd ingewyd, en terstont tot herder en Pastoor van Zandvoort wierd aengestelt. hoe hy aldaer tot Pastoor aengestelt zynde gelyk eene andere Timotheus 't gebrek van zyne jaeren en ouderdom, door zyne oplettentheit op zyn zelven en op de Leere heeft weeten te vergoeden, heeft men met den uitslag duidelyk gezien, en uit't gevolg waerbevonden.

Immers 't was door d'oplettentheit zoo op zig zelven als op de Leere, die wonderlyk in hem uitscheen, dat zyne geestelyke overigheit, hem aldaer te Zandvoort niet meer dan ruym twe jaeren heeft Laeten blyven. Dit Ligt moest nog al meer op de kandelaer verheven worden, deze zyne oplettentheit moest zig nog meer en meer vertoonen. En daerom, was't dat zyne geestelyke overigheit hem van dat dorp naer zyne vaderlyke Stad, de Stad Amsterdam geroepen heeft.

Hoe Gij alhier ter Stede in Amsterdam, eerst omtrent 2 jaeren op de Breestraet, en in deze kerk 35 jaeren, zyne oplettentheit op zig zelven, en op de Leere heeft Laeten blyken, wat gyL: gelovigen altemael, niet min, maer ook veel beter als ik te getuygen.

Word Timotheus zoo beroemd over zyne oplettentheit die hij in de Stad Ephesen, die groote koopstad van 't oosten, heeft Laeten blyken, onze overledene heeft dit V.L. van oplettentheit in Amsterdam de grootste koopstad van 't westen op 't volmaekksten nagevolgt.

hy heeft zig d'oplettentheit van Timotheus nagevolgt met te Letten op zyn zelven. gyl. kunt alle getuygen, hoe hy geduerende 37 jaeren binnen Amsterdam gelyk eene andere Timotheus aen allen een v. B. is geweest, in woorden in wandel, in Liefde, in trouwigheit, in kuisheit, en in alle herderlyke deugden.

hy heeft Timotheus ook nagevolgt met te Letten op de Leere. Dit heeft hy gedaen op bijde de zelve wijze op dew: Timotheus op de Leere heeft gelet.

1o Hy heeft gelet op de Leere met de waere en gezonde Leere aen te kleeven, en getrouw te bewaeren. hy is getrouw gebleeven in't midden van dat groot getal zyner Broederen die afvielen van de waerheit, en hunne ziel door eene valsche eed van formulier, en 't aenneemen van de Bul Unigenitus hunne ziel bezoedelt en verlaeren hebben. hij is getrouw gebleven ~~[...]~~ in de regte der kerke van Utrecht en van Haerlen voor te staen, hoe zeer dat d'afgevallene Broeders de zelve Looghende en tegen hun beter weeten zogten te bewimplen en te dekken. En zoo heeft hy gelyk eene andere Timotheus op de Leere gelet met met 't toevertrouwde pand te bewaeren.

2o Dog niet alleen zoo heeft hy gelet op de Leere met de zelve te bewaeren, maer daer en boven ook nog zoo heeft op de Leere gelet met de zelve aen anderen te Leeren, en in te boezemen, gelyk Timotheus had gedaen.

Wilde ik hier nu beginnen wijd en breed op te haelen hoe hy zig gestaedig bezig gehouden heeft met te Leeren, met vermaenen en onderwyzen, wel wanneer zou ik eindigen, de tyd zou mij eer dan de stof ontbreeken. Gij L. zelf Geloovigen weet ~~met wat eene oplettentheit met wat eene naerstigheit~~ hoe oplettent, hoe naerstig en vlytig hy was in alle zyne bedieninge, hoe meenigmael, ja zelfs op eene dag hoe dikwils heeft hy U. L. het broot van 't h. Ev: voorgebroken, en de gezonde Leere bragten in te boesemen, zomwylen tot 2. 3. keeren op eene dag, hoe yverig en bekendig was hy in 't zeggen, hoe net in het verklaeren, hoe duydelyk in het uitleggen, hoe Liefelyk in't vertroosten, hoe kragtig in het vermaenen, hoe ernstig in 't berispen, hoe overtuygend in 't bestraffen? wie onder U. L. ging oit zonder in zyn gemoet geroert of geraekt te zijn, uit zyne predikatien, ten zij die alleen, die of versteend, of agteloos, of met vooroordeel tegens den man bezet en ingenoomen waeren.

Zulken man was Ahuys, een yverige en oplettende verkundiger der waerheit. Maer teffens ook een felle tegenspreker van alle valsch- of bygelovigheit, en valsche Leere. Hij kon alzoo min als Timotheus de quaeden verdragen: hij kantte

zig al zoo kragtig als Timotheus tegen alle de valsche Leeraeren en hunne fabelen. Gy was een geesel van de munnikeen vyand van hunne fabelen, een tegenstreever van alle hunne Superstitien, bygeloovigheden, en zielverdervende Leere.
O kon de predikstoel spreeken, konnen de muren en banken getuygen, ze zouden kunnen zeggen, verklaeren hoe meenigmael die man, bezielt met yver voor godshuis, van deze predikstoel hebben hooren donderen tegens zoo vele bygeloovige ~~boeken~~ uitvindsels die den geloovigen als waerheden van 't Ev: in de handen worden gestopt.
Mijn god! wat was hy fel tegen portiuncula, die fabel niet min godslasterlyk als belaghelyk, die fabel 't puyk van alle fabelen, die groote Diana, en afgodinne van de keuken der Franciskaenen.
Wat was fel tegen alle die zoogenaemde goeden, die zelf niet deugende, hem en zijne getrouwe en oplettende mede broeders voor scheurmakers, rebellen, staetskatolyken, jansenisten uit durven maken; hoe heeft hy alle deze, niet op de boesgezet! hy heeft ze uitgedaegt zoo mondelings als schriftelyk je kunt nog leeren in zyne geschriften, hoe zeer hy alle die gewaende goede geslingert heeft, hoe hy hunne waan bespot heeft, hun zeggen vernietigd heeft, hunne lastering getoont heeft. Met een woort, hy is 't geweest die als een andere Timotheus niet alleen de gezonde Leer bewaert, maer ook aen zijn volk geleert en ingebaest heeft, en tegen alle fabelen en valsche Leeraeren voorgestaen, geleert en gepredikt heeft.
En hier in is hy ook ten einden toe volstandig geweest. Dit hy is volstandig geweest met op zijn zelven te letten. Toen is 't heeft hy op zyn uitersten zonderlingen getoont. Toen is 't dat hy de dood voor oogen hebbende, my van zelf om bedient te worden vraegde. Toen is 't dat hy dood voelende naderen, tot 3 verscheide ryzen toe mij vraegde om uitgeligt te worden, 't geen hy zelf zoo bewegelyk deede, dat steene herten zouden hebben moeten barsten; ja nu zoo zoo een minuit of 3 voor de dood niet meer kunnende dan ja ja spreken volherden hy hier in door zyn verzugten en opslaen zijner oogen. en is dus in den heer gerust.

ook tot 2 verscheide ryzen toe

En zoo gelyk hy is volstandig geweest met op zijn zelven te letten, zoo is hy ook geweest met op de Leere te letten.
En dus is 't dat wij met vertrouwen van hem gelyk van eenen anderen Timotheus durven zeggen dat hy door ~~zyn~~ de standvastig letten op zyn zelven en op de Leere, en door de standvastheid in 't zelve zig zelven zalig heeft gemaekt, en veelen van die hem hoorden.

Conclusio

Is dan d' Overledene zulken man geweest, heeft
hij zig als eene andere Timotheus gedragen, t' is onze pligt
A. A. dien mans deugden, en kloekke daden altijt te gedenken,
't is onze pligt ons zelven in dit V. B. te spiegelen. in
wie is 'er die dit V. B. niet na moet volgen? Ja niet alleen
alle herders en medebroeders van den overledenen moeten nevens
hem 't V. B. van Timotheus betragten, maer ook alle geloovi=
gen en yder in 't bezonder. yder een moet letten op zijn zelven
om door zijn goed gedrag den naesten tot een V. B. te dienen
vermits Jesus zelf tot alle Stenen zegt, Laet uw ligt alzoo
schijnen voor de menschen, dat zy uwe goede werken zien en — Matt. 5. 16.
verheerlyken uwen vader die in den hemel is. 2° yder een
moet letten op de Leere met de zelve aen te hangen en ge
trouw te blijven, want hier in bestaet, zegt Jesus zelf tot zijn — Jo. 17. 3.
Vader, 't eeuwig Leven, dat z' u kennen en dien gy gezonden
hebt J. C. 3° yder een moet letten op de Leere met de
zelve na vermogen aen anderen in te scherpen en te leeren, — Eccli. 17. 12.
want god een yder bevoolen heeft voor den naesten te
zorgen. En hier in is 't dat yder een als eene Timotheus wezen
moet, hier in is 't dat w' alle na 't V. B. des overledens
volstandig wezen moeten, en zoo is dat dan ons ook
waer en waragtig worden zal, 't geen wy met veel
reden van den overledenen vertrouwen, dat wy ons
zelven en andere zalig maken zullen, 't geen ons
verleene de Vader &c

NB Obiit Illus. Dns XI. Decemb. 1744. & V. Feb. 1745. diem 30. celebravimus.

Die, 30mo Depositionis Illusmi ac Revmi Dni Hiermi Episc: Sarl:, & Institutionis Revdi Dni Iois Baptistæ Sollingerius in Pastorem, & Defuncti successorem.

In Exequiis adm Rev. Dni Iois Petri Hodda, defuncti 2. Octobris 1773, et Installatione ejus Successoris Rev. Dni Henrici Louburg, hac 15. Octr. 1773 → Exordium vide in pag. 3. Sermonis in Exequiis Adm R. Dni Mars, defuncti 15. Febr. 1752.

Quis putas ē fidelis servus & prudens, quem constituit Dns super familiam suam?

Matt. 24. v. 45.

Indien oit, t'hans zeker in deze omstandigheden mogen we met den Wyzen Salomon zeggen: De Loten worden in den schoot geworpen, maar zy worden van Godt bestierd A. A. Prov. 16-33.

Met deze spreuke wil Salomon zeggen, dat'er by Godt niers gevallig geschied, maar alles volgens zyne Goddelyke voorzienigheit word beschikt.

Deze Gods voorzienigheit strekt zig zoo verre uit, datter, volgens de spreuke des Heilands, niet een musje op d'aarde valt zonder zyne wille, ja dat ook alle de hairen onzes hoofds by hem geteld zyn. Matt. 10-29

Edog alhoewel Gods wyze voorzienigheit zig met kragte van't eene einde uitstrekt tot't andere, en zoetelyk alles beschikt, zoo moeten we egter zeggen, dat de zelve zig boven al vertoont in d'aanstellingen zoo der wereldlyke als geestelyke bestierders, zoo van kerke, als van staat. Sap. 8-1.

En om als nu alleen maar van de kerke te spreken, Lees,

bid ik UE God v., Act. 1. hoedat de plaats vervulling van den Apostel Judas is toegegaan. Petrus stond op in 't midden der broeders, en toonde eerst aan de nootzakelykheit van Judas plaats te vervullen; zy stelden'er twe voor, zy baden den Heer, dat hy wilde toonen wien hy verkoren had. En zie, zeid Lucas, zie trokken het lot over hen; en de Heer die 't lot bestierd, deed 't op Mathias vallen.

'T is deze zelve godlyke voorzienigheit, die wy betrouwen, dat het zoo bestierd heeft, dat ze, 't lot geworpen wordende en op den eenen, en op den anderen, 't zelve juyst op mie heeft doen vallen, om nú, bie 't openstaan der biss. stoel onzer kerke, 't ampt van Vicarius Generalis waar te moeten neemen, tot tyde en wyle toe, dat door die zelve godlyke voorzienigheit en bestieringe d'openstaande stoel door eenen waardigen Prelaat wederom vervuld worde. Onder tussen, verzoeke ootmoedelyk U Eerw. Heeren, en alle Ledematen onzer kerke, dat zy driemaal, ik zeg, gestadig en dagelyks voor my den Heer bidden, opdat zyne kragt in myne zwakheit volbragt werde.

2. Cor. 12-8.

Ons dan verlatende op Gods beschikkinge, zoo is 't dat wie als nú hier d'eerste oeffeninge van ons ampt vertoonen en met de plegtelykheit van onzen overl. Prelaat te verrigten, en met eenen Pastoor tot zynen opvolger in deze gemeente aan te stellen

Laat my dan toe, Zeer Eerw Heeren en Medebroeders in Chs, dat ik UEerw.e ^ den rouw beklage over onzen Doorl. afgestorvenen Prelaat; de hemel geve hem, dat hy verzekerd van d'eeuwige vergeldinge, zoo'er nog wat mogt te zuiveren zijn, de zelve door onze ootmoedige gebeden des te eerder erlange!

^ Onze gansche Kerke, en in 't bezonder deze zyne doorl. lieve gemeente

Wat nú deszelfs opvolger tot Pastoor aanbelangt wie stellen met algemene toejuyginge daartoe nú aan den Eerw. Heer Joes Bap. Hollingerus

Om dan nú UE, Zeer Eerw Heer, en uwe kudde derzelver pligt kort en bondig voor te houden, en met eene de ruym verdiende Lofreden over onzen afgestorvenen Prelaat te doen heb daartoe uitgelezen de woorden des Hei=

1°
...amelcat Ecclia
2° p. 4.
...Chs ejus Dns
3°
...servi St Apli, eorumq
...ccessores
4°
...a Dno Constituendi
5°
...orum Qualitates:
...a clisa 6° in doctri-
...administratione
...cramentorum, et tu-
...dis juribus, et Eccla
...sciplina
7° p. 5.
...emplo sit Paulus
8°
...udens in ~~...~~,
...ero administrando,
...docendo juxta audi-
...um qualitates.
9° p. 6.
...xemplo sit paulus.
10°
...m Chs explicat
11° p. 7.
... quis ē ? 1° certe
...ēs 2° paucissimi
12.
...uod paulus, et Sptus
in apoc. confirmant

Heilands Matt. 24-45. # Wie is dog de trouwe, en voorzigtige dienstknegt, welken zijn Heer over zijn huisgezin gesteld heeft?

135 136 5

En, zie! dit heeft mij aangeleid, om U. A. in deeze omstandigheid te onderhouden ~~van~~ ~~[illegible]~~ =

Deze woorden zullen wij dan ook 1mo uitleggen of verklaaren 2do de zelve toepassen op de omstandigheid des tijds in de welke wij hier vergaderd zijn (1o Illustrissimo defuncto, 2o aan den Nieuwen Pastoor, 3o aan dies zelfs lieve en waarde Gemeinte) Attendite

Propositio

de woorden ~~[illegible]~~, die Christus aan zijne Apostelen voorhield ~~[illegible]~~, zeggende: Wie &c

1o Familia est Ecclesia.

T Is eene zaak zeer gemeen in de hh. Bladeren, dat de kerke van Christus bij verscheide zaken vergeleken word, en onder anderen wel bezonder bij eene huis, of huisgezin. 200 zegd Paulus, dat de kerke eene groote huis is, in 't welk niet alleen goude, en zilvere vaten zijn, maar ook houte, en aarde vaten. — 2. Tim. 2-20

200 noemde de zelfde Paulus de kerke van Christus als hij aan den zelfden Timotheus schreef: deze dingen schrijf ik u ... opdat gij zoud weeten hoe gij u behoord te dragen in het huis Gods, 't welk de kerk van den levenden god is. — 1. C. 3-15

200 noemde de zelfde Paulus haar wederom, als hij de bedieninge van eenen Moijses naam en stelde met die van Christus, en dezes waardigheid verre verhefte boven die van Moijses. Moijses (zegt) was wel getrouw in zijne geheele huis als een dienaar ... Maar Christus als de zoon over zijne eige huis, 't welk huis wij zijn. — Heb. 3-5.

Dat 't eerste huisgezin 't geen er op aarde geweest is, ik zeg, dat van Adam en Eva, leerd ons de zelfde Paulus, dat eene groote geheim is in Christus, en in de kerke. — Eph. 5-32.

200 dan volgens Paulus is 't eene gemeene zaake dat de kerk van Christus bij eene huis, of huisgezin vergeleken word.

'T is geen wonder dat Paulus dus veeltijds van de kerke spreekt; hij, die zijne Ev. niet van, of door menschen, maar van den Heere zelfs ontfangen had, volgde hierin ook zijnen Heer, en Meester naar. Immers dit komt over een met alle die parabelen, of gelijkenissen, die Christus onze Heiland 200 dikwils van eenen Heer, of Vader des huisgezins heeft ontleend, om door de zelve den toestand, en huishoudinge zijner kerke af te maalen.

Dus, om nu alle andere verbij te gaan, komt Christus ons in onze opgenoomene ~~text~~ woorden voor, alwaar hij spreekt van zijne kerke onder de gelijkenisse van eene huisgezin, en daar van zegd: Wie is dog de trouwe, en voorzigtige &c?

200 dan eerst, en vooral 't huisgezin, daar Christus ~~in den text~~ van spreekt, is zijne kerke.

4. 2° Chs ejus Dominus — De Heer, of meester van dit huisgezin der kerke is
C. J. zelfs volgens dat, Paulus spreekende van't huisgezin
van Adam, en Eva, zeide: dit is een groot geheim in Chs, en
in de kerke. 't is ook onder deze hoedanigheid van eenen Heer [^ dat Chs zig afmaald in eene andere gelijkenisse Matt. 25-14]
Nu in dit huisgezin der kerke heeft de Heere Chs zijne
knegten. Deze zijn d' Apostelen, en der zelver nazaaten,
de Bisschoppen, en harders der kerke. Met deze naame noemt
3° Servi St Apli, et Successores — de Heiland meermaals zijne Apostelen v. g. als hij hen voor-
spellende de vervolgingen, die hen zouden overkomen, zeide:
Joa. 15-20. — de knegt is niet meer, dan zijn Heer, hebben zij mij vervolgt
zij zullen u ook vervolgen. Zoo benoemde hij zijne Apostelen
en hunne nazaaten in de parabel, of gelijkenisse van den heer
die buiten 's lands zullende gaan reizen, zijne knegten bij
zig riep &c. 't is deze naam van knegten, of dienaaren van
Chs, daar d' Apostelen hunnen roem in stelden, en daarom
ook doorgaans hunne brieven beginnen met te zeggen:
Paulus, Petrus, Jakobus, Judas Dienaar van C. J.
Zoo noemd Paulus zig, en alle zijne mede Apostelen, en
wil, dat de geloovigen hen zullen aanzien, als hij zegd:
1. Cor. 4-1. — Sic nos existimet homo ut Ministros Chi.
4° a Dno constituendi — Deze dienaaren zegd de Heere Chs, dat de heer heeft aangesteld.
dit komt over een met de meergem. parabel Matt. 25-14.
Luc. 6-13. — en te regt; want gelijk Lukas duidelijk zegd: Jesus riep zijne
discipelen, en verkoos er 12 uit hen, die hij ook Apostelen noem-
Eph. 4-11 — de. Hij zelfs (zegd Paulus) vir. Chs Jesus, heeft sommige
tot Apostelen, sommige tot prophêten, andere tot verkundigers
van 't Ev., en andere tot harders, en leeraars gegeven. Dit lee-
raard Paulus dat in 't O. T. ~~[illegible]~~ is onderhouden, en in 't
N. T. naar 't v. B. van Aaron, en van C. J. moet onderhouden worden. Nie-
Hb. 5-4. — mand (zegd Paulus) neemt zig zelven die eere aan, maar die
van Gode geroepen word, gelijk Aaron; aldus heeft ook Chs
zig zelven niet verheerlijkt om hoogepriester te worden, maar
die tot hem gezeid heeft: Gij zijt mijne Zoon, heden heb ik u
geteeld.
5° Horum qualitates — Maar van welke, of hoedanige knegten spreekt des Heeren
Jesus? Hij spreekt van trouwe, en voorzigtige knegten:
Wie is dog de trouwe, en voorzigtige knegt, vraagd Chs?
6° Fideles sint in doctrina, in administratione sacramen= — De getrouwigheid dezer knegten, bestaat in de waarheid,
en geregtigheid ongeschonden te bewaaren, de zelve zuiver,
en onvervalst te preeken, en te leeren, de zelve tegen alle val-
sche

sche Leeringe, dwaalingen, ketterijen, en bijgeloovigheden — torum, et tu-
voor te staan, en te beschermen. Daarin, daarin bestaat — endis juribus,
de Getrouwigheid van de knegten van 't huisgezin, of kerke — et Eccle disci-
van Chs. Daarenboven bestaat hunne getrouwigheid in de — plina
hh. geheimenissen wel, en getrouwelijk uit te reiken, de zelve
nooit, of oit aan onwaardigen toe te reiken, volgens de nadruklijke ~~[illegible]~~ — nadruklijke waarschou=winge
waarschouwinge des Heilands: Wagt u dat gij 't heilige den honden niet — Matt. 7-6
geeft, nog werpt uwe paarlen niet voor de varkens. Eindelijk
de getrouwigheid bestaat in de regten, en tugte der kerke
te handhavenen, en te bewaaren. In deze dingen bestaat de
getrouwigheid van de Dienaars der kerke. ~~te~~

Deze getrouwigheid vereischte Paulus van zig, en alle — 7°. Exemplo sit S. Paulus
zijne mede dienaaren, als hij de geloovigen vermaande hem,
en alle zijne mede dienaaren aan te zien als Dienaars van Chs,
en uitdeelders van Gods geheimenissen; want hij 'er terstond — 1. Cor. 4-2.
bijvoegd, en zegd: Nu dog het gene in d' uitdeelders vereischt
word, is, dat iemand getrouw gevonden worde? Deze getrou=
wigheid beveelde Paulus daarom zoo nadrukkelijk eens en
andermaal zijnen lieven discipel Timotheus aan. O Timo- — 1. Tim. 6-20
theus, zei hij, bewaar het toebetrouwde pand. Item: Be- — 2. C. 1-14
waar door den h. Geest het schoone pand u toebetrouwd.
In deze getrouwigheid heeft een Paulus, en zijne mede
apostelen, en Dienaaren van Chs zoo ver uitgemunt, dat zij 't
liever hun bloed vergooten hebben, dan de zelve te verlaaten.
Behalven de Getrouwigheid nu gemeld zoo vereischt
de Heer Chs ook van zijne knegten de Voorzigtigheid.
Wie is dog de getrouwe, en Voorzigtige knegt ~~[illegible]~~ Chs?

Deze Voorzigtigheid bestaat ~~[illegible]~~ ten deele daar de gemelde getrouwigheid in bestaat, te weeten ~~[illegible]~~ de h.h. geheimen, of Sakramenten wel, en waardigen uit te reiken. Deze — 8°. ~~Fideles~~ Prudentes sint in administrandis sacris, in modo docendi &
voorzigtigheid bestaat met ~~[illegible]~~ zig in het leeraaren te voegen naar d' omstandigheden van perzoonen, en tijden. ~~[illegible]~~

Dus zal eene Dienaar van Chs voorzigtig te werk
gaan, hij moet onderscheiden de perzoonen, daar hij meête
doen heeft, niet met naar 't aanzien der perzoonen te zien, neen!
dat is verfoeijelijk voor God; maar met de perzoonen zoo
t' onderscheiden, dat hij zijne leeringen, en vermaningen
naar der zelvers bekwaamheid, en noodzakelijkheid weete te
voegen. Dan zal een Dienaar van Chs Voorzigtig te
werk gaan, als hij tijdt en gelegenheid weet waar te nemen ~~t' onderscheiden~~

om volgens de zelve zijne leeringen, vermaningen, of be-
straffingen te regelen: want zeker niet alles altijd voegd,
niet alles altijd past. Somtijds moet men van gods straffe
regtvaardigheid, dan van zijne goedertieren bermhertigheid
spreken, dan moet men eenen zaligen schrik, en vrees aanjagen
dan tot hope, en vertrouwen opwekken, dan gelijk eene waare
samaritaan olijf en wijn, 't straffe met 't zoete vermengelen.

Sprak hij van 't gebruik van ons outaars geheim? Probet &c riep hij uit, &c

9°. Exemplo sit Paulus. 1. Cor. 2-6

Deze voorzigtigheid oeffende wel eer die voorzigtige Pau-
lus. # Had hij met wijzen, en geleerden te doen, dan zei hij: Wij
spreken wijsheid onder de volmaakten. Had hij met zwakken,
en ongeoeffenden te doen, dan zei hij: ik heb u met melk ge- (c. 3-1.)
voed, en niet met vaste spijze, want gij waart toen nog niet
bekwaam daar toe. Moest hij bestraffen, ^ dan zei hij: Wat wild (c. 4-21.)
gij? dat ik met de roede tot u kome, of met liefdes, en in
den geest van zagtmoedigheid? Deze voorzigtigheid gebruik-
te Paulus ook, en leerde ze aan zijnen discipel Titus, als
hij hem voorschreef, hoe hij moest handelen met oude man- (Tit. 2-3.)
nen, hoe met d' oude vrouwen, hoe met jonge vrouwen, hoe
met jongelingen, hoe met dienstknegten. &c

^ of al bestraffende, wijze egter de genegenheid winnen

10°. Ipse Chs Dns opgenoomen woorden

Deze zelfde voorzigtigheid vereischt de Heiland in onze
van alle zijne knegten, en dienaars der kerke: want
nadat hij gezeid heeft: Wie is dog de getrouwe, en voorzig-
tige knegt, w. zijne heer over zijne huisgezin gesteld heeft?
dan voegd hij'er nog bij, als tot uitlegginge waarin de vereis-
chte voorzigtigheid bestaat: Om elk spijze op zijnen tijde
te geven? Q. d. &c
Trouwigheid, en voorzigtigheid vereischt Chs dan
in de dienaaren zijner kerke.

11°. Sed quis putas e hic? R/ 1°. certo o oes servi

Maar, Wie is dog, vraagd Chs, wie is dog de &c
Door die maniere van vragen Chs wil te kennen geven dat
zij niet alle trouwen, en voorzigtige dienaars van Chs zijn
die den naam van zijne knegten, en dienaren voeren. Zeker
neen! want was dit waar, dan zou ook eene verrader Ju-
das, van Chs zelfs aangesteld, eene trouwe, en voorzigtige
knegt moeten gerekend worden. In tegendeel die eene ver-
rader Judas, onder de 12 van Chs zelfs aangestelde knegten, ver-
beeld al de meenigte der kwaade knegten, die'er in vervolg van
tijden in 't huisgezin der kerke van Chs zouden gevonden worden.
Even al eens gelijk die eene eenige mensch zonder bruiloftskleed (Matt-22-1)
in de bruiloftszaale verbeelde al de meenigte der kwaade Christenen
die

die'er in de kerke gevonden worden. (De meenigte der verworpe lingen, door dien éénen mensch zonder bruiloftskleed verbeeld, het getal der uitverkoornen verre te boven gaat; waarom de Heiland die gelijkenisse van de bruiloft ook besluit met te zeggen: Veelen zijn'er geroepen, maar weinige uitverkoren.)

Chs dan vragende: Wie is dog de trouwe, en voorzigtige knegt? wil voor eerst te kennen geven, dat ze niet alle, die zijne knegten hieten, trouwe en voorzigtige knegten zijn.

Daar en boven wil Chs ook door deze maniere van vragen: Wie is dog de trouwe, en voorzigtige knegt? te kennen geven, dat'er weinige zulke trouwe, en voorzigtige knegten in zijne kerke zouden wezen, en dat de zulke zeer te roemen en prijzens waardig zouden zijn. Immers't is eene gemeene spreekwijze der h. Schrifture dat zij de schaarsheid en groote waarde van eene zake door zulk vragen wil te kennen geven. Zoo Salomon beschrijvende eene regte deugdzame trouwe, om der zelver waarde en schaarsheid uit te drukken, roept al vragender wijze uit: Mulierem fortem quis inveniet? Zoo ook d'Ecclesiast. beschrijvende een vroom rijkman, om zijne waarde, en schaarsheid uit te drukken, roept al vragender wijze uit: Quis est hic? et laudabimus eum, fecit enim mirabilia in vita sua. En zoo hier ook de Heere Chs &c — — 2º. Paucissimi tales, at magni meriti. Prov. 31-10 Eccli. 31-9.

En in der daad 't geene de Heere Chs van de schaarsheid der trouwe, en voorzigtige knegten zijner kerke hier zegd, wierd reeds al door den éénen ontrouwen Judas ten tijde van Chs verbeeld, gelijk wij zoo aanstonds zeiden. Paulus ondervond dit ook al, waarom hij al klagende zeide: Zij zoeken allen (plurimi) hun eige belangen, niet dat van J. C. Hierom waarschouwde hij de priesters der kerke van Ephesen ook zoo nadrukkelijk, dat zij dog zouden letten op'er zelve, en op de geheele kudde, want, ik weet, zeide hij, dat'er na mijn vertrek grijpende wolven onder u zullen inkomen &c — Jae hoord maar eens de klagten, die godt doet in 't boek der openb. over de biss.ⁿ der kerken: zeven bisschoppen der 7 kerken worden'er geteld, dit zevental, beteekende zijnde een volmaakt getal, beduid alle de biss.ⁿ van de gansche kerke. En, zie! onder die 7. zijn'er maar 2 die geprezen worden, maar 2 over de welke godt niet en klaagd, en wijst dus aan de schaarsheid der getrouwe, en voorzigtige dienaars zijner kerke. 3º. Quod Paulus, Phil. 2-21. Act. 20-28... et Spiritus S. in Apoc. confirmant.

Gelijk de Schrift ons dit aanwijst zoo heeft't ook bij den uitslag van zaken in 't gevolg van tijden meer en meer gebleken,

ja zoo verre zelfs, dat er B. V. ten tijde van Athanasius bijna gene trouwe, en voorzigtige knegten meer te vinden waren. &c
En vervolgens wel teregt vraagd Chs: Quis putas e &c
Zie daar A. A. d'uitlegginge onzer opgenomene woorden. Wij gaan nu tot de toepassingen over. Jaa ik twijfele niet of Ul Godv. heeft ze reeds al met uwe gedagten gemaakt, midsdien ze van zelfs uit de reeds gegevene uitlegginge volgt.

En 1o. om van onzen (overleden medebroeder) Doorlugtigsten en Hoogw. Prelaat) te beginnen, indien op iemand, 't hans zeker op hem past ~~...~~. Wie is dog &c. #

(Hij is in 't huisgezin dezer gemeente, en onzer Harl. Kerke van den Heere tot zyne knegt aangesteld geweest. Hij is nog in 't eene, nog in 't andere van zelfs, maar van den Heere geroepen aangesteld geworden, ~~hij is daar~~ eerst als deservitor, en daarna als Pastoor dezer Gemeente, en ten laasten als Biss der Harl. Kerke. Daartoe is hy aangesteld niet door eenen Nuntius, die daartoe hier in onze kerke al zoo min magt heeft, als in de kerke van Mechelen, Antwerpen enz. daar hy van zulks niet zou durven reppen, veel min ondernemen. Maar hy is hier aangesteld door die, die volgens de regten der kerke daartoe bemagtigd zyn.

Dus aangesteld heeft hy zig zoo in deze zyne gemeente als Pastoor, en als Biss. onzer Harl. kerke ook als eene getrouwe en voorzigtige knegt gequeten.

Van zyne getrouwigheid als Pastoor hoef ik Ul Band. niet veel te spreken. Ul is bekend zyne getrouwigheid voor de waarheid en zuivere Leere van 't Ev., die je 28 Jaren in deze kerke uit zynen mond gehoord hebt. Ja wat was 'er anders van hem eerst aangesteld tot bedienaar der kerke, dan wel getrouwigheid te verwagten? Nog maar een leek zynde had hy 'er al preuve van gegeven, doordien hy 32 jaren lang gelopen heeft voor al eer hy geweyd heeft konnen worden. Door eene de Jager, een de Beer zyne Confraters en mede leermeesters der Latynse schole te Gemert het Hüessen Formulier van Jansenius tekenden, en de Const. Unigen. aannamen, om maar geweid te worden, de Bock bleef getrouw en wilde liever noit Priester worden, dan wel met zyne knieën voor Baal te buigen. Zoo was hy getrouw ook zelfs voor zyne aanstellinge tot bedienaar der kerke

1o. # Onze Overl. is van den Heere des huisgezins J. C. tot zijnen dienstknegt, ik zog, tot Priester zijner kerke geroepen door den Vicarius bij 't openstaan des Biss. Stoels, en wierd tot den Biss. afgezonden om geweid te worden. En, zie! toen toonde hij al wat een trouwe, en voorzigtige knegt hij zou worden; mids hij liever ongeweid tot zijnen Vicarius wederkeerde, dan iet tegen zijn gemoed te beloven. Voor de tweede reis afgezonden, lukte de zaak béter, en Hr. J. P. Hoddé kwam, Priester geweid, als een trouwe, en voorzigtige knegt tot zijnen Vicarius terugge.

Dus Pr. geweid, en op d'Egmonden kapellaan geplaast, heeft hij zig als een trouwe, en voorzigtige dienstknegt gekweeten, zelf zijne tafel voor een groot deel omtrent 8 jaaren betaalende. &c

2o. Om deeze zijne trouwe, en voorzigtigheid heb ik, als Biss., hem tot Pastoor t' Aalkmeer aangesteld, alwaar hij ook omtrent 8 jaaren heeft gestaan

3o. Dog wel gedient hebbende moest hij hooger opklimmen. Ik heb hem dan

'T is ook geweest deze zyne getrouwigheit om dew de Heer
hem van Pastoor over meerder, ik zeg over onze heele Haarl. ker
ke tot Biss. gesteld heeft.
By deze zyne getrouwigheit was ook gepaard eene wondere
voorzigtigheit. Van deze zyne voorzigtigheit zal groot en
kleyn, jonk en oud, zondaar en vroome over jaren en dagen
nog weeten te spreken.
Zoo is onze Overl. als Pastoor eene trouwe en voorzigtige
knegt geweest in't huisgezin dezer gemeinte.
Spreken wy nu van zyne Getrouwigheit en Voorzigtigheit
als Biss. onzer Haarl. kerke. Ô zeker ja daar toe heeft onze
Overl. Prelaat, en zyne Mede priesters, als ook de Doorl.
en Hoogw. Hr. Aartsb. en zyn Capittel mè gewerkt om als ge
trouwe en voorzigtige knegten in zyne aanstellinge tot Biss.
van Haarl. zig te gedragen. 1o. Getrouw is onze Overl. met
zyne medeknegten in dit stuk geweest, omdat d'aloude
kerktugt van alle tyden, gegrond op de bevelen van den
Apostel, en op de geestelyke belangen en noodwindigheden
der gelovigen, eenen Biss. vereischt, voorn in die kerke, die
reeds Bisschoppen heeft gehad, en die van over lang haaren
nedrigen staat zou geeindigd hebben, indien dagen aan
dew voorn de bewaarnis en handhaving van haare geestelyke
regten toevertrouwd was, ook als getrouwe knegten zig
daaromtrent gedragen hadden. 2o. Voorzigtig is onze Overl.
Prelaat met zyne medeknegten in zyne aanstellinge tot
Biss. van Haarl. ook geweest, omdat hy en zyne medewerkers
hierin niet schielyk, of driftig, en op 'er eigen gezag hebben,
te werk gegaan; maar zeer langzaam, met veel ontzag en
eerbied voor den Roomschen stoel, met raadpleginge, en goed
keuringe van veele Catolyke Biss. en Leeraaren, zoo in de
Godheit, als in de Regten in Vrankeryk, en in d'Oosten-
rykschen Nederlanden. Zoo wie verdere bewyzen van
deze Getrouwigheit en Voorzigtigheit onzer Overl. Pre
laat verlangt, dien verzenden wy tot een zeker schrift 't w
onze Overl. Prelaat te zamen met den Doorl. Aartsb.
niet lang voor zyne dood in 't Latyn, en ook in 't Nederduits
in 't ligt heeft gegeven. Des zelfs naam is: Beroep &
en is al om by onze boekverkopers te vinden.)

dan ten laatsten in Jesusnaame overgehaald, om in deeze kerke geplaatst te worden.
Hoe kijzig hier alleen 33 jaaren, en nu zwaklijk bijna 4 jaaren met de hulpe van eenen kapellaan heeft gekweeten, is voor mij nutteloos te melden, mids Gijl. dit beter door d'ondervinge weet, dan ik hoef te zeggen.
Egter een staaltje van 's mans trouwe, en voorzigtigheid moet ik U. A. melden. Voorgaande jaar als de vormelingen, en eerste kommunikanten wierden aangeleid, kwomen 'er ouders bij mij klaagen, vreezende dat hunne kinderen niet zouden aangenoomen worden. 'T andwoord was: zulke klagten heeft de Pastoor, ik, en alle Biegtvaders af te wagten; daar mee moeten w' ons troosten; maar d'ouders moesten beter op hunne kinderen waaken, hen aanzetten om d'onderwijzingen trouw bij te woonen, en dat zij vooräl op hunne tijden bij hunne Biegtvaders koomen, en blijven koomen, en dan verders 't aan- of niet aanneemen aan den Biegtvader overlaaten. Gelukkige ouders die deezen raad volgen!

Vraagd mij dan nu iemand: Wie is dog de trouwe &c? ik
zal hem andwoorden: 't is onze overl. hij is eene trouwe en
voorzigtige knegt geweest als Kapellaan...; als Past. t'Aalsmeer... in 't huisgezin dezer zijner Gemeente (hij is... in 't huis van onze Haarl. Kerke.)

2º Wij gaan nu over van den dooden tot de Levenden.
wel vooreerst tot UEerw. H. Loeburg Nieuw aangestelden Pastoor in
deze Gemeente. voor ~~neim~~ bijnaa .. jaaren heeft de Heer des huisgezins
(Wij bidden en smeeken UE): denk altijd waar toe Gij van
~~..~~ van den Heere aangesteld geworden zijt, vz. tot een
knegt van 't huis dezer gemeente. Dat uwe troost, en ge-
rustigheid zij, dat gij 't niet gezogt, veel min u ingedrongen
hebt, maar dat de Heer UEw. daar toe door mij ook tegenwoordig
heeft aangesteld.

Zijt gij tot eenen knegt van den Heere aangesteld? zeg dan
gelijks tot u zelven, gelijk wel eer de h. Bern. dagelijks
gewoon was tot zig zelve te zeggen: Bernarde ad quid venisti? (a Jois
Goll.) waar toe zijt gij hier in dit huis aangesteld geworden?
om dus hier door UE vraags tot uwe pligten van getrouwig-
heid, en voorzigtigheid op te wekken.

O Timotheus, zeg ik dan tot UEw (wel eer mijne Timotheus
of Cappelaan geweest zijnde,) bewaar het toebetrouwde
pand, wees trouw in de Leere, wees trouw in 't uitdeelen der Heilige
zaken.

Wees ook voorzigtig in alle uwe bedieninge, weet en de een
ijder spijze te geven op zijne tijde. Vermaan d'oude mannen
als vaders, de jongelingen als broeders, d'oude vrouwen
als moeders, de jonge als zusters met alle reinigheid.
Bestraf d'ongeregelden, vertroost de klijnmoedigen,
ondersteund de zwakken, wees verduldig tot ijder een.
Komt er UEw een of ander moeijlijk voor, pleeg geern
raad met ~~....~~ anderen, en 't zal u wel gelukken &c;

O zoo, zoo zul je mogen vertrouwen te zijn een dier
knegten van den Cos: Wie is dog &c? 't is waar, raar
en spaarzaam zijn de zulken; maar zoo veel te meer
moet Gij uw best doen om UE als eenen trouwen, en voorzigtigen
knegt te gedragen. ~~[illegible]~~

Zoodan, zie daar, Zeer Eerw Hr, het gene wij UE hier in 't openbaar te zeg-
gen hadden. Wij stappen hier af, om

3º En ten laatsten ~~nog~~ de Gemeente nog eene woordtje
toe te spreken. ~~[illegible]~~ Denk

J.C. uw tot
pr. of dienst-
knegt in 't huis
zijner kerke
aangesteld, en te-
uw tot hulp van
den overl. zwakken
Pastoor toegevoegd.

Ik heb mij
verheugd over
uwe bereidvaar-
digheid, en
ijver om den zwak-
ken in alles be-
reidvaardig bij
te staan tot de
dood toe. Ja een
ider, geestelijken
en leeken hebben zin
bij mij uwe onver-
moeiden ijver ge-
preezen in uwe
onderwijzingen
ter aanleidinge
tot 't h. vormsel
en eerste h. kom-
muni voorgaan-
de aangewend.

Des, God geene
andere openinge
ter vervullinge
van den opstaan-
den post geevende
heb ik vast be-
slooten Gods
wille te wezen
UEerw. in deezen

1. Tim. 5-1.

tot pastoor t'
Amst. te moeten
aanstellen.

1. Thess. 5-14.

Dit dan nu
geschied zijnde
zeg ik aan UEw.
Denk altijd &c
ut in contextu.

Denk niet A. A. dat 't alleen de herders, en Leeraars der
kerke zijn, die zig als trouwe, en voorzigtige knegten
moeten gedragen. ô neen! in een groote huis zijn veele
en verscheide slag van knegten, en bedienden. Paulus 2. Tim. 2-20
zegd, dat in 't groote huis der kerke niet alleen goude, en
zilvere, maar ook houte, en aarde vaten zijn. De Schrift
noemd niet alleen de bestierders der kerke met den name
van knegten, maar ook alle de gelovigen, ijder in 't beson
der. en zeker wat is 'er gemeender dan dat w' allen dienaars
van Gode, en C. J. hieten?

Hiertoe zijn w' aangesteld door de Scheppinge geschapen
zijnde om Gode te kennen, te beminnen, en te dienen. Hier
toe zijn we nog meer aangesteld door 't h. Sakr. van den
doop wanneer we van C.J.S. onzen Heere den naam van Chris
tenen ontfangen hebben, en in 't huisgezin der kerke ge
komen zijn. Dit is nog vermeerd door 't h. vormsel ~~en~~.
Zijt gij dan altesamen ook knegten? zeg dan ook almee
nigmaal: Christiane ad quid venisti? om dus hierdoor
u staags tot uwe pligten van getrouwigheid, en voorzig
tigheid aante spooren.

Wees trouw in uwe beloften eenmaal in den Doop
gedaan, onderhouden; herhaald, en vernieuwd, die telkins als gij ~~tot het~~ bereid maakt tot de
hh. Sakr. of daar toe zijt genaderd ~~te onderhouden~~. Wees trouw
in de waarheid, en zuivere Leere van 't Ev. altijdt aan te
kleven; spaart noit uwen harder, en bestierder om eenige
ontrouwe met u, of uwe kinderen, in 't bedienen der hh. geheimenissen te
begaan; denk zijne, en uwe getrouwigheid, zijne, en uwe
zaligheid hangt daar aan. Wees trouw in uwen harder
en gemeente bij te blijven, en hem te helpen onderhouden naar ~~uw~~
vermogen; gedenk 't woord van Paulus: de gêne die gal. 6-6.
onderwezen word in het woord, deile mede van alle de
goederen den gênen die hem onderwijst.

Wees ook voorzigtig dat gij u door de bedrieglijkheden
van de wereld niet laat verleiden; maar wees op uwe
hoede, en voorzigtig als de slangen. Zie wel toe, dat
gij de tijdt en gelegentheid om goed te doen niet verbij
laat loopen; maar met de wijze, en voorzigtige maagden
uwe lampen tijdig toe bereid. (Zie wel toe, en wagt u
van de valsche prophêten, die in schaapskleederen tot u
komen, en u van de waarheid, en voorstaanders der zelve
maar zoeken af te leiden.)

(c) Laat u niet bedriegen, en verleiden, door 't groot van de meenigte en groote hoop, om u daardoor by de scheurmakers te vervoegen. Integendeel toont uwe getrouwigheit en voorzigtigheit met naar zulke praatjes niet te luisteren. Denk altydt dat Jesus zoo van Oversten, als van Ondernemen, zoo van geestelyken, als van Leeken zeid: Quis putas ã &c. aldus tekennen gevende &c. denk dat hy zeid: Multi st vocati &c.

Matt. 7-13. Houd u altydt aan de les van Chs: gaat in door d'enge poorte: want de poort is wyd, en de weg is ruym, die tot het verderve leid, en veelen zyn'er die door de zelve ingaan hoe eng is de poort, en hoe nauw is de weg, die tot het leven leid, en hoe wynigen zyn'er die hem vinden! wagt u, dan voegd Chs'er by, voor de valsche Propheten &c.)

Conclusio

Wel aan den Pastoor, wel aan den en Gemeentes, zietdaar uwe wederzijdse pligten.

Maar mij dunkt ik hoor u L zeggen: Wie is'er

2. Cor. 2-16. dog bekwaam tot deze dingen? 't is waar wij zijn uit

c. 3-5. ons zelve niet bekwaam, maar alle onze bekwaamheit is uit gode, 't is door hem, die ons versterkt, dat wy alles vermögen; Derhalven laaten wy onze herten en stemmen te zaamen vervoegen om voor Pastoor, en voor de Gemeentes de genade van hemel af te smeeken en daarom ook ^al sluitende zingen Veni Creator Spiritus.)

ibid. mids hy 't is, volgens den zelfden Apostel, die ons ook tot zijne bekwaame dienaars maakt.

Des laaten wij # ik als openbaare en zienlijke Offeraar, en gijl. als mede offeraars, die met mij bid, laaten wij, zeg ik, d'offerhande der Misse vervolgen, ^ons bidden gelijk de Pr. 't broodopdraagende altijd bid, voor alle geloovige Kristenen, zoo levendenals dooden: dat ons inzigt in 't bezonder zy te bidden voor de ruste der ziele van onzen Overl. Pastoor; ook voor den Nieuwen Pastoor, en heel de Gemeente; kortom voor allen, die hier tegenwoordig zijn, op dat 't ons allen ten eewigen leeve mag strekken. Amen

tot god door J. C. onzen toevlugt neemen,

Ik bid u wil je u in deze uwe getrouwigheit en voorzigtigheit meer en meer gronden, koop, bid ik je, de preuve van getrouwigheit en voorzigtigheit van onzen Overl. Prelaat, ik zeg, Beroep van de doorl. en hoogw. Hr. den aartsb. van Utr. en den Biss. van Haarl.

In Exequiis adm R. Dni Gisleni Priem, defuncti 30. Maii 1749.

Applicatio Defuncto

1º. Was Lazarus Jesus vriend, zeker ook onze overledene Gislenus
1 Jesus heeft hem bemind, niet alleen op die wyze als hy alle zyne gelo-
vigen bemind, dien hy uit loutere Liefde tot de genade van den Doop
heeft geroepen, en daardoor heeft regt gegeven tot alle de voordee-
len zyner kerke, maar met hem van jongs af te zonderen van de
wereld, den geest der Studie in te storten, in de h. wetenschappen
t'onderwyzen, tot de h. Bedieninge der kerke te roepen, hem te ma-
ken enen van die, van en aan dewelke hy zeide: Jo. 15-15. Ik heb ú
vrienden genoemd, want al wat ik van mynen vader gehoord heb,
dat heb ik ú bekend gemaakt. Zo is onze overledene Lazar. ik zeg
2. Gisl. van Jesus bemind geweest.
Maar heeft ook wederzyds Jesus bemind met ~~de gevoeren genaden~~ Jesus in zynen roep
te gehoorzamen, en te doen het gene hem van Jesus wegen, door zyne
geestelyke overheid geboden wierd het zy in zyne Studies, het zy in
zyne weidinges, het zy in zyne zendinges hierna Amsterd. by den noor-
re vergezenen en zeer E. H. Jac. Krys, het zy in't aanvaarden van de
Pastorye op den cingel, of weder verplaatsinges alhier in deze kerke.
Gisl. was gehoorzaam in het gene hem geboden wierd. Zodat hy was
van het getal der genen tot dewelke Jesus zeide: ibid. 14. 14. Gy zyt myne vrienden
indien gy doet het gene ik ú gebiede. Gisl. is dan geweest Lazarus
Jesus vriend.
2º. Niet alleen Jesus vriend, maar ook myne, ook uwe Eerw. Broed
en zyner gemeentes vriend.
Myne vriend, dien hy niet alleen uit zonderlinge Liefde tot zyne
Biegtv. verkoren heeft, maar dien hy ook en met zyne wyze raad, en
andere hulpmiddelen onderschraagde, ja zonder wiens raad en goed
vinden (hoe oud hy ook was) hy niets van belangen dede. Zodat ge-
lyk de Schrift van David en Jonathas zeide, 1. Reg. 18. 1. dat de ziel van Jona-
thas vast gehegd was aan de ziele van David, zo ook hy my en ik hem
als myne ziel beminde.
2. Uwe vriend E. Broed. ja zo zeer myne en uwe vriend, dat alle ander
Priesters buiten Amst. verwonderd waren dat H.r G. + zo eens was met zyne jongere mede
Priesters. Zodat z'uitriepen: zie, hoe eens zyn d'Amsterdamse prues-
ters, 't is alle een hert, en ene ziel!

3. Uwe vriend dezer Gemeente. Immers hoe zeer Gyl. hem beminden heeft in zyne leven, en nog meer na zyne dood gebleken. 't en woord was genoeg dat gyl. hoorden wien d' Overl. wenschte dat zyne opvolger zoude wezen, om daar mede genoegd te wezen, al was die hr. uwl. vreemd &c.

3o. Onze vriend slaapt 3. Dees dood. hy is het gemene lot de bezoldinge van de zonde de dood ondergaan. hy roept ons allen toe Eccli 38-23 Gisteren my, heden u. 2. hy slaapt, en is schielyk in slaap gevallen &c. 3. hy slaapt en rust na alle zyne arbeid van 33. jaren &c Apoc. 14. 4. hy slaapt voor enen tyd. Nu slaapt hy voor enen tyd in het stof der aarde, om ten jongsten dage t' ontwaken staak dan A. A. uwe tranen, wees niet bedroefd gelyk de genen die

Ad Nov. Past. gene hope hebben &c 5. Ja niet allen. Slaapt hy om ten jongsten dage t' ontwaken, maar reeds van nu af aan ontwaakt onze Lazar. uit den slaap in zynen opvolger dien wy nu heden hier zullen geven &c Uwe opvolger van wien wy ook wel mogen zeggen: Lazar. etc. zo ij Petrus onze vriend

1 Jesus vriend. dien Jesus door zyne wondere bestieringe heel van Hamburg in onze kerke gebragt heeft, in dengd en wetenschap heeft doen opgroeyen en van de tydelyke middelen daar toe nodig verzorgd heeft

Maar toon ook Jesus vriend te wezen met te doen het gene Jesus u heden geboden heeft. Leo op u zalven, en op de liefde &c

2. Onze vriend, wien ik en onze Weem aan Zuster en Broederik zeker vele tekenen van liefde bewezen heb van wien altoos met liefde en dankbaarheid beantwoord geworden ben.

Maar zie toe dat die liefde niet verkoele. Spiegel u aan uwen voorzaad om my uwen Bisschops vriend altoos te wezen en te blyven

3. Onze vriend ik zog der E. H. Medebroeders, onder dewelke gy nu heden Bejamin geworden moet tragten als Bejamin van de zelve bemind te worden

4. Onze vriend, ik zoge dezer gemeente, welkers herte en ziele ik hope dat gy zo zult innemen, dat gy de droefheid over den overl. zult verzagten en verlies als doen vergeten.

Dit zal 't middel wezen om vroeg of laat door de doodslaap overvallen wordende onder het getal te wezen van de gene die in den here sterven, &c

Ad Fideles. U aanbelangende A. N. hebje enen Lazarus weer getregen? 1 Blyft in huisgezin dezer gemeente elkanderen aanwakkerende
Heb. 10-25 om de vergadering niet te verlaten gelyk dit sommige gewoonte is

In Exequiis
15 Junij
1739. 49.

Lazarus amicus noster dormit.

Jo[anni]s. 11. v. 11.

'T is naturr eigen dat men zijne aendoen en droefheit heeft over het afsterven van zyne bloedverwanten, naestbestaenden, of andere goede vrienden en welbekenden A.A.

Ontelbaer zijn alle de voorbeelden die schrift ons uitleevert van gods heiligen, dewe haere droefheit hebben getoont in deer gelyke voorvallen en gelegentheden.

Sic legimus Abrahamum deflevisse mortem uxoris suæ Saræ, item Jacobum uxoris suæ Rachaelis. Sic Joseph patrem suum Jacobum luguisse legimus. Sic item David deflevit mortem ~~[illegible]~~ Jonathæ. Sic Job mortem suorum filiorum. Immo sic ipse Xtus Lazarum mortuum deflevit. — Gen. 23-2; 35-20; 50-10; 2. Reg. 3-26.; Jo[anni]s. 11-33-35

Atq[ue] ex his pluribusq[ue] aliis exemplis patet et nobis licitum esse dolere mortem nostri defuncti, id[que] t[ant]o ma[gis] hoe veel te dierbaerder hij is geweest aen vrouw en kinderen, en hoe veel te lieter vriend hij ook aen ons, en aen anderen is geweest. Id nos docent jam dicta exempla. Immers wie was 't, dien abraham ~~[illegible]~~ beweende, over wien was 't dat Jacob schreide? ô 't waeren haere vrouwen, 't was een getrouwe Sara, en d'andere een wyze Rebecca. Wie was 't anders als zyne lieve vader Jacob over dewe Joseph weende? 't was een hartvriend Jonathas, wiens ziel aen Davids ziel geklеeft was, dewe David ook betreurde. 't was ook een vriend Lazarus over wiens doodt Jesus zelf zig ontroerde en ontstelde, ja zelfs weende, zoodat de Joden zulks ziende ook hier uit beklaeren en zeiden: zie hoe lief hij hem had. En dus met reden is 't ook dat wij ons aendoen en droefheit over onzen overleden toonen.

't is ook de liefde voor zijn persoon, die mij heeft aengezet om, tot onze onderlinge stigtinge en vertroostinge een woord te spreken. Hierin heb ik gedagt niets beters te kunnen doen, dan de texten woorden te gebruijken, die Jesus zelfs, die meester aller predikanten, sprak en gebruijkte om de doodt van Lazarus zijnen vriendt aen zijne discipelen te verkundigen: Lazarus amicus noster dormit.

Propositio — Lubet itaq. haec verba, voor zoo veel ze Lazarus raeken ad litteram explicare 1º de functo, et 2º deinde nobis applicare Attendite.

De vriend, daer de Heere Xtus hier in de text van spreekt was Lazarus. 't schynt dat deze naem gemeen was, en dat verscheide persoonen aldus genoemt weerden. Sic de alio quodam

Luc. 16. Lazaro legimus qui jacebat ad fores divitis epulonis.

Hic Lazarus, de quo textus, hebat duas sorores, alle beiden in de h. schriftuer beroemt van wegens haere deugd en godvrugtigheit, ze hadden Jesus lief en dienden hem van haere goederen, terwyl d'eene bezig was en bekommert met Jesus te spyzen, zoo zat d'andere aan zijne voeten, om zyne hemelsche leeringe te aenhooren, niets was haer te duer of te kostelyk als 't maer voor Jesus was, als blijkt dat Maria een & kostelyke onvervalschte nardzalve nam om de voeten van Jesus te zalven dewelke zij met haere haires droogde.

Nu beiden dezen Zusteren was Lazarus de broeder, hy was de huisgenoodt van een godvrugtig huisgezin, daer yder om het zeerste yverde om Jesus maer te dienen, en te believen. Vervolgens dan, ook geen wonder dat Jesus hem vereerlykt met den naem van vriendt.

Op tweederly wyze kan iemand gezegt worden een vriend van Jesus te zyn, 1º passivè, omdat hy van de Heere Jesus tot zijnen vriendt uitverkoorn en in zyne vriendschap aengenoomen was. Tali sensu Jacob antequam natus aut boni quid, aut mali egisset

Rom. 9. — erat Dei amicus: Jacob dilexi Rom. 9. Hoc sensu Ecclesia

Eph. 5-25 — vocatur Amica, dilexit enim eam, et tradidit semetipsum pro ea. Taliter Saulus ipse spirans caedes et minas contra

Act. 9-35 — novellam ecclam erat amicus Xti, ex tunc enim vas electionis erat. Atq. sic eodem modo oes fideles dici possunt esse aut saltem fuisse

tusse amici Xti, nam ut cum Paulo loquar, Cum inimici essemus reconciliati sumus Deo p mortem Jesu. Et hoc sensu Joes ait: In hoc ē caritas, ō quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. q. d. Joes: Hy was onze vriend vooral eer wy nog de zyne waeren, scil: aliquo actu amoris et amicitiæ. Atq hic primus modus quo quis amicus Xti dici possit. — Rom. 5. / 1. Jo. 4-10

2° Active: omdat hy Jesus zynen minnaer wederom bemind, en van zyne kant ook blyken van vriendschap en liefde bewyst. Hoc modo Petrus erat amicus Xti: Tu scis quia amo te.... Hoc modo Paulus erat amicus Xti.... Hoc modo Apli oēs, qbs Xus: Vos amici mei estis. En op zulke wyze vermaent Joes alle gelovigen dat ze vrienden moeten wezen, Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos — Jois. 21-15 / Rom. 8-35.... / Jois. 15-14. / 1. Jo. 4-19.

Jam quo aut quo sensu hic Lazarus nuncupatur amicus Xti? Utroq modo amicus erat. Certe Jesus ex parte sua diligebat Lazarum. expresse id Joes testatur dicens Diligebat autem Jesus Martham et sororem ejus Mariam et Lazarum.

Atq hæc amicitia et amor Xti erga Lazarum vertoonde zig in verscheide gelegentheden

1° In eo dat hy geern by Lazarus was, dikwils tot hem inquam, gemeenzaem in dat vlek en in zyn huis verkeerde, zoodat hy wel by hem termaeltyd quam, en daer zyn zelve aen hem en aen zyne zusters openbaerde, leerende hun, en onderwyzende de verborgentheden van het koningryk der hemelen.

2° Hæc amicitia et amor sese monstrabat in die groote droefheit die Jesus maekte over zyne doodt, zoodat hem de traenen overvloedig uitborsten, zelfs voor d'oogen der Joden, die rondom hem stonden, zoodat die Joden ook wel te regt besloten en zeiden, Ecce quomodo amabat eum.

3° Sed et in hoc ista patebat amicitia, scil: dat Jesus onangezien alle de listen en laegen van zyne vyanden, die hem voor wynige dagen hadden zoeken te steenigen, hoe zeer ook zyne discipelen hem die reys zogten af te raeden, hy evenwel is gegaen met gevaer van zyn leven na zynen dooden vriend Lazarus om hem van de doodt op te wekken, in wederom levend te macken. Voorwaer een blyk van waere vriendschap

niet alleen het leven van zynen vriendt met gevaer van het zyne te zoecken, maer ook zelfs hem uit de doodt op te wekken; waerdoor hy wist dat zyn eige doodt vonnis beraemt en besloten zoude worden, nam ut Ev. annotat: Ab illa ergo die cogitaverunt ut interficerent eum. v. 53.

Sic diligebat Jesus Lazarum. At Lazarus quoq diligebat Jesum active. Hanc suam amicitiam et amorem ostendebat Lazarus erga Jesum in eo 1º. dat hy Jesus met alle genegentheit in zyn huis ontfing, aen zyne tafel noodigde om daer zyne woorden en leeringen te aenhooren. 2º. in eo quod id facere ñ timeret etiam cum sciret plurimos Judæos Jesum odio psequi, et jam conspirasse è Synagoga ejiciendum si quis confiteretur eum ee Xum.

Recte itaq Jesus Lazarum vocat amicum.

At observandum quod ñ dicat Xus Lazarus amicus Meus, sed amicus Noster, insluitende neffens zig ook zyne discipelen; Lazarus amicus erat Jesu, sed et amicus eorum erat qui erant amici Jesu. diligebat Lazarus Jesum, sed et diligebat eos qui diligebant Jesum, hy ontfing met liefde de discipelen van Jesus om Jesus. Talis ẽ connexio inter caput et membra inter patrem et fratres, inter sponsum et amicos sponsi, ut unius amicus ee nequeamus, absq eo quod etiam simus amici aliorum, unum ñ recte diligere possumus absq aliis. Lazarus erat cois oium amicus.

Jam de hoc amico Lazaro ait Jesus Dormit, illiger phor Salvator, Mortuus ẽ.

Mors et mori word in de schrift met verscheidene spreekwyzen uitgedrukt, subinde voor zyne vaderen gaen in vrede
Gen. 15–15 uti Deus aen Abraham zyne doodt voorzeggende deze spreekwyze gebruykte; subinde word de doodt uitgedrukt met de spreekwyze van henen te gaen in den weg der gansche aerde; uti
Josue 23–14 Josue de morte sua Israelitis loquens zeide: Ik stae nu zoo den weg van al de wereldt in te gaen; subinde wordt 't sterven genoomen voor vergaedert te worden bot zyne vaderen, gelyk we lezen Jud. 2. Simeon naemde 't sterven
Jud. 2–10
Luc. 2. in vrede te mogen gaen; Paulus naemt 't ontbonden te
Phil. 1. zyn, of een afbreekinge van ons aerdsche woaning.
2. Cor. 5.

Mais

Maer onder alle sprakwyzen, waermede de doodt of 't sterven word uitgedrukt is er geen gemeender en kragtiger om den aerd van de doodt voornaementlyk der vroomen levendiger te beschryven, als dat ze een slaep genaemt wordt.

Hoc expressio saepe occurrit. Sic Daniel de Iustis: Veelen van die in 't stof der aerde slaepen zullen ontwacken. Dan. 12-2
Sic Deus Davidem alloquens de morte ait: Als uwe daegen zullen vervuld, en gy zult ontslaepen zyn met uwe vaederen, zoo zal ik uw zaedt naer u opwekken. 2. Reg. 7-12.
Sic Paulus de fidelibus defunctis loquens de dormientibus loquens: Broeders wy willen niet dat gy onweetend zyt aengaende degenen die ontslaepen zyn, etc. 1. Thess. 4-13..
Sic de Stephano dicitur: Obdormivit in Dno. Sic in textu. Act. 7.

Multimoda sunt conformitates inter dormitionem et mortem. Wy zouden al te wydt buiten ons bestek raeken indien we alle de overeenkomsten hier wilden aenhaelen. Ex multis paucas attingam. Ac 1° quidem hier komt de slaep met de doodt overeen, dat gelijk de slaep gemeen aen allen is, en ijder een hoe zeer hij zijne oogen vrijven mag overvalt, zoo ook de doodt gemeen aen allen is: Statutum est omnibus hominibus semel mori, etc. Heb. 9-27

2° Gelijk alle menschen niet even gauw de slaep vatten, maer d'eene ~~[illegible]~~ lang en slaepeloos zal leggen eer hy de slaep zal krygen, en d'andere terstont zal slaepen als hij'er toe gaet zitten of leggen, ja ook wel ontydig van de slaep overvallen wordt als hy dient te wacken, en nog veel heeft te verrigten, zoo is 't ook met de slaep des doodts gelegen, 'T non omnes aeque cito moriuntur, d'eene sterft jong d'andere oudt, d'eene na een lange ziekte, d'andere qualyk eenige dagen maer ziek geweest zijnde, of gelyk men zeit, gezondt en doodt etc. zoodat met regt de wyze man heeft gezeit: De mensch weet zijn einde niet.

3° gelyk de slaep 't aangenaamste is na d'arbeid, volgens dat men zeid, na d'arbeid is het goed rusten, zo ook op d'arbeid van zynen staat, en het quyten van zyne Christelyke pligten volgd d'aangename rust van de dood der vromen. Apoc. 14-13.

4° Gelyk de slaep maar is voor enen tyd, zo ook de slaep van de dood. 1. Thess. 4-14.. Luc. 9-32

3° gelijk de mensch zig tot den slaep ontgevende vestibus se exuit, sic et moriens omnibus rebus mundanis etiam corpore suo exuitur... Quare Job: Naekt zijn wij uit ons moeders lighaem voortgekomen, en naekt zullen we weder na d'aerde gaen. Job 1-21.
Item Paulus: Wy hebben niets in deze wereldt in gebragt, buiten twyfel dat wy'er ook niets kunnen uitdraegen. 1. Tim. 6-7.

Ecce quomodo recte et appositè mors somnus vocetur.

Jam talis mortis dormitio amico suo Lazaro supervenerat ait Jesus: amicus noster dormit.

Habetis A.A. Litteralem textus explicationem quantum ad Lazarum. Nu zouden we moeten overgaen, om 't zelve aen onzen overleden toe te passen. Dog zie ik staen in twyfel of het wel eens nodig is; mits ik denke dat gyl zelfs de toepassing by u zelven wel hebt kunnen maeken omdat 't gezeiden zoo duidelyk in alle zyne deelen op onzen overledenen slaet.

Ik wil nu niet melden, dat hij een waere Lazarus was, een godvrugtig huisgezin zogt te hebben.

Ik wil nu niet ophaelen hoedat hy met regt een vriend van Jesus genoemt mogt worden, 't zy voor zoo veel Jesus hem, of hy Jesus wederom beminde. Immers dat Jesus hem onder zijne vrienden rekende dat blykt dewijl hy aen hem rykelyk zijne zegen en genaede mededeilde zoo in 't tydelyk als in 't geestelyk, zoo na lighaem als na de ziel &c &c

Zoo zoo was hij een vriend van Jesus bemind: maer ook een vriend die Jesus wederom beminde. Hy toonde dat hy Jesus waerlyk wederom beminde met van zyne tydelyke zegen mildelyk aen godshuis, en aen den armen wederom te geven; met zijne bequaemigheden velen te helpen en uit den noodt te redden &c. Hy toonde dat hy Jesus beminde met van jongs af aen de godsdienst te behertigen, de waerheit altyds getrouw te blyven &c en ook tussen alle zyne beslommeringen de godsdienst naerstig by te woonen &c

Zoo zoo was onze overledene een vriend van Jesus; maer ook onze vriendt, ja ook een yders vriend, volgens dat een yder voor zig kan getuygen, en gelyk de ontstelnisse en 't aendoen over de tyding van zyne doodt by eider een die 't hoorde, ook van zelfs kan doen blyken &c

Zoo was hy onze vriend. Maer eilaas! dormit

Zoo de doodt iemand kon verschoonen, maest hy het niet geweest zyn? Zoo de doodt verbiddelyk waere, maest dan niet de wensch van vrouw, kinderen, en van alle zyne vrienden

vrienden de doodt verbèden hebben? Maer neen, d'on=
verbiddelyke doodt heeft hem weggerukt, de romp leidt in
't graf, zyne rondom ziende arendts oogen staen nu styf,
zyne beleefde en vloeyende tong leid nu sprakeloos,
zyne voeten die niet deeden dan gestaedig draeven leggen
onbeweeglyk, verbo, dormit, hy is gestorven. Maer zoo
gestorven dat wy mogen vertrouwen dat zijn doodt met
regt een slaep genaemt mag worden, dat hy van zyne
slaep ten jongsten dagen van Jesus ontwaekt zal worden
tot eeuwigen leven.

Staek dan, staek dan N. N. uwe droefheit, maetigt
uw geween, weest niet al te treurig, als de heidenen, die
van geen ander leven wetende, geen hoop en hebben.
Onze vriend, uwe man, uwe vader, uwe broeder slaept.
Hier is stof van troost. Hij slaept, hy rust. Misgunt
dan zyn geluk niet. Ween en wees bedroeft over zyne doodt
maer maetig uwe droefheit. Modicum plora super mortuum Eccli 22-11
quoniam requievit. Beati mortui qui in Dno moriuntur Apoc. 14-13
amodo jam dicit spiritus ut requiescant à laboribus suis,
opera enim illorum sequuntur illos. Troost u dan in
zyn ontslaepen. Denk dat hy niet alleen uwe vriend, man
vader of broeder was, maer ook de vriend van Jesus. Was
hy u lief, hy is Jesus ook lief, hy heeft tot zig ge=
naomen 't geen het zyne was.

Quantum ad nos A. A. qui adhuc vivimus curemus
esse amici Jesu, ut cum vespera vitæ nostræ advenerit
cum Xto mogen gaen slaepen

Jesus toont van zyne kant aen ons te tenen dat hy ook
ons lief heeft en bemind. Immers hoe veele weldaeden
heeft hy ons niet gegeeven, zoo na 't lighaem als na de
ziel? quisq amorem Jesu erga se ipsum serio expen=
dat &c.

Si adeo Jesus suum erga nos ostendat amorem
et nos nostrum amorem monstremus atq. supprobemus
nos esse amicos Jesus &c.

Nu is 't nog by dat zoo lang de dag van ons leven duert, d' avondt en de nagt zal eens komen van te slaepen, ik zeg van te sterven etc. Werken maeten we zoo lang 's dag is en ons leven duert, de nagt zal

Joa. 9-4. eens komen wanneer niemand zal kunnen werken etc.

Conclusio

Wel aan dan Xtenen laeten w' ons best doen om waere vrienden te wezen van Jesus, vrienden niet met woorden en de tong, maer vrienden in der daet en waerheit, vrienden die door onze werken toonen dat wy vrienden van Jesus zijn.

Laeten w' ons best doen om meer en meer hier in te vorderen en voort te gaen. Hoe veel te meerder wy by den dag van ons leven gewerkt zullen hebben, zoo veel te geruster zullen w' ons hoofd nederleggen zoo veel te genaegelyker zullen we slaepen. etc.

Hebben we hier wel gearbeidt na de doodt zullen ons onze werken volgen, dan zullen we rusten, dan zullen we met Jesus slaepen om ook met Jesus te ontwaecken naemaels ten eeuwigen leven Amen

2 Draag UE. al te zamen en als Marthaas en als Mariaas, als Marthaas met voor het huisgezin te zorgen, niet enkel als een liefdes werk, maar als eene pligt, daar yder naar zyne vermogen toe verbonde is volgens deze spreuk of liever bevel van Paulus: Dat men des priesters die de bestieringe wel waarnemen dubbelde eere bewyzen voorn. die arbeiden in het preken en in 't Leeren: waart de Schrift en zeid de 1. Tim. 5-17.

3. Draag uE. ook als Mariaas niet Jesus woord uit den mond van den te horen, en naar 't zelve te leven. Denkt alroos op de Les van Paulus heb. 13-17. Weest uwe Leidsmannen gehoorzaam, en zyt hen onderdanig, opdat zy dien

–

gt daar van deze gemeente als van 't huisgezin gezeid mag worden: Jesus had Marthare zuster Maria en Lazarus lief.

Ego elegi[1] vos, et posui[2] vos, ut eatis[3], et fructum[4] afferatis, et fructus[5] vr maneat. Jo. 15-16.

In Exequiis Adm Rev. Dni Jacobi Mars defuncti 15. Febr 1754., et installatione ejus Successoris adm R. Dni Henrici De Haan, ex Orphanotropheo Filiarum translati

T is een onveranderlijk vonnis van Gode eertijds geveld in 't aardsche paradijs na de zonde van onze eerste ouders, waardoor wij allen onderworpen worden aan de dood, aan die schrikkelijke straffe die geworden is de bezolding van de zonde. Rom. 6-23.

D' Apostel Paulus, als hij eertijds d' onwrikbaarheid van dit vonnis wilde uitdrukken in zijnen brief aan de bekeerde joden, schreef 'er van: 't is den menschen vast gesteld (nam bij Gode) eens te sterven. Heb. 9-27.

Maar al is de dood gemeen aan alle menschen, alle doden zijn niet eveneens, alle menschen sterven niet op de zelfde maniere. Daar zijn 'er welkers dood voor eewig ongelukkig is, dat zoort van stervelingen daar Job van zeide, die hun leven in weelden overbrengen, en op eenen oogenblik (door de dood) ter helle dalen, die schrikkelijke dood, waarvan een David eertijds zeide: Mors peccatorum pessima. Job. 21-13. Ps. 33-22.

Anderen hebben egter door Gods genadigen bijstand een gelukkiger einde hier op deze wereld, nam die in den Heere sterven, welkers werken hen volgen, die met het sterven van hunne werken rusten (die zulke vrugten hier voordbrengen, dat de zelve hen ook bijblijven na hunne dood,) die van dew David zeide, dat hunne dood dierbaar is in d' oogen des heeren. Ps. 115-15.

Groote reden hebben wij om christelijk te hopen van ~~onzen~~ dezen overledenen ~~[illegible]~~ den Z.E. Hr. Joannes Petrus Hodde, ~~[illegible]~~ Wijle Pastoor dezer gemeente, voor wiens ruste wij zoo aanstonds bezig zijn d' allerh: offerhanden tesamen hebben opgedragen, groote reden hebben wij om christelijk te hopen, zeg ik, van zijne eerwaarde ~~dood [illegible]~~ onder dit laatste getal te rekenen, welkers dood dierbaar is voor het aanschijn des heeren.

Dit heeft ons aangeleid om in deze tyds omstandigheid enen text op te nèmen, inderw. de Heer Jesus den pligt en de vergelding zyner trouwe kerkdienaren, terwyl wy Christelyk vertrouwen dat hy onder die moet gerekend worden.

De Heiland zeide dan tot zyne Apostelen, en in hen tot alle zyne bedienaars der kerke: Ik heb u verkoren, en u gesteld, dat gy zoud gaan, en vrugten voortbrengen, en dat uwe vrugt zoude blyven. Des zullen wy dan ook naar gewoonte den text

Propositio

1o Litt. verklaren. 2o toepassen op onzen Overledenen en des tyds omstandigheid, inderw. wy ons bevinden. Attendite

1o Litt. expl. vide in Serm. in festo S. Willebrordi 1745.

2o Zie daar Eerw. Broeders, en A. T., een uitlegging van onzen text. Treed nu over tot onzen Overledenen, voor wiens ruste wy nu den plegtigen kerkdienst gedaan hebben, en zie eens of wy niet Christelyk kunnen vertrouwen, dat hy te rèkenen is onder het getal der genen, welkers dood dierbaar is voor het aanschyn des heeren. Om dit vertrouwen des te meer in ons op te wekken, moeten wy onzen text volgens de gegevene uitlegging op onzen Eerw. Overl maar toepassen.

3o Hy is niet alleen als Chtn en Litmaat der kerke van Jesus door den h. doop verkoren, maar door ène zonderlinge verkiezinge van Godt besteld geweest in dat overdeftig School of Collegie, 't w zo vele deftige mannen in allerhande Staten of levenswyzen heeft uitgeleverd, en waarvan wy 'er hier voor onze ogen verscheide aanschouwen. Dus van Godt verkoren, en daargesteld is hy dus voortgegaan en heeft zulke vrugten van deugd en wetenschap voordgebragt, dat Godt hem door zynen wettigen kerk oversten, nader verkoren heeft met hem tot de h.h. Wydingen, en ènen be-

bedienaar zyner kerke te roepen. Dus geroepen verkoren
en bedienaar der kerke ingewyd heeft Godt hem door de
kerk Overstens eerst gesteld te Hilversum als Cappe-
laan. Hierop ging hy met alle bereidwilligheid henen
naar zyns Meesters W. B. die hem stelde, zeggende: Zie
ek kom, o godt, om uwen wil te doen. daar zynde ging
hy'er op uit, niet met nutteloos uit te lopen, maar,
met de zorg der jeugd beloden zynde, om die op te
zoeken, aan te zetten, tot'er pligt te brengen en tot
godt te geleiden, en dus vrugten voort te brengen,
welke vrugten ook nú nog blyven in de loffelyke ge-
hengenisse met dew de Hilversummers van onsen Overl.
blyven sprèken. Na verloop van jaren als op
nieuw van godt verkoren en gesteld by ons als Cap-
pelaan in de Keizers-straat kunnen wy in persoon
als huisgenoot getuigen van zyn uitgaan, en vrug-
ten voordbrengen, van zyn uitgaan niet als uitlopen
en uithuizigheid, neen in t'huis te blyven zoú hy
tot een spiegel mogen verstrekken; maar van zyne
bereidwilligheid om uit te gaan, daar hy ex officio
gezonden wierd. En hier uit volgde ook de vrugt van
godsdienstigheid, en priestelyke zèdigheid, die
hem pastoor geworden zynde ook bygebleven is.
Eindelyk van Godt verkoren en gesteld tot Pastoor
in deze kerke, alhoewel in gene aangename tyds
omstandigheid, hy onderwierp zig aan den wille des
hèren. Hier gesteld hoeven wy U.L. niet te zeggen
hoe hy is gegaan, wat vrugten hy heeft voortgebragt
en hoe zyne vrugt nog blyft. ô neen, gyl. weet hy ging
uit niet om nutteloos, of door met speelen, door de kerk
regels aan de priesters verboden, door te brengen
niet om allemans tafelvriend te wezen, zyne grond-
regel was niet: vry mag ik doen al wat niet zondig is;
ô neen, integendeel zyne stokregel was: ab omni specie
mala abstinete vos; item: Raro accipiamus rogati;
ja zó wy nog ging onze Overl. zonder ex officio uit

dat wy U.E. meer over zyn niet uitgaan, als over het
te veel uitgaan hebben hören klägen. Egter evenwel
hoe zwak onze Overl. was bereidwillig en vlytig was
hy om uit te gaan. Ja gyl. die het dagelyks hebt
bygewoon, hoe verlëgen hebt gyl. menigmaal
geweest als gy uwen Overl. hardar hebt zien gaan of
staan aan't H. Outaar om den kerkdienst te verrig-

∧ en dat uit hoofsten den van de zwakheid zyns lighaams? ∧?zie zo ging onze Overl. heen verkoren en gesteld er op uit.

En wat vrugten heeft van.? zekerlyk niet dat men
van hem zeide: H.r Mars is een man die met al de we-
reld weet om te gaan; neen, maar: H.r Mars is een
goed, vroom, zëdig, en geregulëerd priester. Wat
zullen wy van s'mans grote nëdrigheid, liefde, schrik
en vrëze voor Gods oordeel zeggen?

Wat vrugten onze Overl. door zyne bedieninge in
zyne gemeente heeft voortgebragt, daarop beroep ik
yder der genen, die met zyne aanstellinge schreuwden
ô die gemeente is nu verloren; en egter zy is in die
staat in dew hy ze heeft gevonden; daarop beroep ik
yder lidmaat dezer gemeente, dat zy zig voor Godt
onderzoeken, en verklaren, of het aan den Overl., of
aan den genen, die gene vrugten heeft voordgebragt
te weyten is, dat'er gene, of niet meer vrugten op ge-
volgd zyn.

Kortom, vrymoedig zeg ik: H.r Mars hier verkoren en gesteld, is altoos ex officio gegaan, heeft
vrugten voordgebragt, en zyne vrugt blyft in onzer
aller gedachtenisse, die zyn Eerw. over zyne bezondere
en priesterlyke deugden roemen; en dus betrouwen wy
christelyk dat zyne vrugten hem voor eeuwig blyven.

Is'er nog iet menschelyks, of gebrekkelyks met
zyn afsterven overgebleven? (en wie hangt'er niet al
eenige stof aan? want het moet wel zuiver zyn, 't in
eeuwig zal blinken) Onzer aller pligt den Overl. daar
in, door de gebeden, en andere godsdienstige werken
te

te hulp te komen.

Zo dan troost U, troost U, myne A. T. dezer gem. in't afsterven van uwen harder, de ~~vrugt zynen~~ zyne vrugt blyft hem by, hy heeft nu, hopen wy, het eenwig leven gemaayd.

Troost ú, troost ú des te meer

in Exequiis adm. R. D. holl. 23 Oct. 1754.
hoo pponit. Deus disponit 149
de waarh. dezer spreuke bevestigd
de dagelyksche ondervinding. hoe menig
maal neemt de mensch dit of dat niet
voor, dog heel anders word het van
godt beschikt? weshalven d'Ap. Jac. cap. 4
ons zeer wel leerd aldus te zeggen:
Indien het den here belieft, en zo wy
leven, zullen wy dit of dat doen. en
zulken zin had onze Overl. d. Z. E. W.
J. H. voorgen, en ons verzogt om morgen
14 dagen op 't f. van den h. Will. alhier het
h. vorms. te bedienen. Maar zie heel
anders heeft het den here belieft. in plaats
van hier een vreugde feest te vieren, zo
verschynen wy hier nu in rouwe, om de
kerk. lykstatien van dien man die zulks
had voorgenomen, te houden ~~te vieren~~. ja de
kerk ornamenten, door zyn Eerw. ge-
schikt om voor d' Overl. der gemeente
gebrukt te worden, en door ons voor
14 dagen gezegend, zie die worden
nu voor d' eerstemaal op zyn Eerws lyk
vandaag gebrukt.
Is dus onze Overl. onverwagts in zyne fleur uit
't midden van ons weggerukt? laat
ons zeggen Dni voluntas fiat, laat
ons zyner in onze geb. gedenken, en
laat zyne gehengenisse onder ons en
zegeningen zyn. Ten dezen einde hebben
wy voor de ruste zyner ziele de allerh.
offerh. der Misse opgedragen. En dus
vereischt ook de liefde en agtinge
voor dezen Eerw. man dat wy zyner
gehengenis door eene kleyne lofreden
onder ons vernieuwen, maar ook zo dat
wy de levenden geestelyken en leken
in den nieuw verkooren en aangestelden opvolger
den Eerw. H. Adelbertus Ahuys meer
en stigten. Ten deze einde hebben wy
van Paulus ontleend eenen text in dewelke hy
spreekt zo van de pligt van de bedienaars
der kerke, als van de pligt der gelovigen
ten aanzien van dezelve.

c. 13-17.

Weest, schreef Pau. aan de hebr. uwe Leidsmannen gehoorzaam, en zyt hen onderdanig: opdat zy, die over uwe zielen waken, als zullende rekenschap daar van geven, het zelve met vreugde mogen doen, en niet al zugtende; want dat is u niet nuttig

Wy zullen dan den text naar gew. 1º Lett. verklaren,
2º toepassen op den overl.
3º en op de levenden volg. tyds omstandigh. in dew. wy nu hier vergaderd zyn

Litt. Explicatiem vide in festo S. Willibrordi 1737.

In Exequiis adm R. Dni Jois Baptistæ Hollingerus defuncti 15. Oct. celebratis 23. ejusd mensis 1754.

Om nu van de verklaringe van den text tot de toe-
passing over te gaan, zo zeggen wy
1mo dat ook een der Leidsmannen, van dew Paulus
spreekt, is geweest onze Overl. d'eerw. Hr. Joes Holl-
gerus, [1] een Leidsman, [2] die waakte over uwe zielen
[3] als zullende rekenschap daarvan geven.

1. Tot Leidsman dezer gemeente hebben wy hem
aangesteld ruim 9½ jaar geleden den 5. feb. 1745.
hoe hy zig als een Leidsman gedragen heeft in't
Openbaar, in't heimelyk zult gyl. beter weten, dan
ik UL. kan zeggen. &c

2. hoe waakte hy niet over uwe zielen? Nagt en
dag bleef hem die zorg by. die deed hem menigmaal
tot my, en anderen zynen toevlugt nemen om te bera-
den wat gedaan in verscheide netelige gevallen, hier
op quam nog uit ~~de~~ onze laaste zamenspraak, en't bezoek
dat hy my dede. Wat zorg voor uwe zielen heeft
hy niet aangewend om die gevaarlyke Scheepstim-
merkroegen tegen te gaan, en onder de zynen af te
bringen? Ja hoe zorgde hy zelfs niet voor uwe lig-
hamen om daar door uwe zielen te bewaren? Was'er
elders iemand ziek, zo wel by nagt, als by dag ~~doctor, chirurgyn, en apotheker~~
~~verzorgde hy~~ hy was'er terstond zelfs by, en verzorgde
zo wel het lighamelyke als het geestelyke. hoe gaan
nu de monden van armen gebrekkelyken, en ouderloze
kinderen, die hy bystond om van het quade en de scheu-
ringe te bewaren, nu niet open? Myn hert barst, als ik
zyne zieken bezoek, en hore het kermen dat die menschen
doen over hunnen pastoor, zeide my al kwelende in
die dagen onze eerw. Broeder de Hr. Bers. Wat zullen
wy meer van s'mans waakzaamheid over uwe zielen,
ja ook lighamen om der zielens wille zeggen zonder
ook ten eenemaal ontroerd te worden? Dus waakte
dan onze Overl. uwe Leidsman over uwe zielen.

3. En dit om dat hy wist dat hy daar van rekenschap
zoude moeten geven. Dit had hy van't begin zyns pries-
terschaps levendig voor ogen. dit deed hem qualyk 24.
jaren oud, eerst uit het Collegie komende den vlugt ne-
men als men hem zogt tot pastoor in de Barnesteeg

te hebben, liever willende eerst enige tyd Cappelaan
wezen, die kunst der kunst van een Leidsman, en Wa
ker over de zielen, van anderen Leeren en daartoe
aangeleid te worden, dan terstond ~~uit~~ uit 't Collegie
tot een Leidsman en Waker over de zielen aangesteld
te worden.

verloop van omtrent 3 jaren.

Hy tot Leidsman en Waker over deze gemeente
aangesteld zynde was de ziel van gansch zyne bedie-
ninge daarvan eens rekenschap te zullen moeten geven

// als blykt uit het gene wy zo even van zyn waken over uwe zielen zeiden.

dit quam ook ten eersten boven; daarvan sprak hy terstont
als ik hem d'eerstemaal in zyne ziekte quam bezoeken
ja had werks genoeg om hem daarin te troosten, en ge-
rust te stellen. Hy lag zig niet anders toe dan eerst
daags te zullen horen: redde rationem villicationis tuae
Hierom verlangde hy maar dat zyne Biegtvader by
hem kon komen, en dat hem dan de laaste kerkgeregten
ten toegediend zouden worden. 't W juist effen bytyds
geschied zynde, de ziekte overhands toenam, en de
dood hem na een ziekte van 9 dagen, wegnam.

2do Maar Godt zy in 't midden van deze uwe grote
droefheid gedankt! dat hy U.L. enen nieuwen Leidsman
en Waker over uwe zielen, door my, zynen dienaar on-
waardig, gegeven heeft, den Eerw. Heer Adelbertus
Ahuys

Des wenschen wy U, Eerw. Heer, dat d'opperharder
en opziender der zielen door zyne genade van U make
enen bequamen Leidsman en Waker der zielen, die in
alle uwe bedieninge voor ogen hebt daarvan eens re-
kenschap te zullen moeten geven, opdat gy ter eniger
tyde zult mogen zeggen: Heer, gy had my 2. gy
had my 5 ponden gegeven, zie daar ik heb'er nog zo
veel boven gewonnen

Wend uwe jonkheid niet voor.

R3. 't is waar wy hadden gewenscht dat gy tot uw
voordeel nog jaren by ons had kunnen blyven;
maar Gods albestiering wees als met de vinger aan
dat 't lot op U, als op Matthias, vallen moest.

2. Zyt gy jong? Wat een geluk van nog twee
jaren aangeleid te zyn, om tot een Leidsman en Wa-
ker over de zielen ~~aangel~~ bereid te worden

3. Zyt gy jong? Wy zeggen tot U, als Pau. aan
Tim.

Tim. dat niemand uwe jonkheid veragte, maar wees den gelovigen tot een voorbeeld: houd den ploy dien gy al begonnen hebt te nemen; houd ů t'huis, ten zy de Liefde, of noodzakelykheid ů uitroepen, houd ů bezig met Lezen, of Stůdeeren voor ů zelve, met vermanen, of te troosten op te beůren en aan te manen, en met onderwyzen d'onwetinden wat zy moeten geloven, wat doen en vlugten.

Ja maar zult gy denken, met dit al ^ik heb die over grote begaafdheden niet van den overl. — ^ik zie'er geen gat door.

R. 1. Wij worden gene meesters geboren, maar met de tyd. Gy hebt dit reeds ten deelen ondervonden, — dank'er godt voor, betrouw, en bid dat hy ů verder volmake.

2. die 2 talenten heeft ontvangen, moet'er maar voor 2 verantwoorden.

3. Zo genomen al dat gy zo vele talenten niet had, als d'overl., gy hebt'er wederom rykelyk anderen waarmede gy nog veel overvloediger ^kunt verzoeten — ^dan onze overl. en't lighamelyke verzorgen, om de zielen te winnen en te bewaren, en dus kunt gy nog vergoeden het gene aan onzen overl. ontbroken heeft.

4. Zyt gy in verscheide gelegendheden verlegen wat gedaan om terdeeg over de zielen te waken als zullende rekenschap daar van geven? de zelve weg, als voor den overl., staat voor ů open, het zelve is, en word ů reeds aangeboden.

Zo dan met een woord met Paul. zeggen wy tot ů: Waakt, houd ů mannelyk, en wees klock. — 1. Cor. 16–13.

3tio Tot U, gelovigen, aan dewelke wy den Eerw. Hr. A. A. tot Leidsman, en wàker gegeven hebben als zullende rekenschap daar van eens moeten geven, wy wenschen U.L. allen hemelschen zegen met den zelven, ook wy vermanen U.L. met den Apostel zeggende: Weest uwen Leidsman gehoorzaam, en zyt hem onderdanig, opdat hy, die over uwe zielen zal waken --- het zelve met vreugde &c — ^opdat hy zig en U.L. over dewelke hy zal waken, mag zaligmaken..

Ô wat een troost voor een Leidsman, als hy met Paul. mag zeggen dat de gelovigen zyne roem, zyne kroon en vreugde zyn in den Heere?

Maar ook integendeel wat een droefheid, als hy

hen moet bewenen als vyanden van Chs? als hy met Paulus moet zeggen. ik heb een grote droefheid en een gedurig hertseer

Wil geern hopen. en vertrouwen dat God onze Overl. niet tot straf van ongehoorzaamheid van zommigen in den fleur zyns levens weg gehaald mag hebben.. Egter laat dit enige vrees over, volgens dat wy den Apostel en d'uitlegginge van den text hebben horen leeraaren, en vermaand nu des te aandringender UL. uwen nieuwen Leidsman, en waker over uwe zielen, te gehoorzamen

Wel aan dan. A. T. en Ledematen, dezer gemeente en alle anderen, die hier tegenwoordig zyn, ontfangt dezen nieuwen Leidsman, en alle anderen die 'er

gal. 4-14. reeds zyn, als Engelen Gods, als C. J., voor dewyl gy, dat ware het mogelyk, gy uwe ogen zoud uittrekken, en hen die geven, Wees hen onderdanig, opdat zy, die over uwe zielen waken als zullende rekenschap daar van geven het met vreugde mogen doen. zo zult gyl. u ook te zamen met hen verheugen hier in den tyd, en naamals ingaan in d'euwige vreugde des heeren Amen

In Ioppe fuit quædam discipula, nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, quas faciebat. Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur.

Act: 9. 8-36..

In Exequiis Mariæ Johannæ Abel, vidua Jois Mackers quæ obiit Goudæ 23. Augti 1766.

Alhoewel de dood gemeen is aan of voor alle menschen, ogter is de dood van allen niet gelijk, of dezelfde.

Hiers zékerder dan dat de dood allen gemeen is. Statutum est oibs hoibs semel mori, ait Paulus. Idem experientia quotidiana docet. Hebr. 9-

Dog zeer verschillende is de dood ten aanzien van de verscheidene dooden. Rampzalig is dood ~~~~ van de meesten; Ps. 33-22 want de meesten verlooren gaan, ook van die in de kerke zijn, veelen (zegd Chs) zijn'er geroepen, en maar weinigen uitverkoornen; Rampzalig (zegd ~~dan~~ David) is de dood der zondaaren. Matt

Dog ook de dood van anderen, en verre der minsten; want hoe weinigen zijn'er die hem (d'enge poort, die tot het leeven leid) vinden? de dood van deezen, zegd David, de dood ~~~~ der heiligen is dierbaar voor het aanschijn des Heeren. Van deeze zegd Joes dat de stem uit den hémel hem zeide: Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven. Van nu voortaan, zegd de Geest, dat zij rusten van hunnen arbeid ~~werken~~; want hunne werken volgen hen naa. Act: 7-34. Ps. 115-15 Apoc: 14-13

Van deezer getal was zéker Dorkas, van wien onze tekst: daar was te Ioppe een discipelinne, genaamd Tabitha, of in d'andere taale Dorkas, die vol was van goede werken, en aalmoessen, die zij deed. En't geschiede in die dagen, dat zij ziek wierd, en stierf. Onder dit getal meen ik, dat onze overleedene ~~Dorkas~~, Tabitha, of anders Maria Johanna ook met regt geteld mag worden.

Des zullen wij 1o. den tekst naar den letter van Tabitha, verklaren 2o. aan onze overleedene toepassen en 3o. de gevolgen voor ons daar uit trekken. Attendite Propositio

De persoon, van wien de h. Lukas in den tekst, wierd
Tabitha genoemd, of in andere taalen Dorkas. Verder
onderzoek, raakende haaren persoon, gaan wij verbij.
Overgenoeg is 't gene de h. Lukas in den tekst van haar
meld.

1°. noemd haar de h. Lukas eene discipelinne. Met
deezen naame wierden weleer genoemd alle de kristenen
vooral eer hen de naam van kristenen wierd gegeeven,
volgens dat de h. Lukas van hen naaukeurig heeft aan-
Act: 11-26. geteekend, zeggende: de discipelen wierden eerst t'
Antiochië kristenen genaamd.

Nergens dan in onzen tekst vinden wij dat de geloo-
vige vrouwen, die in kristus geloofden, discipelinnen
genoemd worden, maar wel doorgaans Zusters, als:
1. Cor. 9-5. Hebben wij geene magt om eene vrouwe uit de Zusters
Philem. 2. al om met ons te leiden.? Item: Aan onze zeer lieve
Rom. 16-1. Zuster Appia. Wederom: Ik beveel u onze zuster
Phébe. En dus elders. Dog alleen in den tekst word &c.

2°. Deeze Tabita, of Dorkas, zegd Lukas, was vol
van goede werken. De h. geest schrijft dit, door Lukas,
tot Lof dier vrouwe, en om de noodzaaklijkheid der
goede werken aan te prijzen, uit de welke, en niet en-
kel uit den naame der discipelinnne, ja ook niet van
profeet, of wonderdoender, Jesus zegd, dat hij zal
Matt: 7-21... oordeelen, mits hij ronduit verklaard, dat hij tot deezen
zal zeggen: gaa weg van mij, gij die boosheid pleegdi
25-34... en tot die goede werken zullen hebben gedaan: koomt
gezeegendenen mijns vaders &c. want ik heb honger gehad &c.
Lukas prijst Tabita dan uit haare goede werken. zoo
dan zij had de genade gods niet te vergeefs ontvangen,
de genade gods was in haar niet Ledig geweest. vol,
zegd Lukas, was zij van goede werken; niet alleen goed
in zig of op zig zelve; maar ook uit, of met inzigt of
op de wijze op de welke de werken, zullen zij eigenlijk voor
god goed zijn, moeten geschieden, i.e. om god, of uit
liefde tot god, 't is om dat het aan de werken van der heijl.
Apoc: 3-2. der kerke van Sardis ontbrak, gods geest aan hem zeide,
ik bevind uwe werken niet vol voor god. Waarom de h.
Augs. van deeze zelf zegd: Ipso non recto fine peccatum
zoo dan vol was Tabita van goede werken, i.e. die uit &c.
liefde,

3°. En aalmoessen, waaronder alle werken van liefde
midoogenheid, en barmhertigheid, als hongerigen spijzen
dor-

dorstigen laaven der begreepen worden.

Vol van aalmoessen word zij genoemd, IIe. zij was dan niet van 't getal der genen, die maar eene eidele en leedige genegenheid voor den armen en bedrukten hebben, die daar veel van ophessen met woorden, zonder de daad, gelijk aan alle rijke gierigaars eigen is, die anders voorgeeven dan zij zijn, en daarom ook met woorden, maar enkele woorden, hun handen kwanzuis willen toonen, zonder mildaadig in de beurs te tasten. Neen! van dit zoort was Tabita niet; neen! zeg ik nog, deeze discipelin had geene eidel, of dood geloof, want 't geloof zonder de werken is dood; maar haar geloof was als een boom geplant langs de waterstroomen der genadens en bragt veele vrugten voord, volgens deezen stokregel van den Heere Kristus: Qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum. Zij was dan vol van aalmoessen die zij deed. En welke deeze aalmoessen al waren worden onder anderen vermeld H39. dat zij rokken en kleederen voor d'arme weduwen maakte. — en gelijk Lukas 'er bij voegd: die zij deed. — Jois. 15.

4e. En 't geschiede in die dagen (uit Luc:) dat zij ~~stierf~~ ziek wierd, en stierf. Een blijk dat haare ~~ziekte~~ dood niet onvarhoeds is geweest, maar eene voorafgaande ziekte heeft gehad. Verscheidelijk koomt de dood de menschen over------ De kerk bid in de Litaniën dat God ons van eene haastige en onvoorziene dood verlosse. Ook is eene langduurige ziekte dikwils heilzaam voor de ziele, diend ter bekeeringe, ter zuiveringe, ter verdienste, en tot eene spiegel en voorbeeld aan anderen. Tabita is naa een voorgaande ziekte gestorven.

Wel is waar God kon voorkoomen hebben, dat zij niet ziek was geworden, of van die ziekte niet was gestorven, gelijk hij wel eer de leefdagen van den koning Ezechias verlongde, en gelijk wij weeten dat de Heere Chs verscheidene doodelijke ziektens heeft geneezen, maar, neen! God heeft gewild dat zij, door de smerten der ziekte overwonnen, is gestorven, op die wijze als 't met eenen Lazarus is gegaan, opdat van haare, als van de ziekte van Lazarus gezeid mag worden: Deeze ziekte is niet ter dood; maar ter eere Gods, opdat de zoone Gods daar door verheerlijkt worde; het gene d'uitslag der zaake ook heeft aangeweezen, want zij ook het leeven weder gekregen heeft, en door haar 'er veelen voor Kristus gewonnen zijn. — Jois. 11. 4.

5°. Immers kwaalijk was zij gestorven of de discipelen van Joppa, hoorende dat Petrus te Lydde was, zonden twé mannen tot hem af, biddende dat hij niet wilde vertoeven tot hen over te koomen, ongetwijfeld om haar van de dood te verwekken, dog dit drukken zij niet uit, zij verlaaten zig alléén op de liefde van Petrus. Zoo dan d'afgezondenen vraagen niet met woorden dat Petrus de doode zoude koomen opwekken, maar als hij daar was, wierd' er eene andere stem gehoord, die zeer kragtig sprak, ik zeg, het schrijën der weduwen en 't vertoonen der rokken en kleederen van Dorkas aan Petrus, 't géne zulk een ingang bij Petrus had, dat hij, z'allen uit 't vertrek hebbende doen gaan, zijne knijën boog, en bad, dat Petrus z'allen deed uitgaan (Oecumenius, Chrys.) was opdat hij door 't gekerm en geschrij der weduwen in zijn gebed niet zoude verstoord worden, ook wilde hij zig in zijn gebed vernoederende niet schijnen voor de menschen zijne roem te zoeken.

Toepassing

Gaan wij van deeze verklaaringe des teksts tot toepassinge over, ik twijfel niet of U. A. zal die reeds al onder d'uitleggingen bij uw zelven gemaakt hebben. Egter denk ik dat uw godv: de toepassinge van mij met greetigheid verlangt te hooren. Om dan ter zaake te koomen 1°. zeide Lukas in den tekst van Dorkas, dat zij vol was van goede werken? ook onze overledene Maria

1 vol van goede of godsdienstige werken

Johanna is vol geweest van goede werken. a. Bestipt, en naugezet was zij in haare morgen en avondpligten, om met den aanvang van den dag den Allerhoogsten te looven, en om des avonds zig in des Heeren handen te bevelen. b. Had zij geene gelegenheid om dágelijks naa godshuis te gaan? zij had haaren gezetten tijd om zig in 't gebed en 't leezen van Gods h. woord t'onderhouden. das kiede zij dágelijks kerk in haar huis. c. Bestipt was zij op de dágen des Heeren op haare kerke, en een spiegel of y. B. in 't gemeenzaam of dikwils gebruik der hh. Sakramenten. d. zédig, en stigtig in allen haaren omgang, eene vrouw die, zoo wel als wijle haare man, kon zeggen: ik heb noit in komedi geweest. Met een woord, vol was zij van

goede, of godsdienstige werken.

2. gelijk zij den Godsdienst beminde, en des zelve pligten betragte, zoo beminde zij ook den Luister, of 't Pieraad van Gods huis. Mitsdadig was zij in 't gaaren en bezorgen van 't géne daartoe kon dienen. Een laatere staaltjes zij 't boek met goud beslag om de Lessen en Evangeliën uit voor te leezen, dat zij mij voor jaaren al wilde opdringen maar ik afwees, zeggende: als gij 't niet meer kunt gebruiken

bruiken t. e. naa uwen dood; dog dat ik ten dien einde de laatste kerstijd, omdat zij zeide: ik kan 'er in de kerke niet meer uit leezen, voor 't eerst heb gebruikt.

3. Gelijk zij den godsdienst, en 't reedelooze Sieraad van Godshuis beminde, nog meer beminde zij de leevende en bezielde Sieraaden, ik zeg, de Bedienaaren der kerke, en die daar toe aangekweekt worden. Zij beminde, en eerde die met eene dubbelde eere, ik zeg, niet alleen met den mond, en tonge, of uiterlijke eerbied, maar met er daad, en rijke medodeelzaamheid. Haare gewoonte was eens 's jaars, dag over deftig, den pastoor en kapellaan, t' offeren, behalven nog aan verscheidene andere priesters, en vooral als zij van verlegenheid hoorde. En gelijk zij dus godsdienstig was aan die reeds de kerke dienden, zoo leende zij ook met alle liefde de hand aan die 'er toe aangekweekt worden, en wilde dus, gelijk wijle haare man, toonen dat de godsdienst haar ter herte ging. Vol was dan onze overleedene van goede of godsdienstige werken.

2°. Vol was zij ook, als Dorkas, van aalmoessen, die zij deed. a. Verscheidene weekklanten, die wijle haare man aan 't pakhuis had, hield zij aan. b. De 3 huisjes, waarin 6 wooningen, in de rijken Woeversgang, liet zij aan d' armen, en droeg 'er de lasten van. c. Zij deelde niet alleen mee tot hulpe der weezen, maar kwamen 'er bij sterven eenigen nieuwe aan, zij taste in haar goudbeurs, en schoot 20 dukaaten, en dat zoo edelmoedig dat dit haar doen, den ontvanger de traanen van vreugde verwekte. d. In den slagtijd slagte zij niet alleen voor d' armen, maar offerde mij rijklijk, om d' armen met den aankoomenden winter ook te verzorgen. e. Kon onze armbos spreeken, wat zoude die ons van d' aalmoessen, die zij deed, al zeggen? Ik heb daar nooit naa gevraagd, gelijk ik noit vraag wie, of wat 'er in 't laatje of den armbos geofferd word; maar nu naa haare dood is de mond des genen, die 't liefdewerk, van met 't laatje te staan, waarneemt, ontslooten, en die 't hooren staan 'er over verwonderd, dog ik juist niet, want dit maar een gevolg is van 't meerdere. Vol was dan onze overleedene van aalmoessen, die zij deed.

3°. Maar, zie! 't geschiedde ook dat zij ziek wierd, door eene lang- en stierf. De deugd, de goede werken, en aalmoessen hebben de dood niet kunnen wederhouden; hoe nodig ook d' armen en verleegene menschen, zulke medoogenden en weldaadigen hebben, God heeft zijne reedenen waarom hij zoodaanigen

duurige voorafgaande verzwakking, en eene ziekte van 3 à 4 dagen, in w zij volgens kerk gebruik van de kerkrogten voorzien is,

weghaald 1°. om hen te vergelden; want vast gaat 's Heilands
Matt. 5-7. woord: Zalig zijn de barmhertigen; want zij zullen barm-
hertigheid verwerven; want hij verklaard, dat hij tot de gënen
C. 25-34. die aan zijne regterhand zullen staan, zal zeggen: Koomt
gezeegenden mijns Vaders &c 2°. God haald hen weg;
om de behoeftigen te leeren, dat zij meer op hem dan op
de menschen zig moeten verlaaten; want hij de weldaadige
menschen als zijne werktuigen maar gebruikt, en voor
een tijd maar gebruikt, dat hij eigenlijk is de Vader en
bezorger der behoeftigen, en voor al der gënen die op hem
hoopen en betrouwen. Onze Dorkas dan wierd ziek, en stierf.
4°. Dog alhoewel dood, zij leefd voor God; want,
gelijk wij in onze inleidinge, maar nu nog meer van haar
zeggen, dat wij haar met reedenen moogen tellen onder 't
Apoc. 14-13. getal van wie de Geest in d' Openb: zegd: Zalig zijn de
dooden &c
Daar en boven zij leefd door de geur haarer goede
werken en deugden, die zij naalaat; ook door de maakinge
haarer uiterste willes, maakende voor d' armen deezer
gemeente in de keizers-straat de bovengemeldene woo-
ningen in de rijken weevers-gang; en daarbij nog eene
mooije stuiver geld: b. Zij leefd door eene altoosduurende
stigtinge van zes jaargetijden voor haar, voor wijle haaren
Man, wijle haaren Vader, wijle haaren Broeder den doktor
en voor haare Moeder en Broeder, beiden nog in 't leeven
c. Zij leefd door eene maakinge aan de Bestierders
van het Fonds geschikt tot ondersteuninge van behoef-
tige Priesters en Studenten hier te lande. Zoo dan zij leefd
En God geeve, dat zij tot onze heil onder ons leeve!
Gevolgen
1. Was zij vol van goede, of godsdienstige werken?
1. Cor. 4-16. ei! zij roept ons too met Paulus: Imitatores mei estote &c
2. Was zij vol van aalmoessen, die zij deed? ei! pooijen wij
ons dan niet meer enkel de mededeelzaamheid te prijzen,
Jac. 2-13. maar met die te doen en te oeffenen. Het geloof indien 't
geene werken heeft, is in zig zelve dood. Die den hongerigen
gespyst zullen hebben, zal Jesus zeggen: koomt gezeegenden
dan &c. En die dit zullen verzuimd hebben, in tegendeel: gaat
weg &c Jo maar zal imand zeggen: wij zijn zoo rijk
Tob. 4-9 niet. R/ Met de lesse van den ouden Tobias aan zijnen Zoon en
Luc. 21-2. kristus preas de Wedewe, die maar twe penningjes in den
armbos wierp. &c
2. Zijn wij zoo rijk niet, en sterven onze rijksten
in de gemeente, des te meer moeten wij de lesse van To-
bias in 't werk stellen; veele kleintjes maaken een groot
en veele handen ligt werk.
3. Op deeze wijze zullen w' ons tegen de ziekte, ja tegen
Tob. 4-11 de dood 't best bereiden.

In Exequiis Adm Rev: Dni Henrici de Haan, defuncti 13. Jan^rii, celebratis 27. ejusd mensis 1768; et publica Installatione ejusdem Successoris Jois Nieuwenhuizen.

Beati mortui, qui in Dno moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos. Apoc: 14. v. 13.

Ten laatsten dan, naa veele benauwdheden, smerten, en élenden, heeft 't God behaagd onzen waarden medebroeder, den Eerw: Hr. H. H. tot zig te roepen; en zijn bouwvallig lighaam te slopen.

'T is waar, indien men de natuur, indien men met ons h. geloof te raaden gaat, daar is niets schriklijker dan, dat de mensch, een redelijk schepsel, van God onsterflijk tot 't eewig leeven geschapen, door de dood word weggerukt.

Wat kon 'er volgens de natuur aan een mensche schriklijker voorkoomen, dan dat die teêje band, waardoor van 't begin van 's mensche leeven lighaam en ziel zoo vast aan een gekoppeld zijn, op een oogenblik word gebrooken, en dat tersond alle de heerlijkheid van 't lighaam verdwijnt? Een oud heidens Filosoof, al één door 't scheemerligt der natuure beschoenen, stelde hierom de dood voor als 't schriklijkste, dat bedagt kon worden: Terribilium oium terribilissima mors est.

Gaan wij ons h. Geloof te raaden, Stipendia peccati mors, zegd d' Ap., z' is de bezolding, z' is die straf, die God aan onze eerste ouders heeft opgelegt, en is tot alle menschen doorgegaan, die allen in eenen gezondigd hebben. Waarom de zelfde Ap: Statutum est hoibs semel mori. Rom. 6-23 / C. 5-12. / Hebr. 9-27.

Maar God, die ook deeze straf door 't lijden, en de dood zijns Zoone tot voordeel der godvrugtigen doet gedeijen, heeft de zelve ook dierbaar gemaakt voor degenen, die hij naa de dood tot zijn eewig rijk roept; zoodat een David, de verlossinge van Jesus in 't oog hebbende, konde uitroepen: Pretiosa in conspectu Dni mors Sanctorum ejus. Ps. 115.

Wij hebben reeden om kristelijk te hoopen, dat onze Eerw: Medebroeder, voor wien wij den plegtigen kerkdienst

gedaan hebben, onder deeze gelukkige gestorvenen is; en
dat op zijn Eerw: kan toegepast worden, dat de geest in d'
Openbaaringe van Joes eertijds uitriep: Zalig zijn de
dooden, die in den Heere sterven. Van nu voordaan zegd
de Geest, dat zij rusten van hunnen arbeid: want hunne
werken volgen hen.

Wij zullen dan deezen tekst 1o. naar de letter uitleggen.
2o. Op onzen overl: toe-
passen, en 3o. de Leeringe betragten
die ons allen, den Opvolger des overledenen passen.

D. h. Joes, die ~~door~~ met zijne Arendspenne door Gods on-
feilbaaren Geest bestierd, dat wonderlijk boek, zijne Open-
baaringe ons heeft naagelaaten, schijnt nog door d'om-
standigheden van onzen tekst de zelve te willen verheer-
lijken door de manier op w z' is gegeeven. Ik hoorde,
schrijft hij, eene stemme uit den Hemel tot mij zeggen:
schrijf: Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven;
Matt. 3-17. niet ongelijk aan de stemme, die in Jesus doop sel uit
den hemel kwam, zeggende Dit is &c een teken dat 't
eene getuigenis is van 't uiterste gewigt.

Deeze stem zeide dan 1o. Zalig zijn de dooden, die
Mortui in Dno in den Heere sterven. Hier word dan van dooden, i.e.
gestorvenen gesprooken, en wel van zulke die in den
Heere zijn gestorven.

't heeft onder de geleerde uitleggers al zwaarigheid
gebaard, wat men moet verstaan door zulke dooden
die in den Heere zijn gestorven. Volgens de gemeen-
ste waare uitleggingen spreekt de tekst van zulke doo-
den, die in den Heere sterven, i.e. die in 't waare geloof,
vaste hoope, en in eene brandende liefde tot den Heere
sterven, die in dien heiligen staat de gemeene dood-
schuld betaalen, en dus volgens Jesus tot 't einde
toe volhardende zalig zullen zijn. D' Ap: Paulus
1. Cor. 15-18 gebruikt deeze spreekwijs op de zelfde manieren als
hij de godvrugtige overledenen noemd Ontslaapenen
in Kristus, en wederom: Mortui qui in Chro st, Die in
1. Thess. 4-16. Kristus gestorven zijn, i.e. die door Jesus bloed gehei-
ligd, en door zijne genade tot op het laatste volhardende
in zijne liefde kus ontslaapen. Volgens deeze uitleg-
" ginge zegd de h. Bern: Pre Dno mori Martijrum est,
" in Dno mori Confessorum est.

Van zulke gestorvenen, en in den Heere ontslaapenen
Beati zegd de heilige stem: Beati. Men vat ligt, dat hier
van geene tijdelijke gelukkige of gelukzaligen word ge-

gesprooken; mids de tekst spreekt van eene gelukzaligheid
die naa het sterven koomt; en bij gevolg van eene geeste-
lijke, van eene eewige gelukzaligheid, van eene zalig-
heid die haare bezitters steld in 't bezit van 't onveran-
delijk goed, waarvan d'Ap: Hog oog heeft gezien &c.
Maar geen wonder! Hoord het geluk dat zulke dooden
hebben → 2°. Van nu voordaan zegd de Geest,
dat zij rusten van hunnen arbeid.

God, die den mensch in eenen gelukkigen staat heeft
geschapen, heeft den man naa d'overtredinge van onze
eerste ouders voor altijd in dit leeven tot eenen smerte-
lijken en pijnlijken arbeid gedoemd: In sudore vultus
tui etc. is 't onwrikbaar vonnis van God, waarvan geen
mensch verschoond is, en die elk, volgens den staat,
daar God hem in gesteld heeft, moet bezuuren. Hierom
zeide Iob, dat de mensch tot den arbeid gebooren is, Iob. 5-7.
als een voogel tot het vliegen; i.e. zoo natuurlijk
als 't pluimgedierte met vleugelen om te vliegen word
gebooren, zoo word een mensch met een lighaam
gebooren om met, en door 't zelve altijd hier op de
wereld te arbeiden: waarom die zelfde geduldige
heilige man ook zeide: Sicut dies mercenarii dies c. 7-1.
ejus.

Maar behalven deezen pijnlijken arbeid, die de
gemeene straf is voor alle menschen, wat vind een
godsdienstig mensch hier nog al pijnlijken arbeid,
en elenden? Multæ tribulationes justorum: jaa Ps. 7-20
Paulus steld 't als eene vaste wette, dat alle die maar 2. tim: 3-12
godvrugtig willen leeven in C. J. persecutionem patientur;
gelijk David in tegendeel van de godloozen zegd: zij heb- Ps. 73-5.
ben geen deel in de menschelijke lasten, en worden met
d'andere menschen niet gegeesseld. Dog het leeven der
godvreezenen is een geduurige last, arbeid, strijd, en
vervolging: gedurig moeten zij waaken tegen hunnen
vijand den duivel, die als een brieschende leeuw &c.
Strijden moeten zij tegen hun eigene vleesche, dat zig
in hunne ledemaaten staags aankant tegen de wet
huns geests, en hen met Paulus doet uitroepen: Infelix Rom. 7-
ego homo, quis me liberabit &c. Als kloeke zoldaaten,
moeten zij gestaadig in 't harnas staan, gewapend, vol- Eph. 6
gens Paulus lesse, en hunne lenden omgord hebbende
met de waarheid, het harnas der regtvaardigheid
aanhebbende, neemende het schild des geloofs # om alle
de vuurige pijlen van den boozen vijand uit te blussen.

den helm der zaligheid, en 't zwaard des Geests, i.e. 't woord Gods

Die niet beraat dat zoo een godzalig mensch hier op
de werreld in geduurigen arbeid is, weet niet wat ar-
baid is
Steld hier nog bij al d'arbeid, dien een ijverig kerk
2. Tim. 4-2 dienaar daar en boven moet bezuuren: volgens Pau-
lus lesse aan zijnen lieven Timoteus, hij moet steeds
het woord der waarheid verkundigen, tijdig en ontijdig
aanhouden, wederleggen, smeeken, bestraffen, in
alle verduldigheid, en onderwijzinge. Gelijk een
oude Jakob dag en nagt voor Labans vee zorg droeg,
moet hij ook geduurig bezig zijn om de schaapen
van Jesus Schaapstal, aan zijne zorge toebetrouwd,
te hoeden, en te bewaaken. ach! hoe hard is die
arbaid buiten den gemeenen arbeid aan alle men-
schen opgelegt, jaa, ook buiten den gemeenen arbeid
der godvreezenden? Een arbeid die zelfs eenen ijve-
rigen arbeider, ik zeg, eenen Paulus zoo verlegen
maakte, dat hij zelf ~~[illegible]~~ vreesde nog verworpen
te worden, waarom hij zeide: Ik tugtig mijn lighaam
1. Cor. 9-27 en breng het onder bedwang (door vasten, bidden,
arbeiden, waaken) opdat ik, daar ik anderen ge-
preekt hebbe, niet zelf verworpen worde.
Maar hoord, hoe hard die arbeid ook zij hij zal
eens ophouden, die in den Heere gestorven zijn, Re-
quiescent a laboribus suis als zij de gemeene schuld
der dood zullen betaald hebben, dan zal de Heer
hun zweet, en traanen afdroogen, hebben zij hier
al weenende gezaaijd, dan naa hunne gelukkige dood
zullen zij hunne geöogste schooven wegdraagen. Onze
tekst geeft er zelf de reeden van 3o. Want hunne werken
volgen hen.
Wel is waar, ook zelf de vroomsten en heiligsten
moeten in de dood alles, dat wij op de werreld hebben,
verlaaten, jaa, de heele de werreld gaat verbij; maar, zie daar
't groot en heilig geluk van die in den Heere sterven,
zie daar waarom zij van hunnen arbeid rusten, als
zij hunne vrienden en maagen verlaaten, zullen hen
hunne werken volgen, die werken, die hunne dierbaare
prijs hebben uit 't dierbaar bloed en de genade van
Jesus, mids ze in God gedaan zijn: die hh. Jakobs,
al scheiden zij van Laban af, zij zullen hun vee, dat
zij door Gods zegen overgewonnen hebben, ik zeg, hunne werken medenaamen,
die schoonden, hen van hunnen heere zoo mildaadig toe-
vertrouwd, zullen zij dan met rijke overwinst voor de
zoo-

voeten van hunnen Heere brengen.

Zie daar, R. F. et A. F., eene uitlegginge van onzen tekst; treed nu over tot onzen overleedenen, voor wiens ruste wij hiermet den plegtigen kerkdienst beezig zijn, en zie eens of wij niet kristelijk kunnen vertrouwen, dat hij onder die overgelukzaligen gestorvenen rust, en dat zijne arbeid nu ophoud, zijne traanen zijn afgedroogd, en dat zijne werken, die Gods gaaven mede geweest zijn, hem nu volgen Labor ejus non erit inanis. Ik wil hier niet ophaalen de werken en arbeid, die hij met alle naakoomelingen van Adam, volgens onze bedorvene natuur, heeft onderstaan, dat is 't gemeen lot van alle stervelingen; maar ik spreek van zulke werken, die Paulus noemd werken des Heeren, en eenen arbeid, die niet te vergeefs is in den Heere. 1. Cor. 15-58.

Onze eerw: Broeder is een van d' eerste Wijdelingen door den noit genoeg beroemden Heere D. M. Varlet wijle Biss: van Babilonien, van God op zulke wondere wijze tot behoudenisse onzer Hollandse kerke ons toegeschikt, te Rijswijk bij den Haag gewijd in 't jaar 1723. Naa eenig verblijf aldaar kwam hij in den Haag bij den Wijdberoemden Heere Dalenoort zijnen geestelijken Vader, die hem, als een Paulus, in C. J. geteeld had, onder deezen Vader arbeidde hij naar 't V. B. van dien overgrooten en bekwaamen arbeider d' eerw: Heere Hijacintus de Haan, van eene andere afstamminge van Maaseijk, die naa lange jaaren gearbeid te hebben bij H. Daalen: is overleeden. Onze overleedene

Van hier gezonden bij wijle onzen wijdluftigen H. J. Donker op de Brouwersgragt, ging naa gemeldene V. B.den, en van gemeldenen ijverigen Heere Donker voord omtrent 3 jaaren in zijnen arbeid, tot dat hij met alle deftigheid hier in ons R. K. Maagdenhuis wierd ingesteld op den 13 April 1726. van waar hij eindelijk 25. Febr: 1754 hier in deeze kerke verplaast is. Wel is waar onze overl: deed in 't Maagdenhuis weinige of geene vrugten, om de scheuringe die men die kindere bitter inprentte; dog daarom was zijne arbeid niet ijdel voor den Heere, al zoo min als d' arbeid van Paulus, die te Lijstren gesteenigd, en voor dood buiten de Stad gesleept wierd, Act. 14-18
want al stelde men voor onzen overleedenen in zijnen kerkweg gloeijende kandelaars, op dat hij 'er zig aan zoude.

branden, God behoedde hem; en toonde dus hoe aange-
naam hem was d'arbeid, en al wat hij daar leed.

Van daar in 't jaar 1754 alhier verplaatst scheen
hij een niewe arbeider geworden te zijn; ja ook al
groeiden met de jaaren de lighaamlijke ongemakken,
hij wilde nog voord tot dat hij 3 koningen een jaar zijnen
laatsten kerkdienst deed, en dat gansche jaar al vol
benauwdheden sukkelende is, en zig ter dood bereidende
voor 't laatsten zijnen Biegtvader den Pastoor Milius
2 dagen voor zijne dood in biegt gesprooken en afscheid
genoomen heeft; waarop hij zig met Jesus in de handen des Vaders

Troost uw dan hierin A. T., en indien zijn afsterven
van eenigen de traanen heeft afgeparst, droog uwe traanen
op, terwijl wij kristelijk betrouwen, dat God reeds de
traanen van onzen overleedenen heeft afgedroogd, nu
hij rust van zijnen arbeid, en zijne werken hem voor
Gods troon, den rijken belooner zelf, volgen.

Als wel eer de h. Paus Greg: wilde beschrijven,
hom. 17. in Evang: circa finem. hoe d'Aplen aan God als regter hunnen arbeid zullen
vertoonen, zeide hij: Dan zal Petrus zig daar ver-
toonen met een gansch bekeerd Judeën, dat hij naa
zig zal sleepen: Dan zal daar Paulus met zig brengen
om zoo te zeggen eene gansche bekeerde werreld: An-
dreas zal Achaien, Joas Azie, Tomas Indien in
't gezigt van hunnen regter medeleiden. Dan zullen
alle de rammen van de kudde des Heeren hunnen
zielenwinst vertoonen. En zoo nu ook onze overl: den

Tot nog toe hebben wij 't kristelijke af-
sterven van onzen Eerw: Broeder, gepast op onzen
tekst, U. A. voorgehouden; maar zie hier eene lesse
die d'overleedene ons hieruit geeft, hij preekt nog
voor mij, voor u Eerw: Broeders, en allen die hier ver-
gaderd zijn, dewijl wij zijne kristelijke dood betragten.

Hebr. 11-4 Kon Paulus wel eer zeggen van eenen Abel die nu
zoo veele eewen gestorven was: Hij spreekt nog naa
zijne dood? Onze overleedene medebroeder leerd ons
tegenwoordig nog met zijn sterven, dat wij, om zalig
te zijn, in den Heere, i. e. in zijne gunst en liefde
volhardende moeten sterven; hij leerd ons volgens
den geest, die in onzen tekst spreekt, dat wij ijder vol-
gens zijn beroep, daar God hem in gesteld heeft, moe-
ten arbeiden, om in dien gunst te sterven, dat onze
werken ons naa onze dood zullen volgen. O!

O! hoe bedriegen zij zig dan, die meenen, dat een mager geloof, zonder eenigen arbeid, genoeg is om onder die gelukzalige dooden te zijn die in den Heere sterven?

Neen, neen! A. F. God eischt hier niet alleen een vast geloof zonder eenigen arbeid, maar een geloof dat door de Liefde werkt, en ijder in den Staat daar hij in is, doet werken.

De Heere Kristus 't gansche N. T. door, d'Aplen in hunne brieven drukken gedurig uit, dat'er moet geärbeid worden, zullen wij koomen tot het geluk daar wij toe geschaapen zijn, welk geluk Jesus voor ons wederom op niew verdiend heeft. Immers in zoo meenige Leerzaame gelijkenissen eischt van ons onzen arbeid v. g. als hij 't rijke der hemelen vergelijkt bij eenen vader des huisgezins, die arbeiders in zijnen wijngaard huurde, toonde hij genoeg, dat wij in zijnen wijngaard zijn geroepen, opdat ijder in zijnen Staat arbeide, jaa dat niemand den Loon des eewigen Leevens zal krijgen, dan die tot den avond zijns leevens in Gods gunst zal geärbeid hebben. Die, naar de maate zijner ontvangene ponden, niet zal geärbeid hebben, zullen handen en voeten gebonden, en in d'uiterste duisternissen, geworpen worden. Ook duidelijk zegd de Heere Kristus: De Zoon des menschen zal in de heerlijkheid zijns Vaders koomen met zijne engelen; en dan zal hij elk vergelden naar zijne werken. Rondnit zegd ook d'Ap: Wij moeten alle verschijnen voor de regter Stoel van Kristus, opdat een ijder ontvange, naar het gene hij in zijne lighaam gedaan heeft, het zij dan goed, of kwaad.

Matt. 20-1...

C. 25-30

C. 16-27.

2. Cor. 5-10.

Zie daar hoe Gods geest ons allen, in onzen tekst, en door 't leevendig voorbeeld van onzen overleedene toeroept, dat, willen wij hoopen eens zalig i. e. in Gods gunste en genade sterven; wij vooraf in onzen Staat moeten arbeiden, en dat dan onze werken ons zullen volgen.

Ik keer mij tot uw eerw: H. J. K., dien wij hier openlijk met voorkennisse en verlof der ~~gemeente~~ hooge Overheid van den Bijvaar en 3 Bonte kraijen waar te neemen.

hooge overheid deezer Steede tot Pastoor van Amsterdam aanstellen om beide de kerken.

Uwe onvermoeide ijver in den overleedenen nu 7 jaars bijgestaan te hebben, en nu omtrent reeds een jaar de 3 Bonte kraijen waargenoomen te hebben, doet mij betrouwen dat gij door uwe zideen en door uwen arbeid, het daarop

zult toeleggen, dat gij # uw zelven, en die uw hooren mooge zalig maaken.

Wij wenschen uw den. Pastoor te Amsterdam als dubbelden pastoor dubbelden zégen, in uwen arbeid, op dat gij, eens voor den Opperharder J. C. verschijnende zult kunnen, en moogen zeggen: Dne, duo talenta tradidisti mihi, ecce duo superlucratus sum; en dat wij allen naa onzen arbeid ijder in zijnen Staat, uit Jesus mond zullen moogen hooren: Welaan gij goede, en getrouwe knegt &c.

zult letten op uw zelven, en op de leere, gelijk d' Apostel spreekt, i. e. dat gij door uwen handel en wandel, nog meer dan door uwe leere de geloovigen zult stigten, op dat men in van uw niet zegge: 't is, doe naar mijne woorden, maar niet naar mijne werken. Ongelukkige zulke priesters! Jaa beter is een goede leek dan een kwaade Priester; een kwaad is een kwaade leek, dog veel onderagender een kwaade Pr. Zoo dan let op uw zelven en op de leere, op dat gij

H: op den voor- en agter Burgwal Hiewe zijde
In Exequiis adm Rev: Dni Petri van Hardenberg, et Installatione adm Rev: Dni Joachimi Berveling 16 Nov: 1768,

Raptus est ne malitia mutaret intellectum, aut fictio deciperet animam illius. Sap: 4. v. 11.

Ik hoef geene lange voorreede te maaken om U. A. te doen bevatten de stof, die ik zal voordraagen, ik hoef U. A. ook niet aan te zetten om met aandagt 't gene ik zal zeggen te betragten. Neen! A. A. mijne opgenoomene woorden spreeken genoeg van zelf, en doen genoeg bevatten, dat ik zal spreeken van onzen jongen overleeden medebroeder, den Z. E. Heere Petrus van Hardenberg, die op 't onvoorzienst van ons door de dood is weggerukt, die als een sierlijk bloemtje op zijn steeltjen praalde, en een jonge frissche geplante boom in 's Heeren hof ~~gepplaau~~, op 't onverhoedst is verslenst, ~~of~~ uitgeroeid, en waar door de hoop van Biss: en klerisie, van Ouders als en gemeente, is te leur gesteld.

Daar is dan troost van nooden in dit onvoorzien en smertelijk geval.

Ik zal dan U. A. te zaamen, en ook ~~voor~~ mij, geene werrelse, geene ijdele troost voordraagen, maar eene troost, die God ons zelf in onze opgenoomene woorden geeft, eene troost die past op zijn Eerw: priesterlijk leeven, de beste troost in de dood.

Om dan dit op order te doen zal ik mijne opgenoomene woorden 1º uitleggen, en

2º hier uit geleegenheid neemen om ons te troosten in den wille van God, die onzen overleeden ~~ten~~ zijne voordeele tot zig heeft geroepen, en in zijne plaatse ons eenen anderen oudervaaren opvolger, ik zeg: den Z. E. Heere J. B. gegeeven heeft. D' opgenoomene woorden dan eerst te verklaaren, en dus volgens des tijds omstandigheid nader toe te passen, zal &c

Attendite

Eer ik u. A. de kragt van mijne opgenoomene woorden uitleg; diend men vooraf te weeten van wien de h: geest spreekt, als hij zegd: Hij is weggevoerd, opdat de boosheid zijn verstand niet zoude veranderen, nog de valsheid zijne ziele verleiden.

Verscheidene Vaders, waar onder de h: Ambrs., meenen, dat de h: geest hier regt doeld op den ouden godvreezenden Henoch, van wien de h: Schrift
Gen: 5-24. zegd: God heeft hem weggenoomen, te weeten, leevendig, met ziele en lighaam, naa eene plaatse, die ons
Hebr: 11-5. onbekend is; en van wien d'Ap: zegd: Henoch is opgevoerd, opdat hij geen dood onderstaan zoude, en hij was niet te vinden, om dat God hem opgevoerd had; want voor d'opvoeringe wierd hij betuigd Gode te behaagen. En waarlijk de letterlijke uitdrukking op alle de drie plaatsen, van onze opgenoomene woorden, van Gen:, en van Paulus: Hij is weggevoerd, hij is weg, hij is opgevoerd genoomen, schijnen dit natuurlijk te bevestigen.

Dog 't koomt, volgens anderen, al zoo waarschijnlijk voor, dat de Wijzeman hier # spreekt maar
niet in 't besonder van Henoch
van een regtvaardig mensche in 't algemeen, te meer dewijl hij den genen, van wien hij hier spreekt, in 't voorgaande # noemd: Placens Deo factus est dilectus. Hij spreekt dan van eenen mensche, die Gode behaagd, en van Gode bemind word, en van zoo eenen gelukkigen ~~mensche~~ zegd hij: Raptus est.

De gewoonte van de h: Schrifte is veel zagter en zoeter te spreeken van de dood van Gods lieve vrienden, bij v. B. als God aan zijnen vriend Abraham de dood aanzeide, sprak hij niet van wegvoeren, wegneemen, of opvoeren, maar veel zagter, en zoeter zeide hij: Gij zult gaan tot uwe vaders
Gen: 15-15. in vreede, en gij zult begraaven worden in goeden
1. Parl: 29-28. ouderdom. Van David zegd de h: Schrift: Hij stierf in eenen goeden ouderdom, overladen van jaaren, rijkdom, en glorie.

Maar in onze opgenoomene woorden schijnt Gods geest als van eene geweldige dood te spreeken, waardoor een regtvaardige als met geweld word weg-

weggerukt: Raptus est, hij is weggevoerd, hij
is als met geweld in eenen vollen loop weggetrok-
ken, en zijne leevens draad is als ontijdig afge-
sneeden.

Hoe dit zoo? zoude hier ligt iemand kunnen den-
ken; ligt zoude men over dit gedrag van God kun-
nen versteld staan, en zeggen: Is God dan zoo
straf over zijne lievelingen, terwijl hij de boozen
en godloozen veeltijds eene lange reeks van jaaren
geeft, en in weelden laat leeven?

R/. Om deeze verkeerde gedagten te stuiten geeft
de wijzeman in onze woorden de reeden van zoo een
in schijn hard gedrag van God ten opzigt zijner
Lievelingen, Raptus est (ait) ne malitia mutaret
intellectum, et ne fictio deciperet animam illius.
Zoo dan de reeden, waarom God zoo met zijne lieve-
lingen handeld, en hen als ontijdig in 't midden van
hunnen zoeten leevensloop wegrukt, is: Ne malitia &c
1o. dan Opdat de boosheid ('t kwaade) 't verstand niet zoude
veränderen.

De h: Schrift maakt gewag van tweederleide
kwaad, kwaad van tijdelijke elenden, en kwaad
van boosheid.

Van 't eerste kwaad der tijdelijke elenden, zeide
wel eer die groote held onder Gods volk Judas Ma-
chabeus: Melius est nos mori in bello, quam vi- 1. Mach: 3-59.
dere mala gentis nostrae. God heeft dikwils in den
zin eene ~~familie~~ huis, eene stad, een Land, om de hoog-
gaande zonden, elenden, en tijdelijke straffen
te doen bezuuren: hier door word 't verstand van
de godvreezenden, die daar onder zijn, en van God
om hunne mindere gebreken met eene tijdelijke
straffe regtvaardig geengtigd worden, of be-
proefd, en meer en meer gezuiverd worden,
hierdoor, zeg ik, word hun verstand meenigmaal
veränderd, of als bedwelmd, zij begrijpen dikwils
niet genoeg den altijd regtvaardigen handel van
God, hunne voeten, volgens Davids spreekwijs, Ps. 72-2.
i.e. hunne bevattingen raaken dikwils aan 't wan-
kelen, en worden hierover met honderd vreemde be-

vattingen of gedagten, hier over bekoord, waardoor hen meenigmaal de dood aangenaamer zoude zijn dan 't leeven; dog van dit kwaad der tijdelijke elenden word hier eigenlijk niet gesprooken.

Maar Gods geest ziet hier voornaamelijk op 't kwaad van boosheid of zonde, waarom onze nederduitse vertaaling 't woord *Malitia* zeer wel heeft verduist met 't woord van *Boosheid*, zeggende: *Hij is weggerukt, opdat de Boosheid zijn verstand niet zoude veränderen.*

Men zal hiervan ligt overtuigd worden, als men maar eens naagaat wat aanstoot Gods lievelingen, de vroomen, en regtvaardigen moeten draagen, en lijden als de boosheid, of zonde een volk, of land, daar zij woonen, overstroomd. Het schijnt om zoo een tijd als toegelaaten, en geöorlofd te zijn daar over al als zonder schaamte openlijk geschied; daar ziet men van alle kanten d'aanloklijkheden van 't kwaad of zonde, zoo dat er de regtvaardigen dikwils door als aan 't waggelen raaken, en door de kwaade voorbeelden hun verstand, alhoewel door Gods genade met duizenden heilige denkbeelden vervuld, begint bedorven te worden, en opdat hier door den regtvaardigen geen zwaarigheid zoude overkoomen, word hij uit de zondige werreld weggerukt. Gelijk Lot, opdat hij in 't gemeen verderf niet mee weg-

Gen: 19-16. gesleept zoude worden, door Gods Engelen, die hem bij de hand namen, uit Sodoma als wierd weggerukt, zoo doet God met de regtvaardigen, hij rukt hen vroeg door de dood uit dit Sodoma van de werreld, opdat zij niet met deeze werreld zouden verdoemd worden.

1. Cor. 11-32. 2°. Bij deeze eerste reden, waarom God den regtvaardigen, door de dood uit dit leeven rukt, voegd de H. Geest in onze opgenoomene woorden nog eene tweede, zeggende: *Ne fictio deciperet animam illius.*

Niet alleen het kwaad der boosheid, en zonde, de werreld overstroomende, veränderd het verstand der regtvaardigen en Gods Lievelingen door de meenigvuldige en gedurige voorbeelden die 't kwaad als geen of weinig kwaad ~~geoorlofd~~ ~~geöorlofd~~ maaken; maar ook daarenboven wat 't

't kwaad of d'ondeugd dikwils zig zoo te vermommen,
als of 't goed, of ten minsten onverschillig was, en
dus de godvreezende zielen te bedriegen. | De booze 2. Cor. 11-14.
vijand zelf (zit Apstus) vertoond zig in de gedaan-
te van eenen Engel des ligts. En zoo wil de bedorvene werreld de duis-
Hoe dikwils vertoond zig de gierigheid onder 't ternisse ligt en 't
momaangezigt van eene heilzaame Spaarzaamheid? kwaade goed noe-
de verkwistlust onder de vermomminge van eene men. Immers
vroolijke mededeelzaamheid? D' al te vrijë omme-
gang, vooral met ongelijkene persoonen, die de
schrikkelijkste gevolgen naar zig sleept, hoe weet
die zig menigmaal te verschuilen onder den schijn van een vereer, en
van borgelijke wellevenheid? Kortom, alles word in
en bij de werreld met een zoet en mooij vernist, ten
minsten van onverschilligheid, opgeschilderd en ge-
verfd, en bedriegd, of verschalkt zoo d'eenvoudigen,
en vooral de jeugd.

Opdat dan de heiligen, en dierbaarne zielen, of
lievelingen van God hier door niet verleid zouden
worden, Raptus e (zegd de Wijzeman van den regt-
vaardigen) ne malitia &c.

Jaa maar, zal ligt hier iemand zeggen, of ten
minsten denken, wel hoe is 'er dan gewigt en gewigt
bij God? 'T is immers een belofte van God aan zijne
lievelingen, de vroomen gedaan, en voorn aan de kin-
deren, die hunne Ouders eeren, een lang leeven op d'
aarde; D' Apostel steld dit gebod van d' ouders te
eeren voor aan de kinderen als 't eerste gebod met be- Eph: 6-2.
lofte, om dat de Heer aan zulken een lang leeven be-
looft; hoe staat dit dan zaamen met 't zeggen van
den Wijzenman: Raptus est &c.?

R. O! heel wel: Paulus belooft zulks van Gods
wegen, of liever God zelf in 't 4. zijner geboden, be-
looft aan de kinderen, die hunne Ouders eeren, een
lang leeven, tot eene tijdelijke belooninge; maar
God gaat ook wel van deeze belofte af, en geeft hen,
in plaatse van deeze ~~blot~~ kleine gunste, eene grootere,
als aan zijne Lievelingen, en uitverkoornen, en roept Exemplo sit pius
hem door de dood vroeg uit de werreld, om hen van Josias 2. Paral: 34-
alle verleidinge te bevreiden, en haastig te kroo- 27-28.
nen, en 't eewig gelukzalig leeven in de plaatse te gee-
ven.

Kortom, om maar ter toepassinge te naderen, zegd de
Wijzeman: Raptus ē ne &c? 'T besluit is dan, dat als een
jonge Spruit door de dood word weggeroerd, dit niet
altijd zoo droevig is, als d'onbezonnene wereld zig wel
inbeeld; want 't al dikwils gebeurd, dat God die in zijne
gunste uit dit leeven wegrukt; gelijk men een kind, dat
op den kant van 't water, of op een hoogten, of voor een vuur
staat, en gevaar loopt, als met geweld wegrukt, en 't zel-
ve van een droevig onheil bevreed, zoo zegd de Wijzeman
Raptus ē, ne &c
En dus heeft God met Onzen overleeden den Z. L. H.
van Hardenberg gedaan; hij heeft hem in de bloei zijns
leevens, nog geen 24 jaaren oud, door de dood van ons
in weinige dagen weggerukt; hij heeft dien boom, nog
maar effen, in den hof zijner kerke geplant, op 't voor-
gaande Feest der 3 Koningen eerst Pr. gewyd, voor
zeer weinige weeken hier eerst tot Pastoor aangesteld,
uit den hof onzer Haarlemse kerke door de dood uit-
geroeid
Zeker wel een droevige slag! tans gelijk 't
ons eerst voorkwam; waarom ik op d'eerste bood-
Ps. 117-23 schap dier tijdinge zeide: De Heer heeft dit gedaan
en 't is wonderlijk in onze oogen: Heere uwe wille ge-
schiede. Raptus ē, &c de Heer heeft hem weggeroerd.
Niet dat ik wil zeggen, dat ouders, vrienden,
gemeente, d'Eerw: Broeders, jaa ik Bis, ons in dien
toestand niet mogten bedroeven, schreiën, en weenen,
in tegendeel, ik in persoon heb op die eerste tijdinge
de traanen haaren vollen loop gegeeven.
1. Thess: 4-13 En waarom niet? d'Ap: verbied niet bedroefd te
zijn, maar verbied bedroefd te zijn, gelijk de genen,
die geen geloof of hoope hebben van d'aanstaande
gelukzalige verrijzenisse: jaa ook de Heere Kristus
zelf wierd in de dood van Lazarus zijnen vriend ontroerd
Jois. 11-24. en ontstelde zig (ait Ev: Joes) i.e. hij verwekte die
ontroeringe, en ontstelteniss; jaa d'Ev: voegd 'er bij:
En Jesus weende; en dan voegd d'Ev: 'er nog bij: Toen
zeiden de Jooden: Zie! hoe lief had hij hem. Dede dit
onze Meester, verwekte hij in zig die ontroeringe, en
ontstelteniss, en die traanen? dan moogen wij vrij naar
onzes Meesters V. B. ook met reeden de traanen haaren
loop geeven, en naar des Apostels Leere als Kristenen
bedroefd zijn, maar niet gelijk de heidenen, die van
geene verrijzenisse weeten.

Ss

Is onze overl: van ons weggevoerd? ‡ Hij is weggevoerd, gelijk de wijze man zegt ‡ Om wat reeden ! opdat etc.

Vraagd iemand: Wel wat boosheid zoude tog zijn verstand bedorven hebben? Wat valsheid, of bedrog zoude tog zijne ziele verleid hebben?

R. De boosheid, en valsheid, die hij in de gemeente zoude ondervonden hebben; geene Gemeente of men vind 't onkruid onder de tarwe; maar zeker ~~moord der kinders~~, meêr in eene gemeente daar de Leeden zelf bij onderlinge zeggen: Men word voordgeholpen, al had men Vader en Moeder vermoord. Elaas! Droevige tijden!

Jaa maar zal men denken: Wel waarom heeft dan de Biss: den overleedenen aangesteld?

R. Ik zag geene andere uitkomste; dus met bondige reeden besloot ik, dat hij, gelijk ik in de preeke op den 38 zondag zeide, dat hij, zeg ik, als een Breidegom van God uit den hemel voor de Bruide deezer Gemeente was afgedaald.

Daarenboven, ik heb Zijn Eerw: ook niet zonder groote vreeze aangesteld, en hem van deeze mijne vreeze genoeg verwittigd, en naar mijn vermoogen alle goede onderregtingen beginnen te geeven, en beloofd altijd te zullen geeven, zeggende: Vraag maar, vraag maar etc. doch, en blind mij maar, ik wil dit wel; draag mij maar de zaak duidelijk en klaar voor, zonder persoonen te noemen etc. en gij zult, naar uw voorstel, het andwoord krijgen etc. Ergo te regt voegen wij onzen overl: toe: Raptus etc.

Jaa dat meer is, voor een poosje der zielen zorge daarlaatende, de waardigheid, of 't amt van Priester alêen, waar voor de schouderen der Engelen zoude schroomen, moet van niemand, en bloot van deugden, ook gedwongen, toit aanvaard worden; en die voorzien is van deugden, moet 't gedrongen, met ootmoedigheid, en eene bereidwilligheid onderwerpinge alêen aanvaarden. Is dit zoo? Hoe veel te meer dan als der zielen zorg daar nog bijkoomt? Jaa om deeze reeden vermaande d'Ap: met zulken naadruk de gelovigen: Weest uwe Leidsmannen gehoorzaam, en zijt hen onderdaanig, opdat zij, die over uwe zielen waaken, als zullende reekenschap daar van geeven, het zelve met vreugde moogen doen, en niet al zugtende: want dat is u niet nuttig. Hebr: 13-17.

Let wel dat Pau: zegd: Zij waaken over uwe zielen, als etc. q.d. zij zullen niet alêen van hunne, maar ook van uwe zielen reekenschap moeten geeven; jaa loopen gevaar dat zij ligt om u zullen verlooren gaan. En dit eed eenen Paulus

1\. Cor. 9. 27. zeggen: Ik tugtig mijn lighaam, en breng het onder
bedwang!(door vasten, bidden, waaken, en arbeiden)
opdat ik, daar ik anderen gepreekt heb, (over hunne
zielen gewaakt heb, en daarvan, reekensap eens zal
geeven) niet zelf verworpen worden. 'T gaat vast, de
knegt, die meer ponden heeft ontvangen, moet meêr
verändwoorden volgens den Heiland Matt. 25. Zoo
Matt. 25. Luc: 12–48. wien veel gegeeven is, (zegd hij) dien zal veel afgeëist
worden; en wien, men veel toebetroud heeft, daar zal
men meer van eisschen. Zoo dan, zegd de h. Paus Greg:
Hoe hooger amt men, bekleed, hoe grooter verändwoor-
ding. [illegible]ed: riep hij van der zielen zorge uit: Ars artium, cura animarum.

Is't dan zoo geschaapen met die ter zielen zorge
worden aangesteld? O! Wat al gevaar dat de boosheid,
daar zij zig mede moeten moejen, hun verstand bedwe-
ve, en dat de valsheid, en geveinsdheid hen bedriege?
Des wat een gunst voor onzen Overl:, dat hij nog geene
zielen zorge als pastoor geöeffend heeft? dat hij voor
zig alëen maar reekenschap heeft moeten geeven?
Zoo dan troosten, troosten w' ons. Raptus e nobis
Joa, geliefde gemeente, wij zeggen tot u, als de H:
Jesus aan de Wed: van Naïm, Noli flere. Dus sprak
de Heer van 't leeven en de dood, zullende den dooden zoon
aanstonds doen herleeven, en aan de bedrukte moeder
wedergeeven. En ik zeg u ook: Noli flere, om dat ik
u van Jesus wegen, eenen herleevenden harder den Heere
I. B. wedergeef. Niets minder dan dit had ik gedagt,
maar de Hoogw: Heere A. B. met de mannen van zijnen raad,
in mijne verleegenheid, mij schrijvende, bragt en mij die
H: voor 't oog. Ik zag dit aan als eene stemme van God, en zeide
Heere: Wat wild gij dat ik doe? En besloot ten minsten er de proef van te
neemen. De nu herleevende Pastoor, door mij uitgelokt
om over te koomen, dog al zoo min, als ik te vooren,
dat de zaamenspraak over zijnen persoon zou de loo-
pen; en zie naa elkänder eens, en andermaal gespro-
ken, en meermaalen geschreeven te hebben, kreeg ik zaterdag voor
Allerheiligen op den middag dit zijn besluit: Ik onder-
werp mij dan aan den Wille des Heeren, en aan uwe Hoogw:,
indien het dan zoo weezen moet: In nom Dni geef ik,
des zelfs onwaardigen dienstknegt, gemoensde rement
mijne toestemminge, en neem den post in een volbetrou-
wen op hem, die alles vermag, aan; bereid zijnde om onder
zijne genadige hulpe, als een eerlijk priester tot mijne
dood toe, ter zaligheid van mij, en de mijnen t'arbeiden.
Zoo dan, zoo dan G. G. Noli flere; jaa in plaatse van
van te weenen, ten ware uit vreugde, ik wens u dubbeld
geluk met eenen, ouden ervaarnen harder, en vertrouw #
dat

dat de Liefde van dien Heere met alle wederliefde zal beändwoord worden te meer, dewijl die H: noit anders heeft gedagt dan alle zijne jaaren in eene heilige eenheid, dog altijd met iet tot voordeel der kerke bezig, door te brengen, om deeze de misstaagen staan de zijne voorige bedieninge niet te boetten, dog zig nu op 't woord zijns Biss: aan u overgeeft, gelijk hij ook met des Biss: voorkennisse, en toestemminge zig van de bedieninge onttrokken heeft. Zoo dan G. G. nog eens geluk, en zegen met uwen nieuwen Harder!

U, Oude, en Nieuwe Medekrijgsman, ik wens u, dat uw 32 jaarig stilzitten ter verniewinge van ziele, en lighaam diene, dat uwe, als gedwongene, dog bereidwillige onderwerping aan uwen Biss: uwe jaaren als de jeugd van eenen arend verniewe:

Ik bid u als eenen onderling jodt „ Oudsten onzer „ Haarlemse Klerezij in den Heere „ Jesus, en zeg met „ Pau: 1. Tim: 4–12 „ Wees den geloovigen een voorbeeld „ Let op „ u zelven, en den

Amen

In Exequiis Adm Revi. Dni Henrici Milius (defuncti 25 Novis) Pastoris in Orphanotrophio R-Cco Iuvenum, celebratis 9. Decembris 1773

Videte, vigilate &c Marc. 13-33.

Opmerklijk is de spreuk van David Ps. 115-15
David wil zeggen, dat de dood der regtvaardigen bij Gode zoo dierbaar is, dat hij hunnen naam verheerlijkt op de wereld, met hen, gelijk David ~~wederom~~ zegd Ps. 111., in eene eewige geheugenisse te doen blijven, en eene eewige vergeldinge in den hemel te geeven.

Dog hier mee staat saamen, dat de dood van voortreffelijke mannen voor die hen door dood hier missen smertelijk valt, beklaaglijk, en betreurens waardig is, en vooral in tijds omstandigheden, in w wij menschen oordeelen, dat zij ons 't noodigste zouden weezen. Immers bij v. B. 't mooid eenen ~~vorst of~~ koning zeer ~~ondbermeedt~~ dat hem een manhaftig veldoverste, wiens dopperheid beproefd is, ~~hem~~ door de dood ontvalt; dog nog veel meer treft die dood eenen vorst wanneer hij schaarsheid van mannen heeft, bekwaam om zijne heirleegers te gebieden. En, ~~dit in dit geval bevinden~~ wij ons hier tegen~~woordig~~. Smertelijk, weet ik, valt U, waarde gemeente, de schielijke dood van uwen trouwen Harder; niet min, Z. E. Broeders, is uw hert ~~van mindijs~~ met droefheid vervuld over de dood van uwen geliefden Medebroeder; maar mijne ziel is met 't zwaard van droefheid doorsneeden, ontbeerende nu op eenen naa den oudsten mijner ~~oudsten~~ Pastoors, nu missende mijnen trouwen Secretaris, en lieven Jonatas; ~~en dat in zulke omstandigheden des tijds~~ tijds

Dog dat w' ons troosten, dat zijne dood des te dierbaarder mag weezen voor 't aanschijn des Heeren, ~~mids wij~~ hem ~~...~~ ~~...~~ die hem zeker hier in gehengen zal doen blijven, en eewig in den hemel vergelden. Tot voorwerp onzer Leerreede hebben wij verkooren 't bevel van den Heere Kristus aan zijne discipelen, vervat in onze opgenoomene woorden uit den Evt. Markus 13-33. Wij zullen dan ~~...~~ dit bevel van den H. Kristus ~~aan zijne gegeenen~~ 1mo naar de letter uitleggen,
2do onzen Overl. toepassen, en
3tio U. A. ter naarvolginge aansporen.

1mo Vide explicationem textus in Circumcisione Domini 1744.

2do Om ter toepassinge te koomen, ongetwijfeld ziet U. A. al hoe net die op onzen Overl. slaat, hij die wel toezag 1. om te waaken, 2. om te bidden, ~~en dat~~ hij die waakte en bad, 3 omdat hij niet wist wanneer de tijd van zijn sterven zoude weezen.

En wel 1. hij zag wel toe, en was wel bezorgd om te waaken A in zijnen gemeenen omgang, handel, en wandel; waarom hij van vijand, zoo wel als van vriend als een deftig, en onberisplijk priester gepreezen wierd, en nu naa zijne dood nog geroemd word.

B. Hij waakte op zijnen pligt van studeeren om te vergaderen 't gene hij zijne gemeente zou preeken, en leerens vroeg tijdig altijd klaar; en geen wonder, 's morgens was hij altijd t' huis, en om deezen tijd des jaars 's naa middags voor zijnen op zijne kamer. 'T is waar 's naa middags deed hij, ook zelfs 's winters, als 't maar helder weêr was, eene kleine wandelinge, en 's zomers wel langer, dog dit wandelen was om des te beter te waaken op zijne studie; dit wandelen was zelfs waaken met deezen en genen zijner medebroeders, en vooral met zijnen Biss. meermaalen ter weeke te bezoeken; en van zijns beroepts zaaken te spreeken, en vooral met voorden Biss. te schrijven; 't wandelen bij zijne gemeente was ook waakende over de zelve, om door zijn vertoonen, en zomtijds met een woordje in 't oor te fluisteren, hen aan te zetten, om hem wederzijds in de kerk; en bezonder te bezoeken

(uitgenoomen alle de Zaterdagen, en voor veele R.K. dagen;)

C. Vooral zag hij toe, om wel te waaken in 't bedienen der h. zaaken, om 't heilige niet te geeven aan de honden, en de paarlen te werpen voor de varkens. &c.

(Hebr. 13. 17. volgens 's Heilands waarschouwinge)

Zie zoo waakte onze Overl., en voegde, volgens 't bevel van Kristus, bij 't waaken ook 't bidden: Videte, vigilate et orate.

2. Hij waakte en bad met zijne studie al biddende te beginnen; was hij zeer nauw gezet op de lange gebeden der geestelijken, of getijden; maar bezonder met in 't allerh. offerh. der Misse als zienlijke Middelaar tussen zijn volk, en Gode te spreeken, en om voor zig van Gode af te bidden de genade om als een trouwe leidsman over de zielen te waaken, als zullende daar van reekenschap geeven &c.

3. Dus waakte, en bad onze Overl. al, ruim 2 jaaren, kapellaan zijnde bij onzen waarden Ouderling den Pastoor Bervelingh; maar nog meer Pastoor zijnde bijnaa 32. jaaren lang.

4. Dus waakte, en bad onze Overl. omdat hij niet wist wanneer 't zijne tijd van sterven zoude weezen; maar allermeest van zoo ras zijne laatste ziekte begon &c. &c.

3o. gaan wij nu tot ons Leevenden over? allen; geestelijken, en werreldlijken, Jesus roept ons nog toe: Videte &c. Quod vobis dico, omnibus &c.

1 Wat de geestelijken, mij, en U.E. Broeders belangt, herinneren wij ons maar 't gene wij zoo aanstonds van onzen Overl. hoorden, &c.

2 vraagd een leek: wat gedaan om wel te waaken, en te bidden?

Ik andwoord kortjes # vide in serm. 1744 Nos 2dum et 3um et de Oratione

(# 1o Ouders, en allen wien de zorg der kinderen is aanbevoolen, moeten voor hunne kristelijke opvoedinge waaken, noit moeten zij iet doen 't welk als de kinderen het deeden, zouden zondigen. S. Alert.

2o waaken moet gij in 't midden van uwe beslommeringen. En dan waakt men &c. ut in serm. No 2)

B. Hij waakte op zijnen pligt van studeeren om te vergaderen 't géne hij zijne gemeente zoû preeken, en leeren; vroeg tijdig altijd klaar; en geen wonder, 's morgens was hij altijd t'huis, en om deezen tijd des jaars 's naa middags voor vijven op zijne kamer. 'T is waar 's naa middags deed hij, ook zelfs 's winters, als 't maar helder wéér was, eene kleine wandelinge, en 's zómers wel langen; dog dit wandelen was om des te béter te waaken op zijne studie; dit wandelen was zelfs waaken met deezen en génen zijner medebroeders, om vooral met zijnen Biss. meermaalen ter weeke te bezoeken, en van zijns beroeps zaaken te spreeken, en vooral met voor den Biss. te schrijven; 't wandelen bij zijne gemeente was ook waakende over de zelve, om door zijn vertoonen, en zomtijds met een woordje in 't oor te fluisteren, hen aan te zetten, om hem wederzijds in de kerke, en bezonder te bezoeken.

C. Vooral zag hij toe, om wel te waaken in 't bedienen der h. zaaken, om 't heilige niet te geeven aan de honden, en de paarlen te werpen voor de varkens. &c.

Zie zoo waakte onze Overl., en voegde, volgens 't bevel van Kristus, bij 't waaken ook 't bidden: videte, vigilate, et orate.

2. Hij bad, en waakte, met zijne studie al biddende te beginnen; zeer nauw was hij gezet op de lange gebéden der geestelijken, of getijden; maar bezonder met in d'allerh. offerh. der Misse als zienlijke Middelaar tussen zijn volk, en Gode te spreeken, en om voor zig van Gode af te bidden de genade om als een trouwe leidsman over de zielen te waaken, als zullende daar van reekenschap geeven &c.

3. Dus waakte, en bad onze Overl. al ruim 2 jaaren, kapellaan zijnde bij onzen waarden Ouderling den Pastoor Bervelingh; maar nog meer Pastoor zijnde bijnaa 32. jaaren lang.

4. Dus waakte, en bad onze Overl. om dat hij niet wist wanneer 't zijne tijd van sterven zoude weezen; maar allermeest van zooras zijne laatste ziekte begon &c. &c.

3°. gaan wij nu tot ons leevenden over, allen; geestelijken, en werreldlijken, Jesus roept ons nog toe: Videte &c. quod vobis dico, Tibi &c.

1 Wat de geestelijken, mij, en U.l. Broeders belangd, herinneren wij ons maar 't géne wij zoo aanstonds van onzen Overl. hoorden, &c.

2 Vraagd een leek: Wat gedaan om wel te waaken, en te bidden?

Ik andwoord kortjes # Vide in Serm. 1744 No. 2do et 3tio et de Oratione.

A uitgenoomen alle de zaterdagen, en voor veele h. h. dagen;

Hebr. 13-17
A volgens 's Heilands waarschouwinge

1°. Ouders, en allen wien de zorg der kinderen is aanbevoolen, moeten voor hunne kristelijke opvoedinge waaken, nooit moeten zij iets doen in 't oog, als de kinderen het deeden, zouden zondigen. S. Alex. gijt.

2°. Waaken moet gij in 't midden van uwe beslommeringen. En dan waakt men &c. ut in Serm. No 2

Obiit Arnaldus Josephus de Lorigo-de du Bois 25. Aprilis 1743., et 28 ejusd aprilis Viri exequias corpore praesente domi suae egi, et ea occasione hoc monitum dixi:

Mortuo ne prohibeas graam Eccli. 7-37

Exord: unum e praecipuis xani officiis e dilectio. In hoc cognoscent oes Jo. 13-35. Qui o diligit manet in morte 1. Jo. 3.

Hoc officium extenditur o solum ad vivos, sed et mortuos. Audi Eclum: de mildadigheit is aengenaem voor d' oogen van allen die in t leven zyn, et tunc addit: Mortuo ne prohibeas graa. Hac ultima verba paucis exponemus, atq inde ~~nram~~ quid nri sit officii erga defunctum nrum discemus. Attendite.

Quadrupliciter hac verba exponuntur 1o. Mortuo graa exhibenda in ejus posteris. Hinc Booz in scriptura commendatur Ruth. 2-20. 2o. In ejus fama tuenda &c 3o. In eo sepeliendo et exequias celebrando. 4o. pro ipso orando &c Vide Serm. 1740 in die aarum.

1o. modo defunctus nr o indiget graa nra cum fuerit ex iis qbs datum e verbum continentiae intelligere, quod a sic opere explevit, ut considere liceat eum etiam ex iis esse qui vestiti vestibus albis sequuntur agnum quocumq ierit apoc.

2o. at licet hoc modo defunctus nr nostra o indigeat graa tn secundo modo ipse eam exhibere dbms. Non deerunt denigratores ejus famae, nam ipse Xus tales habuit, nostrum officium e ubicumq tales fama fures occurrerint eos redarguere &c

3o. &c

4o. &c

In Exequiis Jois Wellekins 11 Martii 1742
Nescit hoõ finem suum Eccle. 9. 12.

Indien oit, althans hier met 't afsterven van onzen overl., mag men gedenken de spreuke Eccles. misdien de haestige en onverziene dood des overl. ons hiervan op 't levendigst overtuygt.

1º. Salomon spreekt van een einde, dat is eigen aan al wat in de wereld is. Hinc Eccle. 2. vidi omnia vanitatem, et nihil permanere sub sole. Recogita quaecumque etiam fortissima, et magnificentissima .... cum eod. Salomone fateri debebis Eccle. 1. non ê priorum memoria. Idem dicendum de iis, quae nunc st, aut erunt. sed nec eorum, quae postea futura st erit recordatio apud eos, qui futuri st in novissimo. Ipse totus orbis finem habebit.

2º. At õ de fine in grali, sed hois lqtr. Nescit hoõ. Et recte, id ñ hoi, uti orbis aliis erit. Generatio praeterit, Eccle. 1., et generatio advenit. Enumera Adamum, Mathusalam ...

3º. Nescit. õ vult dicere quod hoõ nesciat se moriturum. Nemo ê qui spr vivat (Eccle. 9.) et qui hujus rei libr fe= duciam. Viventes sciunt se morituros. Et certe hoc oes sciunt. st qui se bene diu victuros putent, sed nemo semper.

4º. An ergo vult dicere nescit i.e. õ hbt vivam notitiam. Quod dicimus: 't kind weet'er niet van dat zijn ouders zyn, i.e. 't heeft'er geen indruk van? Id re ipsa sic ê. oes fere mortis memoriam elongant. Sic Eva, licet audie rat Moriemini, dicebat ne forte moriamur. at õ litteralis

5º. Idem litt. vult Salom Nescit Quo, et Qdo finis erit. 1 Quo, quis ñ nostrum scit qualem habiturus sit finem nemo cogitabat Aman... Absalon...
2 Qdo. Nescitis diem neq horam... saepius id Xus monuit. Nesciebat Balthasar... dives Ev. ea ipsa nocte se moriturum. Nesciebat defunctus nr... nos adstantes..

Moral. 1 Vigilandum. Quis miles õ vigilaret... qui õ vigilant a morte obruuntur. diebus Noe. 5 virgines fatuae. dives Ev. Quid õ faceremus si nobis ut diviti Ev: diceretur: Hac nocte repetent aam tuam? Quid si, uti Balthasar, sententiam nram videremus scribi? An aliquas iras retineremus? odia foveremus? in peccatis pgeremus? Hoc jam faciamus... defunctus hic praesens subitanea morte suâ sententiam nram scribit. Agite &c

In Exequiis Alidae Siebergh, uxoris Jois Macker, defunctae 31 Maij 1742

Helena Boes ultimo vidua Wilhelmi Clement, defunctae 31 Novembris 1742

Jois Ahuijs defuncti 26. dec. 1758.

Nu een woordje breedvoeriger in de kerke

1mo Verzogt zijnde om de laeste ceremonie der kerke te verrigten, heb ik zeer geern daer in bewilligd, oordeelende dat 't veel eigender is, deze ceremonie van 't beaerden alhier bij 't lighaem, dan wel in de kerk om een baertje, te doen.

De reden is 1o omdat, gelijk wij uit 't leeren der gebeden aenstonds zullen hooren, de gebeden alle slaen op 't lighaem des overledens, en onderstellen dat 't in der daed tegenwoordig is. Atq. hoc locum non hbt als men in de kerk om een baertje die gebeden leest &c Ergo expedit &c

2o Omdat, als men deze ceremonie om een baertje doet, de zelve maer gebroken en ten deelen kan verrigten, Immers daer moet men dan agter laeten de Zegeninge van 't graf, of de kist, als ook de zegeningen die de priester met het kruis drie mael doet op de kist, item 't strooijen van de gewijde aerde op 't lighaem, met de gebeden, die daer bij hooren

Zoodan veel eigender is 't dat &c

2do Wat nu deze ceremonie in haer zelven aenbelangt de zelve is alom gemeen in alle catolijke Landen, en ze geschied als 't lighaem ten grave word bijgezet. de Priester verzeld van de geestelijkheid, begint de gebeden der beaardinge te zingen als 't lijk word uitgedragen, vervolgt de zelve tot aan 't graf &c

3tio 't is eene ceremonie die de kerk alleen maer aen doet aen de genen die, als gehoorzaeme kinderen der kerke, zig in hun leven gedraegen hebben. Zoodat hier van verstooken zijn, alle die buiten de catolijke kerk zijn, item die geexcommuniceert zijn, item die volgens 't gebod der kerke hunnen paesch-pligt niet voldaen hebben. dus de canon Utriusq. van 't Conc. van Latraen 1215. &c

4to Deze ceremonie onderhoud de kerk en om 't lighaem des overledene te eeren, en om door de gebeden, die daer bij hooren, de ziel des overl te hulp te komen.

1o En wel te regt eerd de kerk de lighaemen der overledene geloovigen 1o omdat zij zijn geweest de huizen

en wooningen van de zielen, die na gods even beeld en gelijkenisse geschaepen, die onder alle schepselen dat alleen gemeen hebben met d' Engelen, dat zij bequaem zijn om godt te kennen, te beminnen, en te dienen.

2° De kerk eerd de doode lighaemen, om dat zij instrumenten zijn geweest van 't goede tw door haer in 't leven als is uitgewerkt // om dat godt zelf daar door verheerlijkt is geweest, volgens de vermaeninge die Paulus desaengaende de gelovigen geeft, als hij zeid:

// Om dat ze tempels geweest zijn van den h. Geest, Ledemaeten van Cks

1. Cor. 6-15-19 Weet gij niet dat uwe lighaemen ledemaeten van Cks zijn?.... Weet gij niet dat uwe leden zijn een tempel van den h. Geest, die in u is?... verheerlijkt dan en draegt godt in uwe lighaemen.

3° De kerk eerd de doode lighaemen, om dat zij vast en zeker gelooft dat ze ten jongsten dagen, zullen verrijzen, en met de zielen deelgenooten worden aen

Job-19-25... d'eeuwige glorie. Scio quod redemptor meus &c

Zoo dan, om deze, en dier gelijke reden, eerd de kerk de lighaemen der overledene gelovigen, en daerom onderhoud ze deze Ceremonie van 't beaerden

2do Dog ook wel voornaementlijk zoo doet de kerk dit om de zielen, die uit de lighaemen, door de doodt gescheiden zijn, door de gebeden, die bij 't beaerden hooren, te hulp te komen.

Dit is de leer der Catolijke kerke &c

Niemand van ons twijfeld daeraen en 't zou onnoodig weezen dit hier te willen staeven. onze werken spreken voor ons, dewijl wij ten dien einde hier te zaemen gekomen zijn.

Zie daer dan een woordtje, tw w' oordeelden niet ondienstig te zijn, met deze gelegentheid te zeggen Repete, et adhortare.

Nescit Hoo Finem Suum,

Eccles: 9.

Exordium. Observanda sunt verba Salomonis prolata Eccles cap 11. quoo ignoras quae sit via spiritus, & qua rate compingantur ossa in ventre praegnantis, sic nescis opera Dei.

Eccles: 11.

Hisce verbis juxta interpretatoem Hieronymi innuere volebat Salomon ignotū esse hoīs quoo ex vili elemento corpus hois in diversas effigies artusq varietur, & de eodē semine aliud mollescat in carnibus, aliud durescat in ossibus aliud in venis palpitet, & aliud ligetur in nervis & qua via ingrediatur spiritus in corpusculum.

verbo dicam Salomon nil aliud intendit quam qd hoī ignota sunt hois principia. dat onbekent aen den mensch is, hoedanig is het beginsel des menschē en d eerste ramenstelling van sijn lichaem.

Propositio. Pront hoc suum nescit hoo principium, sic & nescit suum finem, idipsum Salomon in assumpto textu pronuntiat nescit [sayt:] hoo finem suum.

Confirmatio. Haec Salomonis verba breviter explicabimus et nostram inde instructionem eruemus. attendite.

Nescit hoo finem suum. Loquitur hic Salomon de Fine. oīa finem hbnt. vidi in orbe vanitatem, & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole. Certe qui recogitat ea quae fuerint, jam finem accepisse aspiciet. ubi quaeso nunc Magnificentia & fortitudo babylonis? ubi latitudo Ninive, ubi divitiae Tyri? ubi illa veterum Romanorum monarchia? ubi florentissimum illud Regnū Israel? ubinam Templum illud cui aedificando Sapientissimus Terrarum monarcha tot annis insudaverat? ubinam Atheniensiū academia? ubinam superba Aegyptiorum piramides? perierunt oīa, finem hbnt, sic ut cum Salomone dicere liceat Non est priorum memoria.

Eccles 2.

Eccles: 1.

primo & ea quae jam hisce temporibus subsistunt, post non erunt, finem hbunt, sed nec eorum quidem quae postea futura sunt, erit recordao apud eos qui futuri sunt in novissimo

Eccl: Ibid: 1.

quam magna, quam excellentia, jam sunt, finem hbunt, nec ab eo excipiuntur sol & luna coelo & terra, sol obscurabitur, luna ō

dabit lumen suum, stellae cadent de caelo caelum & terra
transibunt.
Sic enim omnia finem habent.
Ast Salomon hic in textu non loquitur in genere de fine
omniumque rerum, sed in particulari de fine hominis loquitur, ait
enim Nescit homo finem suum.
Recte: habet enim aeque homo ac alia omnia finem suum. Generatio
Eccles: 1. — praeterit, generatio advenit, nullus homo qui semper
suo esse permanet. Rememora quotquot fuerunt homines, omnes
suum habuere finem. Ubi Mathusalem? licet multis supervixerit
annis, finem tamen suum habuit: Ubi David & Goliath
ubi Epulo & Lazarus? Ubi Salomon sapientissimus, ubi Cicero
finem habuit Salomon cum patribus suis. Eccli: 47. — eloquentissimus, ubi Aristoteles acutissimus? finem habent suum.
Ubinam omnes qui fuerunt, sive divites sive pauperes, sive nobiles
sive ignobiles, sive fortes sive debiles, sive sapientes
sive insipientes, sive pii sive impii, sive juvenes sive
senes? non subsistunt amplius, finem habent, perierunt, solum
restat eorum nomen
Sic enim omnes etiam homo suum finem habet, quod Salomon hic in
textu innuit dum loquitur de homine & fine suo.
At quid jam hic dicit Salomon de Homine & fine ejus?
Nescit (sayt hij) homo finem suum.
Quomodo hoc intelligendum? An velit hac expressione
Salomon, quod homo nesciat se habere finem? minime: nemo
enim homo est quin sciat se habere finem: Scio (sayt Job) quia
Job: 30. — morti trades me. Item Ecce nunc in pulvere dormiam
Job: 7. — & si mane me quaesieris non subsistam. innuebat enim se scire
quod haberet finem.
Et certe omnes hoc sciunt, nec fuit quisquam usque adeo amens
qui se immortalem & sine fine futurum existimaret.* Cum
enim tot saeculorum experentia omnibus satis induerit se
habituros finem, & quisque qui videbat alium accipere finem,
etiam se eundem habiturum satis sciebat.

* nemo est qui semper vivat, & qui hujus rei habeat fiduciam. Eccles 9.
Viventes sciunt se esse morituros. ibid

Sunt bene tales qui se diu victuros putant sed nemo semper.

Adeoque Salomon dicens Nescit homo finem suum noluit
per hoc indicare quod homo nesciret se finem habere, nam cum
hoc omnes sciant, verba Salomonis vera non essent.
Aut voluit forsan per haec verba nescit hoc innuere quod
homo non habeat vivam notitiam, of indruck van zijn einde.
Sic saepius loquimur: nescit, id est, non habet ideam. V:G: dum quis
cinus. 't Kind weet er niet van dat zijn Ouders doot zijn
is zoo veel gezegt als 't kind heeft er geen indruck van
Salomon itaque suis hisce verbis, hoc sensu explicatis, innuit

ret & quasi conquerens diceret qd homo non habeat vivacē sui finis ideam & cogitationem.
Et certe verum est. plerique enim a se mortis & finis cogitationem elongant, rarissime de eo cogitant, & si forsan de eo ipsis cogitatio incidat, variis modis eam excludunt, arripiendo alia obiecta eam diminuunt aut tollunt.
Eva licet modo audisset morte moriemini, perdiderat jam tunc modo ideam vivam eius qd indicat verbum *forte* dum dicebat ne *forte moriamur*.

Sic ergo pauci habent vivam finis sui ideam, & verba Salomonis possent sic explicari ac si hoc indicare voluissent.

Attamen proprie loquendo Salomon id in hoc textu litteraliter non intendit. Quid ergo ?
Juxta litteram loquendo. Salomon his verbis vult hoc dicere qd homo nesciat, quis suus finis erit, & qdo finis finis erit, nescit modum aut tempus finis sui. Utrumque sensum patitur littera.
Certa & indubitata sunt Salomonis quantum ad hunc utrumque sensum verba: Etenim quantum ad primam, qd scil: homo nesciat quē sortiet finem, certum est, Quis nostrum hic praesentium scit quem aut qualem habebit finem ? Scimus qd multis & variis modis homo ad suum possit pertingere finem, & quis ex omnibus istis modis scit istum quem sibi obtinget.
Quam parum puto sciebat Aman qd ille vitam suam finiret in isto patibulo quod Mardochaeo extruxerat ? nesciebat Absolon qd crines adhaererent quercui, & sic pendulus inter caelum & terram vitam finiret.
Ignotus est modus finis, ita & tempus; nescit homo qdo finem habebit. *Nescitis* /: inquiebat Xtus Aplis :/ *diem neque horam*.
Nesciebat Rex Balthazar sedens in convivio, eo ipso vespere scribendam suam sententiam Mane Tekel phares. Nesciebat Rusticus ille dum dicebat. *Anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare*, ipsi

Luc: 12. dicere; *Stulte hac nocte animam tuam repetent a te.*

Non praesciebat defuncta nostra post prandium circiter hora 4ta qd finem vitae habitura erat ea ipsa nocte hora 12ma Nescimus nos quotquot hic sumus qdonam finem habebimus.
Licet cum Salomone essemus sapientes in omnibus, haberemusque omnium rerum notitiam, cum ipso fateri debemus qd finem nostrum nesciamus.
Sed sese res habet, & cum ita se habeat quid sequitur nisi qd vigilare debemus. *Vigilate* /: inquiebat Xtus aplis :/ *quia nescitis diem neque horam.*

essenen kunnen om daer door te verdienen. Temp

vigilare itaqz debemus. Liceretne militi qui hostem te[...] moet riat, dormire ? minime, vigilare debet: nos omnes mi[...] tem expectamus hostem nostrum, an ergo nos non vigilab[...]
Miles qui nescit praecise quandonam hostis aggrediatur, semper [vi]gilem habet oculum. Nescimus nos quandonam hostis noster ad[ve]niet, quod adveniet scimus, nescimus quando, ac proinde ad[...] istius milites vigilare debemus, non obdormiscere in peccati[s]
non, non: forsan nos improviso et subito obrueret
Quod agebant in diebus Noe ? Non cogitabant instare diluvium & tamen eos obruebat, Sic item agebant cum virginibus 5 fatuis non adeo propinquum sponsi cogitabant adventum, et tamen [...] niebat, Sic mors & finis noster forsan improviso nos obrue[...] nam nescimus quando.
An ergo cum istis hujus tempore Noe interea edemus & bibemus uxores ducemus & dabimus ad nuptias, prout Christus dixit ipsis [...] aut an cum 5 virginibus fatuis dormitabimus aut dormiemus[...]
Non non: jam nos praeparare debemus, nunc nunc in tempore [...] accipere debemus in lampadibus nostris. Nescimus finem nostrum semper ad eum nos praeparare debemus, & id jam agere quod factum fuisse vellemus casu quo finis noster cito nos obrueret.
Quid non ageres modo Si tibi prout Angelus illi Evangelico diceret Hac nocte repetent animam tuam a te ? quid ageres si videres tuam sententiam scribi ad parietem prout vidit Rex Balthazar ? quid ageres ? an retineres injuste ablata an vindicares te de injuriis ? an diceres ad animam tuam Anima habes multa bona ... requiesce bibe comede, epulare ? an diceres [...] & uterer creaturis, et jucunditatibus ? Nequaquam, quin potius [...] resperaris te tantum temporis jucunditatibus impendisse, loco [...] comederes & epulareris, jejunare velles, et te affligere, tempus
Quis mihi tribuat ut sim juxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me. Job 29.
amissum defleres recuperare velles, non aliena retineres, sed tua liberaliter elargireris, reconciliares te cuicunque inimico, confiteres peccata tua, deplorares ea cum petro, libens cum ninivitis in cilicio & cinere sederes. etc...
Hoc faceres si finem tibi propinquum scires. Plane: hac hora[...] faceres ? Quis quaeso dixit finem a te longe abesse ? quis [...] te reddidit certum animam tuam hac nocte non repetendam ? quid scis an non Deus invisibili caractere sententiam mortis tuae circa vesperam non conscripserit ? Certe nescis finem tuum quomodocunque aliter opinaris, quid scis an non fallaris, forsan hac hora finis tuus esse posset.
Adeoqz si hoc sciens Talia faceres, fac ea jam, jam te reco[n]cilia, jam restitue, jam deplora tempus perditum, jam luge peccata jam ora, jam vigila, jam sis modestus, jam renuntia voluptatibus saeculi, jam tribue egentibus etc.

O quam sapienter hac in parte agit nostra defuncta 170
Sciebat illa finem incertũ, & ex consideraõe istius incertũ
finis praeparabat se, oleum quaerebat in Lampade sua,
orabat, pauperibus tribuebat.

1735
11 8bris

Van ha...
...effenen, kunnen om daer door te verdienen. - Temp...

110
pe
ra
Le
CB.

[illegible]

In Exequiis.
1735.

Ontfarmt ú over mij, ontfarmt ú over
mij, ten minsten, gij Lúiden, mijne
vrienden; want de hand des
Heeren heeft mij getroffen.
Iob. 19. ℣. 21.

Zeer wel gelegen komen deze opgenoome woor=
den in deze omstandigheden.
Deze woorden heeft Iob gesproken, wanneer hy
zig bevond in een zeer bitter Lijden, en wanneer
hy van zijne vrienden verlaeten scheen.
Nú op de zelfde wijze bevinden d'afgestorvene
gloovigen zig gemeenelijk gestelt.
1o Zij bevinden zig in een bitter Lijden, ik zeg,
in 't vagevúer. Bitter is dit Lijden van 't vagevúer
ja zoo bitter dat ze alle de pynen en tormenten, niet alleen
van een Iob, maer zelfs alle de pynen, die er in de wereld
uitgevonden kunnen worden, verre te bovengaen. Dit is 't
denkbeeld, tw: de h: Vaders in 't algemeen van de pyne des
vagevúurs geeven. Sic Lgtr Augs tractans hæc Davidis
verba: Dne ne in furore tuo &c. God, zeit Augs, strafte
de verdaemden in zijne verbolgentheit, en de zijn gram=
schap toont hy in de pyne des vagevúers. Dit dit deed
Augs ook zeggen: veele Xtenen veragten de pijne des va=
gevúers, om dat ze niet eeuwig zúllen dueren, maer ik, inqt,
ik bid, God, dat hy my Liever hier alles laet Lyden, hoe
zwaer en bitter het ook magg wezen, opdat ik het vagevúer,
alhoewel niet eeuwig duerende, evenwel niet zal moeten
Lyden, of nodig hebben zal. Sic sic Aug. Sic gregs
Mag. verbo sic unanimiter oes Theologi.
Vervolgens bevond Iob sig hier in een bitter Lyden
similiter defúncti fideles coiter et constitúti, coiter
dico, quia Martyres, et similes Iobi excipiúntúr. ——
2o Iob hæc verba dixit verlaete van zijne vrienden
sic et tales sunt defúncti. verlaete zyn ze, quia
corpore à nobis separati, deinde verlaete zyn ze
van haere vrienden de goede werken, die ze nú niet meer
oeffenen kúnnen om daer door te verdienen. tempus

tempus merendi die is daer voor hune uit [demonstra si lubet].

Itaq, sicut Job merito exclamabat, sic et defunc exclamare possunt.

At quos inclamant? Ons, ons die hunne vriend zijn, en waerom ons? om de zelfde reden gelijk Job

Job verlaeten van een ijder, roept tot zyne vriende omdat zij zonderlingen verpligt waeren, zig over hem te ontfarmen. Sic et defuncti [sic de functa nostri

At in quo consistit hæc miseratio? in eo quod, illos ut amicos nostros amemus, et hunc amorem

NB de his duobus punctis vide Dnicam 37. post Pent. An. 1735.

ostendere debemus. 1o in eos sepeliendo, et exequias celebrando.... 2o in eorum memoriam cum honore celebrando, o male aut calumniose de iis loquendo. 3o pro eis orando. Hanc obligaoem innuit et extollit scriptura, dicens: Sancta et salubris e cogitao pro defunctis exorare ut a peccatis solvantur. Een heilig, dat is een godsdienstig werk is 't voor... Etenim si visitare pupillos et viduas in afflictione sua sit sanctum et religiosum opus, ut jac 1. ait; quo ma actus religionis erit, defunctos nostros precibus in suis miseriis juvare. o voor ze ja sanctum opus dici, debet propter quod Scriptura hoes ~~...~~ laudat: sic Tobias in hoc laudatur...
Een heilig en godsdienstig werk is 't dan...
Ja niet alleen een heilig, maer ook een voordeelig werk
Voordeelig 1o Defunctis, pro quibus oremus, dit wist Judas Machabeus wel, ideo sacrificium obtulit...
Dit wist Paulus wel, en daerom bad hij voor zynen vriend

2. Tim. 1. 16 Onesiphorus genaemt: De Heere, inquit, geeve hem, dat hy barmhertigheit by hem vinde in dien dag.
Dit heeft de kerk altyd ook geloofft en geleert, dit heeft ze ook door haere gebeden getoont, en hier in komen de Grieken en Latijnen over een, het geen vervolgens niet tegengesproken kan worden.

2o salubris e tibi, Zeta quia per hoc novos advocatos et intercessores in cœlo acquirit....

3o ipsi oranti, quatenus eadem misericordia ipsi aliquo defuncto fiet: juxta illud: qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. e contra: judicium sine misericordia, ei qui o fecit misericordiam

tempus merendi die is daer voor hune uit [demon-
stra si Lubet].

Itaq, sicut Job merito exclamabat, sic et defuncti
exclamare possunt.

At quos inclamant? Ons, ons die hunne vrienden
zijn, en waerom ons? om de zelfde reden gelijk Job.

Job verlaeten van een ijder, roept tot zyne vrienden
omdat zij zonderlingen verpligt waeren zig over hem
te ontfarmen. Sic et defuncti [sic defuncta nostra

At in quo consistit haec miseratio? in eo quod,
illos ut amicos nostros amemus, et hunc amorem
NB de his duobus punctis vide Dnicam 17. post Pent. An. 1735. — ostendere debemus. 1o in eos sepeliendo, et exequias
celebrando.... 2o in eorum memoriam cum honore cele-
brando, o male aut calumniose de iis loquendo. 3o
pro eis orando. Hanc obligationem innuit et extollit scrip-
tura, dicens: Sancta et salubris e cogitatio pro defunc-
exorare ut a peccatis solvantur. een heilig, dat is een
godsdienstig werk is 't voor... Etenim si visitare pupillos
et viduas in afflictione sua sit sanctum et religiosum
opus, ut Jac. 1. ait; qto magis actus religionis erit, defunctos
nostros precibus in suis miseriis juvare. o voor Zek
ja, sanctum opus dici debet propter quod Scriptura
hoc ~~[illegible]~~ laudat: sic Tobias in hoc laudatur....
een heilig en godsdienstig werk is 't dan....
ja niet alleen een heilig, maer ook een voordeelig werk
voordeelig 1o defunctis, pro quibus oramus, dit wist
Judas Machabeus wel, ideo sacrificium obtulit....
Dit wist Paulus wel, en daerom bad hij voor zijnen vriend
2. Tim. 1. 16 — Onesiphorus genaemt: De Heere, inquit, geeve hem dat
hij barmhertigheit by hem vinde in dien dag.
Dit heeft de kerk altyd ook geloofft en geleert, dit heeft
ze ook door haere gebeden getoont, en hier in komen
de Grieken en Latijnen over een, het geen vervolgens
niet tegengesproken kan worden.

2o salubris e tibi, Zulo quae per hoc novos
advocatos et intercessores in coelo acquirit....

3o ipsi oranti, quatenus eadem misericordia
ipsi aliquando defuncto fiet: juxta illud: qua mensura
mensi fueritis, remetietur vobis. econtra: judicium
sine misericordia, ei qui o fecit misericordiam

In Exequiis. 1737.

Cum sero factum esset, dicit Dns vineæ procuratori suo, voca operarios & redde illis mercedem.

Matt. 20. ṽ. 8.

Wanneer we onze gedagten eens te deeg laeten gaen over het menschelyk geslagt, zoo zullen we bevinden, dat er onder het zelve een groote overeenkomst en gelykheit van den eene kand, en van den andere kant een groot verschil en ongelykheit is. A. A.

Immers zoo we beschouwen s'menschens oorsprong, leven, geboorte en doodt, dan bevinden we dat alle menschen daer in overeenkomen; en zoo wij die zelve zaeken op eene andere wijze bespiegelen, zoo worden we gewaer dat de menschen daer in zeer veel verschillen.

Wat de gelykheit betreft die is te vinden 1°. in de stoffe van s'menschen wezen, daer hij uit eerst zijn oorspronk nam, want alle menschen zijn uit een bloede geschaepen, en hunne lighaemen zijn op eene wijze geschikt; ja alle de zielen aller menschen zijn uit een en de zelfde bron voordgevloeit, teweten uit dien aezem, die Godt eertijts blies in den eersten mensch Adam. 2°. De geboorte of intrede in deze wereldt schijnt ook niet heel verscheide te wezen, dewyl alle menschen naekt, klijn, swak, zonder reden, zonder spraek, zonder starkte te voorschijn komen: d'eene heeft dies aengaende geen voorregt boven den ander en ze worden alle zoo slegt en zoo swak gebooren, dat ze zouden moeten vergaen, zoo de zorg der ouderen hunne onmagt niet onderschepte. 3°. Even gelyk is ook aller menschen leven, want dat bestaet in alle door een gedurige verwisseling van in en uitaezemen, door eeten en drinken, door slaepen en waeken, door arbeid en rust,

en door dit alles word aller menschen Leven onderhouden 4°. Gelyk alle menschen overeenkomen in hun Leven, zoo verschillen ze ook niet in hun einde en Sterven: want d'een moet zoo wel ster- ven als den ander, en de doodt des eene is gelyk de dood des andere, want de Scheiding van Ziel en Lighaem, daer de dood in bestaet, is allen gemeen.

En quam hae oia coia, et similias sint in oibs hoibs. Ast si hae alio modo cōsideremus, inveniemus, quod ha memo- ratae res, in alle menschen zeer veel van malkander zijn ver- scheiden. Nam 1°. alhoewel de stof aller menschen in haer oorspronk een is, zoo is ze evenwel geweldig verscheiden in veele menschen: want behalven dat d'eene groot, en d'andere klijn is, zoo zijn'er ook verscheide temperamenten in verscheide menschen, d'een is koud traeg en plomp, d'andere heet haestig en scherp, d'eene vroolyk d'andere droefgeestig, zoodat ook de Ziel van verscheide menschen verscheide hoedaenigheden heeft. 2°. Der is ook een groot verschil in de ge- boorte: want d'eene wort fris en gezond, d'andere krank en wanschikkelyk gebooren, d'een in weelde en gejuijg, d' andere in armoede en met droefheit.

3°. Zoo we nu het Leven opmerken, hoe ver- schillig? hoe verscheide is d'opvoeding der kinderen en Levens wijze? hoe verscheide is het Leven van de menschen ten opzigt van hun gedrag en daeden? d'een geeft zig tot deugd en vroomigheit, d'ander is uitgelaeten in alle schelmstukken en boosheit, d'een maekt zijn werk van d' oeffening der zeelen, d'ander besteet zijn tijd in Lighaer- melijke beesigheden, unus quaerit terrena, alter coelestia unus occupatur studiis, alter mercatura, unus opificio alter rebus domesticis educaōe prolium, &c.

4°. Sicuti vita, sic mors quoq valde diversa want tenopzigt van de wijze van Sterven, qta differentia? d'een sterft schielijk, d'ander Langzaem, alius pravio, alius o pravio morbo, d'een door een zagte ziekte, d'ander word door een wreed geval weggerukt, unus vix natus aut in juventute, alter in provecta aetate. Daerenboven, omtrent in de dood wat een onderscheit! d'een sterft in de zonde, d' ander in genaede, d'een sterft getroost d'ander wanhoopig d'een sterft gelukzalig, d'ander ramzalig, d'een sterft en hij wordt gedragen in Abrahams Schoot, d'ander sterft en hij word begraeven in de helle, d'een sterft en hij ont moet zijn regter, die hem geeft straf voor zijne zonde d'ander sterft en hij ontfangt den Loon en vergelding voor zijne deugden. qta differentia!

Gelukkige! die onder deze Laeste Zoorte worden gevonden, die als ze sterven, in genade sterven, en op den avond hares Levens, dat is in de doodt, de Loon en eeuwige vergeldinge ontfangen, in wien dus op een geestelyke wyze wordt vervult het geen d'opgenome woorden melden, van die werkluiden die getrouw gearbeid hebbende bij den dag, op den avond haere Loon ontfingen. Dixit Dns procuratori suo (ait tex.) voca operarios et redde illis mercedem.

Ik meen niet dat ik de woorden van Xus zal verkragten, indien ik het geen Xus aldaer aen de Levende zeit geschiet te zijn, aen d'overledene eens gae toepassen.

En dit zal ik doen met d'opgenoome woorden in 't algemeen na de Letter te verklaeren. 2°. zal ik het gezeide aen onzen overledenen toepassen, en 3°. zullen we onze onderlinge onderbegtinge daer uit trekken. Attendite — Propositio

Cum sero factum est (ait tex.) door den avond daer de text van spreekt word verstaen den avond van s'menschen Leven. Hinc vita hois diei, et mors vespero comparatur. Plena e Scriptura talibus expressionibs. Sic Job de vita hois loquens diem vocat, Breves, inquit, dies hois st, numerus mensium ejus apud te e. Item: Sicut dies mercenarii, dies ejus. Sic David Notum fac mihi finem meum, et numerum dierum meorum. Item: Paucitatem dierum meorum nuntia mihi, Ne revoces me in dimidio dierum meorum. Sic Jacob vitam suam vocat Dies peregrinaois meæ. Igitur sicut in textu vita hois o obscure diei compara-tur, sic et videmus sæpius in Scriptura vitam hois nominari. — Job 14-5; Ibid 7-1; Ps 38-5; 101-24; Gen 47-9

Et recte vita hois diei comparatur 1°. quia sicut horæ diei numqm stilstaen, sed spe pergunt, sic vita hois staet noit stil. De son vertoont zig nauwlyks aen den Oosten, of hy gaet al voort na 't zuiden, op den middag, en aenstonts gaet hy al schielyk na den ondergang. Sic hoo vix natus of hy gaet al voorts na den middag van zijne jaeren, en van daer gaet hy meer af. Sic ut merito Sapiens dixerit Nos nati continuo desivimus e .... — Sap. 5-13

2°. Quia sicuti o aes dies æqie Longi: Sic et vita oium hoium o æqie Longa vita hoium in primo mundo erat Longa, in sequentium temporum. Adam vixit 930 annos. Mathusalem 969. et alii Oudvaders isto tpore Longe vivebant. Post diluvium notabiliter contractabantur dies vitæ, adeo ut Moses de suo

Ps. 89-10 tpore Loquens Ps. 89. dicat: Onze Levenstijt duert 70
jaeren, of voor de Sterksten 80 jaeren. Hier by is't door
gaens gebleven tot onze tijden toe. Zoodat onze dagen en
Levenstijt bij dien der oude en eerste vaderen vergeleken
niet anders dan een handbreed te noemen is. Daer en
boven nog hoe weijnige zijn der die dies langte der dagen
bereiken? qti ô sunt qui infra 50, infra 40, infra 30
annos moriuntur? qti qui moriuntur in flore ætatis, qti
in juventute, qti vix nati, immò antequam nati? scil: in
cunis, aut etiam in utero matris conclusi? sic ut merito
vita hois diei comparetur.... - - - 3º Quia, sicut oes
dies anni, ô st æquè sereni, lieffelyk en met sonneschyn
vergeselschapt, sed nebulosi tenebrosi tristes tempes-
tuosi.... sic et se hbt cum vita hois. Mutabilitati sub-
jecta e, alle onze Levenstyt is niet altijt vrolyk, hebben
we eens een blyde en aengenaeme dag, daer volgt wel
eens een donkere en nevelagtige dag op. gaet het voor
een tijt ons eens wel, daer komt ook wel eens een tijt dat
het ons qualyk gaet. Et econtra, hebben we zomtyts droe-
vige dagen, daer volgen ook wel blyde dagen op. sic
in Jobo erat (refer) sic in Davide (refer) sic et
nobiscum. Igitur.... - - 4º Quia, sicut dies
naales haere zekeren bepaelden tydt hebben, binnen welk
zij hen einden loopen. Zoo is ook het Leven van yder mensch
by Godt binnen zekere perken bepaelt. Posuisti termin
ejus, ait Job, qui præteriri ô poterunt. Vita regis Eze-
Job. 14 chiæ limitata erat ad 15 annos. Vita Mosis limitata
Deut: 33-2 erat ad 120 annos. sic (qta: 120 annorum sum hodie
ô possum ultra egredi nec ingredi, praesertim cum et Dns
dixerit mihi: ô transibis Jordanem istum. Vide item
de Hanania Jerem. 28-16. Ipse Xus Dnus (qta de hora
sua, jois 7-8. et de tpore suo jois 8-20. Hi limites
vitæ nostræ deo soli cogniti sunt, ipse posuit termin
qui præteriri ô pnt, et numerus mensium apud eum e
Igitur sicut dies.... - - -
Atq ob has et plures alias convenientias vita hois
rectissimè diei comparatur.
Et sicut vita diei, sic mors vesperæ comparatur.
Nec inconvenienter, nam sicut unaqq dies suum hbt
vesperum, sic omnem vitam sequitur mors.
Sic e A. A. ô e hoo qui vivit et ô videbit mortem (si
lubet hæc dilata)

Dùm q̃ vespera adveniebat vocabat paterfamilias operarios ad mercedem. Sic Deùs, dùm vitæ nostræ vespera scil: mors advenit, vocat nos vel ad præmium, vel ad pœnam.
Heel anders gaet het er toe met den mensch als hy gestorven is, dan als de blinde heidenen zig verbeelden. die zagen de doot aen als een t'eenemael vernieting van Lyf en Ziel. Zy hoopten na dit Leven gene Loon, Zij vreesden gene straffen.
Hæc erat opinio Epicurei et discipulorum ejus. Hinc istæ illorùm voces: Ede, bibe, Lude, post mortem nùlla voluptas.
Salomon refert de qbsdam impiis sùi temporis, die ook zulken tael voerden. De godloozen hebben by zig zelven in de verkeerdheit hunner gedagten gezeit... na s'menschen dood is 'er dog geen vermaek meer... wij zullen hiernaemals zyn als of wij er noit geweest en waeren.... komt dan Laet ons het genot neemen van de tegenwoordige goederen, Laet ons de schepzelen bij tijts gebrùijken.... want dit is dog ons deel en ons Lot. Sap. 2-3...
Gentiles illi, et impii de qbs Salomon, o credebant dat godt een kennis en wetenschap had der dingen die hier omgaen negabant Dei providentiam et dicebant teste Jobo: Hy wandelt omtrent d'aspùnten des hemels, hy geeft geen agt op onze zaeken. Job. 22-34
At aliter se res hbt. Deùs magnùs ille paterfamilias notitiam hbt exactam tù van al het ~~gene~~ doen en Laeten des menschen. En daerom ook uit dien hoofden, wanneer s'menschen avond komt, draegt hy ook zorg dat een mensch volgens zijn doen Loon of straffe krijge.
Et hunc in finem, vocat hoes in vespera vitæ sùæ. Lx. enim ait: Cum sero factùm est dixit Dns vineæ procuratori suo voca operarios. Nj quinam vocentur scil: Operarii, oes hoes st operarii, nam teste Jobo Homo natùs e ad Laborem, sicùt avis ad volatùm. Job. 4
At Licet oes hoes nati st ad Laborem, Licet oes operarii o tn oes operarios Deùs in vitæ vespera vocat ad Mercedem.
Peccatores enim etiam st operarii. Nam et peccatùm opùs grave e. Hinc Xus: Qui Laboratis et onerati estis. Hinc ipse peccatores: Wij zijn vermoedt geworden op den weg der boosheit, en des bederfs, en wij hebben moeijelyke wegen bewandelt. Et verè sic e, nam major Labor e, major difficultas in perpetrandis peccatis, qm in exercendis virtùtibùs. Sap. 5-7.
At qùscùmq̃ Labor in eo sit, tales operarios Deùs

Luc. 13-27 ō vocat ad mercedem. Letra. Lucas ait quod talibus dicturus sit: Discedite à me oẽs operarii iniquitatis. tales operarii post consummatum tale opus numquam requiescent, nec umquam ad requiem aut mercedem vocabuntur.

Sed operarios virtutis, en d'uitvoerders van die pligten daer godt hun toegeroepen heeft, illos Dnus et ad mercedem vocat. Tales erant hi vocati, vocaverat eos Dnus ad vinit labores, et hoc deligenter perfecerant, ut testantur, Dno ō negante, portavimus pondus diei et æstus, et illos vocaverat Dnus. Et tales vocantur.

Et ad quid vocantur? vocantur ad mercedem. Lex ait Dixit Dnus vineæ procuratori suo redde illis Mercedem. Merces hæc, quam Dnus in vespera vitæ operariis jubet dari, elligitur vita æterna. Hanc mercedem scil: vitam æternam oẽs operarii virtutis in fine seu vespera vitæ accipient, et hanc accipiunt ō solum illi die na de dood regt ten hemel vaeren, maer ook diegenen, die nog eenige tydt in 't vagevuer moeten gezuivert worden, deze, zeg ik, ontfangen ook zelfs op den avond van hun leven deze Loon, teweeten des eeuwige levens; want alhoewel ze nog moetende gezuivert worden, juist met 'er daed de Loon des eeuwige levens niet en ontfangen, ze zijn, nogtans in dien staet dat ze van de Loon des eeuwige leven verzekert zijn, ze hebben reeds uit den mond des heeren tot hen al hooren zeggen, dat het eeuwig leven hunne Loon en vergelding weren zal?

Igitur oẽs operarii virtutis in vespera vitæ mercedem vitæ æternæ accipiunt.

At dicet quis: quo vita æterna Merces dicitur? Nonne
Rom 6-23 Paulus ait: Gratia Dei vita æterna? Si gratia quo ergo et Merces dr? Rectissime Merces dr et Gratia. Merces dr quatenus datur intuitu bonorum operum, quatenus iis qui de die vitæ suæ in vinea Dni laborarunt. Gratia autem dr, quatenus et ipsa bona opera nostra ex Dei gratia proveniunt. Sic S. Augus et alii SS. Patres difficultatem hanc
Lib. de gra. et Lib. arb. cap. 9. enodarunt. audi S. Augum de hac re loquentem: „quo inquit „gratia ē vita æterna, quæ ex operibus sumitur? (En quæstionem nostram; sed et audi responsum) Ista, inquit, quæstio „nullo modo mihi vid. posse solvi, nisi illigamus et ipsa bona „opera nostra, quibus vita redditur æterna, ad Dei gratiam pertinere. vita nostra bona nihil aliud ē quam Dei gratia, „et vita æterna quæ vitæ bonæ redditur, Dei gratia ē ...

Igitur vita æterna, rectissime merces dicitur. Et hanc Mercedem Dominus in vespera vitæ hujus omnibus operariis vertutis daturus est. atque id est quod textus ait: Cum sero factum esset.

In explicationem assumti textus.

Ik meine niet dat het moeylyk wezen zoude het gezeide aen onzen Overledenen toe te passen. Dog zulks is mijn inzigt niet, en zulks weet ik ook dat aen de vrienden des overledens niet zeer behaegen zoude. Weshalven ik hier niets van zeggen wil, maer alles aen Ul godvrugtige gedagten over laeten wil. Het geen ik des te liever doe, dewijl een yder over genoeg kenbaer is hoe hij op den dag van dit leven in de wijngaert van gods kerk, en van zijn wijnkopers beroep, zig als eene getrouwe arbeidsman gedragen heeft. Daerom zeg ik, wil ik van onzen overledenen niets melden.

Sed ad nos ipsos potius dicta transferemus.

Sicuti omnes nos nostrum habemus diem, sic et certum nostrum quoque habebimus vesperam.

Certo hoc.

At incertum quando.

Igitur operemur strenue dum dies est quia venit nox (ut ait Christus) quando nemo potest operari. Igitur operemur dum lucem habemus ut non nos tenebræ comprehendant.

Tunc et ad vesperam ad mercedem vocabimur

At videndum quid et qualiter operemur.

Operemur non mala.

Sed bona.

Atque ea non aliquibus tantum diei horis

Sed perseveranter usque ad vitæ vesperam, ut cum defuncto nostro existentes fideles usque ad mortem, accipere mereamur coronam vitæ æternæ ———

In Exequiis 1737.

Paucitatem dierum meorum nuntia mihi. Ne revoces me in dimidio dierum meorum.

Ps. 101. v. 25.

Verissimè dixit Sapiens: Dar'en niets bestendig is onder de Zonne. Eccle. 2. 11. A. A.

De waerheit van deze spreuk des Wyzemans Leert ons de dagelykse onderrvindinge. Immers zien we na weer en wind, wat ~~verandelykheit~~ is'er veranderlyker? Het schoonste weer is schielyk verandert in onweer. Slaen w'onze oogen op de rust en vrede, hoe word ze niet verandert in troebelen en oorlog? spreekt men van gezontheit, hoe schielyk word ze meenigmael verkeert in ziekte, ja, zelfs in de doodt?

Quod cum ita sit, o adeo de re quapiam nos assecurare debemus, quin oppositum ejus quandoque nobis ob oculos ponamus.

Sic Nauta, Licet jam fruatur bona aurâ, ventoque secundo, o ei fidit, sed noscens venti variabilitatem, sibi ob oculos ponit tempestatem, et ad eam praeparat anchoram, cordas, funes, et similia.

Sic item agit Rex jam pace fruens cum suis finitimis, considerat pacem mutari posse in bellum, hincque arma o sinit corrodi tinea, nec dimittit oes quotquot habet milites.

Sic et sanitate gaudens de morbo et morbo ipsa cogitare debet. Nam quod de aura, pace co similibus dicimus, idem de sanitate et vita hois dicendum e: hae enim aequè parum, ac alia oia stabilia

Een Levendig bewijs of voorbeeldt hebben we hiervan in de persoon van onzen overledenen, wiens uitvaert wij heden houden.

Oportet proinde ut vitâ fruentes oppositum ejus etiam considerent, et viventes de morte cogitent.

Hoc in assumto textu facit Propheta Regius, vita fruens de morte sua cogitat, et ait: Paucitatem dierum meorum nuntia mihi &c. In quibus verbis cum conquaerit de vitae brevitate, Dnum pro morte subita deprecatur, et de futura morte eum cogitasse nemo dubitabit.

Quod his verbis facit David, nos oes aeque ac David mortales facere dbmus. Ad quod antequam vos adhorter, verba haec Davidis explicabo.

Propositio. David ait: Paucitatem.... Haec verba Litteraliter explicabimus, et dein ad morales quasdam Reflexiones transibimus. Attendite.

Primum quod in textu occurrit nobis e, quod David vitam suam noie Dierum suorum indigitet. Paucitatem inquit, dierum meorum nuntia mihi, Et iterum: Ne revoces me in dimidio dierum meorum.

Ps. 30-11. Alibi vitam hois per annos indigitat. sic ait: Myne jaeren vergaen in droefheit. Item: Onze jaeren zyn als

89-9.. spinnewebben; onze Levenstyt duert 70 jaeren, of voor de sterksten 80 jaeren.

Hic autem in textu vitam suam noie dierum indigitat. Et hic Loquendi modus communissimus e scripturae sacrae. Sic ~~David~~ Iob de vita hois Loquens, vitam

Iob. 14-5. diem dicit. Breves dies hois st, et numerus mensium

9-25. ejus apud te e. Item: Myne dagen zyn snelder verby geloopen als een postbode. Item: Sicut dies mer-

7-1. cenarii ita dies ejus. Sic David: Hy (justus) heeft

Ps. 20-5. u om 't Leven gebeden, en gy hebt hem de Lengte der dagen gegeeven. Item: Heere, maek my myn eind

38-5. bekent, en welk het getal mijner dagen is. Et sic in textu

Nec incongrue vita hois p nomen dierum describitur
vita hois ob varias analogias diei assimulatur / Refer
illas, et vide Serm. In Exequiis sup. hac verba Cum
sero factum esset dicit Dnus vineæ procuratori suo... /

David dicit dierum Meorum. quo Meorum,
cum habeatur: uw is de dagen uw is de nagt, gy hebt den Ps. 73-36.
dageraed, en de zonne opgemaekt.

R. Meorum, qa nostro usui inserviunt, et in iis nos
operari oporteat. Sic Xus de diebus vitæ suæ ait: Ik moet Jois. 9-4
de werken doen van den genen, die my gezonden heeft, zoo
lange het dag is; de nagt komt wanneer niemand werken
kan.

Non tt de diebus suis, sed de paucitate dierum suo-
rum Lqtr, quamvis oium vita brevis, o tn oium æque
brevis, unius brevior, qm alterius.

Vita piissimorum sæpe valde brevis, Deo sic dispo-
nente / Raões hujus vide Conc. funeb. Fabri Conc. 34. /

Nuntia mihi. Similes petitiones plures apud
Davidem invenimus. Sic David: Heere, maek my Ps. 38-5.
myn einde bekent, en welk het getal myner dagen is,
opdat ik weete mag wat my nog gebreekt. Sic Job:
Zal de kortheit myner dagen niet haest een einde neemen Job. 10-20.

Igitur cum David orat Paucitatem.... ~~[illegible]~~
per dies suos illigit:... vocat suos... vocat eos paucos...
et orat....

At quo sensu ea petitio illigenda ē, quo cupit nos-
cere paucitatem dierum suorum?

R. o ex curiositate sciendi, qm brevis sua vita sit,
sed ex pio scopo, idq facile illigemus, si attendamus
qua occasione hic Psalmus ā Davide conscriptus sit
ex quo textum tractandum assumsimus.

In prioribus hujus Psalmi v. descripsit David, ca-
lamitatem populi Israel in captivitatem Babilonicam
abducti. Lqtr ac si eet unus ex istis. Myn hert is dorre
geworden, omdat ik vergeeten heb myn broodt te eeten...
Ik ben gelyk geworden den pelikaen der woestyne.....:

Den geheelen dag beschimpen my myne vyanden, en
die my preezen, zweeren, tegen my. Absoluta hac ca-
lamitatum et miseriarum descriptione v. 34. erigit se in
spem futuræ Liberationis. Tu, inqt, zult opstaen, en
u ontfermen over Sion, want het is tyd haerer t'ontferm.
de tyd is gekomen.

Hisce oibs præmissis tandem in textu difficultatem sibi
movet, an ō citius moreretur, qm hæc Liberaō inchoaretur
In Davidis Conceptum, cum ait: Paucitatem....
q. d. ostendisti Sptui meo, et indicasti te Israelem
Liberaturum e Captivitate Babl., Laton hac promissione,
recreor hac spe, sed o Dne paucitatem dierum meorum
nuntia mihi, an vivam dum hæc facies? dic an dies
me ō erunt breviores, qm ut id Liberaōis tpus se extendant,
an ō prius moriar? Considero brevitatem vitæ meæ,
et ex ea cōsiderare dubito an visurus sim impletionem.
Nuntia ergo mihi.... sed et hoc oro, ne revoces me in di-
midio dierum meorum, ne rapias me cita, et inopinata
morte, videam quæso prius impletas promissiones tuas
qm me revoces, potes want uwe jaeren zyn van geslagte
tot geslagten. i. e. Dnus tporis et æternus tu es.

En Litteralem textus sensum. Ad Reflexiones
Morales transeamus.

David hic præ oculis hbt brevitatem vitæ suæ. Docet
nos suo explo brevitatem vitæ nostræ sæpius cōsiderare,
et ante oculos hbre.

Dies nostri pauci st, et vita nostra brevis. Hoc undiq
Iob. 9-25. clamat Scriptura. Myne dagen, ait Iob, zyn snelder
verby geloopen dan een postbode... zy zyn verby geschooten
als scheepen, die met oofst gelaeden zyn, of gelyk een
34-5 arend die na zyn aes vliegt. Item Breves dies hois
Item: Hō natus de muliere brevi vivens tpore.

Res oēs qbs vita nostra cparatur, brevitatem ejus
indicant. comparatur vento, umbræ, fumo, gramini, flori
quid his oibs brevius? (particularisa)

Immo ne longius abeam, virum hujus explum hbmus

in nostro Defuncto. Zyne schielyke doodt moet ons overtuijgen van de korrtheit en broosheit van s'menschen leven. - - - -

Brevis itaq vita nostra, et hanc talitea csiderare dbmus. Sic facit hic in textu nostro David, et sic sapius faciebat. Sic: Notum fac mihi Dne finem meum Ps. 38-5 et numerum dierum meorum apud tee. Sic etia hac Ps. 101 H. 4. ibi rursus brevitatem vita sua ante oculos hbt et ait: Mijne dagen zijn vergaen als een rook. Et H. 32. Mijne dagen zyn als een schaduwe verdweenen. Et demum in textu ait: Paucitatem. - - -

Itaq cum Davide vita brevitatem toties csiderante et nos eam csiderare et ante oculos hbre dbmus.

Fraus diaboli e, qd vitam nobis representet tpu longam. Non quidem jam dicit qd vita nostra numqm finietur, sed qd o tam cito finietur. Eva dixerat: Nequaqm moriemini ... sed eritis sicut dii; at experientia jam in oibs ctrarium ctestante o crederetur, ideoq ait: o tam cito tam brevi moriemini. Semper a cogitationibus nostris removet objecta eorum qui brevi vixerunt, et ectra imaginationi nostra repraesentat hoes, qui longo tpore (comparative ad alios) vixerunt, ut sic vitam nostram quoq longam fore persuadeat. Ik twijfele niet of verscheiden zelfs van die hier tegenwoordig zijn, zullen dit bij haer zelven al besonden hebben, als ze van de doodt onzes defuncti hooren spreken. de duivel zal hunne zulken voorwerp uit de gedagten zoeken te brengen. - - - - - - - - -

En sic diabolus conatur nos impedire ne brevitatem vita csideremus.

Nos A. A. o diabolum audiamus, sed Davidem intueamur. Ille brevitatem vita serio, sapissimeq perpendit et de ea cum Deo disserit. Idem et nos agere dbmus.

Sed et hac csideraco brevitatis vita dbt nos manuducare ad alia. Hac csideraco docere nos dbt nil differe in tpus aliud. Nescimus enim an cras vivemus. Patuit in Defuncto - - - - -

Igitur ne differamus.... Nam si differamus tremendum erit qd audire debebimus: Tempus non erit amplius; 't zal te vreezen zijn dat we met de dwaere maegden bedrogen zullen weren en die droevige stemme zullen hooren Nescio vos.

Igitur ne differamus.—

Praeterea ista consideratio brevitatis vitae die moet ons aenzetten, ut bene et sedulo tpus illud impendamus. Diabolus sciens tpus suum breve esse multiplicat furorem ut nos perdat. sic de eo dicitur Apoc. 12. alwaer een stem gehoort wierd van den hemel roepende: Wee u aerde en zee

Apoc. 12-12. want de duivel is tot u afgedaelt, zeer toornig zijnde, weetende dat zyn tijt kort is. Si sic agat diabolus... quid nos et nos ex ista consideratione facere debemus?...

Conclusio. Eia A.A. ------

Wat een dwaesheit is het niet te laeten verbygaen de tyt des levens die wy hebben, een tyt die zoo kort, en mogelyk eer te einde weren zal als w'eens denken, 't voorbeeld defuncti nostri vertoont ons dit op 't levendigsten.... zoo zoo zal 't mogelyk met ons ook gaen. Ja wie weet het misschien nog schielyker. Hy heeft nog een groot geluk gehad op zyn laesten tyd: dat hy zoo wel present en by kennis zynde zyne ziel bezorgt heeft en op de rijs van d'eeuwigheit zig zelven gewapent heeft. Hy heeft dat geluk gehad van de h.h. Sacramenten niet alleen met volle kennisse maer ook met grootste stigtinge van die er tegenwoordig waeren ontfangen heeft. ----- dat dat geluk heeft hy gehad. Wie van ons weet of hij dat geluk wel eens hebben zal? Hoe veelen worden'er niet eenigmael zonder dit niet weggerukt. Die Heer of Priester te Lyden over voor wien we nu dagelyks nog de gebeden verzoeken (Eugenius Verhulst) gaet wel en gezont van tafel na zijn kamer, en een uer of twee daerna, word hy

dood gevonden op zijn kamer. Meer diergelyke voorbeelden, ook zelf uit onze gemeente zou ik hier kunnen bijbrengen. . . - - -

Quam wat een geluk nog pro nostro Defuncto? . . . . Maer wie van ons weet of hy dat geluk nog wel eens hebben zal? - - - - -

Wat een dwaesheit dan - - - - - -

Apostolus Jacobus reprehendit illos, qui dicebant van daeg of morgen zullen wy na zoo een stadt gaen, en daer zullen wy een jaer verblyven... daer gy niet en weet wat er morgen gebeuren zal Jac. 4-13.

Si Jacobus tales reprehenderit, quanto magis illi qui aeterna differunt

Eia A. A. - - - -

In Exequiis 1738.

Iois Siebergh defuncti 7. Feb. 1745

Beati mortui qui in Dno moriuntur, amodo jam dicit Sptus ut requi=escant à Laboribus suis, opera enim illorum sequuntur illos.

Apoc. 14. ✝. 13.

Vast en zeker is de spreuk van Paulus Heb. 9-27. Paulus ibidem describens mortem, paucis verbis expri=mit quidquid oes hoes coe habeant in morte. Statutum e (inquit) oibs hoibs semel mori. 1º His verbis Paulus doceet dat de doodt t'lot is van alle menschen, en dat er niets sekerder is dan de doodt, Statutum e (inquit) oibs hoibs mori. 2º docet nihil ee mi certum, qm tpus moriendi, cùm illud incertum relinquat, et nihil de eo dicat. 3º docet qd tt semel moriamur, adeoq nunqm reiterari aut emendari posset, statum e (inqt) semel mori. En igitur quid oibs hoibs coe sit in mor=te.

At qumvis mors oium hoium gelyk is aen elkanderen, nogtans zeer verschellende is de wyze op dewelke alle men=schen sterven. Immers d'eene sterft jong, d'andere oudt; d'eene sterft schielyk en onverwagts, d'andere langsaem; d'eene zonder voorgaende ziekte en gelyk men zeit gezondt en doodt, d'andere sterft na lang kruk=ken en een langduerige ziekte; d'eene sterft zagtjes en gaet uit gelyk een kaers, d'andere sterft een harde en wreede doodt; d'eene sterft in zyn huis, op zyn bedt, d'andere op weg, op reis, of ter zee. Daeren boven in de doodt zelfs wat een onderscheit is er niet? d'eene

d'eene sterft vol wanhoop, d'andere wel getroost en met goede hoop; d'eene sterft in zonde, d'andere in genaede; d'eene als de quaede, d'andere als de goede moordenaer; d'eene sterft en wordt begraeven in de hel, d'andere sterft en wordt gedraegen in Abrahams schoot; met een woordt d'eene sterft rampzalig en ontmaet eenen strengen en regtvaerdigen regter, d'andere sterft gelukzalig, en ontfangt zyne vergeldinge naer zyne goede werken.

Gelukkigen! die onder deze laeste zoorte gevonden worden die stervende sterven in den Heere. van deze spreekt Joes in de textwoorden die we alsnu opgenomen hebben Beati (inqt) mortui, qui &c van dit zoort vertrouwen we met reden, dat is Defunctus noster cujus exequias celebramus, van dit zoort (twyfele niet) of wy hoopen ook allen te zullen wezen

Propositio Vervolgens ook niet ongelegen zal 't wezen, deze opgenoome woorden alsnu wat naeder te overwegen. 1o Litteraliter illa explicabimus 2o Defuncto applicabimus 3o Nobis ipsis Attendite.

Wat aenbelangt de dooden, de qbs tex. lqtr, daer door verstaen aliqui Interpretes spiritualiter mortuos, tales scil: qui in carne viventes, 9 Idum carnem ambulant, qui mortui st vitiis et concupiscentiis. de Hujusmodi mortuis
Rom. 6-2 Paulus lqtr cum ait: Hoe zullen wy die aen de zonde gestorven zyn, nog in de zelve leven? v. 11. Agt u zelven voor de zonde gestorven, maer levende voor Godt in C. J. onze
Col. 3-3 Heere. Item: gy zyt gestorven, en uw leven is met Xus in Godt verborgen. Sic ipse Paulus se mortuum et crucifixum
Gal. 2. ait: Xto confixus sum cruci, vivo autem jam o ego, vivit vero in me Xus.

De hujusmodi Mortuis recte dr: Beati mortui, Beati eo sensu quo Xus Beatos praedicat pauperes spu, mites Lugentes &c scil: spe beatos, et re ipsa, post hanc vitam aeternum futuros Beatos.

Atqui vis tales mortui vere dicantur Beati, litteraliter et tamen de corporaliter mortuis proprie tex. lqtr,

et hos Beatos dicit.

Quid naaliter seu corporaliter mori sit oibs nobis, qui mortales sumus, satis notum e. Washet een zaek die zelden voorviel, posset quis ignorare, at indies id contingit, indies id videmus. 't is de scheiding van ziel en lighaem, een breeking van de band door welke ziel en lighaem vereenigt waeren. dat is sterven, et de talibus mortuis Sdum corpus lqtr Joes.

Atq hos Beatos praedicat, nam p mortem mortui libe rantur a malis et miseriis hujus vitae.

Vita oium hoium innumeris miseriis, pugnis et periculis e exposita: Hoo natus de muliere brevi vivens tpore repletur multis miseriis. Salomon ipse rex opulentissimus et magni ficentissimus: Occupao magna creata e oibs hoibs, et jugum grave sup filios adam, à diebus exitus de ventre matris eo rum, usq in diem sepulturae in matrem oium.... à residente sup sedem gloriosam, usq ad humiliatum in terra, et cinere — Job. 5. / Eccli. 40

Bratea, hac: Caro concupiscit adversus Sptum, et Sptus ad versus carnem. &c. Ita ut vita hois plena sit periculis peccati, plena innumeris miseriis, vita in qua nil constans, nil verè dulce, sed oia amara st, multa incommoda, multae inquietu dines, anxietates et innumerae sollicitudines et afflictiones eam comitantur.

Atq ea consideraoe dixit sapiens Melior e dies mortis die nativitatis. Item, laudavi magis mortuos qm viventes — Eccle. 7. / ibid. 4.

Item ex ea csideraoe multi etiam sanctissimi optavérunt mori. Job. David. Paulus &c.

Recte itaq ait textus Beati mortui.

At o de oibs mortuis id illegendum e. St enim innumeri qui moriuntur, et miseri et infelices et deplorandi mortui st. Tales st oes impii, dum moriuntur in impietate et peccatis suis. de his David: Mors peccatorum pessima. quare Pessima? qr illos aeternis miseriis mors illa involvit (dilata hac) Non igitur hi mortui dar Beati. — Ps. 33-23

Sed illi mortui st Beati qui, ut in textu sqtr, in Dno moriuntur. St qui sequunt pro Dno moriuntur, illegendo de Martyribus. Et verè respectu talium dici pt Beati mortui...

Si vero Legamus In Dno, illi in Dno mori dnr, qui
corpori Xti p fidem, spem, caritatem, aliisq externis vincu
lis uniti, ex hac vita discedúnt, die in de kerke van Xus
sterven, want alle die buiten den Heere buiten de kerk van
Xus sterven, verre van zalig integendeel rampzalig sterven
en noodzaekelyk vergaen gelyk alle de genen die buiten de
arke Noachs waeren door de zondvloedt verdronken zyn.
Tqua in Dno moriuntur qui &c

Deinde in Dno mori, e in gratia et spu Dni mori. Et tales
Beati st. Soo ist zal men in den Heere sterven en zalig ster
ven, men moet sterven in de kerke des Heere, in gratie
genaede en regtvaerdigheit.

Et hi verè st. Beati sub in eo quod requiescant à labo
ribus súis, et quidem amodo, i.e. statim à morte. Labores
à qbs requiescunt st / dicit S. Aug. / continua pugna in qbs
desudarunt ctra diabolum, mundum et carnem, st ois
difficultates et molestia hujus vitae. ab his laboribus re
quiescúnt et qúidem amodo

Opera enim illorum sequuntur illos, i.e. bonorum operum
merces et praemia sqtr illos. Bonorum operum merces et
praemia Opera vnr, qa operum effectus st.

Sequuntur illos, famuli, domestici, filii, compars, cog
nati, divitiae, honores o sequuntur mortuos, sed deserunt
in morte. Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium
1. Tim. 6-7. quod nec auferre quid possumus

Sola opera, bona aut mala, comitantur mortuos et sequun
tur, ad praemium vel ad poenam, bonis et beatis ad prae
mium, et malis ad poenam. adeoq graviter errant qui
opera rejiciúnt, et eorum merita negant &c

Inter mortuos quos Beatos pronuntiat Tertius noster
Lubens pono Defunctum nostrum, cujus exequias celeb
Scio A.A. dat wem Gods oordeelen niet kunnen ve
qd alia sunt judicia Dei, alia hominum. Scio quod multi
mortui beati praedicentur et laudentur ubi o st, et
crúcientur úbi st.

Non itaq adeo temerarii sumus ut in ignotum nob
Deus

Dei judicium, intremus, et quod nobis incognitum e, certo statuamus.

Caritas oia credit, oia sperat, et sic caritas nos viventes de mortuis sperare facit; at cum certiore fiducia de talibus, qui sicut in Dno vixerunt, ita et in Dno mortui sunt.

Jam vita Defuncti nostri was een stichtelyk en stigtig leven, 1 zy in 't stuk van godsdienst, 2 zy van zyn beroep.

Wat de godsdienst aenbelangt, die hem van de gemeente kennen, zouden daer van kunnen getuygen &c. Wat zyn beroep aengaet: &c.

Opera sequuntur mortuos. Jam Defunctus noster, o e mortuus bonis operibus vacuus. ~~[illegible]~~, Plus quam notum e deed hy al vry wat veele werken van liefde en liefdaedigheit, certe o erat ex numero et genio illorum qui videntes fratres suos necessitatem habere, claudunt viscera sua illis, liberalis erat o in publico, sed in occulto

Daer van zou ik voor den armen of voor godshuis kunnen getuygen, daer van zou zelfs een preekstoel, kon die spreken, getuygen geven, daervan is een duydelyk bewijs zyne laetste wil die hy aen den Notaris, in mijn bijwezen, gezeit en uitdrukkelijk uitgedrukt heeft. &c

Zou men dan niet denken, dat die man in den Heere is gestorven, die de lessen van dien Heer zoo trouw heeft nagekomen, die lessen zeg ik, van de godsdienstigheit van zyn beroep, en bezonder van te geeven en mede te deilen.

Hae opera sequuntur ipsum, met deze is hy verschenen coram tribunali Dei, sic Script. ait: Het gebedt met vasten en aelmisse vervoegdt, is beter dan schatten van goud op te sluiten, want d'aelmis bevrydt van de doodt (aeterna) en zy is het, die de zonden uitwischt, en barmhertigheit en het eeuwig leven doet vinden. Tob. 12-8..

Atq hae oia in Defuncto nostro verificata, speramus et confidimus - - -

Quantum ad nos A.A. qui adhuc vivimus sic vivamus, ut et in beatos mortuos post mortem numeremur, sic vivamus in Dno, et in spiritu Dni, ut moriamur in Dno.

Laboremus hic strenuè in, ou bono, ut post mortem,
requiescere mereamur, ut reportemus mercedem laboris.
Operemur bona opera, singulariter caritatis, weldadigheid en Barmhertigheit — — —
Illa nos sequentur. Ex illis Xus ait se judicaturum
mundum; Die hier aen zullen ontbrooken hebben, dictu-
Matt. 25. rus ē: Gaet weg van my gy vervloeckten, in het eeuwig
vuer, het w. den duivel en zynen engelen bereidt is. Die
hier in hunne pligt zullen gequeeten hebben, illis dictu-
rus ē: Komt gezegenden myns vaders bezit. het Koning-
ryk, het w. van de grondlegginge des wereldts voor u be-
reidt is &

In Exequiis 18. Decemb. 1738.

Tunc simile erit Regnum Cœlorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas exierunt obviam sponso et sponsæ. Matt. 25. v. 1.

Onder verscheide voorwerpen, die mij in de gedagten quamen, wanneer ik beezig was met te beraemen wat dat ik alsnu heden, ter gelegentheit van onze afgestorvene Dogter U. voor zou dragen, zoo zijn mijne gedagten 't eerst van al gevallen op de parabel of geluikenisse van de 10 Maegden &c.

Het geen mij het eerst van al deze parabel deed gedenken was de levenswijze of maegdelyke staet die onze Overledene hier in dit leven heeft beleeft gehad.

Ten anderen, ook zoo quam mij deze parabel ten eersten voor omdat het nog maer qualyk 8 dagen voor haer overlyden was geweest, teweten, met het begin van den Advent ~~[struck through]~~ was, dat ik haer uit deze parabel een lesje of vermaening voorhiel.

Ik hieuw haer die parabel alsdan voor, ter gelentheit dat onze Moeder de h. Kerk met het begin van den Advent

ons 't laeste oordeel voor oogen stelt: Om dan haer in
zonderheit dit oordeel te doen gedenken, en aen te maenen
om zig daer toe des te beter te bereiden, zoo hieuw ik ha[er]
voor deze parabel van de 10 Maegden, om na het voor-
beeld van de wyze Maegden, haer te bereiden tegens da[t]
C. J. haere Bruidegom eens komen zoude.

Nu zekerlijk zeer tydig en welgelegen is voor haer
geweest deze vermaeninge, dewyl C. J. haere Bruide-
gom omtrent ja qualyk maer 8 dagen daerna gekomen
is, en gelyk we ook vertrouwen zy met hem is binnenge-
gaen in de hemelsche Bruiloftszael.

Propositio. Vervolgens ook niet oneigen zal 't wezen, dat wy als nu
heden, hier by een vergadert zijnde om d' Uitvaert van
onze Overledene te houden, deze parabel wat nader over-
wegen. Wy zullen de zelve 1o paucis verklaeren en uit-
leggen, 2o eam Defunctae et nobis ipsis applicabimus.

Attendite.

Antequam Xus Dnus hanc parabolam de 10 virginibus
proponeret, aliam, ut Ev. Mattheus cap. praecedente refe[rt]
promiserat, scil: parabolam de malo servo, qui, moram
faciente Dno suo veniré, bona Dni sui dissipabat, et
conservos suos percutiebat, et cum ebriosis manducabat
et bibebat, verbo parabola hac agebat de servo manife[ste]
impio. Atq. illam parabolam sic concludit Dnus: De
Heer van dien knegt zal komen op een dag, als hy 't niet en
verwagt, en op een ure, die hy niet en weet, en hy zal hem af-
scheiden, en deel geeven onder de schynheiligen. daer zal
geween, knarsing der tanden zijn.

In ista, ut audimus, parabola et conclusione Dnus
aperte judicium et damnationem commemorat impie viventium
in isto malo servo repraesentatis.

Ne autem quis putaret solos manifesté impios damn[an]dos

damnandos, hinc alteram parabolam, subjecit Dnus dextros de 10 Virginibus.... Quae ostendit multos etiam, qui quidem, apertè mala ō ſt, immò qui pietatis et sanctitatis externam speciem hbnt, damnandos et Regno Dei excludendos.

Tunc (ait Dnus) simile erit Regnum Cælorum, 10 virginibus, tunc, inquam, qdo impius servus condemnabitur, tunc et plures ex his, qui pietatis speciem, hbnt; et sanctimoniam præ se ferunt imparati deprehendentur, tunc multi invenientur, fatuæ, qui nunc sapienter, vitam instituisse videntur, tunc multi aliorum, (sed frustra) implorabunt auxilium, qui nunc confidentes meritis propriis sibi sufficere videntur, ac veluti dicunt cum Eppo Laodicensi Ik ben ryk en wel voorzien, en Ik heb niets gebrek, item cum pharisaeo Deus gratias ago tibi, quod ō sum, sicuti cæteri hoim, tum multorum, extinguetur, lumen, qui nunc lucere videntur, tum multis claudetur janua, qui nunc videntur primum locum, et ordinem, in Ecclā, occupare, tunc multi ignorabuntur, à Deo, qui nunc ei proximi ē vdnr, tunc virgines ipsæ clamabunt, om ingelaeten te worden Dne Dne aperi nobis, sed ō exaudientur, et janua ipsis in æternum clausa erit. Et quare? ō ob manifestam impietatem, aut delicta, ut servus ille de quo in priori parabola qui.... sed qa lampades suas ō præparaverant, et id tum facere volebant, dum nimis serò erat, nam dum irent emere oleum, tunc inexpectatè venit sponsus — Apoc. 3-17

Sponsus hic parabolicus, ē ipse C. J. en onder die Zinnebeeld en benaeming komt hy dikwels voor, in de h. Schriftuer, sicuti Ecclā et singula ejus membra, sub symbolo sponsarum. Sic sub his symbolis toto Cantico Cant. de ~~[illegible]~~ Xto, Ecclā singulisq ejus membris sermo ē. Sic Paulus repraesentat fideles Corinthios ut sponsas respectu Xti sui sponsi: Ik h. b u (. (ait) toebereid om u als een reine Maagd aen een Man, aen Xus ten bruide op te dragen. Ique in hac parabola p sponsum Xus, p sponsam Ecclā et quævis aā fideles illiguntur. — 2. Cor. 11-2.

At sensu quodam particulariori et eminentiori, ac sublimiori modo Virgines in lecta gaudent, isto nomine. „Desponsantur (ait Petrus Blesensis) virgines Xto, ut suam Ei offerant castitatem, eas enim sponsalitio amore sibi libentissime foederat Deus, quas saeculum non foedavit". Het zyn de maegden, die, terwyl ze het lighaemelyk huwelyk en vereeninging versmaeden, egter gansch buiten huwelyk en vereeninging niet zyn, zynde zy zoo veel te vaster door een geestelyke band met Jesus haeren bruidegom vereenigt en verbonden. „Regi, nubis Deo (ait S. Aug. scribens in ps. 44.) ab illo dotata, ab illo decorata, quidquid habes unde illi placeas, ab illo habes". Caeterae sponsae dotem sponso exhibent, at hae spirituales sponsae accipiunt a sponso. Sponsae quae cum homine conjugium ineunt ipso conjugio sponsae titulum perdunt, at Virgines sponsae Xti sponsarum titulum, nulla temporis diuturnitate amittunt.

Sicuti itaque Virgines singulari modo sic nominantur sponsae, sic C. J. sponsus est.

Hic sponsus dicitur hic in textu venire. Dum autem irent emere venit sponsus. Repraesentatur hic sponsus Xus als weggegaen, zynde voor een tyt van zyne bruidt, hat onzeker laetende, wanneer hy wederom zoude komen, ut interea exploraret quomodo in sua absentia sese sponsae gererent: eodem modo sicuti dicitur in parabola de Domino servis suis varia talenta distribuente, qui post distributa singulis talenta, Profectus est statim, interim servis demandans, Negotiamini dum venio.

Luc. 19. Zoo doet Godt met ons zyne geloovigen, in 't algemeen. Vocavit nos tamquam servos suos dum in Baptismo assumsit, et talenta sua nobis dedit, dum simul cum Baptismate varia Spiritus S. dona, et gratias in nostram animam effudit. Waer na ~~zoorts~~ hy van ons gelyk als weggaet, ons tyt gevende om de talenten en genaede van den Doop of andere Sacramenten aen te leggen, te besteeden, en onze zaligheit er mede

te bewerken, eens zullende wederom komen met de doodt en dan rekening te houden. Zoo doet Godt met ons Zyne geloovigen in 't algemeen.

Zoo doet Jesus met de Maegden. Hy neemt haer aen tot Zyne Bruiden, wanneer hy haer, door eene bezondere ingeevinge van zyne genaede tot de Maegdelyke staet geroepen heeft, en een maagdelyk leven doet lyden.

Maer na deze gunst aen haer beweezen, en deze groote genaede gegeeven te hebben, dan gaet hy gelyk als voor een tyt van haer weg, dat is, dan geeft hy haer tyt en vrijigheit om te doen en laeten, om haere pligten te betragten, om haer aes Bruiden trouw en eerbaer te gedraegen: en opdat ze dit alles niet uit dwang, of vrees voor Zyn oog en gezigt, maer uit vrywilligheit doen Zouden, daerom gaet hy weg. Hy bemind en waerdeert allen het geen, de Maagden Zyne Bruiden uit eige beweging en vrywillig doen.

'T is niet veel dat een vrouw onder het oog en gezigt van haer man Zig eerbaer houd, en geen overspel bedryft; maer dat is de proef van een eerbaere en kuische vrouwe, die de trouw bewaert 't Zy haer man er by, 't Zy hy afwezig is.

En zoo wil het Jesus de Bruidegom hebben, van Zyne Maagden, hy gaet weg van hun opdat Zy tyt Zouden hebben, van onderwylen haere pligt te quyten, en vrywillig te quyten.

Maer die tyt duurt niet altyt, sponsus abiit, sed et iterum venit. Die tyt begint van die dag af dat Zy maegden geworden Zyn, et durat usq. ad mortem.

Gelukkige Maegden! die die tyt, onderwylen de Bruidegom weg is, wel besteeden. Ongelukkige Maegden! die in plaets dat ze die tyt Zouden waerneemen, haere lampen bereiden, van oly bezorgen, en haer Zelven gereetmaeken, om haer bruidegom te gemoet te gaen, integendeel dan luy en traag, agteloos en buiten Zorg en bekommernis

gaen sluymeren en slaepen. Of die dan, wanneer ze nu den aenkomenden Bruidegom met de welbereide lampen in haere handen moesten te gemoet treeden, eerst beginnen om de oly te denken, en dan eerst uitgaen, om die te bezorgen.

T'is te laet, o Maagden! 't is te laat dat je dan eerst de oly in uwe lampen wilt gaen verzorgen, als de roepen geschiet is, en de stem al gehoort is Ecce sponsus venit exite obviam ei. 't is te laet zeg ik, want ziet, dum irent emere venit sponsus.

Onverwagte komst! eylaes hoe ongelukkig zyn zulke Maagden, die dus ontydig verrast worden, die ter doode en oordeel geroepen worden, als ze nog onbereidt zyn, als ze wel lampen hebben, maer geen oly, wel het maagde kleed, maer nog gene maagde deugden, geen liefde, geen goede werken. Quam infelices dico, et tales virgines, quid enim eis staat te verwagten, quam quod excludentur!

Maer hoe? buitengeslooten? volunt se nunc praepare ze zyn'er immers nu op uit, om oly te koopen?

Ita; sed nimis sero. Alles moet op zyn regte tyt geschieden, als die voorby is, dan is't te laat, dan kan men niet.

Zoodaenig zyn Gods regtvaerdige oordeelen, dat die niet wilden als zy wel konden, naemals ook niet zullen kannen als ze wel wilden, die de tyt en gelegentheit niet gebruykten nogte bestededen als ze die hadden, naemals die niet zullen hebben, als z'er wel om zullen wenschen.

Zoo ging het met deze maagden, de tyt schoot haer nu te kort om oly te koopen, ze waeren'er op uit, maer eer ze het verregteden, was het al te laat. Wenschen is er dan geen gebrek, maer eylaes! vrugteloos wenschen; Vae praegnantibus in illis diebus, aiebat Xtus de desolatione Ierosolymitana, item de fine mundi loquens; atque et idem de morientibus dicito, Vae praegnantibus in illis diebus i.e. die omtrent dan als ze moeten sterven, en voor't oordeel

verschynen, zwanger gaen met vele goede voorneemens en beloften.

O t'is dan te laat. de Bruidegom, is vast alweg met de andere maagden, die wel bereid waeren, in ter bruiloft ingegaen, Dum irent emere venit sponsus, et quae paratae erant intraverunt cum eo ad nuptias.

Hoe verscheide en verschellend, is de toestand en uitslag van deze wyze Maagden, post adventum sponsi, tenopzigte van de toestand der anderen? Istae intraverunt cum sponso ad nuptias, hae vero moesten buiten blyven.

At vero hoc o mirum, quod nunc tam diversa sint, ante adventum sponsi, i.e. durante hac vita, etiam diversa fuere. Fateor in multis utraque tam sapientes quam fatuae habebant conformitatem. Erant, fateor, oes 10 virgines, hebbant oes 10 suas lampadas, ibant oes 10 obviam sponso et sponsae. Sic hbt textus: Simile e regnum caelorum 10 virginibus quae accipientes lampades suas exierunt obviam sponso et sponsae.

At in essentiale differebant, hebbant hae oleum, o illae o sumserunt oleum secum.

Sic vader in Luta Dei. de quade Xtenen hebben zoo wel als de goede de naem van Xtenen. de quaede Maegden houden zoo wel als de goede de naem van maegden, de quaede hebben zoo wel de lampen in de hand als de goeden, dat is, t zwarte kleed, en eenige uiterlyke deugdelykheit, door dewelke ze voor de oogen der menschen pronken, gelyk als met leege lampen: de quaede gaen den Bruigom ook te gemoet, zoo wel als de goede, dat is, ze hebben ook haere Communiedagen, door dewelke ze den Bruigom Jesus te gemoet gaen, nog meer, ja tot hem gaen, en hem zelfs ontfangen, zoo wel als de vroomen. Verbo dicam, in de uiterlykheden zyn ze, en draegen ze zig in eenigmael gelyk de anderen. At in essentiale, differunt, oleum o hbnt, o hbnt caritatem, ze doen t niet met zulken geest, en zulke geestelrenesse als er toe noodig is. Al wat ze

't geen d' opgenoome woorden van o Apostelen, dico.

doen is maer voor het oog der menschen, niet uit innerlyke liefde tot haeren Bruidegom: lampen in de hand, geen liefde oly in het herte. En tu deze liefde oly is het wezenlyke en 't noodzackelykste. Nam si bene reflectamus, virgines illae quae hic in parabola dicuntur fuisse paratae et aptae et dignae ad introeundum cum sponso ad nuptias

Dit bereidt zyn, non in eo erat situm, quod virgines essent lampades habent, sed quod cum lampadibus oleum habe...

De oly, caritas, omnesque virginales virtutes, die maekt een maagd bereid om met haer Bruidegom ter bruiloft in te gaen. Quae paratae erant, die de liefde hadden et virtutes quae ex ea fluunt, intraverunt...

Indien ik my hier uit wilde laeten, om tot lof en roem van onze overledene veel te zeggen, ik zou hier hebben een ruim veldt, ik zou tot lof onzer defuncta, ook tot stigting der levenden, al vry veel kunnen zeggen.

Zeker: zoo het wezentlyke van een waere Maagd gelegen is in de liefde en de deugden die daer uit voortvloeyen, het heeft gewis aen deze overledene Maagd, aen liefde oly niet ontbroken

Zy was vol liefde en hertelykheit ter opzigt van de behoeftigen, na haer vermoogen stond zy die by, de les van den ouden Tobias aen zynen zoon die wist zy wel en beoeffende de zelve Hebje veel, geef veel, hebje weynig wees ook vlytig om van de weynig je iet uit goeden herte mede te deilen.

Met wat liefde deed zy de dienst in Godskerk? nimmer gevraegt om iets te doen, altyt bereydt, altyt gewillig, ja ook ongevraegt en van zelf wist zij te bezorgen, 't geen daer al toe diende, ~~......~~

Met veel liefde hielp ze de jonge jeugd onderregten in de eerste gronden van de Godsdienst

Non hic memorabo quo cum amore zy de andere pligten der Maagden waernam, en betragtte....

Non jam dicam quâ caritate et ai praeparae zy haeren Bruidegom C. J. te gemoet ging. Non tam sollicita, over

over de Loie dagen te houden, als om de zelve wel te hou=
den, altyt bedugt of ze die gesteltenisse wel had die daer
toe noodig is. dit betuijgde ze mij meenigmael ~~als ook den~~
~~biegtvader meermael ondervroegen~~. daerom voegde zij zig ook
gaern in 't houden der Loie dagen volgens 't geen ik haer
zeide. En zoo zoo bekommert was zij om met d'olij
in haere lampe haeren Bruidegom C. J. te gemoet te
gaen in 't allerheiligste.

Wel is waer zij heeft dat geluk juyst niet gehad
op haer ziek bedde van 8 dagen, dat ze haere Bruidegom
C. J. in 't allerh. ontfangen heeft, of dat zij met
de olij van 't h. saer. des olyzels gezalft is, dit geluk
zeg ik heeft zij juijst niet gehad, mids dien de doodt
hair en ons in dat stuk verrast heeft. Maer nog-
tans evenwel daerom hebben wy gene mindere goede
gedagten van hair. Immers gelyk wy zoo even zeide
gedurende haere levenstyt is zij bezorgt geweest om
olij in haere lamp te hebben, en dus bereidt te zyn tegen
dat haere Bruidegom eens zoude komen, opdat hy
ook onverwagts komende, zy nogtans bereidt zoude
gevonde worden, om met hem in de Brulofszael
in te gaen. zij en is niet geweest van 't getal der gene die
op 't laest als de stem gehoort wierd, dat de Bruidegom
quam, nog moest gaen olij koopen, die dan &
o neen, o neen, zulkeen is zij niet geweest &
in dit dort ons vertrouwen dat zy met haere Bruidegom
C. J. is ingegaen in de hemelsche Brulofszael,
of ten minsten dat zij, naerdat zy van eenige klyne
zwakheden in 't vagevier zal gezuivert zyn, dan
in die hemelsche Brulofst zael zal ingelaeten worden.

Ondertusschen, si illa voor de gemeente haere liefde heeft
getoont, laet ons onze liefde ook voor haer toonen. Oremus
pro illa.....

't geen d'opgenoomen woorden van d'apostelen meenen....

Conclusio. Wij A.A. Maagden, wereldsche, Getrouwden ongetrouwden, wie wij zijn, laeten wij ons aen deze parabel van Maagden en ook aen 't voorbeeld van onze Defunctae spiegelen.

De tijt zal voor yder van ons ook eens komen dat de stem gehoort zal worden, Ecce Sponsus venit. Id certum, &c.

At incertum qdo. patet ex parabola, item in Defuncta. Atq. ideo Xus Dnus oes monitos vult esse ut vigilemus. In Parabolam concludit Waekt dan want gij weet nog dag nog ûer.

Infelices illi, qui cum fatuis &c.

Felices illi, qui cum sapientibus &c. deze zullen met den Bruidegom C. J. ingaan in de hemelsche Bruiloftzael, en met den Bruidegom C. J. en alle zyne uitverkoornen Bruiloft houden, niet voor een tijt maer in alle euwigheit. Amen.

't geen d'opgenoomen woorden van d'Apostelen, meenen, [illegible]

Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.
Heere gy had my vyf ponden gegeeven, zie daer ik heb 'er nog vyf boven gewonnen. Matt. 25. v. 20.

In Festo S: Willibrordi 7. Novembris 1733. 5.46. 57.

't is ligtelyk te zien, waerom de kerk op dezen feestdag van den h: Willibrordus 't Ev: ul: zoo even voorgeleezen komt voor te stellen. Om dit te zien, zoo moet men maer aenmerken, dat de kerk op verscheide manieren verscheide Ev op de feestdagen voor doet leezen. 1º zy leest op sommige feestdagen zekere Evangelien, omdat zulkeen Ev: eigentlyk handelt van 't mysterie of van den heiligen, die dan gevierd word, zoo b. v. word op Paeschdag 't Ev van de verryzenisse geleezen, omdat op dien dag de verryzenisse van Xus gevierd word, of ook b. v. zoo word op den feestdag van den h. Mattheus 't Ev: van de roep en bekeeringe geleezen, van dien apostel die alsdan gevierd word. en zoo op meer andere feestdagen 't Ev: dat van dien feestdag handelt. 2º een andere manier op de w: de kerk op zekere feestdagen gebruykt zekere Ev: is deze: omdat eenige woorden, eenige redenen van dat Ev: heel wel passen op den heiligen of op 't mysterie dat alsdan gevierd word. zoo b. v. word op de feestdag van de kerkweidinge 't Ev: van Zacheus geleezen, in t w nog van kerk, nog van kerkweidinge gesproken word, en dat om dat 't geen van 't huis van Zacheus verhaeld word, heel wel op onze kerken toegepast kan worden. 3º eindelyk een derde manier, op de w: de kerk op zekere feestdagen sommige Ev voor doet leezen, is deze, dat, alhoewel 't Ev: dat alsdan word voorgesteld eigentlyk naer de letter niet en spreekt van den heiligen, die alsdan gevierd word, nogtans van anderen spreekt wiens plaets hy bekleed ~~hebben~~, wiens deugden hy heeft naegevolgt ~~hebben~~. zoo b. v. op de feestdagen der ~~leeraeren~~ kerkleeraren word 't Ev: geleezen, waerin dat Xus tot zyne apostelen sprak, en van hen zeide: gy zyt het zoud der eerde, gy zyt 't ligt der weerld het w Xus niet alleen van zyne apostelen zeide maer ook van alle hunne naevolgers, en leeraers der kerk, die door hunne leeringe de zeden der menschen van de bedorventheid en zonden bevreid hebben, die door hunne leeringen de menschen uit hunne duisternissen getrokken en tot 't ligt van 't h. Ev gebragt hebben. zoo is 't ook heden, dat ~~Xus~~ op dezen feestdag van de h Willibrordus de kerk ons voorstelt 't Ev: t w Xus van zyne apostelen en desselfs opvolgers gesprooken heeft. zoodat 't geene d' opgenoomene woorden van d' apostelen en alle hun naezaeten melden, ook zonderlingen in den h: Willibrordus zyn waerheid heeft gehad. Dus zoo is 't voorneemen deze woorden, Heere gy had my 5 ponden gegeeven, zie daer, ik heb 'er nog 5 boven gewonnen in 't kort te verhandelen, met dezelve

Propositio

1º een wynig uit te leggen,
2º met te zien, hoe de zelve waeragtig zyn gewest in den h:
3º met de zelve op ons toe te passen. Attendite

't geen d' opgenoomene woorden van d' apostelen melden, ...

text woorden
Om de opgenoomen [text] te verstaen, moet men aenmerken deze 3 dingen
tewetan. welke dat zyn de knegten, die tot hunne heer spreken en
zeggen: Heere gy had my 5 ponden gegeeven, 2° welke dat zyn
de ponden of talenten, die de Heer hen gegeeven heeft, en 3° welke
dat is de winst die z'er mede gedaen hebben.

1° De knegten, daer 't Ev: van spreekt, en die Xus de Heer,
staende op zyn vertrek na den hemel tot zig geroepen heeft, zyn de
Apostelen, en alle zyne andere discipelen en bedienaers van zyne
kerk. Die Xus meenigmael zyne knegten genoemd heeft, en die zig
zelf meenigmael zyne dienaers ngemen gelyk wy ~~onlangs~~ omtrent over 34 dagen op
de feestdag van de hh. Apostelen Simon en Judas gezien hebben
Nu dat Xus hier wederom in Ev: van deze zyne knegten, de Apost[elen]
en discipelen spreekt, blykt duidelyk; want als Xus door de geleekenisse van de 5
wyse en 5 dwaeze maegden had aengetoond dat onder de geloovigen
ze niet alle zalig zullen worden, maer die alleen, die onder de wyse
gevonden zullen worden, zoo voegde hy'er terstond by de geleekenisse
van 't hedendaegs Ev: om hierdoor ook aen te toonen, dat niet alle
zyne knegten, d'Apostelen en apostolische mannen, behouden zul[len]
worden, maer die alleen, die hunne ponden of talenten wel besteed
zullen hebben. verscheidenlyk zegt 't Ev dat de heer zyne goederen
heeft uitgedeeld, want d'eenen 5, den anderen 2 en de anderen 3 pon[d]
of talent gegeeven is. De Apostelen zijn geweest die 5 talenten
ontfangen hebben, want Xus ~~[illegible]~~ aen hen
~~[illegible]~~
als zijnde d'eersten en voornaemste van alle zyne knegten, hen gr[oo-]
tere en meerdere goederen heeft toevertrouwd, hen geevende 5 ta-
lenten en d'andere maer twe of een.

2° Nu deze ponden of talenten, zyn die gaeven van den h. gee[st]
dew: van godt vergund worden, tot voordeel van anderen. zoodae-
nige zyn 't ampt van Apostel, Priester en Leeraer, als ook
de gaven van prophetie, van wonderheden te doen, van met ve[rscheide]
te spreeken. zoo zien wy dat Paulus dit uitlegt op verscheide
Eph. 4-7 plaetzen van zyne brieven. als b.v. Eph. 4. alwaer hy zegt: Een
yder van ons is de genaede gegeeven, naer de maete der gifte van Xus
(en aentoonende dat hy spreekt van deze zelfde gaven en talen[ten]
daer 't Ev van spreekt, die Xus aen zyne knegten heeft uitgedeelt
als hy stond buitens lands te trekken, als hy stond hen door de
dood te verlaeten en op zyn vertrek was naer den hemel, zoo voegt h[y]
'er terstond by: Daerom staet'er geschreeven, (tewetan ps. 67-19)
als hy opklom in de hoogte, heeft hy de gevangenisse gevang[en]
gevoerd en heeft de menschen giften gegeeven. zoo zien wy oo[k]
wederom, dat hy spreekt in 't zelfde hoofdstuk als hy zegt: Hy ze[lf]
(tewetan Xus) heeft sommige tot apostelen, sommige tot prophe-
ten, andere tot verkundigers van 't Ev:, en andere tot harders en
Leeraers gegeeven, tot volmaekinge der heiligen, tot het werk der
bedieninge, tot stigting van 't lighaem van Xus, tewetan tot voord[eel]
van 't geestelyk lighaem van Xus de h. Kerk. zoo ook op de zelfde w[...]

is 't dat hy hier van spreekt en deze talenten uitlegt 1. cor. 12-7.
zoodat men duidelyk ziet dat de ponden of talenten, die de knegten
ontfangen hadden, zyn de gaven, en genaede van den h geest welke godt,
vergunt tot voordeel van anderen.
3° hoedat nu deze knegten, deze hunne talenten, besteed hebben,
of welke dat is geweest de winst die zy'er mede gedaen hebben, hooren
wy zelfs dat zy tot den heere zeggen, als hy hen tot zig riep om re-
kening te houden, Heere zeggen zy, gy had ons 5 ponden gegeeven,
zie daer wy hebben 'er nog 5 boven gewonnen. Dubbeld hebben
zy gewonnen, dat is, groot, en overvloedig is geweest de winst die
zy gedaen hebben. Deze winst zien wy duidelyk in de werken der
apostelen, dat hen door hunne arbeid is toegekoomen. Men hoeft
de werken der apostelen maer opente slaen, de blyken zullen ons
allen 't haeren voorkoomen. Immers qualyk hadden zy de gaven
van den h geest in zyne volheid op den Pinxterdag ontfangen, of
Petrus staende met de Elven, hief zyne stemme op, en begon zyne Act. 2.
talenten te besteeden, en 't Ev te verkundigen, en zie welke dat was
de winst die hy'er mede deede te weten, dat 'er op dien dag omtrent
3000 tot 't geloof zyn ~~aen~~gekoomen. En hier in voord vaerende Petrus Ibid. 4.
zoo is 't getal van die geloofden, zelf 5000 mannen geworden
gelyk Lukas getuygd cap. 4. Wederom, niet min, blykt ook ~~wederom~~
deze hunne arbeid, en de winst die zy'er door bekoomen hebben
uit 't 10 cap alwaer Petrus in een gezigt vermaend zynde van de
heidenen 't Ev: te gaen verkundigen, en zie terwyl hy beezig was Act. 10-44
zoo viel de h geest (Luc) op alle de genen, die het woord hoorden
Daernaer gelyk wy in 't volgende cap leeren, zoo worden de geloo-
vigen verspreid, preeken aen Joden en heidenen, Paulus en Ibid. 11
Barnabas preeken te antiochien, 't geen zoo wyd toenam, dat
aldaer de gelaavigen, de naem van xtenen, kreegen. Daernaer Ibid. 33.
~~Barnabas en Paulus preken te Antiochien~~ Paulus en Barnabas worden zy zaemen
van den h: geest tot de heidenen gezonden, preeken zy in heiden,
en bekeeren, een groote meenigte, zoodat 't woord des heere verbreid
wierd door het gansche land. Je al te lang zou 't vallen, en geen
einde zou men vinden, indien men dit nog al wytloopiger op wilde
haelen, en aen wilde toonen, hoe d'apostelen, 5 ponden, ontfangen
hebbende, de zelve besteed hebben, en 'er nog 5 ponden, boven
gewonnen hebben.

2da Pars

Nu gelyk de apostelen 5 ponden, ontfangen, en 'er nog 5
mede gewonnen hebben, zoo hebben alle d'apostolische mannen
in deze landen hunne talenten, besteed. Onder alle deze is de eerste
en aen 't hoofd van allen de h. Willebrordus, wiens feestdag wy heden vieren,
hy heeft naer 't voorbeeld der apostelen, zyne ponden en talenten, niet
leedig laeten leggen, maer op alderhande wyse bragten te besteeden, en 'er winst mee gedaen.
Godt die deze h. Man verkooren had om groote vrugten 'er mede
te doen, heeft hem door zyne ouders eene godvrugtige opvoeding bezorgd
Nog maer 6 jaeren oud zyn de zonden zyne ouders hem in een
klooster om in de wetenschap en deugd opgequeekt te worden.
't geen d'opgenoomen woorden van d'apostelen, melden, ook

Naer, dat hy zyne Studie volbrokken had, verbond hy zig tot 't
kloosterlyk leven. 't duerde niet lang of hy munten uit in alles
boven zyne medebroeders, en was van toen af aen, al bezig om,
zoo door zyne woorden, als door zyn VB gewin met zyne talenten,
te doen. De talenten van wetenschap, en godvrugtigh, die hy in
dit klooster, van jongs af aen, vergaedert had, heeft hy daer na
met alle vlyt, en zorge besteed, tot 't verbreiden van 't geloof. 33
jaeren oud zynde word hy priester gewijd, ~~en brandende~~ en gelyk als
verslonden zynde door d' yver des Heere, en der ziele zaligheit, kom
hy aen 't hoofd van elf medegezellen, na deze landen, om 't christ
geloof te planten, en de heidenen uit hunne duisternissen tot 't
ligt van 't Ev: te brengen. Willebrordus om met meerder vryheid
te kunnen arbeiden, en zyne talenten te besteeden, zogt de gunst
van den Hertog Pipinus te winnen, die hem onder zyne be-
scherminge nam, door wiens aenraeden hy na verloop van 3 jae
na Romen keerden, om tot aertsbisschop gewijd te worden. De
h. Willebrordus te Romen aengekomen zynde word vriendelyk
onthaelt van den Paus Sergius I. welke met groote blydschap
vernam den voorspoedigen uitval van zyne arbeid, om 't Ev: nog
meer te bevorderen, hy Willebrordus aertsbisschop wijde. Wi
brordus wedergekeerd zynde, vestigde zyne bisschoppelyke st
te Utrecht, en begaf zig met een onvermoeide yver tot 't preek
en andere bisschoppelyke bedieningen. Ja, 't scheen duidelyk uit in heel zynen handel, dat de bisschop
pelyke waerdigh, welke hem een nieuwe plegt had opgeleid, om 't
ryk van Xus te verbreiden, zynen yver vermeerdert, en zyne kragt
verdubbeld had. Van dag tot dag nam hy toe in dit werk, schoon
dat zyne jaeren meer en meer aenwiesschen. Hier in volherde hy
tot d' ouderdom van omtrent 80 jaeren, naerdat hy 'er omtrent 50 jaeren van be
steed had om gewin met zyne ponden te doen door 't preeken van
't h. Ev, waer in hy bleef volherden, tot dat hy in den heer gestor
ven is. Zyn gewin is geweest de bekeeringe onzer voorvaderen
zyn gewin is nog dagelyks dat wy 't geloof nog behouden hebb
zoodat hy met regt tot ons alle zoude moogen zeggen, 't geen
Paulus tot de Corinthiaenen zeide. Ik heb u in Xt door 't Ev
1. Cor. 4-15. geteeld. zoodat hy nu als een getrouwe knegt tot Xus zegt
Heere gy had my 5 ponden gegeeven, zie daer ik heb 'er nog
5 boven gewonnen. En dit is 't geen wy alle na 't VB van den h Wil
brordus moeten betragten, op dat wy als getrouwe knegten eens
zullen kunnen zeggen, Heere gy had my 5, gy my 2. of een
talent gegeeven, zie daer ik heb 'er nog 5, of nog 2 of een
boven gewonnen.

't is wel waer Xus spreekt in 't Ev eigentlyk wel van zyn
apostelen, discipelen, en dienaeren van zyne kerk, aen dewelke
hy zyne gaven gegeeven heeft tot voordeel van anderen om andere te
winnen, en tot godt te brengen. Edog 't laet daerom niet naer
of 't moet ook op yder een passen. Hoe is een vader, een moed

Ende passt dit op d' anders, en alle die over anderen gesteld zyn.

des huisgezings verpligt zyne talenten, te besteeden, om, hunne
kinderen voor godt te winnen, met de zelve te onderwyzen, en in de
deugd op te brengen. X Zoo is 't dat d' oude Tobias zyn pond, zyn talent
van een goeden vader, des huisgezin, besteed heeft, en gewin, er
mede gedaen heeft; hy was niet vergenoegd met voor zig zelven
te zorgen, maer wist ook wel dat 't ampt van vader, een talent
van godt aen hem toevertrouwd, en heerom, was hy ook bezorgd zyne
zoon van zyne kindsh. af te leeren godt te moeten vreezen
en zig van alle zonden te onthouden. En zie wat gewin hy 'er
mede deede! te weten dat hy niet alleen zyne zoon den jonge Tobias,
maer ook des zelfs 7 jonge zoonen, zyne kindskinderen, voor
den heer gewonnen heeft ~~[illegible]~~
Zoo is 't ook dat de moeder, en grootmoeder, ^ haer talent
van godt aen haer toevertrouwd, besteed hebben. Zy waeren ^ niet alleen be=
zorgd dat zy ongeveinsd in 't geloof bevonden wierden, gelyk Pau=
lus haer roemd, maer waeren ook zonderlingen bezorgd om ~~[illegible]~~
Timotheus van jongs af aen, de Schriftuer te leeren, gelyk Paulus spaer prysd.
En zie welk dat is geweest 't gewin 't geen zy 'er mede deeden! te
weten, dat zy niet alleen Timotheus voor den heer gewonnen
hebben, maer ook door de talenten van Timotheus ontelbaeren
tot 't geloof en Xus gebragt zijn. Ja, zoo zien wy zelfs omtrent
den h. Willibrordus, hoe dat 't door 't wel besteden van de talenten
zyner ouders geschied is dat hy zelfs zoo een groot man geworden
is, en door zyne talenten van herder, leeraer, en Bisschop on=
telbaeren voor Xus gewonnen heeft. O! Indien d' ouders naer
die schoone voorbeelden hunne talenten van vader, van moeder,
van oversten ~~[illegible]~~ besteedden, wat een gewin zou men
voor Xus niet zien? hoe vele zouden 'er gewonnen zyn, die ook
wederom anderen door 't besteden van hunne talenten voor
Xus niet winnen? 2º. Zoo is 't dat ook zelfs ijder een zyne ponden voor
zyne evenaesten moet besteeden, met hem ^ te leeren, te ver=
maenen, te berispen, raed, of daed te geeven, ^ want det niet alleen
ziet op de herders, en leeraers der kerken, want det niet alleen
ziet op d' ouders, en oversten, maer ook op ijder een ten op=
zigten van zyne naesten, volgens 't geen de Ecclus zegt: godt
heeft een yder bevoolen, voor zyne naesten te zorgen. Ja zoo zien
wy dat Xus dit zelfs gebied, om trent 't berispen en vermaenen
van zyne naesten. Indien uw broeder, zegt Xus, niemand uitge=
nomen, tegen u zondigt, zoo gae en bestraf hem, tusschen u en hem
alleen. Zie daer hoe Xus gebied den naesten, die qualyk doet
te vermaenen te berispen. Ja, ziet men zig zelven hier niet bequaem toe,
zoo is men nogtans niet ontslaegen, maer dan moet men gelyk Xus
aldaer vermaend, 't zelve anderen aen de hand doen die bequaemer zyn om
den naesten te winnen. Niemand uitgezonderd is 'er dan
of hy moet volgens zyne staet, en conditie zyne ponden be=
steeden, en ook tragten anderen voor Xus te winnen. 3º. En zoo past dit ook op
yder een voor zig zelven ~~[illegible]~~
[illegible]
't geen d' opgenoome woorden van d' Apostelen melden, ook

X 't is niet genoeg het talent van vader ontfangen te hebben; O neen! maer men moet het besteden. het talent van vader was een groot en bezonder talent......

^ van Timotheus

quo enim Timotheus postea [illegible] Lutera fuse?....

ja heeft men zelf de bequaem of gelegentheit om de zyne [te] onderwyzen, indien maer zijn talent van vader [illegible] gebruikte [illegible]

^ yder naer zyn vermoogen,

Eccli 17-12

Matt. 18-15.

is 't dat ijder een, naer 't v b van de apostelen, en naer 't v b
van den h. Willebrordus moet betragten, goede en getrouwe
knegten te worden,

Conclusio Wel aen dan! B, dit is 't geen wy uit 't hedendaegs w:
moeten leeren. 't is waer, 't zyn d'apostelen, eigentlyk en hun-
ne naerzaeten, als b v zonderlingen, de h. Willebrordus die
hunne loop voltrokken hebbende, tot Xus konden zeggen:
Heere gy had my 5 ponden gegeeven, zie daer ik heb 'er nog
5 boven gewonnen. Edog ook ydereen, moet zyne ponden al zyn
die zoo groot niet, al zyn die zoo veel niet, naer 't v b van den
h. Willebrordus tragten te besteeden, opdat als de heere
op zyne wederkomste ten oordeel, ook terstond naer ijders
dood, ons koome te roepen, wy als getrouwe knegten, tot
hem mogen zeggen, Heere gy had my 5 of gy had my 2
of ook maer een talent gegeeven, zie ik heb er nog zoo veel
by gewonnen, o! zoo zal 't geschieden, dat wij onder 't getal van de
goede en getrouwe knegten gereekend zullen worden, zoo zal 't
geschieden, dat wy ons ponden wel besteed hebbende, en in weinig ge-
trouw geweest zynde, over veel gestelt zullen worden, want weinig
maer is 't geene de heer ons hier heeft toevertrouwt ten aenzien
van de goederen die de heer voor alle zyne getrouwe knegten be-
1. Cor. 2. 9 waerd heeft, want nog oog gezien, nog oor gehoord heeft, nog oit
in iemands herte gesteigd is, het gene godt bereid heeft dengenen
die hem lief hebben. Eindelyk zoo zal 't geschieden, dat wy met
den h. Willebrordus, met alle de getrouwe knegten en uitverkoorenen
eens zullen mogen hooren: Wel aen goede en getrouwe knegt
omdat gy over weynig zyt getrouw geweest, zoo zal ik u over
veel stellen, gaet binnen in de vreugd uws Heere &

Exordium? Onder alle de feestdagen, der heiligen die de kerk door de loop van't jaer, viert, is geen van de minste voor ons de tegenwoordige feestdag van den h. Willebrordus.

't is geen van de minste voor ons zeg ik, want hy niet alleen is de Patroon van eenige bezondere kerk, maer de Stigter en Patroon, van de gansche kerk dezer Landen, vervolgens aen wien wy ook zonderlinge de eer der heiligen, boven alle anderen schuldig zyn. Nu op deze feestdag stelt de kerk ons een Ev: voor, intw: alhoewel eerst en voornaemelyk na de letter van de apostelen ~~van~~ gesprooken word, nogtans heel wel op den h. Willebrordus komt te passen. Even alleens gelyk de kerk op de feestdagen van de leeraeren der Kerk 't Ev: leest in 't welk Jesus tot zyne apostelen sprak en zeide gy zyt 't zout der aerde en gy zyt 't ligt der wereld.

Alleen willen wy hier uit maer aenmerken,

1º welke dat zyn de talenten, daer Xtus van sprakt die hy aen zyne knegten gegeven heeft en hoe zy die besteed hebben,

2º hoe de h. Willebrordus zig hierin gedraegen heeft

3º hoe wy zyn 't B nae moeten volgen

Vide de Ch: Vaden

NB hanc o dixi, sed solum post primum, parvam admonitionem excepi, ut hic videre e

Dixi 1735.

't geen d' opgenoome woorden van d' apostelen, melden, ook

[illegible] ord
[illegible] bekeer van
onze Stad Staat: Hun ons naasten tot eene waard
verval van eenen dag of staat maakt bij ons aangesteld
o mogt eene ieder Zorg en yver ons geschikt maken
om deze gaven en goederen naar behoorlijk te besteden. Want
de H. geest ons deselve oppert zijn naar welgevallen daar
mede handelen tot waar om wy Winst en voordeel moeten
doen met deselve volgens Zyn wel aanbevolen orde
gebruikt te werden

ons tot een les hoe ons rekening zal worden gehouden
te alleen van de geboden die men overste te maar

om hem van zyn dienst te ontslaan en 't loon van
zyn arbeid toe te voegen waar in hy thans zich by 't
verspreid onder hen tot de eerst geroepen zyn gent
met zelfsucht en met zo veel glans sebeth

ter aandachtige beschouw waardig Voor w ons alle Herty
bidden wy dat hy ons geve verlichte oogen om

Euge serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Matt. 25. v. 23.

In Festo S. Willibrordi 7. Novembris 1734. 8. 47. 61.

'T is ligt te zien, waerom de kerk op dezen feestdag van den h. Willibrordus 't Ev: van de goede en getrouwe knegten voor doet leeren.

Om dit te zien, zoo moet men maer bemerken, dat de kerk op verscheide wijssen verscheide Ev: voor doet leeren.

1º Zij leest op sommige feestdagen eenige Ev: voor omdat in die Ev: van 't mysterie, of van den heiligen, wiens feestdag 't is, gesproken word. zoo word op Paesch, ~~[illegible]~~ of Kersdag dat Ev: geleezen, in t.w: de verrysenisse of de geboorte des zaligm: beschreven is. zoo word op den feestdag t.w: van den h: Mattheus 't Ev: voorgelezen, in t.w: zijne roep tot Xus be= beschreven word.

2º Een andere manier die de kerk houd in 't voorleezen van d' Ev: is dat ze sommige Ev: voorstelt omdat 'er in die Ev: iets voorkomt 't geen heel wel en gevoegelyk op 't geheim of den heiligen van dien dag toegepast kan worden. zoo leest de kerk op den feestdag van Maria hemelvaert 't Ev: van Martha en Maria, de zusters van Lazarus voor, omdat 't geen 'er van Martha en Maria word gezegt, ook heel wel op de h. Maagd Maria toegepast kan worden.

3º Eindelijk, en ten derden zoo leest de kerk op eenige feestdagen zekere Ev: voor, die eigentlijk na de letter van den heiligen van dien feestdag niet en spreken, maer van die genen, wiens plaets zij bekleed, en wiens deugden zij nagevolgd hebben. zoo word op de feestdagen van de Leeraeren der kerk 't Ev: voorgelezen, in t.w: Xus tot zijne apostelen zeide: gij zijt 't zoud der aerde, gij zijt 't ligt des wereld's t.w: alhoewel Xus eigentlijk en na de letter van zijne apostelen zeide, nogtans ook in hunne persoon tot alle navolgers der apostelen en Leeraers der kerke wierd gezeid.

En zoo is 't ook heden op den feestdag van de h. Willibrordus dat de kerk 't Ev: van de goede en getrouwe knegten voor doet leeren, omdat 't geen Xus in dit Ev: van zijne apostelen zeide, ook op alle hunne navolgers past. zoodat 't geen d' opgenoomene woorden van d' apostelen melden, ook

in den h. Willibrordus zijn waerheid heeft gehad. Wes=
halven 't voorneemen voor als nu ook wezen zal deze op=
genome woorden: Wel aen gij goede en getrouwe knegt &c.

Propositio

Deze woorden zeg ik, zullen w'een wijnig Letterlijk verkla=
ren, en 2º dus verklaerd aen den Willibrordus toepassen
en 3º onze onderregtinge uit de zelve trekken. Atten

Om d' opgenoome woorden: Euge Serve bone &c

om deze woorden, zeg ik, in den haek uit te Leggen, zoo di=
nen te Letten 1º wie 't is die hier spreekt 2º tot wie hier ge=
sproken word 3º welke dat zijn de talenten daer van ge=
sproken word, en 4º hoe die talenten zijn besteed geword

1º wat 't eerste aenbelangt, 't is duidelijk genoeg dat de gene
die hier spreekt de zaligm. zelf is. hij is de heer die stond
buitens Lands te rijzen # en voor dat hij vertrok zijne knegt
verkooren heeft, en aen hen zijne goederen in handen gegev
heeft. Immers voor al eer hij buitens Lands zou rijzen, voo
al eer hij door de doodt uit dit Leven scheiden ~~zoude~~ en ten
hemel vaeren zoude, ~~zoo~~ heeft hij tot zig geroepen, die hij w
de, en 'er 12 uitverkooren, die hij apostelen noemde, en der
heeft hij zijne goederen uitgedeelt.

2º en hier uit volgd ook reeds wie dat zijn de genen, tot wie
dus spreekt, en die hij zijne knegten noemd, te weten
zijne apostelen, en discipelen die hij verkooren heeft. in dit
is gansch niet vreemd dat door de knegten d'apostelen
en discipelen worden verstaen, ~~...~~ mids dien dus hen meer
maels in 't Ev: met de naem van knegten noemd. Immers
zoo meenigmael als hij hen voorzeide dat zij gelijk hij zelf
gehandeld zouden worden, dat zij gelasterd en vervolgd zoud
worden, zoo meenigmael als hij hen dit voorzeide zeg ik
zoo noemde hij hen met de naem van zijne knegten. De Lee
ling zegt hij, is niet boven den meester, nog de dienaer boven zijn
heer: item: de knegt is niet meerder dan zijn heer, nog de gezand
meerder dan de gene die hem gezonden heeft. Nu is de knegt
niet meerder dan zijn heer, zoo besluit hij, hebben zij mij vervolgd
zij zullen &c. Ja deze naem van dienaers en knegten van
dus daer in is 't dat d'apostelen hunne roem in stelden
Deze naem stelde Paulus aen 't hoofd van vele zijner brieven
zoo zullen wij vinden dat hij zijne brief ad Rom: ad Phil:
ad Titum begint met zig te noemen, Dienaer en Apostel
van J. C. zoo zullen w'ook vinden dat d'apostel Judas zig
noemd, en roemt te zijn een Dienaer van J. C. vervolgens
moet 't ons in 't minst niet vreemd voorkomen, dat door de knegt
van 't Ev: d'apostelen en discipelen worden verstaen &c

3º wat nu aenbelangt de goederen, of talenten, die de heer
dus aen d'apostelen zijne dienaeren gegeeven heeft, deze zijn

hij is buitens lands gereezen, cum abiit in cœlum. Carnis enim locus proprius terra est, air S. Greg. hom. 9. in Ev. [illegible] quasi ad peregrina ducitur dum [illegible] redemptorem nostrum in cœlo collocatum [illegible] unde ascendente Dno mirabantur angeli, Isa 63. Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? [illegible] itaq. Dnus e die...

Matt. 10-24.

Joan. 13-16.

ibid. 15-20

verscheide.

3. deze goederen en talenten zijn die gaeven, die wel=
daaden en genaeden, die iemand tot voordeel van anderen gegeeven
worden, als zijn 't ampt van Apostel, van Priester of Leeraer,
als zijn de gaven van Prophetie om toekomende dingen be
voorzeggen, de gaven van wonderheden en mirakelen te doen, die
[illegible] in 't eerste van de kerke zeer gemeen, en in zwang waeren.

En deze uitlegging van de goederen en talenten vinden wij
dat Paulus zelf ons heeft gegeeven, op verscheide plaetzen
van zijne brieven. zoo vinden wij dit Eph. 4. alwaer hij zegt: Een Eph. 4-7
ijder van ons is de genaede gegeeven, naer de maete der gifte
van Xus. en willende aentoonen, dat hij spreekt van de zelfde
gaven en talenten daer in 't Ev: van gesproken word, die Xus zegt
dat hij aen zijne dienaeren, d' apostelen gegeeven heeft, vooral
eer hij buitens lands, teweten, uit deze wereld, zou vertrekken,
zoo voegt Paulus 'er bij, en zegt; hij heeft een ijder van ons
de genaede gegeevend en daerom staet 'er geschreven (Ps. 67)
als hij opklom in de hoogte heeft hij de menschen giften ge=
geeven, sommige heeft hij tot apostelen, sommige tot pro=
pheten, andere tot verkundigers van 't Ev; en andere tot herders
en Leeraers gegeeven. welke gaeven een ijder ligt begrijpt gae=
ven te zijn die tot voordeel van andere menschen dienen;
en op deze zelfde wijze verklaert ons Paulus de gaven en
goederen die Xus heeft uitgedeelt aen zijne apostelen, voor
al eer hij buitens lands, uit deze wereld, zou vertrekken. 2. cor. 12-7
Vervolgens eerst en vooral zoo is 't met regt dat door
de goederen of talenten worden verstaen, die gaeven en weldaeden
die tot nut en voordeel van andere dienen.

2. idog behalven deze gaeven, ~~zoo~~ worden 'er ook nog
andere door de talenten verstaen, teweten alle gaven, alle
weldaeden, die de mensch van godt ontfangt 't zij geestelijke
't zij wereldsche lighaemelijke. De geestelijke zijn twederlijke, d'eene daer
nu reeds van gesproken is, dew: niet zoo zeer tot voordeel
dienen van den genen die ze ontfangt, als wel tot voordeel
van anderen; d'andere geestelijke gaven zijn de gene
die strekken en gegeeven worden tot heiligmaekinge van
den genen die de zelve ontfangt; en die hem heilig, en behaeglijk, of heiliger
~~[illegible]~~ maken aen godt, dus daenige goederen en talenten zijn en behaeglijker
geloof, hoop, Liefde en alle andere deugden, ende vermeerdering, of
aanwas der zelve.
De wereldsche lighaemelijke talenten zijn verstandt, memorie,
rijkdommen, goederen en voordeelen van dit Leven.

En deze uitlegginge dat men door de talenten alle welda=
den en gaven zoo wereldsche lighaemelijke, als geestelijke verstaet,
wijst Paulus ons ook wederom zelf aen, mis dien hij in 't alge=
meen een ijder vraegt, of er wel iets in hem is 't geen men van

3. Cor. 4-7. god niet ontfangen heeft, weshalven hij zegt: wat hebt
Jac. 1-17. gij tw: gij niet ontfangen hebt?
Nú van alle deze gáven, 't zij na 't Lighaem, 't zij na de
ziel daervan zegt 't Ev: dat ze nogtans klein, wijnig en
gering zijn, mits dien de trouwe knegten gepreezen worden
alhoewel z' over wijnig zijn getrouw geweest. En dit schijnt
zeker, wel de grootste moeijlijkheid te wezen, die hier niet
mag vergeeten worden, te weten hoe dat alle gáven en goe
deren, die men van god ontfangt, hoe dat die, zeg ik, wij
nig worden genoemd. Dat van d'aerdsche en wereldsche
goederen nog wierd gezegd, dat die wijnig en lúttel waeren,
dit zoú men nog wel kúnnen begrijpen, want 't deze goede
ren zijn die van de roest en motten worden verteerd, die
van de dieven ontgraven en gestoolen kúnnen worden, en
die men na een wijnig tijds door de doodt zal moeten verlies
indien deze goederen alleen wijnig en gering wierden genoe
dat zoú men nog wel kúnnen begrijpen, dog dat ook de geest
lijke goederen en talenten wijnig worden genoemd, dat schij
zijne zwaerigheid te hebben. ~~[illegible]~~ zo dog hoe
groot deze gáven in zig zelven zijn, ze worden nogtans
met regt wijnig en lúttel genoemd, ze worden wijnig en gerin
genoemd om dat ze klijn en lúttel zijn ten opzigten van
de hemelsche en eeúwige goederen die de getrouwe knegte
te verwagten hebben en van god ontfangen zúllen, ze wor
den wijnig genoemd om dat ze daer maer toegegeeven worden
om gewin te doen, en de hemelsche en altijd dúerende goe
deren eens door te bekómen. zoodat hoe groot en waerdig ook
de geestelijke goederen in dit Leven mogen wezen, hoe waerag
tig 't ook zij dat ze met regt bij een groote verborgen schat, bij een
kostbelijke paerel vergeleken worden, evenwel blijft waer dat
ze wijnig en lúttel zijn ten opzigt van de hemelsche en
eeúwig dúerende goederen
4o. Wat nú aenbelangt de getroúwigheid der knegten, aen
~~dien~~ de heer zijne goederen gegeeven heeft, en waer over ~~dien~~ zij ge
preezen worden, deze getrouwigheid, zeg ik, bestaet hierin
dat zij zig maer aenzien als bedienaers en knegten van deze goederen
en talenten, die de heer hen gegeeven heeft. Immers zo zag pa
lús zig maer aens aen, wilde dat alle zijne mede apostelen en dienaers
van hús aengezien zouden worden, weshalven hij zegt: een ijgelijk
merke ons aen als dienaers van kús en uitdeylders van gods
3. Cor. 4-1. geheimenissen
ten anderen zoo bestaet húnne getroúwigheid ook hier
in dat zij gewin en voordeel hebben gedaen met húnne talenten

te besteeden. om deze vrugten en dit gewin te zien, dat d'apostelen hebben gedaen, hoeft men de werken der apostelen maer open te slaen, of de brieven der apostelen maer te leezen; daer zullen wij vinden, hoe d'apostelen op den Pinxterdag als zij nog maer qualijk de gaven van den h. geest in haere volheid ontfangen hadden, hoe zij, zeg ik, terstond dan 3 dan 5000 menschen door hunne talenten gewonnen en tot 't geloof gebragt hebben. Daer zullen wij vinden, hoe dat door hunne trouwe arbeid 't geloof 't joodsche land door verspreid geworden is. Ja, ook buiten dat, wie is er die niet weet dat door de trouwe arbeid der apostelen langs alle kanten de heele wereld door 't geloof verbreid geworden is?

2da Pars

En onder deze goede en getrouwe knegten, die hier toe mede na d'apostelen gearbeid hebben, is in zonderheid geweest de h. Willibrordus, wiens feestdag wij heden vieren. hij is geweest een van de genen, die 5 talenten van den heer ontfangen hebben. hij heeft van jongs af aen tot zijne hooge jaeren toe altijd getragt zijne talenten te bestèden, en veel gewin 'er mede gedaen. 't was een bezonder talent of weldaed dat de heer hem deed met hem door zijne ouders een deugdelijke en heilige opvoedinge bezorgden. Nog maer 6 jaeren oud zijnde zonden zijne ouders hem in een klooster, om van kindsheid af in deugd en wetenschap opgequeekt te worden. D'eerste vrugt van deze opvoedinge was dat hij vol was van liefde tot d'eenigheid, en een verborgen leven, weshalven hij, zijne studien voltrokken hebbende, zig tot 't kloosterlijk leven ging verbinden. 't duerde weinig of niet, of men zag Willibrordus boven zijne medebroeders uitmunten in deugd en wetenschap. En van toen af aen was hij al beezig om zoo door zijne woorden als door zijn v. b. groot gewin te doen met zijne talenten, misdien hij een model en v. b. was van alle anderen. En deze talenten, daer hij reeds nog in 't klooster zijnde groot gewin mede deed, heeft hij ook daernaer besteed om 't geloof te verbrijden en zielen voor Jesus te winnen. Oud zijnde 33 jaeren wierd hij priester gewijd, welk nieuw talent hij niet in d'aerde verborgen, maer de wisselaers gegeeven heeft. Door d'ijver des heeren der zielen zaligheid als verslonden zijnde (gelijk eene andere Phinees) komt hij aen 't hoofd van 11 medegezellen na deze landen om 't geloof te planten, en de heidenen uit hunne duisternisse tot 't ligt van 't h. Ev: te brengen, en voor Jesus te winnen. Ja om dit zijn oogwit des te beter te berijken, en met des

te meerder vrijheid zijne talenten te besteeden, zogt hij
de gunst van den Hertog Pipinus te winnen; gelijk dit
ook geschieden; want 't door zijn aenraeden was hij ~~zelfs~~ Willibror-
na verloop van 3 jaeren dus na Romen wederkeerde om tot aertsbisschop inge-
wijd te worden. Willibrordus te Romen aengekomen zijnde
wierd van Paus Sergius I. vriendelijk ontfangen, die
met groote blijdschap vernam den voorspoedigen uitval
van zijne arbeid, en 't groot gewin zijner talenten.
Sergius zoekende deze winst nog meer en meer te vergroote
heeft Willibrordus tot aertsbisschop ingewijd. Nu weder
een nieuw en grooter talent ontfangen hebbende keerde
Willibrordus weder na deze Landen en vestigde zijne bisscho-
pelijke stoel te Utrecht, en begaf zig op nieuw met een
nieuwe ijver om gewin met zijn talent te doen, welke ijver
zoo groot was dat uit heel zijn handel duidelijk bleek
dat de Bisschoppelijke waardigheid, die hem een nieuwen
last had opgeleid, zijnen ijver, en ook zelfs de kragten zijns
lighaems vermeerderde. Men zag duidelijk dat, gelijk
zijne jaeren, zoo ook zijne ijver meer en meer groeijde.
Hier in volherde hij tot d' ouderdom van 80 jaeren, na
dat hij de 50 laesten had ~~besteed~~ doorgebragt met zijne talenten te beste-
en ontelbaere ongeloovigen tot 't geloof te brengen; zoo is hij
een getrouwe knegt geweest van zijne kindsheid af tot zijne
hooge ouderdom en zelfs tot de dood toe. zoodat wij ook hiedem
op ons wel mogen toepassen en denken dat Willibrordus tot ons
zegt gelijk Paulus d' apostel der Korinthenaeren tot hem zeide: Ik
1. Cor. 4-15. heb u in C. J. door 't Ev: geteeld &c. ik heb u geteeld, en van
voor Xus gewonnen. En zoo is Willibrordus geworden een van
die gelukkige knegten tot dew: de heer in 't Ev: zegt: Euge serve
bone &c.

3tia Pars

Dog niet min gelukkig zijn wij zelf misdien 't geluk van Willi-
brordus ons geluk geworden is, misdien wij door de bedieninge
en getrouwigheid van Willibrordus wij allen van godt tot zijne
knegten geroepen zijn. Wij zijn door Willibrordus, zeg ik,
van godt geroepen die aen onze vooronderen 't ligt van 't Ev:
heeft komen brengen. vervolgens moeten w' ook na 't V. B. van
Willibrordus onze talenten, onze goederen en weldaeden van
godt ontfangen besteeden om gewin met de zelve te doen; 't is
waer, Xus spreekt in 't Ev: eigentlijk wel van zijne apostelen,
de Bisschoppen, en bedienaers van zijne kerk aen dew: hij zijne
gaven en talenten heeft uitgereikt, edog nogtans zoo moet ijder ge-
loovigen ook zijne talenten besteden om gewin 'er mee te doen
en andere voor Xus te winnen; want 'er niemand is of hij heeft eenige
talenten ontfangen ~~hebben~~ 't zij na den vleesche, 't zij na de ziel. hebben wij niet in d'
wij lighaemelijke goederen ontfangen? wij moeten ze niet in d'

in d' aerde verborgen, met ze te verzaemelen, en op elkan=
deren te stellen, want zulk gewin, geen gewin, maer een waer=
agtig verlies moet gerekend worden, misdien, met zulk een
tijdelijk gewin te bekomen, men 't eeuwige komt te verliesen.
Hebben wij dan, zeg ik: lighaemelijke talenten of goederen,
ontfangen? wij moeten ze ten kosten leggen, aen d' armen en
behoeftigen, mededeelen, om dus door de tijdelijke goederen,
't eeuwige te winnen, om door de tijdelijke rijkdommen, ons vrien=
den te maeken, die ons in d' eeuwige wooningen zullen ontfangen.
En dog wie is 'er die op zoo een wijze niet eenig gewin kan doen?
wie, zeg ik, is 'er? want wie is 'er die al is hij niet rijkelijk voor=
zien, met de goederen en talenten van de rijkdommen dezer wereld
wie is 'er die evenwel niet, eenige hulp, eenigen bijstand den
eenander kan bewijzen? en hier door groot gewin bij god bekomen
zal? misdien, wij weeten dat zelfs 2 penningjes van eene wedu=
we in d' arm bos geworpen bij god niet vergeeten worden, mis=
dien zelfs een teug koud waeter om Jesus wille gegeeven zijnen
loon in den hemel vinden zal. vervolgens ijder een moet
als eene getrouwe knegt zijne lighaemelijke talenten na zijn
vermoogen besteeden. Tob. 4. 9.
2°. Nu moet ijder een na zijn vermogen zijne lighaemelijke
talenten voor den heer besteeden? hoe veel moeten w' ook ~~niet~~ te meer
na 't v. B. van den h: willibrordus de geestelijke besteeden
en gewin met de zelve te doen, en ook andere voor Jesus te winnen?
Dit moeten wij doen met den naesten te helpen, te leeren en te onder=
wijzen, met hem goede raed te geeven, te vermaenen en te berispen, alles volgens onzen staat, en des tijds omstandigheid, of gelegenheid daar w' ons in bevinden
en dit is niet alleen de pligt van die genade gelijk willibrordus
een bezonder talent van Bisschop, herder of leeraer in gods kerk
ontfangen hebben; maer dit is ook de pligt van den minsten
leek in 't bezonder; volgens 't geen d' eclus zegt: godt heeft een Ecle. 17–12
ijder bevoolen voor zijne naesten te zorgen. Ja dit is ook 't geen
Jesus zelf steld als een vaste en onvermijdelijke pligt die een
ijder betreft: zoo spreekt Jesus bij v. B. van den naesten te ver= Matt. 18–15.
maenen en te berispen zonder uitzonderinge in 't algemeen:
Indien uw broeder, ait, quod habet vim singularem, et notari
debet, Indien uw broeder zondigt zoo gae en bestraf hem
tussen u en hem alleen. vervolgens niemand excipiterende, indien
een ijder dezen pligt van zijn talent te besteeden aen ~~ijder~~ beidde, hoe
veel quaed en zonden zouden 'er voorkomen en belet worden?
Maer, eilaes! hoe ziet men dagelijks in tegendeel ~~niet~~ geschieden
hoe meenigmael gebeurd 't ~~niet~~ dat men, in plaets van een ander
te berispen, zijne talenten in de aerde steekt, en den stommen
speeld? ja ook zelfs hoe meenigmael gebeurd 't ~~niet~~ dat men,
in plaets van te berispen, zelfs begint mede te doen, en te zon-
digen? hoe meenigmael? &c. Maer wee, wee de genen

die zoo te werk gaen, 't zelfde ja nog erger Lot zal hen
overkomen dan d'onnutte knegt op zijnen hals heeft gehaelt
met zijn talent in d'aerde te verbergen. Zij zullen handen
en voeten gebonden &c

Conclusio Willen wij dan, B, dit ongeluk van d'onnutte knegt ver-
mijden, zoo moeten wij na 't v. B. van Willibrordus onze talen-
ten en goederen van den heer ontfangen getrouwlijk besteden
en ten kosten leggen. Dit is de pligt van ijder een, niemand word
'er uitgenoomen. 't is waer niet allen hebben evenveel ontfangen,
dog evenwel een ijder zal van 't geene hij heeft ontfangen rekening
moeten geeven, zoo die een, of die twe, als die 3 talenten ontfan-
gen heeft: Willibrordus had 'er 5 ontfangen en heeft 'er 5 bij
gewonnen. hebben wij 'er twe ontfangen? twe moeten w'er mede
winnen. hebben w'er een ontfangen? wij moeten 't niet in d'aerde
bergen, maer besteeden, 't zal niet hangen van de meenigte
der talenten, maer van 't gebruyk der genen die w'ontfangen hebben, dat
wij vergolden zullen worden. hebben w' 't weinig dat godt ons
gegeeven heeft, wel besteed? de zelfde vergeldinge van de hemel-
sche glorie, alhoewel in minder trap van verheerlijkinge
zullen wij bekomen als de genen die meerder talenten ontfan-
gen en wel besteed zullen hebben; want zoo wel tot de genen
die 2, als tot den genen die 5 ontfangen en wel besteed zullen
hebben 't van den heere gezegd zal worden: Euge serve bone &c
zoo zal 't geschieden dat wij over weinig getrouw geweest hebben
over veel nogtans gesteld zullen worden, en dat wij deelagtig
zullen worden aen die vreugde die Christus noemt de vreugde des
1. Cor. 2-9 heeren, aen die vreugde daer Paulus van zegt, Nog oog heeft
gezien, nog oor heeft gehoord, nog oit is 't iemand in 't herte
gestijgd, 't geen godt bereid heeft de gene die zijne toekomste
beminnen. zoo zal 't geschieden dat wij met den h. Willibror-
dus, en alle gods dienaeren uit den mond des heere zullen
hooren Euge serve bone &c

In Festo S. Willibrordi 7. Novemb. 1736. 44.

Mementote Præpositorum vestrorum, qui vobis Locuti sunt Verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.

Heb. 13. V. 7.

Verscheide reden heeft de kerk waerom zij gedurende de Loop van 't jaer gewoon is verscheide feestdagen der Heiligen te vieren. A. A.

En wel 1º. de eerste reden, waerom de kerk de feestdagen der Heiligen heeft ingestelt is deze, te weten, om Godt te Loven, en te danken, in zijne Heiligen, om Hem te danken over zijne genaeden en weldaeden, die zijne oneindige goedheit en barmhertigheit aen de Heiligen heeft believen mede te deelen.

2º. zoo heeft de kerk verscheide feestdagen ingestelt om de Heiligen ook zelfs te Looven, te roemen en te prijzen over haere deugden en goede werken, daer ze in uitgemunt hebben.

3º. dit doet de kerk opdat we ziende de deugden en goede werken der Heiligen opgewekt en als met een spoor aengezet zouden worden, om na hun V. B. de zelve te betragten, en dus met hen, tot de zelfde glorie te komen, die zij tot Loon en vergelding van haere deugd en heiligheit in den hemel nu bezitten.

4º. Eenig opdat wij het V. B. der Heiligen des te beter na zouden volgen, zoo dienen haere feestdagen ook nog om daer haere voorspraeke bij Godt de genaede te verwerven, door dew: de Heiligen zelf hier heilig hebben geleeft, en nu als Heiligen van ons geeert worden in den hemel

Itaq° frustra, sed varias ob rades Laudabiliter Santorum

|| Heeft alle Gods heiligen te vieren, om alle die zelfde te eedenen. En, zie d'eerste onder alle de heiligen, wiens feest de kerk hier te Landen in 't bezonder vierd is de h. Willib. d' Apostel dezer Landen &c.
Op dit feest leest ons de kerk voor &c.

festa Ecta instituit. Wij zijn nog bezig met het feest ||
Sic hodie Ecta celebrat festum S. Willibrordi. Atq in hoc hujus S. viri festo talem Epistolam nobis prælegit, qua docemur ideo nos hoc festum celebrare, ut hujus S. Viri præclara gesta, ejusq exitum ex hac vita gedenken zouden, als ook om ons aen te maenen opdat wij hem navolgen zouden. Sic in tex. ait: Mementote Præpositorum vestrorum &c.

Itaq ut hunc Ecta scopum sequamur Lubet hac

Propositio

assumti textus verba Litteraliter explicare 2°. Huic S. viro applicare, 3°. Et ejusdem exlo nos oes ad imitationem animare **Attendite**.

In verbis assumti textus Aplus Loquitur de fidelibs Ministris Jesu Xti, de illis qui verbum Dei annuntiaverunt et qui Fidem habuerunt. Loquitur de illis o ut existentib in terris, sed de illis ut degentibs in cœlis, quo post exitum conversaois pervenerunt.

Deinde simul etiam docet, quæ fidelium viventium sit obligao rũ illorum, qui eis, dum viverent, Locuti sunt verbum Dei, quiq præclaro et sancto exitu conversaoem suam coronarunt.

In primis vult ut Eorum meminerint Mementote Præpositorum vestrorum..... Dein jubet considerare seu Intueri exitum conversaois Eorum. Deniq jubet imitari Fidem Eorum.

At priusqm ordine singulas has obligaoes exponamus, prius breviter considerare dbms, quos Paulus illos fideles Xti Servos nominet, quidq de illis dicat, quos honorare nos jubet.

In primis nominat Eos Præpositos. Deinde ait quod nobis Locuti sint verbum Dei.

Prima igitur qualitas quam Paulus iis tribuit, quorum nos meminisse jubet e Præpositorum. Per verbum hoc gnaliter intelligitur illi, die eenig opzigt hebben op anderen, en de zorg van hun, te bestieren, te Leeren, en van hunne pligten te onderwijzen. Atq hoc titulum apud prophanos qm sacros scriptores, generales exercituum directores civitatum, aut provinciarum, capita cong

gationum, sæpe etiam hoc nomine Præpositorum intelliguntur, et cognomenantur.

Atq sic Coiter hoc noie Præpositorum apud sacros scriptores illiguntur illi qui institutione Dei et Xti Dni constituti sunt regere fideles suos, Ecclas, prædicare Evangelium, administrare sacra, invigilare moribus fidelium, et exercere disciplinam &c

Et Idum hanc descriptionem Paulus etiam de his præpositis ait quod Locuti sint (Hebræis) verbum Dei.

Indubie per hoc vult innuere, quod illis Ev. Xti Jesu prædicaverint.

Paulus hoc testificando de illis Hebræorum Præpositis indicat Illos diligenter ea quæ muneris eorum erant, et ad quod à Deo constituti erant, peregisse; et o fuisse canes mutos in grege sibi commisso: innuitq illos ñ adulterasse doctrinam Dei, neq inventiones suas eis proposuisse, sed veram Xti doctrinam, Locuti sint vobis, inquit, verbum Dei.

Indubie Paulus sub hoc dicto (Locuti st verbum Dei) etiam comprehendit alia officia, quæ inde dependent, quæq muneris sunt Episcopalis.

Deinde Paulus prædicat horum Præpositorum fidem seu fidelitatem. Sane facile cogitatu ē quod illi primi Hebræorum Præpositi insignem habuerint fidem, et een onwiggelbaere getrouwigheit: nam prædicasse Evangelium, erexisse Ecclas, et multos Dno discipulos collegisse, satis innuit eos in fide ãbre fuisse valde illuminatos, et in occurrentibus difficultatibus firmos. Et tales fuisse Hebræorum Præpositos ait Paulus.

Nunc vero audiamus quid in illorum Præpositorum Paulus fideles Hebræos moneat. Mementote (ait) Præpositorum vestrorum.

Est hoc memoria obligao quædam quam viventes dbnt oibs piis et sanctis personis. Et hoc sorse, quam divina providentia defunctis justis, ut propriam assignat, uti monet sapiens Memoria justi cum laudibus. Et David: In memoria æterna erit justus. Sic et vivunt de vroomen na hun doodt in de mondt en gehengenis den Levenden. Prov. 10-7 Ps. 111-7

In quo consistit hæc memoria? In een grootagting van hunne deugden, en van hun geluk het geen, ze nu bereykt hebben, in een heilige verwondering over hunne heiligheit des Levens, 't geen ze geleidt hebben, op aerde, in een verwondering over de genaede die godt hun bewezen heeft, en over die heerlyke en roemwugtige daeden, die zij hier uitgevoerd hebben. Hæc perpendere, hæc Loqui, hæc narrare, hæc exaltare, e meminisci.

Talis erat memoria, quam Xtus Dnus de Magdalena fore prædixit Matt. 26. et Marc 14-9. Amen, dico vobis, ubicumq prædicatum fuerit Evangelium istud, in universo mundo, et quod hæc fecit, narrabitur in memoriam ejus. Talis et erat memoria, quam B. V. Maria posterioribus sæculis de se habendam fore prædixit: Ecce enim, ex hoc beatam me dicent oes generaoes.

Sic igitur vult Paulus ut Hebræi Præpositorum suorum meminerint.

Deinde vult ut eorum vitam et mortem considerent. Inter Præpositos Hebræorum fuerant varii qui vitam martyrio finierant, et de talibus præcipuè Paulum Loqui putant Interpretes, et dicunt quod Paulus hic singulariter respiciat Jacobum, fratrem Dni, Jerosolymorum Episcopum, qui, ut refert S. Hiers 7mo Neronis anno Jerosolymis occisus e, adeo ut recens Jacobi interfecti eet memoria, qdo Paulus hanc Hebræis scribebat Eplam.

Hunc igitur exitum, et alium aliorum, qualiscumq demum fuerit (Licet enim p martyrium o fuerit, indubie tamen sanctus et pius fuerit.) intueri monet Paulus.

Et quo scopo? R Id innuit dicens: Imitamini fidem. Ut igitur eorum fidem et fidelitatem imitemur, eorum conversaoem, et conversationis exitum considerari jubet.

Conf. Matt. 5-32. Et certè magnam vim habet ad imitandam fidem
Jo. 35-38. consideraio fidei et constantiæ præpositorum. Verba
Heb. 12 - 2. movent, Expla trahunt: patet in variis explis V. G.
Hinc et Paulus ad fideles Hebræos animandos in con... ait: quorum intuentes exitum, imitamini fidem.

Id quod Paulus hic monet Hebraeos rũ suorum Praepositorum, id Locum hbt in nobis rũ S. Willibrordi. Tunc ille destinatus à Deo majoribus nostris Praepositus (narra quod in has partes venerit) Ille majoribus nostris Locutus ẽ verbum Dei, è tenebris gentilitatis ad Lumen Evangelii adduxit...... Ille sanctam, illibatam, et aedificantem vitam et Conversaõem hbuit (refer quod à teneris sanctè educatus et vixerit) Ille multos in munere suo exercendo et docendo expertus ẽ adversarios (Refer) attamen firmam habuit fidem seu fidelitatem et constantiam.

Jam autem Fratres horum õium meminisse, haec oĩa considerare nos dbms in sancto illo viro.

Verum ẽ quod õium, qui uspiam Locuti sunt verbum Dei, gentiles converterunt, Ecclas plantarunt, sanctè conversati st et pro Xto mortui sunt, meminisse debeamus, eosq honorare.

At multò ma, id tenemur rũ illorum qui nobis et majoribs nostris id.... praestiterunt. Hinc Paulus expressè qui vobis Locuti st, monet Hebraeos. Sic et nos rũ S. Willibrordi. Hinc Ecclia nobis in hoc Ejus festo hanc praelegit Eplam. Itaq memini dbms.

At hoc õ sufficit, addit Paulus Imitamini fidem. Dbms itaq hujus S. viri fidem et fidelitatem in exercendo munere suo Considerare et imitari.

Immo fidem, qm ille praedicavit, servare dbms, et in ea fidelitatem, adeo ut Lucet patendum foret, et martyrio exitum hbre, fideles tamen ẽẽ deberemus.

Profecto geen vervolgingen zoo wreedt, geen water zoo diep, geen vueren zoo heet, geen beesten nog menschen kunnen tegens ons zoo fel aenkomen, dat ze ons dryven mogen tot verzaeking onzes geloofs en verwaerlozing der pligten, die daer aen vast zyn.

Gewis hoe men den aerdt des geloofs nader inziet

hoe de noodzaekelykheit van zig zelven tegen de verdrukking met standvastigheit te harden, zig klaerder opdoet. Het Leven van een regt gelovige is een Parkstrydt. De hoofdwet van Xti geloof en Godsdienst is: Quis vult venire post me abneget semetipsum, et tollat crucem suam. - - - - - - - - - -

Conclusio Eia A A. - - - - -

In Festo
S. Willibrordi
7. Nov.
1737. 52.

Obedite Præpositis vestris, & sub-
jacete eis: ipsi enim pervigilant,
quasi rationem pro animabus vestris
reddituri, ut cum gaudio
hoc faciant, & non gemen-
tes: hoc enim non
expedit vobis.
Heb. 13. ℣. 17.

Vide vander Hagen
Tom. 2. Pag. 40.
In Sacro Monitum
fuit 1º quia Præpositi dican-
tur 2º Pervigilant 3º rationem
reddituri.
Talis Præpositus fuit S.
Willib. 2º ipse vigilavit
3º Sciebat se rationem reddi-
turum . . .
Hinc disce 1º quæ gratia
deo, qui nobis talem Præ-
positum dedit. Non fecit
taliter omni natione &
2º Si Willib.
et omnes Præpositi rationem
pro aliis reddere debeant,
et quisque sciat se esse pro
se ipso rationem redditurum
Illud præcipue omnes
parentes, superiores, me-
ministri debent, adeoque Deus
invigilare &

Groot en gansch onbegrypelyk is Gods
ten aenzien van onze menschelyke zwakheid,
schen verkooren heeft, om zyne volken en ge-
en in zynen naeme tot ons menschen te spre-
Waerlyk B, wie zou de glorie van Gods
verdraegen, zoo zyne donderende stemme ge-
Wie zou voor de heerlykheid van een zyner Engele-
nen bestaen, als een dier hemelsche boden
uit naeme van zynen grooten meester? M
schen tot menschen spreken, en hen Leeren,
Engelen van Gods kerke zyn, zo word Gods
heid en mewaerigheid met de kinderen der
op 't heldersten vertoond.
Eertyds sprak Godt meermael onmiddelyk zelf tot de menschen
als by voorbeeld, tot Adam en Eva, in 't paradys
Eertyds sprak godt ook dikmaels tot de menschen
door de bedieninge van zyne Engelen, gelyk Paulus Heb. 2-2.
zeid daer 't woord, door d' Engelen gesproken is
Maer nu spreekt Godt tot ons alleen door zyne
Herders en Leeraers, dewelke hij dagelyks roept en uitzend

Obedite Præpositis vestris, & sub=
jacete eis: ipsi enim pervigilant,
quasi raoem pro aabs vestris
reddituri, ut cum gaudio
hoc faciant, & non gemen=
tes: hoc enim non
expedit vobis.
Heb. 13. v. 17.

In Festo
S. Willibrordi
7. Nov.
1737. 52.

Groot en gansch onbegrypelyk is Gods tegewentheid
ten aenzien van onze menschelyke zwakheid, dat hy men=
schen verkooren heeft, om zyne tolken en gezanten te zyn
en in zynen naeme tot ons menschen te spreken A. A.
Waerlijk B, wie zou de glorie van Gods heerlykheid
verdraegen, zoo zyne donderende stemme gehoord wierd, ?
Wie zou voor de heerlijkheid van een zyner Engelen zelfs kun-
nen bestaen, als een dier hemelsche boden zig vertoonde
uit naeme van zynen grooten meester ? Maer nu men-
schen tot menschen spreken, en hen leeren, en zienelyke
Engelen van Gods kerke zyn, zo word Gods goedertierent=
heid en medewaerigheid met de kinderen der menschen
op 't helderste vertoond:
Eertyds sprak Godt meermael onmiddelyk zelf tot de menschen
als by voorbeeld, tot Adam en Eva, in 't paradijs
Eertyds sprak Godt ook dikmaels tot de menschen
door de bedieninge van zyne Engelen, gelyk Paulus Heb. 2. 2.
zeid, dat 't woord door d' Engelen gesproken is
Maer nu spreekt Godt tot ons alleen door zyne
Herders en Leeraers, dewelke hij dagelyks roept en uitzend

Filii
Sum

in zijne begor. Hy is die vader des huisgezins die
vroeg in de morgenstond, uit ging om arbeiders in zyne
wyngaert te hueren. Hierop heeft Paulus gezien als
hij zeide Hy zelf tewelen Xus heeft sommige tot Apos-
Eph. 4-11. telen, sommige tot Propheten, andere tot verkundigers
van 't Ev., en andere tot herders en Leeraers gegeeven.

D'eersten rang onder allen moeten zekerlyk hebben
d'Apostelen, die Xus zelf in persoon verkooren heeft.

Hierna volgen die genen, die als naezaeten der Apos-
telen aen ons 't eerst van al 't Ev. verkundigt en uit
gods naeme gesproken hebben.

Vervolgens moeten wij den h. Willibrordus aenzien
als d'eersten en voornaemsten door den w. Godt tot ons
gesproken heeft. Hij is 't die 't Ligt des h. Ev. aen ons
voorvaderen in deze Landen 't eerst van al gebragt
heeft, en daerom ook met regt d'Apostel dezer Landen
genoemt word.

Nu op dezen feestdag talem Eplam nobis praeleg.
Eccla, in qua van den eenen kant des zelfs zorg en
arbeid voor de kerke onzer Landen onder 't zinnebeeld
van een Lijdsman vertoont word, en van den anderen
kant wat dat'er van ons geloovigen vereischt word.

Dit zien wy zelfs in dat deel van den Epistel, twelk
wij tot text opgenoomen hebben. Textus hbt. Obed.
Praepositis vestris &

Propositio Lubet itaq. haec verba paucis explicare, 2° Hu
S. Viro ~~oppo~~ nobisq. fidelibus membrisq. Eccl.
dezer Landen applicare Attendite.

Ut assumta verba accuratius et ordine explicemus
tria in iis observare licet. I dat Paulus daer van
Lijdsmannen en de pligt der zelve spreekt II dat
hy van de pligt der ~~[illegible]~~ Geloovigen spreekt III welke dat de
beweegredenen zoo voor de ~~[illegible]~~ Lydsmannen als voor
de geloovigen zyn om hunne pligt te quijten.

1 In primis itaq. Lqtr. Paulus di 1o. Præpositis; 2o. Decis cis, dat zy waken over de zielen; 3o. dat zy dit doen als'er, rekenschap van, zullende geeven.

1o. Door dit woord van Voorgangeren of Lydsmannen gratiter illigúntur, illi, die eenig opzigt hebben op anderen, aen dew. dezorg van hen, te bestieren, te leeren, te onderwyzen, van ~~hen~~ op den regten ~~...~~ weg ~~...~~ voor te gaen en te geleiden, aenbevoolen is. Atq. hoc nu. tam apud prophanos qm. sacros Scriptores, ^ generales exercitus, directores civitatum, aut provinciarum, capita, congregationum, ~~sæpius hoc noie Præpositorum illigúntur et cognominantur~~ ^ word deze naam van Leidsmannen gebruikt dus worden by de wereldsche Schryvers genoemd

Atq. sic coiter. hoc noie Præpositorum apud sacros Scriptores illigúntur, illi qui institutione Dei et Xti Dni, cstituti st regere ~~...~~ Eclam, dei ^ prædicare Evangelium, administrare sacra, invigilare moribus fidelium, verbo dicam, qui cstituti st om de gelovigen voor te gaen en op den weg der zaligheid te geleiden.

Sic Paulus sæpius ministros dei vocat. Atq. sic in hoc eodem capite unde ~~...~~ hoderna Ep. sumta e sic initio Epistola ait: Memento Præpositorum & sic in fine capitis: Salutate oes Præpositos vestros En ergo quinam noie Præpositorum illigantur

2o. Et de his Præpositis Paulus ait dat zy waken over de zielen der gelovigen.

De mensch bestaet uit ziel en lighaem. Het lighaem is gemaekt van slyk der aerde, de ziel is geschapen uit niet, en gemaekt na 't beeld en gelykenisse gods. zoodat de ziel als iet godlyks is, en 't beste en edelste deel is dat in den mensch is. Het lighaem sterft, maer de ziel is onsterflyk. Het lighaem heeft van noode zyn behoorlyk onderhoud tot dit tydelyk Leven: de ziel vereischt ook haer voedzel en spyse tot het geestelyk en eeuwig Leven. zoodat de zielzorg der Lydsmannen aenbevolen, in waerdigheid, eere, en heerlykheid de zorge des lighaems verre te boven gaet

Nu voor deze zielen (ait Aplus) waken de Lydsmannen

Wat Waken zij, is yder een wel bekend. Waken is zig onthouden van den slaep in der nagt, om goede agtinge te geeven op iemand, of op ietwat, welkers bewaringe ons aenbevolen is.

Hier ter plaers in de text ontleend Paulus met dit woordje Waken een gelykenis van de Wagters in den nagt, der. waken als andere menschen gerustelyk slapen die op schildwagt staen, in regen, en wind, in hagel en sneeuw, om de lighaemen huizen en goederen van andere tegen den vyand te bewaeren. En deze gelykenis past Paulus toe op de Lydsmannen, of dienaeren van gods

Ezech. 3-17. 33-7. kerke. En niet vreemdt is deze gelyckenisse. Sic Deus hanc comparacem instituit dum bis Ezechieli de ipso legitur Mensche kind, ik heb u tot een scheldwagt gegeeven aen het huis van Israel. Hoc sensu Paulus

Act. 20-28-33. Episcopis seu praepositis Eccle Ephesinae dixit: Let wel op u zelve, en op de geheele kudde, over dewelke de h. Geest u tot opzienders gestelt heeft... daerom waeckt

Igitur dum Paulus ait dat de Lydsmannen, of dienaers van Gods kerk over de zielen waken, zoo wil hy zeggen dat hun ampt daer in bestaet, dat zy gestaedig bezig zyn met de geestelyke welstand der menschen, dat zy goede agt en zorg draegen voor derzelver zaligheit, op dat zy van de Leere der waerheid niet verleid en worden door de dwaelinge, nog verlooren gaen door de zonde.

3°. Zij waken dan zeid Paulus over de zielen, als, die daer zullen de rekenschap daer van geeven.

2. Cor. 5-10 Iedereen moet rekenschap geeven van zyne eige ziel

Matt. 25-19... maer de Lydsmannen, of dienaers van gods kerk ook van de zielen van anderen, gelyk een herder van zyne schaepen.

Als Paulus dan zeid zy waeken over uwe zielen als zullende rekenschap daer van geeven, zoo stelt hy aen de gelovigen Hebreen voor ogen, het gevaer waer mede de bedieninge hunner Lydsmannen vergeselschapt is. q. d. godt zal zekerlyk uwe Lydsmannen rekenschap afeischen van hunne bedieninge, hy zal rekenschap

met hen houden, of zy als getrouwe Wagters getrouwe-
lyk, en naerstelyk gewaekt hebben, over uwe zielen, of zy
u de Leere der waerheid opregt verkundigt hebben, de
dwaelingen, en ketteryen wederlyd, en tegen gesproken hebben
Hij zal rekenschap afeischen, of zij 't volk tot en de godzalig-
heid vermaend, de zonden van een iegelyk zonder schreum
of aenzien van persoonen, vrijmoedelyk bestraft, en alle
de deelen van hunne bedieninge getrouwelyk waergenomen de h. geheimen hei-
hebben, met een woord of er ook een, of eenige zielen door hunne schuld liglyk behandeld
verlooren zyn gegaen, by gebrek van 't w. zy zullen verloren gaen. en aen heiligen uitgereikt.
Hier op ziet Godt by den Propheet Ezech. Menschen
kind ik heb u tot een schildwagt gegeeven,.... Indien gy Ezech. 3-18...
dan den godloozen niet waerschouwt, nog hem vermaend
ten einde hy van zyne godloozen weg afwyke, en 't leven
behoude, zoo zal die godlooze wel in zyne boosheid ster-
ven, maer ik zal zyn bloed van uwe handen afeischen
Maer indien gy den godloozen waerschouwt, en hy van
zyne godloosheid, nog van zyne booze weg niet afwykt,
zoo zal hy wel in zyne boosheid sterven, maer gy zult
uwe ziel behoedt hebben. 1. Cor. 9-27.
Atq hoe sensu Paulus in textu ait de Lydsmannen
waken over uwe zielen, als zullende rekenschap daer
van geeven.

II Zie daer dan wat dat Paulus van de Lydsmannen zeid.
Nog welke is nu de pligt der gelovigen? Weest
uwe Lydsmannen gehoorzaem / ait Paulus / en zijt hen III
onderdanig.
Onder deze twe woorden, 't zy dat die zyn van eenen en
denzelfden, of van eenen verscheiden zin, en betekenisse, begrypt
d'Apostel alle de pligten, die de gelovigen aen de Lyds-
mannen of dienaeren van Gods kerke schuldig zyn,
op dier gelyke wyze gelyk God in 't IV der 10 geboden
met een woord uitdrukt alle de pligten der kinderen
en onderdaenen, ten aenzien van hunne ouders, en oversten
zeggende: Eert uwen vader en uwe moeder. dog om nu maer alleen van de
IV gelyk de kinderen hunne ouders moeten gehoorzaemen gehoorzaamheid te spreken
in 't goede, en niet in 't quaede, zoo moeten ook de gelovigen

hunne Lydsmannen gehoorzaem, en onderdaenig weze alleen in 't goede. Wat 't quaede aengaet, men moet dan met Petrus zeggen: Men moet Godt meer gehoorzaemen dan de menschen. En dit wyst de text ons ook niet duister aen. Want als Paulus zeit: Weest uwe Lydsmannen gehoorzaem, en zyt hen onderdanig, zoo spreekt Paulus van getrouwe Lydsmannen, die in den naeme van Xus, en volgens zyn woordt, den menschen wyzen den weg des eeuwige Levens, navolgende die Lydsmannen, die Gods woord gesproken hebben; zulke Lydsmannen die bedienen het gezantschap van Xus, in wiens mond het woord der verzoeninge gelegt is. Want die in hunne eigen naeme spreken, die Gods woord niet en spreken, dee geboden der menschen Leeren, zyn gene Lydsmannen, maer verleiders, en zoo op die, als op die ter ...

// gehoorzamen pass de spreuk van Chs Matt. 15-14. vraegje waarin 1. Thess. 2-13. de gehoorzaamheid bestaat?

~~En~~ deze gehoorzaemheid, deze onderdanigheid bestaet hierin, scil: dat de gelovigen het woord hunner Lydsmannen aenneemen niet als een woord van menschen, maer gelyk het waerlyk is, als het woord van Godt: zoo als Paulus die roem van gehoorzaemheid geeft aen de gelovigen van Thessalonika. Deze gehoorzaemheid, die Paulus in de text vereischt, bestaet hierin, scil: in te geloven, in te bemen, die waerheden die zy met woorden werken geleeren en aengeweeren hebben, 't is navolgen hun geloof, en hunne navolgers zyn, gelyk zy van Xus.

III. Weest dan / zeit Paulus / uwen Lydsmannen gehoorzaem en ~~...~~ zyt hen onderdaenig.... En waerom zeit Paulus Weest... gehoorzaem...? daerom dat: Opdat zy het zelve met vreugde mogen doen, en niet al zugtende

Opdat zy het zelve met vreugde doen / zingt Paulus. De vreugde der Lydsmannen, is de gehoorzaemheid van de gelovigen, aen de beveelen des Zaligmakers. En die ...

3. Jois. 4. ... Niets is my aengenaemer / zingt Joannes / dan te hooren, dat myne kinderen in de waerheid wandelen. Dat was ook de roem, de kroon en vreugde van

Phil. 2-16 4-1. Paulus, dat de gelovigen van Philippen in den Heere stonden, dat zy het woord des heeren behielden, en dat

en dat hy niet te vergeefs geloopen en gearbeid hadde.
In deze zelfde vreugde wil Paulus dat de Hebreen aen
~~kunne~~ Lydsmannen ook toebrengen zouden. ideo ait: Obedite
Praepositis... ut cum gaudio hoc faciant.

Et addit: 't is gemeentes. gelyk de Lydsmannen en
Dienaeren van Gods kerke blyde zyn over de gehoorzaem-
heid der geloovigen, zoo zugten zy ook over d'ongehoorzae-
men. Sic Paulus ait dat hy weende over die wandelden Phil. 3-18.
als vyanden van het kruis van Xus. 't is voor hen een Rom. 9-2.
groote droefheid, en een geduerig herrzeer als zy moeten
uitroepen: Wie heeft onze preekinge geloofd, en wien Isa 53-1.
is d'erm des Heeren geopenbaerd?

En wat wonder dat de Lydsmannen over d'ongehoor-
zaemen zugten, daer zy ~~er~~ over de zielen waken en rekenschap er
zullen ~~er~~ van moeten geeven, daer zy zugten over d'onteeringe
van Gods naeme, over haer verdriet en verlooren arbeid?
En daerom wil Paulus dat de geloovigen hunne Lyds-
mannen gehoorzaem en onderdanig zullen wezen
Ja Paulus wil dit niet alleen om der Lydsmannen
wille, maer ook zelfs om der geloovigens wille

Quare et addit: Want dat is u niet nuttig. 't is
ondienstig voor de kerke zoo te doen, want daer door
word de bedieninge der Lydsmannen vrugteloos, ~~hunne~~ hun
geest word uitgeblust, ~~hunne~~ yver benoomen. Daer en
boven godt zeld deze zugten, godt hoord ~~hunne~~ klagten al zowel als 't
bloed van Abel,
en straft meenigmael de geloovigens kerken en gemeenten
met de goede en getrouwe Lydsmannen weg te neemen, en nog aldermeest
~~hunne~~ quaede Lydsmannen, of om beter te zeggen als hy tot straffe der
ongehoorzaamheid
verleiders tot hen komen; Ja hy laet toe ~~toe~~ dat de Leere bedorven in zyne regtvaar-
digheid dat er
de zeden verwoest, en 't volk ontbloot worde van de toelaat dat er
zaligmakende kennisse

En daerom wilde Paulus dat geloovigen ~~hunne~~ Lyds-
mannen gehoorzaemen zouden, wilden zy hen niet doen
zugten, maer tot vreugde zyn, wilden zy hun zelven
voordeel doen, en geen onheilen veroorzaeken.

Applicatio **I** Id, qd Paulus hic Hebraeos monet rû Suorum Praepositorum, id locum in nobis hbt rû S. Willebrordi.

Fuit ille destinatus à Deo majoribus nostris Praepositus. /Narra, quod in has partes venerit/

Ille ut fidelis Lijdsman heeft onze voorouders die als verdoolde schapen dwaelden in viam Dei adduxit, verbo et explo eis in illa praeivit /Narra ex ejus vita/

Ille ut fidelis Speculator van God aen deze Landen gegeeven, heeft over de zielen de wagt gehouden. Hy de vyand afgekeert en verdreeven /Refer è vita/

Ipse novit quod rationem reddere dbret, et ideo tam exacte vigilavit.

II Iam autem rû hujus praeclari Praepositi n quod muneris nostri ē gerere dbmus.

Ut Paulus Hebraeos monet suos Praeposit Nostro S. Willeb. obedire dbmus o quidem ei imper na sed ipsis qui ejus vices gerunt - - -

Obedire dbmus, et quare? Ut cum gaudio hoc faciant et o gementes - - -

Non expedit nobis - - - - -

Homo peregrè proficiscens vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua &c.

Matt: 25. v. 14.

In Festo S. Willibror 7. Nov. 1740.

Hodie festum colimus S. Willibrordi Apli, et Patroni harum regionum A. A.

In hoc festo prolegitur nobis parabola de talentis traditis à Dno servis suis.

Haec parabola praecipuè convenit S. Willibrordo, eiusq̃ Ecclae praepositis, secundum id quod Paulus de se aliisq̃ Aplis dixit: Sic nos existimet homo ut ministros Xti, et dispensatores mysteriorum Dei. 1. Cor. 4.

At licet haec parabola Ss. S. Willibrordo, ipsiq̃ similibus singulariter conveniat, generalis tamen ẽ, et applicari pt. unicuiq̃ fidelium: nemo enim illorum ẽ, quem ô vocaverit Dnus et talentorum suorum, pro virtute cujusq̃, fecerit participem.

Hoc modo hanc parabolam nunc tractabimus: et in tres partes eam dividemus 1o. ex ea discemus quantum divinae benignitatis sit munus vocatum ẽe ad administranda Dni bona 2do quod nostri sit muneris, ut commissa nobis bona fideliter administremus 3o. Quod fidelem administrationem sequatur praemiũ, quod infidelem supplicium Attendite Propositio

Maxima foret ingratitudo nostra, si audito hodie Willibrordi nomine, nulla produant ab illo nobis Evangelium mentes nostras subiret memoria: majus enim illud ẽ beneficium, quam ut dignas umqm pro illo divinae bonitati referre possimus gratias. Ut verò magnitudinem ejus beneficii magis percipiamus, perpendamus, quae habet Evangelium: Homo peregrè proficiscens vocavit servos suos &c. nimirum hocce beneficium, quod nobis ope S. Willibrordi contulit Dnus: fecit illum ñ vocavit nos ad fidem Catholicam, bonorumq̃ suorum fecit participes. Vocavit servos et tradidit &c.

Unde vero vocavit? è gentilismo, è tenebris idololatriæ, i.e. è statu omni infelicissimo. Juvat audire gentium Aplum statûs hujus infelicitatem in Ephesiis delineantem

Eph. 2-12 Gy waert in dien tydt zonder Xus, (ait) vervreemd van 't borgerschap van Israel, en vreemdelingen ten opzigte der verbonden, niet hebbende de hoope der beloften, en zonder Godt in deze wereld. Expone breviter singula. Illic oibs bonis eramus destituti: ex adverso autem oibs malis obnoxii. Nimirum

ib. 1-2-3- eramus mortui door onze zonden en misdaeden, indewelke wy wandelden naer den loop dezer wereld, naer den prins van de magt dezer lugt ... wy verkeerden in de lusten onzes vleeschs, doende den wille des vleeschs en der gedagten, en wy waeren van natuere kinderen der gramschap even gelyk alle d'anderen. Tales in parentibus nris nos hic fuimus.

Adeoq. quis ô agnoscit beneficium, quod ex hoc statu p S. Willibrordum nos vocavit Dominus?

NB Vocavit servos suos. Non nos quæsivimus, ô nos vocavimus Dnum; immo nè cogitabamus quidem de illo, adeo densis idololatriæ tenebris jacebamus immersi: sed ô cogitantes vocavit nos Dnus. Unde Paulus de Gentium vocatione

Rom. 10-20 ex Isaia: Ik ben gevonden van die my niet en zogten; ik ben

Isa. 65-1. openbaer geworden aen die naer my niet en vraegden: immo quod amplius e, ô & ô cogitantes, sed nolentes et refragantes vocavit piissimus Dnus. Unde in parabola de cœna magna,

Luc. 14-23. na, servis suis mandat compelle intrare

Igitur vocavit nos d. Et tradidit nobis bona sua, Divinitatis suæ notitiam, fidem in Jesum Xum, Evangelium, Sacramenta, et breviter, omigena salutis æternæ adminicula.

Unde Paulus: Nu zyt gy in C. J., die eertyds verre waert, naby

Eph. 2-13-18-19 gekomen door het bloed van Xus. Want hy is onze vrede, die ze beide eengemaekt heeft .... want door hem hebben wy beide in eenen geest toegang tot den Vader. Zoo zyt gy dan nu geen vreemdelingen en inlanders meer: maer gy zyt medeborgers der heiligen, en huisgenooten Gods &.

Liber porro beneficii hujus magnitudinem amplius considerare ex comparatione illorum, quibus id negatum e. Primi

Rom. 9-4. hi st. Judæi, aen dewelken (ut cum Paulo loquar) de aenneming tot kinderen, de heerlykheit, het verbond, de wetgeving, de godsdienst, en de beloften toebehooren. His tamen oibs nihilominus pedientibus, populo Judaico prælati sumus nos gentiles; id quod illis comminabatur Dnus Matt. 21. Ideo (inqt) dico vobis

Matt. 21-43 qu...

qa auferetur à vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus. Sed dicat forsitan quis, meruisse gentiles, ut præ judæis vocarentur à Dno. At refragatur Paulus: Oes, inquit, peccaverunt et egent gloria Dei. Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in C. J. Rom. 3-23. Quod ergo non modo nullam virtutibus gratiam, sed potius gravissimam peccatis iram Dei promeriti, nihilominus præ judæis vocati sumus, numquid insigne beneficium est?

At non solum præ judæis vocati sumus; sed etiam præ innumeris ejusdem nobiscum conditionis gentibus. Non fecit taliter, hic cum Davide exclamare licet, omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis. Ps. 147-20 Quis nescit quantus adhuc hodie in Asia, Africa & America supersit numerus infidelium Mahumedanorum, idololatrarum et barbarorum, qui Xum ignorant? Præ his oibs vocavit nos Dnus, et tradidit nobis bona sua.

Deniq. quid de eis dicam, qui cum Xano nomine glorientur circa fidem tamen (ut Paulus lqtr) naufragaverunt? Sane cum non nisi unicam fidem agnoscat Paulus (unus Dnus una fides, unum baptisma) quam sibi constanter et merito sola vendicat Ecla Catholica, intelligimus facile, quam etiam inter illos, qui Xani vocantur, sint multi præ qbs ad divinorum bonorum administrationem vocati sumus nos Catholici. 1. Tim. 1-19 Eph. 4-5

Quæ cum ita sint, fateri cogimur, ingens esse beneficium, quo per S. Willebrordum, à Deo sumus affecti, dum ad fidem sanam, et divinorum bonorum administrationem ex idololatriæ tenebris sumus evocati.

Proximum nunc est, ut, quo collato nobis beneficio utendum sit, dispiciamus. Docebit hoc nos proposita parabola. 2da. Pars. Tres ea nobis exhibet servos, duos bonos et fideles, tertium malum pigrum et inutilem. Primus qui 5. talenta acceperat, abiit, et operatus est in eis et lucratus est alia 5. Similiter et Secundus, qui 2 acceperat &c. Tertius autem, qui unum acceperat, abiens fodit in terram, et abscondit pecuniam Dni sui. Neglecti in hoc; in istis recti curati muneris habemus exemplum. Otiosum sine lucro servare talentum, pigritia est, malitia; operari autem et lucrari, bonitas est atq. fidelitas. Ut ergo collato nobis munere non abutamur, operandum nobis et lucrandum. Operatus est in eis, et lucratus est.

Ut exemplo rem demonstremus, repetamus memoriâ, quæ de bonis nobis traditis paulo ante diximus: numeravimus in illis Dei veri notitiam, fidem Jesu Xti, id, quod nobis annuntiatum e, Evangelium, et similia: hæc st talenta nobis commissa. Speciminis loco sint octo (quas vocant) beatitudines, quas ipxa Sanctorum omnium festivitate nobis exhibuit Evangelium. St illa veluti veneranda Christianæ scholæ axiomata, qbs præstantissimus nobis innotescit credituris thesaurus divinæ veritatis. Beati pauperes &c. Beati mites &c.

Matt. 5–3–10

Primum quod hic à nobis exigitur e, ut indubitanter credamus verissima esse, quæ hic asserit divina veritas: quod si facimus, suscipimus oblata nobis à Dno talenta: sed nequaqm ibi hærendum, ne maneat otiosum, quod à Dno accepimus. Si enim credimus beatos ēē pauperes, et paupertatem nihilominus detestamur, invidemus divitibus, opes ō immoderas solum, sed et iniquas quærimus, denique si cum hac fide avari ac sordidi sumus Mammonæ idololatræ, nonne convincimur talentum Dni defodere in terram. Ad eundem modum, si credimus beatos mites, et tamen impatientes ob prospera impiorum, aut propria adversa, et ipsa murmuremus; si nullas ferre volumus injurias, ad quodvis secius verbulum irascimur, excandescimus, crudeles vindictas meditamur, numquid otiosum Xti talentum corrumpimus? Idem de reliquis beatitudinibus, immo de qbslibet practicis in Evangelio veritatibus esto judicium.
(si lubet, prosequere)

Alterum ergo quod à nobis exigitur, ē ut cum servo bono et fideli cum acceptis talentis operemur et lucremur. Credimus beatos pauperes Spu. talentum ē: ergo operemur in eo, ut speculativam fidem praxis ipsa ō segniter excipiat. Detestemur avaritiam, fugiamus iniquas divitias, suspectam habeamus opum affluentiam, habentes alimenta et qbs tegamur contenti simus 1. Tim. 6. denique ō graviter feramus rei familiaris angustiam. Ita cum dicto talento operabimur et lucrabimur.

Quid vero lucrabimur? Quinque inqt, talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. Totidem superlucratus ē, quot acceperat: ita et nos totidem talenta lucrabimur, quot accepimus. V. g. accepimus 8 beatitudines st quasi 8 talenta speculativa: fidei accedit praxis: jam 8

8 accedunt talenta practica. Recte ergo dicemus: Dne 8 talenta tradidisti nobis, ecce alia 8 superlucrati sumus. &ca

Intelligitis nunc A. A. quo nobis administranda sint quae accepimus à Dno beneficia: superest ut rectae administrationis premium, malae vero supplicium videamus. **3.tia Pars.**

1o Rectae administrationis praemium exprimit Dnus his verbis: Euge serve bone et fidelis, qa super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Dni tui.

NB super multa (ait Dns) te constituam. Solent domini ob exploratam sibi servorum fidelitatem, magnam illis credere potestatem in administratione rei familiaris. Ita Abrahami servus Eliezer praeerat oibs quae habebat Abraham. Ita Joseph invenit gratiam coram domino suo Putiphar, eo ministrabat ei, à quo praepositus oibs, gubernabat creditam sibi domum et universa quae ei tradita fuerant. Ita Pharao Josepho: Tu, inqt, eris super domum meam, et ad tui oris imperium cunctus populus obediet.... dixitque rursus: ecce constitui te super universam terram Aegypti. Gen. 24-2; 39-4; 41-40.

Hunc terrestrium dominorum morem respicit parabola cum pro fideli administratione paucorum talentorum amplam servo promissam et collatam memorat potestatem. Super multa inqt Dns, te constituam, intra in &c. Sunt autem multa ista quaecumque pervenient ad gaudium Dni, hoc est supremam beatorum felicitatem ortam ex visione clara Dni. Et hoc tam ~~[illegible]~~ corporis quam aiae perfectionem comprehendit.

Corpus enim, quod hic corrumpitur, atque innumeris obnoxium est miseriis, liberabitur ab hujus exilii servitute, et absterget Deus autem lacrymam ab oculis eorum, et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, qa prima abierunt. Apoc. 21. Succedent vero in locum miseriarum omnimoda perfectiones. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem. 1. Cor. 15-53. Adeoque corpus quod seminatur hic in corruptione, surget in incorruptione; quod seminatur in ignobilitate, surget in gloria; qd seminatur in infirmitate surget in virtute; qd denique seminatur aiale, surget spiritale ibid. Atque haec corporis erit felicitas; super haec oia fidelis servus, quae corporis sunt, constituetur.

Quantum ad aiam, haec duas praecipue habet facultates intellectum, et voluntatem, quarum utraque mirabiliter perficietur. Quoad intellectum, videbimus Deum sicuti est, 1. Jo. 3-2, sicut Paulus lqtr, facie ad faciem. 1. Cor. 13. Cum in hoc exilio oes

cognitio aenigmatica sit et puerilis, sicut ibid. explicat ap-
cxplo aetatis puerilis ac virilis, sic è contrario ~~ibid~~ &c.
Voluntas autem, quae nullum in creatis voluptatibus habet
Ps. 16. appetendi finem, satiabitur ineffabili gaudio. Satiabor, ca-
nit David, cum apparuerit gloria tua. Ne quis verò sim-
Ps. 35 plicem aliquam satietatem suspicaretur, alibi canit: In-
ebriabuntur ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis
tuae potabis eos. Hoc est intrare in gaudium Dni. Hoc
utrumque, tam intellectus quam voluntatis perfectionem conjun-
git idem David, cum ait: Apud te est fons vitae, et in Lumi-
ne tuo videbimus lumen. ibid.

Numquid multa? numquid magna? numquid admiranda
sunt ea, super quae constituetur bonus ac fidelis servus? et ta-
men quod adjiciam: super ipsum Dnum constituetur. Servi
Luc. 12-37. Dns enim transiens ministrabit servis. Erit Dns ser-
gen. 15-1 vorum merces. Ego, inquit, ero merces tua magna nimis.
1. Cor. 15-28 Denique erit Deus omnia in omnibus. Cogita nunc Christiane,
Matt. 24-47 an non meritò dixerit Dns de servo fideli, quod super omnia
bona sua constituet eum; quid non habebit, qui Deum
ipsum possidet tamquam suam mercedem?

Habetis bonae administrationis praemium, undequaque
magnificum: accipite porro malae administrationis
supplicium.

2o. Accedens autem qui unum talentum acceperat, ait:
Dne scio quia homo durus es &c. respondens autem Dns ejus
dixit ei: serve male et piger, sciebas quia &c. tollite itaque
ab eo talentum.... et inutilem servum ejicite in tenebras
exteriores, illic erit fletus et stridor dentium. Horrorem
istarum tenebrarum, et fletus stridorisque acerbitatem vobis
expendenda relinquo.

Hoc tamen moneo, supplicio isto non uno modo afficiendos esse
servos inutiles: sed istos levius, qui minus à Dno acceperunt, illos
verò gravius, qui amplius. Istam divini judicii legem expro-
Luc 12-47 Dns, cum dixit: Ille servus qui cognovit voluntatem Dni sui
et non praeparavit, et non fecit secundum voluntatem ejus, vapula-
bit multis: qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapu-
labit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum quaeretur
ab eo: et cui commendaverunt multum (i.e. plus) plus pe-
tent ab eo. Ecce A. A. ad hanc legem quisque judicabitur.

Ut autem, hoc melius percipiatis, cogitate divino sisti
judicio hominem aliquem, ethnicum, et idololatram; hic ute...
judicabitur, et condemnabitur. Sed quomodo? pro ratione accepti

accepit à Deo talentu. Et quod, inquis, accepit ille à Deo talentum? Legem naturæ, per quam Deum cognoscere potuit et debuit: hoc verò quia non fecit, justè condemnabitur. Lau= Rom. 2-12
cum audiamus: Quicumque sine lege peccaverunt, sine lege peribunt. At numquid hoc iniquum? nequaquam: loquitur enim de lege scripta. Hanc non habuerunt ethnici, adeoque sine illa peribunt. Qua ergo lege peribunt? Lege naturæ. Vide Rom. 2-15.16. item, Rom. 3-18.19.20.

Judicabitur ergo gentilis ad legem naturæ.

Nunc Judæum aliquem cogitate sisti divino tribunali. Quid de illo fiet? judicabitur, et condemnabitur. Quomodo? Multo gravius, quam ethnicus aliquis. Quare? Quia præter talentum legis naturæ, aliud accepit multo præstantius legis Mosaicæ. Quia ergo duplex in terram defodit talentum, duplici afficietur supplicio. Cui commendaverunt plus plus petent ab eo. Ille servus qui cognovit voluntatem Dni sui, ... vapulabit multis: ergo qui cognovit amplius vapulabit pluribus.

At quid tandem de Christiano censebimus? accepit ille præter rudimenta legis naturæ, et umbras legis Mosaicæ, ipsam Evangelii veritatem, accepit pro Lege Evangelium, pro Mose Xtum, &c. Confer Jois. 3-36.37. Cogitate ergo talentorum illi traditorum pretium, et facile intelligeris, quam severum illi subeundum sit judicium, quam grave infligendum supplicium. Faciunt huc illa Dni fulmina, Luc. 10-10-36. Si enim Judæis Xti Evangelium non suscipientibus et pro Sodomis, pro Tyriis, et Sidoniis imminet supplicium, quanto gravius imminebit Xanis Xti legem jam professis, et nihilominus sacrilegè transgressis? Sanè quo major est obsequendi obligatio, tantò gravior est delinquendi audacia, quoque quis alicui conjunctior, eo est adversando nocentior. Quoniam (inquit David) si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique &c. Ps. 54-13.14.15 Loquitur de hoc sibi, ut videbatur, amicissimo, puta Absalom Achitophel &c. ab ejusmodi lædi nimis erat enorme. Ideo subdit: Veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes v. 16. Judæ proditoris imaginem hic agnoscunt SS. Patres, quam facile applicabimus peccantibus Christianis: numquid enim hi frequentant domum Dni? numquid ex Eucharistica mensa, dulces capiunt cibos? &c. Ab his ergo offendi Xtum, nimis est grave. Merito proinde SS. Patres cen= suerunt, peccata Xanorum, multò graviora esse peccatis quo=

quorumcumq; infidelium, ac proinde longè graviùs punien

Conclusio

Agite A.A. serio haec et maturè expendamus, agnosca-
mus vocationis nrae beneficium, bona nobis commissa fideli-
ter administremus. Sic infidelis servi gravissimum evitabi-
mus supplicium, et fidelis accipiemus premium, sic-
ubi infideli dicetur: Dixo serve male et piger, sciebas qu-
etc. Tollite itaq ab eo talentum... Et inutilem servum eji-
cite etc. Sic nobis utrisq; fidelibus dicetur: Euge serve bone
et fidelis etc.

Euge serve bone et fidelis... intra Matt. 25.23.

In Festo S. Willibrordi 7. Novemb. 1741

In utroq sacro 1743. 55. 63.

Hodie celebrat S. Mater Eccla festum S. Willibr. apostoli hujus regionis.

In hoc festo Eccla fidelibus prælegit Ev. de talentis explicatio ex de Ch. vaders.

Duas in servo Dni qualitates notat parabola, bonitatem videlicet et fidelitatem. Bonitas ipsam servi personam respicit, fidelitas pxos illius. Nimirum bonus fuit qa dignum sese præstitit acceptis à Dno talentis; fidelis autem qa eadem talenta negotiando cum pxis studuit multiplicare. 3o Atq ea pp à Dno sup multa constitutus.

Optimè ista Divo Wilbibrordo conveniunt, cui 1o fuit satis, propriam curare sanctimoniam, ut esset bonus; 2o sed et pxorum salus cordi fuit, ut esset fidelis, unde et 3o à Dno sup multa constitutus.

Ac 1o quidem bonus servus fuit vitæ sanctimonia, qua à teneris emicuit. Want van zijne ouders in d'abdije te Iork van Rippon, onder de bestieringe van den h. Wilfridus, Bisschop van die plaetse, en insteldir van dat klooster, van zijne ouders (zeg ik) in dat klooster bestelt zijnde om nevens andere kinderen in de deugd en wetenschap opgekweekt te worden, deed hij daar zulk een voortgang dat hij een ~~exempel~~ voorbeeld was aan andiren.

Wat meerder tot zijne jaeren gekomen zijnde, wierd hij onder het getal der geestelijke klerken aengenomen, en hij begaf zig tot het kloosterlijk leven. Het bleek wel haast dat de Geest Gods hem daar aenleidinge toegegeven had; want schoon hij van eene zwakke gesteltenisse was, week hij nog in ijver, nog in bestipheid aan de gene zelfs die daerin uitmunten. Hij was ootmoedig, zoetaerdig, zeedig, en tessens vaerdig en bestipt in 't waernemen zijner pligten. In zijne woorden, werken, en gansch ommegang, zag men eene verstandige bescheidentheid, en gezetheid uitschijnen, die veel eer aan een oud ouderling, dan aan eenen jongman eigen was.

Omtrent 20 jaeren oud zijnde, voelde hij zig getrokken om naar Ierland te gaen, dat toen het eijland der heiligen.

en de vertrekplaets der dienaeren Gods scheen te zijn. Zon-
derling wierd hij daartoe door het V. B. van 2 Engelsche Bis-
schoppen, Egbertus & Wigbertus, die vermaerd door heiligheid
geworden waeren, getrokken. Hij kreeg van zijnen Abt
en alle de monniken, verlof om deze reis te doen. En aldaer
gekomen zijnde stelde hij zig onder het bestier van den h:
Egbertus, ~~en die voortgang die Willebr aldaer in de deugd~~
~~en godlijke kennisse dede, was oorzaek~~ en deed aldaar ee-
zeer grooten voortgang in de deugd, en Goddelijke kennis
waar in hij ook volherdde tot zijne grijze hairen, en
tot einde uit dit leeven,

Adeoq. vere servus bonus fuit Willibr &c

2o Sed et fidelis servus fuit impendendo talent.
à deo accepta, ut alios Deo lucraretur. De talenten,
die hij reeds van Gode gekregen had, besteede hij zoowel voor
zijn eigen zelven, dat de h: Egbertus ook oordeelde dat
hij niet min getrouw die zou aenleggen tot heil van
zijnen evennaesten. Hierom nu priester gewijd zijnde zet-
te de h. Egbertus hem aen, om naa deze landen te trekken
en het Ev: te prêken.

Hij was 33 jaeren oud toen hij deze zending kreeg,
die hij ontfing, als of hij die van Gode zelf gekregen had.
Hij nam elf uitgelezene Evangeliesche arbeiders, waar onder
de hh. Switbertus, en Adelbertus waeren, met zig mede.
Hier te landen gekomen zijnde zogt hij de gunst, en ge-
negenheid van den vorst Pipinus te winnen, die hem
de zelve toezeide, en naa Romen zond, alwaar hij van den Paus
Sergius I. zeer minnelijk ontfangen, en Bisschop ge-
wijd wierd.

Weder in deze landen gekomen, stelde hij zijne
bisschoppelijke stoel te Utrecht.

Ondertussen begaf hij zig met een onvermoeiden ijver
tot het werk des Heeren, en het scheen dat de bisschoppe-
lijke waardigheid zijnen ijver vermeerderd, en zijne krag-
ten verdubbeld had. Hier in volherde hij tot d' ouder-
dom van 80 jaaren, wanneer hij in den Heere ontslaapen is

De h. Bonifacius Bisschop van Ments geeft deeze ge-

getuijgenisse van den h. Willibr. in eenen brief, dien hij lang
naa Willibrordus doodt aan den Paus Stephanus II.
schreef. Hij was een Bisschop (zegt hij) die wonder=
baar in verstorvenheid, en heiligheid was, die 50 jaa=
ren tot de bekeeringe der Vriezen gearbeid heeft, en
het grootste gedeelte daar van bekeerd heeft." En ver=
volgens een goede, en getrouwe knegt van 't heid: h: Ev:
goed voor zig zelv.... trouw voor anderen....

3°. Atq hinc meruit sup multa constitui.

Solent Dñi ob exploratam sibi servorum fidelitatem, mag-
nam illis credere potestatem in administratione rei familiaris.
Ita Abrahami servus Eliezer praeerat oibs quae habebat Abra= Gen. 24-2
ham. Ita Joseph invenit graam coram Dño suo Putiphar c. 39-4
et ministrabat ei, a quo praepositus oibs, gubernabat creditam
sibi domum, et universa quae ei tradita fuerant. Ita Pha= c. 41-40
rao Josepho: Tu eris sup domum meam, et ad tui oris im=
perium cunctus populus obediet... dixitq rursus: ecce consti=
tui te sup universam terram aegypti.

Hunc terrestrium dominorum morem respicit parabola
cum pro bona et fideli dispensatione talentorum amplam
potestatem servo memorat. Sup multa te constituam.
Multa haec, sup quae s. Willibr: constitutus fuit, sunt aeterna
coeli gaudia, ~~[illegible]~~ seu deus
ipse, fons et origo oium gaudiorum, Unde et parabola
addit: Intra in gaudium Dñi tui. adeoq vere sup ~~[illegible]~~
multa constitutus, cum Deus sit oia in oibs, et merces 1. cor. 15-28
ejus magna nimis, uti abrahamo olim promiserat. Gen. 15-1

Hunc deum possidet pfectissime et quoad intellectum,
et quoad voluntatem. 1 quoad illectum, cum deum nunc
modo videat sicuti e juxta Joes lqtr, vel ut paulus ait: 1. Jo. 3-2 1. cor. 13.
facie ad faciem, & 2 quoad voluntatem, quae hic
in creatis voluptatibus nullum appetendi habet finem,
plenissime satiatus e, secundum id quod David ait: Satia= Ps. 16
bor cum apparuerit gloria tua, et alibi: Inebriabuntur Ps. 35
ab ubertate domus tuae. Sup haec multa jam modo quoad
animam constitutus e.

quod corpus in resurrectione mortuorum similiter sup multa constituendus, tunc corpus, quod hic innumeris expositum fuit miseriis, à servitute illa plenissime liberabitur. Absterget Deus oem lacrymam &c — tunc
Apoc. 21. corpus hic in corruptione seminatum, surget incorruptum
1. Cor. 15-53 quod hic seminatum in ignobilitate, surget in gloria &c

En sup quae multa Willibrordus jam constitutus, et adhuc constituendus est.

Si velimus et nos aliquando constitui, curemus boni et fideles servi esse

1° Boni respectu nostri vitae sanctitate. Hanc promisimus in Baptismo. Hoc nomen nostrum exigit nam Christianus, fidelis, ait Sanctus dici, idem unde et Aplus fideles, et Xanos passim Sanctos voca Hoc tota religio clamat.... Scriptura inculcat....

2° Fideles respectu proximi. hoc caritas exigit hoc Scriptura praecipit: Unicuiq mandavit Deus de pxo suo
Eccli 17-12. Si peccaverit frater, vade corripe eum.
Matt. 18-15.

Hoc praecipue debent parentes, et quivis superiores respectu subditorum. Ipsi n vigilant, ait Paulus in hodierna Epist., quasi rationem pro aabs reddituri....

Qui in eo deficiunt, vel ex hoc solo cum infideli servo damnabuntur.

Pia A. A. &c —

Ego [1] elegi vos, et [2] posui vos, [3] ut eatis, et [4] fructum afferatis, et [5] fructus vester maneat
Jois. 15. ℣. 16.

In Festo S. Willibrordi 7. Novemb. 1745.

Geen volk is zoo barbaars en ongetugtigd of zy houden ten minste van hunnen eersten stigter en opbouwer ene dankbare geheugenis. A. A.

'T is hierom dat 't oud heidensch Romen, alhoewel in 't eerst nog weynig getugtigd, zynen eersten stigter den wakkeren Romulus noit heeft vergeten, ja zelfs heeft zy jaarlyks de geheugenis vernieuwd, als zy daarna verscheide feesten ter zyner ere heeft ingevoerd.

'T is op deze wyze dat de kerk zelfs van 't begin ene grote agting, en dankbare geheugenis heeft gehouden van hare eerste stigters en opbouwers. Ja elke bezondere deel der kerke heeft de geheugenis gehouden van zynen bezonderen stigter en opbouwer. Hierop zag Paulus als hy aan de bekeerde Hebreen schreef: Gedenkt uwer Leidsmannen, die u het woord gods verkundigd hebben; welkers levens uitgang bemerkende, volgt hunne getrouwigheit. Hy eischt van hen, dat zy noit uit hunne geheugenisse zouden laten gaan die kloecke Leeraars en verkundigers van gods Woords, die hen de waarheden van 't dierbaar Ev. hadden verkundigd; ja dat zy ziende hoe dat zy niet alleen met woorden maar ook met hunne werken hadden gepreekt, daar door staags zouden aangezet worden om de zelve na te volgen. Heb. 13-7.

Dit zelve hebben de Leeraars en opperherders van onze Nederlandsche kerke al van vele honderden jaren in agt genomen, als zy ons ingezetenen dezer Lande, hunne toevertrouwde kudde bevolen hebben, op dezen jaarlykschen dag, ene dankbare en blyde geheugenis te houden ~~[illegible]~~ van hunnen eersten opperkerkharder, en h. Biss., den h. Willib., den groten heiligen, die door ene, voor ons gelukkige beschikking voor meer als duizend jaren van godt verkoren is om niet alleen de Leermeester te zyn, en verkundiger van 't Ev. aan onze voorouders, maar die ook tot eerste hoofd en bisschop over die nieuwe kerke is aangesteld.

Hy zyn, gelyk uwe godv. weet, kortelings volgens alle kerkwetten, tot opvolger van den h. Willib. over ene deel der Nederlandsche kerke, ik zeg, tot Biss. van Haarlem aangesteld geworden. Hy

Wy hebben dezen morgen ene voorname deel der Bisschoppelyke functie, ik zeg de bediening van 't h. Vormzel, voor d'eerste maal verrigt.

Wy zouden 't hierby met de Vespers, en de Lofzang van dankbaarheit, Te deum laudamus, wel besloten hebben; maar mesdien 't d'eerstemaal is, en dat op deze heugelyke dag dat wy die bediening hebben waargenomen, zoo hebben we goed gedagt daarnog ene korte aanspraak by te voegen. Hiertoe hebben w' al gene gevoegelyker woorden kunnen uitkeppen als die de Zaligm tot zyne Apostelen, aangaande hunne apostelampt, gesproken heeft, waarin hy de waardigheit, einde en voordelen van hunne ampt aanhaald Ik heb ú verkoren, en ú gesteld, dat gy zoud gaan, en vrugten voortbrengen, en dat uwe vrugt zoude blyven.

Propositio

Wy zullen dan deze woorden 1mo naar de Letter uitleggen van d'Apostelen 2do de zelve toepassen op den h. Willibrordus, en 3tio op des tyds omstandigheit, daar wy nú in zyn Attendite

1ma Pars

Een van de voornaamste inzigten van de Menschwording des Zaligm., behalven d'algemene verlossing door zijn lijden en dood, was eene kerk te stigten, waar in die algemene prijs van zijn bloed zoú uitgedeild worden. Hij wildeeene vergadering planten, die, uit verschejde leden bestaande, zoo groot zoú wezen dat door de zelve volgens Mal. van den opgang der zonne tot hären

Malach. 1–11

ondergang zijne naam groot zoude zijn onder de heidenen.

Tot dit gebouw had hij werkluiden vannöden, die door zijn geest versterkt de grondbouw zouden leggen van die heerlyke stad op een en berg getimmerd. Hij had ligten van doen om dat algemene ligt t'ontsteken, dat niet onder een koornvat, maar op den kandelaar gesteld moest worden.

Terwijl hij dan tot dit ampt zijne twaalfgetal der Apostelen verkören had, en naahen zooveele Apostoliesche nazäten als het geloof in verscheide gewesten zoú verkundigd worden, zoo sprak hij hen in onze opgenomen woorden aan; en toonde hen van wien hun heilig ampt zijne oorspronk had, en tot wat einde zij in dit ampt gesteld wären. Ik (zegd hij) heb ú

1o 't eerste dan, dat hij zegd, is: Ego elegi vos.

Indien men de Schrift nauwkeurig naziet zal men daarin gewag zien måken van 3 zoorten van verkiezingen. 1. een zoort is er waardoor iemand tot Lidmaat van Gods kerke ver-

verkóren word. Zoo heeft Jesus ons al te zámen tot Lede
uit eene enkele genáde tot Lédemáten zijner kerke verkóren
gelyk ons zeer zoet word afgebeeld door de parabelen van
't groot avondmaal, van de bruiloft die de kóning voor zij=
nen zoon had aangeregt, van den vader des huisgezins, die
vroeg in den morgenstond uitging om arbeiders in zijnen wijn=
gaard te hûren, en meer andere. 2. De twéde soort is
eene verkiezing tot de genáde, en glorie, die voor alle verdiens=
ten van godt geschied in d' uitverkoornen. Op deze verkiezing
ziet dat Jesus zegd: Pauci electi. Op deze verkiezing ziet
Paulus als hij zegd: dat godt ons in Chs verkóren heeft Eph. 1-4.
voor de grondlegging der wereld. 3 De derde en laatste
verkiezing is waar door iemand tot eenig ampt in de kerke
verkóren word. Zoo heeft Jesus uit zijne Leerlingen 12 Apos=
telen verkóren, van w verkiezinge Lucas: Jesus riep zijne Luc. 6-13.
discipelen, en verkoos'er 12 uit hen, die hij ook apostelen
noemde.

Wat d' eerste en derde verkiezinge aanbelangt veelen zijn
'er tot Lédemáten, of dienaars der kerke verkóren, die niet
verkóren zijn tot de záligheid, en glorie. Van die wel verkó=
ren zijn tot de kerke, maar niet tot de glorie, zegd Chs: Zij geloó= Luc. 8-13.
ven voor een tijd, en ten tijde der bekóringe wijken zij af. En
wederom: Multi sunt vocati, pauci vero electi. Van die tot
eenig ampt der kerke verkóren maar niet ter glorie verkó=
ren zijn, zeide Jesus: Heb ik u twaalve niet verkóren? En Joan. 6-71.
egter een van ul. is een duivel, viz. Judas, in wien de duivel
was ingevaren. Voor zulke eene verkiezinge was Paulus al=
tijd bedugt, waarom hij betuijgde: Ik tugtig mijn lighaam 1. Cor. 9-27.
en breng het onder bedwang, opdat ik, daar ik andere ge=
preekt heb, niet zelf verworpen worde.

En van deze laatste verkiezinge tot 't apostel- en Harders ampt
spreekt Jesus als hij tot alle zijne apostelen, en in hen aan alle
apostoliesche mannen zegd: Ego elegi vos.

Chrijsost: Theophijlac:, en Euthimius meinen, dat Chs nog in
de zelve gelijkenisse voordgaat, daar hij te vooren van gewag
maakte, viz. van den wijngaard, zeggende: Ik ben de wijn= ℣. 5.
stok, gij zijt de ranken. Wie in mij blijft, en ik in hem, die
bringt veele vrugten voord.

Dat Jesus hier als bij gelijkenisse spreekt zeggende: Ego elegi vos

q. d. Dnus:
i. e. gelijk een verstandig Wijngaardier de beste ranken uitkiest
om eenen wijngaard aan te leggen, zoo heb ik ú ook als de beste
lôten uitgekôzen, om mijnen kerk-wijngaard te planten; niet dat
zij Apostelen voor die verkiezing de beste al wâren, of zulks
bôven alle andere verdienden, neen ganscb niet(want effen voor
dat Jesus zeide: Ego elegi vos, zoo gaat'er effen voor: Non vos
me elegistis, sed ego elegi vos. Zoodat Jesus zeggende: Ego
elegi vos, als wil zeggen: ik heb ú als de beste lôten van den wijn-
gaard mijner kerke verkôren, en zelfs door dat verkiezen de
beste gemaakt.

Dus dan zegd Jesus van zijne Apostelen: ik heb u verkôren.
2°. Hier voegd hij bij: En ú gesteld. Ik heb ú niet alleen verkôren
maar ook verkôren zijnde gesteld.

Die hier meinen dat 'er een oneigen wijs van sprêken is, en dat
Jesus in deze aanspraake tot zijne Apostelen, in de gelijkenisse
van eenen wijngaard voordgaat, meinen dat 't woord Stellen
hier ook op slaat, als Jesus zegd: ik heb ú verkôren en gesteld
i. e. ik heb niet alleen, als een goede Wijngaardier, u als beste
ranken uitgekôzen, maar daarenbôven ik heb u dâdelijk
gesteld, dat is, geplant als moeder ranken om mijnen wijn-
gaard van de kerke voord te têlen.

Idog men kan hierin ook zonder eene oneigen spreekwijze
voordgaan. En dus wil Jesus zeggen: ik heb ú niet alleen tot
Apostelen verkôren; maar ik heb ú, behalven deze verkiezing,
dâdelijk in uwe ampt gesteld.

D'Ev.ⁿ mâken van beide gewag, zoo wel van de verkiezinge
der Apostelen als van hunne dâdelijke instellinge in hunne
Luc. 6-13. ampt. Zoo lêzen wij van hunne verkiezinge: als het dag ge-
worden was, riep Jesus zijne discipelen, en verkoos'er 12 uit
hen die hij ook Apostelen noemde. Van hunne dâdelijke aan-
c. 9-1. stellinge zegd de zelve Lucas: En zijne 12 Apostelen te zamen
geroepen hebbende, gaf hij hen magt, en gezag over alle dui-
velen, en om de zieken te genêzen, en hij zonde ze henen om
het rijke Gods te prêken, en de zieken te genêzen.
3°. Maar op dat men niet zou meinen dat Jesus d'Apos-
telen, en in hen d'apostoliesche mannen ~~weer~~ had aange-
steld in een ampten zonder eenigen pligt of arbeid, dat hij
hen als moeder struijken van den wijngaard des Heeren, zijne
kerke, had geplant zonder eenige vrugten van hen te eischen
zoo voegd hij hunnen pligt daarbij: Ut eatis et fructum &
q. d. Jesus: Groot is het ampt, waar toe ik ú heb geroepen
v.v.

verhéven is de bediening waar tot mijne Liefde ú heeft aangesteld; maar ziet met een, dat gij in dit ampt niet gesteld zijt om leeg te gaan, maar opdat gij zoud gaan, en vrugten voordbrengen, en dat uwe vrugt zoude blijven.

Ik heb ú gesteld, dat gij zoud gaan. i.e. ut sicut veri palmites crescatis, o volo ut palmites maneatis, sed ut crescendo in latissimas vineas totam terram Evangelio repleatis. unde et alibi ad ipsos: Ite in mundum universum prædicate Ev. oi Creaturæ. Non vestri cāā electi, et positi estis, o ut sedeatis otiosi, sed ut eatis. Medici ad ægrotos. Pastores ad oves. Non debetis expectare donec veniant ægroti ad vos, sed ad ipsos exire debetis et manum porrigite, inferte Lucem. Posui te in Lucem gentium, gelijk Paulus naamals zelfs getuigde, dat de Heer hen door Isaias 42-6. al bevólen had. zeggende: de Heer heeft ons bevólen: ik heb ú gesteld tot een ligt der Heidenen, opdat gij tot zaligheid zoud wéren tot het uiterste der aarde. en 't is agtervolgens dit bével van Jesus, ik heb ú gesteld, dat gij zoud gaan, dat d' Ev. Marcus van hen getuigd: Zij weggereisende, preekten over al, en de Heer werkte méde, en bekragtigde het woord door de tékenen, die 'er op volgden. Act. 13-47 Mar. 16-20.

4º. Ik heb u dan verkóren (zegd Jesus) en ú gesteld, dat gij zoud gaan. En hinc fructus expectandi. unde et 4º addit: en vrugten voordbrengen. Et quis hic fructus?

℞ Duplex fructus considerari pt, publicus, et privatus.

1. Privatus ē fructus bonorum operum. Van deze vrugten schreef Paulus: Dat d' Onzen lêren vlijtig goede werken te bewijzen de Kristenen van Kreete ... opdat zij niet onvrugtbaar zijn. Tit. 3-13.

2. Fructus publicus ē plantatio Eclæ. Apli erant originales palmites, sed ut tota vinea ex iis fructificaret erant positi pastores, ut ex eorum opere fidelium greges innumeri toto orbe dispersi fructus esset.

Jesus igr posuit Aplos ut duplices fructus facerent bonorum operum pro se, Conversionis gentium pro utilitate totius mundi.

5º. Sed ne putarint temporaneos hos futuros fructus quos post electionem Jesus ab iis requireret, addit quales expectet fructus, dat gij vrugten zoud voordbrengen, En dat uwe vrugt zoude blijven.

1. Si fructum privatum spectes, ~~in æternum~~ usq ad mortem

Apli oes, quibus Chs in textu loquebatur, oes dico, solo Juda excepto, in fructu bonorum operum perseveraverunt; et jam ipsis coronatis in cælo, in æternum manebunt eorum bona opera: opera n. eorum, quemadmodum Angelus Apocalypticus ait, sequuntur eos; jam in beata æternitate æternos fructus suorum operum receperunt, dum positi st sup sedes 12. judicaturi 12 tribus Jsrael.

Apoc: 14-13.

2. Si publicos spectis nec mi perpetui erunt. Quotquot n. Eccla p totum terrarum orbem fulgent eorum fructus st ipsi fundamenta jecerunt, columnas erexerunt Eccla, quæ spr mansura e columna et fundamentum veritatis, cui Eccla Chs promisit: Ecce Ego vobiscum sum oibus diebus, usq ad consummationem sæculi, et ctra quam portæ inferi numqm prævalituræ sunt.

Ita igr Chs Aplis suis: Ego elegi vos &c.

2da Pars

Sed ne putetis duodecim Aplis hæc verba solum convenire. Quod Apostolis principaliter dictum e, etiam apostolicis viris, qui à Deo mittendi essent ad conversionem gentium dictum e, ita et hic textus Apostolo nro S. Willebrordo convenit.

Quam egregie hic à Deo electus e? Cui etiam Deus cum Aplis dicere potuit: Elegi te, et posui te &c.

1o Quam felicia erant hujus electionis presagia! van jongs afaan, nog maar 6 a 7 jaren oud zynde, wierd hy door de zorg zyner ouders, onder de bestieringe van den h. Wilfridus, in ene abdye ter schole besteld, om daar nevens andere kinderen in de deugd en wetenschappen opgequeekt te worden. Wat meerder tot zyne jaren gekomen zynde wierd hy daar onder 't getal der geestelyken aangenomen. Hoe zwak hy ook van gesteltenisse was, week hy egter niet nog in yver, nog in bestiptheit aan de genen zelfs, die daarin uitmuntten. Hy was ootmoedig, zoetaardig, zedig, en teffens vaardig en bestipt in 't waarnemen zyner pligten. In zyne woorden, werken, en ganschen ommegang zag men ene verstandige gezetheit uitschynen, die veel eer enen ouderling, dan enen jongman eigen was. Omtrent 20 jaren oud zynde begaf hy zig met verlof van zynen oversten, na Ierland onder de bestieringe van den vermaarden abt den h. Egbertus. De voortgang die hy daar in de deugd, en in de goddelyke kennissen dede, was oorzaak dat hy waardig geagt wierd, de h.

h. Priesterweeding te ontfangen. en dus toonde Godt al trapsgewyze dat hy den h. Willeb. verkoren had
2º. Ja toonde niet alleen, dat hy hem verkoren had, maar heeft hem ook dadelyk in dit h. Ampt ingesteld, als de h. Egbertus zyne Abt hem na deze heidensche Landen afstuurde om daar de vrugten van 't h. Ev. te zayen, waarop hy ook afging met elf uitgelezene Ev. arbeiders, waaronder de hh. Switbertus en Adelbertus waren. Nog meerder toonde Jesus dat hy Willeb. niet alleen verkoren had, maar hem ook dadelyk aanstelde, als hy hem door zynen dienaar en opperkerkvoogd den Paus Sergius den 1sten aanstelde tot Bisschop dezer Landen.
3º. Sic institutus et positus quanta alacritate ad messem se accinxit? Wel eer Jonas van Godt verkoren en gesteld zynde om Ninive te gaan preken, ging te Joppe scheep om dit t' ontwyken; maar Willeb. verkoren en gesteld tot Bisschop dezer Landen komt met alle yver en vlyt om zyne talenten aan te leggen. Hy wagt niet tot dat onze voorouders de blinde heidenen hem riepen, hy word'er niet ontboden, als Petrus van enen heidenschen Cornelius, maar accensus igne fervidae caritatis ivit, et rediit in has regiones. Wedergekomen zynde stelde hy zynen biss. stoel t' Utrecht, en begaf zig met enen onvermoeiden yver tot 't werk des Heeren, ja 't scheen dat de biss. waardigheit zynen yver vermeerderd, en zyne kragten verdubbeld had. Zoodat hy toonde dat hy een was van dien, tot dewelke de Heer gezeid heeft: Ego elegi vos, et posui vos, ut eatis.
4º. Quis jam nobis enumerabit fructus quos Willeb. protulit?
1. Si privatos spectes, totum chorum virtutum. Want munttte hy van jongs af uit in allerhande deugden? nam hy daar in van tydt tot tydt meer en meer aan? wat al vrugten van deugden en goede werken heeft hy dan niet voortgebragt, als hy in jaren en waardigheit opklom en nú als een nazaat der Apostelen aangesteld ook volgens des Heeren bevel gegaan is om &
2. Si publicos fructus desideres, tota nostra Ecclesia & S. Chrysost. de Aplis in die judicii: tunc Romam Petrus & tunc nostram Eclam, tam fructum suum ostendet Willeb. Dedit ipsi Dns 5 talenta, sed poterit dicere Dne 5 talenta tradidisti mihi, ecce alia 5. &

5. Et hic fructus sive privatus, sive publicus is gene schielyk verbygaande, maar bestendige en duurzame vrugt geweest, volgens dat Jesus van zyne Apostelen, en hunne nazaten eischte Et fructus vester maneat.

1. Si privatum spectas, nu is't dat Willib. gekroond in den hemel voor euwig geniet de vrugt en vergelding zyner goede werken, nu volgen hem ook na zyne werken, nu is hy ~~ingegaan~~ over vele gesteld, en ingegaan in de vreugde zyns heeren.

2. Si publicum fructum spectes Eulae, 't is nog de vrugt van s'mans arbeid dat onze Nederlandsche kerken staende is, wel voor wisselvalligheden, stormen en onweer, zoo van binnen, als van buiten dat zy ondergaan heeft. &c.

3ra. Pars

Luc. 9-62. Nemo mittens manum suam ad aratrum &c.
Matt. 12-45. Novissima hois &c.
2 Pet: 2-20.
1. Thess. 5-19. Spiritum nolite extinguere
Eph. 4-30. Nolite contristari &c.
Ps. 50-14. Ne projicias me &c.

Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum, et posuit rationem cum eis. Matt. 25. v. 19.

In Festo S. Willibrordi 7. Nov. 1748. 68.

Exord. 1736.

Ppoo: textum explicabimus, S. Willibrordo, dein et nobis applicabimus. Attendite.

Tria in textu notanda 1º quis Dominus? Chus cæli terræq Dns Apoc. 19-16. 2º qui servi? Apli, discipuli oesq fideles, idq 2plici titulo ^ 3º Quid Dno cum servis illis sit facturus? 1º Rationem ponet. Hoc Cho proprium Matt. 26-64. Rom. 14-10. Jois 5-22. unde et in symbolo profitemur Inde venturus e judicare 2º cum oibs servis suis, tam cum regibus, quam cum paupertimis, tam cum Eppis, Papa, quam cum infimo fidelium, tam cum eo qui quinq, quam qui unum talentum acceperat Heb. 9-17. 2. Cor 5-10. ~~[illegible]~~ 3º de oibs talentis sdum corpus, sdum aam. 2. Cor. 5-10 Eccle. 12-14. Matt. 12-36. 4º Qdo, post multum temporis i.e. in extremo judicio Matt. 25-31. in cujusvis morte Hebr. 9-17. 5º Incertum quando hoc pro unoquoq erit. vide v. immediate hod. 13. præcedentem, et connexionem cum eodem Ev. 6º Secundum dei Legem Jois 12-48. 7º tam stricte ut sanctissimi illud summopere timuerint Job. 9-2 David. Ps. 142-2. Paulus. 1. Cor. 4-4. Aug. conf. L. 9. c. 13

"Wee ook degenenen die loffelijk geleeft hebben, indien God
"hen oordeeld volgens de strengheid zijner regtvaardigheid.

8º Malos in æternum puniet cum servo pigro, et nequam, Bonos et fideles remunerabit gaudio æterno.

^ 1º jure creationis, uti oes hoes, sed specialiter redemptionis. 1. Cor. 6-20 1. Pet. 1-18.

Marc. 13-32.

Appl. 1a

O! Wat een geluk voor den h. Willibr. van naeen eeuen van 80 jaeren zijne rekeninge zoo verantwoord te hebben, dat hij uit den mond van zijnen heere heeft

mögen hören: Wel aan gij goede &c.
Van een kind af bezorgden hem zijne ouders &c.

Appl: 2ª Ach of wij vroeg of laat onze rèkeninge zö eens mogten vereffenen! Ergo talenta fideliter administranda.
Daar toe niets nödiger dan reeds van nú af aan al menigmaal onze rèkeninge op te måken. Dit moeten wij vooral doen 1º. tegen de voornaamste hoogtijden van't jaar als w'ons tot 't Sakr: van Penit: bereiden. Dan moeten wij wel denken, dat wij met dien zelfden alwëtenden Godt te doen hebben, met wien wij naar onze dood zúllen moeten rèkeninge hoúden &c. 2º. dagelijks in ons avond gebéd in't onderzoek van Conscientie &c.

Exord: Kwaalijk hebben wij gevierd, jaa nog 1768.
bezig zijnde met den feestdag van alle Gods heiligen
te vieren, ik zeg, nog onder 't Octaaf vieren wij 't eerst van al
den feestdag van den h: Willibrordus, den Apostel
deezer Landen, en diensvolgent, 1°. om dat onder alle
Gods hh: de h: Willibr: ons als de naaste is, door wien ons in
onze voorouders 't ligt van 't h: Ev: verscheenen is,
zoo vieren wij hier ten Lande 't eerst van al zijnen feest-
dag in 't bezonder. # om God te looven en te danken # 2°. vieren wij vieren deezen feestdag
over zijne genaden aan dien grooten heiligen bewee-
zen hier in den tijde, en de glorie daar hij hem mede ver-
heerlijkt heeft in den hemel, als ook om God te bedanken over de genade,
die door de bedieninge van dien heiligen tot ons ge-
koomen is. 3°. Wij vieren deezen feestdag om ons door
't V. B. zijner uitmuntende deugden ter naarvolginge
op te wekken, en door zijn voorbidden bij God door
Kristus de genade te verwerven om zijne naarvolgers
te weezen, gelijk hij van Kristus geweest is, op dat
wij ook met onzen Apostel, en alle de hh: aan de
zelfde hemelse glorie deelgenooten moogen worden.
Op deezen feestdag word ons voorgeleezen 't h:
Ev: &c.

In Festo
S. Willibrordi
7. Nov.
1759.

Mementote præpositorum vestrorum
qui vobis locuti sunt verbum dei;
quorum intuentes exitum conver-
sationis imitamini fidem.

Heb. 13. v. 7.

Geen zaak zo dierbaar, geen weldaad zo
groot, tw zijne agting niet verliest door de lang-
durigheid van tijd, w men daarvan in 't bezit is
geweest. De dierbare gave des geloofs, de kennis &
zijn 'er niet van bevreid. Waar uit volgd, dat dik-
wils de wetenschap der godlijke zaken of wijnig,
of niet meer bij velen word geschat dan die van
andere dingen die door het gebruik, d' ondervin-
ding, en oeffening worden geleerd. Waarom het
een hoognodige zaak is van tijd tot tijd zig op te
wekken, en voor ogen te stellen d' onbegrijpelijke
waarde van d' onverdienden gunst des geloves,
w de Heer ons buiten menige anderen, tot den w 't
noit is gekomen, of die 't is afgenomen, heeft
geschonken.

Is 'er een dag in 't jaar op den w dit diend ver-
rigt te worden, 't is gewis de tegenwoordige feestd.
van den h. Willibr., dien de Heer heeft gelieven
te gebruiken om ons allen zo uitstekende weldaden
te bewijzen. Dog wijnig ware het dit t' erkennen
zonder aan de zelve getrouw te wezen door een
gedrag tw 'er mede overeenkomt. Zo dat deze dag,
behalven het erkennen van de grootheid van de
gave gods ons door den h. Willibr. toegekomen,
vereischt, dat w' ons zelven ook van niews aan-
zetten om getrouw te zijn in 't behouden, beoeffenen,
en in 't werk stellen dier waarheden ons door hem
verkondigd.

D' Ap. Paulus in onze opgenome woorden wil
dat de Hebreen tot diergelijke einde den levens-

uitgang hunner Leidsmannen gedenken, om daar
door opgewekt te worden tot de getrouwigheid aan
de Leere, die zij van hen hadden ontvangen. Het
zelve moet heden ten onzen opzigt doen het geden-
ken aan den levensuitgang van onzen eersten Leids-
man en vader in 't gelove den h. Willibr Opdat deze
onze betragting des te meer aangezet werde is ons
voornemen 1mo den text nader te verklaren

aan den h. Willibrordus, en
2do het Levensgedrag van den h. Willibr
aan ons alleen toe te passen.
t'overwegen 3tio Daaruit ~~onze getrouwigheid~~ leren
~~in hem na te volgen~~. *Attendite*

A zeggen wij ook met Paulus: Memen-
tote .. des

Propositio

// met dankbaar-
heid geheugen
het verkundigen
van Gods Woord
door Willibr: en
zijne getrouwig-
heid met getrou-
wigheid beant-
woorden

De Hebreen of Bekeerde Joden, tot dewelke d'
Apostel in onzen text spreekt, waren in een Staat
of gelegentheid, in dewelke zij hoognodig hadden door
kragtige beweegredenen aangezet te worden om sta-
vastig te volharden in 't gelove 't welk zij hadden ont-
vangen; want zij daarom veel lijden en grote ver-
volgingen van hunne medebroeders d'ongelovige
joden moesten onderstaan. Daarin hadden zij zig
reeds met ene Christelijke kloekmoedigheid ge-
dragen, zodat d'Apostel hen hierover prijst c. 10.
v. 32. Maar, gelijk het schijnt, begonnen zij door
langdurige beproevingen al enigzins den moed te
laten zakken. Daarom wekt hen d'Apostel weder
op, dat zij dog zouden volherden, hen voorogen stel-
lende menigvuldige heiligen des O. T., die om de
beloofde goederen te beerven, door diergelijke ram-
pen zijn beproefd geweest.

In 't 13. en laatste hoofdst. laat hij, onder andere
zedenlessen, niet na hen wederom op te wekken tot
de zelve kloekmoedigheid om getrouw te zijn aan het
gelove 't welk zij van d'Apostelen en Apostolische mannen
hadden ontvangen. Ten dien einde steld hij hen deze voor
ogen, opdat zij door zo treffelijke voorgangers aange-
moedigd niet zouden vrezen den zelven weg op te volgen
Gedenk (zeid hij) uwer Leidsmannen, die u het woord
Gods verkundigd hebben. Hij spreekt van d'Apostelen
en

en andere bedienaars der kerke, die hen het geloof hadden verkündigd, en voor het zelve nü reeds eene kloekmoedige getüigenis hadden gegeven, met hün bloed bezegeld hebbende het gene zij door hünne woorden geleerd, en door hün levensgedrag bekragtigd hadden. Want dat hij niet spreekt van hünne overstens en leidsmannen, die nog in't leven waren, gelijk men dit zoü künnen verstaan, blijkt genoeg uit de volgende woorden: Welkers levensüitgang bemerkende, volgd hünne getroüwigheid. Zij konden voorzeker den levensüitgang der nog levenden niet bemerken, maar wel van die leidsmannen, die nü reeds hünnen üitgang voltrokken hadden, waaronder men kan rèkenen den h. Stephanüs, en enige van d'Apostelen, als Iacobüs den broeder van Ioes, dien Herodes had onthalsd, Act. 12-2. en waarschijnlijk ook den anderen Apostel Iacobus, bijgenaamd de Minderen, eersten Bisschop van Ierusalem, na wiens dood volgens zommigen deze brief is geschreven, en anderen die in het Ioodsche land op verscheide plaatsen tot leidsmannen wären aangesteld, en door enen heerlijken dood voor't Ev: üit deze wereld gescheiden waren.

Zòdanige helden steld hij hen voor ògen, en wil dat zij hünne kloeke dàden gestàdig herdenken (gelijk de kragt van den grondtext medebrengt) opdat 't v. B. van die gròte mannen gedürig voor hünne ògen zwevende een onophoüdelijke aanmoediging tot kloekmoedigheid en standvastigheid zoüde zijn. Even gelijk in den krijg de soldàten niets meer aanmoedigd dan dat zij zien dat d'eerste overstens, en hògebevelhebbers met een onwrikbàren moed, en manhaftige dapperheid den vijand trotzèren, des zelfs vüür en zwaard tegenlòpen, zonder gevaar of onheil en te vrèzen, en voor hünnen Prins zig gàren ten beste gèven, wètende dat zij daar voor zijnen bezonderen günst, en gròte vergelding züllen bekòmen. Des voegd d'Apostel'er ook bij: Welkers levensüitgang bemerkende volgd hünne getroüwigheid. Dit is't einde

waartoe hij wil dat zij hunner Leidsmannen zullen gedenken, opdat zij den moed wederom zouden hervatten, ziende dat het gene zij leden, nog zwaarder aan hunne Leidsmannen wedervaren was, des dat 't hen niet vreemd moest schijnen daar van mede te delen, en dat zij overtuigd moesten zijn, dat 't gene onmogelijke

zaak was, en tenenemaal verdrietig door alle die quellingen beproefd te worden, maar in tegendeel een heerlijke en deftige zaak, een zaak van grote vergelding gelijk zij konden afmeten in die hen waren voorgegaan

De zin dan der woorden van den Apostel komt hier op uit: Gedenk hoedanig uwe eerste Leeraars Stephanus, Jacobus, en anderen geweest zijn, hoe standvastig in 't gelove tot de dood toe, hoe schoon en roemwaardig hunne uitgang. Des dit bemerkende volgd hunne geloof, en getrouwigheid aan 't zelve, om ook gelijk zij liever alles te lijden voor 't gelove, 't welk zij u hebben overgelevered, dan in 't minste daar van af te wijken.

2da Pars

Met het zelve oogwit en einde laat ons het gedrag en levens uitgang van den h. Willibrordus aanmerken.

Willibrordus geboortig in Northumberland, een wingewest (Provincie) van Engeland, had van den Here zeer godvrezende ouders ontvangen, die hem van zijne teere jaren af in de godvrezendheid hadden opgebragt, en van zijne kindsheid af bestoed ter plotse daar hij in de wetenschap en godvrugtigheid zoude kunnen toenemen. Aldaar deed hij zulken voortgang dat men hem hiel voor een tweden Samuel. Nog jong aanvaarde hij het kloosterlijk leven en geestelijken staat, en moest voor niemand in de naarstigheid zijner studie, en in ootmoedigheid wijken, en andere deugden.

Naderhand verstaan hebbende de geleerdheid, en heiligheid van enige mannen in Ierland, en in 't bezonder van Egbertus en Wigbertus, die uit liefde tot 't hemelsch vaderland hun huis, land, en vrienden verlaten hebbende na Ierland waren geweken, heeft hij met toestemminge zijner overheid zig daar na toe begeven, en heeft zig

zig onder de bestiering dier uitmuntende mannen
12 jaren in de deugd en godlyke wetenschap geoeffend
Ruim 30 jaren oud zynde wierd hij met elf medegezellen van
den Abt Egbertus na deze landen gezonden om onze
voorouders die in de duisternissen en schaduwe des Matt. 4-16.
doods zaten, zonder Chs, vervreemd van 't Borgerschap Eph. 2-12.
van Israel, en vreemdelingen tenopzigte der ver-
bonden, niet hebbende de hoop der beloofte, en zonder
Godt in deze wereld, te verligten, en de blijde boot-
schap der zaligheid te verkundigen, waarvan men
in deze landstreken of nog niet had gehoord, of
was 't al aangekundigd, gelijk sommigen willen,
geheel was te niet gegaan.

Dus begaf zig Willibrordus met zijne medege-
zellen ter zee, en quam aan in een vlek aan den Rhijn,
't gene men toen Wiltaburg noemde, waarvan daarna
de welbekende stad Utrecht is aangewassen, en alwaar
onze Heilige naderhand zijne bisschoppelijke stoel
heeft gehad.

Daar aangekomen zijnde verzogten zij Pipinus den Vorst
der Franschen, die een wijnig te voren van dit deel
dezer Landen zig meester had gemaakt, dat hij hen verlof
zoude geven om 't Ev. te verkundigen, die hen ook
allen gunst en bescherming beloofde en bezorgde
zo dat zij in wijnig tijds vele heidenen bekeerden.

Na enige jaren dus aan de bekering der heidenen
gearbeid te hebben is hij van Paus Sergius den 2den
tot Bisschop dezer Landen ingewijd, en hier van Romen
wedergekomen vestigde hij zijne Biss. stoel t' Utrecht,
en heeft daarin tot dezen dag toe zijne wettige op-
volgers gehad.

Zijn ijver, dien hij in deze landen toonde, kon zig bin-
nen dezelve niet bepalen, maar zette hem aan om zelfs
tot in Denemarken door te dringen, daar hij egter om
des konings Ungendus wreedheid wijnig vrugt kon doen.

En schoon de h. Willibrordus het geloof, 't w. hij ons
heeft gepredikt, met het vergieten zijns bloeds niet
heeft bevestigd,† men kan zeggen, dat zulks van hem
niet heeft afgehangen, integendeel dat hij niets meer

† gelijk die van den Paulus in den text gewaagd,

als zulks wenschtte, maar dat zulks zienlijk van den Here is verhoed geweest. Behalven dat hij zig dagelijks bloot stelde aan honderde gevaren van den kant der heidenen, zo heeft hij in een bezonder voorval bijna de kroon der Martelie bekomen: want gekomen zijnde onder 't gebied van den heidenschen Vorst Radbodus, die uit dit deel der Nederlanden van Pipinus was verdreven, heeft onze grote heilige niet ontzien openlijk te misagten de bijgelovigheid dier menschen, zo wel als de woedende bevelen van Radbodus, die de schenders van zijnen heidenschen godsdienst gewoon was op 't allerwreedste te straffen. Niet te min Willibrordus doopte 3 menschen in een water, 't w[elk] zij voor heilig hielden, en deed de beesten van die landstreek, van dew[elke] zij uit ene heidensche bijgelovigheid niet mogten eten, slagten. Radbodus zulks verstaan hebbende, nam voor het ongelijk, zijne valsche goden aangedaan, op den h. Willibrordus te wreken, dog God liet zulks niet toe; want, dewijl zij gewoon waren door 't lot t' onderscheiden wie de dood schuldig was, zo is 't door Gods bestier niet op Willibrordus maar alleen op een zijner medegezellen gevallen, die het Martelie ook heeft onderstaan. Zodat men van onzen eersten Leidsman den h. Willibrordus kan zeggen, dat hij een martelaar met begeerte is geweest en de kroon van 't Martelie heeft bekomen.

Eindelijk, nadat hij bij de 50 jaren hier in 't land bezig was geweest met het Woord Gods te verkundigen, d' overblijfzels der heidenen uit te roejen, kerken te stigten, en te verzorgen, is hij oud over de 80 jaren in den Here gerust. Zijn sterfdag word gesteld op den 6. of 7. Nov. ~~739 of 40~~. omtrent 't jaar 740

Zie daar hoe de h. Willibrordus onze eerste Leidsman ons Gods Woord heeft verkundigd, en zijn levens uitgang heeft begonnen en voltrokken.

3tia Pars

Onze pligt is 1o. onzen Leidsman den h. Willibr[ordus] en zijn verkundigen van Gods Woord in deze Landen met

dankbaarheid

te gedenken. en w[a]arlijk Wat kan er voor een Christelijk en dankbaar gemoed, 't w[elk] de grootheid van dit weldaad kend, aangenamer zijn, dan te herinneren en te gedenken dien ogenblik op

op denw het Gods goedheid heeft behaagd zijne ogen van genade op ons te slaan, en ons elendigen uit den drek der zonden te trekken, en te stellen met de vorsten zijns volks in 't rijke zijner kerke?

Wat prins en grote dezer wereld gedenkt niet met grote vreugde den dag, dat hij of zijne stam en voorouders tot 't rijksbestier is gekomen? de vreugde is zo groot, wanneer daar van de gedagtenis word gehouden, dat men overal door uitwendige tekenen, vreugde vuren, en andere diergelijke dingen gewaar word. hoe veel te meer dan behoren wij met blijdschap en dankbaarheid te gedenken dien tijd, op denw de Heer ons door den h. Willibr. is komen redden uit de slavernije des duivels, en ons heeft overgevoerd tot het rijk van zijnen welbeminden Zone?

Gezegend zij dan onze Heer Godt, dat hij zijn volk door den h. Willibr. heeft bezogt, om barmhertigheid te doen met onze vaderen, dat wij uit de hand onzer vijanden verlost zijnde, hem zonder vreze zouden dienen in heiligheid, en geregtigheid alle onze dagen, om onze voeten te bestieren op den weg des vredes van in dit leven tot in de gelukzalige eeuwigheid. Zo behoren wij Godt te danken.

Dit is een voorname pligt, dien 't ons betaamd heden waar te nemen, wanneer wij het verkundigen van Gods Woord door den h. Willibr. aan onze voorouders gedenken.

2°. Maar nader moeten wij nog inagt nemen het gene 'er in den text volgd: Welkers levens uitgang bemerkende volgd hunne getrouwigheid. D'onvermoeide ijver en getrouwigheid van den h. Willibr. en zijner medegezellen moet ons aamoedigen om met gelijke kloekmoedigheid te blijven aankleven, die waarheden en dat gelove, 'twelk hij ons van Gods wegen heeft verkundigd, zonder in 't alderminste 'er van af te wijken.

Hebben wij daarom wat te lijden? denken moeten wij dat die genade ons niet is toegekomen dan door veel lijden en rampen onzer eerste leidsmannen, die ons met grote getrouwigheid het Woord Gods verkundigd hebben. Moeten wij om die getrouwigheid na te volgen enige wereldsche voordelen derven? Dat 't V. B. van Willibr. en zijner gezellen ons aanmane om met vreugde dezelve te laten varen, wel indagtig de spreuk des heilands: Wat baat het een mensche Matt. 16-26 dat hij de gehele wereld wint, indien hij zijne ziel verliest? of wat zal een mensch tot vergoedinge voor zijne ziele geven?

Ten anderen moeten wij deze onze getrouwigheid
ook tonen met getrouw te zijn aan de Leidsmannen
of opvolgers en wettige bezitters van de plaatse
en waardigheid van den h. Willibr: ik zeg, aan de
Bisschoppen dezer Landen. Wat dunkt u, A. T., dat de
h. Willibr. ons zou antwoorden indien wij hem vraagden
w het beste en zekerste was te gehoorzamen en aan te
hangen, zijne wettige Opvolgers, of wel zig over te ge
ven aan Nuntius Priesters; daar geen Nuntius of
Paus zelfs zou durven ondernemen in eniger bisdom
in Catholyke Landen Zending te doen? ik meen niet
dat iemand zig zal laten voorstaan, dat deze h. en
eerste kerkvoogd zo een gedrag zou goedkeuren.
Wie verwagt niet integendeel uit zynen mond een
algemene afkeuring en verfoeijing van zo enen ons
aarden handel? de zaak is al te duidelyk om eenig
twijfel over te laten waarna toe hij ons zoude wijzen
wat hij ons zoude bevelen. Moeten wij egter onder
tussen gedrukt, gelasterd, en versmaad worden, om onze
getrouwigheid aan hem in den persoon van zyne opvolgers,
dat zyne getrouwigheid in 't verkundigen van Gods Woord
ons tot V.B. en aanwakkeringe diene om de ~~waarheid~~ regten der Kerke on-
wrikbaar te blijven aankleven, en tot den uitgang uit dit
Leven zijne getrouwigheid na te volgen.

3°. Deze onze getrouwigheid moeten wij niet alleen
tonen met getrouw aan te kleven het geloof 't w Willibr
hier eerst heeft verkundigd, met zijne opvolgers in
waardigheid en Bedieninge aan te hangen, maar ook
met naar dat geloof, en d'onderwijzingen dier nazaten
van den h. Willibr: ons leven te schikken. Dit vermaan
de Paulus in den text de Hebreen, en ons allen nog zeg
gende: Volgd hunne getrouwigheid. Zonder dit zal 't
al niet baten dat wij 't geloof van den h. Willibr:, en zyn
wettige nazaten aankleven, en ~~zyne wettige opvolgen~~ getrouw blijven; maar
integendeel tot groter bezwaarnisse voor ons dienen.
Hoor den Ap. Petrus maar eens spreken. 't was hen beter
den weg der regtvaardigheid niet gekend te hebben, dan
dat zij dien gekend hebbende wederom te ruggekeeren
van 't h. gebod 't w hen overgelevered was. hoor ook den Heer
Land J.C. Een knegt die den wille zijns Heere geweten &

Conc: Wel aan
dan A.T. Laat ons
1° het verkundigen
van Gods Woord door
onzen eersten Leids-
man den h. Willibr:
met dankbaarheid
gedenken.
2°. Laat ons zijn
levens gedrag, en
uitgang bemerken-
de zijne getrouwig-
heid volgen 1° ge-
trouw aankleven de
't enige zaligma-
kende geloof door
hem hier eerst ver-
kundigd 2° ge-
trouw aankleven de
zijne opvolgers in
waardigheid, en be-
dieninge 3° ge-
trouw ons leven
naar dat geloof
en die Bediening
schikkende.
Opdat de Heer
ons dit vergunne,
die zowel het goed
gebruik dat geloofs
als het geloof zelfs
ons moet verlenen.
Laat ons te zamen
tot God onzen toe-
vlugt nemen, en
smeken door de
voorspraak van den
h. Willibr. dat hij
in ons gelieve te
zegenen den arbeid
die Willibr. hier
heeft begonnen en
zo verre voordgezet
opdat wij, gelijk hij
getrouw geweest
zijnde in 't onwrik
baar aanhangen,
en belaven van 't
gelove door hem
verkundigd, ook
ter eniger tijde
deze gunstige woor-
den met hem mogen
horen: Wel aan gij
goede en getrouwe
knegt &c.
2. Petr. 2-21.
Luc. 12-47...

Homo quidam proficiscens vocavit &c.

In Festo S. Willibrordi 7. Nov: 1769

Matt. 25. v. 14

Indien wij ingezétenen deezer Landen ooit reeden hebben van ons te verblijden, en van Gòd te bedanken, 't is altans van daag op den feestdag van den h. Willibr. wij houden alsnu héden de gedagtenisse van die overgroote weldaad, die Gòds grondelooze goedheid gewaardigd heeft ons lieve vaderland te bewijzen, trekkende het zelve uit den afgrond aller ellenden, en 't verheffende tot den hoogsten top van geluk, waartoe een mensch in dit leeven kan geraaken.

Onze voorouders waren wel eer dood door hunne misdaaden en zonden, wandelende naar den loop deezer werreld, naar den prins van de magt deezer lugt i.e. naar den prins of oversten der helsche magten, die alöm door de lugt zwieren; onder dew wij ook eertijds verkeerd hebben in de lusten onzes vleesche, doende den wille des vleesche en der gedagten, en waren van natuure kinderen der gramschap, even gelijk alle d'anderen, zonder Kristus, vervreemd van het borgerschap van Israël, en vreemdelingen ten opzigte der verbonden, niet hebbende de hoope der belofte, en zonder Gòd in deeze werreld. Eph. 2. 1. v. 12.

Maar Gòd die rijk is in barmhertigheid, heeft ons door zijne overgroote liefde, met w. hij ons bemind heeft, als wij nog dood wáren door de zonden, leevend gemaakt in Kristus, om te doen blijken in de toekoomende tijden, d'overvloedige rijkdommen zijner genade door zijne goedheid over ons, ons zendende den h. Willibrordus, dee gelijk een opgaande zon heeft begonnen te verdrijven de duisternissen der onweetenheid, en ons alleräerst het ligt des geloofs heeft medegedeeld. v. 4. v. 7.

Op deezen feestdag leest de kerk ons voor 't Ev. &c.

Onzen tekst daaruit ontleend zullen wij U. A.
1o. verklaaren,
2o. aan den h. Willibrordus, en
3o. aan ons allen toepassen. Attendite.

Een mensch, of: een zeker mensch goonde &c.
1. Door deezen mensch verstaan de hh. Vaders den Heere Kristus, die van zijne geboorte tot zijne dood toe heeft getoond waaragtig mensch te weezen, onderworpen aan alle noodwendigheden van ons menschen,
Hebr. 4-15 in alles, volgens den Apostel, beproefd: gelijk wij egter zonder zonde. Om deeze reeden heeft de Heer Kristus zig meermalen genaemd den Zoone des mensch. om deeze reeden schreef van hem d'Ap: Paulus:
Gal. 4-4. Als de volheid des tijds gekoomen is, heeft God zijnen Zoone gezonden, geboorenen uit eene vrouwe, onderworpen aan de Wet
2. Maar let op, de Heer Kristus zegd in den tekst:
Luc. 19-12 Hoo Quidam, of, gelijk d'Ev: Lukas ons meld, Zeker hoogédel Heer -- om een koningrijk in bezit te neemen en te regt; want alhoewel hij de Zoon des menschen, of waaragtig mensch geworden was, hij was, en
Jo: 1 bleef de waare Zoon van God, van wien Joos: In principio erat verbum &c. ~~en van dit ewig woord voegd Joes er dan bij~~: Verbum caro factum est.
Hierom d'Apostel beschrijvende zijne vernederinge dat hij mensch geworden is, laat vooraf gaan
Phil. 2-6. Dat hij die in de gedaante Gods was, i. e. de zelfde natuur had met God zijnen Vader, het zig geen roof moest agten God e even gelijk te zijn; maar zig zelven vernietigd heeft, de gedaante i. e. de menschelijke natuur aanneemende, zijnde de menschen, &c. Hierom zegd
Apoc. 19-16 Joes in zijne verrukkinge den Heere Jesus als God mensch gezien te hebben, die op zijn kleed, en op zijne dije geschreeven had: de koning der koningen en de Heer der Heeren. Des wel te regt noemd zig de Heer Kristus in den tekst met nadruk zeker mensch, of, gelijk d'Ev: Lukas: Zeker hoogedel Heer reisde naa een vergelegen, om een koningrijk in bezit te neemen,
3. De tekst zegd, dat deeze Zekere, of hooge edel Heer buiten 's lands ging reizen, naam door zijne lijden, en dood, ^en daarop volgende verrijzenisse en Hemelvaard. Dit voorzeide de Heer Kristus meenigwerf: Vado ad eum qui misit me: Exivi a Patre, et veni in mundum, iterum relinquo &c.
Jaa hij stond juist reisvaardig; en op zijn vertrek als hij zijne discipelen deeze woorden toesprak, naam. 2 of 3 dagen voor zijn lijden, en sterven.

4. Op reis dan gaande, zegd hij reiziger zelf, riep hij zijne dienstknegten, naam zijne discipelen, en Aplen: die hij verkooren had, die hij meermalen zijne knegten gewoon was te noemen, als Matt. 10 Jois. 13. is te leezen; een naam waarmede zij zig grootelijks vereerd agtten, waarom zij dien als eenen pronk en eernaame in't hoofd hunner brieven gebruikten; een eernaam, waarop Paulus voor zig en zijne mede Aplen zig beroemde: Sic nos existimet hoo, ut &c Pro Chto legatione &c — 1. Cor. 4-3 / 2. C. 5-20.

5. Hij de tekst zegd: Vocavit. veele bewijzen zijn hier niet noodig, uitdrukkelijk zegd d'Ev: Lukas van zijne knegten, d'Aplen: Als het dag geworden was, riep Jesus zijne discipelen, en verkoos'er 12 uit hen &c — Luc. 6-13
en C. 10. zegd hij: Daarnaa verkoos de Heer nog 72 anderen, i.e. discipelen van eenen minderen rang, dan d'Aplen: die hij twe en twe voor zig afzond &c — C. 10-1.

6. En wel te regt riep de hoogedele Heer Kristus zijne dienstknegten, want dit Gods wet of regel was in't Oude en Nieuwe verbond, waarvan ons d'Apostel meld: Nec quisquam sumit &c — Hebr. 5-4..

7. Tradidit illis bona sua, naam van't discipel, of Apostelamt, en al wat daaraan behoord, goederen, die dienen moesten ter bekeeringe en zaligmaakinge der menschen.

8. Deeze goederen gaf hij hen verkiezende hen tot zijne discipelen, tot zijne Aplen: hij gaf hen die proficiscens, op den avond voor zijn sterven: Hoc facite in meam commemorationem: hij gaf hen die op den dag zijner verrijzenisse: Gelijk de Vader mij gezonden heeft, alzoo zend ik u ook &c Hij gaf hen die goederen Act. 1-3... Hij gaf hen de volheid derzelfde op den Pinksteren: Zij wierden alle vervuld met &c — Jois. 20-21... / Act. 1-3... / C. 2-4...

9. deeze goederen hebben die knegten volgens 't bevel van hunnen weggereezenen Heere besteed volgens dat d'Ev. Markus met 't slot van zijne Ev. getuigd: Als nu de Heere Jesus met hen gesprooken had (van zijne kerk) is hij opgenoomen ten hemel, en zij wegreizende (naa ontvangen van den H. Geest) preekten overal, en de Heer werkte mede, en bekragtigde het woord door de tekenen die'er op volgden. — Eph. 4-7-13

10. Dat dit d'egte uitlegging is van onzen tekst bewijst ons een Uitlegger, die door't ingeeven van den H. Geest heeft gesprooken; ik zeg: d'Ap. Paulus. Hoor hem zelf spreeken: Een ieder van ons is de genade gegeeven naar de maate der gifte van Kristus. Daarom staat'er geschreeven: Als hij opklom in de hoogte, heeft hij de gevangenisse gevangen gevoerd, en de menschen giften gegeeven.... Hij heeft dan zelf sommige tot Aplen.... tot volmaakinge der Heiligen, tot... tot dat wij alle te zamen koomen in d'eenheid des geloofs, en der kennisse van den Zoone Gods &c

2°.

Non soli discipuli, et Apli a Chro vocati, sed et eorum Successores presbijteri, et pontifices sunt servi illi, quos Chs etiamnum vocat ad consummationem sanctorum, et quibus eam ob causam, sua bona tradit; Presbijteri succedunt discipulis, et Epi Aplis.

Talis erat S. Willibrordus, quem Chs primo per piam parentum educationem ad vitam monasticam vocavit, in qua observatione regulari inter alios excelluit; 2. Hac via, annos 33 natum, eum ad presbijteratum, vocare dignatus est, et cum undecim sociis, quasi alios duodecim Aplos, ad has nostras regiones eum evocavit; 3. Demum eum ad dignitatem episcopalem, seu Aplum harum regionum, vocare voluit, eum donis et gratiis ad hoc onus requisitis abundantissime gratificavit, quo in munere per 50 annos, ad mortem usque, fidelissime domino suo servivit. Itaq Willibrordus ut juvenis, ut cenobita, ut presbijter, et Eps, et Aplus patriae a nobis summe laudandus est, et inter fideles servos a Chro Dno vocatos &c.

3°.

Maar laaten wij niet denken, dat Willibrordus en zijns gelijken, alleen onder die knegten geteld moeten worden. O neen! Allen, wie w ook zijn, worden daar onder mede gereekend. Kristus heeft ons allen tot zijne knegten geroepen, door den h. Doop; toen hebben wij den naam van zijne knegten gekreegen, en zijn naar Kristus Kristenen geheeten. Door dien roep heeft hij ons de goederen zijner kerke in handen gegeeven, mits dien wij door den h. Doop in de kerke zijn gekoomen, en dus het regt tot alle de voordeelen, of regten der kerke gekreegen hebben.

Deeze roep is vermeerderd, of bevestigd als wij door 't h. Vormsel volmaakte kristenen, en kloeke zoldaaten geworden zijn.

Deeze is nog al bevestigd wanneer de Heer Kristus ons als zijne liefste vrienden heeft toegeroepen: Eet vrienden, en drinkt, drinkt lustig aan allerliefsten

In Festo S. Willibrordi 7. Nov: 1765. D.23.73.

Ipse est directus divinitus in pænitentiam gentis, et tulit abominationes impietatis.
Eccli. 49. ℣. 3.

Groot is de roem en lof, die d'Eclus onmidlijk voor onze opgenoomene ~~tekst~~ woorden uitgalmd, zeggende: De gedagtenis van Josiäs is als een reukwerk, dat door een kruidenier toebereid is: zijne gehougnis zal in iders mond zoet zijn als höning: zij zal zijn als 't muzijk op een wijnmaal. Dus spreekt de h. geest van Josiäs naa zijnen dood, en vergelijkt zijne gedagtenisse bij drie zaeken, ons menschen zeer aangenaam; d'eene die den reuk, de twëede die de smaak, en de derde die ons gehoor vermaakt, willende dus te kennen geeven, dat de lieflijke gehougnis van Josiäs zoo wel aengenaam zoude wezen, aan die ze verkundigd, gelijk de höning in den mond van den proever, als 't reukwerk aan de neus, of 't muzijk aan d'ooren der gënen die den lof hooren verkundigen.

'T gëne d'Eclus dus tot roem en lof van Josiäs meld mögen wij te regt, en met nog meer reeden zeggen van den h. Willibrordus, wiens heerlijke leevensuitgang wij höden vieren, wiens gedagtenis voor en onder ons nog is een good-geur van Chs, wiens lof te verkundigen nog een zoete höning in den mond is van de bedienaars der kerke, en een lieflijk muzijk in d'ooren der geloovigen.

Vraagd imand naa de reeden van dien? Wij andwoorden om de zelfde reedenen, waarom de h. geest van Josiäs zeide, dat zijne ~~de~~ gedagtenis een reukwerk, een höning, en een muzijk zoude wezen. En w zijn die reedenen? de h. geest voegd z'er onmidlijk bij in onze opgenömene ~~tekst~~ woorden, zeggende: Hij is van gods wëgen geschikt om het volk tot bekeeringe te brengen, en hij heeft de grouwelen der godloosheid weggenömen. Deeze woorden zullen wij 1° van Josiäs naar den letter verklaaren.

Propositio

2° aan den H. Willibrordus toepassen, en dan,

3° aan ons toe~~passen~~ eigenen, Attendite

Tweeledig zijn onze woorden ~~tekst~~: 1° meld d'Eclus, ~~die~~ dat Josiäs van gods wëgen is geschikt om het volk te bekeeren, 2° dat hij de grouwelen der godloosheid heeft weggenömen.

1° zegd d'Eclus van Josiäs: Hij is van gods wëgen geschikt om het volk tot bekeeringe te brengen. Josiäs,

was de Zoon van Ammon, en klein zoon van Manasses, bei-
de ondeugende Koningen van Juda, Ammon volgde zijnen
Vader Manasses in de boosheid, maar niet in zijne bekeer-
ningen, naar waarom hij van den Heere verlaaten, door zijne
eigene knegten, na eene twejaarige regeering vermoord
wierd. Hierop stelde het volk Josiäs, nog maar 8 jaaren
oud, op den troon. Gelijk Manasses, en Ammon zeer boos
en ondeugend waaren, zoo ook hunne onderdaanen; Maar
zie! God, die oneindig barmhertig is, schikte Josias om
het volk tot bekeeringe te brengen. Dat Josiäs van Gods
wegen daartoe geschikt was bleek mids God hem, nog maar
8 jaaren oud, in zijns vaders plaatse op den troon stelde.
Hij was een uitmuntend Koning, en van eene zeldsaame
deugd, die hij van kindsbeen af deed blijken, en daar hij
noit den luister van schijnt verlooren te hebben. Uitdruk-
4. Reg. 22-2. lijk zegd de Schrift: *Hij deed dat aangenaam was voor den
Heere, en wandelde in alle de wegen van zijnen vader Da-
vid, hij week niet af ter regter, nog ter slinker zijde.*
Een bezonder geval meld de Schrift, waarin vooral bleek
dat hij van Gods wegen geschikt was om het volk tot bekeering
te brengen, was, dat, als men bezig was met het huis des Hee-
ren, dat Manasses zeer had laaten vervallen, nauwkeurig op
te ruimen, men daar vond het Wetboek, dat Moises geschre-
ven had. Als de Koning de schriklijke bedreigingen, die de
Heer tegen d'ontëerders der Wette uitspreekt, eerbiedig ge-
leezen had, scheurde hij zijne kleederen, overwegende
wat al rampen 't volk zig op den hals gehaald had. Hij
liet bij eene profeetesse daar raad over vraagen. Deeze
verzekerde hem, dat alle die voorzeidene rampen vast zouden
v. 16. gebeuren, maar niet in zijne dagen, omdat gij, zeide zij,
naar de woorden van dit boek geluisterd hebt, dat uw
hert 'er van verschrikt is, en gij u voor God vernedert
c. 23-1... hebt &. Zoo haast Josiäs dit andwoord ontvangen had,
liet hij het volk in 't huis des Heeren vergaaderen; daar
hij hen zelf voorlas al wat dit boek behelsde. Hierop
verklaarde hij van ganscher herte bereid te zijn, om alle
de geboden, die 'er in bevat waaren, trouwlijk te gehoor-
zaamen; en hij bezwoer alle die 'er tegenwoordig waaren
dat zij deselfde tog zorgvuldig wilden opvolgen. Dit
verkreeg hij ook met er daad van zijn volk, dat door
zijn v. B. en kragtige vermaaningen, Gode getrouw bleef
tot des Konings dood toe. En diensvolgens te regt zegd
d'Ecclus van Josiäs: *Hij is van Gods wegen geschikt &*

2° Zegd d'Ecclus tot roem en lof van Josiäs: *En hij
heeft de gruuwelen der godloosheid weggenomen.* door die

die gruuwelen der godloosheid worden verstaan d'af-
góden, en afgodsbeelden, hunne outaaren, en al wat tot
hunnen dienst hoorde. Zoo noemde Moises d'afgódebeel-
den, die hij gebood te verbranden, met den naame van gruu-
welen. Gij zult (zeide hij) hunne gesneedene beelden, Deut. 7-25.
door 't vuur verbranden .... want het is de gruuwel van den
heere uwen God. En wederöm: Vervloekt (zeide Moises) c. 27-15.
zij de mensch, die eenig gesneeden of gegooten beeld
maakt, een gruuwel des heeren. En dus ook in ~~den tekste~~ opgenoomene woorden
worden door de gruuwelen der godloosheden d'afgoden,
afgodenbeelden verstaan. Deeze worden gruuwelen der godloosheid
geheeten, omdat zij door d'uiterste godloosheid worden
uitgevonden, en alle godloosheid in hunnen dienst ge-
pleegd wierd. En deze gruuwelen, zegd d'Ecclus, dat
Josiäs heeft weggenomen. En waarlijk lees maar 4. Reg. 23. 4...
en gij zult vinden hoe hij Bäals afgóden van kant maakte,
alle deszelfs standbeelden te mortel sloeg, en de been-
deren der valsche profeeten verbrande. Jaa niet alleen
zuiverde hij de stad Jerusalem, en 't rijk van Juda
van deeze vuiligheden, maar ook een gedeelte des rijks 2. Paral. 34-6..
van Israël wierd de godsdienstige zorge van deezen
koning gewaar; want in de voornaamste steeden van
Manasses, Efraïm, Simeön, en Neftáli wierp hij d'
outaaren, en godenbosschen om ver: Zoodat d'Ecclus ter
rege tot lof, en roem van Josiäs zegd: hij heeft de &c.

Zietdaar de verklaaringe van onze woorden, voor zoo veel Applicatio
die Josiäs raaken. Wij gaan nu tot de toepassinge op den S. Willibrordo
h. Willibrordus over, van wien wij met geene mindere
reedenen mógen zeggen: Hij is van godswégen geschikt
om het volk tot bekeeringe te brengen, en hij heeft &c.

En wel 1o. is Willibrordus van gods wégen geschikt
om het volk deezer Landen uit de duisternissen van 't
heidendom, en der zonden, tot bekeeringe te brengen.
Schikte God Josiäs van een kind af om 't volk ter bekee-
ringe te brengen? O! Willibrordus ~~schikt~~ is ook van
zijne kindsche jaaren van Gods wégen geschikt om onze
heidensche voorouders ter bekeeringe te brengen. Daartoe
schikte God hem als hij hem, door de zorge zijner ouders,
pas zes jaaren oud, in d'abdije van Rippon onder de
bestieringe van den h. Wilfridus Bisschóp van Jork deed
bestellen om van kindsbeen af in de deugd, en weetenschap
opgekweekt te worden, en waarvan hij volgens zijne kindsche
jaaren al wondere blijken gaf: zoo dat men van 't kind
Willibrord, als van Joan, wel mogt vraagen: Quis putas
puer iste erit? Waarop men ook mag denken, dat van
een af 't andwoord was: Erit magnus coram Dno; want

hij is van Gods wegen geschikt om de heidenen tot bekee-
ringe te brengen. En deeze Gods beschikking scheen in
den jongen Willibrord meer uit, hoe hij meer toenam in jaa-
ren; want hij met den aanwas der jaaren onder de geestelij-
ken wierd gesteld, en begaf zig tot 't kloosterlijk leeven.
Het bleek wel haast dat hij daar toe van Gode was ge-
schikt; want schoon zwak van Lighaam, word egter tot
zijn en lof, en roem verhaald, dat hij nog in iver, nog in
bestipheid week voor de génen, die daarin uitmutten:
hij was ootmoedig, zoetäardig, zédig, en teffens vaardig
in 't waarneemen van zijne pligten. In zijne woorden, wer-
ken, en in gantsch zijnen omgang scheen eene verstandige ge-
zetheid uit, eigender aan eenen ouderling, dan aan eenen
jongeling; zoodat van hem van kindsbeen af, en in zijne
jongelinschap, als van eenen Tobias gezegd mogt worden:
Tob. 1 - Hoewel hij de jongste van allen was... liet hij egter niets
kinderlijks in zijne gedrag blijken. Omtrent 20 jaaren
oud voelde de h. Willibrord zig geneigd om naa Ierland,
dat de verblijfplaats van Gods bezondere heiligen scheen
|| wierd hij derwaars getrokken — te zijn, te gaan, en wel bezonderst|| door de V. Ez. van de hh.
Egbertus, en Wigbertus. Zijne voordgang, dien hij daar
deed, verhaste hem tot de priesterlijke waardigheid. En
Wat gaf dit alles te kennen, dan dat hij van Gods wégen
geschikt was, ~~dan~~ om onze heidense voorouders tot bekee-
ringe te brengen? Dit bleek als hij op 't woord van den h.
Egbertus, als op Gods bével, zig met elf médegezellen
naa Vriesland, waaronder alle onze vereenigde provin-
ciën verstaan worden, begaf, om onze voorouders te be-
keeren. Dit ondernam onze Willibrordus nu 33 jaaren
oud zijnde. Nog meer toonde God dat hij den h. Willibrord
schikte om onze voorouders tot bekeeringe te brengen,
als hij hem tot Bisschop deezer Landen, door den Paus
Sergius I. deed inwijden. O! die waardigheid scheen
zijnen iver, en kragten verdubbeld te hebben, om d' inwoo-
ders deezer Landen tot bekeeringe te brengen. weshalven
de h. Bonifacius Biss: van Metz zeer wel van hem getuigt
„ zeggende: Hij was een Biss. wonderbaar in verstorvenheit
„ en heiligheid, die 50 jaaren, tot de bekeeringe der vriezen
„ heeft geärbeid, en 't grootste deel daar van bekeerd heeft
Zoo dat wij niet min van den h. Willibrord, dan d' ~~Ecclus~~
Ecclus van Josiäs, mogen zeggen: Hij is van Gode geschikt &c.
2°. Zegd d'Ecclus van Josiäs: En hij heeft der...
O! ook was de h. Willibrord vol iver, en vuur om d' afgoden
en afgoderijen, die hier overstroomden, weg te neemen;
Om kort te gaan, willen wij hier alleen een geval aanhaalen
dat

dat ons hier van zal overtuigen. De h. Willibrordus, naa de kanten van Denemarken met zijne bedieninge te verrigten trekkende, wierd door een onweer op 't ijland Fositesland, geworpen. D'inwoonders van dat ijland waren hunnen afgod Fositus zoodanig toegewijd, dat nimand aan de beesten, die op dat land weiden, durfde raaken, nog dat imand durfde spreeken terwijl hij water putte uit eenen bron van dat ijland. De h. Willibrordus, om die inwoonders van hunnen afgodendienst te bekeeren, deed verscheidene beesten slagten, om voor zig, en zijn geselschap tot spijze te dienen; ook doopte hij in dat fontijnwater drie menschen, luid op spreekende de woorden die 'er bij noodig zijn. De heidenen, ziende dat hem hier van geen leet overkwam, wisten niet, of dit aan 't geduld, of aan d'onmagt hunner goden te wijten was. Hunne verwondering dagelijks meer en meer toeneemende, gaven zij dit aan hunnen prins Radbodus te kennen, die hierdoor d'onverschilligheid, waarin hij tot dus ver voor 't preeken van Willibrordus geweest was, verloor; en om den hoon, dien hij zijne goden meinde aangedaan te zijn, te wreeken, deed hij drie dagen agter een driemaal daags 't lot werpen, volgens de gewoonte dier plaatse, om eene zaake uit te wijzen, om dengenen, op wien 't lot viel, ter dood te brengen; maar God, in wiens hand 't lot is, beschikte 't zoo, dat 't niet op den h. Willibrord, maar alleen op eenen der zijnen viel, die aanstonds aan de woede der heidenen overgeleverd, ter dood gebragt, en martelaar van J. C. wierd. Radbodus gestoord, dat 't lot op Willibrordus niet gevallen was, wilde hem verpligten d'ontheilinge, die hij zijne gewijde ijland meinde aangedaan te zijn, te herstellen, en eenige voldoeninge aan zijnen god te geeven; maar, Willibrordus hebbende doen verschijnen, ondervond hij hem niet min kloekmoedig in zijn bij, dan afwezen. De vrees, die deeze prins voor Karolus Martellus had, wederhield d'uitwerkinge van zijnen kwaaden wille. Willibrordus tragte van zijnen kant dien prins door de vreeze van Gods oordeelen te verschrikken; maar eindelijk, ziende dat 'er geene hoop zijner bekeeringe was, trok van daar, en kwam naa Uittregt, om elders meer voordeel te kunnen doen. De h. Bonifacius, hem roemende over zijnen iever in de grouwelen der godloosheid weg te neemen, zegd, dat hij verscheidene tempels der afgoden heeft omvergeworpen, en veele kerken heeft gebouwd. Zoodat wij niet min van den h. Willibrordus, dan d'Eeclus van Josias, moogen zeggen: Hij heeft de grouwelen der godloosheid weggenomen.

Cuique fideli.

Eindelijk koomen wij tot ons, en zeggen wij, dat van
ider geloovigen, als van den h. Willibrord, gezegd moet
kunnen worden: Hij is van God geschikt om het volk
tot bekeeringe te brengen, en hij heeft de grouwelen der
godloosheid weggenomen. Wel is waar dit raakt eigen-
lijk die amtshalven, als de h. Willibrord, als Bisschoppen
en harders der kerke daartoe geschikt zijn: 't is zoo;
maar ook ider geloovige, vooral ouders, en oversten
ten aanzien van hunne kinderen, en onderhoorigen,
is van God geschikt, om op zijne maniere, door zijne
godsdienstigheid, door zijne woorden en werken, door
zijnen handel, en wandel, zijnen evenmensch ter beke-
ringe aan te leiden, en d'afgoden uit 't midden van 't
kristendom weg te neemen.

En wel 3o. dat ider kristen, op zijne wijze, zijnen evenmensch ter
bekeeringe moet aanleiden, wie kan daar aan twijfelen?
Men moet maar gedenken, dat 't liefdesgebod tot den
naasten van ons vereischt, dien lief te hebben als
ons zelven, en diensvolgens dat w' ook zijne, zoo
wel als onze eige bekeeringe moeten ter herte neemen.
Eccli. 17- Voeg hierbij 't uitdruklijk gebod van God: Unicuique
mandavit Deus de proximo suo. De Heiland J.C.
sprekende ~~van den broeder, die door zijnen [illegible]~~
~~[illegible]~~
~~'t is waar [illegible]~~ van broeders, i.e. van
den eenen geloovigen ten aanzien van den anderen, dat
~~van Chs sprekende~~ zegd uitdruklijk: Is 't dat uw
Matt. 18-15.. broeder tegen u zondigd, gaa, en bestraf hem, tusschen u
en hem alleen. Indien hij naar u hoord, [illegible] neem 'er nog een
of twee met u. (opdat hij door de schaamte schuld bekenne
en zig betere; ook opdat zij tot getuigen dienen van de
zaake, mitsgaders van uwe gematigheid, en dat gij uwe
pligt gekweeten hebt. Neem 'er (zegd Chs ten dien einde)
nog een of twee met u. Zie daar dus verre de pligt van
† die merklijk gezondigd, of aan anderen ergernisse heeft gegeeven.
ider geloovigen tot zijnen naasten. Maar helpt dat al
niet? Indien hij hem ook geen gehoor geeft, zegd Chs
verder, zeg het aan de kerke i.e. aan den harder of
harders der kerke, opdat die dan doen 't geen etc.
Gelijk God zoo uitdruklijk in 't O. T., J.C. in 't N. T. deez
pligt, dat ider, op zijne maniere, zijnen naasten ter be-
keeringe moet aanleiden, geboden heeft, zoo ook d'
Apostelen van Chs, en in 't bezonder d' Ap: Paulus. Hoe
hoe die groote Leeraar dien pligt den geloovigen van
Ga-

Galatiën aanpreekte: Broeders (zeid) indien 'er iemand overvallen word door eenige misdaad, gij, die geestelijk zijt, onderregt hem met een geest van zagtmoedigheid, agtgeevende een ieder op u zelven, dat gij ook niet bekoord word. Kort om, wie, wie der geloovigen zou van gods wegen niet geschikt zijn om zijnen naasten ter bekeeringe op zijne wijze, i.e. d. u. te moeten aanleiden, dewijl de Heiland tot alle geloovigen, die in den h. doop de kaars in handen gekregen hebben, in 't ev: zegd: laat uw ligt alzoo schijnen voor de menschen. Gal. 6-1. Hic conclusi. Matt. 5-16.

2° Moet ider kristen op zijne wijze zijnen evenmensch ter bekeeringe aanleiden? O! niet min, is hij ook verpligt de grouwelen der godloosheden uit 't kristendom weg te neemen. Vraagd gij: wel waar zijn hier nu afgöden, en afgödenbeelden weg te neemen?

R. Wel is waar daar zijn hier nu geene houte, steenen, of andere afgöden beelden meer, die afgoderij is hier uit 't land door den h. Willibrord weggenomen; maar eene geestelijke afgöderij is 'er, elaas! maar al te veel te vinden, en deeze bestaat hierin, dat men eenig schepsel neffens of meer dan god bemind. D'een (zegd de h. Chrijs.) maakt het geld, en goed tot zijnen god, d'ander zijnen buik, een derde zijnen eerzugt, een vierde zijne vleeselijke driften. Wel is waar, zegd die h. Leeraar, gij offerd aan deeze uwe afgöden geene ossen, en kalveren, gelijk de heidenen aan hunne afgöden doen, maar, dat veel erger is, gij offerd hen uw eige herten, en ziel; gij buigd voor hen uwe kniën niet, maar gij zijt hen gehoorzaamer dan de heidenen hunne afgöden. des gaat uw liefde tot geld en goed zoo ver, dat gij gods wetten en gebóden liever overtreed, dan dat niet te krijgen, of te bezitten, of te moeten derven, 't is uwe afgod; mids Paulus ronduit de geldgierigheid eene afgöderije noemd: den zelfden naam geeft d'Apostel daar ook aan d'onkuischen. Zoo noemd hij ook d'overdaadigen, en zegd, dat god hunne buik is. Eph. 5-5 Phil. 3-19.

En deeze geestelijke grouwelen der boosheid moeten wij allen, wie wij zijn, uit onze herten, en zielen wegneemen. Niemand kan twee heeren dienen, zegd de Heiland, en zijn besluit is dan: gij kunt god, en de rijkdom niet dienen. idem de reliquis &c.

Secundum gratiam Dei, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui. 1. Cor. 3. v. 10.

In Festo S. Willibrordi 7. Nov. 1742. 56.

Een van de wenschen van den h. Augustinus, zoo men eenige schryvers gelooven mag, was, eens den grooten Kruysgezant Paulus te mogen hooren preken. A. A.
En niet zonder reden; want wie zou niet wenschen te hooren dien klinkenden Kerkbazuin, dien wy Jesus zelfs heeft verkooren als een dierbaer werktuyg om zynen naem te brengen voor de volkeren, koningen, en kinderen van Israel? Wie zou niet wenschen te hooren dien, wiens hemelsche welsprekendheid door Gods geest zelf ontstoken duizenden voor Xus heeft gebaerd? die in nedrigheid konde roemen dat hy meer als alle anderen gewerkt had? die het Evang. gehaet van 't Jodendom, bespot van 't heidendom, noit zig heeft geschaemd, maer vrymoedig in gevaer van kerker en boeyen, ja ook van de doode heeft verkundigt?
Maer zoude een minnaer van onzen h. godsdienst in deze landen, niet wel denzelven wensch mogen doen, ten opzigt van den h. Willibr. Apostel dezer landen, wiens feestdag wy heden vieren? zou hy niet met reden mogen wenschen het geluk te hebben, van te hooren die zoete aenspraken, waer door hy, bestierd door Gods genade, d' oude heidensche inwoonders dezer landen het Ev. heeft verkundigt? en die woeste strydbaere volkeren, die hunne trotze nekken niet wilden buygen voor het magtig Romen, het zoet jok van Jesus heeft opgelegt, en de zelve gelukkig heeft leeren buygen voor eenen gekruysten Godt?
Ik weet wel A. A. dat dit natuerlyk onmogelyk is terwyl die groote Apostel al veele eeuwen van zynen arbeid rust, en zyne werken hem al lang by Gods throon gevolgd zyn; maer evenwel waerom zouden wij niet kunnen zeggen,

dat die groote Apostel ten minsten op een zedige manier
tot ons nog sprak, terwyl eertydts een yverige Paulus we
durfde zeggen of schryven aan de bekeerde Joden, dat een
zoolang gestorven Abel nog sprak, om dat hy volgens
d'uitlegging van Chrysostomus, nog in de geheugenes der
geloovigen was, nademaal de gehëugenes van onzen hei-
ligen Apostel nog onder ons in zègenis, voornamentlyk
van daag terwyl wy zyne jaarlyksche gehëugenis vieren

Hoord dan A. A. wat onze heilige, en nu by godt gekroon
Apostel van daag tot ons spreekt, naam die zelve woorden
die eertydts de groote Apostel der Heidenen Paulus aan
zyne bekeerde Corinthianen aengaanden zynen Aposto-
lieschen arbeid onder hen, schreef, woorden die ten opzig
van onze kerkgenooten in deze landen regt passen in den
mond van onzen h. Apostel Willibrordus. Idm graam

Propositio Hae itaq verba 1mo de Apostolo Paulo
2do de Aplo Willebrordo explicabi
3tio Moralia deducemus Attendi

Tria in textu notanda 1o Paulus spreekt va
een gebouw, tot hy heeft aangeleid 2o Zeid hy dat hy
dat gedaan heeft als een wys bouwmeester 3o door wa
hulpmiddel, naam Idm graam Dei, quae data e mihi

Ac 1o quidem Paulus spreekt van een gebouw tot
hy heeft aangeleid.

Paulus gebruickte deze gelijkenis om de nieuw bekeer
de Corinthianen, die op hunne Leeraars roemden tot ver
agtinge van d'anderen, Ik ben Paulus, ik ben Apollo
te leeren dat alle Leeraars maar dienaars van Jesus
waaren.

Dog vooraleer hy deze gelijkenis aanhaald zoo la
hy nog eene andere van t planten vooraf gaan. Wat
is apollos? en wat is Paulus? vraagd hy, en hy antwoo
t zyn dienaars van den genen, wiens geloove gy hebt aa
genoomen... Ik heb geplant, Apollos heeft natgemaakt
maar godt heeft den wasdom gegeven; edog nog die plan
is

is iets, nog die natmaakt; maar Godt die den wasdom geeft. q.d. Paulus: Ziet eens Cor. hoe gy ons moet aanzien als die tezamen eenen tuijn, of hof beplanten, d'een plant, d'ander besproeyd, yder doet zyn best; maar wat zal dit al baten, zoo Godt niet medewerkt, zoo die aan 't beplante, aan 't besproeyde den wasdom niet geeft? zoo gaat 't ook met ons ten opzigt van UL:, wy zyn alle dienaaren van dien grooten Heere, die u alleen genadig den wasdom in 't geloof geeft. Dei agricultura estis.

Na deze vatbare gelykenis aan de Cor. voorgesteld te hebben gaat Paulus over tot een tweede bevat in onze text woorden, en steld de Cor. voor als een groot gebouw waar van hy zig steld als de legger van 't fondament. Dei aedificatio estis. q.d. O Cor.! indien je nog niet genoeg door de plantinge onderregt zyt om ons niet boven onze waarde te agten, zie daar eene andere gelykenis, gy zyt tezamen in eene vergaderinge vereenigd als een groot gebouw, en yder van u is als een bezonder geestelyk gebouw, indien je det dus betragt, zie eens wat myne dienst onder u is, Ut sapiens architectus fundamentum posui.

Men kan in Gods h. Woord voornamentlyk 3 geestelyke gebouwen beschouwen, die op heerlyke grondslagen op een geestelyke manier gebouwd zyn, gebouwen die hunne volslage volmaaktheden niet als na langen tydt krygen.

Het eerste geestelyk gebouw, dat Godt onmiddelyk zelfs aangelegd heeft, en dat hy meer en meer door zyne werkluiden onder zyn opperbestier volmaakt heeft, is zyne h. algemeene kerke, die ons door Gods Woordt dikwils als een gansche stadt word vertoond, dikwils als een verhêve tempel. Dus word ze dikwils in de h. bladeren van Gods geest by 't oud Jerusalem vergeleken, en ook wel by den dierbaaren tempel, die door Gods order van Salomon gebouwd is.

Godt leidde hier van zelf de grondbouw in den eersten mensch, als hy dien in d' oorspronkelyke genade schepte, en dus in hem zyne eerste huiskerk bouwde.

dit groot gebouw, deze h. Stad is hier ten deele op d'aar-
de van goeden en quaden gesrigt, die te zamen in d'eenig-
heid van eene Kerke vergaderd zyn, en waarvan een
deel in de zuiverplaats lijdt, en het heerlykste deel
by Godt in den hemel heerscht.

't is deze h. bouw, die niet zal volbouwd zyn dan in
't einde des wereldts, en dan eeuwig in den hemel volroog
blinken.

Hier hoord men gedurig de hamerslagen van duy-
zenden bouwlieden, dat is kerkdienaren, die gedurig
bezig zyn om door hunnen arbeid onder gods zegen
aan dit groot gevaard te bouwen.

Godt stigtte dit op den grondbouw der propheten
in 't oud verbond, als hy de zelve stelde als grondver-
kundigers van de waarheden en pligten van d'oude
Wet, en hen deed aanwyzen op een voorzeggende ma-
nier de verholentheden die de Messias in 't nieuw verbo[nd]
zoude uitwerken, en waarop zy het godsdienstig jode-
dom door duistere figuren en Wersschaduwen als va[n]
verre deeden staroogen.

Hy leidde 'er nog nieuwe fondamenten aan in 't N[ieuw]
als hy dat h. gebouw door 't bekeerde heidendom vergr[oot-]
te, en zyne apostelen onder dat vergroot gebouw oo[k]
tot fondamenten stelde.

Een werk zoo lang voorzeid door den Propheet Da-
vid, als hy onder de schaduwe van 't oude Sion van d[e]
Ps. 86 - 1 nieuw kerkgevaard in zynen 86. ps., na eene prophet[i-]
|| die ook in de sche bespiegeling, van die toekomende stad uitriep[:]
Schrift meermaa- Fundamenta ejus in montibus sanctis. i. e. op die v[e-]
len door den naam van Bergen hene geestelyke bergen de h. h. apostelen ||. Isaia[s]
betekend worden
Isa. 54 - 11 voorzag deze heerlyke bouw als hy in den geest op zyne hoogte
dierbaare fondamenten staroogende zeide: Zie ik ga
uwe steenen op order leggen, op saffieren zal ik u gro[nd-]
vestigen.

Dat h. gebouw, zoo zeer in 't N. T. verder in zyne
groote en fondamenten uitgestrekt, was 't waarvan Paulus aan

aan die van Ephesen schreef: Estis cives sanctorum Eph. 2-19..
et domestici dei, superaedificati sup fundamentum Apos
tolorum et Prophetarum, ipso summo angulari lapide C. J.
dit is dan het eerste en groot gebouw, waar van d'
Apostelen en propheten de fondamenten zyn door Gods
oppermagt aldus gestigt.
Behalven dit groot gebouw kan men nog een minder
aanmerken, naam yder deel van dit groot gebouw, ydere
bezondere kerk, als een groot ledmaet van dit groote ge=
bouw, waar van d' Apostelen eerst, en daarna andere
Apostolische mannen een groot getal hebben gestigt.
zoo stigte Petrus ~~en Paulus~~ de stoel van Romen, en
voorheen de kerk van Antiochien. zoo stigtte Paulus de
kerk van Creten als hy Titus aldaar tot Bisschop stelde Tit. 1-5
met order om overal rondom Priesters, i.e. volgens Chry=
sostomus en andere Vaders, bisschoppen in te stellen, en
zoo wederom nieuwe geestelyke kerkgebouwen aan te leggen,
gebouwen niet uit stoffelyke steenen, maar uit een kudde
met haaren geestelyken harder vereenigd. zoo wierd
Jerusalems geestelyk kerkgebouw gestigt als de h. Apost.
Jacobus aldaar tot Bisschop wierd aangesteld. zoo bouw=
den d' Apostelen d' oude Smirnaare kerk, als zy den h.
Polycarpus aldaar als eersten Bisschop aanstelden;
en die van 't vermaarde Ephesen, als zy den h. Timotheus
aldaar als Bisschop inhuldden, en zoo wederom een
nieuw kerkgebouw aanleidden. die zyn al te zamen gees=
telyke gebouwen, die in hun verheven middelpunt, de wet=
tigen Nazaaten van Petrus, vereenigd, het groot algemeen
kerkgevaard, dien heiligen geestelyken bouw te zamen uitmaken.
Men kan hier nog een 3de geestelyk gebouw byvoegen,
te weeten yder gelovigen in 't bezonder, die tot een geestelyk
gebouw word aangeleid. zoo dra hy tot 't Christendom komt
en door den doop in de kerke word ingelyft. 't was op deze
manier dat Paulus 't aanzag als hy eenige p. naar onze
textwoorden, aan de Cor. zeide: Nescitis quia templum dei
estis, et spiritus dei habitat in vobis. Et: Vos estis templum dei vivi 2. Cor. 6-16

Op deze twe laaste geestelyke gebouwen zag Paulus en misschien wel voornaamentlyk op het laaste als hy in onze text woorden zeide: Ut sapiens architectus fundamentum posui. Hy had van deze geestelyke gebouwen, ik zeg de Corinthianen, op een geestelyke manier den grondbouw aangeleid.

Men moet maar met zyne gedagten nagaan, wat het is een stoffelyk fondament van een stoffelyk gebouw aan te leggen, om daar uit te bevatten waar Paulus heen wil, als hy spreekt van een geestelyk fondament of grondbouw, dien hy aangeleid heeft.

Twe voornaame zaken geschieden'er in 't aanleggen van een stoffelyk fondament. Men begint door 't leggen van 't zelv in den bouw, dien men voornemens is op te regten. Het fondament is 't begin van den bouw. daarenboven legt men in 't fondament aan de sterkte, die het gansche gebouw daarna zal moeten ondersteunen, en waarop het vast en onwrigbaar zal moeten gevestigd zyn.

'T is dierhalven op een geestelyke manier dat Paulus in de text kon zeggen, dat hy als een wysbouwmeester de fondamenten van de geestelyke gebouwen, ik zeg, der Cor. had geleid. Hy had hen eerst C[hristu]s verkundigd, hy was bezig om hen als een kerk van 't N. verbond te stigten. Hoe heerlyk begon hy in hen, dien grondbouw aan te leggen, als hy hen C[hristu]s eerst verkundigde, om een yder van hen een levenden tempel van den h. Geest te stigten? Jesus en zyne h. kruisdood, die hy hen verkundigde, en waar van 't geloof 't fondament moest zyn van hunne geestelyke tempels, was dagelyks het voorwerp van zyn predikatien. Hy wist dat'er geen ander fondament kon geleid worden, zouden het tempels worden daar den h. Geest daarna in zou woonen. Hy bekende dit zelfs als hy kort na onzen text zeide: Fundamentum aliud nemo pt ponere, praeter id qd positum e, qd e C. J.

Gal. 4-19 'T geen hy schreef aan die van Galatien, toonde hy dadelyk aan de Cor. zeggende: Myne kindertjes, die ik wederom dragt te baren, tot dat C[hristu]s in u zyne gedaante krygt. Hy was d'eerste die dat gedaan had, en leide alzoo het fon=

fondament, en een vast fondament te weten J. C. en die gekruist.
Zie daar 't eerste daar Paulus in de text van spreekt, te=
weten dat hy een gebouw heeft aangeleid, 't welk de Cor. zelf
waren.

2°. Paulus houd zig niet te vrede met te melden dat
hy hunne geestelyke bouwmeester was, die in hen en onder
hen het grondwerk had gestigt van hunne geestelyke
tempels; maar hy voegd'er by: Ut sapiens architectus
Daar wâren al in die heilige tyden, dwâze geestelyke bouw=
meesters die het Ev. verkundigden, d'een om daar door de
boeijen van Paulus nog meer te drukken, uit twistyver, Phil. 1-17
niet regtzinnig, d'ander om daar door discipelen naar Act. 20-30
zig te trekken, en zoo meer zig ten voordele als voor
Jesus te gewinnen. Wat wâren'er niet al onder de Galaters
van die dwâze bouwmeesters, die het Jodendom met het Chris=
dom zogten te pâren, die hen Jesus verkundigden, maar
met een wilden, dat zij Jesus en Moyses, dat is, 't Ev. en
de besnydenis tot hun fondament zouden neemen? waar
om ze riepen: Nisi circumcidamini Chs vobis ô proderit.
Van zulken onderscheid zig Paulus, en zeid, dat hy
als een wysbouwmeester onder de Cor. den grondbouw geleid
had.

3°. 't is waar dit kon niet als tot de heerlykste
roem van Paulus strekken, zoo een wysbouwmeester
van de Cor. geweest te zyn; maar evenwel gelyk hy eer=
tyds aan die van Thess. schreef, zoo toonde hij hier ook 1. Thess. 2-6
dat hij geen eer van de menschen zogt. Dierhalven, om
niet de minste schyn van roem op zig zelve aan de Cor. te
vertoonen, wyst hy voor af aan, wien de glorie en roem toe=
komt van deze h. opbouwinge. Sdm gratiam dei quae data é
mihi. Hy wilde van onder de Cor. verbannen, de verkeerde
roem die yder op zynen leeraar stelde met uitsluitinge
van d'anderen, en hierom toond hy in 't begin eer hy zynen
arbeid ophaald wie'er d'opperbestierder van is, onder wien
en door wien hy als dienaar d'arbeid had gedaan, daar
om zeid hy dan. Sdm gratiam quae data é mihi, of gelyk hij
daarna, zynen arbeid ophalende plus oibs laboravi, 'er 1. Cor. 15-10
aanstonds byvoegde. Non ego, sed gratia dei mecum
adde Eph. 3-7.

Zoodan Paulus verklaard in onzen text, dat hy niet als een dwaze, maar wyze bouwmeester den grondbouw van de Corinthiaansche kerk, 't fondament van yder bekeerden Corinthiaan, gelukkig gelegt had, en dat niet door eigen magt en arbeid alleen, maar door de versterking, door de bestiering, en door de bystand van de genade van J. C. d'opperbouwmeester van alle geestelyke gebouwen.

2da Pars

Wat dunkt ú nu A. A. passen deze h. woorden van Paulus niet wel in den mond van onzen h. Apostel Willibrordus, wiens feestdag wy vandaag met zulke plegtelykheid in deze landen vieren? O ja! hy roept nog tot ons zoo wel als eertyds d'Apostel Paulus tot de Cor. Ik, naar de genade Gods, die my gegeven is, heb als een wysbouwmeester, het grondwerk gelegd. Ô Batavieren, ô leden der hollandsche kerk ik ben 't geweest, wien Jesus, nú ruim 1000 jaren geleden, tot d'oúde heidensche voorouders van dit Land heeft gezonden, die meer door de zoete wind van genade, als door de natuerlyke winden uit Engeland tot ú ben overgestúúrt en gelukkig de fondamenten van deze uwe kerk, de fondamenten van 't Cristen geloof in de herten van dúizenden heidensche voorouders van dit Land heb geleid.

't is waar de S. Wilfridus had al eenigzins onder d'oúde Saxen, en in 't bezonder in Vriesland Jesus verkundigd, als hy Bisschop van Jork in Engeland door den haat zyner mede bisschoppen, gebannen en vervolgd, het land uit trok om zyn heul by den Paus te zoeken. Maar dit was niet met voorgaande beraad, dit was maar by doortogt als hy in deze toen heidensche landen, moest overwinteren.

Dog godt bewaarde hier de volle glorie van, voor onzen h. Apostel Willibr., Wie daar na door Gods schikkinge de deúr geopend wierd, om in deze landen een kerk te bouwen. Willibr. met elf medegezellen, alle kloekearbeiders, door Gods genadige bystand gesterkt, trok op uit zyn vaderland en rust, om hier een nieuwe geestelyke

lyk gesigt voor Godt te bouwen, om hier eene nieuwe kerke voor C^{h}s te verzamelen, om hier de blinde heidenen te verligten door 't ligt van 't geloof, en hen zoo op te bouwen tot levendige tempels van Godt de h. Geest.

Want wat waren de herten van de heidensche inwoonders dezer landen voor de komste van den h. Willibr. anders dan spelonken van den duivel? de plegtige bediening van onze h. Doop leerd ons deze waarheid als men in de ceremonien, die voor den Doop gaan gewend is den duivel uit te dryven uit de zielen der doopelingen. Nu zoo was de gesteltenis van alle de geestelyke blinde ingezetenen van dit onbekeerde Land, tot dat de h. Apostel Willibr. door de genade, die hem van Godt gegeven was deze duivelsnesten tot ware tempels van gods geest opbouwde, als hij door 't verkundigen van J. C., en door 't h. Doopzel aan duizenden uitgedeeld, als een andere Paulus eerst in onze Landen in de vergaderinge van duizenden nieuwe bekeerden kon roemen, Ut sapiens architectus fondamentum posui.

Maar dit was 't nog niet al, hij wist hoe noodzakelyk deze nieuwe vergadering een opperharder of Bisschop van nooden had. Hij leefde nog in die tyde, wanneer men nog alle met den h. Greg^{s} overtuygd was, dat eene nieuwe kerke niet zonder eigen harder of Bisschop kan bestaan. En terwyl 'er gene provinciale vergadering gehouden wierd, 't middel volgens d' oude kerkregels om een Bisschop aante stellen, zoo trok hij na Rome, en wierd door medehulp van Pipijn tot Bisschop ingewyd, en stigtte alzoo, niet alleen de grondbouw van J. C.s tempels in de zielen der nieuw bekeerden, maar ook de grondbouw van de utrechtse kerke, en bisschoppelyke stoel.

Zie hier in 't verbygaan de groote zorg van dezen h. Apostel om aanstonds onder de nieuw bekeerden, eenen Bisschop aan te stellen. die h. Man, en ook Romen zelf

waren toen overtuygd dat yder kerk haaren eigen her-
der, en Bisschop behoord te hebben &c.

Zoodat dan wel te regt de h. Willebr. tot ons als
een andere paulus kan zeggen: Idem graam &c.

3tia Pars

Maar A. A. zyn wy zoo gelukkig dat wy door Will.
tempels en gods gebouwen geworden zyn, ô! wat dank-
baarheid zyn wy daar voor niet schuldig?
Ps. 147-20. Rom. 9-4.

2º Heeft Willebr. hier te landen 't kerkgebouw
opgeregt? huic 1º adhæreamus, ô missionariis, et
Nuntiis priesteren. Cura Willebrordi erat Ecclam re-
gere. Hanc, ejusq jura teneamus. otbs nobis dictum
putemus: depositum custodi. Hun leere Matt. 23.
Apoc. 3-11.

3º Is yder van ons een gebouw van Willebr. Caveamus
hanc domum profanare 1. Cor. 3-17.

Gertruyd Knuymans · [illegible] van der Beek
G. d. 1. Jan. 1759.

Videte Vigilate et orate nescitis enim quando tempus

Jois Bhuijs 12. Jan. 1759.

Sit marc 13. 6.23

Mors peccati pena sive, ut paulus Stipendium peccati mors Rom.

si ab hac parte intueamur eā miseriā nostrā possumus meditari

qui ō solum miseri in hunc mundū intramus [illegible] peccato adae

sed et rei quandoq morte plectendi

Sed etiā ab alia parte intueamur scelera nostra ē aliorum ē

morte doceamur ō solum nos idem subituros sed et vigilandam

nobis ē quo mors nobis sit janua vitae. imo quicunq moritur

nos suā morte docet ~~quid facien~~ nihil fragilius ēe vita

et nihil certius morte ēē nihil incertius tempore mortis

Imo si quis qui bene vixit moritur talis per suo exemplo

docet quomodo moriendū

utrumq sit in hac mortua igitur bene textū applico

in ore ejus Loquitur mortua nobis dum instruit nihil certius morte

nihil incertius tempore quo igitur faciendo ne importune nobis obveniat

at clamet igitur ad vos ore Christi apud marcū 13. 33 itaq 1º textum

explicabimus 2º defunctae 3º nobis applicabimus.

occasio textus Locutus fuerat Christus de extremo judicio hinc infert

videndū
vigilandū et orandum necessarium ē quando tempus sit

Loquitur parabolice apostolis et in eis alijs fidelibus. nescitis quando tempus sit

quodq tempus moriendi hic deus ubi docet per suā praescientia, posuit

14-5 ~~12. 19~~
terminos sibi ~~quos~~ praeterire homo poterit. sed etiamsi novent

deus homo nescit [illegible]

Eccle. 3 - 2
quā vera sint etiā ex hominis praefinitū tempus Ecclesiastes 3 tempus nda

sterrenkunde en eclipses numerare. Mercator nunciens
novit et tempus ejus serius tempus hiemi ... pugnant tempus
puerperii quo homo natus nemo autem tempus mortis novit
Jerem 8 v 7 ciconia cognovit tempus adventus sui —
Marc 13-32
Matt 24 nemo neq angeli neq filius nisi solus pater
Ecclesiastes 9-12 optima similitudine illustrat Nescit homo
tempus finem sicut pisces capiuntur hamo et aves laqueo

V 2 Videte in graeco voorziet — 1° videndum oculis corporis sed mentis
... voorzichtigheid requirunt — multi ē oculis corporis Lincei
sed oculis mentis talpae. Christus de aliquibus videntes ne videant
et audientes ne intelligant. — — — eenzijdig waar door wy
de gestalte en staat van onze ziel zien en zoo zien ze door de genade
van god zijn en klaar te maken tegen den onzekeren tijd
ita angelus Episcopus Laodiceae Ecclesiae Apocalypsis tertio — inunge oculis tuos ut videas

6 Vigilate 1° de vigilia naturali sed spirituali 2° ē corpus aptum
3 est ut semper vigilet
si vis quomodo vigilandum videndum sicut quomodo mystice dormit
sive dormiunt spiritualiter quando secure peccant sive mystice
dormiunt quidem in sinu diaboli sicut Samson in sinu Delilae
... somno Eph. 5-14. Rom 13-11. van zulk een
2 hoe pestifera somnum vult excutere Christus quando venit cum securi
... slapen en daar tegen te ... wake
expectans. ... 1 Thess. 5-6. 2° waken voor 't vlugten der zonden: vigilate quia adversarius 1 Pet. 5-8.
3° waken voor zorgen om zyn beroep trouw waar te nemen. Beatus ille servus ...

vigilandum igitur spiritualiter sicuti corporaliter vigiles vigilant
Beati servi quos cum venerit dominus invenerit vigilantes
Job 14 cunctis diebus nunc militia expecto donec veniat immutatio mea
vidit hostem qui continuo vigilat ne vigilantes etiam secundum lunas
quando venerit dominus hora media nocte etc.

3° Orandum ^ quid sit orare, scitis
^ vane vigilatis nisi orationi habet et implorem
petitis auxilium tempore opportuno. ideo vult filius in toto prospiciendo
non solum vigilandum sed inter vigilandum orandum.
Nullum efficacius medium bene moriendi quam oratio varie Christus
requirunt hoc medio gratiae aquirunt quae hostes vincimus quia
virtutes opprimimus quo concupiscentiam carnis oculorum et
vitae superbia frangit

Christus omnia vult dare gratiae adjutorium medium ut solet
sed vult orari. Quemadmodum tempore suo fructus dat sed vult coli
agros :. hinc filius vigilate et orate ne intretis in tentationem

Videant haec illi qui hic sine vigilia securi sunt alius
confidit juventuti alius sanctitati in annis senectutis. alius
vivit omnia secura et pacifica putant clement ut impii 1 Thess. 5
pax pax clamantes et nunquam cogitant ad repentinum —

Heyn. Sleen Meer

aliud nostra fecit

potuerat cum Deo inter virgines sacras et vox inter prudentes

quia Lampades suas ornaverat · virtutibus ·

vocata erat ut aliis interveniret · sed semper dum sedula ipsa aliorum bona

vigilat · nec sibi dormivit

Disposuit domui suae semper ac solebat cum purgata confessione

ne inveniretur sine Lampade · Quod est prudentis virginem

cum nobis vigilantes sunt, alias fatuae virgines sic seddormientes —

—

orabat saepius immo saepius conquerebatur se continuo distrahi et

debitis nobis exemptam a vigilandi —

D. 25. infra Oct. 74. 236

In Festo
S. Willibrordi
7. Nov.
1739. 54.
74.

Etsi aliis non sim Apostolus, vobis
tamen sum, nam signaculum
Apostolatus mei vos estis
in Domino.

1. Cor. 9. 2.

Zeer aanmerkens waardig is 't géne de Schrift
Overmeld Exod. 12. 13. A. A.

De Schrift verhaalt aldaan, hoe dat God de Heer de
kinderen Israël verlossende uit de Slavernije van Egypten
geboden, dat zoo zij, als hunne kinderen, die weldaat in eene
eeuwige gehengenisse zouden houden.

~~Nu~~ U. A. is bekent 't zeggen van Paulus, teweeten dat
in Israël alles in verbeeldinge geschiede, en vervolgens
ook deze verlossinge uit Egypten die God wilde dat zij
altijd gehengen zouden.

~~Nu~~ Deze verlossinge der kinderen Israëls uit Egypten
is een afbeeldsel van de geestelijke verlossinge uit de
slavernije des duivels, in ons te weeg gebragt niet door
Moijses, maar door C. J.

~~En~~ Uit dezen hoofden zijn w' ook verpligt naar 't voorbeeld
der Israëlieten eene eeuwige gehengenisse, en dankzegginge
Gode te betuijgen.

~~Nu~~ Is dit waar in 't algemeen, voor alle Xtenen, 't is
nogtans eene bezondere pligt voor ijder volk of land-
schap in 't bezonder met dankbaarheid te gehengen dat,
die weldaat der verlossinge heeft believen mede
te deelen, door die mannen, die hij als andere Moijsesse
Apostelen, of gezanten, tot haar gezonden heeft.

NB Monitum in
1mo Sacro fuit:
1. Enarratio vitae
2. duo Moralia
ex hoc Serm. scil:
1. Gratitudo
2. operis adimpletio
eorum quae Willib.
docuit.

NB Hoc festo ex
Evang. agi posset
de reddenda ratione
pro quo vide Serm.
dom. 23. p. pent.
1739.

In Festo
S. Willibrordi
7. Nov.
74. 1739. 54.

[redacted]

Etsi aliis non sim Apostolus, vobis tamen sum, nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino.

1. Cor. 9. v. 2.

Zeer aanmerkens waardig is 't gene de Schrift vermeld Exod. 12. 13. A. A.

De Schrift verhaalt aldaar, hoe dat God de Heer de Kinderen Israël verlossende uit de slavernije van Egypten geboden, dat zoo zij, als hunne Kinderen, die weldaat in eene eeuwige gehengenisse zouden houden.

U. A. is bekent 't zeggen van Paulus, teweeten dat in Israël alles in verbeeldinge geschiede, en vervolgens ook deze verlossinge uit Egypten die godt wilde dat zij altijdt gehengen zouden. 1. Cor. 10.

Deze verlossinge der Kinderen Israëls uit Egypten is een afbeeldsel van de geestelijke verlossinge uit de slavernije des duivels, in ons te weeg gebragt niet door Moijses, maar door C. J.

Uit dezen hoofde zijn w' ook verpligt naar 't voorbeeld der Israëlieten eene eeuwige gehengenisse, en dankzegginge aan gode te betuijgen.

Is dit waar in 't algemeen voor alle Xtenen, 't is nogtans eene bezondere pligt voor ijder volk of landschap in 't bezonder met dankbaerheid te gehengen, dat godt haar die weldaet der verlossinge heeft believen mede te deelen, door die mannen, die hij als andere Moijsessen, Apostelen, of gezanten, tot haar gezonden heeft.

In dit is ook de reeden, waarom wij hier te Lande eenen bezonderen feestdag vieren van den h. Willebrordus, door wien God zig gewaardigd heeft ons uit de duisternissen van ongeloovigheid tot 't wonderbaar ligt van zijnen Zoone te roepen. Zoodat ook met regt de h. Willibr. tot ons zou mogen zeggen, 't gene Paulus aan de Korint. Al was ik geen Apostel voor anderen, zoo ben ik 't egter voor U.: want gij zijt 't merkteeken van mijn apostelampt in den Heere. Des zullen w. ook

onder w. Betaaf wij zijn

Propositio deze zelfde woorden van den Apostel Paulus aan de Kor., als nu wat naders met U. A. overwegen. 1o Ad litteram ea explicabimus, 2o S. Willibrordo applicabimus 3o Moralia deducemus Attindite.

Om d' opgenoomene woorden des te beter te verstaan en in des te geschikter orde te verklaren dienen 3 dingen te merken. 1o wie de Korinthienaaren waaren aan w. Paulus schrijft 2o Waarom dat hij schrijvende van zijn apostelampt gewaagd 3o dat hij zegt, dat zij 't merkteeken van zijn apostelampt waaren.

Ad 1o Quidem Corinthii, quos Paulus Epistola ... cives van Korinthen, de hoofdstad van Achaien, een stad overvloedig in rijkdom, en in weelden. In deze Stad had Paulus anderhalf jaar gewoond, en 't Ev. gepreekt, in dit preeken wierd Paulus grootelijks van den Heere versterkt, en deed aldaar groote vrugten.

Act. 18 – 0

Naderhand, Paulus zijn verblijf te Epheso, ten huize van Aquilas en Pricilla, hebbende, hoorde aldaar, dat in zijn afweezen verscheide misbruijken, en zwakheden onder de Korinthiaanen ingekroopen waaren, en wel zonderlingen, dat d' een 't met Paulus, d' andere met Apollo, en de derde met Chephas hield, en dat hier uit ontstond eene onmaatige genegentheid, w. d' eene voor dezen en d' andere voor genen had, waar uit dat verder twist en scheuring

Scheuring kwam. Jaa dit niet alleen, maar ook zelfs hoorde Paulus dat de Korinten zig lieten verleiden, door de valsche ingeslooperene broeders, die zig voor leeraars onder den schijn van Apostelen uitgaaven, en dus Paulus bij de Korintiaanen zogten haatelijk te maaken.

En hierom, Paulus dit hoorende ~~zoo~~ Schreef hij hen, eenen brief, in ~~dew~~ hij ook onder anderen d'opgenoomene woorden lier invloeijen: i.t.S.i. aliüs o Sem &c.

2°. In deze woorden, meld Paulus van zijn Apostelampt, hij Spreekt daar van, niet uit ~~[illegible]~~ baatzugt, of eenig ander tydelijk inzigt, integendeel ~~zoo~~ betuijgd hij hen, dat hij niet het hunne, maar hunne zielen zogt; weshalven hij ook zelfs uit de gemeente van Korinthen, voor zig noit iets had willen ontfangen, maar lieven, van andere gemeentens, daar hij het woord ook preekte, wilde geholpen worden. Vervolgens den niet uit ~~[illegible]~~ baatzugt, maakt Paulus gewag van zijn Apostelampt.

Maar, de reeden, was, op dat zijn gezag onder hen niet en zoude vereidelt worden.

't blijkt uit ~~den~~ heelen inhoud, van dezen brief, dat de liefde van de Korinthiänen, tot Paulus niet heel groot was, en dat zij hem, niet beminden, gelijk hij wel verdiende. En hierom Steld hij hen voor wat liefde hij voor hen gehad had, en ook nog had, hierom zeide hij: Ik ben met de zwakken, zwak geworden, om de zwakken te winnen; Ik ben alles voor allen geworden, op dat ik ze allen zoude zaligmaaken. 1. Cor. 9 Jaa, zoo groot was zijne liefde, dat hij zelfs zeide: Ik zal zeer geerne geeven, en zelfs ten beste gegeeven worden voor uwe zielen, alhoewel ik U zoo zeer bemimmende, egter weinig bemind word. 2. Cor. 12 Dog hoe de liefde van Paulus tot hen grooter was, hoe de hunne klijnder was. En de reeden was, gelijk 't nu ook veeltijds nog is, om dat Paulus hen de waarheid zeide, en op hen zeer tradt, waarom hij ook meer werk maakten

^ dan wel van paulus, die hen de waarheid zeide.

van die Leeraars, die hen vleijden, en streelden ^ zoo
dat paulus uit dien hoofde verpligt was hen te doen
gedenken, wat hij ~~voor~~ hen was, en daarom zeide hij ook
Et si aliis ō Sim &c.

De valsche Leeraars, die de Cor. vleijden, en streelden
zogten hen wijs te maaken, dat paulus geen Apostel was,
omdat hij # na de doodt, en verrijzenisse van Xus eerst 't

niet neffens d' andere Aplen van Kristus tot Apostel verkooren was, maar

ampt van Apostel begonnen had, en bij gevolg zeiden
zij, dat zijne Leere van geen gezag en was. En om deeze
reeden begint hij dezen zijnen brief, dien hij den Cor. schreef,
met te zeggen, dat hij door den wille gods een geroepen apos-
tel van C. J. was, en om die reeden, gewaagt hij in 't ge-
volg van deezelfde brief wederom, van zijn apostelampt als
hij zegt: Et si aliis ō Sim &c. q. d. al was ik nu al zoo
gelijk die valsche Leeraars voorwenden, geen apostel voor
anderen, zoo ben ik nogtans een apostel voor U: nog[illegible]
tot U heeft godt mij gezonden om 't Ev. te preeken, en 't is
ook van mij dat gij 't gehoord, en aangenomen hebt, geen van
die valsche broeders, met wat welsprekenheid, of hoogdra-
ventheid van woorden z' ook tot u gekomen zijn, kan
zig beroemen U apostel te weezen, in Christus hebben zij
U niet geteelt, zij hebben U d' eerste genaade des geloofs niet
meegedeelt, gelijk ik U Xus heb leeren kennen. Waarom hij
ook in 't voorgaande 4. Cap van dezen brief zeide: Ik
vermaan u als welbeminde kinderen, want al had gij 10[illegible]
Leermeesters in Xus, zoo hebt gij egter niet veel vaders;
want ik heb u in Xus door 't Ev. geteelt. Ik heb u
kinderen gemaakt door mijne bedieninge, ik ben alleen
uw vader en apostel, ten hoogsten kunnen zij u dat m[illegible]
geleerd hebben 't géne gij reeds van mij geleerd had.
En vervolgens Et si aliis ō Sim &c.

3o. Denique paulus aldus den Cor. aanwijzende dat
hij hunne vader, en apostel was, van wien z' alleen d' eerste
beginselen des geloofs ontfangen hadden, zoo volgt

hij daar dan ook bij, wat dat zij Kor aan hem verschuldigt waaren. Gij / zegt paul / zijt 't merkteken van mijn apostelampt in den Heere.

Paulus spreekt van zijn apostelampt, op dat zij, zijn eenlast gehengende, herinneren zouden, wat zij hunnen eersten vader, en Apostel verschuldigt waaren. Hierom zegt hij Cap. 4. deze dingen schrijf ik u niet, om u beschaamd te maken, maar ik vermaan u als mijne lieve broederen in J. C. onzen Heere. q. d. 't is niet om u spijt, en verwijt aan te doen, dat ik zoo spreeke, maar 't is eene vaderlijke zugt voor uwe zaligheid, die mij u doet vermaanen, dat 't niet de wereldse welsprekentheid is, daar gij op roemt, die u zal behouden, maar gods kragt, en wijsheid.

Se Vergeefs vil der Zyn Zoeken te verkleinen en in Verachting te stel

Al was ik dan geen Apostel voor anderen, egter zoo kan niemand looghenen, dat ik uwl Apostel ben; want vraagt iemand der valsche broeders wat 't kenteken is, en bewijs van mijn apostelampt, dan zal ik u Korinthen tot bewijs, en kenteken stellen; want 't merkteken van mijn Apostelampt zijt gij in den Heer, 't geloof dat gij bewaard, de deugd die gij oeffent, en de gaaven des h. geests, die u vervallen, zijn alle gevolgen van mijn apostelampt, zoodat gij 't merkteken zijt van mijn apostelampt in den Heere.

3.da Pars

Nu op de zelfde wijze, als paulus bij de Kor., zoo kan ook een waare Leeraar der Kerke bij die gelovigen, die hij gods woord voorhoud, getuijgen, dat al schoon hij geen bisschop, geen pastoor, geen herder voor deze of gene is, dat hij 't nogtands is in opzigt van die genen, die God hem aanbevolen heeft.

En dus merkt zekerlijk U. A. wel, dat al zoo waar als paulus aan de Kor., zoo ook de h. Willibrordus aan de kerke van ons Nederland kan zeggen: Etsi aliis non sum aplus &c

Ipse Aplus hujus regionis, Ipsius ministerio Deus nos ad cognitionem Evangelii vocavit.

Voor de komste van Willib. in deze landen mogen wij aan ons toepassen, 't geene Paulus eertijds van die van Ephesen

Eph. 5 zeide: Eratis aliquando tenebrae, wij kenden God en 't opperwezen niet, wij liepen, ijverden, als alle andere blinde heidenen, tot de stomme afgoden, wij eerden zon en maan, en 't leelijkste gedierte ~~zelfs~~, wij aanbaden hout en steen, 't maak-

Ibid. 2 sel van 's menschen handen, zoodat Paulus ook van ons als van d' Ephesianen zou hebben kunnen zeggen, dat wij van natuure wegen, even als anderen, kinderen van gramschap waaren.

Nu gelijk wij bedorven, en duister waaren, omtrent de kennisse van God, en den Godsdienst, zoo waaren wij ook omtrent onze zeden, en wijze van leeven, en dit door een natuurlijk gevolg van die eerste blindheid: want daar geen kennisse Gods is, daar is 't gelijk als een zee van alle ondeugd, wij bedreven zelfs de zonden, zonder zelfs te weeten dat 't zonden waaren.

Maar, zedert dat Willib. aan 't hoofd van elf medegezellen, en als 't hoofd van de 12 Apostelen dezer landen, hier gekomen is, en 't Ev. gepreekt heeft, zijn wij een ligt geworden in den Heere, wij, die voorheen verre waaren, zijn nabij gekomen. 't Is Willibr. met zijne elf mede gezellen die deze landen bekeerd heeft, kerken opgerigt, en 't aardsbisdom van Utrecht gestigt heeft. Hier toe heeft hij omtrent de 50 laatste jaaren van zijn leeven ten eenemael besteed gehad, tot dat hij, ~~[illegible]~~ ruim ~~[illegible]~~ 80 jaaren oud zijnde, in den Heere ontslaapen is. Zoodat wel te regt den h. Willibr. tot ons, gelijk Paul. aan de Cor. zou moogen zeggen: Al was ik geen Apostel voor anderen, zoo ben ik 't nog voor Ul. ik heb u 's leeren kennen, door 't geloof heb ik u geteeld, met de melk der waarheid, en van 't h. Ev. heb ik u als kin-

dertjes

dertjes opgebragt &c zoodat gij nu nog het kenteken van mijn Apostelampt in den Heer zijt; want 't geloof de kennisse van gode, en 't h. W., 't welk gij nu nog hebt, is een blijk, en kenteken, dat ik u apostel ben. Et sic

Nu A. A. hebben wij zulk een geluk door Willib. bekomen &c ô! wat dankbaarheit zijn wij gode dan ~~niet~~ schuldig? # Wij kunnen gode nooit genoeg dankbaar wezen dat hij den h. Will, die zig wel regt beroemd, en van ons genoemd moet worden, d' Apostel dezen landen, tot ons gezonden heeft. Waarlijk wij mogen heden wel uitroepen: Hac e dies qm fecit Dnus. Frustra enim nobis esset quod Xus natus, et mortuus fuit, si adhuc lumine fidei essemus privati, nam p fidem horum mijsteriorum participes reddimur incarnato, et a mortuis resuscitato Dei Filio &c

3tia Pars.

Roemde dan David de weldaaden Gods eertijds aan 't volk Israëls bewezen, riep David uit: Non fecit taliter omi naoi- et judicia sua o manifestavit eis? Roemde Paulus dat gode de joden, tot zijn volk verkooren, zijn woord toevertrouwd, de beloften gedaan had? ô! wat reeden hebben wij dan tenen, van te roemen, en den Heere te danken &c? #

Ps. 147 - 20

Rom: 9 - 4 -

Zoo meenigmaal dan als wij dezen dag vieren zoo laat en wij den Heer over zijne barmhertigheit loven &c non nobis &c non nobis d

Jaa, wat reeden van dankbaarheit zijn wij gode ~~niet~~ schuldig, als wi aanmerken, dat hij ons niet alleen de gaaf des geloofs gegeven heeft, maar ook genaadig nog die middelen ter hand stelt, om 't geloof te kunnen bewaaren? Hoe heeft gode ~~van~~ van tijde tot tijden in de kerke van Nederland, naa de doode van Will. apostolische Mannen, Bisschoppen, Pastoors, en Leeraars verwekt, die onvermoeijde in d' Ev arbeiders zijn geweest? Het gene gij steeds ziet, en &c Jaa, wat reeden van dankbaarheit is 't ~~niet~~ voor onze kerke dat gode ons nu zoo kortelings binnen eene weeke of drie wederom, van eenen aerts Biss. heeft voorzien? &c) Petrus Joes hein dartis consecratus in Festo S. Luca Evangelista

2o. Wat moeten wij zorgen om 't merkteken van 't Apostelamt van den h. Willibrordus in ons te bewaaren? En wel 1o Wij kunnen &c

2°. Niet alleen moeten wij god den Heer bedanken dat hij ons Willibr. tot eenen Apostel en vader gegeven heeft, die ons in C. J. door 't geloof geteelt heeft; Maar is Willib. onze Apostel? ~~dan~~ moeten w' ook zorgedragen, dat wij 't merktéken van zijn Apostelampt in ons bewaaren. En dit merktéken is 't geloof, de kennisse van Xtus, gods h: Woord, en de hh. Sakramenten, en boven al een goed gebruijk van alle deze heilige zaken, die ons door Willib. medegedeelt zijn.

NB. Tempore effluxo hic conclusi waardig is,

(Maar gelijk 't gemeenlijk gaat, dat 't géne groote agting ~~...~~ door den tijd, als niet meer geägt en word, om de gewoonte, en 't gedurig gevolg van die zaake; zo gaat 't ook Gode béterd! met de gaaven des geloofs, d' Er. waarheden. Onze voorouders wisten niet wat zij maer doen zouden, om het toevertrouwde pand des geloofs te behouden; zij en ontzagen geene moeijte, of ongemak om ter plaatse te kómen, daar zij in 't geloof versterkt wierden, door 't verkundigen van gods woord, door de gebéden der geloovigen en de mededeelingen der hh. Sakramenten; Dog zag Will. nu eens op, en beschouwde hij eens de wijngaard, ik zeg, de Kerke van ons nederlandt, die hij eerst geplant heeft, ô! wat al veränderingen, wat een verval zoû hij ~~niet~~ ondervinden? Wat een verval en afval dat 'er door onze afgedwaalde broeders ~~d' onkatolijken~~ aan de Kerke dezer landen is ~~...~~ toegebragt ~~...~~? Jaa niet allen den afval, door d' onkatolijken hier te weeggebragt, zoude Will. met droevige oogen aanschouwen, stond hij eens op uit de dooden, maar zelfs ook wat een verval zou hij ~~...~~ zien, onder de Katolijken zelfs, die hem nog voor haaren vader & Apostel willen houden? Wat al geschillen & verdeeldheden in 't stuk van leeringen van zéden zoû hij onder hen ~~...~~ vinden? jaa wat een verval in de goede zeden, wat eene lij- en loom-heid omtrent 't

Godlijken? (daar eertijds onze voorouders geene moeijte,
of ongemak, jaa dikwils zelfs geen gevaer van 't leven
ontzagen, om Gods huis te bedreeden, om daarin 't geloof,
daar Will. voorheen gepreekt, bevestigd te worden,
om daar door, de gebeden der geloovigen, de bedieninge
van Gods woord, en den hh. Sakr. versterkt te worden,
daar is 't dat men nu, de minste moeijte of ongemak,
als was 't maar een beetje koude, ontziet om
naa Gods huis te komen &c)

Zoodat Will. als een andere Jeremias klaegende
over 't Jerusalem, of de kerke dezer landen wel zou mogen
zeggen: Hoe is 't goud zoo verduisterd? hoe is die schoon- = Thren. 4-1
ste kleur zoo veranderd? hoe leggen de steenen des heilig-
doms zoo verstrooijt op de hoeken van alle straeten? &c

Conclusio

Willen wij, willen wij, Xtenen, vermijden dat die
klagten ook op ons in 't bezonder niet en passen? zoo
laaten wij zorgdraagen om 't merkteken van 't Apostelampt
van Willib. in ons te bewaaren, mits wij door de bedienin-
ge van Will. en Gods loutere genaade een werk zijn
van Will. in den Heere. Laeten wij niet ijdel roemen dat
Will. onze Apostel is, maar laeten wij zijne leere volgen

Als Godt eertijds de Joden wilde opwekken om hem te Isa. 51-2.
dienen, zoo zeide hij: Ziet op Abraham uwen vader, en
op Sara die u gebaard heeft. zoo, zoo sprak Godt om
hen door 't V.B. van Abraham en Sara op te wekken
om 't vaderlijk V.B. naa an te volgen &c.

En zoo zoo spreekt ons heden ook aen onze Moeder
de h. Kerk als wij den feestdag van onzen Apostel en
geestelijken Vader, den h. Will. vieren: Ziet op Will.
volgt zijne Leeres en Zeden naar, zoo zal hij uwe Apostel
weezen, en gij 't merkteken van zijn Apostelampt
in den Heere &c.

Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit Dnus suus super familiam suam. Matt. 24. v. 45.

In Festo S. Nicolai 6. Xbris 1735.

vide hunc textum ordine meliori tractarum in Die 30 depositionis Illmi Dni Hieri Eppi Harl. 1745.

Niet eene maer verscheide reden zijn'er waerom de Kerk door de Loop van 't jaer verscheide feestdagen heeft ingestelt en verscheide Heiligen komt te vieren. A.A.

1o. De kerk heeft verscheide feestdagen ingestelt van verscheide Heiligen om godt te Loven en te danken in zijne Heiligen &c. om god te danken voor zijne gaven en weldaeden die hij uit Lbutere barmhertigheit aen zijne Heiligen heeft gelieven mede te deelen.

2o. Om ons optewekken en aentemaenen, dat wij de deugden en het heilig Leven van die Heiligen betragtten en navolgen zouden, opdat wij ziende hun goed voorbeeld en de vergeldinge die ze nu daer voor in den hemel genieten als met scherpe spooren aengezet zouden worden, om hun goed voorbeelt na te volgen en dus ook de zelve vergelding hiernaemals te bekomen.

3o opdat we op de feestdagen der heiligen onze toevlugt tot de Heiligen zouden neemen, om door hunne voorspraek en gebeden bij godt door de verdiensten van C. J. de genaede te verkrijgen, opdat wij 't h. voorbeeld der Heiligen hier eerst navolgen zouden, en hiernaemals met gods Heiligen de eeuwige vergeldinge zullen mogen erlangen.

Itaq. ob varias rationes sanctorum festa Ecta celebrar.

Atq. similes imo easdem ob causas in Ecta Dei jam antiquitus in more ~~matr~~ fuit onze kerken tempels of bidplaetzen Goden toe te weiden, en dat onder den naem van den een of anderen Heiligen. En dit toeweiden der kerken onder den naem van eenig Heilig geschiet niet aen dien Heilig zelfs (gelyk d'onkatolyken ons dit wel zouden willen aenwrijven) o neen dat niet, maer aen godt zelf ~~wor~~ onder den naem van zekeren Heilig, weiden wij onze kerken .... toe; dit doen wij onder den naem van deeze of gene Heiligen 1o om god te Looven in zijne Heiligen .... 2o dit doen we om ons door 't voorbeeld en de vergeldinge .... 3o Dit doen we en door de voorspraek der Heiligen.....

'T is dan niet te vergeefs dat de kerk ons verscheide Heiligen voorstelt; 't is ook niet ~~te vergeefs~~ zonder reden dat de kerk onze bidplaetsen onder den naeme van de Heiligen gewoon is toe te weiden.

Zoo steld ons heden de kerk voor den H. Nikolaes. Zoo is 't dat deze kerk of Bidplaes onder den naeme van dien Heiligen is toegeweidt. En uit dezen hoofden is 't dat de H. Nikolaes de Patroon dezer Gemeente genaemd moet worden, welshalven wij des zelfs feestdag met bezondere pligtigheit ook heden vieren.

Op deze feestd. steld de kerk ons ~~[illegible]~~ voor 't Ev: van den mensch die buyten s'lans gaende zijnde, zijne talenten uitdeilde aen zijne knegten om gewin te doen met de zelve.

Van dit Ev. zouden wij nu ook geern wel willen spreken, dog mits het juijst jaerig is dat ik over 2 jaer, wanneer ik d'eerste was die ~~[illegible]~~ met pligtigheit en staten Ul Patroonfeest heb begonnen te vieren, 't geen een ruijme streks jaeren niet was gebeurt, mits het juijst, zeg ik, nu 2 jaer geleden is dat ik over dit Ev. van de ponden of talenten gesproken heb, zoo heb gedagt een andere gelijkenisse hier voor te stellen, scil. de gelijkenisse van een wijze en voorzigtige knegt die over het huisgezin zijns Heere gestelt zijnde elk op zijn tijdt spijze weet te geeven.

Idq. tanto libentius cum hoc Ev: ~~[illegible]~~ fidelis et prudentis servi saepius etiam in festo Conf. Pont. praelegatur.

Dus zullen we dan als nu verhandelen de woorden die we tot onzen text opgenoomen hebben. ~~[illegible]~~ De text die zeit: Wie is dog de trouwe en voorzigtige knegt, welken zijn heer over zijn huisgezin gesteld heeft, om elk spijze op zijnen tijdt te geeven.

Propositio

Deze text 1° letterlijk te verklaeren, 2° op den H. Nicolaus toe te passen, en 3° daeruit onze onderregtinge te trekken zal wezen het voorwerp van deze verhandeling &c.

Quamqm verosimilius sit quod Xus Dns haec verba as[illegible] textus pronuntiando potissimum het oog had op zijne Apostelen eorumq. successores, qui capita suae Eccae, pastores et doctores istius forent, et quod illa op die bezonderlijk passen, zoo is 't nogtans dat Hij alle zijne discipelen en gelovigen daer ook heeft onder willen begrijpen, gelijk ze ook haer betrek tot de zelve hebben.

Verum e, Apli, Eppi, Pastores, et quicumq. capita et superiores Eccae per excellentiam habent die eernaem van bedienaers, dienstknegten. Sic illi per excellentiam vocantur.

Sic Paulus in suis epistolis saepius sese in initio illarum nuncupat, idq. in capite quasi insigne suum ponit. Sic Rom. 1. Paulus servus Jesu Christi. Sic Phil. 1. Paulus et Timotheus servi J. C. Sic Petrus, Sic Jacobus, Sic Judas in suis Epistolis. Petrus ait: Simon Petrus, die[illegible]

Dienaer en apostel van J. C. Jacobus scribit: Jacobus
dienaer van Godt, en van onzen Heere J. C. Judas inquit:
Judas dienaer van J. C.

Sic Paulus oes qui quamdam supereminentiam et mi-
nisterium in Eccla tenent, wilt aengezien hebben als zijnde
dienaers van Xus, sic inquit, nos existimet [nos scil. me
Petrum, Jacobum, Joen, aesq alios] hoo ut ministros Xti 1. Cor. 4-1.

Sic et Xus ipse saepius aplos noie servorum compellavit.
Sic eos compellat quoties ipsis persecutiones praedicebat zeggende Jo 15-20
de knegt is niet meerder dan zijn Heer, hebben zij mij vervolgt
zij zullen u ook vervolgen. et hoc coincidit cum textu...

Itaq jure merito dat we door de knegten, eerst en vooral
verstaen de apostelen, Biss., etc. dewijl we zien hoc nomen proprium
ipsis esse

Quamquam hoc quidem verum sit..... old. tamen fideles et oia
membra Ecclae zijn mede onder dit woordt en deze benaeminge van
dienstknegten begreepen. Sacra Script bestempelt hen dikmaels
met die eernaem. Sic vocantur fideles quibus Joes jubetur te Apoc 1-1
vertoonen de dingen die haest geschieden moeten, Calam facere
servis suis, om zijnen dienaeren te vertoonen. Item sic Deus ibid. 2-20.
conqueritur de Bisschop der kerke van Thijatiren, dat hij dat
godloos wijf Jesabel toe liet te leeren en zijne dienaers (fideles)
te verleiden. Item zoo vinden we ook dat Joes zeit dat godt
't bloed zijner dienaeren (fidelium) uit de handt der grootehoere ibid. 19-2-5.
gewrooken heeft; en paulo post, ait, dat er een stem gehoort ward
die tot alle de gelukzaligen riep en zeide: zegt lof aen onzen
Godt, gij alle zijne dienaeren.... klein en groot....

Alle beide dan, scil. superiores, Eppi, pastores et capita
Eccla, item et Laici, coia Eccla membra, hic Dnus compre-
hendit sub denominatione servi.

Et recte tamen hi quam illi illigi dbnt cum utrisq quadret id
quod constituti super familiam dicantur. Pastores scil.
super familiam magnam Ecclam. + sed in ista magna familia
habet Deus minores familias, patresfamilias.... parentes,
sed et unicuiq mandavit Deus de proximo suo, itaq unusqsq
ad mi super aliquem ex ista familia constitutus e. Et sic
tam hi quam illi hic noie servi illigendi sunt

At quid de his servis ait Xus? R duas qualitates iis
tribuit. Wie is dog de getrouwe en voorzigtige knegt. Et
has duas qualitates exigit Dnus in oibs suis servis, sive
sint capita Ecclarum, sive gemeene Leken.
utriq ad id obligantur.....

Distincta e fidelitas capitum Eccla et coium fidelium

+ et hoc concordat cum oibs illis parabolis die Xus dikwils van een vader des huisgezins ontleent heeft, in alle w: gelijkenisse de kerk by een huisgezin vergeleeken wordt. Nu over dat huisgezin scil. Ecclam zijn de apostelen herders en leeraers van de here Xus gestelt geworden.

Fidelitas pastorúm, et Superiorúm Eccl[esi]ae consistit, in de
waerheit ongeschonden te bewaeren, de zelve opregt en ongekreukt
te preeken en te Leeren, de zelve altijdt voor te staen, en begeer
alle valsche Leeringe, dwaelingen en ketterijen te verhoeden; daer
in, daerin, consistit fidelitas pastorum, Item consistit in de
h. geheimenissen wel en getrouwlijk uit te rijken, de zelve aen
onwaerdige niet bedienen, volgens de Les des zaligm: wagt ú
Matt. 7-6. dat gij 't heilige ~~niet~~ den honden niet en geeft, nog werpt uwe
paerlen niet voor de varkens.... In hoc consistit fidelitas
pastorúm.. Hanc fidelitatem, Paúlús ab o[mni]bs Eccl[esi]ae ministris
requirit. Hanc semel et iterum Timotheo commendat. O Timo-
1. Tim. 6-20. theus, inqt, bewaer het toevertrouwde pánd. Et iterúm bewaer...
2. Tim. 1-14. het schoone pand ú toevertrouwt. Hanc fidelitatem X[ristu]s exigit.

Fidelitas autem, co[mmun]ium fidelium, consistit in fideliter obser-
vandis iis qúae Deo in Baptismo promiserant..... in illis practi-
candis qúae a pastoribus aúdierunt.. Parentes, patres familias
fideles sint oportet in prolibus monendis, corripiendis, et edocen-
dis. constituti sunt súper familiam hújus cúram gerere oportet.
Hanc Paulus ab o[mni]bs parentibus exigit. Zoo wie, inqt nemine
excepto, geen zorge draegt voor de zijnen, en vooral voor zijne
1. Tim. 5-8 huisgenootendie verzaekt het geloof, en is arger dan een onge-
lovige. Haec fidelitas sacerdoti heli deerat, et ea propter
ipse et duo ejús filii morte púniti sunt et arca Dei a philistis
capta fuit.... In quantum malum sit n[on] esse fidelem. Ergo
graviter peccant parentes die niet getrouw zijn in hunne
kinderen..... Et haec fidelitas n[on] solum a parentibus respectu suo-
rum prolium, sed et ab o[mni]bs in proximi nostri exigitur, oes fide-
les sint in proximo monendo corripiendo et quomodocúmq[ue] modo ju-
vando. Hanc exigit Sp[iritu]s S. dúm ait: God heeft eenijder, o[mn]ib[us] paren-
Luci 17-3. tibus, superioribus, bevolen voor zijne naesten te zorgen.. Hanc
fidelitatem X[ristu]s mandavit dum dixit: Indien uw broeder tegen ú
zondigt, X[ristu]s ait: uw Broeder, n[on] dicit úwen onderdaen, maer
uw Broeder id e[st] uws gelijkes, úwe naesten die úwe Broeder is 't
zij door de Scheppinge, 't zij door de Scheppinge en 't geloof te zae-
men, indien die tegen ú zondigt zoo gae en betraf hem;....
Itaq[ue] qúicúmq[ue] sit sive pastores et súperiores Eccl[esi]ae, sive
parentes, súperiores aút qúicúmq[ue] alii, fideles sint oportet...
Et haec est prima qualitas quam X[ristu]s exigit à servis súis.

Præter hanc qualitatem, Fidelis, adjúngit D[omi]nus prudens
Hanc et exigit à servis súis.

Distincta, e Prúdentia, Superiorúm, Eccl[esi]ae et co[mmun]ium fidelium

Prúdentia pastorúm et Súperiorum Eccl[esi]ae consistit in discretione
quam d[e]b[e]nt adhibere in predicando, monendo, corripiendo, sacram[entis]
administrando. Debet distinguere inter personas et personas,
n[on] accipiendo personas ho[min]um, sed distinguere d[e]b[e]t, want daer zijn
parvuli in X[rist]o, daer zijn volwasse mannen in X[rist]us, aliqui opus

opus habent Lacte, alii solido cibo, et in eo prudenter procedere
dbt pastor. Sicut in familia e oia oibs conveniunt... Sic et in
Eccla.... In een groothuisgezin, inqt Paulus, zijn niet alleen goude 2. Tim. 2-20.
en zilvere vaten, maer ook houte en aerde vaten. q. d.... Et hinc
ut prudens servus se gerebat. Nunc ait: Wy spreken wysheit on- 1. cor. 2-6.
der de volmaekten. Dan zeit hy: gy zijt geworden als (kleine
kinderen) als die melk van noode hebben, en niet klocke spyze. Heb. 5-12....
Dan wederom: De kloeke spyze is voor de volmaekten. Et sic
Paulus ut prudens servus noverat distinguere inter personas et
personas, et hanc prudentiam quivis pastor habeat oportet.
Item dbt etiam distinguere tempus. ut det illis cibum in tpore
opportuno. Quadam veritates uno magis qm altero tpore quadrant.
(v. g. Nunc de potestate Papae, de obedientia, de jurisdictione
Epporum, juramento et appellationibus sermo sepius fiat oportet
tpus enim e ut de his populus instruatur, adhortetur et corri-
gatur.) Subinde de Dei misericordia, subinde de Dei justitia,
subinde terrere, subinde in spem erigere pro varietate tem-
porum et personarum, Pastor dbt. ut verus Samaritanus
debet novisse oleum et vinum infundere, [struck] cum Paulo
dicat necesse e: Wat wilt gy? wil ge dat ik met de roede tot u 1. cor. 4-21.
kome, of met Liefde en in de geest van zagtmoedigheit? cum
Paulo personas distinguat: Bestraft d'ongeregelden, vertroost 1. Thess. 5-14.
de klynmoedigen, ondersteunt de zwakken, weest verduldig tot
yder een. Et in consistit Prudentia die Xus van de herders
en dienaers zyner kerke vereischt.
Prudentia autem Fidelium consistit: Niet ligtelyk alles
te gelooven, niet blindelings alles aen te neemen, maer alles te proeve
en het geen goed is behouden, dat ze de geesten onderscheiden of ze
uit god zyn, in eo consistit prudentia fidelium. Debent solli
cite attendere a falsis prophetis qui veniunt ad eos in vesti 2. cor. 11-14.
mentis ovium, die booze vyanden zyn die zig vertoonen in de ge-
daente van een engel des ligts, die wel een schyn hebben van 2. Tim. 3-5.
godvrugtigheit, maer de kragt daer van verlooren hebben, zoo
snoodachtigen moeten ze vlugten; ze moeten zig niet laten ver-
leyden door hunne woorden, maer alles toetsen aen gods. aen't
h. W. e circumduci oi vento doctrinae.
Debent insuper sollicite cavere pericula animae, insidias dia-
boli, dbent esse prudentes sicut serpentes, qui cum se quasi a
nat. sentiant exosos esse hoibs, sollicite ipsorum insidias
cavent, et sic Xanus ra diaboli.... serpens in periculo positus
totum corpus capite suo, in quo vita sita e, objicit, ad illud
custodiendum: sita Xanorum Xus e, cui conservando totum
exponere debent.
Insuper et debent tempus et occasionem rerum agendarum
sollicite observare. Sic prudentes virgines tempus observabant
parandis Lampadibus. Et hoc vas beatas fecit. Infortunium autem fatuarum erat.

Taliter esse etiam prudentes ee dbnt coes Ecclae fideles in suo gradu, sunt et capita Eccla, Eppi, Pastores e prudentes esse debent. Et hoc est altera qualitas quam Xtus in servis suis requirit, nempe ut fideles simul et prudentes sint.

At quis putas e fidelis ille et prudens servus ait Dnus. Hac interrogatione Dnus vult innuere paucos et valde raros tales inveniri servos. Est enim, cois sacra scriptura loquendi modus quod raritatem et paucitatem alicujus rei, per similes interrogationes exprimat. Sic dum de muliere bona Lepr en des zelfs zeldzaemheit opt kragtigste uit wil drukken dicit: Mulierem fortem quis inveniet? q. d.... Item dum hoe divite, die op't geld niet gesteld is, Lepr, similiter quærit Quis e hic et laudabimus eum? q. d... Et sic hic Xtus Dnus similiter volens nobis indicare quam ~~pauci~~ pauci veri fideles et prudentes servi inveniantur, interrogat: Quis putas e fidelis et prudens servus? q. d....

Et vere tales fideles et prudentes servi rari et pauci sunt tam inter Ecclæ capita qm inter coes fideles.

Rari, dico, sunt inter capita Ecclæ. Paulus jam modo suo tpore de hac paucitate querebatur. Oes quæ sua sunt quærunt ò quæ J. Co. Item Demas me reliquit solum, diligens hoc saeculum. ~~[illegible]~~ Et hac de re fideles monitos ee solebat, ut eo melius malos servos evitarent. Ik weet (ait) dat'er na mijn vertrek grijpende wolven onder u zullen inkomen, en dat'er uit u zelf mannen zullen opstaen, die verkeerde Leeringen zullen Leeren. Jam tunc modo conquerebatur Dnus de angelis seu Eppis variarum Ecclarum quod ò essent fideles et prudentes servi.

Act. 20-29.

Sic de angelo Ecclæ Ephesinæ: Dit hebik tegen u dat gy van uwe eerste Liefde geweeken zijt, gedenk dan van waer gy gevallen zijt. Et de angelo Ecclæ Pergami: Ik heb ietwat tegen u, dat gij'er daer hebt die de Leere van Balaam houden, en die de Leere der Nikolaisten houden. Idem de angelo Ecclæ Thyatir: Ik heb ietwat tegen u dat gij dat wijf Jesabel, die zig voor een prophetesse uitgeeft, toelaet te Leeren, en mijne dienaers te verleyden, dat zij hoereeren, en d'offerspijze der afgoden eeten. Angelo Ecclæ Sardis: gy hebt den naem, dat gy Leeft, en gij zijt doodt. Angelo Ecclæ Laodiceæ: Tepidus erat, et ideo ex ore evomendus, dicis quia dives sum, et nullius ego, en gy weet niet dat gy ellendig, jammerlijk, arm, blind, en naekt zijt.

apoc 2-4..
ibid. v. 14...
v. 20
ibid 3-1.
v. 16...

En sic Dnus ipse de variis Eppis Ecclarum conquerebatur. Septem enumerantur, et solum duo erant fideles et prudentes de qbs Dnus ò conqueritur. Qm pauci ergo...

Ac numerus septem universalitatem denotat. Et Ecce solum,

Sic et decursu temporis semper fuit in familia ista, numerum fidelium et prudentium servorum fuit rarius, major pars tpr superavit meliorem. Et id concordat cum paucitate sallvandorum, quam scriptura, ubiq proponit. Sic ut vere Xtus

nus Dnus dixerit Quis putas e fideles et prudens Servus?
Verumtamen, quantumvis rari sint tales servi, o deferunt tamen aliqui, nam si rari sint aliqui sunt.

Talis fidelis et prudens servus suo aevo fuit S. Nicolaus
Zyne getrouwigheit en voorzigtigheit heeft hem van ouds zeer wyd beroemd gemaeckt zoo by de Grieken, als by de Latijnen.
Sive cum, ut eum fidelem, sive ut Eppum et pastorem con sideremus, constituerat eum Dnus super familiam suam, et fuit fideles et prudens servus se in ea gessit. de voorzigtigheit was met de getrouwigheit in hem gepaert, Nog maer een Leek zynde had hy de voorzigtigheit om door het uitdeilen zyner tydelyke goederen de gemoederen van andere te winnen opdat zyne getrouwigheit in den naesten te vermaenen deste meer kragt en ingang zoude vinden. En dus gedroeg hij zelfs nog maer een Leek zyg als een getrouwe en voorzigtige knegt.
Sic et postea fideles et prudens fuit in munere Episcopali. Daer toe en was hy van zyn selven niet gekomen, hij had zig selven het bewint over dat huisgezin niet aengenoomen, sed divinitus vocatus fuit. De Bisschop van Myra gestorven zynde, zoo zogt men wie'er wederom over dit huisgezin aengestelt moest worden. En zie terwyl men beezig was met hierover te beraemen zoo word'er op eene buitengemeene wijze als door een mirakel bekent gemaeckt dat het Nikolaus was dien God over de kerk van Myra tot Bisschop, als tot een getrouwe en voorzigtige knegt over zyn huisgezin had verkooren en aengestelt wilde hebben. Dus dan de h. Nicolaus tot Bisschop verkoorn zynde heeft zyne getrouwigheit en voorzigtigheit meer en meer laete blyken, de zelfde voorzigtigheit die hy nog maer een Leek zynde door zyne mildaedige uitdeilinge met zyne getrouwigheit had weeten te paeren, die verminderde niet, maer heeft dagelykx meer en meer toegenoomen. Hy was gestaedig bezig met de waerheit te handhaevenen, de zondaers te bestraffen, de goeden te bevestigen, de armen te helpen, de bedrukten te vertroosten...... verbo et exemplo hy is zoo lang getrouw en voorzigtig in zyn huisgezin geweest, totdat de Heer hem na eene langdurige getrouwig en voorzigtigheit uit dit leven geroepen heeft.
Talis ille servus fuit S. Nicolaus.
Tales fideles et prudentes servi, o desunt hodiedum in familia Xti. Cita ktt inter eos quos constituit super familiam suam fideles et prudentes servos. Tales sunt....
(dedu hoc paululum de illis, et fiat Alloquium ad coitatem de suo fideli pastore)
Deinde die et adhuc esse fideles et prudentes Laicos
Tales sunt omnes illi qui adhaeserunt pastori suo, et in ipso Xto ipsi et veritatibus Evangelii. (Alloquium ad coitatem cum elogio quod illis tinc de numero fidelium

Súnt itaq. adhúc tales fideles et prúdentes servi.

At quis pútas ē? Rari ī paúci tales sunt. Prima id verifica de pastoribús...... deinde de oibs fidelibús.

Conclusio

At quantamcumq. pauci sunt aio ī deficiamus, Kus Dnús hoc in textú nostro prædixit, id semper et ubiq. verum fúit, sic verúm fuit aevo S. Nicolai; attamen aio ē defecit, e contra qto pauciores st. tantò fideliores simús & Reptitio et adhortao fiat

In Festo
S. Nicolai
6. Xbris
1740.

Homo peregrè proficiscens voca=vit servos suos, et tradidit illis bona sua &c.

Matt. 25. v. 14.

'T is zeker niet de gelegentheit, maer de genegentheit die my hier op dit feest dees post doet waer nemen A. A.

Dat 't niet en is de gelegentheit blykt misdien, niet ik, maer d'Eerw. Hr. Jos. Trees Pastoor te Haerlem, is verzogt geweest, en 't ook had aengenomen, van daag dit feest met zyn woordt te vereeren. Maer zie, gelyk hy voorgaende vrydag zyn woordt inhaelende schryft, het slegte weer 't geen 'er misschien deze dagen, weren zoude, zyn drukte met schryven, en vryen, hebben, hem in eene volstrekte onmogelykheit gesteld om zyne beloften te volbrengen. 't Lot is dan op my Jonas gevallen, die mijn woordt gegeven had, dat ik by gebrek van de Heer Trees, aen wiens woordt 'er niet scheen, te moeten getwyfelt worden, 'er van op zou springen. En vervolgens ziet U A. wel dat 't niet en is de gelegentheit die my nu op de stoel doet verschynen.

Edog al is 't dan niet de gelegentheit, 't is egter de genegentheit, die my by provisie myn woordt had doen geven, en 'en de pypen heeft doen na stellen, om, nu 't woordt te voeren. 't is zeg ik de genegentheit en tot uwen Eerw. Heer Pastoor, en des zelfs zeer lieve gemeinte in C. J. voor dew. ik ben, allen by de bereidtben alles by te brengen, wat maer mogelyk is en daer ik eenige dienstbaerheit zal kunnen bewyzen.

Dog om nu tot de zaek te komen, en myne dienstbaerheit te toonen met heden, 't woordt te voeren, U. A. moet niet verwagten, dat ik my veel op zal houden, met de lof van uwe uitmuntenden Patroon den h. Nicolaus Bisschop van Myra, hier uit te bazuijnen, dit hebben op andere jaeren

meermalen gedaen, daer en boven, Grieken en Latynen, duytschen en waelen, grooten en klynen, jongen en ouden, yder een weet van dien Man te spreken

Daerom in plaets van ons met s'Mans Lofbaryen veel op te houden, zoo zullen we veel liever tot een stigtig puntje voor de leerders van dien Heiligen overgaen.

Hiertoe hebben we de parabel die op dit feest tot Ev. wordt voorgelezen, verkooren. de zelve spreekt van talenten die de Heer aen zyne Knegten in handen gegeven heeft. Wy zullen de zelve toe passen op yder geloovigen in 't bezonder, en in 3 deelen verdeelen,

Propositio 1º Ex ea discemus quantam pro unoquoq nostrum divinæ benignitatis sit munus vocatum esse ad administranda Dni bona

2º Quid nostri sit muneris ut commissa nobis bona fideliter administremus.

3º Quid fidelem administrationem sequatur præmii, et quid infidelem supplicii. Attendite.

Quamqm proposita parabola de talentis præcipue conveniat S. Nicolao, aliisq. talia præpositis, secundum id quod Paulus de se aliisq. aplis dixit: Sic nos

1. Cor. 4. existimet homo ut ministros Xti, et dispensatores mysteriorum Dei, generalis tamen e, et applicari pt unicuiq fidelium, nemo enim illorum e, quem o vocaverit Dns et talentorum suorum, pro virtute cujusq. fecerit participem. Igitur oes nos dei servi sumus ab ipso vocati

At unde vocavit nos? Oes nos in majoribus nostris

Act. 13-46 eramus gentiles. Judæis verbum dei repellentibus nos gentiles vocati sumus. adeoq è gentilismo &—

Prosequere serm. S. Willebrordi 1740.

NB Precibus Dni Meijer victus bis hoc die sermonem ad populum ejus habui. Tpore promeridiano dixi

1 Quantum divinæ benignitatis sit munus vocatum esse ad administranda Dni bona

2 Quantas gratias pro tto beneficio Deo debeamus

Tempore postmeridiano 2am et 3tiam partem sermonis dixi, hinc inde dilatando.

Lucerna corporis tui est oculus tuus, si oculus tuus fuerit simplex; totum corpus tuum Lucidum erit Luc. 11-34.

In Festo S. Martini 11 Novembris 1734.

NB o dixi.

Verscheide redens heeft de kerk waerom zy door de Loop des jaers de feestdagen der heiligen is vierende.

En wel 1º d'eerste reden waerom de kerk de feestdagen der heiligen heeft ingestelt is deze, teweten om god te Loven en te danken in zyne heiligen, om hem te danken over de genaede en weldaden die zyne oneindige goedheit en barmhertigheit aen de heiligen heeft believe mede te deilen.

ten anderen zoo heeft de kerk ook deze reden voor in 't vieren van de feestdagen der heiligen teweten de heiligen zelf te Loven en te roemen omdat zy ons vermaent, geleert en andere diensten bewezen hebben.

3º opdat wy ziende hunne deugden en goede werken aengezet zouden worden om na hen v. B. de zelve te betragten en om dus ook eens te komen tot glorie die zy tot Loon van hunne deugd en heiligheit in den hemel nu bezitten.

En opdat wy hun heilig v. B. des te eerder na zouden volgen om ook met hen tot de zelfde glorie eens te komen zoo dienen de feestdagen ook nog om door de voorspraeke der heiligen by god de genaede te verwerven door dewelke de heiligen zelf hier heilig geleeft hebben en nu als heiligen geeert worden in den hemel.

Zoodat 't niet te vergeefs is dat de kerk de feestdagen der heiligen heeft ingestelt, en onder anderen de feestdag van den h: Martinus, die wy heden vieren.

Nu op deze feestdag van den h: Martinus stelt de kerk u Ev: voor tw: we zoo even hebben voorgelezen. Dit Ev: behelst twe geleikenisse, d'eene van 't Ligt op den kandelaer gestelt, en d'andere van 't zuiver of ondeugend oog. wy willen ons nu alleen aen de Laeste geleikenisse maer houden, en deze opgenoome woorden

Zeer verscheidentlijk worden deze woorden des Zaligm:
door de uitleggers der h: Schriftuer verhandelt, en verscheide
verklaeringen worden'er van gegeeven.
Sommige willen, dat door 't oog Xus, en door 't lighaem
zijne heilige kerk verstaen moet worden. En volgens deze
zouden d'opgenoome woorden deze zin moeten hebben: Xus
die 't oog is, die is 't Ligt van 't Lighaem zijne kerke. Dog
deze verklaeringe schynt geheel oneigen te wezen, en zelf tegen
de text te strijden, mits 'er in de volgende woorden gezeit word
Indien het oog ondeugend is, zoo zal ook 't lighaem duister zijn
't geen al 't hand van Xus niet gezegt kan worden.
Andere zijn 'er die door 't oog verstaen d'Apostelen, bisschop-
pen en herders der kerke. en volgens deze zouden d'opgenoome
woorden dus verstaen moeten worden. De Bisschoppen, herders
en Leeraeren der kerke zijn 't oog en Ligt van de kerk, indien
zy goed en deugdelijk zijn, zoo zal 't geheel lighaem der h: kerk
goed en helder wezen: maer indien zy ondeugend zijn, zoo zal
ook 't geheel Lighaem der kerke ondeugend wezen. 't heele
Lighaem zal ondeugend wezen, niet de gehele h: kerk, want
die van Xus geheiligd zijnde haere heiligheit niet verliezen
kan, alhoewel verminderen, ~~en~~ 't Lighaem zal dan ondeugend
wezen te weten in eenige van haere Ledemaeten en bezondere
gemeentes die een ondeugend oog, dat is, die een ondeugend
oversten hebben. 't welk wederom ook nog zoo niet moet
verstaen worden, als of altijd die heele gemeente en bezon-
dere kerk ondeugend is, als de herder, bisschop of Leeraer
ondeugend is; want al is d'overste 't oog van die bezondere
kerk en gemeente quaed, daerom zijn alle des zelfs Lede-
maeten de geloovigen juijst niet quaed en ondeugend.
vervolgens moet dit zoo verstaen worden dat indien d'
overste, herder of Leeraer van eenige bezondere Lede-
maeten goed en helder is, zoo zal ook dat heele lighaem
gemeenlyk goed en helder wezen; dog is 't oog te weten
d'overste quaed en ondeugend zoo zal oog gemeenlyk
een gevolg wezen dat 't heele Lighaem veeltyts quaed
en ondeugend is, volgens 't geen 't spreekwoort heeft: Qua-
lis Rex, talis grex. Dog misdien deze uitlegginge niet
ten eenemael altijd waer is, maer alleen by aldien 't oog, d'
overste goed is, dat dan ook veeltyts en gemeenlijk d'onder-
daenen en Ledemaeten goed en deugdelyk zijn, of in 't oog
quaed is, dat dan ook veeltyts en gemeenlyk ~~quaed~~ 't heele
lighaem quaed is, dewijl zeg ik deze uitlegging niet altijd

en volstrekt waeragtig is neq hæc interpretatio apta et genuina esse videtur.

Dog eene derde uitlegging die beter en meer overeenkomt met 't inzigt van Xus geeft hier van de h: Augus, waerin hem ook de meeste godsgeleerden volgen. Deze Leeraer zegt dat Xus spreekt van 't inzigt der menschen, tw: zy in al hun doen en laeten hebben. zoodat Xus sprekende van een goed of ondeugend oog als wilde zeggen: gelyk uw lighaemelyk oog geheel uw lighaem verligt, en alle des zelfs werken en daeden bestiert, zoo ook uw geestelyk oog te weten 't inzigt of uwe meyninge bestiert en beschikt alle uwe werken en daden. Si oculus tuus fuerit simplex &c dat is, indien uw lighaemelyk oog gezont en wel ziende is, zoo zal ook al uw doen wel beschikt en verrigt worden, want 't door 't oog is dat alle onze Ledematen zien om haer ampt wel te verrigten; maer indien uw oog bedorven of ondeugend is, zoo zyn alle de Ledematen onbequaem om hun ampt te verrigten, vermits zy 't ligt niet hebben dat hun bestieren moet.

In Festo
S. Martini
11. Novemb.
1737.49.

Hodie celebrat S. Mater Ecclesia festum S. Martini, viri praeclari, et ex omni parte eximiae sanctitatis.

Inter omnes scriptores historiae Ecclesiasticae, Sulpicius Severus vitam S. Martini fusè lateque descripsit. Autor fide dignissimus &c.

Dog misdien 't Leven van Martinus al te wydloopig is om 't zelven alhier te vermelden, zoo is 't inzigt maer een korte schets daer van te geeven.

Dus om tot de zaek te komen, men kan Martinus aenmerken langs verscheide kanten. Considerare eum possumus 1. vel ut Militem, 3. vel ut Episcopum, 2. vel ut viventem in coenobio, 4. vel ut decumbentem in lecto mortis.

Ad 1um. considerare illum possumus ut Militem, 't welk hy gedwongen is geweest te worden, omdat hy de zoon van een Veldoversten was. Dog al was hy soldaet, hy leefde niet op soldaetsche wijze, ik zeg, hy was niet onderworpen en pligtig aen de zonden, die anders aen de soldaeten zeer gemeen zyn. Verre vandaer dat hy, gelyk de soldaeten, steelde of roofden, zoo was hy vol van liefde en medogendheit tenaenzien van den armen en bedrukten. Nog soldaet zijnde liet hy zig in 't Xtendom onderwijzen, en hy beoeffende de deugden van een volmaekt Xtenmensch, en voor alles de behulpsaemheit, zoodat hy eens aen Xus zelfs in de gedaente van een naekte bedelaer de helft van zyn mantel gaf. Dit gebeurde als hy op zekeren tijd aen de poorte van de stad Amiens in Vrankeryk quam, alwaer hy dien naekten bedelaer ontmoete. Martinus had al zyn goed nu al verkogt en aen den armen gegeeven, en niets anders als de kleeren van zyn lyf overhebbende, trok hy zyn kleed uit, nam zyn swaerdt, deeld' 't in tween en gaf de helft aen den armen. quod ut Xto placuit ut sequenti nocte ei apparuerit &c.

NB. Alia occasione pro Observatione Morali agi poterit de Eleemosynis. vel de vita devotarum... vel de cura parentum quam et Ecclesiae familiae vel de submissione divinae voluntati, sive in vita, sive in morte.

Atque sic pluribus annis simile Monitum dici poterit.

In Festo S. Martini XI. Novemb. 1737.49.

Hodie celebrat S. Mater Eccla festum S. Martini, viri praeclari et ex oi parte eximiae sanctitates.

Inter oes scriptores historiae Ecclae, Sulpicius Severus vitam S. Martini fuse lateq. descripsit auctor fide dignissimus &c

Dog misdien 't Leven van Martinus al te wydloopig is om 't zelven alhier te vermelden, zoo is 't inzigt maer een korte schets daer van te geeven.

Dus om tot de zaek te komen, men kan Martinus aenmerken langs verscheide kanten. considerare illum possumus 1 vel ut Militem, 3 vel ut Episcopum, 2 vel ut viventem in coenobio, 4 vel ut decumbentem in lecto mortis.

Ac 1° considerare illum possumus ut Militem, 'tw: hy gedwongen is geweest te worden, omdat hy de zoon van een Veldoversten was. Dog al was hy soldaet hy leefde niet soldaetsche wijze, ik zeg, hy was niet onderworpen en pligtig aen de zonden, die anders aen de soldaeten zeer gemeen zyn. Verre van daer dat hy, gelyk de soldaeten steelde of roofden, zoo was hy vol van liefde en megaendentheit ten aenzien van den armen en bedrukten. Nog soldaet zijnde liet hy zig in 't Xtendom onderwyzen, en hy beoeffende de deugden van een volmaekt Xtenmensch, en voor alles de behulpsaemheit, zoodat hy eens aen Xus zelfs in de gedaente van een naekte bedelaer de helft van zyn mantel gaf. Dit gebeurde als hy op zekeren tijd aen de poorte van de stad Amiens in Vrankerijk quam, alwaer hy den naekten bedelaer ontmoete. Martinus had al zyn goed nu al verkogt en aen den armen gegeeven, en niets anders als de kleeren aen zyn lyf overhebbende, trok hy zyn kleed uit, nam zijn swaerdt, deeld' 't in tween en gaf de helft aen den armen. quod ut Xto placuit ut sequenti nocte ei apparuerit &c

En Martinum Militem

2º. Considerare possumus ut ~~Eppum~~ Monachum viventem in cœnobio, quod ipse extruxerat. Daer Leefde hy als een vader en Meester met zyne discipelen Hy het hoofd van allen scheen de minsten van alle te wezen door zijne diepe ootmoedigheit. Hy was aen allen een spiegel en voorbeeld van ootmoedigheit, van stilswygentheit, van strengheit, van broederlyke liefde, verbo van allerhande deugden.

En Martinum Monachum.

3º. Considerare Eum possumus ut Eppum. een Bisschop qui in sancta sese intrusit, sed talis qui ut Aaron à Dno vocatus, et ppr sanctitatem vitae miraculosè vocatus e. Ʒ was om de roem van zyne uitmunde heiligheit, en om twe dooden die hy tot 't Leven verwekt hade, dat hy uit de eenigheit van zyn kloosten tot de Bisschoppelyke stoel van Tours in vrankeryk geroepen wierd. In dies staet Leefde hy al even streng als in zyn kloosten. onophoudelyk was hy bezig. de Heidenen roeide hy uit, en wierp met gevaer van zyn Leven hunnen tempel over hoop. Hy liet niets na, tw. tot welstand van zyn Bisdom konde dienen. Hier in volherde hy tot den ouderdom van ombrent de 80 jaeren, en is gestorven Anno 397.

4º. Si Eum etiam in tali ætate ut morientem consideremus, videbimus eum ut talem de quo canit Ecta, quem etsi gladius persecutoris o abstulit, palmam tamen Martyrii o amisit. Videbimus Eum ut talem, qui nec mori timuit nec vivere recusavit Videbimus Eum ut talem, qui si adhuc populo suo esset necessarius, o recusaverit Laborem, qui tt amore pro discipulis suis habuit ut Paulus pro Philippensibus, adeo ut adhuc contentus fuerit hic manere in corpore, et beatitudinem suam differri &

Plura ex hac relatione ad nostram instructionem observare possemus; at nunc tt ea observare lubet quae a Martino Milite nobis serviunt.

Observa 1º Martinum adhuc militem, et Catechumenum tam pie viventem &c

Hinc disce nullum ee statum, nullamve vivendi rationem in qua o possemus virtutes colere, pietatem sectari. NB vide de hoc Morali latius in Serm. dom. 3. post Epiphaniam Aº 1736.

Nihil in mundo comius als dawe onze zonden, onze verzuymenissen en nalaetigheden, op de staet van leven, daer we in gestelt zyn, leggen, als of de staet van leven ons belettede goed te doen, en tot het quaed aenleyde.

Quod ipsi gerunt (ait Ambr.) officiis suis adscribunt.

Sic si roges V. g. ab uxoratis quare o bene instruant proles et ordinate educent, quare ze de godsdienst niet betragten, te kerk gaen op zyn tyd, et sacra frequentant. Respondebunt: O het huyshouwen heeft zoo veel werks in, hoe kan ik de kinderen zoo nagaen, en op hun letten? hier is myn winkel, daer mijn kantoor, daer mijne affeeren, daer myne kleyn kind, daer dit, daer dat, ik kan niet uytraeken, om na de kerk te komen, ik heb qualyk tyt om my te kleeden, de dag loopt heen zonder dat ik denken kan op god of zyn gebod. Nu vind ik hoe waer 't is, 't geen Paulus zeit 1. cor. 7. qui cum uxore e sollicitus e quae sunt mundi.

Si roges famulos aut famulas, hoe zy 't met haeren god of met haer volk maeken, of zij haere pligten van de godsdienst en 't gebed wel waerneemen, of zij met haer volk wel overweg kunnen, of zy wel denken dat de gehoorzaemheit haer eigen is &c Respondebunt O ik ben myn eige meester niet, ik kan de kerk zoo niet waerneemen, ik moet altyt gereed staen voor myn volk, s'morgens vroeg s'avonds laet, ik moet by de werken zyn, heb zoo geen tyt om s'morgens te bidden, ik ben s'avonds moe en mat van 't werken, de leden vallen toe, wie kan dan bidden

wat mijn volk aengaet, ik weet niet anders als ik dien haer, trouw en eerlijk, en altyt is er wat te zeggen, wie kan dan altyt swijgen? wie kan dan altyt de menschen wezen? &c

Ecce quod quisq in statum suum rejiciat quod ipse delinquit.

Ast inanes ejusmodi st excusationes, dum criminu nostrorum culpam statui aut conditioni imputamus cum non status aut conditio sed culpa in nobis sit. Nullus enim status, nulla conditio, nulla aetas, in quo Deo servire non possimus, si modo vivamus juxta ejus regulas.

Non negandum, fateor, aliquos ee status magis liberos et ampliores praebere occasiones Deo serviendi, et in aliis majora occurrere colendis virtutibus impedimenta quam in aliis. verum nullus status est sive juvenis, divites pauperes, servi, militis, uxorati &c in quo pie sancteq vivere non possimus.

Ne igitur statui nostro peccata negligentias ve nostras imputemus, non enim status, sed nos ipsi in culpa sumus. S. Martinus suo exemplo annihilat omnes nostras excusationes. Ipse erat miles &c

Igitur in quocumq demum statu simus virtuti studeamus, pietatem sectemur, Deum quaeramus et ferventer ei serviamus

Quod si neglexerimus judicabit nos Martinus Miles et adhuc tt catechumenus, ille in extremo judicio contra nostrum aget, quod Xtus de Ninivitis contra judaeos
Matt. 12. dixit: viri Ninivitae surgent in judicio cum generatione ista, et condemnabunt eam, quia poenitentiam egerunt in praedicatione Jonae.... Regina austri....

Sic Martinus adhuc miles, adhuc catechumenus contra nos in judicio surget et condemnabit nos, quod ille adhuc miles adhuc catechumenus tam pie vixerit, nos vero perfecti Christiani in statu ubi virtus facilior, aut majora impedimenta minora quas neglexerimus. Agite A...

In Festo S. Martini 11. Novemb. 1738.

N. B. hoc Monitum post summum sacrum dixi.

Hodie celebrat S. Mater Ecclesia Festum S. Martini viri ex oi parte eximiæ sanctitatis. / vide Enarrationem ejus vitæ in Monito anni 1737. /

Ex hac enarratione plura ad instructionem nostram observare possemus, at nunc tt ea observare lubet quæ Martinus Miles nos docere pt.

Atq in eo observare possumus Martinum etiam Militem et Catechumenum tam pie viventem &c.

Hinc discimus nullum ee statum, nullamve mundi conditionem in qua non possimus virtutes colere, pietatem sectari, et salutem quisq suam operari.

Nihil in mundo communius e, als dat we onze zonden, onze verzuijmenissen, en nalaetigheden op de staet van leven, daer we in gestelt zyn, leggen, als of de staet van leven ons belettede goed te doen, en tot het quaede aenleide. „Quod ipsi gerunt / ait S. Ambr. / officiis suis adscribunt„.

Sane sic e. Si arguas adolescentem, cur sic effrenis et libertinus vivat, respondebit, hoc secum ducere juventutem, fervere sanguinem, et eomodo vivere sibi coæquales.

Si divitem, en die in eenig aenzien is, roges, ut quid adeo superbiat, zoo trots in 't spreken, zoo ijdel in de kleeding &c. Respondebit, hoc à se exigere statum suum &c.

Si mercatorem reprehendas, quod tot dolis, fraudibus ac mendaciis in mercatura utatur, Respondet dat de neering dat vereischt, en medebrengt, en dat men zonder dat geen neering doen kan

Si Opificem roges, quare ō overt, en zyne morgen en avondpligten waerneemt, O zal hy zeg ik kan dat zoo niet waerneemen, ik moet 's morgens vroeg op uit, s'avonds ben ik moe en mat, de leeden valle toe &c.

Si rogis uxoratos, quare ō instruant et ordinate prolis educent, quare ze de godsdienst niet behartigen, te kerkgaen op zyn tyt, & sacra frequentent Respondent, O het huishouwen heeft zoo veel werks in, hoe kan ik de kinderen zoo nagaen, en op hun letten Hier is myn winkel, daer myn kind of kinderen, ik kan niet uitraeken om na de kerk te komen, ik heb geen tyt om my te kleeden, de dag loopt heen, zonder dat ik kan denken op God of op zyn gebod, nu bevind hoe waer dat is 't geen Paulus zeit 1. Cor. 7. Quis cum uxore ē sollicitus ē quæ st mundi

Ecce quo quisq in statum suum rejiciat quod ipse delinquit.

At inanis st ejusmodi excusationes, dum criminum nostrorum culpam, statui aut conditioni imputamus cum ō status aut conditio, sed nos ipsi in culpa si mus. Nullus enim status, nulla conditio, nulla ætas in qbs Deo servire ō possimus, si modo juxta ejus regulas vivamus. „Cunctis officiis in sacris literis „præscribitur forma vivendi (ait S. Ambr.) ois ad „bene agendum provocatur ~~ætas~~ sexus, ætas, et dig„nitas. Nemo igitur publicus se excuset artibus„.

Non negandum, fateor, aliquos ēē status magis liberos et ampliores præbere occasiones Deo serviendi, ac in aliis majora occurrere colendis virtutibus impedimenta patet v.g. in celibe et conjugato statu, status enim celibis multo minora secum trahit obstacula, quam status conjugalis. Verum nullus status ē sive juvenis, sive divitis, sive pauperis, sive servi, sive uxor

in

in quo pie sanctèq; vivere possimus.
Ne igitur statui nostro aut officio peccata nostra negligentiasve imputemus: non enim status sed ipsi in culpa sumus. S. Martinus suo exemplo annihilat omnes nostras excusationes, quas ex parte status et officii nos allegare posse putamus. Ipse licet juvenis, ipse licet miles, immò adhuc Catechumenus &
Igitur in quocunq; demum statu simus virtutibus incumbamus, sectemur pietatem, Deum quaeramus ferventer ei serviamus. Vivamus in illo statu in quo sumus juxta regulas istius status / particularia de omnibus statibus supra memoratis /
Quod si neglexerimus judicabit nos S. Martinus juvenis, miles et adhuc Catechumenus. Ille in extremo judicio respectu nostrum aget, quod Christus de Ninivitis tunc Judaeorum dixit Matt. 12. Viri Ninivitae surgent in judicio cum generatione ista, et condemnabunt eam quia poenitentiam egerunt in praedicatione Jonae.... Regina austri---
Sic sic Martinus adhuc juvenis, miles, Catechumenus in judicio surget, et condemnabit nos quod ille in statu illo tam piè vixerit, nos vero in statu, ubi virtus facilior, occasio major, impedimenta majora, eas neglexerimus
Agite A. A. adhortare

Adolescentes Joseph Daniel, 3 juvenes
Divites Abraham Isaac, Jacob.
Mercatores multis negotiis implicati
David, cura totius regni &
Opifices et qui sunt in ministerio aliorum Jacob in servitio Laban, Onesimus in servitio Philemonis
Uxorati Mater Machabaeorum

In Festo S. Martini 11. Nov.

1739 de elle mosijna duo prior[a] diri
1750 tantum diri sum Morale

Heden viert onze Moeder de h. Kerk de feestdag van den h. Martinus Bisschop van Tours, en een man van uitmuntende heiligheit.

Deze Martinus was gebooren te Sabarien in Neder-Hongaryen van heidensche ouders.

Nog maer 10 jaeren oud zynde ging hy in weerwil van zyne ouders na een Catholyke kerke om onder de geloofsleerlingen aengenomen te worden.

Omtrent 12 jaeren oud zynde zogt hy de gelegentheit om zig na de wildernisse te begeven, en zoù 't ook uitgevoert hebben had zyne jonkheit dit niet belet.

Zyne Vader de deugd van zyne jonge zoon Martinus beneydende, bragt hem zelfs aen, op dat hy volgens s'Keizers bevel, een zoon van een krygsman zynde, gedwongen zoù worden dienst te neemen. En dus is 't geschiet dat Martinus nog maer 15 jaeren oud zynde onder de ruyterye ingeschreven wierd, waerin hy tot zyne 20 jaeren gedient heeft.

Martinus een krygsman zynde en nog niet eens Xten zynde, beoeffende de deugden van een volmaekt Xtenmensch en bovenal de behulpzaemheit en mededeilzaemheit aen den armen. Ja zoo verre ging zyne liefde tot den armen dat hy van zyne gasie of krygsloon, die hy dagelyks verdiende, niets en behield, als 't geen hem dagelyks tot zyn onderhoùd noodig was, dùs reeds navolgende de raedt van d'Evangelische volmaektheit Si quis vult perfectus esse vadat et vendat oia et sequatur Xum.

Het gebeurde ook op zekeren dag dat Martinùs, nog maer zoldaet en geen Xten zynde, in 't midden van de winter aen de poorten van Amiens, zekere stad in Vrankeryk gelegen, een bedelaer ontmoette die gansch naekt zynde een aelmis verzogt. Martinus die reeds al wat hy had den armen had uitgedeilt, en nù niets anders meer had

dan alleen zyn mantel of kryg'srok om zyn lyf; trok
zonder zig veel te bedenken, terstont de zelve uit, nam
zyn zwaerdt en sneedt de zelve in 2 stukken, en gaf d'
eene helft aen den bedelaer, en bedekte met d'andere
helft zyn eigen zelven, zoo hy 't beste konde.

Sommigen dit ziende, begonnen met Martinus te
spotten, dat hy zoo mismaekt gekleedt ging. Maer an-
deren, die de zaek wat dieper inzagen, waeren by haer
zelven bedroeft, dat zy dez barmhertigheit niet gedaen
hadden, 't w zy met veel min ongemak dan Martinus
gedaen konnen hebben.

Nu zie de volgende nagt zag Martinus in zyne slaep
C. J. bekleedt met dat halve kleed, 't w hy aen den arme
gegeeven had, en hy hoorde Xus aen d' Engelen, die daer
rondom stonden, zeggen: Martinus die nog maer een
geloofsleerling is, heeft my met dit kleed vereert.

En dit gezigt gaf Martinus zulk een moedt en betro-
wen, dat hy niet langer zyn doopsel wilde uitstellen,
't w hy ook terstont ontfing, als dan oudt zynde omtrent
de 18 jaeren. En van toen af zogt hy van zyn dienst ont-
slagen te zyn, dog bleef 'er nog 2 jaeren in, om dat zyn
Kapiteyn hem deed verhoopen, dat hy dan te gelyk met
Martinus de wereld verlaeten zoude.

Martinus verliet dan den oorlog, en begaf zig onder
't vaendel van Xus, en bregt 't zoo verre in 't begin van zyne
~~bekeeringe~~ geestelyke stryde, dat hy zyne moeder en ver-
scheide andere menschen bekeerde, maer zyne vader bleef
altydt in 't heidendom. Hy verdeedigde het geloof zeer
krogtig tegen d' Arianen, die hem ook, naedat zy hem
in 't openbaer hadden doen geeselen, wegjoegen.

Naderhand bouwde hy een klooster, digt by Poitiers
alwaer de H. Hilarius Bisschop was en om wien hy zig na
die stadt begeven had. Dog bleef daer niet lang. Maer
wierd, om zyne uitmuntende deugd en heiligheit en de
mirakelen die hy deede, uit dit klooster uitgelokt en
met algemene toejuigginge, alhoewel tegen zyn wil

wel en dank bisschop van Tours gemaekt. Bisschop zynde veranderde hij niets in zijne kleding nog in zyn gedrag; van buiten de zelve eenvoudigheit en van binnen de zelve ootmoedigheit behoudende, en nam, van dag tot dag toe in deugd en heiligheit.

Hy voorzeide zyne doodt langen tydt van te voren. En eindelyk zyne kragten voelende verminderen, en zig aen Gods wil ten eenemael overgevende is hy inden Heere gestorven op 't einde van de vierde eeuw.

Ex hac enarratione plura ad instructionem nostram observanda essent, at brevitatis gratia, unum tt observare libet: zyne wel te vredenheit of vergenoegzaemheit met 't wynig dat hy had, en zyne liefde om van dat nog den armen mede te deilen.

Atq hinc disce 1mo vergenoegt en wel te vreden te zyn met 't geen Godt ons gegeven heeft. Hierop ziet: Nolite solliciti, &c dicentes quid manducabimus &c. Item: Wy hebben niets in deze wereld ingebragt, buiten twyfel dat wy'er ook niets en kunnen uitdragen. als wy dan ons voedsel, en ons dekzel hebben, zoo laet ons vergenoegt zyn, want die ryk willen worden, vallen in bekooringe &c. Matt. 6. 1. Tim. 6-7...

Sic Martinus contentus erat stipendio, hy zogt gene schatten te vergaederen op aerde, maer, door zyne vergenoegzaemheit en wel te vredentheit vergaederde hy zig schatten in den hemel. Sic et nos &c.

2do Ex hac Martini exemplo disce de liefde en mededeilzaemheit aen den armen, yder na zyn vermogen en volgens dat Godt hem gegeven heeft.

Sic Tobias &c. Sic et filium suum monebat: doet barmhertigheit, zoo veel als in uw magt is, heb je veel geef veel heb je wynig wees zorgvuldig om van dat wynig iets met goedhertigheit mede te deilen, want aldus vergaeder je u een goede loon tegen den dag den behoeftigheit. Tob. 4.

Sic Martinus exemplo Tobiae &c. Sic et nos &c.

3mo Id q est consilium, sed praeceptum; sic jubet deus

Prov. 3-28. Doet wel als gy 't doen kunt; zeg niet tot uwen vriend: gae henen, en koom eens weder, ik zal 't u morgen geven, in dien gy het opstaende voet doen kunt, vide Deut. 15-7.

Luc. 6 Xus in Ev. estote misericordes sicut et pater vester coelestis misericors est. Immo hoc solum, sufficeret ad damnationem, si in eo quis deficeret, ut docet Matt. 25

2do Tot dat gebod is yder een verpligt, ryk en gering, niemand uitgenomen, 1o de ryken, want daerom zyn ze van godt gezegend. Hinc SS. patres docent, dat haer overvloedt sit patrimonium pauperum, eosque esse fures qui illud pauperibus subducunt &c

2o de armen, met van 't weynigje dat ze hebben na tyt en gelegentheit iets mede te deilen. sic

3 Reg. 17-13 vidua Sareptana, &c, sic Macedones de quibus paulus

2. Cor. 8-3 dat zy na haer vermogen, ja ook boven haer vermogen

Matt. 10-42. gaeven. Hier op ziet illud Xti: zoo wie maer een beker koud waters te drinken geeft aen een van deze aldermindste als zynde een discipel: ik zeg u voorwaer dat hy zyn

^ sic Martinus &c loon niet verliezen zal. ^ 2. Met anderen die ze weeten dat geven kunnen, tot die weldaedigheit op te wekken. Niet moeten w'ons schaemen, iets voor een arm mensch te vraegen, want w'it voor Jesus zelf vraegen &c

3tio Dit gebod moeten we volbrengen 1o met liefde, eens uit en herten. God ziet niet zoo zeer na de groote van de gift, als na 't hert met w ze gegeven word. patet

Marc. 12-42.. in vidua paupere mittente minuta duo in gazophilacium et quae ma placebat deo, quam illi qui magna munera mittebant. item ex dicto Xti, Matt. 10-42. sic in s. Martino &c 2. Met spoede en blydschap, en niet traegzaem of al knorrende of morrende. Salomon ait Prov. 3-28. Hinc et recte dicitur Qui cito dat, bis dat. sic Martinus &c Item niet

^ Salomon: In omni dato hilarem fac vultum tuum. Ecli 35-11. knorrende ^ Paulus: ~~die mildelyk zaeyd, zal mildelyk maeyen, maer die schaers zaeyt zal schaers maeyen~~

2. Cor. 9-6 Niet met droefheit, of uit bedwang; want godt heeft de blymoedigen gever lief. sic Martinus &c

3tio. Deniq fructus adimpletionis hujus praecepti:
1. dat we hier door ten uitersten, gode behaegelyk worden. Paulus: Vergeet de weldaedigheit en mededeilzaemheit niet; want door zoodaenige offerhande behaegt men godt. ja Xus zeit dat we daerdoor, als eenigzins na godt gelyken: Estote misericordes sicut et pater vester &c. E contra, immisericordes abominabiles sunt deo. Salomon: die zyne ooren stopt voor het geroep van een arm mensch, die zal ook roepen, en niet verhoort worden. Judicium sine misericordia ei qui ō fecit &c. Igitur si deo placere cupimus Martinum imitemur. Xus denacte apparens Martino ostendit quopere sibi placebat &c. — Heb. 13-16 · Prov. 21-13 · Iac. 2-13

2. dat we daerdoor, by godt vergiffenisse der zonden bekomen. D'aelmes (zeit Tob.) verlost van alle zonden en van de doodt, en zal de ziel niet laeten gaen in duisternisse. Hinc Daniel Nabuchodonosori suadebat &c # — Tob. 4-11 · Dan 4

3. deniq fructus ē vita aeterna. Id Xus docet, cum dicat se in extremo judicio Misericordibus dicturum Venite Benedicti patris mei &c. Hinc et monet, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis ut cum defeceritis recipiant vos in aeterna tabernacula &c. Sic S. Martinus &c.
Agite A. A. &c — Matt. 25.

Xus in Ev. Beati misericordes quoniam misericordiam consequentur. Matt. 5.

Lucerna corporis tui e oculus tuus, si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuum &c. — In Festo S. Martini 11. Nov. 1744.

Luc. 11. v. 34.

Optime de Baptista Chs Dns: Erat lucerna ardens et lucens. A. A. — Jois. 5-35.

Arsit Joes fervido igne caritatis. Luxit doctrina paenitentiae, et sanctitate vitae.... adeoq meritò de illo Dns: Erat lucerna ardens et lucens.

Quod Chs de Joe, hoc S. Bern: in sermone hujus festi attribuit S. Martino. Ille (ait Bern:) erat lucerna... Et verè luxit et arsit igne caritatis adhuc miles... Eppus...

Innuit hoc Eccla dum in hoc ejus festo ei applicat Ev. de lucerna sup candelabrum. de hac Evi parte anno praeterito. Nunc quod sequitur expendemus.

Lucerna corporis tui e &c. hunc textum mutuae instructiones ergo explicabimus Attendite — Propositio

Diversimode textus ab Interpretibus explicatur.

Quidam p oculum intelligunt Chm, per corpus Ecclam. Et sdm hos haec est interpretao: Oculus, i.e. Chs, lucerna e Eccla. ~~[illegible]~~ Sed, ut verum fatear, haec interpretao n videtur apta eo quod in verbis subsequentibus dicatur: Si oculus fuerit nequam, quod de Chto dici nequit.

Alii per oculum intelligunt superiores, seu pastores Ecclae Et sdm hos verba sic interpretantur: superiores et pastores st lux Ecclae, si hi superiores boni st, et reliquum corpus Ecclae bonum erit, si autem isti nequam st, reliquum quoq corpus parum aut nihil valebit (intellige. Coiter) Sim: Qualis rex, talis grex.

At licet haec interpretao sensu accommodatio vera sit, n tn Chti intentioni convenit, qui quid aliud per haec verba docere voluit.

Multo melior et Chti intento convenientior e interpretao S. Augni, quem pleriq theologi st secuti. Per oculum Augs intelligit intentionem actuum humanorum, et ait Chm dicere voluisse: Sicuti oculus corporis tui, corpus tuum totum.

quodamodo illuminat, oesq ejus actiones dirigit, sic oculus tuus spiritualis, seu intentio actus tuos diriget, si oculus tuus fuerit simplex &c. i.e. si oculus tuus corporalis sanus e, et benè videt, tunc actiones reliquæ benè diriguntur; si autem oculus corruptus e, tunc et opera tua ö recte perages. Ita et de oculo interno seu intentione tua e, si intentio bona e, et opus bonum erit, si autem mala, et opus malum erit.

Chs itaq loqr hic de intentione quam in obs operibus nrî hbre dbms.

Hoi proprium e ob finem agere. In eo ab irrationabilibus animalibus discernitur.

Jam vero quantum ad hunc finem actuum humanorum groote lyks is daar aangelegen, pendet ab eo bonitas, aut malitia eorundm, et quidem in tantum, ut, licet opus bonum faciamus, si finis ö sit bonus, opus quoq vitietur.

Rem exemplis declaremus. Absalon humanus et affabilis erat populo; quis dubitat quin humanitas et affabilitas sit res bona et laudabilis? at quoniam Absalon p hanc affabilitatem intendebat populi favorem in perniciem David patris sui, hinc vitiabatur ex malo isto fine. Idem dicito de Joab erga Amasiam.

Sic itm jejunare, orare, elemosynas dare certò opera bona st, immò et à Deo demandantur; attamen Pharisæi, jejunantes, orantes, elemosynas facientes, ö benè, immo et malè faciebant, qa malo fine viz. ut viderentur ab hoibs, ea faciebant, Unde Cbs eos carpebat, et mercede frustrandos asserebat.

Ex his similibusq exemplis patet multum interêe ad benè agendum, quod quis finem bonum habeat; multum (dico) ö totum interest. Ad bene agendum n prætr intentionem bonam, et bonum sit opus requiritur: malè n agimus, licet ex bona intentione, si opus malum facimus. Sic malè faciebat Paulus persequens Eclam Dei, licet ex zelo legis Mosaicæ se agere putabat. Malè faciebant persecutores Aplorum, licet, ut Cbs ajebat, obsequium se Deo præstare existimarent. Sic et malè faceret, qui furaretur, licet id faceret ea intentione ut pauperibus distribueret. Male faceret, qui mentiretur ut innocentem liberaret.

Duo itaq requiruntur ad benè agendum, opus viz. sit bonum et finis bonus, ita ut si vel alterutrum desit, quis malè agat. Attendenda prom st opera quæ agimus, et intentiones quibus illa agimus.

At qualis dbt ë intentio, seu finis operum nostrorum?

In-

Intentiones actionum humanarum varia st. St qui agunt ex vana gloria, ut Pharisaei, et male ut patet ex Chri correptione, sapiens ipsis facta. St qui operantur ut à Deo hic in mundo benedicantur, et hi mercenarii st, hoes qui operantur ob cibum, qui perit. St qui operantur qa sic decet hoem rationalem, et tales hoes ethnici st, de qbs Augs. Quidquid boni fit, et ō pp hoc fit, propter quod fieri dbre, vera Sapientia praecipit, etsi officio videatur bonum, ipso ō recto fine peccatum ē, Ctra Iul. lib. 4. Cap. 4. verbo male agunt, quotquot ō amore Dei agunt, qui finis omm actionum nostrarum esse dbt. Ita ut licet opus optimum ex se faceremus, licet, ut Paulus lqtr, oes facultates nostras in pauperes distribueremus, licet corpus traderemus, ita ut ardeat, si ō ex Dei amore facerems nihil prodesset.

Apertissime hoc Chs nobis declarat, cum beatos pronuntiat qui persecutionem patiuntur; sed addit: Propter nomen meum; cum remunerandum pronuntiat qui calicem aquae frigidae dederit, sed addit: pp me; Qui patrem, matrem, uxorem reliquerit. sed: pp me. Q. d. Dns ....

Hinc et Augs rogatus à Iuliano, an infidelis peccaret, si nudum operiret, respondet, ita. Non quidem quod opus illud hbet in se malum, sed, de tali opere, ait Augs, ō in Dno gloriari solus impius negat esse peccatum.

Hinc Paulus monet: Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, oia in Dei gloriam facite. 1. Cor. 10

Chs ipse huc respexit cum docuit sic facienda ee nostra opera coram hoibs ut inde Pater calestis glorificetur: Sic Luceat &c. Matt. 5-16

Chs ipse suo nos praeivit exemplo cum in plerisq operibus patrandis legimus suspexisse in calum, innuens per hoc quidquid faceret se in gloriam Patris facere. unde et dicebat: Glorifico, honorifico patrem.

Sic S. Martinus nudum cooperiens, Chm se cooperire putabat. unde et in somno &c.

Sic et nos .... id exigit primum et maxium mandatum ...

Id ratio ipsa postulat &c.

Conclusio

Agite A. A. saepe numero, quotidie, immo in oibs nostris factis Chri Dni in hod. Ev. dicti meminerimus, Lucerna corporis &c et sdm illud agere satagamus.

Nemo lucernam accendit, et in abscondito po=nit, neq sub modio: sed supra candelabrũ, ut qui ingrediuntur, lumen videant. Luc. XI. 33.

In Festo S. Martini XI. Nov. 1751. 64.

Voorgaanden Zondag (woensd:) vierden wij het feest van den apostel, en eersten Bisschop dezer Landen, den h. Willibrordus, die zijnen bisschoppelijken stoel te Utrecht gestigt, of gevestigd heeft.

Nu vieren wij het feest van den h. Martinus, Biss: van Tours in Vrankerijk gelegen, eenen man wiens lof door de Westerkerk bezonder heeft geklonken, en die misschien d'eerste is geweest onder die genen, die hun bloed voor Jesus niet hebben vergoten, waar van men eenen plegtigen feestdag heeft ingesteld. Vraagd men: wel waarom hier gevierd een heiligen van Vrankrijk?

Rf Wij hebben eene bezondere reeden om dien groten heiligen door een plegtig feest te vieren, mits onze h. apostel de h. Willibrordus zooveel agting voor dien groten h. Bisschop heeft gehad, dat hij hem tot schutsheiligen of Patroon heeft verkoren in meest alle de kerken, die hij heeft gestigt.

Indien men hier de reeden van wil naspeuren, men meind dat 't is geweest om dat onze h. Apostel het geloof verkundigde aan een strijdbaar volk, d'oude Batavieren, gewoon haast gedurig in oorlog te leven, en dat hij hen zoo eenen heiligen wilde voorstellen, die zoldaat zijnde onder eenen heidenschen keizer de wapenoeffening met de godvrugtigheid heeft gepaard.

Of wel onze h. Apostel Willibr. heeft den h. Martinus tot zijnen patroon verkoren, om zijn over defrig bisschoppelijk leven naar te volgen.

De kerk heeft op dezen heugelijken dag zulk een deel uit 't Ev. verkoren, ~~dat~~ zij ons voor doet leren, waar in gewag gemaakt word van een ~~ligt~~ (kaars) dat men niet in 't verborgen, of onder een koornvat, maar op den kandelaar steld, op dat de genen die in komen het ligt mogen zien

Wij zullen dit h. inzigt opvolgen, en

Propositio

1mo den text uitleggen,

2do aan den h. Martinus toepassen, en

3tio daarin onze stigting zoeken. Attendite

1.ma Pars

Onzen opgenôm. text vind men, 4 verscheide reyzen in 't Ev. bij Marc. 4. en Luc. 8., Matt. 5., en Luc. XI., en welk bezonder op 2 verscheiden voorwerpen toegepast.

Gelijk 't gaat met gemeene spreekwoorden, die men op verscheide toevallen in verscheide zinnen toepast, zoo gaat 't ook met onze opgenômene text. Deze schijnt ook een gemeene spreekwoord bij de Jooden geweest te zijn, en dierhalven van Jesus op verscheide tijden verscheidelijk toegepast. Tans

1. Bij Marc. 4. en Luc. 8. roept Jesus ~~dit~~ uit nâ die heerlijke gelijkenis van het zaad, dat ten dêlen op den weg, ten dêlen onder de doornen, en ten dêlen op de stênen viel, en zonder vrugten bleef, en waarvan een vierde deel alleen in goede aarde viel en vrugten voordbragt. En nâ d' uitlegging van deze parabel aan zijne Apostelen gebruikt Jesus onzen text: .... q.d. ik wil dat groot ligt, dat ik in deze parabel uitgelegt heb niet in 't verborgen lâten, maar u uitleggen, gelijk men geen ligt ontsteekt om in 't duister te branden, maar om te ligten &c. X

X zôdat Jesus hier zijne leer vergeleek bij êne kaarse of ligt. Hiermêde komt overeen het geene David Ps. 119. van gods woord zeide, tot god sprekende: uw woord is een fakkel voor mijne voeten, en een ligt op mijne paden.

2. Bij Matt. 5. had Jesus aan zijne Apostelen dien heerlijken titel gegêven van een geestelijk zout, door wiens lêringe de menschen op eene geestelijke maniere moesten gezouten worden, zouden zij ten laaste een aangename smaak voor den Here zijn.

daarna gaf hij hen den titel van het ligt der wereld: Vos estis lux mundi, om te doen bevatten dat gelijk het natuurlijk ligt de duisternissen verdrijft, zoo ook d' Apostelen als geestelijke ligten de duisternissen der onwêtendheid, en zonden zouden doen verdrijven.

Bij Luc. 11. in onzen text van huidig Ev. &c. vide infra.

En om hen te tonen hoedanig een ligt der wereld zij wâren of wêzen zouden, ~~zo~~ vergelijkt hij hen daarop aanstonds ~~[illegible]~~ bij een lampe, of kaarse, zeggende: ~~Niemand~~ Men ontsteekt geen kaars, om die onder een koornvat

daar is een ligt, dat uit zig zelven schijnt, en anderen verligt, gelijk de Zon, en zôdânig ligt is Chs ‖ daar is ook een ligt dat van van onder moet aangestôken worden, en dat men kan uitblussen, gelijk een lamp of kaars, en zodânig ligt wâren d' Apostelen, die alle hunne ligt ontfingen van Chs de zonne der regtvaardigheid, en konden ook hun ligt verliezen door de zonde; waarom Chs hen #

‖ die daarom ook genoemd 't Ligt der wereld, 't waaragtig ligt Jois. 1. 3. 8.

 # ook bij een kaars of lamp vergelijkt.

Nâ dat dan Jesus zijne Apostelen dien heerlijken naam van een ligt der wereld gegêven, en getoond had hoedânig een ligt der wereld zij wâren, ~~zo~~ past hij hen toe de gelijkenis van eene lampe of kaarse, die niet ontstôken wordt om in 't verborgen te blijven, maar om op den kandelaar ge-

steld

steld te worden, en te ligten allen die in huis komen: aldus
te kennen gevende, dat hun ampt was, door hunne geloof,
goede leeringen, en heilige zeden, de duisternissen der onge-
lovigheid, zonde, en dwalingen uit de wereld te verbannen,
en de zielen te verligten ter zaligheid. q. d. Jesus op een
bevattelijke wijze: O! Apostelen, die ik door mijne onder-
regtingen als ligten heb ontstoken, die ik tot dien einde, al
wat ~~[illegible]~~ de Vader mij heeft geboden, heb vergeopenbaard,
die gegeven is alle de geheimen van mijne rijke te kennen,
zie daar uwen pligt, gij moet nu door de gansche wereld
gaan ligten; Dat ik u nog uitdrukkelijker zal bevelen, als ik door mijne hemelvaart
van u zal scheiden, en zal zeggen dat gij alle volkeren moet gaan leeren, dat,
dat zeg ik u nu door gelijkenisse, uw ligt moet niet ver-
holen zijn, maar door de gansche wereld door uwe pre-
dikatiën uitschijnen, nog vervolging, nog pijn, nog
smerte moet u oit doen ophouden, van te schijnen en te
ligten voor de gansche wereld. En dit is d' uitlegging
van het ligt, dat niet verborgen, maar op de kandelaar
gesteld moet worden, bij Matt. 5.
3. Bij Luc. XI. in onzen text van 't heid: h: Lt: schijnt NB hac superius ponenda.
Chs deze gelijkenis van de kaarse wederom aan zig zelven tot zyne leere toe
te passen. Jesus sprak tot de Phariseën, die uit haat,
en nijd zijne leering en mirakelen zogten te verduis-
teren. Hij toonde hen dat dit tegen alle reden was, ver-
mits niemand, die reden gebruikt, een lamp, of kaars
ontsteekt om die ergens onder te verbergen. ~~Aldus geeft~~
~~Jesus hen te kennen dat zyn woord een lamp of kaars was~~
~~om hen te ligten in de duisternissen des werelds, gelyk zy~~
~~uit konden leeren ps. 119. 105. Uw woord is een fakkel~~
~~voor mijne voeten en een ligt op mijne paden.~~ Hij gaf
hen te kennen dat hij niet gekomen was om verborgen te
blijven, maar om het ligt der waarheid alom uit te schieten,
en dat hij om hunne hardnekkigheid, en ongelovigheid
niet zoude nalaten zijn ampt waar te nemen, vermits dat
het ~~gene~~ hen door hunne boosheid niet baatte, aan vele an-
deren zoude baten, die in zijn huis, i. e. in zijne kerke
zouden komen.

Zie daar een tweederleides uitlegging van de
spreuke des Zaligm. vervat in onzen text. (Repete)

2da Pars.

De kerk leest heden dit Ev. voor op den feestdag
van den h. Martinus, en van alle hh. Biss. en priesters, om
dat zij als getrouwe dienaars van J. C., en waardige navol=
gers der Apostelen op den verheven kandelaar van den bis-
schoppelijken stoel, of in de harderlijke bedieninge gesteld
zijnde, het ligt van het geloof, en goede voorbeelden hebben
uitgeschoten over de gelovigen, die aan hunne zorg bevo-
len waren.

En diensvolgens hoe heerlijk past dit ~~meer~~ op den h.
Martinus, dat blinkende kerkligt? wiens ligt van deug-
den, wiens ligt van mirakelen, wiens ligt van leeringe
zoo verheven is gepresen van d'oude kerkvaders, die
hem gelijk gesteld hebben met d'Apostelen in het wester
deel der kerke van Chs?

Men moet maar in 't kort zijn leven overlopen, om over-
tuigd te zijn, dat hij in alle zijne levens staten, als een blin-
kend ligt van deugden heeft geschenen, en noit zijn ligt
heeft verholen gehouden onder een koornvat.

Hoe heerlijk blonk zijn ligt al uit, als hij nog onder
de krijgsbenden van den keizer was? Nog maar een nieu-
weling in 't geloof, of doopleerling, die den doop nog maar
zou ontfangen was zijn leven even stigtig; al zogt Mar-
tinus dezen levens stijl te verlaten, en in eene stille een-
zaamheid zijnen Godt, dien hij nu reeds ~~geleerd had te~~
~~dienen~~ had leeren kennen, te dienen; egter om de stipte
order van den keizer te voldoen, nam hij dat beroep ge-
trouwelijk waar, en blonk reeds als een heilig in eenen
levens stijle, die anders gemeenlijk alle ondeugd na zig
sleept.

'T was in deze levens wijze of stijl, daar menig een
gewoon is eenen anderen het zijne geweldig t'ontvreemden
dat Martinus zijne barmhertigheid zooals een ligt
uitblonk, dat hij, terwijl hij niet anders had om eenen
behoeftigen in den kouden wintertijd mede te delen,
hij zijnen krijgsmantel in tween verdeelde, en met
de wederhelft zijnen behoeftigen medebroeder dekte.
Welke liefdesdaad zoozeer den Here behaagde, dat Jesus
bekleed met eenen halven mantel, zig in den slaap aan Mar-
tinus vertoonde, en tot d'omschijnende Engelen zeide: Mar-
tinus, die nog maar een doopleerling, of geloofsleerling is, heeft
mij

mij met dit kleed bedekt.

dit verhefte Martinus niet, maar deed hem zijn doopsel verhaasten, 't welk hij ook ontfing nu 38 jaren oud, en besloot zijnen krijgsdienst te verlaten, gelijk ook geschiedde.

Martinus begaf zig onder een der deftigste bisschoppen den h. Hilarius, Biss. van Poitiers in Vrankerijke.

deze h. Biss. wilde Martinus tot het ampt van diaken verheffen; maar vrugteloos, dewijl Martinus zig onwaardig agtte dus op den kandelaar der kerke verheven te worden.

Des nam hij zijnen afscheid van den h. Hilarius, en ging zijne maagschap bezoeken. En al had hij uit ootmoedigheid ontweken als een diaken op den kandelaar der kerke gesteld te worden hij liet niet na zijn ligt te laten schijnen, met zijne moeder en verscheide anderen tot het geloof te brengen.

Alhoewel nog niet eens diaken, verdedigde hij kragtig het Katholijke geloof tegen d' Ariaanen, die hem, nadat zij hem in 't openbaar hadden doen geesselen, wegjoegen.

Hierop ging hij na Milanen in een klooster, maar door de geweldenarijen van de Ariaanschen Biss. Auxentius verpligt zijnde daar uit te gaan, bragt hij eenigen tijd over op een eiland bij een h. Priester, zig generende met de wortelen en aardkruiden. Maar vernomen hebbende dat de h. Hilarius uit zijne ballingschap wederom te Poitiers gekomen was, ging hij hem vinden.

Eindelijk de Biss. stoel van Tours opengevallen, zogt men den h. Martinus, wiens grote ligt van deugden en mirakelen zig overal vertoonde, op dien kandelaar der kerke te stellen. Maar dewijl men wist hoe moeilijke zaak 't was hem daar toe te bewegen, en hem uit zijne eenigheid te trekken, is zulks als door eenen geoorloofden list, en bezondere schikkinge van godt evenwel uitgevoerd.

Martinus dus, als een opvolger der apostelen, op den kandelaar gesteld zijnde, heeft toen voor goed den glans zijns ligts doen schijnen, zoo door zijne arbeid, en leeringe, als door zijne streng en heilig leven, dat hij te vooren had begonnen, en niet tegenstaande den last zijner bedieninge heeft onderhouden.

Naa dus veele jaren op den kandelaar van godts kerke geligt te hebben, is hij oud 80 jaren, omtrent het jaar des heeren 400 gerust, en in den heeren ontslapen.

3tia Pars.

Dus heeft de h. Martinus in zijn leven van den Heere op den kandelaar gesteld, zijn ligt gegeven, waarvan wij nog heden kunnen mededeelen, aangemoedigd door zoo een treffelijk voorbeeld, om elk volgens onze wijze en staat, || Gods kerk te verligten. Want alhoewel een ijder van ons op diergelijke wijze als Martinus, als zijne voorzaten de Apostelen, en mede amptgenoten de harders der kerke niet is gesteld op den kandelaar, 't is egter de pligt van ijder Christen, het ligt, dat hij van Godt ontfangen heeft, niet onder een koornvat te stellen, maar het zelve tot zijne, en des evenaastens nut te laten ligten.

|| daar godons in gesteld heeft,

Alle Christenen zijn een ligt, en op zekere wijze sterren aan het uitspanzel der kerke. 't Zijn niet onze, maar des Apostels woorden tot die van Eph., Thess. en Philip. en in de persoon dezer Christenen tot ons allen. Eertijds (zeit) waart gij duisternis, maar nu zijt gij een ligt in den Heere. Wandeld dan als kinderen des ligts. En aan die van Thess. Gij zijt alle kinderen des ligts, en kinderen des dags, wij zijn niet van de nagt of van de duisternis. En die van Phil. vermanende hij van zij als kinderen Gods in't midden van een boos en verkeerd geslagt onberispelijk zouden te gedragen, zoo voegde hij'er bij, dat zij onder het zelve moesten blinken als ligtende fakkels in de wereld.

Eph. 5-8

1. Thess. 5-5.

Phil. 2-15.

Zijn wij dan alle ligtende fakkels? zijn wij een ligt in den Heere? zoo moeten wij wel toezien, dat wij ons ligt niet onder een koornvat zetten, maar op den kandelaar om alle die in Gods huis zijn, te verligten, en zelfs die er buiten zijn, opdat zij door onze woorden, en werken tot de kerke aangelokt mogen worden.

En zeker gelijk Martinus niet alleen als Biss., maar als zoldaat, en een Leek heeft geligt, zoo ook moet ijder een ligten. Tot dien einde is ons in den Doop een brandende kaars in de handen gegeven.

Geen beroep is'er, al was't van den krijg, of men kan'er Godt in dienen. schuijf het dan niet op uwe dienstbaarheid, of het gevaar van uwe levenswijze dat gij Godt niet ter deeg diend; maar leer van Martinus een zoldaat een ligt te wezen, in den Heere &

Gij die denkt, d' armen te helpen, kan ik niet doen, dat is goed voor rijken, leer hier van Martinus ook van het wijnigjes iet uit goeder herte mêtedêlen &c.

Leer hier Ouders, kinderen, vrienden, en bloedverwanten naar 't V. B. van Martinus uw ligt van kennisse, en Zeden, zoo te lâten ligten dat gij uwe kinderen, Ouders, vrienden of anderen, daardoor tot Godt moogt brengen. &c.

Met een woord dat 's Heilands woord ons hier toe gestâdig aanzette: Sic luceat lux vra &c. Matt. 5-16

'T is dan niet genoeg A. T. dat het ligt, of de kaars des geloofs, en genâde in ons ontstôken zij, indien het onder het koornvat verborgen worde. ik zegge 't is niet genoeg in den Doop verligt te zijn, de brandende kaars in de handen gekrêgen te hebben, den Godsdienst wel te verstaan, zijn geloof wel te bezitten om een regt ligt te wêzen in den Hêre; maar als kinderen des ligts moeten w' ook wandelen. Is 't ooit mögelijk het ligt der genâden, en kennisse Gods bij enigen onder ons onder het koorn vat gesteld geweest? &c.

'T is nog tijd om het ligt op den kandelaar te stellen, eer die dag kôme op dewelke het geheel zal uitgedaan, en ons ontnômen worden, en in eene euwige duisternisse zal veranderd worden.

Des dat het treffelijk V. B. van Martinus, niet alleen als Biss. op den kandelaar der kerke, maar zelfs als een Leek, ja zoldaat, en geloofs leerling ons aanzette om naar zijn V. B., in wat staat w' ook mögen zijn, te ligten. Dat wij ten dien einde door de voorsprake van Martinus den bijstand des Hêren smêken, zoo voor ons, als onze medebroeders, die nog zoo ongelukkig mögten zijn, van de duisternissen meer te beminnen dan het ligt; opdat wij gezâmentlijk hier ligtende door de kennisse en het belêven der waarheid, daar meer en meer in mögen toenêmen, tot dat Godt ons gunne dat wij met Martinus en alle uitverkoornen eens zullen blinken gelijk de zon in het rijk onzes vâders in alle euwen Amen.